

Regeringens proposition

1976/77: 59

om utbildning och forskning inom högskolan m. m.;

beslutad den 10 februari 1977

Regeringen förelägger riksdagen vad som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll för den åtgärd eller det ändamål som framgår av föredragandenas hemställan.

På regeringens vägnar

PER AHLMARK

JAN-ERIK WIKSTRÖM

Propositionens huvudsakliga innehåll

I anslutning till riksdagens beslut år 1975 om reformering av högskoleutbildningen läggs i propositionen fram förslag i vissa delar som kräver riksdagens medverkan inför reformens genomförande den 1 juli 1977. Förslaget grundar sig främst på det arbete som utförts av den centrala (H 75) och de regionala organisationskommittéerna för högskolereformen.

Förslag till högskolelag läggs fram. I lagen behandlas högskolans uppgifter och ges allmänna föreskrifter för verksamheten. Dessutom tar lagen upp huvuddragen i högskolans organisation.

Vidare tar propositionen upp indelningen i högskoleenheter på olika högskoleorter. Enligt förslagen skall det finnas en högskoleenhet på varje ort utom i Göteborg och Stockholm där flera enheter föreslås. Organisationen för utbildningarna på kulturområdet i stockholmsregionen skall övervägas ytterligare inför budgetåret 1978/79.

Vissa frågor om kommunal högskoleutbildning tas upp. Någon förändring i fråga om huvudmannaskap för den kommunala högskolan föreslås inte. Frågor om tjänsteorganisation och statsbidrag behandlas, liksom andra organisatoriska frågor.

Med utgångspunkt i obligatoriekommitténs betänkande Kårobligatorium? behandlas frågan om obligatoriskt medlemskap i studerandesammanslutningar. Enligt förslagen i propositionen skall den nuvarande skyldigheten att vara medlem i och erlägga avgift till viss eller vissa studerandesammanslutningar bestå efter den 1 juli 1977. I anslutning här till läggs förslag fram om bl. a. lag om obligatoriska studerande-

sammanslutningar och om elektorsförsamlingar för val av representanter för studerande i högskoleorgan. Någon utvidgning av obligatoriet till utbildningar som i dag inte omfattas av obligatoriet skall emellertid inte ske. På sikt bör obligatoriet avskaffas.

I propositionen behandlas också sammansättning av vissa organ inom högskolan. Frågan om representation för allmänintressen och verksamheten, för de anställda och de studerande tas upp. De organ som behandlas är högskolestyrelse, regionstyrelse, linjenämnd, fakultets/sektionskollegium och fakultets/sektionsnämnd samt styrelse för institution eller annan arbetsenhet.

I ett särskilt avsnitt behandlas vissa studieorganisatoriska och tjänsteorganisatoriska frågor. Vad gäller betyg anförs att frågan om vilken betygsskala som skall användas måste bedömas från fall till fall efter de särskilda förutsättningar som gäller för varje enskild utbildningslinje. I propositionen anmäls att universitets- och högskoleämbetet resp. skolöverstyrelsen får i uppdrag att i samband med fastställande av utbildningsplaner ange vilket betygssystem som skall användas för varje allmän utbildningslinje.

I propositionen behandlas också några särskilda utbildningsområden. Mot bakgrund av journalistutbildningsutredningens betänkande Å jour läggs förslag fram om ändringar i journalistutbildningen. Med utgångspunkt i förslag från 1976 års vårdutbildningsberedning (VARD -76) redovisas ställningstaganden till vissa kortare vårdutbildningsgångar. Vidare tas vissa frågor om utbildningen på kulturområdet upp. Förslag läggs också fram om en ändrad juristutbildning och om särskild studiegång till läkare för sjuksköterskor.

Slutligen läggs i propositionen fram förslag om anslag för högskolan för budgetåret 1977/78. I anslutning härtill behandlas också frågor om anslagssystem m.m., bl. a. med avseende på fritt tillträde till vissa delar av högskoleutbildningen.

Lagförslag

1 Förslag till

Högskolelag

Härigenom föreskrives följande.

Uppgifter för högskolan

1 § Inom högskolan skall bedrivas utbildning, forskning och utvecklingsarbete.

2 § Utbildningen inom högskolan skall bygga på vetenskaplig grund.

Utbildningen skall anordnas så att de studerande förvärvar kunskaper och färdigheter samt utvecklar sin förmåga att kritiskt bedöma företeelser av skilda slag. Utbildningen skall främja att de studerande förbereder sig för skilda yrken eller vidareutvecklar sig inom yrken som de redan utövar. Inom utbildningen skall kunskaper och färdigheter som har vunnits inom arbets- och samhällslivet i övrigt tas tillvara.

All utbildning skall främja de studerandes personliga utveckling.

Som ett allmänt mål för utbildningen gäller att den skall främja förståelsen för andra länder och för internationella förhållanden.

3 § Forskningen inom högskolan skall syfta till att vinna ytterligare kunskaper och till att finna vetenskaplig grund för utbildning och annan verksamhet.

4 § Utvecklingsarbetet inom högskolan skall syfta till att främja utvecklingen inom sådana områden, av konstnärlig eller annan karaktär, som berörs av utbildningen och forskningen.

5 § Verksamheten inom högskolan skall anordnas så att samband mellan utbildningen, forskningen och utvecklingsarbetet tryggas.

6 § Till verksamheten inom högskolan skall höra att sprida kännedom om forskning och utvecklingsarbete. Kännedom skall också spridas om vilka erfarenheter och kunskaper som har vunnits och om hur dessa erfarenheter och kunskaper skall kunna tillämpas.

Allmänna föreskrifter om verksamheten inom högskolan

7 § Utbildningen inom högskolan skall planeras med hänsyn till samhällets behov av utbildade och individernas behov och önskemål. Samma hänsyn skall tagas när resurserna för utbildning fördelas inom högskolan.

När utbildningen planeras skall åtgärder vidtagas som främjar att utbildningen kan ingå i en växling mellan studier och yrkesverksamhet (återkommande utbildning).

8 § Utbildningen inom högskolan skall omfatta grundläggande högskoleutbildning och forskarutbildning.

Inom högskolan kan även meddelas annan utbildning än grundlägg-

gande högskoleutbildning och forskarutbildning. Föreskrifter om sådan annan utbildning meddelas av regeringen eller myndighet som regeringen utser.

9 § Grundläggande högskoleutbildning skall bygga på att de studerande har gått igenom en linje i gymnasieskolan som omfattar minst två läsår eller att de har motsvarande utbildning eller erfarenhet. Regeringen eller myndighet som regeringen utser kan för viss grundläggande högskoleutbildning föreskriva annat.

Forskarutbildning skall bygga på att de studerande har gått igenom grundläggande högskoleutbildning eller att de har annan därmed jämförlig utbildning eller erfarenhet.

10 § Den som uppfyller föreskrivna behörighetsvillkor har rätt att bli antagen som studerande till utbildning inom högskolan, om ej annat följer av beslut eller föreskrift som avses i 11, 12 eller 13 §.

11 § Riksdagen kan bestämma hur många studerande som högst får antagas till viss utbildning inom högskolan.

I fråga om annan utbildning än den som omfattas av riksdagens beslut enligt första stycket kan antalet studerande begränsas, om tillgängliga resurser ej räcker. Föreskrifter om sådan begränsning meddelas av regeringen eller myndighet som regeringen utser. Riksdagen kan dock för viss utbildning besluta att sådan begränsning ej får ske eller att begränsning får ske endast om vissa villkor är uppfyllda.

12 § Utlänning som ej är bosatt i landet eller som har bosatt sig här i huvudsakligt syfte att få utbildning får antagas som studerande till utbildning inom högskolan enligt föreskrifter som regeringen meddelar.

13 § Finns ej plats för alla sökande i fall som avses i 11 eller 12 § bestämmes företrädet mellan sökandena enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller myndighet som regeringen utser.

14 § Som allmänna principer för forskningen inom högskolan skall gälla att forskningsproblem får fritt väljas och formuleras, att forskningsmetoder får fritt utvecklas samt att forskningsresultat får fritt publiceras.

15 § Huvudmän för högskolan är staten samt, efter medgivande av regeringen eller myndighet som regeringen utser, kommun och landstingskommun. Sådant medgivande får avse endast grundläggande högskoleutbildning.

Högskolans organisation

16 § Verksamheten inom högskolan skall ledas av lokala styrelser, rektorsämbeten, linjenämnder, fakultetsnämnder, sektionsnämnder samt styrelser för institutioner och andra arbetsenheter.

Vid högskoleenheten inom jordbruksdepartementets verksamhets-

område får i stället för fakultetsnämnder och sektionsnämnder, finnas andra organ enligt vad som föreskrives i 25 §.

17 § Vid statlig enhet inom högskolan (högskoleenhet) skall finnas en styrelse och ett rektorsämbete. Styrelsen skall ha inseende över högskoleenhetens alla angelägenheter och svara för att enhetens uppgifter fullgöres. Rektorsämbetet skall under styrelsen fortlöpande ha det närmaste inseendet över allt som rör högskoleenheten.

18 § I styrelsen för högskoleenhet skall ingå

1. företrädare för allmänna intressen och

2. företrädare för verksamheten inom styrelsens verksamhetsområde.

Företrädare för de anställda och de studerande inom styrelsens verksamhetsområde har rätt att ingå i styrelsen.

Företrädarna för allmänna intressen skall utgöra omkring en tredjedel av antalet ledamöter.

Tredje stycket gäller ej styrelsen för högskoleenheten inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde. Föreskrifter om den närmare sammansättningen av denna styrelse meddelas av regeringen.

19 § Skolstyrelsen skall vara lokal styrelse för kommuns grundläggande högskoleutbildning.

Skolstyrelsen skall ha inseende över alla angelägenheter som avser utbildningen och svara för att utbildningsuppgifterna fullgöres, i den mån detta ej tillkommer annan enligt denna lag, enligt föreskrift som meddelas av regeringen eller myndighet som regeringen utser eller enligt beslut som avses i 49 § kommunallagen (1977: 000)¹.

Kommun kan besluta att annan kommunal nämnd i skolstyrelsens ställe skall vara lokal styrelse.

20 § Utbildningsnämnden skall vara lokal styrelse för landstingskommuns grundläggande högskoleutbildning.

Utbildningsnämnden skall ha inseende över alla angelägenheter som avser utbildningen och svara för att utbildningsuppgifterna fullgöres, i den mån detta ej tillkommer annan enligt denna lag, enligt föreskrift som meddelas av regeringen eller myndighet som regeringen utser eller enligt beslut som avses i 49 § kommunallagen (1977: 000)¹.

Landstingskommun kan besluta att annan landstingskommunal nämnd i utbildningsnämndens ställe skall vara lokal styrelse för landstingskommuns grundläggande högskoleutbildning eller del därav.

21 § För den grundläggande högskoleutbildningen skall finnas linjenämnder, om ej annat följer av föreskrifter som regeringen meddelar.

Linjenämnds verksamhetsområde skall avse grundläggande högskoleutbildning vid en högskoleenhet eller en kommunal eller landstingskommunal läroanstalt. Om det är lämpligt kan linjenämnds verksamhetsområde omfatta grundläggande högskoleutbildning vid mer än en högskoleenhet.

Linjenämnd skall inom sitt verksamhetsområde planera utbildningen och handlägga övriga frågor om vad utbildningen skall innehålla och om hur utbildningen skall organiseras.

¹ I dess lydelse enligt prop. 1975/76: 187.

22 § I linjenämnd skall ingå företrädare för verksamheten inom nämndens verksamhetsområde. I linjenämnd skall också ingå företrädare för yrkeslivet, om ej särskilda skäl föranleder annat. Företrädare för de anställda och de studerande inom nämndens verksamhetsområde har rätt att ingå i nämnden.

Avser linjenämnds verksamhetsområde grundläggande högskoleutbildning som anordnas av kommun eller landstingskommun, får styrelsen för denna utbildning utse en ledamot i linjenämnden utöver de ledamöter som avses i första stycket.

23 § För forskarutbildningen och forskningen vid högskolan inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde skall finnas fakultetsnämnder och sektionsnämnder.

Fakultetsnämnds verksamhet skall avse ett särskilt vetenskapsområde (fakultet) i en högskoleregion. Sektionsnämnds verksamhet skall avse en del av en fakultet (sektion) i en högskoleregion.

Fakultetsnämnd och sektionsnämnd skall inom sitt verksamhetsområde

1. planera forskarutbildningen,
2. handlägga övriga frågor om vad forskarutbildningen skall innehålla och om hur forskarutbildningen skall organiseras samt
3. handlägga vissa frågor om planering av forskningen.

24 § I fakultetsnämnd och sektionsnämnd skall ingå företrädare för verksamheten inom nämndens verksamhetsområde. Företrädare för de anställda och de studerande inom fakultetsnämnds och sektionsnämnds verksamhetsområde har rätt att ingå i nämnden. I fakultetsnämnd och sektionsnämnd kan ingå företrädare för sådant forsknings- och utvecklingsarbete utanför högskolan som har anknytning till nämndens verksamhetsområde.

25 § För forskningen och forskarutbildningen vid högskoleenheten inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde får finnas andra organ än fakultetsnämnder och sektionsnämnder. Föreskrifter om dessa andra organ meddelas av regeringen eller myndighet som regeringen utser.

26 § Vid högskoleenhet skall utbildningen, forskningen och utvecklingsarbetet bedrivas inom institutioner eller andra arbetsenheter.

Institution eller arbetsenhet skall ledas av en styrelse, om ej annat följer av föreskrifter som regeringen meddelar.

Företrädare för de anställda och de studerande inom institution eller arbetsenhet har rätt att ingå i styrelsen för institutionen respektive arbetsenheten.

Centrala och regionala myndigheter

27 § För högskolan skall finnas centrala förvaltningsmyndigheter enligt föreskrifter som regeringen meddelar.

28 § Landet skall vara indelat i sex högskoleregioner.

29 § För högskoleregion skall finnas en regionstyrelse.

30 § Regionstyrelse skall för högskoleregionen planera och samordna den grundläggande högskoleutbildningen inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde.

31 § I regionstyrelse skall ingå

1. företrädare för allmänna intressen och
2. företrädare för verksamheten inom högskolan i regionen.

Företrädare för de anställda och de studerande inom högskolan i regionen har rätt att ingå i regionstyrelsen.

Företrädarna för allmänna intressen skall utgöra omkring två tredjedelar av antalet ledamöter.

Särskilda föreskrifter

32 § De ledamöter i styrelsen för högskoleenhet som skall vara företrädare för allmänna intressen skall väljas av den eller de kommuner och landstingskommuner till vilken eller vilka högskoleenheten är förlagd. Hur många av dessa ledamöter som skall väljas av varje kommun eller landstingskommun bestämmes av regionstyrelsen. I ärendet skall regionstyrelsen samråda med den eller de kommuner och landstingskommuner som beröres.

Kommun kan i samråd med landstingskommunen besluta att landstingskommunen skall fullgöra kommunens skyldighet enligt första stycket.

Val av ledamöter skall vara proportionellt, om det begäres av minst så många väljande som motsvarar det tal vilket erhålles om samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1. Om förfarandet vid sådant proportionellt val finns särskilda föreskrifter.

I fråga om styrelsen för högskoleenheten inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde gäller föreskrifter som regeringen meddelar i stället för första-tredje styckena i denna paragraf.

33 § Sådan ledamot i lokalt organ enligt denna lag som skall företräda de studerande eller de anställda utses och entledigas enligt föreskrifter i lag eller i annan författning. Detsamma gäller i fråga om lokalt organ som inrättats enligt föreskrift av regeringen.

I sådan annan författning som avses i första stycket får överlämnas åt enskild individ och sammanslutning att utse ledamot.

34 § Till grundläggande högskoleutbildning som anordnas av kommun eller landstingskommun antages sökande utan avseende på kyrkobokföringsort.

Har kommun tagit emot studerande som ej är kyrkobokförd inom kommunen, har kommunen rätt till ersättning för utbildningen. Ersättningen skall utges av den kommun där den studerande är kyrkobokförd. Ersättningen skall utgå med det belopp som föreskrives av regeringen eller myndighet som regeringen utser, om kommunerna ej kommer överens om annat.

Andra stycket äger motsvarande tillämpning på grundläggande högskoleutbildning som anordnas av landstingskommun.

35 § Regeringen får överlämna till organ som Landstingsförbundet utser att antaga studerande i grundläggande högskoleutbildning som anordnas av kommun eller landstingskommun.

36 § Regeringen bemyndigas att meddela föreskrifter om organisationen av kommuns och landstingskommuns högskoleutbildning samt om kommuns och landstingskommuns befattning i övrigt med sådan utbildning.

Regeringen får överlåta åt förvaltningsmyndighet att meddela föreskrifter som avses i första stycket.

37 § Inom högskolan får anordnas försöksverksamhet. Föreskrifter om försöksverksamhet meddelas av regeringen eller myndighet som regeringen utser. I sådan föreskrift får göras undantag från föreskrift i denna lag.

38 § Regeringen eller myndighet som regeringen utser meddelar ytterligare föreskrifter i ämne som behandlas i denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1977 då lagen (1975: 165) om rätt för sammanslutningar av studerande eller anställda att utse ledamöter i styrelse eller annat organ vid läroanstalt för högre utbildning skall upphöra att gälla. Regeringen får föreskriva undantag från föreskrift i högskolelagen för viss verksamhet inom högskolan för tiden till och med utgången av juni 1978.

2 Förslag till

Lag om obligatoriska studerandesammanslutningar

Härigenom föreskrives följande.

1 § Studerande vid högskoleenhet skall vara medlem i studentkår eller elevkår som finns vid enheten.

Skyldigheten skall avse medlemskap i sådan kår

1. som omedelbart före den 1 juli 1977 fanns vid läroanstalt som helt eller delvis har gått upp i högskoleenheten och

2. som de studerande vid den tidigare läroanstalten omedelbart före den 1 juli 1977 var skyldiga att tillhöra enligt någon av följande författningar, nämligen universitetsförordningen (1964: 461), förordningen (1964: 538) om socialhögskolorna, förordningen (1965: 494) med stadga för jordbrukets högskolor, förordningen (1967: 236) om journalishögskolorna, förordningen (1967: 273) om gymnastik- och idrottshögskolorna, förordningen (1968: 318) om lärarhögskolorna, förordningen (1972: 308) om bibliotekshögskolan och provisoriska stadgan den 27 maj 1971 för musikhögskolorna.

2 § Finns vid högskoleenhet mer än en studentkår eller elevkår, som avses i 1 §, skall den studerande tillhöra den eller de av dessa som han närmast hade varit skyldig att tillhöra enligt de föreskrifter som gällde omedelbart före den 1 juli 1977.

3 § Studerande vid högskoleenhet skall även vara medlem i nation eller studentförening för fakultet som finns vid enheten.

Skyldigheten skall avse medlemskap i sådan nation eller studentförening för fakultet

1. som omedelbart före den 1 juli 1977 fanns vid läroanstalt som helt eller delvis har gått upp i högskoleenheten och

2. som de studerande vid den tidigare läroanstalten omedelbart före den 1 juli 1977 var skyldiga att tillhöra enligt bestämmelser meddelade med stöd av 88 § universitetsförordningen (1964: 461).

4 § Den studerande skall tillhöra den nation eller den eller de studentföreningar för fakultet som han närmast hade varit skyldig att tillhöra enligt de föreskrifter som gällde omedelbart före den 1 juli 1977.

5 § Regeringen får föreskriva att de studerande vid viss utbildning ej skall vara skyldiga att vara medlemmar i studentkår, elevkår, nation eller studentförening för fakultet. Regeringen får överlåta på förvaltningsmyndighet att meddela sådan föreskrift.

Föreskrift som avses i första stycket skall ha till syfte att ej utvidga den skyldighet att tillhöra studerandesammanslutningar som gällde omedelbart före den 1 juli 1977.

6 § Studerande som ej är skyldig att vara medlem i studentkår, elevkår, nation eller studentförening för fakultet har rätt att på begäran bli medlem i sådan sammanslutning vid högskoleenheten. Finns flera sådana sammanslutningar vid enheten har han rätt att bli medlem i den eller de av dessa som närmast får anses vara avsedd för grupp av studerande som han tillhör.

7 § Styrelsen för högskoleenheten skall pröva fråga om skyldighet eller rätt att tillhöra studentkår, elevkår, nation eller studentförening för fakultet vid enheten.

8 § Studentkår, elevkår, nation och studentförening för fakultet skall ha till ändamål att främja medlemmarnas studier och vad därmed äger sammanhang.

9 § För studentkår, elevkår, nation och studentförening för fakultet skall finnas stadgar.

I stadgarna skall finnas bestämmelser om rätt för studerande att vinna inträde, om styrelse, kuratorer eller andra funktionärer, som skall handha sammanslutningens angelägenheter, och om de avgifter som medlemmarna skall erlägga. Dessutom skall finnas de övriga bestämmelser som kan behövas.

Stadgarna skall antagas av sammanslutningen. De bestämmelser som behandlar medlems inträde och utträde samt avgifter är giltiga endast om de har godkänts av styrelsen för högskoleenheten.

10 § Två eller flera sammanslutningar som avses i 8 § får besluta att de skall slås ihop till en sammanslutning.

11 § Underlåter studerande att söka inträde i studentkår, elevkår, nation eller studentförening för fakultet som han är skyldig att tillhöra,

får styrelsen för högskoleenheten förordna att den studerande skall avstängas från prov till dess rättelse har skett. Detsamma gäller om han ej betalar sådan avgift till sammanslutningen som har fastställts enligt gällande föreskrifter i stadgarna för sammanslutningen.

12 § Talan mot beslut av styrelsen för högskoleenhet enligt denna lag föres genom besvär hos universitets- och högskoleämbetet eller, såvitt avser Sveriges lantbruksuniversitet, hos regeringen.

Talan mot beslut av universitets- och högskoleämbetet enligt denna lag föres genom besvär hos regeringen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1977.

3 Förslag till

Lag om elektorsförsamling vid högskoleenhet

Härigenom föreskrives följande.

1 § Vid varje högskoleenhet skall finnas en elektorsförsamling.

2 § Elektorsförsamlingen skall pröva om företrädare för de studerande vid högskoleenheten skall ingå som ledamöter i sådant organ vid enheten i vilket företrädare för de studerande har rätt att ingå. Finner elektorsförsamlingen att företrädare för de studerande skall ingå i visst sådant organ, skall församlingen utse dessa företrädare.

Regeringen eller myndighet som regeringen utser kan föreskriva att första stycket ej skall gälla för visst organ.

3 § I elektorsförsamlingen skall ingå det antal elektorers som styrelsen för högskoleenheten bestämmer. Antalet får dock ej överstiga 100.

4 § Vid högskoleenhet där det finns sådan studentkår eller elevkår som avses i lagen (1977: 000) om obligatoriska studerandesammanslutningar skall elektorers utses genom val.

5 § För val som avses i 4 § skall det vid högskoleenheten finnas en valkrets för varje sådan studentkår eller elevkår vid enheten som avses i lagen (1977: 000) om obligatoriska studerandesammanslutningar.

Finns vid högskoleenheten studerande som ej är skyldiga att tillhöra studentkår eller elevkår, skall det även finnas en särskild valkrets för dessa studerande.

6 § Styrelsen för högskoleenhet som avses i 4 § fördelar antalet elektorers mellan valkretsarna, med hänsyn till antalet studerande inom kretsarna.

Till varje valkrets skall dock alltid föras minst två elektorers.

7 § Inom valkrets som avses i 6 § första stycket skall elektorerna utses av sådant organ inom kåren som utsetts direkt eller indirekt genom allmänt val av medlemmarna i kåren. Finns ej sådant organ skall elektorerna väljas i allmänt val av medlemmar.

8 § Inom valkrets som avses i 5 § andra stycket skall valkretsarnas elektor utses genom val. Närmare föreskrifter om sådant val meddelas av regeringen eller myndighet som regeringen utser.

Valbar till elektor inom valkrets som avses i 5 § andra stycket är den som anmäles till styrelsen för högskoleenheten inom den tid som styrelsen bestämmer.

9 § Vid högskoleenhet där det ej finns sådan studentkår eller elevkår som avses i lagen (1977: 000) om obligatoriska studerandesammanslutningar skall elektor utses genom val. Därvid äger 8 § motsvarande tillämpning.

10 § Om ej särskilda skäl föranleder annat, skall elektor utses för ett år i sänder. Mandatperioden skall räknas från den dag som föreskrives av regeringen eller myndighet som regeringen utser.

11 § Besked om vilka personer som har utsetts till elektor enligt 7 § för viss mandatperiod skall lämnas till styrelsen för högskoleenheten senast den dag som styrelsen bestämmer. Lämnas ej sådant besked inom rätt tid har den kår som beröres förlorat rätten att utse elektor för mandatperioden.

12 § Talan mot beslut av styrelsen för högskoleenhet enligt denna lag föres genom besvär hos universitets- och högskoleämbetet eller, såvitt avser Sveriges lantbruksuniversitet, hos regeringen.

Talan mot beslut av universitets- och högskoleämbetet enligt denna lag föres genom besvär hos regeringen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1977.

För den mandatperiod som börjar den 1 juli 1977 kan regeringen eller myndighet som regeringen utser föreskriva att företrädare för de studerande i organ vid högskoleenhet skall utses på annat sätt än som följer av denna lag.

4 Förslag till

Lag om ändring i universitetsförordningen (1964:461)

Härigenom föreskrives att 86, 88 och 89 §§ universitetsförordningen (1964: 461)¹ skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1977.

¹ Förordningen omtryckt 1975: 336.

Senaste lydelse av

88 § 1976: 706

förordningens rubrik 1975: 336.

5 Förslag till

Lag om ändring i förordningen (1964:538) om socialhögskolorna

Härigenom föreskrives att 28 och 29 §§ förordningen (1964: 538) om socialhögskolorna¹ skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1977.

¹ Förordningen omtryckt 1971: 343. Senaste lydelse av förordningens rubrik 1975: 1220.

6 Förslag till

Lag om ändring i förordningen (1965:494) med stadga för jordbrukets högskolor

Härigenom föreskrives att 101—103 §§ förordningen (1965: 494) med stadga för jordbrukets högskolor¹ skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1977.

§ Förordningen omtryckt 1971: 423. Senaste lydelse av förordningens rubrik 1976: 973.

7 Förslag till

Lag om ändring i förordningen (1967:236) om journalisthögskolorna

Härigenom föreskrives att 32 och 33 §§ förordningen (1967: 236) om journalisthögskolorna¹ skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1977.

¹ Senaste lydelse av förordningens rubrik 1975: 1217.

8 Förslag till

Lag om ändring i förordningen (1967:273) om gymnastik- och idrottshögskolorna

Härigenom föreskrives att 30 och 31 §§ förordningen (1967: 273) om gymnastik- och idrottshögskolorna¹ skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1977.

¹ Senaste lydelse av förordningens rubrik 1975: 415.

9 Förslag till

Lag om ändring i förordningen (1968:318) om lärarhögskolorna

Härigenom föreskrives att 56 och 57 §§ förordningen (1968: 318) om lärarhögskolorna¹ skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1977.

¹ Förordningen omtryckt 1971: 463. Senaste lydelse av förordningens rubrik 1975: 361.

10 Förslag till

Lag om ändring i förordningen (1972:308) om bibliotekshögskolan

Härigenom föreskrives att 22 och 23 §§ förordningen (1972: 308) om bibliotekshögskolan¹ skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1977.

¹ Senaste lydelse av förordningens rubrik 1975: 50.

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1977-02-10

Närvarande: statsråden Ahlmark, ordförande, Bohman, Romanus, Turesson, Gustavsson, Mogård, Olsson, Dahlgren, Åsling, Söder, Troedsson, Mundebo, Krönmark, Ullsten, Burenstam Linder, Wikström.

Föredragande: statsrådet Wikström och, såvitt gäller punkterna 4.2.7 och 4.2.28, statsrådet Mogård.

Proposition om utbildning och forskning inom högskolan m. m.

1 Inledning

I anledning av prop. 1975: 9 fattade riksdagen vid 1975 års riksmöte beslut rörande reformering av högskoleutbildningen m. m.

Med stöd av regeringens beslut den 29 maj 1975 tillkallade dåvarande chefen för utbildningsdepartementet den 10 juni 1975 sakkunniga¹ att ingå som ledamöter i en central och sex regionala organisationskommittéer för högskolereformen.

Centrala organisationskommittén för högskolereformen (H 75) överlämnade i augusti 1976 *förslag till högskolelag m. m.* och i oktober 1976 förslag till föreskrifter om fakultets- och sektionsorgan samt förslag till föreskrifter rörande organisation för kommunal högskoleutbildning.

Forskarutbildningsutredningen² (FUN) fick i januari 1976 i uppdrag att komma in med förslag till de bestämmelser rörande forskarutbildning som bör ingå i en förordning om högskoleutbildning att gälla fr. o. m. den 1 juli 1977. FUN har i september 1976 kommit in med sistnämnda förslag.

Över H 75:s och FUN:s förslag har efter remiss yttranden avgetts

¹ Ledamöter i centrala organisationskommittén för högskolereformen: numera statssekreteraren Anders Arfwedson, utredningschefen Erik Berglund, filosofie kandidaten Peter Egardt, landstingsrådet Wilhelm Forsberg, lektorn Thorborg Gebart-Andersson, riksdagsledamoten Lars Gustafsson, direktören Folke Haldén, avdelningsdirektören Hans Jalling, direktören Sten-Sture Landström, utbildningschefen Lennart Larsson, riksdagsledamoten Thorsten Larsson, professorn Georg Lundgren, byrådirektören Inger Löfroth, universitetskanslern Hans Löwbeer, sekreteraren Sven Nilsson, f. d. statssekreteraren Lennart Sandgren (ordförande) och överdirektören Lars Sköld.

² Riksdagsledamöterna Anna Eliasson, Arne Gadd (ordförande) och Anita Gradin, numera planeringschefen Kerstin Lindahl-Kiessling, professorn David Magnusson, docenten Bengt Karlberg och professorn Rune Lagneborg.

av statskontoret, riksrevisionsverket, universitets- och högskoleämbetet, styrelsen för fortbildning av journalister, skolöverstyrelsen, statens kulturråd, arbetarskyddsstyrelsen, militärhögskolan, karolinska institutet, universiteten, tekniska högskolan i Stockholm, Chalmers tekniska högskola, högskolan i Luleå, gymnastik- och idrottshögskolorna, lärarhögskolorna, socialhögskolorna, bibliotekshögskolan, journalisthögskolorna, forskningsbiblioteksrådet, länsskolnämnderna, förskoleseminarierna, slöjdlärarseminariet, seminarierna för huslig utbildning, konstfackskolan, sjöbefälsskolorna i Stockholm, Göteborg, Kalmar och Härnösand, statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor, musikhögskolorna, statens scenskolor, statens musikedrämiska skola, statens dansskola, dramatiska institutet, styrelsen för jordbrukets högskolor och statens veterinärmedicinska anstalt, landstingskommunerna i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens samt Norrbottens län, Stockholms, Uppsala, Eskilstuna, Linköpings, Norrköpings, Jönköpings, Kalmar, Växjö, Lunds, Malmö, Halmstads, Göteborgs, Borås, Skövde, Karlstads, Örebro, Västerås, Falun, Gävle, Sandvikens, Sundsvalls, Östersunds, Umeå och Luleå kommuner, Akademien för de fria konsterna, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Sveriges industriförbund, Tjänstemännens centralorganisation, Centralorganisationen SACO/SR, Landsorganisationen i Sverige, Svenska arbetsgivareföreningen, organisationskommittén för högre musikutbildning, forskningsrådsutredningen, utredningen om skolan, staten och kommunerna, 1974 års lärarutbildningsutredning, forskarutbildningsutredningen, organisationskommittéerna för Stockholms, Uppsala, Linköpings, Lund/Malmö, Göteborgs och Umeå högskoleregioner, Grafiska institutet och Institutet för högre kommunikations- och reklamutbildning gemensamt, Göteborgs och Bohus läns värdscoleförbund, Konstindustriskolan i Göteborg, Sociala barna- och ungdomsvårdsseminariet i Stockholm, Sveriges förenade studentkårer, Sveriges sjuksköterskeelevers förbund och Svenska Laboratorieassistentelevföreningen gemensamt, Teknologorganisationen REFTEC samt Valands konstscola.

Härutöver har skrivelser kommit in från bl. a. vissa studentkårer och elevsammanslutningar samt vissa institutioner vid universitet och högskolor m. fl., Svenska hälso- och sjukvårdens tjänstemannaförbund, Statstjänstemannaförbundet sektion 19, Länskommittén för högskolefrågor i Kristianstads län och Arkitektförbundet.

H 75 har vidare i december 1976 lämnat förslag om ordning för att avge förslag till rektor vid statlig högskoleenhet och om interimistiska organ för den nya högskolan samt om förordning om lärare vid statliga högskoleenheter m. m. Dessa skrivelser har inte remitterats.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 9 mars 1973 tillkallade statsrådet Moberg den 29 mars 1973 sakkunniga¹ för utredning rörande det *obligatoriska medlemskapet i studerandesammanslutningar m. m.* Utredningen (U 1973: 03) antog benämningen Obligatoriekommittén. Kommittén överlämnade i mars 1976 betänkandet (SOU 1976: 14) *Kårobligatorium?*

Efter remiss av betänkandet har yttranden avgetts av justitiekanslern, socialstyrelsen, riksrevisionsverket, kammarkollegiet, statskontoret, byggnadsstyrelsen, statistiska centralbyrån, riksskatteverket, universitetskanslersämbetet, nämnden för socionomutbildning, centrala studiestödsnämnden, skolöverstyrelsen, statens kulturråd, bostadsstyrelsen, Göta hovrätt, kammarrätten i Göteborg, Akademien för de fria konsterna, direktionen för Handelshögskolan i Stockholm, styrelsen för gymnastik- och idrottshögskolorna, samarbetsnämnden för journalisthögskolorna, dramatiska institutet, styrelsen för jordbrukets högskolor och statens veterinärmedicinska anstalt, länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län, landstingskommunerna i Stockholms, Uppsala, Östergötlands, Kronobergs, Kristianstads, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Värmlands samt Jämtlands län, Solna, Stockholms, Södertälje, Uppsala, Linköpings, Norrköpings, Växjö, Kalmar, Malmö, Göteborgs, Borås, Karlstads, Örebro, Västerås, Falun, Gävle, Östersunds och Umeå kommuner, Svenska Kommunförbundet, Landstingsförbundet, Sveriges riksidsrottsförbund, Tjänstemännens centralorganisation, Centralorganisationen SACO/SR, Landsorganisationen i Sverige, organisationskommittén för högre musikutbildning, 1973 års expertgrupp för konstutbildning, forskarutbildningsutredningen, centrala organisationskommittén för högskolereformen, Akademiska föreningen i Lund, Bibliotekshögskolans studentkår, Centerns ungdomsförbund, Elevförbundet, Elevkåren vid förskoleseminariet i Norrköping, Elevkåren vid förskoleseminariet och lärarhögskolan i Jönköping, Elevkårerna vid journalisthögskolorna i Göteborg och Stockholm, Elevkåren vid lärarhögskolan i Linköping, Farmaceutiska fakultetsföreningen i Uppsala, Filosofiska fakulteternas studentförening, Folkpartiets ungdomsförbund, Gymnastik- och idrottshögskolans i Örebro studentkår, Göteborgs förenade studentkårer, Kuratorskollegiet i Lund, Kuratorskonventet i Uppsala, kårorts-nämnderna i Umeå, Uppsala, Växjö och Örebro, Lantbrukshögskolans studentkår, Lärarhögskolans i Mölndal elevkår, Lärarhögskolans i Stockholm elevkår, Medicinska föreningen i Umeå, Moderata ungdomsförbundet, Skoghögskolans studentkår, Socialhögskolornas studentkårers organisation, Stockholms studentkårers centralorganisation, Studentkåren i Växjö, studentkårerna

¹ Vid tidpunkt för avlämnande av betänkandet departementsrådet Håkan Berg (ordförande), riksdagsledamöterna Anna Eliasson och Sture Ericson, juris kandidaten Peter Honeth, docenten Martin Weibull och byrådirektören Per Öhlund.

vid lärarhögskolorna i Kalmar, Kristianstad och Malmö, Studentkåren vid universitetet i Linköping, Sveriges sjuksköterskeelevers förbund, Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund, Teknologorganisationen REFTEC, Umeå studentkår, Uppsala studentkår, Veterinärmedicinska föreningen samt Örebro studentkår.

Dessutom har yttranden inkommit från Chalmers studentkår, Fackklubben vid Journalisthögskolan i Göteborg, Kalmar nation, Konstindustriskolans i Göteborg elevkår, Kristianstads nation, Kåren vid lärarhögskolan i Kalmar, Liberala studentförbundet, Linköpings förenade studentkårer, Linköpings Teknologers studentkår, Medicinsk-tekniska Assistentföreningen, Sveriges Arbetsterapeutelevers Förbund samt Teknologsammanslutningen vid Lunds tekniska högskola.

I det följande tas även upp vissa frågor som berör särskilda utbildningsområden inom högskolan.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 25 maj 1973 tillkallade statsrådet Moberg den 27 juni samma år en sakkunnig¹ för översyn av *utbildningen vid journalisthögskolorna*. Utredningen (U 1973: 08), som har antagit namnet journalistutbildningsutredningen (Jubu), har avlämnat betänkandet (SOU 1975: 25) A jour.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av statskontoret, riksrevisionsverket, nämnden för samhällsinformation, statens personalutbildningsnämnd, universitetskanslersämbetet, — som har överlämnat yttranden från universitetet, karolinska institutet, högskolan i Luleå och bibliotekshögskolan — utrustningsnämnden för universitet och högskolor, samarbetsnämnden för lokal- och utrustningsprogramkommittéerna för universitet och högskolor, skolöverstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, samarbetsnämnden för journalisthögskolorna, journalisthögskolorna, styrelsen för fortbildning av journalister, dramatiska institutet, 1972 års pressutredning, kulturrådet, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Sveriges Radio AB, Tjänstemännens Centralorganisation, Landsorganisationen i Sverige, Tidningarnas utbildningsnämnd, A-pressens samorganisation, Föreningen Svensk fackpress, Svenska fotografers förbund, Grafiska institutet och Institutet för högre kommunikations- och reklamutbildning gemensamt, Sveriges personaltidningsförening, Stiftelsen pressinstitutet, Sveriges Public Relations förening, Publicistklubben, Pressfotografernas klubb, Psykotekniska institutet, Elevförbundet, Sveriges förenade studentkårer och Handikappförbundens centralkommitté. Dessutom har yttranden inkommit från Teknologorganisationen REFTEC, Kooperativa förbundet, organisationskommittén för Umeå högskoleregion, samarbetskommittén för Sundsvall/Härnösands högskola, kursledningen för den yrkesinriktade studiekursen i informationsteknik vid universitetet i Göteborg samt Samarbetskommittén för högskolefrågor i Västernorrlands län.

¹ T. f. departementsrådet Hans-Erik Östlund.

Huvuddelen av förslagen i propositionen om reformering av högskoleutbildningen förutsatte för sitt förverkligande ett fortsatt planerings- och utredningsarbete. Vad gäller vårdrkessesektorn har detta skett dels inom den centrala och de regionala organisationskommittéerna, dels genom beredning inom en särskild grupp inom utbildningsdepartementet kallad *VÅRD -76*. Denna beredningsgrupp har med skrivelse den 25 oktober 1976 överlämnat förslag till utbildningsplaner m. m. för vissa vårdutbildningar i högskolan. Vissa frågor i anslutning till beredningens förslag redovisas i det följande.

Vidare behandlas vissa frågor om utbildningen på kulturområdet. Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 30 mars 1973 tillkallade statsrådet Carlsson den 5 april samma år 1973 års expertgrupp¹ (U 1973: 05) för konstutbildning (K 73) med uppgift att utreda vissa frågor som rör *utbildning inom bildkonst, konsthantverk och design*. Expertgruppen har i april 1976 lagt fram sitt slutbetänkande (DsU 1976: 1) Den högre utbildningen inom bild- och formområdet (II).

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av statskontoret, riksrevisionsverket, universitets- och högskoleämbetet, centrala studie-stödsnämnden, skolöverstyrelsen, statens kulturråd, arbetsmarknadsstyrelsen, konstfackskolan, Göteborgs kommun, Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Sveriges hantverks- och industriorganisation, Tjänstemännens centralorganisation, Centralorganisationen SACO/SR, folkhögskoleutredningen, studiestödsutredningen, Föreningen Svensk form, Föreningen Svenska industridesigner, Föreningen Svenska tecknare, Föreningen Sveriges konsthantverkare och industriformgivare, Konstnärernas riksorganisation, Konstindustriskolan i Göteborg, Konstnärliga och litterära yrkesutövers samarbetsnämnd (Klys), Pressfotografernas klubb, Svenska fotografernas förbund, Svenska inredningsarkitekters riksförbund, Svenska sjukhus- och institutionsfotografernas förening och Textilinstitutet i Borås.

Härutöver har skrivelser kommit in från Arkitektförbundet, Föreningen Sveriges textil- och klädformgivare, Svenska journalistförbundet och Textilfacket vid konstfackskolan.

Den 25 november 1968 gav dåvarande departementschefen generaldirektören Lennart Holm i uppdrag att komma in med betänkande och förslag rörande *konsthögskolans arkitekturskolas framtida ställning*, särskilt i relation till nordiska institutet för samhällsplanering (Nordplan). Holm har i januari 1976 lagt fram betänkandet (Ds U 1976: 2) Konsthögskolans arkitekturskola. Uppgifter och framtida ställning.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av statskontoret, byggnadsstyrelsen, riksrevisionsverket, riksantikvarieämbetet och statens

¹ Kanslichefen Carl-Erik Virdebrant (ordförande), byråchefen Ann-Marie Furumark, professorn Rune Jansson och professorn Philip von Schantz.

historiska museum, universitetskanslersämbetet, skolöverstyrelsen efter hörande av konstfackskolan, statens kulturråd, statens naturvårdsverk, bostadsstyrelsen, statens råd för byggnadsforskning, statens institut för byggnadsforskning, statens planverk, nordiska institutet för samhällsplanering, Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan, Svenska kommunförbundet, Centralorganisationen SACO/SR, Svenska Arbetsgivareföreningen, konstnärsutbildningssakkunniga, Föreningen Sveriges Landsantikvarier, Hyresgästernas riksförbund, Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (Klys), Stiftelsen Sveriges arkitekturmuseum, Svenska inredningsarkitekters riksförbund och Sveriges arkitekters riksförbund.

Härutöver har skrivelser kommit in från Arkitektförbundet, eleverna vid Konsthögskolans arkitekturskola, Föreningen Sveriges praktiserande arkitekter, samarbetsnämnden för de konstvetenskapliga institutionerna vid universiteten i Uppsala, Lund, Göteborg, Stockholm och Umeå, Svenska arkitektföreningen, Sveriges museimannaförbund, utbildningsrådet för arkitektur vid universitetskanslersämbetet, Miljöministeriet i Danmark och Kirke- og undervisningsdepartementet i Norge.

Behovet av en översyn av *utbildningen vid statens scenskolor* anmälades i förra årets budgetproposition (prop. 1975/76: 100 bil. 10 s. 152—154, UbU 1975/76: 18, rskr 1975/76: 158). Genom regeringsbeslut den 26 februari 1976 fick statens kulturråd och dåvarande universitetskanslersämbetet i uppdrag att gemensamt göra översynen, som främst skall gälla utbildningens inriktning och omfattning och dess pedagogiska och studieorganisatoriska uppläggning. Enligt direktiven skall översynsarbetet och de förslag vartill det kan leda redovisas i omgångar. Den inledande fasen av arbetet skall bestå i en analys av de nuvarande undervisningsformerna och kostnaderna.

Kulturrådet och ämbetet har tillsatt en gemensam arbetsgrupp för översynsarbetet. I den delrapport från arbetsgruppen (UKÄ-rapport 1976: 5) Utbildningen vid statens scenskolor som överlämnades samtidigt med framställningen om anslag för det kommande budgetåret till scenskolorna behandlas organisation, undervisning och kostnader för utbildningen som den nu bedrivs vid skolorna.

Föredraganden

Riksdagen beslöt våren 1975 att högskoleutbildningen skulle reformeras (prop. 1975: 9, UbU 1975: 17, rskr 1975: 179). En central del av reformen är att underlätta för nya grupper att få tillgång till högskoleutbildning. En grund för att nå detta mål lades av 1972 års riksdag genom beslut (prop. 1972: 84, UbU 1972: 31, rskr 1972: 240) om godkännande av vissa riktlinjer för en reformering av reglerna om behörighet, urval m. m. för den högre utbildningen. Genom beslutet vid 1975 års riksdag fullföljs arbetet med att vidga behörigheten till högskoleut-

bildning och att ändra formerna för urval till spärrad utbildning. Beslutet innebär vidare att högskoleutbildningen byggs ut på ett större antal orter än hittills. Högskolan ges en klarare avgränsning. Den skall omfatta i huvudsak all utbildning över två- och treårig gymnasieskoleutbildning. En enhetlig organisation av studierna inom hela högskolan i förening med en betydande förstärkning av rätten att lokalt besluta om utbudet av utbildning och undervisningens uppläggning öppnar nya möjligheter till samverkan mellan skilda utbildningar inom högskolan. Vidare breddas genom en förändrad institutionell organisation samspelet mellan högskolan och samhälls- och arbetslivet i övrigt. Utbildningen skall utformas så att den främjar återkommande utbildning. Den skall bygga på vetenskaplig grund, utveckla förmågan till kritiskt tänkande hos de studerande och gynna deras personlighetsutveckling samt tillgodose samhällets behov av människor med högskoleutbildning.

Den 1 juli i år skall den nya högskolan införas. Det sker efter en lång period av förberedelser. För ca tio år sedan förde bl. a. vissa myndigheter fram tanken på en utredning kring den högre utbildningens problem såsom de avtecknade sig vid den av 1965 års riksdag beslutade planeringsperiodens utgång. Sedermera tillsattes 1968 års utbildningsutredning (U 68, U 1969: 47) som lade fram resultaten av sitt arbete i huvudbetänkandet (SOU 1973: 2) Högskolan. Efter remissbehandling lades utredningens förslag och de synpunkter som kommit fram remissvägen till grund för ytterligare överväganden i en parlamentariskt sammansatt grupp, U 68-beredningen. Dess arbete lades sedan till grund för regeringens proposition (1975: 9) om reformering av högskoleutbildningen m. m. Det var med utgångspunkt i detta samlade material som riksdagen vid 1975 års riksmöte fattade det beslut jag nyss har erinrat om.

Det är givet att några av förutsättningarna för reformarbetet har hunnit att ändra sig under en så lång utredningsperiod. Bl. a. har tillströmningen av studerande till universitetens fria fakulteter minskat. Ålderssammansättningen hos studerandepopulationen har också förändrats kraftigt. Inslaget av äldre studerande, över 25 år, har blivit allt större. Innebörden härav är bl. a. att många studerande i dag har en annan bakgrund och andra erfarenheter när de påbörjar högskolestudier än vad tidigare var fallet. Insikten om att det är nödvändigt att planera utbildningens innehåll för att möta skiftande krav från den enskilde och från samhället har vuxit. I vissa avseenden har utvecklingen emellertid gått långsamt. Hit hör strävandena att bredda rekryteringen till högskolestudier från skilda grupper i samhället. Enligt min mening kvarstår alltså en social snedrekrytering till högskolestudier. Könsfördelningen bland de högskolestuderande uppvisar endast små förändringar bort från ett alltför traditionsbundet mönster.

En hörnsten i högskolereformen är att geografiskt öka utbildningens

tillgänglighet. Utbildningen skall byggas ut på andra orter än universitetssorterna. Med denna inriktning på reformarbetet främjas den sociala rekryteringen till högskolestudierna. Den beslutade utbyggnaden har också regionalpolitisk betydelse. Högskolereformen förbereds av bl. a. sex regionala organisationskommittéer. Deras arbete visar att det på utbyggnadsorterna finns goda förutsättningar att med utgångspunkt i lokala resurser och lokala förutsättningar i övrigt utveckla och förnya högskoleutbildningen.

1975 års riksdagsbeslut innebär också att en försöksverksamhet med yrkesteknisk högskoleutbildning har inletts. F. n. ges sådan utbildning på nio orter. På ytterligare tre orter kommer försöksverksamhet att starta budgetåret 1977/78. Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) har i uppdrag att följa och utvärdera försöken.

När den nya högskolan införs om några månader markerar detta början på ett reformarbete i vid mening, utfört i det dagliga arbetet av dem som verkar inom högskolan. Det intensiva förberedelsearbete som har genomförts på alla nivåer under den gångna perioden får inte avstanna. Syftet med högskolereformen har också hela tiden varit att skapa den yttre ramen för ett fortlöpande inre omdaningsarbete. Riktlinjerna i stort för det kommande arbetet har lagts fast i det nyss nämnda riksdagsbeslutet.

I överensstämmelse med vad föredraganden hade förordat uttalade riksdagen år 1975 också att grundläggande bestämmelser om högskolan bör stadfästas i lag. Regeringen uppdrog sedermera åt en central organisationskommitté (U 1975: 04) för högskolereformen (H 75) och organisationskommittén för de av riksdagen beslutade sex högskoleregionerna att utarbeta förslag till en högskolelag och erforderliga förordningar, indelning i högskoleenheter, sammansättning av olika organ m. m. H 75 avlämnade sitt förslag till högskolelag m. m. den 26 augusti 1976. I enlighet med vad som angavs i regeringsförklaringen lät jag remittera H 75:s slutliga förslag till berörda myndigheter och organisationer. De avvikelser från H 75:s förslag till lag m. m. och riksdagens tidigare beslut som jag i det följande förordar grundar sig på såväl de riktlinjer för utformningen av högskolan som anges i regeringsförklaringen som de synpunkter vilka har framförts i remissvaren. Innan jag tar upp förslaget till högskolelag till behandling vill jag i korthet beröra några av de nyssnämnda förändringarna.

I regeringsförklaringen framhålls att ingen totalspärr får finnas för tillträde till högskoleutbildning. Detta innebär ingen motsättning till riksdagens beslut om planeringsramar för högskolan så länge dessa grundas på en generös beräkning av resurser. I ett sådant läge kommer den som så önskar att beredas utbildning inom högskolan, i varje fall såvitt rör utbildningar som inte är begränsade på grund av otillräcklig tillgång till lokaler, laborativa resurser eller praktikplatser. Samtidigt vill

jag emellertid konstatera att det underlag som i dag finns för att beräkna tillströmningen till skilda högskoleutbildningar inte räcker för att göra en i alla lägen hållbar bedömning av vilka resurser som behövs för att tillgodose efterfrågan på utbildning inom olika delar av högskolan och dess skilda regioner. Jag kommer därför att i det följande förordna en komplettering av riksdagens beslut om planeringsramar med en garanti för att bedömningen av resursbehovet för utbildning, som — i likhet med nuvarande ordning — bör ha fri tillströmning, skall kunna korrigeras under löpande budgetår om behov därav föreligger.

Jag vill stryka under att vad jag i detta avseende förordar ligger i linje med strävandena att vidga möjligheterna för nya grupper av studerande att få tillträde till högskoleutbildning. Jag utgår från att sådana studerande kan komma att vilja pröva sig fram med inledande studier i sådana enstaka kurser vilkas motsvarighet i dag utgör ospärrad utbildning. Därmed bör också den förordade garantin kunna möjliggöra en växling mellan arbetsliv och studier. Samtidigt vill jag betona att de kommande regionstyrelserna i detta sammanhang kan få en betydelsefull roll för planering av utbildningsutbudet inom regionerna och fördelning av resurser för detta på orter.

I regeringsförklaringen anges också att befogenhetsfördelningen mellan centrala, regionala och lokala organ bör ses över i syfte att åstadkomma en ökad decentralisering. Det har inte varit möjligt att under den tid som har stått till buds för beredning av föreliggande förslag också genomföra en analys av detta slag. Dessutom är det en fördel om en sådan analys kan grundas på någon tids tillämpning av den nu föreslagna arbetsfördelningen mellan högskolemyndigheterna. Enligt min mening är denna fråga av sådant slag att den bör beredas i direkt anslutning till regeringskansliet. Universitetskanslersämbetet har i sitt förslag till anslagsframställning för budgetåret 1977/78 redovisat sin planering för utvärdering av högskolereformen. Det är uppenbart att en utvärdering av det breda slag som UHÄ avser att genomföra också kommer att beröra befogenhetsfördelningen mellan högskolans olika myndigheter. Det är därför angeläget att den nyss nämnda beredningen av denna fråga sker i nära samverkan med UHÄ:s utvärderingsarbete.

I regeringsförklaringen framhålls att det fortsatta arbetet med att reformera högskolan nu bör få sin tyngdpunkt förlagd till utvecklingen av utbildningens innehåll. Jag är övertygad om att när de yttre ramarna för verksamheten väl har lagts fast kommer utvecklingen av utbildningens innehåll att stå i centrum för det fortsatta arbetet. Jag har tidigare nämnt att en sådan utveckling redan har börjat under arbetet med att förbereda reformen. I det följande kommer jag att redovisa exempel på detta och förordna att vissa förslag i frågan redan nu föreläggs riksdagen för beslut. En viktig förutsättning för det arbete jag här berör är att de lokala myndigheterna har stor frihet att disponera

sina resurser för att pröva nya utbildningsalternativ. Jag kommer på några punkter att förorda en vidgning av denna frihet i förhållande till H 75:s förslag. Denna frihet bör naturligtvis förenas med tillgång till erforderliga resurser. Även här har jag sökt tillgodose framförda önskemål om en uppbyggnad av basresurserna för utbildning och forskning.

Riksdagen utalade i samband med beslutet om högskolereformen att indelning i högskoleenheter på nuvarande högskoleorter efter en ytterligare beredning borde föreläggas riksdagen. Förslag härom har utarbetats av de regionala organisationskommittéerna. H 75 har i den tidigare nämnda skrivelsen tillstyrkt förslagen. Jag vill redan nu anmäla att jag senare kommer att förorda avvikelser från förslagen såvitt avser organisationen för utbildningar inom kulturområdet i Stockholm och för den högre utbildningen vid sjöbefälsskolorna. Jag anser nämligen att ytterligare tid måste ges för att man skall finna former för hur dessa utbildningar med sina speciella förhållanden bäst skall organiseras inom högskolan. Detta arbete som självfallet bör bedrivas i nära kontakt med berörda skolor och regionstyrelser bör vara avslutat i sådan tid att riksdagen vid 1977/78 års riksmöte kan föreläggas förslag om skolornas organisatoriska ställning inom högskolan. Jag vill betona att dessa utbildningar självfallet dock redan från den 1 juli 1977 skall anses utgöra högskoleutbildning och alltså ingå i den nya högskolan.

Genom riksdagens tidigare beslut och de åtgärder som jag förordar i detta sammanhang får högskolan således nya och kraftigt vidgade uppgifter samtidigt som den ges en förstärkt och klarare ställning i en för utbildningsväsendet övergripande politik. Högskolan bör härigenom bli bättre ägnad att möta behov och önskemål från de vitt skilda grupper som nu bereds möjlighet att få del av dess utbildning. Den forskningens frihet som hittills har varit ett av universitetens kännetecken kommer att prägla också den nya högskolan samtidigt som forskningens kontakter breddas med utbildningar av skilda slag och med samhällsintressen utanför högskolan. Det är min övertygelse att detta kommer att leda till en utbildning som är fastare förankrad på vetenskaplig grund och till ett fruktbarande utbyte av information och impulser mellan samhälle och forskning.

2 Reformering av högskoleutbildningen

2.1 Högskolelag

2.1.1 Förslaget

Genom riksdagens beslut våren 1975 om reformering av högskoleutbildningen m. m. (prop. 1975: 9, UbU 1975: 17, rskr 1975: 179) kommer fr. o. m. den 1 juli 1977 nya principer att gälla för behörighet, urval och antagning till sådan utbildning, för studiernas organisation och för högskolans institutionella organisation.

I prop. 1975: 9 uttalade föredraganden att den vidgade högskolans samhälleliga betydelse motiverar att de grundläggande bestämmelserna för högskolan stadfästs i en högskolelag. I lagen borde dessutom tas in bestämmelser om kommunal högskoleutbildning liksom även eventuella bestämmelser om obligatoriskt medlemskap i studerandesammanslutningar, vilka bestämmelser under alla förhållanden måste regleras i lag.

I högskolelagen borde vidare enligt föredraganden ges grundläggande bestämmelser om den verksamhet som bedrivs inom högskolan och om målen för högskoleutbildningen samt huvuddragen i formerna för högskolans planering och ledning: de styrelser och nämnder m.m. som skall finnas lokalt och regionalt, dessas huvudsakliga uppgifter och principerna för deras sammansättning liksom även grundläggande regler om riksrekrytering till kommunal högskoleutbildning och därmed sammanhängande regler om interkommunal ersättning.

Utbildningsutskottet (UbU 1975: 17) framhöll att förslag om högskolelag måste föreläggas riksdagen senast våren 1977 och att i lagen skulle regleras många för högskolan fundamentala frågor, vilka riksdagen vid behandling av lagförslaget skulle få tillfälle att diskutera och pröva.

Åt centrala organisationskommittén för högskolereformen (H 75) har regeringen sedermera uppdragit att med utgångspunkt i riksdagens beslut utarbeta förslag till grundläggande bestämmelser för högskolan, bl. a. förslag till högskolelag. I skriften (DsU 1975: 19) Högskolelag och andra författningar presenterade H 75 i december 1975 ett utkast till högskolelag. Synpunkter på detta utkast inhämtades direkt av H 75 från ett stort antal myndigheter m.fl. På grundval av dessa synpunkter reviderade H 75 utkastet till högskolelag och redovisade i skrivelse till regeringen den 26 augusti 1976 bl. a. förslag till sådan lag.

Förslaget jämte H 75:s kommentarer till detta bör som jag i det föregående förordat fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

H 75:s reviderade lagförslag innehåller tre huvudrubriker: Allmänna föreskrifter, Högskolans ledning och organisation samt Särskilda föreskrifter. Under rubriken Allmänna föreskrifter finns regler om verksamheten inom högskolan och om de allmänna målen för denna verksamhet. H 75 anger sålunda att förutom utbildning och forskning även utvecklingsarbete bör anges som en uppgift för högskolan. Med utgångspunkt i de i propositionen 1975:9 exemplifierade målen för högskoleutbildning har H 75 i 2 § i lagförslaget närmare angivit högskolans uppgifter. H 75 har ansett det möjligt att låta de här formulerade målen avse hela högskolans verksamhet, sålunda även forskningen och utvecklingsarbetet.

I lagförslaget slås fast bl. a. att all högskoleutbildning skall ha samband med forskning, att kännedom skall spridas om villkoren för vetenskapligt och konstnärligt arbete, om erfarenheter och kunskaper som vunnits genom sådant arbete samt om tillämpningar som dessa erfa-

renheter och kunskaper kan få samt vidare att utbildningen skall bygga på vetenskaplig grund och på erfarenheter som vunnits i arbetslivet.

H 75 anger vidare syftet med utbildningen och forskningen samt definierar forskningens frihet inom högskolan som att forskningsproblem fritt får väljas och formuleras och forskningsmetoder fritt utvecklas samt att forskningsresultaten fritt får publiceras, om ej annat föreskrivs i lag.

Principen om återkommande utbildning och att denna utbildning på sikt bör bli ett med sammanhängande utbildning i princip likvärdigt alternativ slås fast. H 75 anger vidare närmare regler för rätten till utbildning samt för inskränkningar i denna rätt. Bl. a. anges regler om behörighet för och tillträde till utbildning samt möjlighet att föreskriva att högst ett visst antal studerade får antagas till viss utbildning. Vidare anges att högskoleutbildning får ha staten, kommun eller landstingskommun som huvudman. Regeringen får därutöver föreskriva att föreskrifter om högskoleutbildning skall tillämpas även på utbildning som med statsbidrag anordnas av enskild huvudman.

Under rubriken Högskolans ledning och organisation ges inledningsvis föreskrifter om central och regional ledning och organisation och därefter föreskrifter om lokal ledning och organisation med regler om lokala styrelser (högskolestyrelse för statlig högskoleutbildning och skolstyrelse respektive landstingskommunal utbildningsnämnd för kommunal högskoleutbildning) och vissa andra organ (linjenämnd, fakultetsnämnd, sektionsnämnd och institutionsstyrelser m.m.) samt dessas uppgifter.

Under rubriken Särskilda föreskrifter ges regler om sammansättning av nämnda organ, om riksrekrytering till kommunal högskoleutbildning och om interkommunal ersättning. Vidare ges föreskrifter som ger regeringen bemyndigande att meddela föreskrifter om organisationen av kommuns och landstingskommuns befattning med kommunal högskoleutbildning samt regler om överlåtande från regeringen på förvaltningsmyndighet att meddela föreskrifter för sådan utbildning.

Ledamöterna i H 75 Anders Arfwedson och Peter Egardt reserverar sig mot förslaget, såvitt avser 2 §. De anser att det är direkt olämpligt att i lag fastställa vilka mål som en principiellt fri och obunden universitetsforskning skall främja. Paragrafen kan enligt reservanterna med fördel avvaras.

Mot bakgrund av dels de krav som framfördes av ett stort antal myndigheter m.fl. då H 75 inhämtade synpunkter på sitt första utkast till högskolelag, dels den debatt som uppstått i anslutning till H 75:s förslag har jag ansett det värdefullt att ge berörda myndigheter, kommittéer och organisationer ännu en möjlighet att påverka bl. a. högskolelagens utformning. Jag har därför låtit remittera H 75:s förslag m.m.

2.1.2 Remissyttrandena

Allmänna synpunkter

Ett stort antal remissinstanser, bl. a. *skolöverstyrelsen (SÖ)*, *konsistorierna vid universiteten i Lund och i Linköping*, *socialhögskolorna i Lund, Göteborg och Östersund*, *musikhögskolan i Stockholm*, *Grafiska institutet och Institutet för högre reklamutbildning*, *organisationskommittén för högre teknisk utbildning och forskning i övre Norrland (NOTH)*, *organisationskommittén för högre musikutbildning (OMUS)* och *organisationskommittéerna för Uppsala, Linköpings och Lund/Malmö högskoleregioner* framhåller att synpunkter som framförts i den tidigare remissomgången i viss utsträckning beaktas av H 75 i det nu remitterade förslaget.

Statskontoret finner de framlagda förslagen till högskolelag och förordningar väl avvägda och helt i linje med intentionerna bakom 1975 års riksdagsbeslut, vars innehåll i väsentliga delar präglades av en strävan att åstadkomma ökad decentralisering och vidgad lokal bestämmanderätt inom högskolan.

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) erinrar om att huvuddragen i högskolereformen är fastlagda genom 1975 års riksdagsbeslut. De centrala myndigheter, som UHÄ helt eller delvis ersatt, har i huvudsak varit företrädare i H 75 och även i övrigt haft möjlighet att följa kommitténs arbete.

Landsorganisationen i Sverige (LO) erinrar om de synpunkter som organisationen framförde i sitt yttrande över 1968 års utbildningsutrednings (U 68) betänkande "Högskolan". LO anförde då bl. a. att högskolan måste — liksom utbildningsväsendet i övrigt — bli ett instrument som bidrar till en jämnare fördelning av ekonomiska, sociala och kulturella värden och en vidareutveckling av demokratin. Främst gäller det härvid enligt LO att göra högskolan till ett mera öppet system, som kan utnyttjas av växande grupper, i fråga om både utbildning och forskning, samt att bättre förankra högskoleväsendet i det omgivande samhället. En starkare arbetslivsanknytning är därvid väsentlig. Denna grundsyn är vägledande för LO:s medverkan i arbetet med högskolereformen. Förslaget till högskolelag innehåller i många stycken intentioner som överensstämmer med den uppfattning som LO redovisade i sitt yttrande över U 68:s huvudbetänkande.

Lärarhögskolan i Malmö anser det värdefullt, att man inledningsvis söker formulera högskolornas målsättning något utförligare än tidigare. Formuleringarna är också klart bättre i denna version än i utkastet från december 1975. Ytterligare översyn behövs dock. Högskolelagen och de olika högskoleförordningarna förefaller i mycket skrivna utifrån de nuvarande universitetens förutsättningar. Lärarhögskolan har inte nu ansett sig i detalj kunna ta ställning till vad som ur lärarhögskolornas

synvinkel "saknas" eller kan leda till svårigheter. Högskolan föreslår dock att UHÄ får i uppdrag att i nära samarbete med lärarutbildningsutredningen utreda i vad mån lärarhögskoleförordningens viktigare bestämmelser kan sägas på adekvat sätt ingå i de nya förslagen.

Helt negativt till lagförslaget i dess helhet är *förskoleseminariet i Örebro*, som anser att U 68 alltifrån första början varit oacceptabelt och därmed de riksdagsbeslut och förslag till lag, förordningar och övriga åtgärder som vidtagits för högskolereformens genomförande, och att apparaten med linjenämnder, högskolestyrelser och regionstyrelser bli så stor att det ifrågasätts om lärare och studerande som representerar i dessa kommer att ha någon reell möjlighet att samtidigt med yrkesutövandet respektive studierna kunna vara med och påverka det som rör utbildningen. Vidare anser seminariet att innehållet i H 75:s förslag är så oklart och allmänt formulerat att det är synnerligen osäkert hur förslaget kommer att tolkas efter det eventuella genomförandet.

H 75:s förslag till högskolelag

1 §

Flera remissinstanser, bl. a. *musikhögskolan i Stockholm* och *OMUS*, konstaterar med tillfredsställelse att termen utvecklingsarbete förts in i lagens 1 §. *Konstindustriskolan* och *konstfackskolan* förordar en klarare skrivning och att begreppet konstnärligt utvecklingsarbete tas in i lagtexten.

Gymnastik- och idrottshögskolan (GIH) i Stockholm erinrar om att i gymnastik- och idrottslärarutbildningen ingår omfattande praktiska moment i ämnesutbildningen. Det är således även för denna utbildning viktigt att inom områden där man inte bedriver forskning i konventionell mening utvecklingsarbete anges som en självständig uppgift. GIH konstaterar därför med tillfredsställelse att det i kommentaren till första paragrafen framhålls att vad som sägs om utvecklingsarbete inte bara har syftning på det konstnärliga området.

För att betona forskningens betydelse som utgångspunkt för verksamheten vid högskolan föreslår *konsistoriet vid Chalmers tekniska högskola (CTH)* att verksamhetsgrenarna nämns i ordningen forskning, utvecklingsarbete och utbildning.

2 §

H 75:s förslag i 2 § lämnas utan erinran av flera remissinstanser. Målformuleringarna anses av ett stort antal remissinstanser alltför vaga och oprecisa.

Socialhögskolan i Göteborg är mycket tveksam om de mycket allmänt hållna målsättningar som föreslås inleda högskolelagen överhuvudtaget skall vara med. Formuleringar av typ "främja demokrati och

välfärd, kulturell välfärd, förståelse för andra länder" kan i vissa situationer missbrukas och den risken bör undvikas. Därför ser socialhögskolan helst att de allmänna målformuleringarna ej skrivs in i själva lagtexten. *Lärarhögskolorna i Falun och Gävle* anför liknande synpunkter.

Lärarhögskolan i Gävle finner sålunda det otillfredsställande att så vara formuleringar som "social förändring" och "personlig utveckling" används i lagtexten. Det är angeläget att texten är så utformad att den inte inbjuder till godtyckliga tolkningar.

Statens dansskola anser att i förslaget mycket av den kritik som framfördes över lagutkastet beaktats. Detta framgår enligt skolan tydligt av H 75:s kommentarer till lagförslaget. Speciellt glädjande är att "kulturell utveckling" och "konstnärligt arbete" tillkommit i 2 §. *Dramatiska institutet* anser att en väsentlig förbättring i 2 § skulle uppnås om "åsikts- och yttrandefrihet" togs in i första stycket efter ordet "främja". Man skulle härigenom anser institutet, ge ett mera konkret underlag till formuleringarna om "kritisk skolning" i 3 § och om forskningens frihet i 4 § samt undanröja möjligheter till misstolkning av uttrycket "samhällets behov" i 5 §.

Med anledning av att formuleringen i 2 § på sina håll uppfattats så, att varje enskild komponent i utbildning, forskning eller utvecklingsarbete direkt skall kunna relateras till de angivna målen, anser UHÅ det angeläget att det som H 75 anför i kommentaren så långt möjligt kommer till uttryck också i själva författningstexten. UHÅ föreslår att stycket formuleras på följande sätt (ändringen kursiverad): "*Verksamheten inom högskolan skall främja demokrati och välfärd, kulturell utveckling och social förändring samt förståelse för andra länder och internationella förhållanden*".

Begreppet "social förändring" kritiserats av många remissorgan. Bl. a. *konsistoriet vid CTH* anför i denna del att "social förändring" kan ske till det bättre eller till det sämre. Uttrycket "förändring" bör därför inte användas. Med hänsyn till svårigheten att entydigt formulera mål för en verksamhet av ifrågavarande slag föreslår konsistoriet att paragrafens första stycke utgår. Liknande synpunkter anför även av *konsistorierna vid universiteten i Uppsala och Stockholm*. *Juridiska fakulteten och konsistoriet vid universitetet i Uppsala* anför också kritik mot begreppet "social förändring" och framhåller att detta och även andra av H 75 föreslagna målformuleringar är omotiverade sedan regeringsformen numera kompletterats med vissa övergripande målsättningsstadganden avseende det allmännas verksamhet (1 kap. 2 § RF). *Konsistoriet vid karolinska institutet* anser att de i första stycket intagna formuleringarna inte hör hemma i svensk lagstiftning och att stycket bör utgå.

Enlig *konsistoriets vid tekniska högskolan i Stockholm (KTH)* uppfattning står målsättningsparagrafen fortfarande i strid med oavvisliga

krav på forskningens frihet. Den står även i uppenbar strid med 4 §. Det synes vara oklokt att bädda för framtida tolkningstvister genom oklar formulering av en lagtext. Konsistoriet instämmer därför i vad reservanterna i H 75 Arfwedson och Egardt anfört om målsättningsparagrafen.

Sveriges Förenade Studentkårer (SFS) ifrågasätter om det överhuvudtaget finns anledning att ta in portalparagrafer” av den karaktär som föreslås i 1—5 §§. Helt uppenbart är enligt SFS att åtminstone 2 § första stycket helt bör utgå. SFS vill med kraft instämma i de synpunkter som framkommer i Arwedsons och Egarbts reservation. Även *Centralorganisationen SACO/SR, lärarhögskolan i Kristianstad, Akademien för de fria konsterna* och *NOTH* instämmer i den av Arfwedson och Egarbdt avgivna reservationen.

Konsistoriet vid universitetet i Linköping erinrar om att U 68 formulerade förslag till allmänna mål för den grundläggande högskoleutbildningen. Målen kan väsentligen härledas ur de mål som gäller för underliggande skolformer, dvs. grundskolan och gymnasieskolan. H 75 har i kommentaren till 2 § ”ansett det möjligt att låta de i andra stycket formulerade målen avse hela högskolans verksamhet, sålunda även forskningen och utvecklingsarbetet”. Även om man skall uppfatta de angivna målen som generella och avseende högskolans verksamhet i stort ter det sig enligt konsistoriets mening från principiell utgångspunkt utomordentligt tveksamt att på detta sätt införa allmängiliga mål även för forskningen och utvecklingsarbetet inom högskolan. Om mål för forskningen över huvud taget skall formuleras på annat sätt än som i 4 § torde i vart fall ytterligare överväganden vara nödvändiga att tillgripa. Konsistoriet instämmer därför i Arfwedsons och Egarbts reservation. Mot bakgrund av det nära sambandet mellan forskning och forskarutbildning kan det också ifrågasättas, om de i det aktuella författningsrummet angivna målen bör göras tillämpliga på annat än den grundläggande högskoleutbildningen.

Enligt *Svenska arbetsgivareföreningens (SAF)* mening står 2 och 4 §§ i viss motsättning till varandra och kan ge upphov till mindre önskvärda tolkningar. Å ena sidan skall forskningen bidra till uppfyllandet av högskolans mål, å andra sidan slås forskningens frihet fast. SAF menar att det är synnerligen väsentligt att formuleringar i lagtexten inte skall kunna tas till intäkt för en styrning av forskningens mål och metoder.

Organisationskommittén för Lund/Malmö högskoleregion pekar också på att i 2 § anges vissa övergripande mål inte blott för utbildningen utan även för forskningen och utvecklingsarbetet. En intensiv diskussion har förts kring denna paragraf, varvid ifrågasatts, huruvida det är rimligt att sätta upp mål för en forskning, som skall vara fri och obunden. Mot bakgrund härav föreslår kommittén att 2 § jämte de anslutande 3 och 4 §§ utgår ur högskolelagen. I stället bör de i tillämpliga de-

lar införas i förordningen om högskoleutbildning, vilken förordning omfattar all sådan utbildning, både den statliga och den kommunala högskoleutbildningen.

Konsistoriet vid universitetet i Lund ansluter sig till kommitténs uppfattning i denna del.

Vissa remissorgan ansluter sig till H 75:s förslag till utformning av 2 §.

Musikhögskolan i Stockholm har sålunda inga andra invändningar mot 2 § än att — i konsekvens med sitt ändringsförslag rörande 1 § — även utvecklingsarbete nämns, i andra stycket, första meningen.

Styrelsen för bibliotekshögskolan noterar med tillfredsställelse att i 2 § införts även begreppet "kulturell utveckling" och ansluter sig till de synpunkter, som framförs i kommentaren. Styrelsen understryker vikten av att sambandet mellan utbildning och forskning inte enbart blir honnörsbegrepp utan får en reell innebörd också för läroanstalter, vilkas huvuduppgift är grundutbildning. Enligt styrelsens mening bör i 2 § andra stycket också orden "allmänt kulturellt" skjutas in efter ordet "konstnärligt". Den kulturella verksamheten i sin helhet är i dag för omfattande och kulturutbudet för mångfasetterat för att rymmas inom begreppet "konstnärligt".

LO framhåller att 2 § beskriver målen för hela högskolans verksamhet, sålunda inte bara utbildningen utan även forskningen och utvecklingsarbetet. *LO* hävdar att denna paragraf måste förbli oförändrad i en framtida högskolelag, bl. a. därför att all utbildning genom kontakt med forskning och utvecklingsarbete samt med de förnyelsesträvanden som finns i samhället bör vara en faktor i samhällets utveckling. Genom att kunskapsmassorna snabbt förändras är det enligt *LO* viktigt att en fortlöpande revidering av utbildningsinnehållet på alla nivåer sker. Därför kan enligt *LO*:s förmenande forskningen och utvecklingsarbetet ej avgränsas från utbildningen.

Tjänstemännens centralorganisation (TCO) anser att den inledande paragrafen som slår fast att social förändring ska vara ett huvudmål för högskolan är naturlig och nödvändig. Att utesluta formuleringen skulle enligt *TCO* kunna uppfattas som att högskolan kan stå vid sidan av samhällsutvecklingen och endast registrera och inte medvetet påverka.

3 §

H 75:s förslag i 3 § kommenteras i några få yttranden. *SFS* förordar att formulering "och erfarenheter som vunnits i arbetslivet" utgår och att paragrafen i stället endast tar upp att "Utbildningen skall bygga på vetenskaplig grund". Under begreppet "vetenskaplig grund" ryms de erfarenheter från arbetslivet som har någon vetenskaplig relevans och således bör vara vägledande för den fortsatta utbildningen.

Konsistoriet vid universitetet i Uppsala anser att det inte i alla lägen är rimligt att utbildningen skall, förutom på vetenskaplig grund, även "bygga på erfarenheter som vunnits i arbetslivet". En lämpligare formulering på denna punkt vore, enligt konsistoriets mening, att man i utbildningen skall "tillvarataga objektiv kunskap som vunnits i arbetslivet". *Konsistoriet vid universitetet i Stockholm* förordar att sista meningen i andra stycket utgår eller ändras så att "samt" ersätts av "eller". *Teknologorganisationen Reftec* vill stryka "samt personlig utveckling" i 3 § andra stycket.

4 §

Vissa synpunkter som berör H 75:s förslag till formulering av 4 § har jag nyss redovisat under 2 §.

Musikhögskolan i Stockholm anför att 4 § anger mål och säkrar ett fritt och obundet val av objekt och metoder för forskning/utvecklingsarbete. På lämpligt sätt bör paragrafen därför ge uttryck för att "uppbyggnad av kunskap" också kan ske genom sådant utvecklingsarbete, som inte traditionellt rubriceras som forskning och att grunden för "utbildning och annan samhällelig verksamhet" inte enbart är av vetenskaplig art, fotad på forskning i vedertagen mening.

Konsistoriet vid universitetet i Uppsala anser att 4 § i stort är tillfredsställande under förutsättning att dessa formuleringar inte förekommer samtidigt med en övergripande ändamålsparagraf där även forskningen inkluderas.

Beträffande utformningen av 4 § är *forskningsrådsutredningen* tveksam om garantier för ett fritt problemval inom forskningen vid högskolan kan lämnas men vill inte motsätta sig den föreslagna formuleringen. Det är i detta fall lättare att underförstå de restriktioner som finns och låta formuleringen gälla som en allmänt hållen sats.

Bl. a. *socialhögskolan i Örebro* föreslår att 4 § formuleras "Forskningen inom högskolan skall vara fri och obunden". Syftet och innebörden av andra stycket i 4 § är oklar. Stycket ger enligt högskolan intryck av att de krav på exempelvis forskarens integritet som sammanhänger med formuleringen om forskningens frihet inte skulle gälla för uppdragsforskning. Däremot synes inte skäl finnas att motsätta sig en ordning som möjliggör för regeringen att då det gäller uppdragsforskning meddela bestämmelser som garanterar just en sådan integritet.

5 §

Första stycket i 5 § har kommenterats endast av några remissorgan. *Lärarhögskolan i Uppsala* och *Reftec* anser att båda leden "samhällets behov av utbildade" och "enskildas behov och önskemål" skall tillmätas betydelse. Inget led får vara ensamt avgörande utan en avvägning mellan dem båda måste ske.

Utkastets formulering i andra stycket att återkommande utbildning skall *främjas* stöds bl. a. av *lärarhögskolan i Kristianstad* och *bibliotekshögskolan*.

Konsistoriet vid CTH anser att 5 § andra stycket genom ordet "främja" gjorts alltför rigoröst och förordar i stället "beaktas". En mjukare skrivning föreslås även av *förskoleseminariet i Norrköping*. *SFS* menar att verbet "främja" i alltför hög grad prioriterar återkommande utbildning. Även om *SFS* ser positivt på att det skall finnas möjlighet till återkommande utbildning anser *SFS* att denna form av utbildning inte ensidigt får prioriteras, varför verbet "underlättas" bör användas. Även *SACO/SR* anser att "underlättas" bättre svarar mot vad riksdagen beslutat i denna del.

Konsistoriet vid universitetet i Lund anser att ett neutralare uttryck än "främja" bör användas. Det får enligt konsistoriet inte bli ett uttryck som kan tolkas som en prioritering av en bestämd organisation. Konsistoriet förordar "underlättas" i stället för "främjas". Häreinstämmer bl. a. *konsistoriet vid universitetet i Stockholm* och *Örebro kommun*.

LO anser att i linje med att högskolan i allt större utsträckning blir tillgänglig för nya grupper med erfarenheter från arbetslivet den också måste vara beredd att komplettera sitt utbildningsutbud så att dessa grupper har möjlighet att varva studier med yrkesverksamhet och att denna varvning också skall kunna utnyttjas av dem som påbörjar högskolestudier direkt efter gymnasieskolan. Det är därför, framhåller *LO*, av vikt att detta framgår av högskolelagen så att all högskoleutbildning i framtiden ger alternativa möjligheter för de studerande.

TCO finner formuleringen i andra stycket tillfredsställande och uttalar att det är viktigt att lagen klart uttrycker att utbildningsmyndigheterna har en direkt skyldighet att planera så att mönstret med återkommande utbildning utvecklas. Sker inte en positiv styrning kommer, framhåller *TCO*, den sammanhängande utbildningens totala dominans aldrig att brytas. *TCO* vill slå vakt om att viljeförklaringen i H 75:s förslag till förmån för den återkommande utbildningen kommer till klart uttryck i författningarna.

6—7 §§

Konstfackskolan anser att ingen utbildning vid konstfackskolan bör klassificeras som gymnasial.

SÖ har funnit det nödvändigt att ta upp vissa frågor om utbildning på gymnasial (eller ännu lägre) nivå inom högskolan.

Anordnandet vid universitet/högskola av t. ex. studiekurser som be-tecknats som basår torde enligt *SÖ:s* mening inte kunna anses stå i överensstämmelse med 1975 års beslut om högskolereformen. Detta aktualiserar behovet av klara föreskrifter om var gränsen skall gå för det slag

av utbildning som får anordnas inom den nya högskolan. Andra frågor som aktualiseras gäller *dels* utformningen av särskilda förkunskapskrav för tillträde till viss utbildning, *dels* — i de fall där det blir i vederbörlig ordning sanktionerat att vid högskola få anordna utbildning, som ligger på gymnasial nivå (eller rent av lägre) — huruvida dylik utbildning skall åsättas poäng och i fråga om t.ex. betyg och utbildningsbevis behandlas på samma sätt som grundläggande högskoleutbildning.

SÖ förmodar att det totalt inte kan undvikas — särskilt inte under ett första skede, medan överföringar från grundskolans till gymnasiskolans kompetensområde ännu inte helt genomförts — att inslag av utbildning på gymnasial nivå kan behöva i någon mån förekomma vid högskolan. Det bör emellertid rimligen betraktas som något extraordnärt och betingat av alldeles speciella omständigheter att utbildning på lägre nivå än högskoleutbildning anordnas vid högskoleenhet.

SFS anser att 6 § första stycket bör kompletteras enligt följande "Utbildningen omfattar grundläggande högskoleutbildning, påbyggnadsutbildning och forskarutbildning". Även *organisationskommittén för Stockholms högskoleregion* skulle helst ha sett ett liknande tillägg men accepterar de skäl *H 75* anfört mot att nu, innan resultatet av *FUN:s* arbete föreligger, föra in ett dylikt tillägg i lagtexten.

Begreppet forskarutbildning bör enligt *musikhögskolans i Göteborg* mening inrymma konstnärligt-kreativa varianter, exempelvis utbildning att självständigt utforska ljudstrukturer, tolka noterade eller andra förlagor och gestalta musik. Om denna tolkning ej är möjlig, bör 6 § omskrivas så att den också innefattar en konstnärlig motsvarighet till forskarutbildningen.

SACO/SR förordar att begreppet "erfarenhet" i 7 § närmare preciseras i särskilda föreskrifter med ledning av vad som gäller för tillträde till respektive utbildning. *Seminariet för huslig utbildning i Umeå* anser arbetslivserfarenhet vara så värdefull vid studier i högskola att krav på ett års arbetslivserfarenhet helst bör uppställas i 7 §.

9 §

Förskoleseminariet i Jönköping föreslår följande tillägg till 9 § första stycket "Central antagning bör anordnas då riksdagen beslutat högsta antal studerande, som får antagas till viss grundläggande högskoleutbildning vid allmän linje".

Riksrevisionsverket (RRV) erinrar om att i riksdagens beslut om den nya högskolan betonades att all högskoleutbildning bl. a. bör vara yrkesförberedande. I den mån tillträdet till viss högskoleutbildning avses bli begränsat, får det därför förutsättas att arbetsmarknadens behov av utbildad arbetskraft inom berörda områden tillmäts stor vikt vid dimensioneringen. Detta förhållande bör enligt *RRV* komma till klara uttryck i högskolelagen.

I anslutning till 9 § om eventuell antagningsbegränsning vill *konsistoriet vid universitetet i Lund* uttala som sin uppfattning att som huvudprincip fritt tillträde bör bibehållas till utbildning inom den nuvarande fria fakulteternas område. En självklar konsekvens är att anslagssystemet utformas så att ytterligare medel utfaller med kort tidsutdräkt vid ökat studerandeantal. Konsistoriet vill understryka att det är nödvändigt att sådana extraresurser ställs till förfogande så att utbildningens kvalitet inte påverkas. Detta utesluter givetvis inte att den lokala styrelsen kan föreskriva antagningsbegränsning för viss kurs. Denna befogenhet bör framgå av författningen.

Socialhögskolan i Göteborg anser att 9 § öppnar möjligheter till en totalspärрад högskola. En spärρ skulle med all sannolikhet få ogynnsamma effekter på den sociala rekryteringen och samtidigt innebära en inskränkning i rätten att fritt få studera efter eget intresse. Paragrafen bör därför helt utgå. För mycket kostnadskrävande utbildning bör dock riksdagen ha rätt att besluta om begränsat intag.

Socialhögskolan i Örebro föreslår att "inom ramen för de resurser som står till förfogande" 9 § andra stycket strykes då denna formulering får anses ligga implicit i hela andra styckets formulering. I anslutning till denna paragraf vill *socialhögskolan* uttala som sin uppfattning att den motsätter sig en total spärρ av hela högskolan. *Förskoleseminariet i Solna* anser att det bör klart anges i vilket fall högskolestyrelse får besluta om begränsning av studerandeantalet. Uttrycket "om det behövs" i 9 § andra stycket betecknas som en luddig formulering.

Konsistoriet vid universitetet i Umeå anser, att den s.k. 10 %-regeln beträffande utländska studerande inte får tolkas snävt, vilket kunde innebära, att finländska studerande som söker till universitetet i Umeå inte skulle få studera där. *Socialhögskolan i Umeå* förutsätter, att de särskilda föreskrifter varom det talas i 9 § fjärde stycket icke kommer att strida mot intentionerna i prop. 1975:9 om ökad internationalisering i utbildningen. För Umeås del skulle en begränsning av antalet utländska studerande kunna komma att inverka menligt på utbildningsutbud och ett effektivt utnyttjande av befintliga resurser.

SFS anser att samma principer som råder inom den nordiska arbetsmarknaden även bör vara vägledande när det gäller nordiska medborgares rätt till högre studier i annat nordiskt land. *SFS* föreslår därför att 9 § fjärde stycket i stället får följande lydelse: "Regeringen kan meddela särskilda föreskrifter som begränsar rätten att bli antagen som studerande i högskoleutbildning för utomnordisk medborgare som ej är bosatt i landet eller som har bosatt sig här i huvudsakligt syfte att få utbildning".

Bl. a. *förskoleseminariet i Gävle* anser att 9 § fjärde stycket "Regeringen . . ." inte helt står i överensstämmelse med 2 § första stycket

”... samt förståelse för andra länder och för internationella förhållanden”.

11 §

SÖ anser att det i 11 § bör — i enlighet med praxis — anges avsedda centrala myndigheter — UHÄ, styrelsen för jordbrukets högskolor och statens veterinärmedicinska anstalt och SÖ — med ett tillägg om att regeringen skall ge föreskrifter om arbetsfördelningen mellan dem.

12—13 §§

Lärarhögskolan i Härnösand framför betänkligheter mot den byråkratisering som kan bli en följd av den föreslagna regionstyrelsen, men inser att en viss samordning och samverkan kan vara behövlig. Regionstyrelsens viktigaste uppgift torde bli att åstadkomma samplanering och även beslut i de fall då konkurrensförhållande uppstår mellan regionens olika högskolor vid fördelning av sådan utbildning som ej kan anordnas på samtliga högskoleorter på grund av för litet studerandeunderlag. Detta är ett slag av frågor som också kunde avgöras direkt av UHÄ. I övrigt torde regionstyrelsens uppgifter inte behöva bli så omfattande att en så stor permanent organisation som den föreslagna skulle behövas.

Socialhögskolan i Göteborg instämmer helt i tankarna om en decentralisering av den högre utbildningen, men kan inte finna annat än att förslaget om en ny nivå, regionstyrelsen, endast innebär att staten decentraliserar sin styrning av högskolan.

Regionstyrelserna bör enligt *Reftecs* mening inte inrättas. Om de ändå inrättas bör de endast få en rådgivande funktion med ett visst ansvar för planeringen och samordningen av högskoleutbildningen inom regionerna. *Konsistoriet vid universitetet i Stockholm* föreslår att regionstyrelserna inte skall vara en beslutsfattande instans. Konsistoriet konstaterar med tillfredsställelse att bestämmelsen om utbildningsnämnder utgått ur lagförslaget.

LO framhåller betydelsen av den regionala organisationen för högskolan. Enligt *LO* är regionstyrelserna en garanti för att den decentralisering av högskoleutbildningen som tidigare beslutats också blir bestående. Ett regionalt organ har vida större möjligheter att planera och fördela en regions utbildningsutbud än respektive högskola eller en central myndighet. Detta är inte minst viktigt för de högskoleorter som är under uppbyggnad.

14 §

Organisationskommittén för Uppsala högskoleregion och konsistoriet i Uppsala m. fl. föreslår att en definition av begreppet högskoleenhet införs i högskolelagen.

15—17 §§

SÖ anser att det, innan lagförslaget framläggs för riksdagen, fullständigt bör klarläggas om styrelse för kommunal/landstingskommunal folkhögskola är att anse som sådan (annan) kommunal/landstingskommunal nämnd, som avses i lagförslaget. Om styrelsen för folkhögskola inte är att anse som kommunal/landstingskommunal nämnd, anser SÖ det angeläget att 15—16 §§ kompletteras på sådant sätt, att det blir möjligt för kommun/landstingskommun att besluta att folkhögskolas styrelse skall utöva ledningen även av kommunens/landstingskommunens högskoleutbildning såvitt avser de slag av utbildningar som hittills hört till eller eljest avses bära anknytas till folkhögskolan (fritidsledarutbildning, ev. viss musikutbildning). Om anknytningen av viss högskoleutbildning till folkhögskola skall ha någon reell innebörd, bör enligt SÖ:s mening alltså folkhögskolan och den aktuella högskoleutbildningen regelmässigt ha en gemensam styrelse. Eljest innebär högskolereformen i själva verket att fritidsledareutbildning m.m. definitivt skiljs från anknytningen till folkhögskolan i de fall då landstingskommun/kommun är huvudman. SÖ anser att det är angeläget att högskolelagen från början utformas så att inte problem uppstår även om de aktuella folkhögskoleutbildningarna inte kan omvandlas till högskoleutbildning förrän vid en senare tidpunkt än den 1 juli 1977. Inriktningen i blivande författningsbestämmelser i här berörda avseenden bör vara den att formerna för den lokala ledningen av högskoleverksamheten blir likartade, oavsett om folkhögskolan har enskild huvudman (t. ex. stiftelse eller förbund med anknytning till folkrörelse) eller har landstingskommun/kommun som huvudman.

18 §

Norrköpings kommun hälsar med tillfredsställelse förslaget, att det skall finnas möjlighet att ersätta linjenämnd med annat organ.

Socialhögskolorna i Göteborg och Örebro, Falun/Borlänge kommuner, Sveriges Sjuksköterskeelevers Förbund (SSEF), Svenska laboratorieassistenteföreningen (SLEF), SACO/SR m.fl. avvisar den i 18 § föreslagna möjligheten att inte inrätta linjenämnd.

Organisationskommittén för Stockholms högskoleregion konstaterar, att linjenämndernas uppgifter getts en bestämning som täcker även enstaka kurser och påbyggnadsutbildning.

19 §

Musikhögskolan i Göteborg finner att 18 och 19 §§ anger vilka organ som planerar grundläggande utbildning respektive forskning. Som konsekvens av 1 § bör en motsvarande paragraf skrivas om utvecklingsarbetet.

Konsistorierna vid universiteten i Uppsala, Stockholm och KTH m.fl.

anser att i 19 § även fakultets/sektionskollegier bör omnämnas. Enligt *sektionens för teknisk fysik vid KTH* mening måste samtliga ansvariga utövare av denna verksamhet på ett effektivt och meningsfullt sätt kunna samverka med och utöva inflytande på lärarföreträdarna i sektionsnämnderna. Denna närdemokrati synes så betydelsefull att den principiella formen härför bör lagfästas.

20—21 §§

Lärarhögskolan i Härnösand hävdar att den i 20 § angivna beteckningen "institution" används i flera bemärkelser och att en entydig terminologi är önskvärd.

Jönköpings läns landsting anser att forsknings- och utvecklingsarbete bör kunna bedrivas även vid landstingskommunala högskoleenheter för att utbildningen vid dessa skall bli likvärdig med den som bedrivs vid statliga enheter.

Organisationskommittén för Stockholms högskoleregion finner det värdefullt att begreppet "annan arbetsenhet" förts in i lagtexten parallellt med institution. Det blir härigenom möjligt att organisera de konstnärliga högskolorna som i hög grad självförvaltande arbetsenheter inom ramen för en högskoleenhet för konstnärlig utbildning i Stockholm.

Konsistoriet vid universitetet i Stockholm konstaterar att, oavsett vilken modell för institutionsstyrelses befogenheter som väljs, prefekten har viss egen beslutanderätt. Konsistoriet anser därför att 21 § bör lyda: "Om ej regeringen . . . föreskriver annat, leds institution av styrelse och prefekt, annan arbetsenhet . . . av styrelse och föreståndare. Om särskilda skäl föreligger, kan ifrågavarande enheter ledas av enbart prefekt eller föreståndare". *Socialhögskolan i Göteborg* föreslår att 21 § kompletteras med "Om studerande och/eller lärare ej vill delta i institutionsstyrelsen kan den ledas av prefekten för institutionen".

22 §

Sektionen för teknisk fysik vid KTH anser att andra och fjärde styckena i 22 § bör utgå, eftersom det knappast är lämpligt att i detalj lagfästa proportionen mellan olika kategorier i region- och högskolestyrelserna.

Skaraborgs läns landsting och *Skövde kommun* noterar med tillfredsställelse att i 22 § klart anges att representanterna i regionstyrelsen skall vara företrädare för olika grupper inom högskolan i hela regionen.

Några remissorgan anser att uttrycket "företrädare för verksamheten" är oprecist. *Konsistoriet vid universitetet i Stockholm* och *lärarhögskolan i Falun* förordar att uttrycket utbyts mot "lärare som företrädare för verksamheten". *Sektionen för teknisk fysik vid KTH* föreslår att uttrycket "lärare och andra företrädare för verksamheten" används.

Sektionen för maskinteknik vid CTH och förskoleseminariet i Södertälje ifrågasätter lämpligheten av att företrädare för allmänintressen skall utgöra en majoritet i regionstyrelsen. *Lärarhögskolan i Uppsala* och *seminariet för huslig utbildning i Umeå m.fl.* anser att företrädarna för allmänna intressen bör utgöra hälften av regionstyrelsens ledamöter. *Socialhögskolan i Örebro*, *SSEF* och *SLEF* finner det lämpligt att de allmänna intressena har en tredjedel av platserna i regionstyrelsen. *Reftec* anser att företrädarna för de allmänna intressena bör utgöra högst två tredjedelar av regionstyrelsens ledamöter.

SACO/SR föreslår att fjärde stycket i 22 § formuleras enligt följande: "Lärare som företrädare för verksamheten samt företrädare för de anställda och de studerande skall utgöra 3/4 av högskolestyrelsens ledamöter." *Socialhögskolan i Örebro* och *lärarhögskolan i Karlstad* förordar att dessa grupper skall ha minst två tredjedelar av platserna i högskolestyrelsen.

Socialhögskolan i Umeå anser att även jordbrukets högskolor bör omfattas av huvudregeln i 22 § fjärde stycket och förordar att lagtexten inom parentes i nämnda stycke borttages.

23 §

Socialhögskolan i Göteborg understryker att de nya linjenämndernas sammansättning och storlek innebär en försämring jämfört med det inflytande som i dag ges åt dem vid socialhögskolan verksamma. Socialhögskolan kräver därför att de lärare m.fl. som inte kan ges ledamotskap i de nya linjenämnderna adjungeras vid sammanträden som berör den utbildning där de verkar.

Konstfackskolan anför att i fråga om sammansättningen av linjenämnd företrädare för yrkeslivet bör kunna föreslås av en ganska vid krets av organisationer.

Östergötlands läns landsting betonar värdet av att i fakultets- och sektionsnämnden föreslås kunna ingå företrädare för verksamhet utanför högskolan. Genom att knyta företrädare för annan verksamhet än högskolans till dessa organ borde, enligt landstingets mening, möjligheterna för erfarenhetsutbyte, val av forskningsobjekt och fördelningen av forskningsresurser breddas, speciellt med avseende på den tillämpade forskningen.

Socialhögskolan i Örebro föreslår att det i 23 § föreskrivs att företrädarna för de studerande och lärarna skall utgöra minst två tredjedelar av ledamöterna i de i paragrafen angivna nämnderna.

24 §

Några remissorgan framhåller att 24 § bör omarbetas med hänsyn till ställningstagandena till obligatoriekommitténs förslag.

25 §

SÖ finner det angeläget att ett tillägg görs till 25 § som möjliggör för regeringen att på grund av särskilda (ev. synnerliga) skäl besluta om avvikelse från den angivna principen om riksrekrytering. SÖ motiverar detta med erfarenheter från lärarutbildningsområdet, där det ibland har förekommit speciella situationer, då regeringen funnit det befogat att meddela sådana föreskrifter om antagning, som givit antagningsmyndigheten befogenheter att vid urval av sökande bl.a. ta hänsyn till olikheter ifråga om tillgången på behöriga lärare (antalet anställda lärare utan behörighetsgivande utbildning) i skilda delar av landet och alltså gynna sökande från markerade bristområden. *Värmlands läns landsting* anser att bestämmelserna bör möjliggöra lokal rekrytering och antagning till allmän utbildningslinje inom vårdsektorn under vissa arbetsmarknadsmässiga förutsättningar.

26 §

Östergötlands läns landsting anser att beloppen för den interkommunala ersättningen måste beräknas på ett sådant sätt att utbildningshuvudmännen stimuleras att bedriva olika utbildningslinjer i högskolan respektive etablera nya. *Länskommittén för eftergymnasial utbildning i Halland* anser det lämpligare att generella bestämmelser om ersättning för kostnader för utbildningen avtalas mellan kommunförbundet, landstingsförbundet och staten och inte mellan berörda kommuner.

27 §

I förslaget till högskolelag (27 §) bemyndigas regeringen att meddela föreskrifter om organisation av kommuns och landstingskommuns högskoleutbildning. Enligt *Svenska kommunförbundets* mening måste detta avse utbildningens organisation, innehåll, behörighetskrav etc. Det kan inte gälla frågor som berör en kommuns organisatoriska uppbyggnad och därmed den ideologiska grunden för den kommunala självstyrelsen.

2.1.3 Föredraganden

Som jag redan har nämnt förordade föredraganden i prop. (1975:9) om reformering av högskoleutbildningen m.m. att de grundläggande bestämmelserna om högskolan borde stadfästas i en särskild högskolelag. I högskolelagen borde ingå grundläggande bestämmelser om den verksamhet som skall bedrivas inom högskolan och om målen för högskoleutbildningen. Enligt föredraganden borde också huvuddragen i formerna för högskolans planering och ledning redovisas i högskolelagen. Han ansåg också att högskolelagen borde innehålla eventuella bestämmelser grundade på obligatoriekommitténs då ännu ej avgivna betän-

kande (SOU 1976:14) och om riksrekrytering till kommunal högskoleutbildning och därmed sammanhängande regler om interkommunal ersättning. Förslag till högskolelag borde enligt föredraganden föreläggas riksdagen vid senare tidpunkt. Riksdagen hade inte något att erinra mot att förslag till högskolelag senare förelades riksdagen (UbU 1975:17, rskr 1975:179).

Den centrala organisationskommittén för högskolereformen (H 75) har på regeringens uppdrag utarbetat ett förslag till högskolelag. Förslaget bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*. I lagförslaget ingår i huvudsak följande slag av föreskrifter. Förslaget inleds med föreskrifter om vilken typ av verksamhet som skall bedrivas inom högskolan och om målen för denna verksamhet (1—4 §§). Vidare finns föreskrifter om forskningens frihet (4 §), om principer för planering av utbildningen (5 §), om olika slag av utbildning och om tillträde till utbildningen (6—9 §§) samt om att stat, kommun och landstingskommun kan vara huvudmän för högskolan (10 §). Därefter följer grundläggande föreskrifter om central, regional och lokal organisation (11—21 §§), om hur skilda organ inom högskolan skall vara sammansatta och om hur vissa ledamöter skall utses (22—24 §§) samt om riksrekrytering till kommunal högskoleutbildning och interkommunal ersättning (25 och 26 §§). Till slut föreslås dels en föreskrift med bemyndigande för regeringen och förvaltningsmyndighet att meddela föreskrifter om organisation av kommunal högskoleutbildning och om kommuners och landstingskommuners befattning med sådan utbildning, dels en föreskrift av innebörd att regeringen eller myndighet, som regeringen utser, meddelar ytterligare föreskrifter om högskolan.

Remissinstanserna har inte haft något att erinra mot att föreskrifter av det slag som H 75 har föreslagit förs in i en högskolelag. För egen del anser jag att innehållet i lagförslaget i stort är väl avvägt och förordar därför att ett förslag till högskolelag av i huvudsak det innehåll som H 75 har föreslagit föreläggs riksdagen till antagande. Jag vill i detta sammanhang stryka under att den högskolelag som jag kommer att föreslå i det följande, bör innehålla endast vissa grundläggande föreskrifter på sätt som beslöts år 1975. Alla andra föreskrifter bör meddelas av regeringen eller i den ordning som regeringen föreskriver. I det följande kommer jag att behandla några av lagförslagets huvuddrag. Till vissa andra frågor återkommer jag därefter i en specialmotivering.

Förslaget till högskolelag bygger i allt väsentligt på vad som har anförts av föredraganden i prop. 1975:9 och på riksdagens beslut i anledning därav (UbU 1975:17, rskr 1975:179). I mitt anförande kommer jag därför att i allmänhet utgå från detta bakgrundsmaterial utan att ånyo referera detsamma annat än när detta behövs för sammanhangets

skull eller som bakgrund för förslag till förtydliganden, tillägg eller avvikelser.

Liksom H 75 anser jag att högskolelagen bör inledas med en föreskrift där de viktigaste *verksamhetsformerna* inom högskolan anges. Det är viktigt att därvid också nämna utvecklingsarbetet som en uppgift jämställd med utbildningen och forskningen. Utvecklingsarbetet är inte någon ny verksamhetsform. Den förekommer sedan länge t.ex. vid läroanstalter med konstnärlig utbildning. Utvecklingsarbete förekommer emellertid också inom andra områden än det konstnärliga. Exempel kan hämtas även från de tekniska och pedagogiska områdena. Med vad jag nu har anfört om utvecklingsarbetet avser jag inte att förändra den innebörd som begreppen forskning och utvecklingsarbete har givits i bl.a. tjänstetillsättningsärenden.

Målet för utbildningen, forskningen och utvecklingsarbetet inom högskolan bör enligt H 75 vara bl. a. att främja demokrati och välfärd, kulturell utveckling och social förändring (2 § första stycket). H 75 har därvid utgått från vad som har föreslagits i prop. 1975:9 om målen för den grundläggande högskoleutbildningen, vilka uttalanden riksdagen har lämnat utan erinran. H 75 har ansett att de angivna målen för den grundläggande högskoleutbildningen bör kunna gälla även för forskarutbildningen, forskningen och utvecklingsarbetet. H 75:s förslag har mött kritik från många remissinstanser. Enligt universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) bör lagtexten förtydligas. I lagtexten bör komma till uttryck att de uppställda målen — såsom H 75 har förklarat i motiven till sitt förslag — är generella och att därför inte varje enskild komponent i utbildningen, forskningen och utvecklingsarbetet direkt skall kunna relateras till de angivna målen. Flera remissinstanser anser att den föreslagna formuleringen bör utgå. Det hävdas också att den står i strid med forskningens frihet. Landsorganisationen i Sverige (LO) anser däremot att den föreslagna paragrafen måste finnas oförändrad i den blivande högskolelagen. LO anser den också vara fullt förenlig med forskningens frihet.

För egen del ställer jag mig bakom de mål som riksdagen godtog år 1975 för den grundläggande högskoleutbildningen. Jag vill i detta sammanhang betona vad H 75 och UHÄ har anfört nämligen att H 75:s förslag avser att ge uttryck för generella mål för högskoleverksamhetens inriktning i stort. Däremot kan det inte krävas att varje enskilt moment i verksamheten skall ha till syfte att förverkliga de angivna målen. Vad som sålunda bör gälla som mål för högskoleverksamhetens inriktning i stort behöver emellertid numera inte komma till uttryck i högskolelagen, eftersom 1 kap. 2 § regeringsformen, såsom juridiska fakulteten och konsistoriet vid universitetet i Uppsala påpekar, sedan den 1 januari 1977 innehåller en allmän målsättningsparagraf för all

offentlig verksamhet, alltså även för högskoleverksamheten. Denna paragraf är av följande lydelse:

”Den offentliga makten skall utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet.

Den enskildes personliga, ekonomiska och kulturella välfärd skall vara grundläggande mål för den offentliga verksamheten. Det skall särskilt åligga det allmänna att trygga rätten till arbete, bostad och utbildning samt att verka för social omsorg och trygghet och för en god levnadsmiljö.

Det allmänna skall verka för att demokratins idéer blir vägledande inom samhällets alla områden. Det allmänna skall tillförsäkra män och kvinnor lika rättigheter samt värna den enskildes privatliv och familjeliv.

Etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv bör främjas.”

Högskolelagen bör såsom H 75 också har föreslagit innehålla vissa *grundläggande föreskrifter om utbildningen*. Till en början bör slås fast att all utbildning skall bygga på vetenskaplig grund. Enligt H 75 bör syftet med utbildningen vara bl. a. att den studerande skall få kunskaper, färdigheter och kritisk skolning. Utbildningen skall också främja den enskildes yrkesförberedelse eller vidareutveckling i yrket. Detta förslag har inte rönt någon kritik från remissinstanserna. Det bör också kunna ligga till grund för föreskrifter i högskolelagen. Dessa föreskrifter bör därvid ändras så att det tydligare framgår att utbildningen bygger på en aktiv medverkan av de studerande. Vidare bör beaktas att de studerande inom underliggande utbildningsformer, särskilt grundskolan och gymnasieskolan, redan har förvärvat en förmåga att kritiskt bedöma företeelser av skilda slag. Vad det gäller är alltså att ytterligare utveckla denna förmåga. H 75 har vidare föreslagit att utbildningen inom högskolan skall bygga på erfarenheter som har vunnits i arbetslivet. Detta förslag har kritiserats av Sveriges förenade studentkårer (SFS) och konsistoriet vid universitetet i Uppsala. SFS menar att sådana erfarenheter bör beaktas i den mån de kan rymmas i begreppet vetenskaplig grund. Konsistoriet menar att det inte i alla lägen är rimligt att bygga på erfarenheter som har vunnits i arbetslivet. En lämpligare formulering skulle vara att man i utbildningen skall tillvarataga objektiv kunskap som har vunnits i arbetslivet. Enligt vad jag har anfört i det föregående bör högskoleutbildningen främja att de studerande förbereder sig för skilda yrken eller vidareutvecklar sig inom sina yrken. Detta kan självfallet inte ske utan att man inom utbildningen tar tillvara kunskaper och färdigheter som har vunnits i arbetslivet. Även kunskaper och färdigheter som har vunnits i samhällslivet i övrigt bör tas till vara. Därmed främjas också det samspel mellan utbildning och arbetsmarknad som kan stimulera utveckling och förnyelse av både utbild-

ningen och arbetslivet. Mot denna bakgrund förordar jag att det i lagtexten uttryckligen anges att kunskaper och färdigheter som har vunnits i arbetslivet och samhällslivet i övrigt skall tas till vara.

Att utbildningen också främjar de studerandes *personliga utveckling* bör såsom H 75 har föreslagit komma till uttryck i lagtexten.

Det är vidare väsentligt att de *internationella aspekterna* beaktas. Jag föreslår därför att det i högskolelagen slås fast som ett allmänt mål för utbildningen att den skall främja förståelsen för andra länder och för internationella förhållanden.

H 75:s förslag om *syftet med forskningen* (4 § första stycket första meningen) har lämnats utan erinran av remissinstanserna. Förslaget bör med en viss språklig bearbetning tas in i högskolelagen. Därvid bör beaktas att forskningens syfte att finna vetenskaplig grund inte bara gäller för samhällelig verksamhet. Att forskningen skall, såsom H 75 har föreslagit i sin 2 §, främja internationella kontakter torde inte behöva anges i lagtexten.

H 75:s förslag innehåller inte någon föreskrift om *syftet med utvecklingsarbetet*. Enligt min mening bör emellertid en föreskrift härom tas in i lagen.

Liksom H 75 anser jag att högskolelagen bör innehålla föreskrifter om *sambandet mellan utbildning, forskning och utvecklingsarbete* och om *information angående forskning och utvecklingsarbete*. Föreskrifterna om informationen bör förtydligas. Det är väsentligt att högskolan aktivt medverkar till att sprida kännedom om forskning och utvecklingsarbete och därmed bidrar till att föra ut vunna resultat. Därigenom vinnas bl. a. att förtroendet och förståelsen för högskolans verksamhet ökas. Detta ser jag som ett medel att motivera nya grupper av studerande för högskolestudier. En ökad information kan alltså bidra till att minska den sociala snedrekrytering som ännu finns.

De *principer för planeringen av högskoleutbildningen* som har fastslagits av riksdagen år 1975 bör såsom H 75 har föreslagit också komma till uttryck i högskolelagen. Vad H 75 har föreslagit (5 §) har utom i vad avser föreskriften om *återkommande utbildning* lämnats utan erinran av remissinstanserna. Enligt flera remissinstanser, däribland Chalmers tekniska högskola, konsistoriet vid universitetet i Lund, Centralorganisationen SACO/SR och SFS bör man inte skriva att återkommande utbildning skall "främjas". Ett neutralare uttryck än främjas bör väljas. Ordet "underlättas" anses därvid ge ett bättre uttryck för vad som bör gälla. Tjänstemännens centralorganisation (TCO) och LO däremot ansluter sig helt till H 75:s förslag innebärande att den återkommande utbildningen skall främjas. Organisationerna anser att högskolan i allt större utsträckning bör bli tillgänglig för nya grupper av studerande som har erfarenheter från arbetslivet. Högskolan måste därför vara beredd att komplettera sitt utbildningsutbud så att dessa grupper

har möjlighet att varva studier med yrkesverksamhet. LO anser det därför vara av vikt att det av högskolelagen framgår att all högskoleutbildning i framtiden ger alternativa möjligheter för studerande. TCO vill slå vakt om att viljeinriktningen till förmån för återkommande utbildning kommer till klart uttryck i författningarna.

För egen del ansluter jag mig till 1975 års beslut. Enligt detta beslut bör man prioritera åtgärder som främjar återkommande utbildning. Jag kan också instämma i vad LO och TCO har anfört. Jag förordar därför att högskolelagen skall omfatta en föreskrift om att återkommande utbildning skall främjas. Jag vill samtidigt betona att en sådan föreskrift inte har till syfte att göra det svårare för de ungdomar som omedelbart efter sin skolgång vill gå över till högskoleutbildning. Sådan direktövergång bör också i framtiden vara naturlig. Syftet är att i största möjliga utsträckning göra återkommande utbildning till ett likvärdigt utbildningsalternativ och därmed ge nya grupper av studerande en realistisk möjlighet att få utbildning inom högskolan. För att så skall bli fallet fordras att planeringen av utbildningens organisation och undervisningens uppläggning präglas av dessa strävan. För att markera detta krävs att det i lagen slås fast att återkommande utbildning skall främjas.

Mot denna bakgrund anser jag mig kunna godtaga vad H 75 har föreslagit om planering av högskoleutbildningen. De föreskrifter som H 75 har föreslagit bör med en viss språklig bearbetning tas in i högskolelagen.

Såsom H 75 har föreslagit (8 och 9 §§) bör *rätten till högskoleutbildning* lagfästas. Föreskrifterna härom bör kompletteras med en föreskrift som ger uttryck för vad jag i det föregående har anfört om möjligheten att under pågående budgetår i särskilda fall pröva behovet av tilläggsbudget (1.1).

I prop. 1975:9 anförde föredraganden att med *forskningens frihet* avses — i enlighet med 1955 års universitetsutredningens definition — i första hand den enskilde forskarens rätt att välja objekt och metoder för sin forskning och att offentliggöra forskningsresultat. Konsistorierna har inga befogenheter att gripa in i eller styra forskning vid läroanstalterna på ett sätt som strider mot denna princip. 1968 års utbildningsutredning (U 68) har inte avsett att på något sätt ändra dessa förhållanden. Föredraganden tillade att han helt anslöt sig till principen om forskningens frihet i den angivna meningen och att det var angeläget att principen på nytt slås fast som en grundval för forskningsverksamheten inom högskolan. Dessa uttalanden lämnade riksdagen (UbU 1975:17, rskr 1975:179) utan erinran. Mot denna bakgrund har H 75 förslagit att det skall tas in en föreskrift om forskningens frihet i högskolelagen och att denna föreskrift bör erhålla följande lydelse: "Inom högskolan får forskningsproblem fritt väljas och formuleras och forskningsmetoder fritt utvecklas. Forskningsresultaten får fritt offentliggöras."

ras, om ej annat föreskrives i lag. I fråga om forskning som bedrivs på särskilt uppdrag av myndighet eller enskild gäller föreskrifter som meddelas av regeringen eller myndighet som regeringen utser." I en kommentar till den föreslagna föreskriften har H 75 uttalat att det inte är nödvändigt att i lagtexten ange att forskningens frihet i praktiken begränsas av resursmässiga restriktioner och av lagstiftning om arbetsmiljö m.m. Konsistoriet vid universitetet i Uppsala har i sitt remissvar förklarat att den föreslagna formuleringen i stort är tillfredsställande om den övergripande ändamålsparagrafen (2 § andra stycket i H 75:s förslag) inte blir tillämplig på forskningen. Forskningsrådsutredningen (FRU, U 1972:02) är tveksam om garantier för ett fritt problemval kan lämnas. Utredningen vill dock inte motsätta sig den föreslagna formuleringen. Enligt utredningen är det lättare att underförstå de restriktioner som finns och att låta formuleringen gälla som en allmänt hållen sats.

För egen del instämmer jag i vad föredraganden i prop. 1975:9 har anfört om forskningens frihet. Den av H 75 föreslagna föreskriften bör godtagas. Som H 75 och FRU anfört kan vissa begränsningar i friheten inte uteslutas. I praktiken kan friheten begränsas, såsom H 75 påpekat, av resursmässiga restriktioner och av lagstiftning om arbetsmiljö m.m. Liksom FRU finner jag det tveksamt om ett fritt problemval alltid kan garanteras. Detta gäller t.ex. inom s.k. uppdragsforskning och programbunden forskning. Den senare typen av forskning förekommer f.n. främst vid jordbrukets högskolor. Mot denna bakgrund bör, såsom H 75 och FRU anfört, föreskriften om forskningens frihet i högskolelagen gälla såsom en allmänt hållen sats. Detta bör uttryckligen anges i lagtexten. Lagtexten behöver däremot inte omfatta någon särskild föreskrift om uppdragsforskningen.

I 1975 års beslut fastställdes vilka *lokala och regionala organ* som skall finnas i högskolan. Dessutom angavs vissa principer om *sammansättningen* av dessa organ.

H 75:s förslag till föreskrifter i högskolelagen om vilka regionala och lokala organ som skall finnas bör godtagas i vad avser högskolan inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde. Till frågan om organ för jordbrukets högskolor återkommer jag i det följande.

De principer om sammansättningen av lokala och regionala organ som antogs år 1975 får ses som resultatet av en noggrann avvägning mellan olika intressenters inflytande på högskolans verksamhet. Denna avvägning ledde till att de anställda och de studerande skulle ges en stark ställning i högskoleorganen. Samtidigt skulle ges en viss representation för allmänna intressen och arbetslivet.

Enligt 1975 års beslut skall representation för de anställda och de studerande vara en rättighet och ej någon skyldighet.

H 75:s förslag till föreskrifter i högskolelagen om sammansättningen

av lokala och regionala organ innebär att förut nämnda principer lagfästes. Statstjänstemannaförbundet (SF), Tjänstemännens centralorganisationens statstjänstemannasektioner (TCO-S) och SACO/SR har vid förhandlingar om tillämpningen av lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet förklarat sig beredda att medverka i berörda organ i enlighet med förut nämnda principer. Organisationerna har dock förklarat att företrädarna för de anställda utom i styrelsen för institution eller annan arbetsenhet bör utses av myndighet efter förslag av arbetstagarorganisationerna. Företrädarna för de anställda i styrelsen för institution eller annan arbetsenhet bör enligt SF, TCO-S och SACO/SR utses direkt av de anställda. Jag förordar att vad organisationerna anfört bör godtagas.

Mot denna bakgrund förordar jag att H 75:s förslag till föreskrifter om sammansättningen av lokala och regionala organ inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde tas in i högskolelagen. Föreskrifterna bör därvid utformas så att det klart framgår att representationen för de anställda och de studerande är en rättighet och inte en skyldighet.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att principerna för styrelserepresentation för de anställda i statliga myndigheter enligt 1975 års beslut inte skall tillämpas på styrelserna för högskoleenheterna (prop. 1975:9 s. 514). Jag avser att i det följande återkomma till den närmare sammansättningen av vissa organ.

Chefen för jordbruksdepartementet kommer senare denna dag att anmäla huvuddragen i den institutionella organisation som föreslås för nuvarande *jordbrukets högskolor och statens veterinärmedicinska anstalt*. Härvid föreslås att högskolorna inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde sammanförs i en högskoleenhet, benämnd Sveriges lantbruksuniversitet. De särskilda förhållandena vid denna högskoleenhet, bl. a. dess starka anknytning till näringsliv och samhällsorgan inom berörda områden liksom den omfattande programbundna verksamheten, har därvid föranlett en delvis annorlunda institutionell organisation vid denna enhet. Organisationen liksom vissa andra frågor rörande lantbruksuniversitetet bör regleras i en särskild förordning. Jag vill i detta sammanhang anmäla att jag till följd av detta efter samråd med chefen för jordbruksdepartementet förordar att det i högskolelagen tas in föreskrifter som gör det möjligt för regeringen att för lantbruksuniversitetet ge särskilda regler om styrelsens sammansättning och om andra organ för forskning och forskarutbildning än fakultets- och sektionsnämnder.

Enligt 1975 års riksdagsbeslut kan inte regionstyrelsens uppgifter i administrativt hänseende och beträffande yttranden över anslagsframställningar m.m. gälla jordbrukets högskolor. Vad beträffar den samordnande planeringen av den grundläggande högskoleutbildningen bör emellertid regionstyrelserna ha att beakta verksamheten och resurserna också vid jordbrukets högskolor (prop. 1975:9).

Styrelsen för jordbrukets högskolor och statens veterinärmedicinska anstalt har i den översyn av den institutionella organisationen m.m. vid jordbrukets högskolor, som kommer att redovisas av chefen för jordbruksdepartementet senare denna dag, föreslagit att samarbetet mellan lantbruksuniversitetet och högskolan i övrigt i huvudsak bör ske i hit-tillsvarande former. Vid remissbehandlingen av denna översyn har flertalet remissinstanser biträtt styrelsens förslag i detta avseende eller, som bl. a. UHÄ och H 75, lämnat det utan erinran.

För egen del finner jag att de förutsättningar som förelåg vid riksdagens beslut år 1975 i denna fråga har förändrats genom att jordbrukets högskolor nu föreslås sammanförda i lantbruksuniversitetet, med en styrelse och ett rektorsämbete. Styrelsen för lantbruksuniversitetet kommer härigenom att dels vara en central myndighet och styrelse för en högskoleenhet, dels vid sin planering av den grundläggande högskoleutbildningen inom lantbruksuniversitetet fullgöra de uppgifter som för högskolan i övrigt ankommer på regionstyrelserna. Vidare bör uppmärksammas att de längre allmänna utbildningslinjerna vid lantbruksuniversitetet är uppdelade så att de är förlagda till minst två regioner. Dessutom förekommer ingen dubblering av någon utbildningslinje vid lantbruksuniversitetet, varför inriktningen och omfattningen av dessa huvudsakligen kommer att vara föremål för överväganden på central nivå. Dessa förhållanden gör att den grundläggande högskoleutbildningen vid denna högskoleenhet bör undantas från regionstyrelsernas ansvar för samordnande planering. Självfallet föreligger dock ett behov av samverkan mellan högskoleorganisationen inom UHÄ-området och lantbruksuniversitetet. Bl. a. bör samverkan ske mellan UHÄ, regionstyrelserna och styrelsen för lantbruksuniversitetet i den långsiktiga planeringen av grundläggande högskoleutbildning. För denna samverkan, som är nödvändig för att nå bästa möjliga verksamhet och resursutnyttjande, bör dock ett informellt samarbete vara tillräckligt. Samarbetet bör ske i form av ett ömsesidigt samrådsförfarande i frågor med anknytning till resp. verksamhetsområde. Formerna för detta samrådsförfarande får därvid sökas och successivt utvecklas av berörda organ. Jag har i denna fråga samrått med chefen för jordbruksdepartementet.

I övrigt har H 75 föreslagit föreskrifter om *riksrekrytering* till kommunal och landstingskommunal högskoleutbildning, om *interkommunal ersättning* och om *bemyndigande för regeringen* eller annan myndighet att meddela föreskrifter om kommuns och landstingskommuns befattning med högskoleutbildning. Dessa föreskrifter bör godtagas.

Liksom inom skolväsendet är det väsentligt att det inom högskolan finns goda möjligheter att anordna *försöksverksamhet*. Jag ser detta som ett viktigt medel när det gäller att utveckla och förnya verksamheten inom högskolan. Som exempel på sådan försöksverksamhet kan jag här peka på den yrkestekniska högskoleutbildningen och den sär-

skilda ämnesutbildning i musik, SÄMUS, som anordnas av organisationskommittén (U 1970:60) för högre musikutbildning, OMUS. Försöksverksamhet kan behöva ske i andra former och under annan ledning än som följer av de föreskrifter i den högskolelag som jag har förordat i det föregående. Därför bör i denna lag tas in en föreskrift som ger denna möjlighet.

2.1.4 Upprättat lagförslag

I enlighet med vad jag har anfört i det föregående har inom utbildningsdepartementet upprättats förslag till högskolelag.

2.1.5 Specialmotivering till förslaget till högskolelag

Såsom jag har anfört i det föregående innehåller förslaget till högskolelag endast vissa grundläggande föreskrifter för högskolan. Övriga föreskrifter som behövs bör meddelas av regeringen eller i den ordning regeringen föreskriver. För att detta skall kunna ske krävs i vissa fall en uttrycklig föreskrift i lagtexten. Detta gäller bl. a. i de fall då fråga är om att göra undantag från föreskrift i lagen. Föreskrifter av detta slag finns i 12 och 13 §§, 16 § andra stycket, 19 § andra stycket, 20 § andra stycket, 21 §, 26 § andra stycket, 32 § fjärde stycket och 37 §.

Vidare behövs föreskrifter i högskolelagen om att regeringen kan meddela ytterligare föreskrifter i de fall då regeringens kompetens enligt 8 kap. 7 § eller 11 kap. 6 § regeringsformen bygger på bemyndiganden i lag. Sådana föreskrifter i högskolelagen finns i 21 §, i vad den berör kommunal högskoleutbildning, i 33—36 §§ samt i 37 § i vad den avser kommunal högskoleutbildning.

I samtliga andra fall kan regeringen med stöd av 8 kap. 13 § regeringsformen meddela de föreskrifter som behövs utöver vad som sägs i högskolelagen. Regeringen har också rätt att delegera på myndighet att utfärda föreskrift. Någon uttrycklig föreskrift om regeringens rätt behövs ej i lagtexten. En uttrycklig erinran om regeringens rätt har dock, för att underlätta tolkningen av lagen, tagits in i 38 §. Av samma skäl har en uttrycklig upplysning om regeringens rätt att meddela föreskrifter tagits in i vissa paragrafer, såsom 8 § andra stycket, 9 § första stycket, 18 § fjärde stycket, 25 § första stycket andra meningen och 32 § fjärde stycket.

Till sin allmänna uppbyggnad innebär lagförslaget att föreskrifter om högskolans uppgifter samlats i början av förslaget (1—6 §§). Därefter följer allmänna föreskrifter om verksamheten inom högskolan (7—15 §§). I detta avsnitt har samlats dels föreskrifter om principerna för planeringen av utbildningen (7 §), dels föreskrifter om att utbildningen inom högskolan omfattar grundläggande högskoleutbildning och forskarutbildning samt i vissa fall även annan utbildning (8 §), dels allmänna föreskrifter om behörighet att vinna tillträde till högskoleutbildning

(9 §), dels föreskrifter om rätt för behöriga sökande att vinna tillträde till högskoleutbildning (10 §), dels om antalet studerande och om urval m.m. (11—13 §§), dels föreskrifter om forskningens frihet (14 §), dels föreskrifter om att staten, kommun och landstingskommun är huvudmän för högskolan (15 §). I ett följande avsnitt finns grundläggande föreskrifter om högskolans organisation (16—26 §§). Därefter kommer ett avsnitt om centrala och regionala organ för högskolan (27—31 §§). Lagens sista del innehåller vissa särskilda föreskrifter (32—38 §§). Här ges regler om hur vissa ledamöter i skilda organ skall utses (31—33 §§). Här finns också föreskrifter om riksrekrytering till kommunal och landstingskommunal högskoleutbildning och om interkommunal ersättning (34 §). Därefter följer en föreskrift som ger regeringen rätt att överlämna viss myndighetsutövning, antagning av vissa studerande, till ett organ inom Landstingsförbundet (35 §). Lagen avslutas dels med en föreskrift som bemyndigar regeringen och förvaltningsmyndighet att meddela föreskrifter om kommunal och landstingskommunal högskoleutbildning m.m. (36 §), dels med en föreskrift om försöksverksamhet inom högskolan (37 §), dels med den föreskrift (38 §) som jag nyss har nämnt.

1 §

Enligt 1975 års beslut om reformeringen av högskoleutbildningen m.m. skall högskolan omfatta vissa utbildningar inom utbildningsdepartementets och jordbruksdepartementets verksamhetsområden (prop. 1975:9 s. 408—413; UbU 1975:17 s. 17—19; rskr 1975:179). Däremot ingår utbildning inom andra departements verksamhetsområden inte i högskolan.

Med anledning av vad som har anförts under remissbehandlingen vill jag påpeka att paragrafens formulering endast anger vilka verksamhetsformer som skall förekomma. Den ordning i vilken verksamhetsformerna räknas upp är däremot inte något uttryck för den inbördes vikten mellan de tre formerna.

7 §

Paragrafen motsvarar 5 § i H 75:s förslag. I paragrafen har uttrycket "individernas behov och önskemål" använts i stället för det av H 75 använda uttrycket "enskildas behov och önskemål". Avsikten härmed är att tydligare markera att vad som skall beaktas är behov av utbildning och önskemål om utbildning hos människorna i samhället. De behov och önskemål som kan finnas hos privata företag och organisationer åsyftas däremot ej. Sådana behov och önskemål skall beaktas när man bedömer samhällets behov av utbildade.

I paragrafen har föreskrivits att planeringen av utbildningen skall utgå från dels samhällets behov av utbildade, dels individernas behov och

önskemål. Det skall understrykas att inget av dessa två led bör vara ensamt avgörande.

8 §

Paragrafen motsvarar 6 § i H 75:s förslag. Till grundläggande högskoleutbildning räknas också vad H 75 i sitt förslag till förordning om högskoleutbildning kallar påbyggnadslinje samt annan utbildning av påbyggnadskaraktär. Som H 75 har påpekat jämföras f.n. viss sådan utbildning med forskarutbildning. Som exempel på sådan utbildning kan nämnas utbildning för psykologexamen. Frågor om detta slag av utbildning behandlas f.n. av forskarutbildningsutredningen (FUN, U 1974:06). Utredningens kommande förslag kan möjligen ge anledning att ändra definitionerna i denna paragraf.

Med annan utbildning än grundläggande högskoleutbildning och forskarutbildning avses liksom i H 75:s förslag exempelvis sådan uppdragsutbildning som föredraganden har nämnt i prop. 1975:9 (s. 422). Annan utbildning än grundläggande högskoleutbildning eller forskarutbildning bör få anordnas endast enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller i den ordning regeringen föreskriver. Det har som jag anförde i inledningen till detta avsnitt ansetts lämpligt att detta uttryckligen anges i lagtexten, 8 §, trots att regeringen även utan en föreskrift i 8 § har rätt utfärda sådana föreskrifter eller uppdra åt myndighet att göra detta. Jag vill i detta sammanhang också hänvisa till vad jag kommer att anföra i det följande (avsnitt 2.3.3) om avgränsningen mellan gymnasieskolan och högskolan.

9 §

Paragrafen motsvarar 7 § i H 75:s förslag. Definitionen av grundläggande högskoleutbildning bygger liksom 7 § i H 75:s förslag på den allmänna behörighet för högre studier som riksdagen har beslutat om. I lagtexten har detta uttryckts tydligare än i H 75:s förslag. Den av H 75 föreslagna formuleringen kan nämligen tolkas som ett uttryck för den nivå på vilken grundläggande högskoleutbildning skall börja. Så tolkat skulle H 75:s förslag kunna sägas stå i strid med vad utbildningsutskottet har anfört om förkunskapskraven vid tillträde till sådan högskoleutbildning som då tillhörde universitetskanslersämbetets ansvarsområde (UbU 1972:31, s. 6 och 1975:17 s. 37). Dessa krav borde enligt utbildningsutskottet trygga att denna utbildning kan bygga på oförändrad utgångsnivå.

Huvudregeln för allmän behörighet till grundläggande högskoleutbildning bygger på att de studerande har gått igenom en hel linje i gymnasieskolan om minst två årskurser. Allmän behörighet tillkommer däremot inte den som har gått igenom bara de två första årskurserna på en treårig linje. Detta har föranlett ett förtydligande av lagtexten.

Närmare föreskrifter om allmän behörighet och om särskild behörighet för tillträde till grundläggande högskoleutbildning skall meddelas av regeringen. Sådana föreskrifter finns f.n. i bl. a. förordningen (1976:231) med provisoriska föreskrifter om tillträde till grundläggande högskoleutbildning.

Enligt 9 § första stycket andra meningen kan viss grundläggande högskoleutbildning bygga på annan utbildning än som avses i första meningen. Denna föreskrift syftar på de utbildningar för vilka f.n. inte krävs genomgången gymnasieskola. Sådan utbildning bör få anordnas i högskolan endast enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller i den ordning regeringen föreskriver. Det har som jag anförde i inledningen till detta avsnitt ansetts lämpligt att detta kommer till uttryck i lagtexten, 9 §, trots att regeringen även utan sådan föreskrift i 9 § har rätt att utfärda föreskrifter eller uppdra åt myndighet att göra detta.

Närmare föreskrifter om behörighet till forskarutbildning bör också få meddelas av regeringen. Förslag till gemensamma föreskrifter härom har lagts fram av FUN. Dessa bör enligt FUN kunna gälla i avvaktan på att ställning tas till kommande förslag från FUN. Jag avser att i annat sammanhang föreslå regeringen att meddela föreskrifter i huvudsaklig överensstämmelse med FUN:s förslag om ej riksdagen har något att erinra häremot.

11 §

Paragrafen innehåller de föreskrifter om begränsning av antalet studerande som jag har förordat i den allmänna motiveringen.

13 §

Föreskrifter om urval till grundläggande högskoleutbildning finns f.n. främst i förordningen (1976:231) med provisoriska föreskrifter om tillträde till grundläggande högskoleutbildning.

15 §

Paragrafen motsvarar 10 § första stycket i H 75:s förslag.

I paragrafen ingår däremot inte någon motsvarighet till 10 § andra stycket i H 75:s förslag enligt vilket regeringen får föreskriva att föreskrifter om högskoleutbildning skall tillämpas även på utbildning som med statsbidrag anordnas av enskild. Denna föreskrift hör nämligen inte hemma i högskolelagen, eftersom lagen uteslutande skall reglera en ofentlig verksamhet. Att föreskriften inte tas in i högskolelagen hindrar självfallet inte riksdagen eller regeringen att i beslut om statsbidrag till viss enskild utbildning slå fast att utbildningen skall anses ha karaktär av högskoleutbildning. Som villkor för statsbidraget kan därvid utan stöd av lag föreskrivas att bestämmelser som gäller för högskoleutbildningen skall iakttas.

16 §

Avsnittet om högskolans lokala organisation har ansetts böra inledas med en uppräkningslista av de viktigaste ledningsorganen. Jag vill stryka under att uppräkningslistan inte är uttömmande, eftersom förslaget till högskolelag innehåller endast vissa grundläggande föreskrifter. Ytterligare föreskrifter om organisationen meddelas av regeringen eller i den ordning som regeringen föreskriver (38 §).

17 §

Paragrafen motsvaras av 14 § i H 75:s förslag. Detta förslag har kompletterats med allmänt hållna föreskrifter om styrelsens och rektorsämbetets uppgifter. Närmare föreskrifter kan meddelas av regeringen eller i den ordning som regeringen föreskriver (38 §).

18 §

Paragrafen har getts samma innehåll som vissa föreskrifter i 22 § i H 75:s förslag. Förslaget bygger på 1975 års beslut. Som jag har anfört i den allmänna motiveringen skall det inte föreligga någon skyldighet för de anställda och de studerande att vara representerade i högskolestyrelsen. Det skall endast finnas en rättighet för de anställda och studerande att vara representerade. Det har inte ansetts vara nödvändigt att belasta lagtexten med en uppgift om vem som skall få avgöra om rättigheten skall utnyttjas.

Som jag förordat i den allmänna motiveringen bör företrädarna för de anställda i högskolestyrelsen utses av myndighet efter förslag av arbetstagarorganisationerna. Med hänsyn härtill bör det också ankomma på arbetstagarorganisationerna att avgöra om rättigheten till representation i styrelsen för de anställda skall utnyttjas. Jag avser att i annat sammanhang föreslå regeringen att utfärda föreskrifter härom.

Enligt vad jag kommer att föreslå i det följande skall företrädare för de studerande i högskolestyrelsen utses av en särskild elektorsförsamling. Med hänsyn härtill bör det också ankomma på elektorsförsamlingen att avgöra om rättigheten till representation i styrelsen för de studerande skall utnyttjas. Föreskrift härom bör tas in i den särskilda lag om elektorsförsamling vid högskoleenhet som jag kommer att föreslå i det följande.

Enligt fjärde stycket gäller föreskriften om att företrädarna för allmänna intressen skall utgöra omkring en tredjedel av antalet styrelseledamöter inte för styrelsen för högskoleenheten inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde. Föreskrifter för denna styrelse meddelas av regeringen. Det har som jag anförde i inledningen till detta avsnitt ansetts lämpligt att detta kommer till uttryck i lagtexten, 18 §, trots att regeringen även utan sådan föreskrift i 18 § har rätt att utfärda föreskrifter eller att uppdraga åt myndighet att göra detta.

19 och 20 §§

Paragraferna motsvarar 15 och 16 §§ i H 75:s förslag.

Paragraferna har liksom 17 § kompletterats med allmänt hållna föreskrifter om skolstyrelsens resp. utbildningsnämndens uppgifter. I dessa föreskrifter görs undantag för bl. a. uppgifter som tillkommer annan enligt denna lag. Härvid åsyftas framför allt 21 § som lägger bestämda ledningsfunktioner på linjenämnderna. Undantag görs också för uppgifter som anges i föreskrifter av regeringen eller myndighet som regeringen utser. Sådana föreskrifter kan komma att avse ytterligare föreskrifter om linjenämnderna och föreskrifter om skolledningen.

Hänvisningen till 49 § kommunallagen avser nämnda lag i den lydelse som har föreslagits i prop. (1975/76:187) om kommunal demokrati, ny kommunallag m.m.

21 §

Paragrafen motsvarar 18 § i H 75:s förslag. I paragrafen har föreskrifterna om linjenämnds uppgifter förtydligats.

Enligt 1975 års beslut skall linjenämnds verksamhetsområde i princip omfatta utbildning vid en läroanstalt men det bör dock vara möjligt att ha för två eller flera läroanstalter gemensamma linjenämnder om detta är lämpligt. I 1975 års beslut har (prop. 1975:9 s. 518) förutsatts att det skall kunna finnas linjenämnder som är gemensamma för statlig och kommunal högskoleutbildning. Jag kommer i det följande (avsnitt 2.3.3) att föreslå att sådana gemensamma linjenämnder inte skall finnas. Detta har kommit till uttryck i 21 §.

22 §

Paragrafens första stycke har samma innebörd som motsvarande föreskrifter i 23 § i H 75:s förslag. Dessa bygger på 1975 års beslut. Jag vill här erinra om vad föredraganden anförde i prop. 1975:9 om möjligheten att minska antalet ledamöter som skall företräda yrkeslivet (s. 518). I övrigt får här hänvisas till vad jag har anført i den allmänna motiveringen om sammansättningen av lokala organ. Vad jag har anført i specialmotiveringen till 18 § om högskolestyrelsen äger tillämpning även på linjenämnd.

Paragrafens andra stycke grundar sig på ett förslag av H 75 i skrivelse den 5 oktober 1976 med förslag till föreskrifter rörande organisation för kommunal högskoleutbildning. Såsom H 75 föreslagit har föreskriften till syfte att trygga ett samband mellan linjenämnd för kommunal högskoleutbildning och de förtroendevalda inom styrelsen för utbildningen. Även vid utformningen av denna paragraf har jag utgått ifrån att det inte skall finnas linjenämnder som är gemensamma för statlig och kommunal högskoleutbildning (jfr avsnitt 2.3.3).

23 §

Paragrafen motsvarar 19 § första stycket i H 75:s förslag. Vad som H 75 har föreslagit i 19 § andra stycket avsåg jordbrukets högskolor. Motsvarighet härtill har i departementsförslaget tagits in i 25 §.

Föreskrifterna om fakultets- och sektionsnämndernas uppgifter har förtydligats.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att frågan om organisationen för planering och ledning för forskning och forskarutbildning på längre sikt f.n. prövas av FUN.

24 §

Paragrafen har samma innebörd som motsvarande föreskrifter i 23 § H 75:s förslag. Detta innebär bl. a. att det i fakultets- och sektionsnämnden skall kunna ingå företrädare för verksamhet utanför högskolan. H 75 har i skrivelse den 26 oktober 1976 uttalat att det inte var nödvändigt att precisera denna representation. H 75 upplyste dock att FUN hävdar att en förutsättning för denna representation är att de som utses själva är verksamma inom forskning och utvecklingsarbete med anknytning till forskningen inom fakulteten respektive sektionen.

I avbidan på att ställning kan tagas till FUN:s blivande förslag har i lagförslaget uttryckligen angetts att i fakultets- och sektionsnämnd kan ingå företrädare för sådant forsknings- och utvecklingsarbete utanför högskola som har anknytning till nämndens verksamhetsområde.

Jag får här hänvisa till vad jag har anfört i den allmänna motiveringen om sammansättningen av lokala organ. Vad jag har anfört i specialmotiveringen till 18 § om högskolestyrelsen gäller i tillämpliga delar även för fakultetsnämnd och sektionsnämnd.

25 §

Paragrafen motsvarar 19 § andra stycket i H 75:s förslag.

Föreskrifter om organ för forskning och forskarutbildning vid högskoleenheten inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde meddelas av regeringen eller i den ordning som regeringen föreskriver. Det har som jag anförde i inledningen till detta avsnitt ansetts lämpligt att detta kommer till uttryck i lagtexten, 25 §, trots att regeringen även utan sådan föreskrift i 25 § har rätt att utfärda föreskrifter eller att uppdra åt myndighet att göra detta.

26 §

Paragrafen har getts samma innebörd som 20 och 21 §§ i H 75:s förslag och föreskriften om styrelse för institution i 23 § i H 75:s förslag.

Jag får här hänvisa till vad jag har anfört i den allmänna motiveringen om sammansättningen av lokala organ. Som jag har anfört i den allmänna motiveringen skall det inte föreligga någon skyldighet för de

anställda och de studerande att vara representerade i styrelsen för institution eller annan arbetsenhet. Det skall endast finnas en rättighet för de anställda och de studerande att vara representerade i styrelsen. Det har inte ansetts nödvändigt att belasta lagtexten med uppgift om vem som skall få avgöra om rättigheten skall utnyttjas.

Jag har i den allmänna motiveringen förordat att företrädare för de anställda i styrelsen för institution eller annan arbetsenhet skall utses direkt av de anställda. Föreskrift härom bör kunna meddelas av regeringen med stöd av 33 §. Det bör självfallet också ankomma på samma anställda att avgöra om de önskar ha representanter i styrelsen. Även föreskrift härom bör kunna meddelas av regeringen.

Enligt 1975 års beslut (prop. 1975:9 s. 566) skall företrädare för de studerande i styrelse för institution eller annan arbetsenhet utses av de studerande genom val. Föreskrift härom bör kunna meddelas av regeringen med stöd av 33 § i förslaget till högskolelag. Det bör självfallet också ankomma på samma studerande att avgöra om de önskar ha representanter i styrelsen. Även föreskrift härom bör kunna meddelas av regeringen.

27—30 §§

Paragraferna motsvarar 11—13 §§ i H 75:s förslag. Liksom H 75 har jag inte ansett det lämpligt att i lagtexten namnge vilka centrala förvaltningsmyndigheter som har uppgifter som berör högskolan. Det bör ankomma på regeringen att meddela föreskrifter härom.

Vad som sägs i 30 § om regionstyrelsens uppgifter utesluter inte att regeringen i annan författning ger ytterligare föreskrifter om regionstyrelsens uppgifter (38 §).

31 §

Paragrafen motsvarar 22 § första och andra styckena i H 75:s förslag. Jag får här hänvisa till vad jag har anfört i den allmänna motiveringen om sammansättningen av regionala organ.

Som jag har anfört i den allmänna motiveringen skall det inte föreligga någon skyldighet för de anställda och de studerande att vara representerade i regionstyrelsen. Det skall endast finnas en rättighet för de anställda och de studerande att vara representerade. Som jag kommer att förorda i det följande bör samtliga ledamöter i regionstyrelserna utses av regeringen. När regeringen skall utse företrädare för de anställda och de studerande bör regeringen också kunna avgöra vilka organisationer som bör tillfrågas om de önskar representation.

32 §

Paragrafen har inte någon motsvarighet i H 75:s förslag. Som jag i det föregående har förordat skall företrädarna för allmänna intressen

i styrelsen för högskoleenhet väljas av den eller de kommuner och landstingskommuner till vilken eller vilka enheten är förlagd. En skyldighet att välja sådana ledamöter kan åläggas kommuner och landstingskommuner endast i lag.

I anledning av ett förslag från organisationskommittén (U 1975:10) för Stockholms högskoleregion förordar jag att kommun i samråd med landstingskommunen kan besluta att landstingskommunen skall fullgöra kommunens skyldighet att välja ledamöter.

Val av ledamöter bör ske proportionellt så långt detta är möjligt.

Enligt paragrafens fjärde stycke skall föreskrifterna i första — tredje styckena ej gälla för styrelsen för högskoleenheten inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde. Föreskrifter för denna styrelse meddelas av regeringen eller i den ordning som regeringen föreskriver. Det har som jag anförde i inledningen till detta avsnitt ansetts lämpligt att detta kommer till uttryck i lagtexten, 32 §, trots att regeringen även utan sådan föreskrift i 32 § har rätt att utfärda föreskrifter eller att uppdra åt myndighet att göra detta.

33 §

Paragrafen motsvarar 24 § i H 75:s förslag. Enligt min mening bör regler om hur företrädare för de studerande skall utses tas in i en särskild lag, nämligen den lag om elektorsförsamling vid högskoleenhet, som jag kommer att föreslå i det följande. Vissa andra föreskrifter om utseende av företrädare för de studerande bl. a. i styrelse för institution eller annan arbetsenhet eller i kommunal linjenämnd och föreskrifter om hur företrädare för de anställda skall utses bör kunna ges i annan författning än lag. I högskolelagen krävs dock en föreskrift av innebörd att utseende av ledamöter får överlåtas på enskilda individer eller sammanslutningar. I fråga om företrädare för de anställda behövs en sådan föreskrift beträffande styrelsen för institution eller annan arbetsenhet. Jag får i detta sammanhang hänvisa till vad jag i den allmänna motiveeringen har anfört om sammansättningen av lokala organ.

I lagtexten har uttryckligen angetts att föreskrifter om rätt för enskilda och sammanslutningar att utse ledamöter skall få ges även för andra lokala organ än de som räknas upp i lagen. Jag åsyftar bl. a. tjänsteförslagsnämnderna.

35 §

Paragrafen har inte någon motsvarighet i H 75:s förslag. Jag kommer i det följande att föreslå att antagningen av elever till kommunernas och landstingskommunernas sjuksköterskeutbildning skall verkställas av en särskild nämnd som Landstingsförbundet har utsett (2.3.3). För att överlåta denna antagning krävs en föreskrift i lag. Denna föreskrift kan lämpligen tas in i högskolelagen. Den bör utformas som ett

bemyndigande för regeringen att överlåta på organ som Landstingsförbundet utser att antaga studerande vid grundläggande högskoleutbildning som anordnas av kommun eller landstingskommun. De villkor som bör gälla för att överlåta antagning bör kunna föreskrivas av regeringen. Jag återkommer till detta i avsnittet 2.3.3.

36 §

Paragrafen motsvarar 27 § i H 75:s förslag. Mot 27 § i H 75:s förslag har Svenska kommunförbundet invänt att bemyndigandet måste avse utbildningens organisation, innehåll och behörighetskrav etc. Det får enligt förbundet inte gälla frågor som berör en kommuns organisatoriska uppbyggnad och därmed den ideologiska grunden för den kommunala självstyrelsen. Med anledning av vad förbundet har anfört vill jag understryka att bemyndigandet självfallet inte gäller kommunernas och landstingskommunernas organisatoriska uppbyggnad i stort. Bemyndigandet avser att göra det möjligt för regeringen att utfärda föreskrifter som annars skulle kräva lagens form. Avsikten är, liksom ifråga om motsvarande föreskrifter i 55 § skollagen (1962:319), inte att ingripa i den kommunala organisationen eller att ålägga kommuner och landstingskommuner skyldigheter i vidare mån än som riksdagen har godtagit t.ex. i samband med beslut om statsbidrag.

37 §

Paragrafen, som inte har någon motsvarighet i H 75:s förslag, innehåller den föreskrift om försöksverksamhet som jag förordat i den allmänna motiveringen. De föreskrifter som behövs om försöksverksamhet bör meddelas av regeringen eller i den ordning som regeringen föreskriver. Genom 37 § i högskolelagen får regeringen samma befogenheter som tillkommer regeringen enligt 55 § tredje och fjärde styckena i skollagen.

Övergångsbestämmelser

Såsom jag kommer att föreslå i det följande (avsnittet 2.2.3) bör organisationen för högskoleutbildningen inom kulturområdet i Stockholm och den högre sjöpersonalutbildningen ses över ytterligare under budgetåret 1977/78. Med hänsyn härtill har i högskolelagen tagits in en övergångsbestämmelse som skall göra det möjligt att under ett år ha regler som avviker från föreskrifterna i den föreslagna lagen. Sådana regler bör kunna meddelas av regeringen. Regeringen bör också ha möjlighet att delegera till annan myndighet att utfärda erforderliga regler.

2.2 Höskolans indelning i enheter

2.2.1 Förslagen m. m.

I propositionen om reformering av högskoleutbildningen m.m. (prop. 1975:9) anförde föredraganden bl. a. att indelningen i högskoleenheter ger den grundläggande administrativa ramen för utbildningen och forskningen inom högskolan. Han anslöt sig till U 68-beredningens bedömning att man vid indelningen måste ta hänsyn bl. a. till den totala högskoleverksamhetens omfattning på varje ort och till lokala förutsättningar i övrigt.

Föredraganden framhöll också att det inte var nödvändigt med en uniform lösning av frågan om indelningen i enheter. Geografiska förhållanden och andra lokala förutsättningar kunde motivera att man gjorde olika bedömningar för olika orter om en och samma utbildnings administrativa samband med andra utbildningar.

För de orter som i propositionen och i riksdagens beslut (UbU 1975:17, rskr 1975:179) betecknades som utbyggnadsorter förordade föredraganden att den statliga högskoleutbildningen på var och en av orterna organiserades inom ramen för *en* högskoleenhet. För universitetsorternas del var läget delvis ett annat. Föredraganden utgick från att det även fortsättningsvis skulle finnas flera än en högskoleenhet i Stockholm och Göteborg. För övriga universitetsorter skulle det vara tänkbart att hålla samman verksamheten i en högskoleenhet.

Slutligen anförde föredraganden att högskoleenheterna med utgångspunkt i nuvarande förhållanden borde kunna kallas universitet, högskolor etc. På orter med endast en enhet borde denna benämnas högskola. Det borde ankomma på regeringen att fastställa enheternas benämning efter förslag av organisationskommittéerna.

Utbildningsutskottet anslöt sig i huvuddragen till vad föredraganden hade anfört (UbU 1975:17). Samtidigt uttalade utskottet att med hänsyn till frågans vikt borde indelningen i högskoleenheter på nuvarande högskoleorter beslutas av riksdagen.

Organisationskommittéernas förslag

Förslag om enhetsindelning har, efter remiss eller andra former av samråd inom resp. region, lagts fram av organisationskommittéerna för de olika regionerna. Den centrala organisationskommittén (H 75) har yttrat sig över förslagen.

Stockholms högskoleregion

Regionkommittén har haft som utgångspunkt att åstadkomma en institutionell samordning och därför minska antalet enheter i regionen jämfört med nu. Enheterna bör enligt kommittén från såväl effektivitetssynpunkt som inflytande- och förankringssynpunkt ha en rimlig storlek.

Strävan har varit att i första hand samordna utbildning med likartad yrkesinriktning. Därutöver har vissa praktiska hänsyn måst tas.

Med dessa utgångspunkter har kommittén stannat för att förorda en samordning av all statlig högskoleutbildning i regionen i följande högskoleenheter: universitetet till vilket förs också nuvarande socionom- och journalistutbildning, tekniska högskolan för teknisk utbildning och forskning, karolinska institutet för vårdsektorns statliga utbildningar och den medicinska och odontologiska forskningen, en högskoleenhet för lärarutbildning och tillämpad pedagogisk forskning och en högskoleenhet för de konstnärliga utbildningarna.

Uppsala högskoleregion

Regionkommittén föreslår att all statlig högskoleutbildning på var och en av de fem beslutade högskoleorterna i regionen sammanförs till en högskoleenhet. Enheterna bör benämnas universitetet i Uppsala samt högskolan i resp. Eskilstuna/Västerås, Falun/Borlänge, Gävle/Sandviken och Örebro.

Linköpings högskoleregion

Regionkommittén föreslår, mot bakgrund av uttalandena i prop. 1975:9, att den statliga högskoleutbildningen i regionen förs samman till två enheter, universitetet i Linköping och högskolan i Jönköping. Till universitetet i Linköping förs enligt förslaget det nuvarande universitetet, lärarhögskolan och slöjdläroarseminariet i Linköping och förskoleseminariet i Norrköping. I högskolan i Jönköping föreslås ingå lärarhögskolan och förskoleseminariet i Jönköping. Kommittén förutsätter att olika delenheter även framgent skall kunna uppträda under andra benämningar, t.ex. de hittills använda.

Regionkommittén konstaterar också att problem rörande beredningsorgan och organisation i övrigt inom en enhet åvilar enhetens styrelse att lösa. Kommittén betonar dock vikten av att högskolelag och övriga förordningar för högskolan ges en sådan utformning att de bl. a. möjliggör för styrelsen att inrätta särskilda beredande och rådgivande organ, till vilka styrelsen även kan delegera viss avgränsad beslutanderätt. Sådana lokala kompletteringar av den institutionella organisationen får självfallet inte rubba de principer för ledning på skilda nivåer som riksdag och regering beslutar om.

Lund/Malmö högskoleregion

Regionkommittén förordar att samtliga nu fristående läroanstalter för statlig högskoleutbildning i Lund/Malmö förs samman till en gemensam högskoleenhet, Lunds universitet. Denna ordning bör enligt kommittén ge de bästa förutsättningarna för en forskningsanknytning av den grundläggande statliga högskoleutbildningen i dess helhet på dessa orter. Den bör vidare skapa de gynnsammaste möjligheterna till fort-

löpande förnyelse, utveckling och differentiering, bl. a. genom vidgade möjligheter till kombinationer mellan skilda slag av utbildning.

Kommittén anför att förslaget om en sammanhållen högskoleenhet emellertid förutsätter att styrelsen under sig för delar av enheten inrättar s.k. förvaltningsnämnder till vilka ärenden bör kunna delegeras i icke obetydlig omfattning. Nämnderna skulle i första hand svara för handläggning av i princip alla ärenden av mer löpande natur som inte kan handläggas direkt av institutionerna. De förutsätts vidare ha samordnande uppgifter för fakultets/sektionsnämnder resp. linjenämnder, bl. a. vid fördelning av för verksamheten anvisade resurser. Vad gäller från de lokala personalorganisationerna framförd kritik mot att nämnderna skulle svara för ärenden av personaladministrativ natur understryker organisationskommittén att arbetsgivaransvaret i sin helhet skall åvila högskolestyrelsen och inte påverkas av eventuell delegation.

Vad gäller övriga orter i regionen föreslår regionkommittén att en högskoleenhet inrättas på varje ort och att de benämns högskolan i resp. Växjö, Kalmar och Kristianstad. Till högskolan i Kalmar bör omsider föras även de studievägar vid nuvarande sjöbefälsskolan i Kalmar som skall tillhöra högskolan.

Göteborgs högskoleregion

Regionskommitténs förslag för den statliga högskoleutbildningen i Göteborg innebär att två högskoleenheter bildas, Chalmers tekniska högskola (CTH) och Göteborgs universitet. Ett särskilt samarbetsorgan för vissa gemensamma frågor bör inrättas med representanter för de två enheternas styrelser. Vissa institutioner som i dag är gemensamma för universitetet och CTH förutsätts vara det även framgent. Inom universitetet bör vidare enligt kommittén inrättas en lärarutbildningsenhet med en förvaltningsnämnd som beslutande organ.

Vidare bör en högskoleenhet inrättas i vardera Borås och Karlstad. I Skövde bör enligt kommittén den statliga högskoleutbildningen t.v. anordnas i form av enstaka kurser av lämplig enhet i regionen i samverkan med kommunen. Den yrkestekniska högskoleutbildningen förutsätts administrativt vara knuten till kommunen. En självständig högskoleenhet bör inrättas i Skövde när någon allmän utbildningslinje lokaliseras dit.

Umeå högskoleregion

Regionkommittén förordar att högskoleutbildningen på var och en av högskoleorterna i regionen organiseras inom en enhet. Härigenom kan enligt kommittén möjligheter ges till befruktande samverkan mellan olika utbildningsinriktningar och till utveckling av nya utbildningar i enlighet med nya behov, önskemål och idéer.

Enheterna bör benämnas universitetet i Umeå och högskolan i resp. Luleå, Sundsvall/Härnösand och Östersund.

Den centrala organisationskommitténs yttrande

H 75 har tillstyrkt regionkommittéernas förslag. I sitt yttrande berör H 75 särskilt några punkter i förslagen.

H 75 erinrar om att regionkommittén anför att en förutsättning för en sammanhållen högskoleenhet i Lund/Malmö är en förhållandevis långtgående decentralisering till förvaltningsnämnder för särskilda områden. H 75 betonar att sådana nämnder enligt H 75:s författningsförslag är avsedda för förvaltningsärenden av löpande karaktär. Högskolestyrelsen måste behålla det övergripande ansvaret för enhetens verksamhet, vilket enligt H 75 bör gälla bl. a. ansvaret för enhetens samlade resurser och för planeringen och fördelningen av dem. Vidare måste styrelsen ha ett sammanhållande ansvar för all personal och för åtgärder inom det personaladministrativa och personalpolitiska området.

Mot bakgrund av att Stockholm är den största högskoleorten vad gäller utbildningsutbudets bredd, antalet studerande och antalet befintliga statliga enheter med högskoleutbildning bedömer H 75 att regionkommittén gjort rätt avvägning i sitt förslag. H 75 vill emellertid — liksom regionkommittén — betona att den enhetsindelning som nu görs inte behöver bli bindande för längre tid. Såväl indelningen i enheter som gränsdragningen mellan enheterna måste kunna omprövas med hänsyn till högskoleutbildningens utveckling och ändrade förutsättningar i övrigt.

Universitetskanslerämbetet

Enligt förslag av universitetskanslerämbetet skall det lokala ansvaret för försöksverksamheten med yrkesteknisk högskoleutbildning i Borlänge, Borås, Eskilstuna, Jönköping och Sandviken fr.o.m. den 1 juli 1977 ligga på vederbörande statlig högskoleenhet.

Sammanfattning av förslagen

Enligt regionkommittéernas förslag kommer följande högskoleenheter att finnas (här har inte beaktats viss utbildning såsom decentraliserad universitetsutbildning, kombinationsutbildningar m.m.):

Högskoleenheter
fr. o. m. 1977-07-01

Läroanstalter
t. o. m. 1977-06-30

Stockholms högskoleregion

universitetet i Stockholm

universitetet, socialhögskolan och
journalisthögskolan i Stockholm

tekniska högskolan i Stockholm

tekniska högskolan, (sjöbefällsskolan i Stockholm)

Högskoleenheter
fr. o. m. 1977-07-01

Läroanstalter
t. o. m. 1977-06-30

karolinska institutet	karolinska institutet, sjukgymnastinstitutet
högskolan för lärarutbildning i Stockholm	förskoleseminarierna i Stockholm, Solna och Södertälje, gymnastik- och idrottshögskolan, konstfackskolan/teckningslärarinstitutet, lärarhögskolan och musikhögskolan (del) i Stockholm, statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor
högskolan för konstnärlig utbildning i Stockholm	dansskolan, dramatiska institutet, konstfackskolan (utom teckningslärarinstitutet), konsthögskolan, statens musikdramatiska skola, musikhögskolan (del), statens scen-skola, Grafiska institutet och Institutet för högre kommunikations- och reklamutbildning
<i>Uppsala högskoleregion</i> universitetet i Uppsala	förskoleseminariet, lärarhögskolan, seminariet för huslig utbildning och universitetet i Uppsala
högskolan i Eskilstuna/Västerås	förskoleseminariet i Västerås, yrkesteknisk högskoleutbildning i Eskilstuna
högskolan i Falun/Borlänge	lärarhögskolan i Falun, yrkesteknisk högskoleutbildning i Borlänge
högskolan i Gävle/Sandviken	förskoleseminariet och lärarhögskolan i Gävle, yrkesteknisk högskoleutbildning i Sandviken
högskolan i Örebro	förskoleseminariet, gymnastik- och idrottshögskolan, socialhögskolan och universitetsfilialen i Örebro samt filialverksamhet till lärarhögskolan i Uppsala
<i>Linköpings högskoleregion</i> Linköpings universitet	förskoleseminariet i Norrköping, lärarhögskolan och universitetet i Linköping, slöjdlärarseminariet
högskolan i Jönköping	lärarhögskolan, förskoleseminariet och yrkesteknisk högskoleutbildning i Jönköping

Högskoleenheter
fr. o. m. 1977-07-01

Läroanstalter
t. o. m. 1977-06-30

Lund/Malmö högskoleregion

Lunds universitet

socialhögskolan i Lund, sydsvenska sjukgymnastinstitutet, universitetet i Lund, förskoleseminariet, lärarhögskolan, musikhögskolan, SÄMUS och statens scenskola i Malmö, statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor

högskolan i Växjö

universitetsfilialen och lärarhögskolan i Växjö

högskolan i Kalmar

lärarhögskolan i Kalmar, fortbildningen av journalister (FOJO), (sjöbefälsskolan i Kalmar)

högskolan i Kristianstad

lärarhögskolan i Kristianstad

Göteborgs högskoleregion

Göteborgs universitet

universitetet, förskoleseminariet, journalisthögskolan, lärarhögskolan, musikhögskolan, scenskolan, seminariet för huslig utbildning, socialhögskolan, statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor och SÄMUS i Göteborg, (Valands konstskola och Konstindustriskolan)

Chalmers tekniska högskola

Chalmers tekniska högskola, (sjöbefälsskolan i Göteborg)

högskolan i Borås

bibliotekshögskolan, förskoleseminariet i Borås, (yrkesteknisk högskoleutbildning)

högskolan i Karlstad

lärarhögskolan och universitetsfilialen i Karlstad, filialverksamhet till lärarhögskolan i Göteborg

Umeå högskoleregion

högskolan i Luleå

högskolan, lärarhögskolan och förskoleseminariet i Luleå

universitetet i Umeå

förskoleseminariet, lärarhögskolan, seminariet för huslig utbildning, socialhögskolan, statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor och universitetet i Umeå

högskolan i Sundsvall/Härnösand

lärarhögskolan (och sjöbefälsskolan, del) i Härnösand

högskolan i Östersund

socialhögskolan i Östersund

Rättat r. 20—21 f.o., har stått: lan, musikhögskolan, seminariet.

2.2.2 Remissyttrandena

Allmänna synpunkter

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) finner för sin del, mot bakgrund av de ingående överväganden som organisationskommittéerna ägnat frågan, ingen anledning att ifrågasätta förslagen till indelning i högskoleenheter. *Statskontoret* tillstyrker också regionkommittéernas förslag till enhetsindelning och biträder i allt väsentligt de synpunkter av mer speciell karaktär varmed H 75 motiverar förslagen till enhetsindelning i Stockholm och Göteborg.

TCO anser att kravet på enhetlighet bör få gälla med hänsyn till de möjligheter en enhetlig högskola ger bl. a. till bättre planering, utveckling och resursutnyttjande. All högskoleutbildning på en ort bör därför ligga under samma lokala styrelse. Även i Stockholm och Göteborg bör man sikta mot en sammanslagning efter hand.

SFS å sin sida avvisar i princip de föreslagna sammanslagningarna. Eventuella sammanslagningar måste grundas på pedagogiska och naturliga samband mellan nu fristående utbildningar. Förslagen kan minska det direkta inflytandet för olika grupper och hota mångfalden i utbildningsutbudet.

Konsistoriet vid universitetet i Linköping förordar att de tekniska högskolorna såvitt möjligt får likartad ställning. När tekniska högskolan i Stockholm, Chalmers tekniska högskola och högskolan i Luleå är självständiga högskoleenheter, bör även tekniska fakulteterna i Linköping och Lund få viss självständig ställning. Svårigheter föreligger för dessa redan i dag att hävda sig när det gäller kontakter och samverkan med industrin. De kommande högskolestyrelserna vid KTH och CTH kommer att få representanter för allmänintressen med inriktning på den tekniska sektorn, något som inte kan tillgodoses i samma utsträckning inom en högskoleenhet med flera fakulteter. För Linköpings del föreslås ett särskilt ledningsorgan för den tekniska fakulteten med beredande och i viss mån beslutande uppgifter. I andra hand föreslås att tekniska fakulteten blir en självständig högskoleenhet, men med gemensam förvaltning m.m. med universitetet. Benämningen tekniska högskolan i Linköping bör i varje organisatorisk lösning få användas.

Konsistoriet vid universitetet i Lund förutsätter i sitt yttrande en långtgående decentraliseringsmöjlighet inom resp. högskoleenhet.

Teknologorganisationen REFTEC anför att högskolereformens tankar på en långtgående decentralisering bäst tillgodoses om de tekniska högskolorna i Lund och Linköping blir självständiga enheter.

Stockholms högskoleregion

Journalisthögskolan i Stockholm vill utgöra en självständig enhet. Detta bör enligt högskolan inte påverka dess möjligheter till samverkan med universitetet.

Uppsala högskoleregion

Konsistoriet vid universitetet i Uppsala betonar att förslaget om en högskoleenhet i Uppsala framförts enigt av samtliga berörda parter.

Lund/Malmö högskoleregion

Organisationskommittén för Lund/Malmö högskoleregion anser att inga omständigheter tillkommit som skulle tala för en ändring av kommitténs förslag att sammanföra samtliga berörda läroanstalter i Lund/Malmö till en högskoleenhet. En förutsättning härför är emellertid bl. a. kommitténs förslag om en betydande decentralisering genom fem s.k. förvaltningsnämnder som skall fungera som rådgivare och beredande organ till högskolestyrelsen i olika resurs- och planeringsfrågor. Till nämnderna skulle kunna delegeras beslutsrätt i såväl löpande förvaltningsärenden som andra frågor. Högskolestyrelsens övergripande ansvar skulle dock kvarstå. En markering av förvaltningsnämnderna som en förutsättning för sammanslagningen bör göras i statsmakternas beslut.

Konsistoriet vid universitetet i Lund ansluter sig helt till organisationskommitténs uppfattning och betonar att delegeringen till förvaltningsnämnderna bör gå längre än vad H 75 förutsatt i sin skrivning om löpande förvaltningsuppgifter. Kan en sådan organisation inte genomföras måste alternativet vara ett antal fristående högskoleenheter.

Tjänstemännens centralorganisation (TCO) anser att man i Lund/Malmö med den föreslagna lösningen inte tillräckligt har beaktat kravet på att högskolestyrelsen reellt skall kunna fullgöra väsentliga övergripande funktioner. Förvaltningsnämnderna skulle i alltför hög grad fullgöra styrelsens uppgifter.

Lärarhögskolan i Malmö förordar att en fristående högskoleenhet bildas i Malmö. Fördelarna med en sammanslagning enligt organisationskommitténs förslag är inte tillräckliga för att uppväga nackdelarna med att sammanföra en rad enheter som är både geografiskt och innehållsmässigt skilda. Ett ytterligare skäl mot sammanslagningen anser lärarhögskolan att H 75:s tolkning av förvaltningsnämndernas uppgifter är.

Rektorsnämnden vid förskoleseminariet i Malmö anser att seminariet inom universitetet bör utgöra en särskild enhet (institution) med sammanhållen utbildnings- och kansliorganisation för personaladministration och budget- och utbildningsplanering.

Göteborgs högskoleregion

Socialhögskolan i Göteborg vill bevara högskolan som särskild enhet. Om detta inte är möjligt bör högskolan bli en självständig institution med egen styrelse och linjenämnd. Även *journalisthögskolan i Göteborg* vill utgöra en egen enhet.

Förskoleseminariet i Göteborg vidhåller sin tidigare uppfattning att en separat högskola för lärarutbildning bättre tillgodoser lärarutbildningens behov än en förvaltningsnämnd inom universitetet.

Umeå högskoleregion

Konsistoriet vid universitetet i Umeå anser att det bör finnas endast en högskoleenhet i Umeå, benämnd Umeå universitet. *Umeå studentkår* avvisar däremot den föreslagna integrationen.

Rektorsnämnden vid lärarhögskolan i Umeå uttalar sig för två högskoleenheter i Umeå, varav en för lärarutbildningen.

Utbildningen på kulturområdet

UHÄ påpekar att enligt 1975 års beslut skall de berörda utbildningarna på kulturområdet tillhöra högskolan. De bör alltså ledas och organiseras efter samma principer som statlig högskoleutbildning i övrigt. Inom ramen för dessa principer finns betydande utrymme för att utforma den lokala organisationen efter skiftande förutsättningar. Mot bakgrund bl. a. av de önskemål som har kommit fram är dock enligt ämbetet ytterligare överväganden, i första hand regionalt och lokalt, motiverade för den lokala organisationen för utbildningarna i Stockholm.

Organisationskommittén för Stockholms högskoleregion anför att den i sitt förslag om att samla kulturutbildningarna till en särskild högskoleenhet utgått från skolornas egna krav på bevarande av det kulturpolitiska inflytandet över utbildningen m.m. Inom denna enhet skulle förhållandevis stor frihet ges de enskilda arbetsenheterna. Kommittén avstyrker därför förslag från flera av skolorna att delvis skjuta upp genomförandet av reformen ett år för dessa utbildningars del. I stället bör ett intensifierat planerings- och förberedelsearbete sättas igång inom en interimsstyrelse, i vilken samtliga skolor är företrädde.

Flertalet berörda skolor framhäver kulturutbildningarnas särart. Olika uppfattningar har dock förts fram. *Musikhögskolorna i Göteborg och Malmö* ansluter sig till förslagen om att de skall inordnas i högskoleorganisationen den 1 juli 1977. En förutsättning är dock att samtliga musikhögskolor får likartad organisatorisk anknytning på resp. ort. *Musikhögskolan i Stockholm* menar att ett uppskjutande av högskole-reformen för dess del kan medföra praktiska svårigheter men ansluter sig till krav från andra skolor i Stockholm om att uppskjuta reformen ett år. *Statens dansskola* accepterar en högskola för konstnärlig utbildning, där dansskolan ingår som en arbetsenhet med en linjenämnd.

Statens musikdramatiska skola avvisar förslagen. Detsamma gör *Akademien för de fria konsterna*, som dock säger att den under vissa förutsättningar kan godta en organisationslösning där varje skola inom enheten har en egen linjenämnd med utvidgad funktion.

Ett antal skolor, bl. a. *statens scenskolor i Göteborg, Malmö och Stockholm*, *dramatiska institutet* och *konstfackskolan*, förordar, bl. a. med hänvisning till pågående utredningar, att ställningstagandet till organisation för utbildningen på kulturområdet skjuts upp. Bl. a. scensko-

lan i Stockholm och dramatiska institutet anser att man bör överväga en riksenhet för detta utbildningsområde.

Stiftelserna Grafiska institutet (GI) och Institutet för Högre Kommunikations- och Reklamutbildning (IHR) anför att oberoende av när en central administration för högskoleenheten för konstnärlig utbildning etableras är det väsentligt att utbildningarna förstatligas den 1 juli 1977. Därigenom uppnår de studerande samma studiesociala trygghet som övriga högskolestuderande. Vidare bör högskolans poäng- och merit-system även gälla GI och IHR. Krav på att kvarstå som egen enhet framförs av *Valands konstskola* resp. som egen institution av *Teckningslärarinstitutet*. *Konstindustriskolan i Göteborg* framför viss tveksamhet inför förslaget att utbildningarna på kulturområdet med få elever skall föras in i stora högskoleenheter.

2.2.3 Föredraganden

De regionala organisationskommittéerna för högskolereformen föreslår att en statlig högskoleenhet inrättas på varje ort med undantag för Göteborg där två enheter bör inrättas och Stockholm där fem enheter bör inrättas. De två enheterna i Göteborg föreslås bli universitetet och Chalmers tekniska högskola. För Stockholm föreslås följande enheter, nämligen universitetet, karolinska institutet, tekniska högskolan, högskolan för lärarutbildning och högskolan för konstnärlig utbildning.

Ett av syftena med högskolereformen är att åstadkomma en organisation av högskoleutbildningen på olika orter som på ett ändamålsenligt sätt kan tjäna utbildningens utveckling. Sammanförande av skilda utbildningsenheter förbättrar möjligheterna att samordna olika utbildningar och utbildningssektorer. Därigenom torde en fortlöpande utveckling och förnyelse av utbildningen främjas. Vidare underlättas ett ändamålsenligt resursutnyttjande.

Mot denna bakgrund anser jag att regionkommittéernas förslag till indelning i högskoleenheter är väl avvägda. Kommittéernas sammanfattning och deras arbetssätt, som inneburit ett brett samråd och remissförfarande, kan ses som en garanti för att intressen inom regionen så långt möjligt har beaktats. Flertalet remissinstanser har också i stort sett godtagit förslagen.

Jag förordar därför att högskoleenheter inrättas i huvudsak enligt den indelning som regionkommittéerna har föreslagit. I enlighet med universitetskanslersämbetets förslag bör också ansvaret för försöksverksamheten med yrkesteknisk högskoleutbildning på de orter där statlig högskoleenhet kommer att finnas läggas på denna enhet. Jag vill dock härvid, i anslutning till vad H 75 och organisationskommittén i Stockholms högskoleregion har uttalat, betona att denna enhetsindelning inte måste gälla för all framtid utan kan omprövas senare med hänsyn till t. ex. högskoleutbildningens utveckling.

På en punkt krävs dock enligt min uppfattning ytterligare överväganden. Organisationskommittén i Stockholms högskoleregion har föreslagit att ett antal skolor inom kulturområdet i Stockholm skall föras samman till en högskola för konstnärlig utbildning. De berörda skolorna är dramatiska institutet, grafiska institutet och institutet för högre kommunikations- och reklamutbildning, konstfackskolan, konsthögskolan, musikhögskolan, statens dansskola, statens musikdramatiska skola och statens scenskola. I remissbehandlingen har flera av dessa skolor framhävt kulturutbildningarnas särart. Några av skolorna anser därför att de inte bör inordnas i högskolan. Andra skolor menar, med hänvisning till pågående utredningar om utbildningens utformning, att ställningstagandet till organisationen av utbildningarna på kulturområdet bör skjutas upp.

Jag anser, med hänvisning till den övergripande karaktär högskolebegreppet kommer att ha i framtiden och till 1975 års beslut, att utbildningarna inom kulturområdet bör föras till högskolan. Samtidigt är det uppenbart att dessa i vissa avseenden har speciella förhållanden som ibland kan motivera särordningar. Jag anser därför att de nyssnämnda skolornas organisatoriska ställning bör ses över ytterligare. Denna översyn bör kunna slutföras i sådan tid att en ny organisation kan träda i kraft den 1 juli 1978. Den föreslagna högskolan för konstnärlig utbildning i Stockholm bör således inte inrättas den 1 juli 1977. Studieorganisationen vid dessa skolor bör bl. a. med anledning härav inte ändras för budgetåret 1977/78. Jag avser att i annat sammanhang föreslå regeringen att uppdra åt universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) att, i samverkan med statens kulturråd, organisationskommittén för Stockholms högskoleregion, den kommande regionstyrelsen och de berörda skolorna, överväga organisationen inom högskolan fr.o.m. den 1 juli 1978 för kulturutbildningarna i stockholmsregionen. I uppdraget bör ingå att pröva även andra organisatoriska lösningar än den som organisationskommittén för Stockholms högskoleregion har föreslagit.

Vad jag nu har anfört om den institutionella organisationen av högskoleutbildningen inom kulturområdet i Stockholm kräver, som jag har förordat i det föregående, en övergångsbestämmelse till högskolelagen. Detta bör dock inte påverka den anslagsomläggning som jag i det följande kommer att förorda skall ske den 1 juli 1977. Det innebär att medel för dem beräknas under anslagen Utbildning för undervisningsyrken och Utbildning för kultur- och informationsyrken.

Musikhögskolorna och scenskolorna i Malmö och Göteborg skall enligt resp. regionkommittés förslag föras till de nya högskoleenheterna i Lund och Göteborg. Bl. a. med hänsyn till att ställning ännu inte har tagits till förslag från organisationskommittén för högre musikutbildning (OMUS) skulle det finnas skäl att skjuta upp inordnandet i universiteten även för dessa skolor. Jag anser emellertid att övervägande

skäl talar för att inordnandet sker den 1 juli 1977. Anslutningen till en större enhet med många utbildningsfält bör i dessa fall ge fördelar i form av t.ex. möjligheter att dra nytta av universitetens resurser på angränsande områden.

Jag vill i detta sammanhang betona att jag förutsätter att de detaljlösningar som väljs när dessa skolor förs in i högskolan tillgodoser deras särart. Det är härvid särskilt viktigt att, oberoende av de organisatoriska lösningarna, formerna för kontakt och samverkan mellan kulturutbildningarna i olika regioner blir ändamålsenliga. Denna fråga bör också ingå i det uppdrag till UHÄ som jag nyss har nämnt.

Ett antal läroanstalter, bl. a. de två journalisthögskolorna och vissa lärarhögskolor och socialhögskolor, liksom också de tekniska fakulteterna i Linköping och Lund, har uttryckt oro för att de inom nya, större enheter skall förlora sin identitet. Några har också anfört att de redan i dag arbetar på ett sådant sätt att t.ex. samverkan med andra utbildningar och representation för allmänintressen i ledningsorgan redan är tillgodosedda. Jag vill allmänt betona att bildandet av större enheter självfallet inte skall leda till att de olika utbildningarna mister sin särart. Det bör tvärtom vara ett intresse för högskolestyrelserna att inte bara behålla en sådan särart utan även utveckla den för att inom enheten erbjuda ett så brett spektrum av utbildningar som möjligt. Enligt min mening vidgas förutsättningarna för ett sådant arbete om utbildning och forskning som har likartad inriktning eller resursmässiga samband kan hållas samman i en enhet. Utbildningens forskningskontakt främjas. Ett samlat lokalt planerings- och utvecklingsarbete vad gäller både utbildningens innehåll och resursernas användning möjliggörs. De studerande får därigenom större möjligheter att kombinera sådana utbildningar som kan svara mot deras individuella önkemål och behov.

Flera av regionkommittéerna har berört frågan om de statliga sjöbefälsskolornas ställning. Utbildningen vid dessa har också utretts av en särskild arbetsgrupp (UTSJÖ) inom skolöverstyrelsen (SÖ). SÖ har i december 1976 i huvudsak anslutit sig till UTSJÖ:s förslag att den högre sjöpersonalutbildningen bör ha statligt huvudmannaskap inom högskoleorganisationen. Även H 75 har utgått från att berörda utbildningslinjer vid sjöbefälsskolorna skall tillhöra högskolan.

Även jag utgår från att den högre sjöpersonalutbildningen kommer att ingå i högskolan. Vissa frågor i anslutning till UTSJÖ:s och SÖ:s förslag kräver dock ytterligare överväganden. Detta gäller bl. a. sambandet med övrig sjöpersonalutbildning liksom samordningen med andra utbildningar t.ex. utbildning av driftteknikerpersonal. Jag anser därför att det inte är möjligt att nu ta slutlig ställning till sjöbefälsskolornas inordnande i högskolan. Frågan bör övervägas ytterligare inför budgetåret 1978/79. Sjökaptenutbildningen och sjöingenjörsutbildning-

en bör dock från den 1 juli 1977 räknas som högskoleutbildning. Jag har i detta avseende samrått med statsrådet Mogård.

Enligt 1975 års riksdagsbeslut är Halmstad en av de orter på vilka den permanenta högskoleutbildningen skall byggas ut under den period som kan överblickas. Jag avser att senare föreslå regeringen att uppdra åt UHÄ och regionstyrelsen i Lund/Malmö högskoleregion att överväga organisationen för den statliga högskoleutbildningen i Halmstad. Jag kommer att under anslaget Högskoleförvaltningarna att ta upp frågan om medel för förvaltning för högskoleutbildningen i Halmstad. Statsrådet Mogård kommer att under anslaget Utbildning för undervisningsyrken beräkna medel för den nu befintliga förskollärlarlinjen i Halmstad för budgetåret 1977/78.

Jag vill här beröra en fråga som gäller förvaltningsformerna inom högskoleenheterna men som av flera instanser har tagits upp i samband med enhetsindelningen. Vissa läroanstalter har uttryckt oro för att beslutsgången inom mycket stora högskoleenheter skall bli trög och långsam, och att de beslutande organen inte skall ha tillräcklig kunskap om alla delar av enhetens verksamhet. I förslagen har på några håll tagits upp den möjlighet att inrätta s.k. förvaltningsnämnder för delar av högskoleenheter som H 75 har förutsatt. Därvid har också förutsatts att högskolestyrelsen i betydande omfattning skall kunna delegera beslutanderätten till sådana nämnder. H 75 har i sitt yttrande berört detta och anfört att förvaltningsnämnderna i första hand skulle ha hand om löpande förvaltningsuppgifter. Högskolestyrelsen måste enligt H 75 behålla det övergripande ansvaret för verksamheten, bl. a. för enhetens samlade resurser och för personaladministrativa och personalpolitiska frågor.

Jag har full förståelse för att det inom de största av de föreslagna högskoleenheterna kan finnas behov av organ av förvaltningsnämndens art. Det är också i överensstämmelse med riktlinjerna i högskolereformen att en del av en enhet i betydande omfattning kan svara för frågor som rör dess område. Detta tillgodoser bl. a. de önskemål som har framförts om de tekniska fakulteternas självständighet. Enligt den tänkta ordningen ankommer det på högskolestyrelsen att avgöra om förvaltningsnämnd bör inrättas.

Det ankommer vidare på högskolestyrelsen att inom ramen för gällande bestämmelser avgöra i vilken utsträckning handläggningen av och beslutanderätten i olika frågor skall delegeras till förvaltningsnämnd. Jag anser att det är viktigt att delegeringen inte sker i sådan utsträckning att man förlorar de fördelar som en sammanhållen större enhet ger, såsom förbättrat totalt resursutnyttjande, vidgade möjligheter till samverkan mellan olika utbildningar och förnyelse av utbildningarna. Frågor som styrelsen enligt min mening därför inte skall kunna

delegera är den övergripande planeringen för utbildningen inom högskolenheten och frågor om enhetens samlade resurser och fördelningen av dem. Jag anser i likhet med H 75 att det är självklart att högskolestyrelsen skall ha det övergripande personalpolitiska och personaladministrativa ansvaret för all personal inom enheten. Detta är av största vikt för personalens anställningstrygghet och har också betydelse för bl. a. ett rationellt resursutnyttjande.

Önskemål har förts fram i remissyttrandena om att i förvaltningsnämnd skall kunna ingå företrädare för bl. a. allmänna intressen. Jag har nyss framhållit att förvaltningsnämnd är ett organ som inrättas av högskolestyrelsen för att besluta i frågor på delegation från denna. Allmänintressena skall enligt 1975 års riksdagsbeslut finnas företrädade i styrelserna. Jag ser därför inget motiv för att de skulle representeras också i organ som beslutar på delegation från styrelsen. Jag anser vidare att i den mån företrädare för allmänna intressen och för yrkeslivet skall ingå i beslutande organ inom högskolan, regering och riksdag bör besluta om principerna för dessa organs sammansättning. Företrädare för allmänna intressen bör därför inte ingå som ledamöter i förvaltningsnämnd.

I prop. 1975:9 anförde föredraganden att det borde ankomma på regeringen att fastställa enheternas benämning efter förslag av organisationskommittéerna. Jag kommer att föreslå regeringen att härvid i huvudsak följa de förslag som kommittéerna har lämnat. De enheter i vilka de nuvarande universiteten kommer att ingå bör därvid behålla benämningen universitet.

Högskolestyrelsen bör vidare kunna besluta att för delar av de nya enheterna de tidigare självständiga läroanstalternas namn kan användas.

2.3 Organisation för kommunal högskoleutbildning

2.3.1 Förslagen

Allmänt

Den kommunala högskolan berörs givetvis av den centrala organisationskommitténs för högskolereformen (H 75:s) förslag till högskolelag som jag har redovisat i det föregående. I det följande behandlas vissa av de förslag som H 75 redovisade i särskild skrivelse den 5 oktober 1976. Förslagen omfattar den blivande kommunala högskoleutbildning som f.n. tillhör dels gymnasieskolan, dels sjuksköterskeutbildningen.

H 75 påpekar att åtskilliga av de frågor som kommittén behandlar och som rör personal för den kommunala högskoleutbildningen är eller kan komma att bli förhandlingsbara. I sådana frågor har H 75 inte tagit ställning till sakliga förändringar, utan valt att presentera rent tekniska översättningar av nu gällande bestämmelser för gymnasieskolan och

sjuksköterskeutbildningen. Kommittén förutsätter att förhandlingar om dessa frågor kommer till stånd med personalorganisationerna.

Huvudmannaskap för högskoleutbildningen

Kommitténs arbete med frågor gällande den kommunala högskolan har i hög grad aktualiserat och belyst problem som har samband med det delade huvudmannaskapet för högskolan. H 75 förordar därför att regeringen nu tar initiativ till en ingående och förutsättningslös utredning av förutsättningarna för och konsekvenserna av ett förenhetligande av huvudmannaskapet för den grundläggande högskoleutbildningen.

Enligt H 75:s mening bör vad gäller huvudmannaskapsfrågan särskild uppmärksamhet ägnas åt de utbildningar som f.n. har såväl statlig som kommunal huvudman, nämligen fritidspedagog- och sjukgymnastlinjerna.

Ledamoten Wilhelm Forsberg — som representerar Landstingsförbundet — har reserverat sig mot H 75:s förslag om utredning av huvudmannaskapsfrågan. Enligt reservanten kommer en sådan utredning att skapa en osäkerhet inför framtiden. Planeringen är i full gång och landstingen är fortfarande genom sitt ansvar för hälso- och sjukvården bäst lämpade att ge högskoleutbildningen på vårdområdet ett innehåll som överensstämmer med hälso- och sjukvårdspolitikens mål, framhåller reservanten.

Avgränsningsfrågor beträffande kommunal högskoleutbildning

I kommitténs arbete har frågan om gränsdragningen mellan å ena sidan lokala utbildningslinjer och enstaka kurser i kommunal högskola, å andra sidan högre specialkurser i gymnasieskolan aktualiserats. H 75 föreslår därvid att frågor om överföringar av utbildningar i gymnasieskolan till högskolan i form av lokala utbildningslinjer eller enstaka kurser, till vägledning för de regionala och lokala organen, skall prövas av skolöverstyrelsen (SÖ) och universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) i samråd.

Antagning till kommunal högskoleutbildning

Enligt förordningen (1976:231) med provisoriska föreskrifter om tillträde till grundläggande högskoleutbildning skall fråga om antagning till kommuns eller landstingskommuns högskoleutbildning avgöras av intagningsnämnd enligt 9 kap. 19—24 §§ skolförordningen (1971:235) eller av annan myndighet som styrelsen för utbildningen utser.

Eftersom den kommunala högskoleutbildningen — liksom högskolan i övrigt — förutsätts bli riksrekryterande ökar kraven på en samordning av antagningen. Inom ramen för nuvarande bestämmelser kan samordning ske genom att viss kommuns intagningsnämnd antar studerande till viss utbildning även för andra kommuner. Behovet av en samordning av antagningen mellan olika utbildningar, som för den enskilde är alter-

nativ till varandra, är emellertid svårt att tillgodose i ett system där varje utbildning har sin särskilda antagningsenhet.

Bland sökalternativen för den som söker till en utbildning med kommunal huvudman kan givetvis även finnas utbildningar med statlig huvudman. Det finns alltså även behov av en samordning mellan antagningen till statlig och till kommunal högskoleutbildning. Detta samordningsbehov tillgodoses, enligt H 75:s mening, effektivast genom att antagningen till linjer i kommunal högskoleutbildning förläggs till UHÄ, som kommer att ombesörja antagningen till flertalet allmänna linjer inom den statliga högskolan redan från den nya högskolans start.

Under några år kommer huvuddelen av de kommunala högskoleutbildningarna att tillhöra grundskolans kompetensområde, dvs. följa andra behörighets- och urvalsregler än vad som gäller för högskolan i övrigt. Detta förhållande talar enligt H 75 mot att redan nu inordna dessa utbildningar i det datorbaserade centrala antagningssystemet vid UHÄ, även om antagningen överförs till UHÄ.

H 75 föreslår att regeringen nu tar ställning dels för en utvidgning av det centrala datorbaserade antagningssystemet vid UHÄ till att omfatta även kommunal högskoleutbildning, dels för ett inordnande av sådan utbildning i UHÄ:s antagningsorganisation redan dessförinnan i den omfattning som bedöms vara praktiskt möjlig. Med högsta prioritet bör antagningen förläggas till UHÄ i fråga om de utbildningar som f. n. har såväl statlig som kommunal huvudman, dvs. fritidspedagog- och sjukgymnastlinjerna.

H 75 förordar vidare att UHÄ får i uppdrag att i samarbete med SÖ samt kommun- och landstingsförbunden utreda hithörande frågor och lägga fram de förslag detta föranleder.

I sammanhanget föreslår H 75 också att regeringen överväger att föreskriva att de primär- och landstingskommunala organ, som under en övergångsperiod kommer att handha antagning till vissa allmänna utbildningslinjer i högskolan och även i ett fortvarighetstillstånd svara för lokal antagning till högskoleutbildning, vid handläggning av ärenden som rör högskoleutbildning skall bestå även av företrädare för allmänna intressen, de studerande samt verksamheten inom högskolan.

Tjänsteorganisation för lärare samt statsbidrag till lärarlöner

Enligt riksdagsbeslutet om högskolan år 1975 (prop. 1975:9, s. 547, UbU 1975:17, rskr 1975:179) bör i avvaktan på resultat av SSK:s arbete endast tekniska justeringar göras i nuvarande statsbidragsregler.

Ett kännetecknande drag för den nya högskolan är att beslutanderätten vad gäller utbildningens innehåll och utformning så långt det är möjligt skall ligga på lokal nivå. Detta kräver en friare resursanvändning än vad nuvarande statsbidragssystem för gymnasieskolan tillåter.

För sjuksköterskeutbildningens del medger redan det i dag använda anslagssystemet en fri resursanvändning.

För att den lokala friheten skall få en reell innebörd även för den del av högskolan, som kommer att ha statsbidrag till lärarlöner enligt gymnasieskolmodell, bör enligt H 75:s mening den tekniska justeringen av statsbidragsreglerna göras att det centralt endast anges en ram för antalet lärartimmar. H 75 föreslår att det i anslutning till den centralt fastställda utbildningsplanen för respektive allmänna linje anges en lärarresursram, dvs. det maximala antalet statsbidragberättigande lärarundervisningstimmar per studerandegrupp (motsvarigheten till klass) som huvudmannen disponerar för att genomföra utbildningen i enlighet med vad som anges i utbildningsplanen. Statsbidraget täcker helt lärarlönkostnaderna för statsbidragsberättigade undervisningstimmar.

Resurssambandet mellan den kommunala högskoleutbildningen och gymnasieskolan och de överväganden om ett enhetligt huvudmannaskap som H 75 förordat i det föregående talar enligt kommitténs uppfattning mot att nu bygga upp en speciell tjänsteorganisation för lärare i kommunal högskoleutbildning. Ofta kommer det att bli fråga om att en lärare har undervisning såväl i gymnasieskola som i högskola. Kommunal högskoleutbildning torde normalt förläggas till skolenhet med gymnasieskola. Enhetens skolledning (rektor och biträdande skolledare) blir då gemensam för de två skolformerna.

För att möjliggöra ett flexibelt och rationellt utnyttjande av respektive skolenhets samlade resurser bör sålunda enligt H 75:s mening lärarna (och skolledarna) för kommunal högskoleutbildning — med undantag för sjuksköterskeutbildning — generellt vara anställda i gymnasieskolan.

Med hänsyn till att sjuksköterskeutbildningen f.n. har ett annat statsbidragssystem än gymnasieskolan och kommunalt reglerade lärartjänster bör vidare enligt kommitténs mening — också det i perspektivet av de nyssnämnda övervägandena — lärare som tjänstgör i sjuksköterskeutbildning tills vidare vara anställda enligt de regler som nu gäller för sjuksköterskeskola.

H 75 anser vidare att man på kort sikt — trots att statsbidragssystem och tjänsteorganisation skiljer sig från gymnasieskolans — i görligaste mån bör kunna undanröja de hinder som f.n. finns för ett rationellt resursutnyttjande mellan sjuksköterskeutbildningen och övriga vårdutbildningar i den kommunala högskolan. Bl. a. dessa frågor bör enligt kommitténs mening kunna tas upp i överläggningar mellan berörda huvudmän och personalorganisationer samt utbildningsdepartementet.

Ledamöterna Lennart Larsson (TCO) och Sven Nilsson (LO) har reserverat sig mot H 75:s förslag till tjänsteorganisation för lärare i kommunal högskoleutbildning. Reservanterna anser att lärarna bör få reella möjligheter att ge utbildningen en mera högskolemässig utformning.

Detta kräver enligt reservanterna att lärarna inom den kommunala högskolan i så stor utsträckning som möjligt får samma tjänstgöringsförhållanden och likartade tjänster som lärarna inom den statliga delen av högskolan. Enligt reservanternas mening måste lärare som har en väsentlig del av sin tjänstgöring förlagd till kommunal högskoleutbildning överföras på särskilda tjänster för högskolan för vilka i princip gäller samma villkor — bl. a. i fråga om arbetstid — som för motsvarande lärare i den statliga högskolan.

Statsbidrag i övrigt m. m.

H 75 anser att av praktiska skäl medel till investeringar i form av lokaler och materiel för kommunal högskoleutbildning även i fortsättningen bör täckas genom nuvarande anslag för byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet.

Vad gäller hälsovård anser H 75 att i avvaktan på statsmakternas ställningstagande till bl. a. studerandehälsovårdsutredningens förslag — som avser statlig högskoleutbildning — vissa provisoriska arrangemang måste vidtas för den kommunala högskolans del. Denna fråga samt frågor i övrigt som har samband med studiesociala insatser för studerande i kommunal högskoleutbildning (studie- och yrkesorientering, stödundervisning m.m.) bör enligt H 75:s mening tas upp i överläggningar mellan huvudmännen, berörda organisationer samt utbildningsdepartementet. Utgångspunkten bör därvid vara att de studerande i kommunal högskoleutbildning inte skall försättas i ett sämre läge studiesocialt än om deras utbildning även efter den 1 juli 1977 klassificerats som utbildning i gymnasieskola eller sjuksköterskeskola. Samtidigt är det enligt H 75 viktigt att de studiesociala villkoren, så långt det är möjligt, harmonieras för den statliga och den kommunala delen av högskolan.

Linjenämnder

H 75 utgår från att linjenämnder normalt — i enlighet med 1975 års riksdagsbeslut — kommer att inrättas även för den kommunala högskoleutbildningen. Det är enligt H 75:s mening angeläget att linjenämnderna inom den kommunala högskoleorganisationen får arbeta under så långt möjligt samma villkor som linjenämnderna vid statliga högskoleenheter. Detta aktualiserar utan tvivel frågan om resurser för de kommunala linjenämndernas arbete. Motsvarande organ saknas i dag och det kan enligt H 75:s uppfattning knappast anses rimligt att kommunerna skall vidkännas kostnader som följd av denna del av högskole-reformen. H 75 föreslår att frågan om statliga insatser för detta ändamål tas upp till överläggningar mellan utbildningsdepartementet och huvudmännen. Kommittén vill stryka under att det för att reformen skall slå igenom inom den kommunala högskolan är viktigt att hithörande frågor har lösts i god tid före den 1 juli 1977.

H 75:s förslag om att det i linjenämnd för högskoleutbildning, som

anordnas av kommun eller landstingskommun, skall kunna ingå en företrädare för styrelsen för utbildningen har behandlats i det föregående.

Länsskolnämndernas roll

H 75 finner att länsskolnämnderna i fråga om kommunal högskoleutbildning så gott som enbart behöver fullgöra uppgifter som direkt rör högskoleutbildningens resurssamband med gymnasieskolan, i första hand i fråga om lärare, lokaler och utrustning. Dessa uppgifter behöver inte enligt kommitténs mening författningsmässigt komma till uttryck vare sig i högskolelagen eller i övriga författningar för högskolan. Det samarbete i planeringsfrågor m.m. som kan vara nödvändigt mellan regionstyrelserna och länsskolnämnderna måste vidare förutsättas kunna utvecklas utan formalisering.

Skolenheter och skolledning m. m.

H 75 föreslår att omfattningen av kommunens eller skolenhetens högskoleutbildning under ett redovisningsår skall bedömas enligt ett poängsystem motsvarande det som nu gäller för gymnasieskolan och sjuksköterskeskolan.

H 75 föreslår vidare att kommunal högskoleutbildning normalt förläggs till skolenhet med gymnasieskola (med eller utan samordning med sjuksköterskeutbildning) eller, i fråga om sjuksköterskeutbildning som inte är samordnad med gymnasieskola, till fristående enhet. Om det skulle bli aktuellt att vid en skolenhet ha enbart annan högskoleutbildning än sjuksköterskeutbildning, bör enligt kommitténs mening regeringen ta ställning till detta i varje särskilt fall.

Vad gäller skolledning (rektor, studierektor) föreslår H 75 att bestämmelserna utformas i enlighet med vad som nu gäller för gymnasieskolan respektive sjuksköterskeutbildningen. Det innebär bl. a. att chef för enhet med kommunal högskoleutbildning blir antingen rektor för gymnasieskola eller rektor för fristående enhet med sjuksköterskeutbildning.

F.n. räknas inte sjuksköterskeutbildning in i poängunderlaget för biträdande skolledare vid skolenhet med gymnasieskola. Det borde enligt H 75:s mening vara möjligt att fristående från frågan om ett enhetligt bidragssystem genomföra en ändring av nu gällande bestämmelser på denna punkt i syfte att tillgodose önskemålen om en gemensam skolledning — även vad gäller biträdande skolledare — för sjuksköterskeutbildning, annan kommunal högskoleutbildning samt gymnasieskola.

Planeringsrutiner

Utgångspunkten för utformningen av planeringsrutiner för kommunal högskoleutbildning bör enligt H 75:s mening vara att man med skäligt hänsynstagande till den kommunala högskolans samband med gymnasieskolan och kommunala rutiner i övrigt så långt det är möjligt försöker tillämpa samma planeringsprinciper som för den statliga delen av

högskolan. I annat fall kan väsentliga förutsättningar för helhetssyn och en sammanhållen planering av högskolan gå förlorade.

Enligt H 75:s bedömning bör det gå att finna former för planeringsarbetet som tillgodoser berättigade krav på flexibilitet och anpassning till det kommunala budgetsystemet.

Övergångsanordningar

H 75 föreslår att enbart de studerande som påbörjar studierna fr.o.m. höstterminen 1977 bör räknas till högskolan. Enligt den föreslagna övergångsprincipen skall den som senast våren 1977 har påbörjat en utbildning, som fr.o.m. den 1 juli 1977 förs till högskolan, inom gymnasieskolan/sjuksköterskeskolan fullfölja denna utbildning som elev i den skolform i vilken utbildningen påbörjades.

Kommittén föreslår vidare att elever, som återupptar studierna efter en tids avbrott, om det är möjligt placeras i redan organiserade undervisningsgrupper enligt läroplaner för gymnasieskolan eller sjuksköterskeutbildningen. Om detta inte är möjligt bör man låta sådana elever ingå i undervisningsgrupper som läser enligt utbildningsplaner för högskolan. En tredje lösning som kan tillämpas i vissa ämnen är att eleverna fullföljer sin påbörjade utbildning genom att undergå särskild prövning i ett eller flera av dessa ämnen. Var och en av dessa tre metoder kan ev. kompletteras med stödundervisning.

2.3.2 Remissyttrandena

Huvudmannaskap för högskoleutbildningen

Remissinstanserna ägnar stor uppmärksamhet åt H 75:s förslag om en ingående och förutsättningslös utredning av förutsättningarna för och konsekvenserna av ett förenhetligande av huvudmannaskapet för den grundläggande högskoleutbildningen.

Svenska kommunförbundet och flertalet av de primärkommuner som yttrat sig, tre landstingskommuner samt *Göteborgs och Bohus läns vårdsskoleförbund*, *Landsorganisationen i Sverige (LO)*, *Svenska arbetsgivareföreningen (SAF)*, *Sveriges förenade studentkårer (SFS)*, fyra regionala organisationskommittéer, *statskontoret*, *riksrevisionsverket (RRV)*, tolv länskolnämnder samt flertalet universitet och högskolor tillstyrker förslaget.

Landstingsförbundet och nio landstingskommuner samt ett par länskolnämnder avstyrker förslaget.

Kommunförbundet tillstyrker H 75:s förslag under förbehåll att under mellantiden alla praktiska och resursmässiga frågor kontinuerligt löses i direkta överläggningar mellan huvudmännen och utbildningsdepartementet så länge det dubbla huvudmannaskapet och det resursmässiga sambandet med gymnasieskolan består. En eventuell utredning om ett enhetligt huvudmannaskap får enligt kommunförbundet således inte

medföra att problem som H 75 aktualiserat och andra akuta problem som uppstår under utredningstiden rutinmässigt hänförs till utredningen.

Landstingsförbundet anser att frågan väcks vid en mycket olämplig tidpunkt. Att nu — kort tid efter riksdagens beslut år 1975 — påbörja en utredning om huvudmannaskapsfrågan skulle skapa förvirring och oro inför framtiden. Förberedelserna för genomförandet av högskolereformen pågår som bäst i landstingen. En diskussion om ansvarsfördelningen mellan stat och kommun skulle försvåra planeringsarbetet och därmed också genomförandet av högskolereformen. All kraft bör i stället inriktas på att ge landstingen gynnsamma förutsättningar att bygga ut och förbättra vårdutbildningarna. Landstingsförbundet finner det därför olyckligt att H 75, med hänvisning till den föreslagna utredningen, avstår från att föreslå mer omfattande justeringar av den kommunala högskolans regelsystem. Liknande synpunkter framförs från flera landstingskommuner.

Tjänstemännens centralorganisation (TCO) ser det som mycket angeläget att utredningen snabbt kommer i gång. Den bör emellertid inte vara förutsättningslös utan ha klart uttalat syfte att föreslå statligt huvudmannaskap för all högskoleutbildning. Att förutsättningslöst belysa olika alternativ skulle endast verka onödigt fördröjande.

Centralorganisationen SACO/SR ifrågasätter förslaget om utredning. De eftergymnasiala kurserna är vanligtvis intimt kopplade till ungdomsskolans resurser. Lokaler, utrustning, personal och yrkeskunnande finns inom ungdomsskolans resursram. Postgymnasiala resurser utgör en liten del och kan i allmänhet inte lyftas ut ur gymnasieskolan för överflyttning till annat huvudmannaskap. SACO/SR vill därför ifrågasätta den föreslagna utredningen i avvaktan på konkreta erfarenheter av den nya högskoleorganisationen.

Länsskolnämnden i Örebro län — som inte tar ställning till frågan om utredning av huvudmannaskapet — är fullt medveten om att ett delat huvudmannaskap för högskolan medför planeringssvårigheter. Där emot delar inte nämnden H 75:s uppfattning att ett sådant huvudmannaskap skulle utgöra något hot mot strävandena att göra högskolans olika delar jämställda eller i övrigt strida mot högskolereformens syfte. Tvärtom anser nämnden att den kommunala högskolan kan avdramatisera den högre utbildningen och därmed medverka till en demokratisering av denna utbildning, möjligen också att göra den lättare tillgänglig för flera.

H 75:s förslag om att särskild uppmärksamhet vad gäller huvudmannaskapet bör ägnas åt de utbildningar som f.n. har såväl statlig som kommunal huvudman — fritidspedagog- och sjukgymnastlinjerna — vinner kraftigt gehör hos remissinstanserna, även hos dem som avstyrker förslaget om en generell utredning av huvudmannaskapet. Många anser att frågan om huvudmannaskapet för fritidspedagog- och sjuk-

gymnastlinjerna bör brytas ut från den stora frågan om ett enhetligt huvudmannaskap och lösas separat med prioritet. Flertalet förordar ett statligt huvudmannaskap för dessa utbildningar.

Avgränsningsfrågor beträffande kommunal högskoleutbildning

Överlag instämmer remissinstanserna med H 75 om att det bör undvikas att en och samma utbildning anordnas som gymnasieskolkurs på en ort och som högskolekurs på en annan ort. Vidare tillstyrker remissinstanserna förslaget om att frågor om överföringar av utbildningar i gymnasieskolan till högskolan i form av lokala utbildningslinjer eller enstaka kurser skall prövas av skolöverstyrelsen (SÖ) och universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) i samråd.

Antagning till kommunal högskoleutbildning

H 75:s överväganden och förslag om antagning till kommunal högskoleutbildning får i princip stöd från så gott som samtliga de remissinstanser som yttrat sig i dessa frågor.

Tjänsteorganisation för lärare samt statsbidrag till lärarlöner

H 75:s förslag om tekniska justeringar av statsbidragsreglerna för den del av högskolan som kommer att ha statsbidrag till lärarlöner enligt gymnasieskolmodell, innebärande att det centralt endast anges som ram för antalet lärartimmar, tillstyrks av flertalet remissinstanser.

Förslaget om tjänsteorganisation för lärare som skall undervisa i kommunal högskoleutbildning råder det däremot delade meningar om.

Svenska kommunförbundet, flertalet länsskolnämnder, ett landsting och tre kommuner tillstyrker i princip H 75:s förslag till tjänsteorganisation. *SÖ* delar H 75:s uppfattning att en särskild tjänsteorganisation för lärare i kommunal högskoleutbildning inte bör inrättas. *SÖ* anser emellertid också att det inte finns förutsättningar att på tillfredsställande sätt utforma bestämmelser om personal, om man därvid skall vara bunden vid de grundförutsättningar rörande kommunal högskoleutbildning och personalresurser härför som H 75 har utgått ifrån.

SACO/SR, en länsskolnämnd och åtta landsting vill ha en enhetlig tjänsteorganisation, där lärare för gymnasieskolan handhar undervisning även i sjuksköterskeutbildning.

Landstingsförbundet, *TCO*, *Sveriges sjuksköterskeelevers förbund (SSEF)*, *Svenska laboratorieassistentelevföreningen (SLEF)* ett par landsting, fem kommuner samt ett tiotal universitet och högskolor stöder i princip reservanterna Larssons och Nilssons förslag innebärande att en särskild tjänsteorganisation upprättas för kommunal högskoleutbildning.

Utredningen om skolan, staten och kommunerna (SSK) anför att utredningen f.n. arbetar på en bidragsmodell som innebär att kommunerna får ett schablonbelopp per elev. I avvaktan på att ett statsbidrag av den typ som *SSK* håller på att konstruera kan realiseras är det enligt *SSK*:s bedömning riktigt att nöja sig med enbart tekniska justeringar av

nu gällande statsbidragsregler. Det av H 75 föreslagna systemet — som liknar det system med basresurser som har beslutats av riksdagen med anledning av SIA-propositionen — torde under en övergångstid kunna fungera tillfredsställande.

SACO/SR ser det som angeläget att statsbidragsreglerna är utformade på ett enhetligt sätt inom samma utbildningsorganisation. Med hänvisning till att principen om full kostnadstäckning för lärarlöner bör gälla inom hela den kommunala högskolan avvisar organisationen bestämt H 75:s förslag att för den del av den kommunala högskoleutbildningen som motsvaras av nuvarande sjuksköterskeutbildning i stort sett behålla nuvarande statsbidragssystem. Denna fråga är så väsentlig att en förändring bör genomföras omedelbart. Utgör ställningstagandet från SSK en förutsättning för förändring anser SACO/SR det nödvändigt att SSK ges direktiv att behandla frågan med förtur. Liknande synpunkter anförs av fem landstingskommuner.

Länsskolnämnden i Västernorrlands län instämmer i de "krav på en pedagogisk och innehållsmässig nyorientering" av högskoleutbildningen med friare utbildningsformer, bl.a. mera problemcentrerad undervisning, som reservanterna Larsson och Nilsson uttryckt. Nämnden har dock svårt att förstå att inrättande av särskilda tjänster för den kommunala högskolan skulle ge några garantier för en utveckling åt det hållet. Snarare borde de pedagogiskt utbildade gymnasielärarna vara en förutsättning härför. Vad som krävs är däremot enligt nämndens mening en intensifierad fortbildning, inriktad på just dessa friare utbildningsformer. Dessutom är en viktig förutsättning att den pedagogiska organisationen inte klavbinds av detaljreglering. H 75:s förslag angående statsbidragets utformning är därvid enligt nämndens mening en garanti.

Landstingen i Malmöhus, Örebro och Västernorrlands län tar upp frågan om s.k. inbyggd utbildning. Statsbidragsbestämmelserna bör vara så utformade att klinisk och teoretisk undervisning verkligen kan integreras. I en kombinerad teoretisk/praktisk utbildning är det enligt nämndens mening nödvändigt att läraren får fungera såväl i den praktiska som i den teoretiska undervisningen. Systemet med inbyggd utbildning där undervisning på institution inte får inräknas i statligt reglerad lärartjänst omöjliggör en sådan samordning.

Statsbidrag i övrigt m. m.

H 75:s förslag om investeringsbidrag till lokaler och materiel tillstyrks av de remissinstanser som berör denna fråga.

Remissinstanserna instämmer också i den grundsyn som H 75 redovisar då det gäller studiesociala insatser för studerande i kommunal högskola. Utgångspunkten bör alltså vara att dessa studerande inte skall försättas i ett sämre studiesocialt läge än om deras utbildning även efter

den 1 juli 1977 klassificerats som utbildning i gymnasieskola eller sjuk-sköterskeskola. Samtidigt är det viktigt att de studiesociala villkoren, så långt det är möjligt, harmoniseras för den statliga och den kommunala delen av högskolan. Några remissinstanser betonar den förstnämnda utgångspunkten, medan andra anser att den sistnämnda aspekten är viktigast.

SÖ föreslår att gymnasieskolans resurser i form av statsbidrag till studie- och yrkesorientering, stödundervisning och samordnad specialundervisning i den kommunala högskolan samlas till en ramresurs, som kan tas i anspråk efter lokala beslut.

Länsskolnämnden i Kristianstads län anser att studie- och yrkesorientering, bibliotek samt studiesociala förmåner och hälsovård för de studerande bör finnas tillgängliga i den kommunala högskolan på i princip samma sätt som i den statliga högskoledelen. Att vissa statsbidrag utgår för att lösa dessa frågor synes nödvändigt.

SACO/SR anser det viktigt att den kommunala högskolan erhåller resurser för stödundervisning och bibliotek. *SACO/SR* anser vidare att det successivt bör för huvudmännen för högskolan införas skyldighet att bereda de studerande hälsovård. I första hand gäller detta utbildningar där elever i utbildningen kan utsättas för hälsofara, exempelvis inom vårdutbildningarna. Även *SÖ* framhåller behovet av hälsovård för vårdstuderande, som under sin utbildningstid är utsatta för särskilda hälsorisker.

Landstinget i Älvsborgs län m. fl. framhåller att de av H 75 föreslagna överläggningarna i hithörande frågor mellan huvudmännen, berörda organisationer och utbildningsdepartementet snarast bör komma till stånd.

Linjenämnder

H 75:s förslag om ytterligare en ledamot i linjenämnden samt att frågan om statliga insatser för linjenämndernas verksamhet tas upp till överläggningar mellan utbildningsdepartementet och huvudmännen vinner överlag gehör hos remissinstanserna.

Länsskolnämnden i Kristianstads län avstyrker H 75:s förslag att regionstyrelsen på förslag av den kommunala högskolans styrelse skall kunna besluta att linjenämnd inte skall finnas. Det är viktigt att detta för högskolan typiska arbetsorgan också finns i den kommunala högskolan. Med hänsyn till linjenämndernas mycket viktiga uppgifter och ställning när det gäller utbildningens planering, innehåll och utformning samt medinflytande för studerande, lärare och företrädare för yrkeslivet bör linjenämnder vara obligatoriska även i den kommunala högskolan, anser länsskolnämnden. Liknande synpunkter anförs av *landstinget i Västernorrlands län*.

Även *SACO/SR*, *SFS* och *Teknologorganisationen REFTEC* avvisar

den föreslagna möjligheten att ej inrätta linjenämnd. SACO/SR och REFTEC vill ha obligatoriska linjenämnder. SFS anser att om regionstyrelsen över huvud taget skall ha rätt att besluta att linjenämnd ej skall inrättas, detta skall få ske först efter framställan från berörda grupper, således inte av styrelsen för utbildningen.

Jönköpings kommun m.fl. föreslår att bestämmelserna beträffande linjenämnd för kommunal högskoleutbildning kompletteras så att skolstyrelsen får möjlighet inte endast att utse representant för skolstyrelsen i linjenämnden utan även att utse skolenhetens rektor eller annan person i skolledningen till ledamot i linjenämnden.

Landstingsförbundet anför att det inom de enskilda landstingen finns ett stort intresse för att inrätta linjenämnder. Flertalet landsting har redan beslutat i frågan eller utreder formerna för en sådan verksamhet. Under år 1977 kommer troligen 40—50 landstingskommunala linjenämnder att inrättas. Denna kraftiga satsning på linjenämndernas verksamhet kommer att medföra betydande kostnader för landstingen. I likhet med H 75 anser förbundet därför att statliga bidrag bör utgå för linjenämndernas arbete.

Älvsborgs läns landsting m. fl. anser att det är angeläget att de föreslagna överläggningarna mellan utbildningsdepartementet och huvudmännen snarast kommer till stånd för att skapa erforderliga ekonomiska resurser för de kommunala linjenämndernas arbete. Landstinget vill betona att även de kommunala linjenämnderna bör ges möjlighet att förbereda arbetet interimistiskt inför starten av den nya högskolan den 1 juli 1977.

Länsskolnämndernas roll

Av naturliga skäl har länsskolnämnderna ägnat stor uppmärksamhet åt hithörande frågor. Ett flertal nämnder har en något annorlunda uppfattning än vad H 75 har redovisat om länsskolnämndernas roll och hur denna roll författningsmässigt skall komma till uttryck. Ett flertal nämnder anser att länsskolnämndernas uppgifter beträffande högskoleutbildning bör förutom i instruktionen för länsskolnämnderna skrivas in i berörda författningar för högskolan.

Av de övriga remissinstanser som tagit upp länsskolnämndernas roll till behandling tillstyrker flertalet H 75:s överväganden och förslag.

Länsskolnämnden i Östergötlands län m.fl. föreslår att en representant för resp. länsskolnämnd inom högskoleregionen ingår i regionstyrelsen vid behandling av frågor som är av gemensamt intresse för regionstyrelse och länsskolnämnd.

Vad som framför allt saknas i H 75:s resonemang på denna punkt är en belysning av fortbildningsaspekten anser SACO/SR m.fl. Organisationen förutsätter att fortbildningsmöjligheter för lärare inom högskolan kommer till stånd samt att därvid beaktas behovet av fortbildnings-

konsulenttjänster för den del av kommunal högskoleutbildning som motsvaras av nuvarande sjuksköterskeutbildning.

Skolenheter och skolledning m. m.

Det principförslag som H 75 har lämnat i dessa avseenden tillstyrks av praktiskt taget samtliga remissinstanser, även om vissa framför avvikande synpunkter vad gäller sättet att räkna poäng.

Ett flertal remissinstanser hälsar med tillfredsställelse H 75:s förslag om frågan om inräknande av sjuksköterskeutbildning i poängunderlaget även för biträdande skolledare. Man anser det angeläget att de föreslagna överläggningarna kommer till stånd snarast.

Landstinget i Älvsborgs län anser inte att det bör vara regeringen som skall ta ställning till om en skolenhet skall ha enbart annan högskoleutbildning än sjuksköterskeutbildning, utan regionstyrelsen bör få avgöra detta som ett led i det decentraliserade beslutsfattandet. *Organisationskommittén för Stockholms högskoleregion* anser att UHÄ bör vara beslutande instans i sådana frågor.

Landstinget i Jönköpings län anser det nödvändigt att de landstingskommunala skolcheferna erhåller samma ställning i den kommunala högskolan som primärkommunernas skolchefer. Tjänsterna bör överföras till det statliga avtalsområdet och bli statsbidragsberättigade.

Planeringsrutiner

Sundsvalls kommun m. fl. anför att det givetvis från kommunal synpunkt är en nackdel att tidpunkten för avgivande av förslag till organisation av den kommunala högskolan inte passar in i den kommunala budgetprocessen. Å andra sidan är det en påtaglig fördel att regionala och centrala instanser kan bedöma förslagen för den statliga och den kommunala högskolan samtidigt.

Trots att en tidigareläggning medför förändringar i budgetrutinerna ser *landstinget i Älvsborgs län* m. fl. inga större nackdelar med tidigareläggning till mars månad för inlämnande av organisationsförslag för högskoleutbildning.

Länsskolnämnden i Östergötlands län m. fl. anser att det vore värdefullt om organisationsförslagen för både den nya högskolan och gymnasieskolan kunde avges vid samma tidpunkt, nämligen i september, detta för att åstadkomma ett rationellt planeringsförfarande.

SACO/SR anser att bristen i tidsmässig samordning vad gäller planering för gymnasieskolan och högskolan i en kommun kommer att innebära merarbete av betydande mått för berörd skolledning. Enligt *SACO/SR* måste detta beaktas vid dimensioneringen av resurserna för skolans ledning.

Övergångsanordningar

Remissinstanserna instämmer i princip med H 75:s överväganden och förslag om övergångsanordningar.

SÖ anser att schablonbidraget till sjuksköterskeutbildning inte medger utrymme för föreslagen extra undervisning. Ett extra bidrag för denna stödundervisning torde vara nödvändigt.

2.3.3 Föredraganden

Jag har i detta avsnitt i berörda delar samrått med statsrådet Mogård.

Den kommunala högskoleutbildning som behandlas i skrivelsen den 5 oktober 1976 från den centrala organisationskommittén för högskole-reformen (H 75) tillhör f. n. dels gymnasieskolan, dels sjuksköterskeutbildningen. Jag avser att i annat sammanhang återkomma till regeringen med förslag gällande den övriga kommunala utbildning som är avsedd att utgöra högskoleutbildning, dvs. fritidsledarutbildning vid folkhögskolor, utbildning av musikpedagoger och musikinstruktörer vid folkliga musikskolan i Ingesund, utbildningen vid Örebro musikpedagogiska institut samt utbildning av bildkonstnärer vid Valands konstskola i Göteborg. Jag återkommer till frågan om Valands konstskola vid min anmälan i det följande av anslaget Utbildning för kultur- och informationsyrken. Ställningstaganden till övriga utbildningar bör anstå till dess folkhögskoleutredningens (U 1972:08) slutbetänkande föreligger. Under avsnittet Vissa frågor om utbildningen på kulturområdet kommer jag bl. a. att beröra föreliggande förslag till reformering av utbildningen på musikområdet.

Huvudmannaskap för högskoleutbildningen

En betydande del av den blivande högskolan har f.n. kommunalt huvudmannaskap. Sålunda får den kommunala högskoleutbildning som behandlas här en antagningskapacitet som utgör nära en tredjedel av hela högskolans antagningskapacitet i utbildningslinjer. Drygt hälften av dessa antagningsplatser avser utbildning av sjuksköterskor, medan resten utgörs av utbildningar som f.n. anordnas i gymnasieskolan. Omkring två tredjedelar av antagningsplatserna i den kommunala högskolan finns vid utbildningar som har landstingskommunal huvudman, medan återstoden finns inom primärkommunala utbildningar. De sistnämnda är f.n. fördelade på ett tjugotal kommuner.

I prop. 1975:9 (s. 505) anförde föredraganden att det finns skäl för ett enhetligt huvudmannaskap för högskoleutbildningen, i första hand ett statligt. Ett samlat huvudmannaskap skulle främja en helhetssyn på den grundläggande högskoleutbildningen. Tills vidare räknade han emellertid med oförändrade huvudmannaskapsförhållanden för högskoleutbildningen. Riksdagen hade ingen erinran mot vad som sålunda hade anförts.

I nämnda proposition (s. 528) konstaterade föredraganden också att sambandet mellan kommunal högskoleutbildning och gymnasieskolan rymmer åtskilliga problem, vilka måste uppmärksammas särskilt i pla-

neringen inför genomförandet av högskolereformen. Detta angavs sedan särskilt i direktiven till organisationskommittéerna för högskolereformen.

Sedan H 75 nu har närmare belyst bl. a. de problem som rör resurs-sambandet mellan gymnasieskolan och den kommunala högskoleutbildningen, har det enligt min mening blivit uppenbart att de största svårigheterna föranleds av skillnaderna mellan besluts- och verksamhetsformer inom gymnasieskolan resp. högskolan samt av att statsbidragssystemet för gymnasieskolan inte medger det fria resursutnyttjande som är en förutsättning för den lokala beslutanderätt om utbildningens innehåll och organisation, som skall känneteckna den nya högskolan.

Vad gäller besluts- och verksamhetsformer inom skolväsendet behandlas dessa frågor bl. a. av utredningen (U 1972:06) om skolan, staten och kommunerna (SSK) samt utredningen (C 1970:29) om den kommunala demokratin och utredningen (U 1976:10) om den gymnasiala utbildningen.

Beträffande statsbidragsformer utreds sådana frågor framför allt av SSK och utredningen (Fi 1976:06) om kommunernas ekonomi. Till frågor om statsbidrag och tjänsteorganisation återkommer jag längre fram.

Även jag anser, i likhet med H 75 samt ett förhållandevis stort antal remissinstanser, att det finns skäl för ett enhetligt huvudmannaskap för högskoleutbildningen.

Jag vill emellertid framhålla att frågan om ett enhetligt huvudmannaskap för högskoleutbildningen också måste ses i ett vidare perspektiv än enbart högskolans. Den berör som jag nyss har antytt avgränsningen av det kommunala och landstingskommunala kompetensområdet samt fördelningen mellan stat och kommun av det ekonomiska ansvaret för skilda slag av offentlig verksamhet. Innan ställning tas till en utredning om huvudmannaskapet för den blivande kommunala högskolan anser jag att dessa mera övergripande frågor om det kommunala och landstingskommunala verksamhetsområdets utveckling bör vara klarlagda. I första hand bör därför förslag avvaktas från nyssnämnda utredningar som arbetar med dessa frågor. Jag anser vidare att några års erfarenheter av en kommunal högskoleorganisation kan vara av värde för en bedömning av huvudmannaskapet. Jag är således inte nu beredd att förorda en utredning i denna fråga.

Även om det inte nu är aktuellt med en övergripande utredning om huvudmannaskapet för den kommunala högskolan bör det likväl vara möjligt att pröva frågan om ett enhetligt huvudmannaskap för utbildningslinjer som förkommer med både statlig och kommunal huvudman. Det gäller fritidspedagog- och sjukgymnastlinjerna. Jag delar i detta avseende H 75:s uppfattning att dessa linjer bör föras till endera huvudmannen. Jag har erfarit att statsrådet Mogård avser att senare föreslå regeringen att avge en särskild proposition angående utbildning av

förskollärare och fritidspedagoger m.m. till riksdagen vid 1976/77 års riksmöte. Hon kommer då att föreslå bl. a. att den fritidspedagogutbildning som nu står under kommunalt huvudmannaskap successivt skall avvecklas.

Jag kommer att inom kort föreslå regeringen att bemyndiga mig att tillkalla en särskild kommitté för att se över vissa frågor rörande de korta och medellånga vårdutbildningarna i högskolan. Kommitténs uppgift blir bl.a. att fortsätta det arbete som en särskild beredning inom utbildningsdepartementet (VÅRD -76) har inlett och som jag återkommer till i det följande. Jag avser att föreslå att denna kommitté bl. a. får pröva frågan om huvudmannaskapet för sjukgymnastlinjen.

I detta sammanhang vill jag beträffande nuvarande försöksverksamhet med kombinationsutbildningar hänvisa till vad jag i det följande kommer att anföra om studieorganisatoriska frågor under avsnittet Vissa övriga frågor.

Avgränsningsfrågor beträffande kommunal högskoleutbildning

I prop. 1975:9 framhöll föredraganden att identitet på längre sikt borde eftersträvas mellan högskoleutbildning och den utbildning för vilken de allmänna behörighetskraven för högre studier enligt 1972 års riksdagsbeslut gäller. Tills vidare var det emellertid enligt hans uppfattning nödvändigt att definiera högskoleutbildningen genom en uppräknings av utbildningsvägar, grundad på praktiska samplaneringsbehov. Han anförde också att avgränsningen av högskolan inte kunde göras en gång för alla. Den måste omprövas i takt med att olika utbildningar liksom utbildningsorganisationen som helhet utvecklas. Jag ansluter mig till denna uppfattning.

Ett speciellt problem utgör frågan om avgränsning mellan å ena sidan lokala utbildningslinjer och enstaka kurser i kommunal högskola — som inrättas efter lokala beslut — och å den andra sidan högre specialkurser i gymnasieskolan vilka inrättas efter beslut på central nivå. Under organisationskommittéernas arbete har det från huvudmännens sida framställts förslag om att få anordna vissa utbildningar, som f.n. förekommer som högre specialkurser i gymnasieskolan, i form av lokala linjer eller enstaka kurser i högskolan. Eftersom det bör undvikas att en och samma utbildning anordnas dels som gymnasieskolutbildning, dels som högskoleutbildning anser jag i likhet med H 75 att frågan om att inom högskolan anordna berörda utbildningar bör prövas i särskild ordning. Jag avser att i annat sammanhang föreslå regeringen att det bör ankomma på skolöverstyrelsen (SÖ) och universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) att i samråd pröva sådana frågor.

Det bör uppdras åt SÖ och UHÄ att i sina årliga förslag till anslagsframställningar beakta frågan om en fortlöpande prövning av gränsdragningen mellan å ena sidan utbildningar i gymnasieskolan, å den

andra sidan utbildningar i högskolan — i det senare fallet givetvis även sådana som anordnas som allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer.

Antagning till kommunal högskoleutbildning

I prop. 1975:9 (s. 527) utgick fördraganden från att intagningsnämnderna för gymnasieskolan tillsvidare bör kunna svara för antagning också till kommunal högskoleutbildning. Föreskrifterna i förordningen (1976:231) om provisoriska föreskrifter om tillträde till grundläggande högskoleutbildning har utformats i enlighet härmed.

Jag delar H 75:s och flertalet remissinstansers uppfattning om att det med hänsyn till den enskildes önskemål att kunna söka samtidigt till olika utbildningar i högskolan är angeläget att samordna såväl antagningen till olika utbildningar inom den kommunala högskolan som antagningen till statlig och till kommunal högskoleutbildning. Enligt min mening är det viktigt att frågor om antagning till kommunal högskoleutbildning blir ytterligare belysta, framför allt med utgångspunkt i vad som är bäst för den enskilde sökanden. Bl. a. bör man få en uppfattning om vilka utbildningar — kommunala såväl som statliga — som oftast utgör alternativ för de sökande.

Jag är därför inte beredd att nu biträda H 75:s förslag om ett principiellt ställningstagande för dels en utvidgning av det centrala datorbaserade antagningssystemet vid UHÄ, dels ett inordnande av kommunal högskoleutbildning i UHÄ:s antagningsorganisation redan dessförinnan. Jag har för avsikt att i annat sammanhang återkomma till regeringen i denna fråga. Det är likväl självfallet angeläget att en samordning eftersträvas mellan SÖ och UHÄ vad gäller tider, blanketter m.m. för antagning till högskoleutbildning.

Jag har erfarit att Landstingsförbundet har rekommenderat landstingen att ansluta sig till en central antagningsnämnd för sjuksköterskeutbildningen. I denna antagningsnämnd, som utses av Landstingsförbundets styrelse, kommer att ingå företrädare för lärare och rektorer vid sjuksköterskeskolor, studerande samt landstingens utbildningsnämnder. Sammansättningen av antagningsnämnden kommer således i stort sett att svara mot den som skall gälla för antagningsnämnd vid statlig högskoleenhet.

Enligt min mening bör resultatet av det arbete som Landstingsförbundet och SÖ har utfört för att samordna antagning till sjuksköterskeutbildningen kunna utnyttjas även sedan utbildningen blivit en del av högskolan. Jag föreslår därför att antagning av studerande till sjuksköterskeutbildning skall överlåtas på Landstingsförbundets antagningsnämnd. Jag förutsätter därvid att företrädare för personalorganisationerna bereds möjlighet att medverka i nämndens arbete.

För kommunal högskoleutbildning som inte är sjuksköterskeutbild-

ning räknar jag med att antagningen tills vidare normalt kommer att handhas av intagningsnämnd för gymnasieskolan. Jag räknar vidare med att antagningen samordnas genom att viss kommuns eller landstingskommuns intagningsnämnd antar studerande till en eller flera utbildningar även för andra kommuner eller landstingskommuner.

Enligt bestämmelser i skolförordningen (1971:235) finns i intagningsnämnd för gymnasieskolan bl.a. företrädare för berörda skolstyrelser och utbildningsnämnder samt lärare och rektorer. Företrädare för de studerande saknas. Dessa intagningsnämnder bör, när de handhar antagning till utbildningar i högskolan, ha en sammansättning som mer svarar mot den som skall gälla för antagningsnämnd vid statlig högskoleenhet. Vid handläggning av ärenden som rör högskoleutbildning bör även företrädare för studerande i högskolan och för berörda personalorganisationer ingå i nämnden. Dessutom bör det förutsättas att någon eller några av lärarrepresentanterna företräder utbildningar i högskolan. Några särskilda företrädare för allmänna intressen behöver däremot inte tillföras intagningsnämnderna eftersom det är möjligt att inom ramen för nuvarande bestämmelser utse sådana företrädare. Den komplettering av intagningsnämnd som jag här har förordat kan av praktiska skäl inte genomföras till den antagning som skall ske inför höstterminen 1977.

Tjänsteorganisation för lärare samt statsbidrag till lärarlöner

I prop. 1975:9 anförde föredraganden att i avvaktan på resultat av SSK:s arbete endast tekniska justeringar borde göras i nuvarande statsbidragsregler samt att regeringen torde få återkomma till riksdagen med förslag om sådana ändringar. Vidare utgick han från att som lärare för den kommunala högskoleutbildningen i stor utsträckning skulle komma att anlitas lärare inom gymnasieskolan. Möjligheter borde emellertid öppnas för att låta också lärare vid statlig högskoleenhet eller motsvarande fullgöra del av sin tjänstgöringsskyldighet i kommunal högskoleutbildning. Riksdagen hade ingen erinran häremot.

H 75 har föreslagit regler om statsbidrag till den del av den kommunala högskolan, som kommer att ha statsbidrag till lärarlöner enligt gymnasieskolans modell. De föreslagna reglerna skiljer sig i vissa tekniska detaljer från vad som gäller för gymnasieskolan. Skillnaderna innebär i huvudsak att timplaner, som i gymnasieskolan styr lärarresursens användning, ersätts av en resursram uttryckt i ett visst antal lärartimmar per studerandegrupp. Inom denna ram bestäms sedan lokalt innehåll i och utformning av utbildningen, indelning i grupper m.m. Så länge utbildningen genomförs inom ramen för det angivna antalet lärartimmar ger statsbidraget således full kostnadstäckning för lärarlöner. Syftet med dessa tekniska justeringar i förhållande till statsbidragsbestämmelserna för gymnasieskolan är att för den kommunala högskoleutbild-

ning som f.n. tillhör gymnasieskolan, åstadkomma så långt möjligt samma frihet som inom den övriga högskolan att på lokal nivå besluta om utbildningens innehåll och uppläggning. Vad gäller sjuksköterskeutbildningen medger enligt H 75:s bedömning det system med schablonbidrag som f.n. används en fri resursanvändning av det avsedda slaget.

Det övervägande antalet remissinstanser som har yttrat sig i denna fråga har instämt i H 75:s förslag. Samtidigt har många remissinstanser framfört önskemål om enhetliga statsbidragsregler för all kommunal högskoleutbildning, t.ex. ett enhetsrelaterat bidragssystem — som nu tillämpas för sjuksköterskeutbildningen — eller ett kostnadsrelaterat system av gymnasieskolmodell.

Enligt min mening skulle ett införande av ett sådant enhetligt bidragssystem innebära så stora förändringar att dessa knappast kan anses ligga inom ramen för de tekniska justeringar av statsbidragsreglerna som förutskickades i prop. 1975:9. Jag anser vidare att frågan om genomgripande förändringar av statsbidragsreglerna för kommunal högskoleutbildning inte bör lösas separat utan ses i sammanhang med övriga bidragsformer för skolväsendet vilka f.n. utreds. Jag anser att H 75:s förslag är väl avvägt och biträder detta. Jag förordar således att det tillsvidare, i avvaktan på resultat av bl. a. SSK:s arbete och övervägandena inom utredningen om kommunernas ekonomi, för sjuksköterskeutbildningens del — liksom i dag — utgår ett schablonbidrag per 15-tal studerande medan det inom den kommunala högskolan i övrigt för varje utbildning tilldelas en resursram uttryckt i ett antal lärartimmar per 30-tal (i vissa fall per 16-tal) studerande. I det senare fallet skall statsbidraget helt täcka lönekostnaderna för lärartimmar som ligger inom den tilldelade ramen.

Vad jag nu har förordat föranleder tekniska justeringar av statsbidragsreglerna.

Jag går nu över till frågan om tjänsteorganisation för lärare som skall undervisa i kommunal högskoleutbildning.

H 75 föreslår att lärarna för kommunal högskoleutbildning — med undantag för sjuksköterskeutbildning — skall vara anställda vid gymnasieskolan i kommunen. Bl. a. Svenska kommunförbundet tillstyrker detta förslag. Centralorganisationen SACO/SR och ett antal landstingskommuner vill att även lärarna för sjuksköterskeutbildning skall vara anställda i gymnasieskolan.

Några remissinstanser — bl. a. Tjänstemännens centralorganisation (TCO) och Landstingsförbundet — önskar att en särskild tjänsteorganisation upprättas för kommunal högskoleutbildning. Detta motiveras med att lärarna i den kommunala högskolan därigenom skulle så långt möjligt kunna få samma tjänstgöringsförhållanden och likartade tjänster som lärarna inom den statliga högskolan.

Enligt min mening bör — som en konsekvens av en enhetlig syn på

högskoleutbildningen — tjänstekonstruktionen för lärare inom olika delar av högskolan ges en så långt möjligt likartad utformning. Jag har därför för avsikt att föreslå regeringen att bemyndiga mig att tillkalla en utredning med uppgift att dels göra en översyn av nuvarande organisation av tjänster för lärare m.fl. befattningshavare för grundläggande högskoleutbildning inom hela högskoleområdet, dels lämna därav föranledda förslag till lösningar som bättre tillgodoser den nya högskolans krav. Utredningen bör också få till uppgift att pröva behovet av en särskild tjänsteorganisation för den kommunala högskolan. Därvid bör särskilt beaktas de samband som finns mellan gymnasieskolan och den kommunala högskolan.

Jag är därför inte nu beredd att förorda att en särskild tjänsteorganisation inrättas för lärare som skall undervisa i kommunal högskoleutbildning. Jag avser att i denna fråga återkomma till regeringen efter det att den aviserade utredningen om lärartjänster m.m. i högskolan har redovisat sitt arbete.

Med hänsyn till att sjuksköterskeskolorna f.n. har ett annat statsbidragssystem än gymnasieskolan och till skillnad från denna har kommunalt reglerade lärartjänster bör enligt min mening lärare som skall tjänstgöra i sådan kommunal högskoleutbildning som utgör sjuksköterskeutbildning tills vidare vara anställda enligt de regler som nu gäller för lärare vid sjuksköterskeskola.

Jag förordar alltså — i likhet med H 75 — att lärare för sjuksköterskeutbildning skall vara anställda på kommunalt reglerade tjänster och att statsbidrag till lärarlöner m.m. skall utgå enligt nu gällande regler för sjuksköterskeskola, med vissa tekniska justeringar. Jag förordar vidare att lärare för annan kommunal högskoleutbildning skall vara anställda vid gymnasieskolan i kommunen/landstingskommunen på statligt reglerade tjänster och att statsbidrag till lärarlöner skall utgå enligt nu gällande regler för gymnasieskolan med de tekniska justeringar som jag tidigare har berört.

Statsbidrag i övrigt m. m.

H 75 föreslår att investeringsbidragen till lokaler och utrustning för kommunala skolor i fortsättningen även skall tillgodose den kommunala högskolans behov. Jag biträder H 75:s förslag.

F.n. utgår särskilda statsbidrag till åtgärder inom gymnasieskolan såsom studie- och yrkesorientering, stödundervisning och samordnad specialundervisning. För att statsbidrag till motsvarande åtgärder inom kommunal högskola skall kunna utgå på ett för verksamheten ändamålsenligt sätt fordras enligt min mening vissa tekniska justeringar av statsbidragsreglerna. Sålunda bör bidrag till stödundervisning och samordnad specialundervisning i fortsättningen kunna ingå i de lärarresursramar som tilldelas varje utbildning med statligt reglerade tjänster. Frå-

gan om statsbidrag till studie- och yrkesorientering i kommunal högskola behandlas i det följande (avsnittet 4.2.10).

För skolhälsovård utgår i dag inte särskilt statsbidrag. Jag vill i likhet med H 75 och flertalet remissinstanser understryka det angelägna i att de studerande i kommunal högskoleutbildning får tillgång till sådan hälsovård. Elever i bl. a. gymnasieskolan omfattas av de bestämmelser för hälsovård som finns i skollagen. En överföring av vissa utbildningar från gymnasieskolan till kommunal högskola bör enligt min mening inte medföra någon ändring i fråga om kommunernas ansvar för berörda elevers hälsovård. Jag räknar därför med att kommunerna och landstingskommunerna utan särskild föreskrift i lag kommer att ge eleverna samma hälsovård som hittills.

Linjenämnder

H 75 föreslår beträffande sammansättning av linjenämnd inom kommunal högskoleorganisation att utöver företrädare för de grupper som enligt 1975 års riksdagsbeslut skall ingå i linjenämnd styrelsen för utbildningen skall kunna utse ytterligare en ledamot, vilken företräder styrelsen. Jag biträder förslaget. Vid min behandling i det föregående av förslag till högskolelag har jag beaktat detta.

H 75 utgår från att linjenämnder normalt kommer att inrättas även för kommunal högskoleutbildning och bedömer att det är angeläget att linjenämnderna inom den kommunala högskoleorganisationen får arbeta under så långt möjligt samma villkor som linjenämnderna vid statliga högskoleenheter. Kommittén föreslår därför att frågan om statliga insatser vad gäller resurser för de kommunala linjenämndernas arbete tas upp i överläggningar med huvudmännen.

För egen del vill jag anföra följande. Vad gäller utbildningens innehåll och utformning innebär högskolereformen för den kommunala högskolan bl.a. att en stor del av utvecklingsarbetet flyttas från central till lokal nivå. Linjenämnden kommer att utgöra ett viktigt instrument i detta arbete. Jag delar mot denna bakgrund H 75:s bedömning att linjenämnder normalt bör inrättas också för utbildningar inom kommunal högskola. Jag förutsätter att linjenämnd inom kommunal högskola får möjlighet att arbeta under i stort sett samma förhållanden som linjenämnderna inom den statliga högskolan.

I detta sammanhang vill jag erinra om att den rätt att besluta om utbildningens innehåll och utformning som linjenämnd har givetvis begränsas av de ekonomiska ramar som styrelsen för utbildningen anvisar för dess verksamhet.

Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet har motsatt sig att det inrättas linjenämnder som är gemensamma för kommunal eller landstingskommunal och statlig högskoleutbildning. Jag delar denna

uppfattning och räknar därför inte med att sådana gemensamma linjenämnder inrättas.

Länsskolnämndernas roll

Föredraganden anförde i prop. 1975:9 (s. 535) att han såvitt gäller administrativa frågor — t.ex. lärartillsättning — som sammanhänger med bl. a. det resursmässiga sambandet mellan gymnasieskolutbildning och högskoleutbildning räknade med att länsskolnämnderna tills vidare skulle fullgöra uppgifter även för högskoleutbildningens del. Vidare anförde han att dessa frågor borde prövas närmare, då SSK:s förslag föreligger.

H 75 konstaterar att länsskolnämnderna i fråga om kommunal högskoleutbildning i huvudsak enbart behöver fullgöra uppgifter som direkt rör högskoleutbildningens resurssamband med gymnasieskolan, såsom frågor om lärare, lokaler och utrustning.

Jag anser att H 75:s bedömning rörande länsskolnämndernas uppgifter för den kommunala högskolan är väl avvägd. Länsskolnämnderna bör vid fullgörandet av sina uppgifter inom skolväsendet även beakta den kommunala högskoleutbildning som resursmässigt är knuten till gymnasieskolan, i fråga om sjuksköterskeutbildningen dock endast frågor gällande lokaler och utrustning.

Skolenheter och skolledning m. m.

I prop. 1975:9 (s. 527) anförde föredraganden att den kommunala högskoleutbildningen i fråga om den yttre organisationen bör ses som en del av kommunens eller landstingskommunens samlade utbildningsverksamhet. Detta innebär t.ex. att kommunala skolledare får ledningsuppgifter avseende även högskoleutbildning. Vidare föreslog han att den kommunala högskoleutbildningen med hänsyn till befintliga samband normalt skulle knytas till skolenheter med gymnasieskolutbildning.

H 75 föreslår att kommunal högskoleutbildning normalt skall förläggas till enhet med gymnasieskola eller, i fråga om sjuksköterskeutbildning som inte är samordnad med gymnasieskola, till särskild skolenhet. Jag biträder H 75:s förslag. SÖ bör dock få medge att sjuksköterskeutbildning förläggs till skolenhet med gymnasieskola om det är lämpligt med hänsyn till den övriga verksamheten vid skolenheten. Jag är inte nu beredd att förorda sådana ändringar i nuvarande bestämmelser för skolledning vid gymnasieskolan att sjuksköterskeutbildningen kan räknas in i poängunderlaget för biträdande skolledare vid skolenhet med gymnasieskola. Enligt min mening bör denna fråga — samt överhuvudtaget frågor om skolledning för kommunal högskoleutbildning — behandlas av den utredning angående tjänster för lärare m.fl. befattningshavare inom högskolan, vilken jag nyss har nämnt. För gym-

nasieskolans del utreds motsvarande frågor av utredningen om den gymnasiala utbildningen. Med hänsyn till sambanden mellan de berörda skolformerna är det naturligt att de båda utredningarna nära samverkar i dessa frågor. Mot denna bakgrund vill jag därför i enlighet med H 75:s förslag förorda att bestämmelserna vad gäller rektor och biträdande skolledare tills vidare utformas i enlighet med vad som nu gäller för gymnasieskolan resp. sjuksköterskeutbildningen. Mina förslag om kommunal högskoleutbildning föranleder tekniska justeringar av skolförordningens poängsystem. Jag förutsätter att dessa justeringar inte skall leda till någon minskning av antalet skolledare i kommun eller landstingskommun.

Planeringsrutiner

Enligt vad föredraganden anförde i prop. 1975:9 (s. 551) är det rimligt att i den nya organisationen de lokala myndigheterna skall ha i stort sett samma tidsutrymme till förfogande för arbete med årliga anslagsframställningar som man f.n. har vid bl.a. universiteten. Detta innebär att styrelserna för högskoleenheterna bör avge sina förslag omkring den 15 mars. Över dessa förslag skall regionstyrelserna yttra sig. Regionstyrelsernas yttranden skall innefatta samlade bedömningar och prioriteringar rörande utbyggnaden och utvecklingen av regionens grundläggande högskoleutbildning. Detta förutsätter att också de kommunala styrelserna för högskoleutbildning vid denna tidpunkt redovisar planeringsunderlag beträffande utveckling av vederbörande kommuns eller landstingskommuns utbud av högskoleutbildning och av kapaciteten för denna utbildning.

H 75 föreslår att man så långt det är möjligt skall tillämpa samma planeringsprinciper inom den kommunala som inom den statliga delen av högskolan. Jag biträder H 75:s förslag och vill samtidigt stryka under vikten av att därvid vederbörlig hänsyn tas till dels den kommunala högskolans samband med gymnasieskolan, dels det kommunala budgetsystemet och kommunala rutiner i övrigt.

2.4 Obligatoriefrågan

2.4.1 Obligatoriekommittén

Inledning

Obligatoriekommittén (U 1973:03), som tillkallades enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 9 mars 1973, hade enligt sina direktiv att utreda och lägga fram förslag om det obligatoriska medlemskapet i studerandesammanslutningar. Kommittén skulle allsidigt pröva om det beträffande universitets- och högskolestuderande föreligger särskilda skäl för en obligatorisk anslutning till fackliga sammanslutningar eller för andra former för samhällelig reglering av eller stöd till sådana samman-

slutningar. En utgångspunkt borde enligt direktiven vara att en avveckling av obligatoriet inte skall leda till några nya åtaganden för staten. En annan utgångspunkt var att prövningen av skälen för ett obligatorium borde utgå från den studerandefackliga delen av sammanslutningarnas verksamhet.

Kommittén konstaterar i sitt i mars 1976 avgivna betänkande (SOU 1976:14) Kårobligatorium? inledningsvis att studerandesammanslutningarna bedriver en omfattande verksamhet på såväl det studerandefackliga som det studiesociala området. Den studerandefackliga intressebevakningen bedrivs med många av de medel som normalt står till fackliga organisationers förfogande. Sammanslutningarna saknar emellertid en motsvarighet till löntagarorganisationernas förhandlingsrätt och har ingen praktisk möjlighet att vidta effektiva fackliga stridsåtgärder. Hög genomströmningshastighet i medlemsunderlaget och avsaknaden av förhandlingsmöjligheter gör att förutsättningarna för facklig intressebevakning är klart sämre för studerandesammanslutningar än för löntagarorganisationer. Studerandesammanslutningar med obligatoriskt medlemskap har såväl i enlighet med av regeringen meddelade bestämmelser för skilda läroanstalter som genom försöksverksamheten med nya samarbetsformer (FNYS) beretts möjlighet att utse studeranderepresentanter i organ inom läroanstalterna.

Den studiesociala verksamhet sammanslutningarna direkt eller indirekt bedriver omfattar enligt kommittén främst studerandehälsovård, motionsidrott och studentbostäder. Sammanslutningarna äger och förvaltar samlingslokaler av betydande omfattning och förvaltar också en mångfald stipendie- och premiefonder. Statsbidrag utgår i särskild ordning för studerandehälsovård och motionsidrott. För den studiesociala verksamheten i övrigt och för huvuddelen av kostnaderna för studerandefacklig verksamhet är sammanslutningarna beroende av möjligheterna att ta ut obligatoriska avgifter.

Kommittén pekar på att det från föreningsrättsliga utgångspunkter har hävdats att staten inte borde tvinga de studerande att tillhöra sammanslutningar som bedriver en delvis facklig verksamhet. Grundlagen föreskriver att medborgare skall vara skyddad mot att myndighet tvingar honom att tillhöra förening. Undantag från denna föreskrift kan göras endast genom riksdagsbeslut.

Kommittén erinrar vidare om att högskoleutbildningens roll i samhället har förändrats och en reformering av högskoleutbildningen har beslutats. Reformeringen innebär bl. a. att högskolebegreppet vidgas. Om ett obligatoriskt medlemskap bevaras får vidgningen av högskolebegreppet och en förändrad indelning i högskoleenheter till följd att nya grupper av studerande måste innefattas i bestämmelser om obligatoriskt medlemskap.

Djupgående och varaktiga förändringar i studerandestrukturen kan

också återverka på behovet av samhällelig reglering av eller stöd till studerandesammanslutningar. Under de senaste åren har bl. a. andelen studerande som är 25 år äldre, deltidsstuderande och yrkesverksamma ökat markant bland de universitets- och högskolestuderande.

Allmänna överväganden

Kommittén sammanfattar skälen mot ett obligatoriskt medlemskap i studerandesammanslutningar i följande punkter

att sådana bestämmelser från föreningsrättsliga synpunkter är principiellt förkastliga,

att högskolans roll i samhället nu förändras på ett sätt som gör att det obligatoriska medlemskapet upplevs som alltmera otidsenligt samt

att reformeringen av högskoleutbildningen gör det omöjligt att bibehålla det obligatoriska medlemskapet utan att samtidigt utvidga det till att omfatta flera grupper av studerande.

Obligatoriekommittén föreslår mot denna bakgrund att det obligatoriska medlemskapet avskaffas fr. o. m. den 1 juli 1977.

Det är enligt kommittén värdefullt om den verksamhet som nu bedrivs inom ramen för sammanslutningarna kan hållas på en oförändrad ambitionsnivå. Sammanslutningarna riskerar vid ett avskaffande av det obligatoriska medlemskapet att få kraftigt minskade ekonomiska resurser. Obligatoriekommittén anser det därför inte möjligt att avskaffa det obligatoriska medlemskapet utan att samtidigt säkra organisatoriska och ekonomiska resurser för studerandefacklig och studiesocial verksamhet. En varaktig lösning av de problem som är förknippade med det obligatoriska medlemskapets avskaffande torde endast kunna komma till stånd genom förhandlingar mellan staten och studerandesammanslutningarna samt — i vissa hänseenden — berörda landstingskommuner och kommuner. Kommittén föreslår att sådana förhandlingar kommer till stånd.

Reformeringen av högskoleutbildningen gör det samtidigt nödvändigt att finna en provisorisk lösning som innebär att det obligatoriska medlemskapet kan avvecklas innan nämnda förhandlingar har kunnat slutföras. Kommittén framlägger i sitt betänkande förslag till sådana provisoriska anordningar. Dessa bör inte uppfattas som bindande för förhandlingarna.

Den studerandefackliga verksamhet som bedrivs av sammanslutningarna är, framhåller kommittén, av stor betydelse som en förutsättning för de studerandes medverkan i högskolans planering och ledning m. m.

Kostnaderna för den studerandefackliga verksamhet sammanslutningarna bedrev år 1973 uppskattas till 8 milj. kr. Om det obligatoriska medlemskapet avskaffas kan enligt kommittén förutsättningarna för studerandesammanslutningarna att erhålla olika former av statligt och kommunalt stöd komma att ändras. Även om sådant stöd kommer

att utgå, kan detta sannolikt inte ersätta sammanslutningarna för bortfallet av obligatoriska medlemsavgifter. För att inte resurserna för studerandefacklig verksamhet av det slag som befintliga sammanslutningar bedriver skall reduceras väsentligt har kommittén mot bakgrund av den i direktiven givna förutsättningen funnit det nödvändigt att tills vidare bibehålla en möjlighet att låta de studerande genom obligatoriska avgifter bidra till att täcka kostnaderna för studerandefacklig verksamhet.

Det statliga stöd som utgår till studiesocial service är enligt kommittén långt ifrån tillräckligt för att garantera verksamhetens fortbestånd vid ett avskaffande av det obligatoriska medlemskapet. Ett fortsatt statsbidrag till hälsovård och motionsidrott för studerande kan endast garantera att verksamheten i framtiden kan upprätthållas på en viss minimivå. I avvaktan på utgången av ovan berörda förhandlingar anser kommittén att de studerande tills vidare bör ha möjlighet att genom obligatoriska avgifter hålla även den studiesociala verksamheten minst på en i jämförelse med dagsläget oförändrad nivå.

Det bör också vara möjligt att tills vidare finansiera driften av samlingslokaler genom avgifter från samtliga berörda studerande. Kommitténs förslag att det — i avvaktan på resultatet av nämnda förhandlingar — skall vara möjligt att ta ut avgifter till studerandefacklig och studiesocial verksamhet från samtliga berörda studerande gäller oavsett om det obligatoriska medlemskapet avskaffas eller om en ordning med sådant medlemskap bevaras övergångsvis.

Olika organisatoriska lösningar

Kommittén har utarbetat tre principmodeller som är möjliga att tillämpa intill dess förhandlingar mellan berörda parter har avslutats:

- A Anordningar inom högskoleorganisationens ram
- B Bibehållet obligatoriskt medlemskap
- C Fristående organ utan medlemmar.

De tre modellerna har vissa gemensamma förutsättningar. I samtliga alternativ föreslås att organ som helt eller till huvuddelen består av studerande skall ha möjligheter att i praktiken besluta om hur stora avgifter som skall tas ut av de studerande.

I princip bör samhällseliga åtgärder till stöd för studerandefacklig och studiesocial verksamhet omfatta alla delar av högskoleutbildningen. De nuvarande bestämmelserna om obligatoriskt medlemskap i studerandesammanslutningar gäller endast för huvuddelen av den statliga högskoleutbildningen. Mot bakgrund av att det är fråga om provisoriska lösningar i avvaktan på resultatet av förhandlingar mellan berörda parter förordar obligatoriekommittén att åtgärder nu vidtas enbart avseende studerande vid de statliga högskoleenheterna.

Den naturliga ramen för det fackliga arbetet på lokal nivå är hög-

skoleenheten. I princip finns därför i samtliga tre alternativ ett representativt studerandefackligt organ för varje högskoleenhet. Detta organ skall utses av samtliga berörda studerande i allmänna årliga val.

Med hänsyn till bl. a. det växande antalet vuxen- och deltidsstuderande bör eventuella avgifter reduceras för sådana studerande som inte har möjlighet att utnyttja den studiesociala servicen. Rätt till avgiftsreduktion bör gälla för yrkesverksamma/deltidsstuderande och för studerande som är stadigvarande bosatta på annan ort.

Det bör liksom för närvarande ankomma på rektorsämbetena att tillse att de studerande fullgör sin skyldighet att erlægga beslutade avgifter.

Slutligen bör den skattebefrielse som för närvarande gäller för sammanslutningar med obligatoriskt medlemskap enligt kommitténs mening bibehållas.

Enligt alternativ A bör vid varje högskoleenhet inrättas en studerandeförsamling. Församlingen utses genom allmänna val bland berörda studerande. Val av studerandeförsamling anordnas en gång årligen av högskoleenheten. Varje studerande vid enheten är röstberättigad och valbar. Studerandeförsamlingen, som är en myndighet, är avsedd att fungera som en valförsamling. Den skall kunna utse studeranderepresentanter i organ ovanför institutionsnivå inom högskolan. Om studerandeförsamlingen så önskar kan den emellertid överlåta åt frivilliga föreningar att utse de studerandes företrädare i högskolans organ. Därvid har studerandeförsamlingen att besluta om vilka föreningar som skall ha rätt att utse representanter och hur representationen skall fördelas mellan dem.

Studerandeförsamlingen skall också kunna besluta om obligatoriska avgifter i syfte att därav lämna bidrag till frivilliga studerandefackliga sammanslutningars verksamhet.

I detta alternativ finns det möjlighet för studerandefackliga föreningar med frivilligt medlemskap att dels nominera kandidater vid val av studerandeförsamling, dels — med stöd av bidrag från studerandeförsamlingen — svara för studerandefacklig intressebevakning.

Frivilliga studerandefackliga sammanslutningar kan inte förutsättas svara för sådan studiesocial service som nu till betydande del finansieras med obligatoriska medlemsavgifter. Enligt alternativ A inrättas på varje högskoleort en studiesocial nämnd. Nämnden, som utgör en myndighet, bör bestå av sju företrädare för de studerande, två företrädare för de anställda inom nämndens verksamhetsområde och tre ledamöter som inte är studerande och som utses av högskolestyrelsen eller, i vissa fall, regionstyrelsen.

Nämnden disponerar de statliga bidrag som för närvarande utgår till hälsovård och motionsverksamhet för studerande. Nämnden kan besluta om obligatoriska avgifter till studiesocial verksamhet. De avgifter som nämnden beslutar om kan användas till hälsovård och motions-

idrott för studerande men också till bidrag till sådana frivilliga föreningar som svarar för förvaltning av samlingslokaler och viss annan social service (t. ex. nationsbibliotek).

De studerandesammanslutningar som nu har obligatoriskt medlemskap blir i detta alternativ frivilliga föreningar. De tillgångar som skapats bl. a. genom det obligatoriska medlemskapet kommer således att förvaltas av föreningar med frivilligt medlemskap. Obligatoriekommittén förutsätter därvid att de studerande som nu är medlemmar i sammanslutningarna bevakar att den framtida förvaltningen av sammanslutningarnas tillgångar ordnas på ett sådant sätt att nyttan av tillgångarna kommer samtliga studerande till del. Sådana frivilliga föreningar som förvaltar samlingslokaler som tillkommit med hjälp av statliga s. k. kår-lokallån skall i detta alternativ inte utan regeringens medgivande kunna försälja eller ytterligare belåna fastigheterna.

Alternativ B innebär att den provisoriska lösningen av obligatoriefrågan innefattar ett bevarat obligatoriskt medlemskap i studerandesammanslutningar. I detta fall måste dock bestämmelserna enligt kommitténs uppfattning stärka den enskilde medlemmens rättsskydd.

Ändamålet med studerandesammanslutningarna kan oförändrat vara att "främja medlemmarnas studier och vad därmed äger sammanhang". En precisering av ändamålet fordras emellertid. I alternativ B blir det således inte tillåtet att skänka obligatoriska avgiftsändamål till ändamål som inte direkt eller indirekt sammanhänger med studerandefackliga, studiesociala och andra ändamål som berör medlemmarna.

Varje sammanslutning med obligatoriskt medlemskap leds av en fullmäktigeförsamling, som utses genom allmänna val bland de studerande vid högskoleenheten.

En myndighet skall kontrollera sammanslutningarnas ändamålsbestämmelse, att fullmäktigeförsamling finns och att bestämmelser om avgiftsdifferentiering för vissa grupper av studerande finns intagna i stadgarna. Stadgarna skall således underställas högskolestyrelsens prövning. Det blir också möjligt för den enskilde att hos myndighet begära prövning av beslut som sammanslutningen fattat. En sådan prövning gör det möjligt att undanröja dels beslut som innebär att avgiftsmedel eller förmögenhet används för annat ändamål än vad som nyss angivits, dels beslut som tillkommit i strid med lag, förordning eller sammanslutningens stadgar. Prövningen av ett besluts ändamålsenlighet görs av universitets- och högskoleämbetet (UHÄ). Prövningen av om beslutet har tillkommit på ett formellt riktigt sätt görs i första instans av högskolestyrelsen. I båda fallen kan beslut i anledning av prövningen överklagas i en instans (regeringen respektive UHÄ). Motsvarande ordning föreslås beträffande studerandesammanslutningarna vid jordbrukets högskolor.

Enligt alternativ C upphävs det obligatoriska medlemskapet i stude-

randesammanslutningar utan att samtidigt nya högskolemyndigheter inrättas. De obligatoriska sammanslutningarna utgör grunden för ett studeranderåd inom varje blivande högskoleenhet. Ett sådant studeranderåd avses utgöra en offentligrättsligt reglerad juridisk person utan förkningsrättsligt inslag.

Studeranderådet har liksom föreningarna som högsta beslutande organ en fullmäktigeförsamling. Skillnaden är att rådet inte bygger på medlemmar och att alla studerande vid en högskoleenhet har rösträtt till fullmäktigeförsamlingen inte i egenskap av medlemmar i en förening utan endast på den grund att de är studerande vid enheten.

På offentligrättslig väg bör förklaras att identitet skall råda mellan de nuvarande sammanslutningarna inom den blivande högskoleenhetens område och studeranderådet. Det blir på detta sätt möjligt att undvika en överföring av förmögenheter och skulder till ett helt nytt rättssubjekt. Genom att bevara samma ändamålsbestämning för studeranderådet som nu gäller för sammanslutningarna torde man undvika permutationer av de 400 stiftelseurkunder som finns hos sammanslutningarna.

Enligt detta alternativ finns i Uppsala och Lund avdelningsråd (nationer). Nationerna skall ha fullmäktigeförsamlingar och kan för sin verksamhet ta ut särskilda avgifter av de studerande. Fördelningen av arbetsuppgifter mellan rådet och nationerna regleras lämpligen i stadgarna för organen. Varje studerande får själv avgöra till vilken nation han vill ha rösträtt och erlägga obligatorisk avgift.

Råden skall kunna fungera lika fristående från högskolemyndigheterna som de nuvarande sammanslutningarna gör. Det är därför nödvändigt att de förslag om förstärkt rättsskydd för den enskilde som kommittén diskuterat i alternativ B också gäller i detta alternativ. Sålunda skall bestämmelserna om råd reglera ändamålet, den interna demokratin, stadfästandet av stadgar och möjligheterna till prövning av fullmäktiges och styrelses beslut.

Råden kan i detta alternativ fullfölja såväl den studerandefackliga som den studiesociala verksamhet som de nuvarande sammanslutningarna bedriver.

Obligatoriekommitténs slutliga förslag

I sitt slutliga ställningstagande finner kommittén att de principiella invändningarna mot ett obligatoriskt medlemskap är av sådan styrka att den hittillsvarande ordningen om möjligt bör ersättas med sådana former av samhällsstöd som inte innebär tvång att tillhöra en förening.

Det obligatoriska medlemskapet i studerandesammanslutningar bör avskaffas den 1 juli 1977. Betydelsefulla studerandefackliga och studiesociala funktioner finansieras nu genom obligatoriska studerandavgifter. För att täcka kostnaderna för dessa ändamål föreslår kommittén att en avgiftsskyldighet tills vidare bevaras. På sikt är det önskvärt

att också skyldigheten att erlægga avgifter i samband med högskolestudier avvecklas.

Ett avskaffande av obligatoriska avgifter får emellertid enligt kommittén under inga omständigheter leda till att den studerandefackliga verksamhetens självständighet och integritet äventyras. Denna fråga, anser den, kan endast lösas i de förhandlingar mellan staten, berörda studerandesammanslutningar, kommuner och landstingskommuner som kommittén föreslår. Kommittén förutsätter att en mera varaktig lösning av obligatoriefrågan grundas på överenskommelser som uppnås vid dessa förhandlingar.

Bestämmelserna om obligatoriskt medlemskap i studerandesammanslutningar måste, som en följd av ändringar i indelningen i högskoleenheter, under alla omständigheter förändras i samband med att högskolereformen träder i kraft den 1 juli 1977. Kommittén föreslår att en provisorisk ordning införs vid denna tidpunkt. Denna provisoriska ordning bör enligt kommitténs uppfattning utformas som en kombination av alternativen A och C. De organisatoriska förutsättningarna för den studerandefackliga verksamheten bör därvid utformas på det sätt kommittén angivit i alternativ C och de organisatoriska förutsättningarna för den studiesociala verksamheten på det sätt kommittén angivit i alternativ A.

Förslaget innebär att det vid varje högskoleenhet inrättas ett studeranderåd och att det på varje högskoleort inrättas en studiesocial nämnd. Såväl studeranderåd som studiesocial nämnd har möjlighet att vid behov besluta att ta ut avgifter av de studerande. Studeranderåds fullmäktigeförsamling utses av samtliga berörda studerande i allmänna årliga val. En majoritet av ledamöterna i studiesocial nämnd skall vara företrädare för de studerande och utses av berört eller berörda studeranderåd.

Studeranderåds ändamål skall vara att främja de studerandes studier och vad därmed äger sammanhang. Avgifter som de studerande är skyldiga att erlægga till rådet får användas enbart för studerandefacklig verksamhet, förvaltning av samlingslokaler och för sådan studiesocial verksamhet som inte den studiesociala nämnden svarar för. Rådets stadgar skall för att vara giltiga godkännas av högskolestyrelsen. Minst en tiondel eller minst 100 studerande får hos högskolemyndighet anföra besvär över beslut av studeranderåd.

Enligt kommitténs förslag skall staten ta över huvudmannaskapet för hälsovård och motionsidrott för studerande. De studiesociala nämnderna skall ansvara för verksamheten. Nämnderna kan överlåta åt frivilliga motionsidrottsföreningar att svara för att de studerande bereds tillfälle till motion. Kommittén utgår från att statsbidrag till studerandehälsovård och motionsidrott skall utgå enligt i princip oförändrade grunder.

I motsats till vad kommittén diskuterat i alternativ A bör ansvaret för förvaltningen av samlingslokaler helt åvila råden. Detta synes lämpligt med hänsyn till att råden enligt kommitténs förslag kommer att stå som ägare till de samlingslokaler som nu ägs av sammanslutningar med obligatoriskt medlemskap.

2.4.2 Remissyttrandena

Relativt få remissinstanser ägnar någon utförlig diskussion åt de principiella aspekterna på det obligatoriska medlemskapet i studerandesammanslutning. Flertalet säger sig endast instämma i obligatoriekommitténs (OK) uppfattning. *Justitiekanslern* (JK) konstaterar emellertid att de principiella betänkligheterna mot obligatoriet inte enligt hans uppfattning är av sådan styrka att de kan ta över varje skäl som kan anföras till obligatoriets försvar. JK framhåller att såväl nu gällande lydelse av regeringsformen som de av 1975/76 års riksmöte såsom vilande antagna ändringarna i regeringsformens 2. kap. medger att obligatoriet bibehålls.

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) delar kommitténs uppfattning att övervägande skäl talar för avskaffandet av obligatoriet. UKÄ stödjer också OK i slutsatsen att någon form av samhällsstöd i framtiden är erforderligt för att ge den studerandefackliga verksamheten den ur samhällets synvinkel önskvärda styrkan och stabiliteten. UKÄ finner även andra än de av OK påtalade skillnaderna mellan studerandefacklig och annan i traditionell mening facklig verksamhet. Man erinrar bl. a. om att lagstiftningen om medinflytande i arbetslivet i första hand tar sikte på organisationer som är bundna av kollektivavtal. En studerandefacklig verksamhet på sådana premisser skulle dock förutsätta någon form av auktorisation av en eller flera frivilliga studerandesammanslutningar. Enligt UKÄ:s mening skulle en sådan auktorisation vara förenad med betydande principiella och praktiska svårigheter. UKÄ understryker vidare mycket starkt att utformningen av det statliga stödet till det studerandefackliga arbetet måste garantera verksamhetens integritet. *Centralorganisationen SACO/SR* är likaledes negativt inställd till det obligatoriska medlemskapet i studerandesammanslutningar. Organisationen pekar bl. a. på vissa tillfällen då enskilda kårmedlemmar tvingats stå bakom beslut som troligen skulle kunna anses ligga utanför kårernas genom universitetsförordningens angivna verksamhetsområde. SACO/SR pekar även på förhållandet att studerandepopulationens förändrade sammansättning gör att allt fler får sina intressen bevakade av de vanliga fackliga organisationerna. Även SACO/SR understryker dock att det också i framtiden måste finnas starka studerandeorganisationer och att ett eventuellt samhällsstöd måste ges former som garanterar den studerandefackliga verksamhetens obundenhet. *Socialhögskolornas studentkårsers organisation* (SSO) avvisar bestämt varje form av obligatoriskt

medlemskap eller obligatoriskt avgiftsuttag på den principiella grunden att ingen skall tvingas betala för en verksamhet han eller hon inte stödjer. SSO anser däremot skäl tala för ett statligt verksamhetsstöd, dock i former som inte gör det möjligt för staten att styra verksamheten.

I frågan om de av OK föreslagna *f ö r h a n d l i n g a r n a* är remissopinionen delad. Med något enstaka undantag stöds förslaget om förhandlingar. Vissa remissinstanser anser dock att dessa i motsats till OK:s förslag bör föregå ett avskaffande av det obligatoriska medlemskapet. JK anser mot bakgrund av sin nyss redovisade uppfattning i principfrågan att så bör ske. *Nämnden för socionomutbildning* anser det beklagligt att OK tolkat sina direktiv så snävt att någon analys inte gjorts av de ekonomiska problem som är förbundna med ett avskaffande av obligatoriet och ett eventuellt samhällsstöd i annan form till den studerandefackliga verksamheten. En sådan analys borde enligt nämndens uppfattning kunna vara vägledande även för ett ställningstagande till den provisoriska lösningen. Så som läget nu är anser sig nämnden inte kunna tillstyrka att obligatoriet avskaffas innan de föreslagna förhandlingarna genomförts. Liknande synpunkter anförs av *länsstyrelsen i Uppsala län*. *Tjänstemännens Centralorganisation* (TCO) ställer sig också avvisande till OK:s förslag i detta avseende. TCO framhåller att det av OK förordade provisoriet uppenbarligen riskerar att permanentas, i och med att något slutligt ställningstagande i frågan om ett eventuellt samhällsstöds omfattning och utformning inte är i sikte. Av den anledningen anser TCO att kommitténs förslag inte kan ligga till grund för en provisorisk lösning. Det obligatoriska medlemskapet bör därför, enligt TCO, bibehållas under förutsättning att frågan om samhällsstöd till den studerandefackliga verksamheten görs till föremål för en förutställningslös utredning. Även *Kuratorskonventet i Uppsala* yrkar på att de föreslagna förhandlingarna skall föregå ett avskaffande av obligatoriet. *Socialstyrelsen* uttrycker i likhet med TCO oro för att det föreslagna provisoriet skall komma att permanentas. Styrelsen tillstyrker dock OK:s förslag, men understryker mycket starkt vikten av att beslut nu fattas med sikte på ett reellt avskaffande av obligatoriet. Även *UKÄ* tillstyrker såväl huvudlinjerna i OK:s förslag till provisorium som de föreslagna förhandlingarna. *Sveriges förenade studentkårer* (SFS) accepterar OK:s förslag om förhandlingar i syfte att uppnå en slutlig lösning. SFS understryker dock med skärpa att en sådan slutlig lösning måste grundas på överläggningar där parterna — i första hand staten och de studerande — blivit eniga.

Organisationskommittén för Stockholms högskoleregion, (H 75-S) erinrar om att ett viktigt inslag i den nya högskolan är en förstärkning av de studerandes och de anställdas inflytande över verksamheten. H 75-S har i enlighet härmed i annat sammanhang bl. a. förordat inrättandet av

linjenämnder också inom den kommunala högskoleorganisationen. H 75-S anser det därför angeläget att frågan om en fungerande organisation för den studerandefackliga verksamheten även inom denna sektor med det snaraste tas under övervägande SFS tar upp en annan aspekt på denna problematik genom att påpeka att OK inte berört hur studerande inom kommunal högskoleutbildning skall garanteras studiesocial service. SFS anser det naturliga vara att dessa studerande ges möjlighet att ansluta sig till den föreslagna studiesociala nämndens verksamhet. *Centrala organisationskommittén för högskole-reformen* (H 75) ansluter sig dock till OK:s bedömning att den föreslagna provisoriska organisationen skall utsträckas till att gälla även den kommunala sektorn. H 75 understryker emellertid att starka principiella skäl talar för att de förestående diskussionerna om en mera långsiktig lösning av frågan om studerandefacklig och studiesocial verksamhet måste föras i perspektivet av hela högskolan.

Endast ett fåtal remissinstanser diskuterar OK:s alternativa modeller för en studerandefacklig organisation tagna var för sig. Intresset koncentreras i stället till kommitténs slutliga förslag. *Konsistoriet i Umeå* anser att alternativ A är det som närmast överensstämmer med hur facklig verksamhet normalt är organiserad i övrigt. På lång sikt skulle detta förslag vara att föredra, menar konsistoriet, förutsatt att man kunde få garantier för att staten övertog kostnaderna för såväl den studiesociala som den studerandefackliga verksamheten. *Skolstyrelsen i Norrköping*, med instämmande av kommunstyrelsen, anser att alternativ A bör ligga till grund för provisoriet. Det innebär enligt skolstyrelsens uppfattning att självständiga intresseorganisationer med eller utan studerandefacklig inriktning i fri konkurrens får motivera sin verksamhet inför allt mer sammansatta studerandegrupper. *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund* (SSU) anför liknande synpunkter, men kan inte godta att studerandeförsamlingen skall kunna besluta om obligatoriska avgifter för stöd åt studerandeföreningarnas verksamhet.

Alternativet B tilldrar sig ganska liten uppmärksamhet från remissinstanserna. *JK*, som för sin del finner att det obligatoriska medlemskapet åtminstone övergångsvis bör kunna bestå, instämmer i OK:s uppfattning om att gränserna för sammanslutningarnas verksamhetsområde bör anges klarare än vad som f. n. är fallet. *JK* anser även att kommitténs förslag om fullmäktigeförsamlingar är motiverat åtminstone för större sammanslutningar. *Kammarrätten i Göteborg* delar *JK*:s inställning i principfrågan om det obligatoriska medlemskapet och anser mot den bakgrunden att alternativ B är att föredra framför t.ex. alternativ C, bl. a. beroende på att B klart anger vad det i realiteten är fråga om, vilket enligt kammarrätten inte kan sägas om C.

En betydande majoritet av remissinstanserna stödjer obligatoriekom-

mitténs förslag att en provisorisk organisation för de nuvarande obligatoriska studerandesammanslutningarnas verksamhet skall åstadkommas genom en kombination av alternativen A och C. Uppslutningen sker dock inte utan i en del fall mycket viktiga förbehåll. Relativt få instanser är helt avvisande till kommitténs förslag.

Kommitténs förslag om studerandehälsovård och motionsidrott kritiseras starkt. Åtskilliga remissinstanser framhåller att samhället bör ta över den fulla kostnaden för verksamheten samtidigt som staten tar över huvudmannaskapet. *Socialstyrelsen*, *UKÄ* och *centrala studiestödsnämnden* (CSN) förordar samtliga att samhället övertar kostnaderna för verksamheten. CSN framhåller att man bör se studerandehälsovården som en del av de totala möjligheter som samhället erbjuder i form av utbildning, studieekonomiskt stöd m. m. En väl fungerande studerandehälsovård är ett sätt att effektivisera studierna och hjälpa de studerande på motsvarande sätt som med studie- och yrkesvägledning. Mot den bakgrunden finner nämnden det naturligt att samhället övertar kostnaderna och ansvaret för studerandehälsovården. *Stockholms Studentkårens Centralorganisation* (SSCO) erinrar om att organisationen länge krävt att samhället skall ta över kostnaderna för studerandehälsovården. SSCO understryker än en gång detta krav i sitt remissvar och framhåller att ett övertagande av huvudmannaskapet och det ekonomiska ansvaret från samhällets sida inte får innebära försämringar eller lägre ambitionsnivå på någon ort. *SFS*, med instämmande från ett flertal medlemskårer, ställer som ett villkor för samtycke till ett statligt huvudmannaskap att staten utfäster sig att överta det fulla ekonomiska ansvaret för verksamheten och att den studiesociala servicen därigenom bibehålls på minst oförändrad nivå. *SSU* tillstyrker för sin del kommitténs förslag om en studiesocial nämnd men anser inte att den bör ges rätt att ta ut obligatoriska avgifter. *SSU* anser i likhet med bl. a. *Centerns ungdomsförbund* (CUF) att kostnaderna för verksamheten skall bäras av samhället. CUF, som motsätter sig OK:s förslag i dess helhet, vill för sin del inte heller godta den föreslagna organisatoriska förändringen, utan anser att ansvaret för studerandehälsovården bör överföras till landstingen. *Moderata ungdomsförbundet* (MUF) finner det egendomligt att staten skulle överta huvudmannaskapet för en verksamhet av detta slag utan att samtidigt ta ansvaret för kostnaderna. MUF anser att den nuvarande ordningen med kårortsnämnder som huvudmän har fungerat bra och bör bibehållas.

Nåra remissinstanser, däribland *skolöverstyrelsen* (SÖ), påpekar att det är angeläget att den studiesociala service som i dag erbjuds de studerande inte försämras, vilket OK:s förslag enligt verkets mening skulle kunna innebära för de nuvarande lärarutbildningsanstalterna.

Enligt obligatoriekommitténs förslag skall vid universiteten i Uppsala

och Lund finnas inrättade avdelningsråd. Dessa skall motsvara de nuvarande nationerna och vara i förhållande till studeranderådet fristående juridiska personer.

UKÄ vänder sig mot OK:s förslag att just i Uppsala och Lund låsa organisationen genom inrättandet av de föreslagna avdelningsråden. Enligt UKÄ:s mening bör möjligheten att bilda avdelningsråd kunna utsträckas även till andra fall där så anses lämpligt. Sådana behov kan t. ex. uppstå i samband med att skilda utbildningsanstalter sammanslås till en högskoleenhet. *Organisationskommittén för Lund/Malmö högskoleregion* anför liknande synpunkter. Organisationskommittén pekar i detta sammanhang på att en konsekvens av OK:s förslag till inrättandet av avdelningsråd endast som ersättare för nationerna blir att åtskilliga studerande som i dag inte är skyldiga att tillhöra nation tvingas att erlagga avgift även till avdelningsråd efter högskolereformens genomförande. H 75 avvisar däremot tanken på en utvidgning av möjligheten till inrättande av avdelningsråd. H 75 ifrågasätter dock om inte den nyss påtalade utvidgningen av "nationsobligatoriet" i någon mån kan elimineras genom en bestämmelse att endast studerande vilkas utbildning huvudsakligen är förlagd till själva universitetsorten är skyldiga att erlagga avgift till avdelningsråd (nation). *Medicinska föreningen i Stockholm* (MFS) uttrycker farhågor för att den fackliga bevakning som de små kårerna i dag utför kommer att försvåras genom att studeranderåd som omspannar många utbildningar med kraftigt varierande inriktning och elevantal. Liknande synpunkter anför av *Odontologiska föreningen i Göteborg* (OFG) som med bestämdhet vänder sig mot den av OK föreslagna begränsningen av möjligheterna att inrätta avdelningsråd. Enligt OFG vore det enda rimliga att man fick samma möjligheter som nationerna i Uppsala och Lund att förvalta sitt kårhus. Det av OK föreslagna överförandet av fast egendom till studeranderådet skulle av OFG:s medlemmar upplevas som konfiskation av deras egendom. SSCO, beklagar att OK i sitt förslag kopplat studeranderådets omfattning till respektive högskoleenhets verksamhetsområde. SSCO menar att detta för Stockholms del kommer att medföra att många av de mindre studerandesammanslutningarna — vilkas verksamhet kraftigt varierar i omfattning — elimineras. Enligt SSCO måste därför möjlighet ges att, om berörda studeranden så önskar, bilda avdelningsråd med självständig ekonomi. Även SFS framhåller i detta sammanhang önskvärdheten av att nu existerande små studentkårer ges möjlighet att bilda egna enheter med självständig ekonomi.

H 75 anser att vid statlig högskoleenhet företrädare för de studerande i högskolestyrelse, linjenämnd och fakultetssektionsnämnd samt motsvarande organ bör utses av studeranderådet eller på sätt rådet bestämmer. Inom kommunal högskoleutbildning bör företrädare för de studerande i högskolenämnd utses av berörda studerande eller av sam-

manslutningar som företräder dem. Vad slutligen gäller regionstyrelse anser H 75 att företrädare för de studerande i enlighet med obligatorie-kommitténs förslag bör utses av de regionala samarbetsorganisationer för de studerande såväl inom statlig som kommunal högskoleutbildning som kan antas komma till stånd i och med att en regional högskoleorga-nisation etableras. SFS m. fl. studerandesammanslutningar anser att OK:s förslag till författningstext kan missförstås i fråga om studerande-representationen. Författningen bör enligt SFS vara så utformad att det inte råder någon som helst tvekan om de studerandes rätt till representa-tion i högskolans olika organ eller rätten för de studerande att själva ut-se sina representanter.

UKÄ instämmer i OK:s uppfattning att det med hänsyn till rådets uppgifter och rätt att uttaxera obligatoriska avgifter är nödvändigt med en viss offentlig insyn i studeranderådets verksamhet. UKÄ anser emel-lertid att studeranderåden måste garanteras största möjliga oberoende och att den offentlighetsrättsliga regleringen därför skall inskränkas till ett minimum. Sålunda bör skyldigheten att underställa högskolestyrelsen stadgan för stadfästelse endast avse vissa i lagen särskilt angivna punk-ter. UKÄ avser närmast att bestämmelser om val och om sätt att utse styrelse för studeranderåden samt om avgifter bör granskas av högskole-styrelsen. *Kuratorskonventet i Uppsala* och *kuratorskollegiet i Lund* an-ser i likhet med UKÄ att högskolestyrelsen skall stadfästa vissa delar av stadgan, bl. a. de som rör ändamål, högsta beslutande församling och ut-taxering av avgift. Båda instanserna uttrycker i detta sammanhang skep-sis mot OK:s förslag att högsta beslutande organ i studeranderåd/avdel-ningsråd skall vara en fullmäktigeförsamling. Kuratorskollegiet påpekar att många av dagens nationer har så få medlemmar att man med fram-gång kan tillämpa direkt demokrati genom s. k. nationsmöten eller land-skap. Införandet av fullmäktigeförsamlingar skulle för så små samman-slutningar verka tyngande och byråkratiserande. Även SFS anser att den obligatoriska uttaxeringsrätten motiverar en viss kontroll av stude-randeorganisationernas verksamhet. SFS finner emellertid i likhet med många medlemskårer att den lagfästa stadgeprövningen bör inskränkas till att avse bestämmelser om val till fullmäktige och obligatorisk avgift. I detta sammanhang framhåller SFS att valen till studeranderåds full-mäktigeförsamling bör regleras i studeranderådets stadga och inte — vilket föreslagits i kommitténs författningsförslag — genom föreskrifter av högskolestyrelsen. Det föreslagna stadfästandet av stadgan i denna del torde enligt SFS utgöra fullgod garanti för att demokratiska regler följs inom studeranderåden.

OK:s förslag om att studeranderådets ändamål skall an-ges i lag och om möjligheten att anföra besvär över besluts ändamålsenlighet och formella riktighet kommen-teras av åtskilliga remissinstanser. Flertalet är inställda på att såväl än-

damålsprecisering som besvärsrätt behövs. I flera delfrågor kommer dock meningsskiljaktigheter i dagen.

MFS framhåller att det är en grundläggande demokratisk princip att en intresseförenings medlemmar själva skall avgränsa vad föreningen skall syssla med. MFS poängterar att man måste se OK:s förslag i ett långsiktigt perspektiv. Vad som i dag uppfattas som studentfacklig aktivitet kan i morgon komma att anses ligga utanför "studier och vad därmed äger sammanhang". Att en förenings verksamhetsområde påverkas genom debatt mellan medlemmarna är naturligt, men att verksamhetsområdet regleras genom beslut av en statlig myndighet, vilka måste bli godtyckliga, vore helt oacceptabelt enligt MFS. Liknande synpunkter anförs av SSO. Även TCO förhåller sig skeptisk till kommitténs förslag och hävdar att de studerande själva torde vara bäst i stånd att definiera vad som ligger i deras intresse. UKÄ delar kommitténs uppfattning att besvärsrätt bör införas, men anser att den bör inskränkas till att gälla det materiella innehållet i beslut i sådana fall då obligatoriskt uttaxerade medel använts i uppenbar strid mot ändamålsbestämmelserna för studeranderåden. Denna inskränkning i besvärsrätten påyrkas även av andra remissinstanser, däribland *Centralorganisationen SACO/SR*, *Kuratorskonventet i Uppsala* och *SFS*. UKÄ finner slutligen att OK inte kunnat dokumentera behovet av ett särskilt besvärsinstitut för att pröva besluts laglighet och formella giltighet.

Kuratorskonventet i Uppsala och *kuratorskollegiet i Lund* vänder sig mot OK:s förslag att avgiften till studeranderådet skall fastställas av högskolestyrelsen. Man erinrar om att kommitténs förslag i övrigt innebär att respektive råd skall stå ensamt ansvarigt för sina utgifter och skulder. En absurd situation kan enligt kuratorskollegiet i Lund riskera att inträffa om inte råden också ges kontroll över sina inkomster. Högskolestyrelsens kontroll av avgiftsbestämmelserna i studeranderådets stadga måste anses ge betryggande garantier för att inte missbruk av uttaxeringsrätten skall förekomma. *Stockholms universitets studentkår (SUS)*, anser dock för sin del att högskolestyrelsen även i fortsättningen bör godkänna avgiftshöjningar. *SFS* tar i sitt yttrande upp frågan om avgiftsdifferentiering. *SFS* är i princip positivt till en sådan möjlighet och man hänvisar till den rekommendation om avgiftsreduktion för distansstuderande som organisationen riktat till sina medlemskårer. *SFS* framhåller emellertid att enbart det faktum att någon är deltidsstuderande inte kan ligga till grund för en avgiftsreduktion. Deltidsstudier kan grunda minst lika stora behov av studiesocial service som studier på heltid. Liknande synpunkter anförs av bl. a. *SUS*. *SSCO* framhåller att de nya studeranderåden även måste ges möjlighet till avgiftsdifferentiering med hänsyn till olika ambitionsnivåer bland olika studerandegrupper i den fackliga verksamhe-

ten. Sådana skillnader torde bli märkbara i och med att många i nuläget heterogena sammanslutningar kommer att sammanföras.

H 75 m.fl. statliga remissinstanser ansluter sig till OK:s förslag att de regionala organisationskommittéerna skall engageras i arbetet på att förbereda genomförandet av kommitténs förslag. SFS m. fl. studerandesammanslutningar poängterar mycket starkt att det är de nuvarande studerandeorganisationerna som skall utföra det praktiska arbetet i samband med förändringarna.

2.4.3 Föredraganden

Jag har i frågan om obligatoriskt medlemskap i studerandesammanslutningar och vissa därmed sammanhängande problem samrått med chefen för jordbruksdepartementet. Det är vår uppfattning att de förslag i olika avseenden som jag framlägger i det följande i tillämpliga delar bör gälla även för de studerande vid utbildningar inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde.

Skyldighet att tillhöra student- eller elevkår och i vissa fall även nations- eller fakultetsförening föreligger i dag för de studerande vid flertalet av de utbildningar som kommer att ingå i den nya statliga högskolan. Det åligger f. n. statlig myndighet att tillse att vederbörlig obligatorisk sammanslutning finns vid de olika läroanstalterna. Dessa sammanslutningar skall ha till syfte att främja medlemmars studier och vad därmed äger sammanhang. Vidare skall varje sammanslutnings stadgar i vad de avser bestämmelser om medlems inträde och utträde samt om avgifter f. n. stadfästas av statlig myndighet. Sammanslutningarnas verksamhet bestäms således i hög grad genom offentligrättslig reglering.

Lämpligheten av de nuvarande reglerna om obligatoriskt medlemskap i studerandesammanslutningar har de senaste åren diskuterats såväl från principiella utgångspunkter som med hänsyn till de olikheter som föreligger i detta avseende mellan skilda utbildningar. Jag skall här i största korthet referera några av de argument som har anförts i denna diskussion.

De som har varit kritiska mot det obligatoriska medlemskapet i studerandesammanslutningar har hävdats att obligatoriet är en otidsenlig kvarleva från en tid då de universitets- och högskolestuderande hade gemensamma intressen som en särskild grupp i samhället. Dessa gemensamma intressen har, menar man, försvagats bl. a. i samband med att rekryteringen till universiteten och högskolorna har förändrats. Man har också pekat på att de studerandes gemensamma intressen ytterligare har kommit att försvagas genom tillkomsten av nya studerandekategorier (vuxenstuderande, deltidstuderande m. m.) och nya former för distribution av utbildningen (distansundervisning, kvällsundervisning m. m.). De studerande utgör inte längre en lika homogen grupp som

tidigare och har således inte alltid intresse av att samverka sinsemellan för att lösa olika uppgifter. Somliga studerandegrupper kan, menar man, uppleva större samhörighet med andra medborgargrupper än med övriga studerande.

Mot detta har försvararna av obligatoriet anfört att det nu finns ett obligatoriskt medlemskap som ligger till grund för en betydelsefull verksamhet och att det kan vara praktiskt att ha kvar obligatoriet så länge det fyller en funktion.

Det har hävdats att både de studerandes ansvar för vissa studiesociala anordningar och sammanslutningarnas fackliga verksamhet kräver ekonomiska resurser som inte kan komma sammanslutningarna till del utan ett obligatoriskt medlemskap. I fråga om den studerandefackliga verksamheten har man ibland hänvisat till att sammanslutningarna behöver anställa personal och funktionärer för intressebevakning i främst utbildningspolitiska frågor. Personal och kansliresurser m.m. anses nödvändiga för att studeranderepresentanter i olika organ skall få erforderlig administrativ service. Som ett ytterligare stöd för denna tankegång anförs det ofta att det har visat sig att sammanslutningar med små ekonomiska resurser i praktiken haft obetydliga möjligheter att påverka de studerandes situation.

En stor enighet har rått om att det obligatoriska medlemskapet är tveksamt ur föreningsfrihetens synvinkel och att obligatoriet inte överensstämmer med de principer som i övrigt råder inom det svenska samhället. De som betraktar studerandesammanslutningarna som i första hand idcella föreningar menar att det borde stå var och en fritt att ansluta sig till den förening han eller hon önskar eller att inte ansluta sig till någon förening. Andra har hävdat att studerandesammanslutningarna inte borde utgöra politiska sammanslutningar utan att de endast borde ha till uppgift att svara för viss social service som skall vara gemensam för samtliga studerande.

Mot denna bakgrund tillkallades våren 1973 särskilda sakkunniga — obligatoriekommittén (U 1973:03) — för att utreda frågan om obligatoriskt medlemskap i studerandesammanslutningar och för att eventuellt framlägga förslag om dess avveckling. Kommittén framlade våren 1976 sitt betänkande (SOU 1976:14) Kårobligatorium?. Betänkandet har remissbehandlats. Huvuddragen i utredningens förslag och i remissopinionen framgår av den i det föregående återgivna sammanfattningen respektive remissammanställningen.

För egen del får jag anföra följande. Kårobligatoriet har skapat de ekonomiska förutsättningarna för en på sina håll mycket omfattande verksamhet i de studerandes regi. Såväl den studerandefackliga bevakningen som studerandehälsovård, motionsidrott, nöjesverksamhet m. fl. i vid mening sociala aktiviteter har enligt min mening tillgodosett väsentliga intressen och behov hos de studerande. De obligatoriska sam-

manslutningarnas arbete som fackliga företrädare för de studerande på det lokala och — indirekt genom Sveriges förenade studentkårer (SFS) — på det centrala planet har fungerat väl och har varit av betydelse för den högre utbildningens utveckling. De senaste årens debatt i obligatoriefrågan har dock visat att det råder en i det närmaste total enighet på en punkt nämligen att det på föreningsrättsliga grunder är principiellt förkastligt att tvångsvis ansluta individer till en viss sammanslutning. Jag delar denna uppfattning och anser därför att det obligatoriska medlemskapet i studerandesammanslutningar bör avskaffas.

Obligatoriekommitténs förslag innebär visserligen formellt sett att obligatorisk tillhörighet till viss studerandesammanslutning avskaffas. Samtidigt kommer enligt min mening den skyldighet att erlägga avgift för en viss verksamhet som kommittén föreslår att av den enskilde studerande kunna upplevas som oacceptabel. Kommitténs förslag skulle dessutom kunna medföra att avgiftsskyldighet införs för studerande vid utbildningar som fram till den 30 juni 1977 inte har omfattats av kårobligatoriet. Kommitténs förslag får också vissa långtgående förmögenhetsrättsliga konsekvenser. Ett antal remissinstanser framhåller att dessa konsekvenser inte blivit föremål för en tillräckligt grundlig juridisk analys. De fördelar med den stegvisa avvecklingen av obligatoriet som kommittén föreslår kan således ifrågasättas ur skilda synvinklar. De studerande skulle inte uppleva förändringen som annat än rent formell och den förmögenhetsrättsliga grunden för förslaget anses otillräckligt belyst. Mot denna bakgrund är jag inte beredd att biträda kommitténs förslag.

Underlag saknas därmed för att avskaffa obligatoriet vid den tidpunkt då den nya högskolan införs. Jag anser det samtidigt självklart att någon utvidgning inte får komma till stånd. Min slutsats blir därför att den nuvarande skyldigheten att vara medlem i och erlägga avgift till viss eller vissa studerandesammanslutningar bör gälla även efter den 1 juli 1977, men med sådana inskränkningar att studerande vid utbildningar som idag inte omfattas av obligatoriet inte heller fortsättningsvis kommer att beröras av detta. Hur detta skall ske återkommer jag till i det följande.

För närvarande utgår statligt stöd i olika former till de obligatoriska studerandesammanslutningarna. Till studerandehälsovård utgår ett statsbidrag över utbildningshuvudtiteln, liksom även ett särskilt stöd till uppförande m. m. av studentkårslokaler. Över jordbrukshuvudtiteln anvisas medel för studentkårernas idrottsverksamhet. Oberoende av regeringens och riksdagens ställningstagande till det obligatoriska medlemskapet i vissa studerandesammanslutningar bör de studerande inom högskolan kunna räkna med fortsatta samhälleliga åtaganden för verksamheter av nyssnämnt slag, låt vara att det kan ske i andra former.

För att kunna avveckla det obligatoriska medlemskapet krävs överläggningar mellan berörda parter. En rimlig utgångspunkt för dessa överläggningar bör vara att utformningen av samhällsstöd i olika avseenden för de studerande som grupp inte utan starka skäl bör avvika från vad som gäller för andra medborgargrupper. Till ovan nämnda parter hör — förutom staten och ifrågavarande sammanslutningar — även kommuner och landsting. I den fördelning av ansvar för olika samhällsfunktioner som gäller ligger nämligen frågor rörande bl. a. samlingslokaler och föreningsstöd inom det primärkommunala ansvarsområdet, medan huvudmannaskapet för hälsovården åvilar landstingen. Jag vill således här anmäla att jag inom kort avser att föreslå regeringen att ta initiativ till överläggningar av nyss berört slag. Till grund för dessa kommer bl. a. att ligga obligatoriekommitténs och studerandehälsovårdsutredningens betänkanden samt remissvaren över dessa.

Jag återkommer nu till frågan om utformningen av de interimistiska reglerna om kårobligatorium i den nya högskoleorganisationen. Dessa bör enligt min mening tas in i en särskild lag om obligatoriskt medlemskap i studerandesammanslutning. Med tanke på att lagen förutsätts gälla endast för en relativt begränsad tid finner jag inte anledning till andra sakliga förändringar av de nu gällande reglerna än sådana som direkt betingas av högskolereformen eller av kravet att några nya studerandegrupper inte skall omfattas av obligatoriet. För utförliga kommentarer till lagtexten får jag hänvisa till vad jag senare kommer att anföra i specialmotiveringar. I detta sammanhang inskränker jag mig till att något beröra frågan om obligatoriets omfattning. Den av mig tidigare förordade sammanläggningen av läroanstalter till nya högskoleenheter medför i åtskilliga fall att det vid en och samma högskoleenhet kommer att finnas studerande som i nuläget omfattas av respektive står utanför reglerna om obligatoriskt medlemskap. Samtidigt är det av författningstekniska skäl nödvändigt att liksom hittills knyta skyldigheten att tillhöra viss sammanslutning till den enskildes egenkap av studerande vid en viss högskoleenhet. Jag föreslår därför att högskolestyrelsen ges möjlighet att från obligatoriskt medlemskap och avgiftsskyldighet undanta studerande eller grupper av studerande vid utbildning som före den 1 juli 1977 inte omfattas av några regler om obligatoriskt medlemskap i studerandesammanslutning. Vissa avgränsningsproblem kommer härvid att uppstå. I det fall man etablerar en utbildning som är ny i betydelsen att den inte tidigare har förekommit vid den aktuella högskoleenheten, men väl vid någon eller några andra enheter, skall den i detta sammanhang bedömas efter samma regler som gäller vid de högskoleenheter där den har förekommit före den 1 juli 1977. Är utbildningen ny i den meningen att den utvecklats ur en annan högskoleutbildning bör frågan om medlemskap och avgiftsskyl-

dighet för de studerande bedömas med utgångspunkt i vad som gäller för den äldre utbildningen. Om något sådant direkt samband med en tidigare existerande utbildning inte föreligger bör högskolestyrelsen vid sin bedömning av frågan söka ledning i reglerna för närmast motsvarande äldre utbildning. Analoga bedömningar bör göras i fråga om skyldigheten att tillhöra förutom viss student- eller elevkår även nations- eller fakultetsförening. Ett speciellt fall uppkommer när en ny högskoleenhet bildas utan att någon nu existerande obligatorisk sammanslutning berörs. Eftersom de här angivna reglerna för obligatoriskt medlemskap i studerandesammanslutning endast syftar till att vidmakthålla i stort sett oförändrade villkor för redan existerande sammanslutningar bör det enligt min åsikt i sådant fall inte heller bli fråga om att etablera en ny obligatorisk sammanslutning. Av samma skäl bör det inte heller bli fråga om att skapa nya obligatoriska sammanslutningar genom att t. ex. dela någon av de nuvarande kårerna eller föreningarna.

I det föregående har jag föreslagit att företrädare för de studerande skall ha rätt att ingå som ledamöter i högskolestyrelsen och vissa andra organ inom högskolan. Jag övergår nu till frågan hur dessa studeranderepresentanter skall utses. F. n. utses företrädare för de studerande i organ inom universitet och högskolor i allmänhet av student- och elevkårer med obligatoriskt medlemskap. Denna ordning kan inte behållas oförändrad, eftersom det enligt mina förslag i det föregående under en övergångstid kommer att finnas dels studerandegrupper som är skyldiga att tillhöra hittillsvarande student- och elevkårer, dels, låt vara mindre, grupper av studerande som ej har en sådan skyldighet.

Det faktum att man under en övergångsperiod låter kårobligatoriet leva kvar inom den nya högskoleorganisationen gör det dessutom särskilt angeläget att skapa sådana former för att utse studeranderepresentanter, att föreningsfriheten i detta avseende så långt möjligt kan respekteras.

Den nya ordning för utseende av studeranderepresentanter, som således behövs, bör därför utformas så att alla studerande har samma möjlighet att, själva eller tillsammans med andra studerande, påverka vilka företrädare för studerande som skall utses. Detta gäller såväl studerande som kommer att vara skyldiga att tillhöra student- eller elevkår som studerande vilka inte kommer att ha denna skyldighet. Vad som anförts kan förverkligas endast genom någon form av allmänna val.

Enligt mina förslag i det föregående kommer företrädare för de studerande att ha rätt att ingå i ett stort antal organ. Allmänna, direkta val till varje sådant organ skulle leda till en tungrodd administration. Vidare skulle för varje organ krävas särskilda regler om vilka studerande som skulle ha rätt att delta i valet. Enligt min mening bör därför någon form av indirekt val vara att föredraga. Detta kan lämpligen

ske genom att det vid varje högskoleenhet väljs en elektorsförsamling. Denna elektorsförsamling bör i sin tur utse studeranderepresentanter i samtliga berörda organ.

Jag övergår nu till frågan hur elektorerna skall väljas. De studerande som inte är skyldiga att tillhöra student- eller elevkår skall självfallet ha rätt att i allmänna och direkta val utse elektorer.

Även för de studerande som är skyldiga att tillhöra student- eller elevkår kan ett allmänt och direkt val av elektorer ligga nära till hands. En sådan metod torde dock leda till en större omgång än som behövs för att trygga att alla studerande skall ha samma möjlighet att själva eller tillsammans med andra studerande påverka vilka elektorer som skall utses. De beslutande organen inom nuvarande student- eller elevkårer utses nämligen f. n. regelmässigt på grundval av allmänna val inom kårerna. Kan denna ordning tryggas även i vad avser beslut om utseende av elektorer, bör det vara möjligt att låta student- och elevkårerna själva besluta om hur elektorer skall utses för studerande som kommer att vara skyldiga att tillhöra kårerna. Om denna trygghet inte kan garanteras bör elektorerna utses genom allmänna val inom kårerna. En sådan ordning för utseende av elektorer kan inte anses strida mot allmänna föreningsrättsliga principer. Jag beaktar därvid att student- och elevkårerna har en offentligrättslig status som i vissa avseenden påminner om kommunernas. Deras existens grundas nämligen sedan gammalt på föreskrifter som har meddelats av Kungl. Maj:t eller av myndighet. Deras interna stadgar prövas av statlig myndighet. På denna grundval har kårerna sedan flera år haft rätt att medverka i ledningen av universitet och högskolor. Jag beaktar vidare att det sedan länge är vanligt att studerande inom kårerna sluter sig samman för att främja sina intressen vid t. ex. val av fullmäktige och styrelse. Jag utgår ifrån att det kommer att finnas en obegränsad möjlighet att göra detta även när det gäller att utse elektorer.

På grund av de skäl som jag nu anfört föreslår jag att elektorer för de studerande som skall tillhöra student- eller elevkår utses antingen genom allmänna val inom kårerna eller av organ inom kårerna som har utsetts direkt eller indirekt genom allmänna val.

Mot bakgrund av vad jag har föreslagit om utseende av företrädare för de studerande i högskolestyrelsen och vissa andra organ bör sammanfattningsvis gälla följande. Vid varje högskoleenhet skall en elektorsförsamling utse företrädarna för de studerande inom högskolestyrelsen och de andra organ som anges i förslaget till högskolelag med undantag för styrelse för institution eller annan arbetsenhet. Val till denna församling skall förrättas i två eller flera valkretsar. Antalet valkretsar fastställs genom att en valkrets inrättas för var och en av de obligatoriska studerandesammanslutningarna vid högskoleenheten, dock inte för nationsföreningar eller de fakultetsföreningar som existerar

parallellt med student- eller elevkår. Härutöver skall finnas ytterligare en valkrets. I de förstnämnda valkretsarna tillämpas direkt eller indirekt val. I den sistnämnda valkretsen — den fria valkretsen — tillämpas direkt val. Röstberättigade i denna valkrets är de studerande som i enlighet med högskolestyrelsens beslut inte är skyldiga att tillhöra någon obligatorisk sammanslutning.

Av vad jag har anfört följer att varje obligatorisk student- eller elevkår skall bilda en valkrets. Jag vill i samband därmed framhålla att jag inte finner några hinder föreligga för att två eller flera kårer slås samman till en kår. Antalet valkretsar vid en högskoleenhet skulle i sådant fall minskas i motsvarande mån. Det ankommer enligt min mening på sammanslutningarna själva att besluta om sådant samgående.

Till den fria valkretsen bör ett visst minimiantal mandat knytas. Härutöver bör antalet mandat i denna krets vara beroende av antalet studerande i kretsen.

Det lokala ansvaret för valet till elektorsförsamlingen bör åvila respektive högskolestyrelse. När det gäller de valkretsar som sammanfaller med de obligatoriska sammanslutningarna utgår jag ifrån att detta ansvar blir av uteslutande formell natur. Ansvaret för utformningen av själva valproceduren och genomförandet av denna inom ramen för vad som gäller enligt praxis i föreningslivet bör vila på resp. sammanslutning. Högskolestyrelsen skall endast bestämma den dag då var och en av de obligatoriska sammanslutningarna senast har möjlighet att utse elektor för sin mandatperiod. För val i den fria valkretsen bör det åvila högskolestyrelsen att upprätta röstlängd för denna valkrets, svara för utformning och genomförande av en nomineringsprocedur och viss information till de studerande i samband härmed, samt slutligen att genomföra själva valet.

De grundläggande föreskrifter som behövs i anledning av vad jag har föreslagit om utseende av företrädare för de studerande i högskolestyrelsen och vissa andra organ bör tas in i en särskild lag.

Det av mig nu redovisade förslaget kräver för sitt genomförande vissa förberedelser. Jag avser att senare föreslå regeringen att uppdraga åt de regionala organisationskommittéerna för högskolereformen att vidta erforderliga åtgärder för att förbereda valen. Det bör vidare ankomma på regeringen att utfärda föreskrifter som är behövliga som komplettering till lagen.

2.4.4 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom utbildningsdepartementet upprättats förslag till

1. lag om obligatoriska studerandesammanslutningar,
2. lag om elektorsförsamling vid högskoleenhet,

3. lag om ändring i universitetsförordningen (1964:461),
4. lag om ändring i förordningen (1964:538) om socialhögskolorna,
5. lag om ändring i förordningen (1965:494) med stadga för jordbrukets högskolor,
6. lag om ändring i förordningen (1967:236) om journalisthögskolorna,
7. lag om ändring i förordningen (1967:273) om gymnastik- och idrottshögskolorna,
8. lag om ändring i förordningen (1968:318) om lärarhögskolorna,
9. lag om ändring i förordningen (1972:308) om bibliotekshögskolan.

I den mån som förslagen i de olika lagarna avser studerande vid utbildningar inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde har jag samrått med chefen för jordbruksdepartementet. Rörande de enskilda föreskrifterna i lagförslagen vill jag ytterligare anföra följande.

2.4.5 Specialmotivering

Lagen om obligatoriska studerandesammanslutningar

1 §

Jag får först hänvisa till vad jag har anfört i den allmänna motiveringen. Några nya obligatoriska studentkårer eller elevkårer skall inte bildas. Den studerande skall därför vara medlem i någon av de kårer som finns redan nu. Den som studerar vid högskolan i Karlstad skall således tillhöra någon av de två kårer som finns i Karlstad, dvs. Karlstads studentkår eller lärarhögskolans i Karlstad elevkår. En förteckning över de kårer som fanns vid årsskiftet 1975/76 finns i obligatoriekommitténs betänkande (SOU 1976:14) Kårobligatorium? (s. 175).

Jag vill i sammanhanget peka på att någon obligatorisk kår f. n. inte finns vid läroanstalter i Eskilstuna och Västerås. De studerande vid högskolan i Eskilstuna/Västerås kommer således, oavsett vilka studier de bedriver, inte att vara skyldiga att tillhöra någon studerandesammanslutning.

2 §

Finns flera kårer vid en högskoleenhet skall den studerande tillhöra den av dem som han närmast hade varit skyldig att tillhöra, om han hade bedrivit samma studier före den 1 juli 1977. Normalt kommer det inte att vara svårt att avgöra vilken kår den studerande skall tillhöra. Vissa svårigheter att avgöra kårtilhörighet kan dock tänkas föreligga om följande fall är för handen. För det första finns vid högskoleenheten flera kårer. För det andra vill den studerande bedriva studier som inte hade kunnat bedrivas vid någon av de läroanstalter som helt eller delvis har uppgått i högskoleenheten. För det tredje är

det inte självklart vilken av de aktuella kårerna som närmast bör omfatta den grupp av studerande som den studerande tillhör. Det får antas att högskolestyrelsen och de berörda kårerna kan enas i sådana frågor. Om så undantagsvis inte skulle vara möjligt kan högskolestyrelsen enligt 7 § besluta i frågan. Beslutet blir bindande för den kår som berörs av det. Beslutet kan överklagas av kåren och den studerande (12 §).

I undantagsfall kan den studerande bli skyldig att tillhöra flera sammanslutningar. Det gäller om han kombinerar olika slag av studier. Den som går på allmän utbildningslinje som motsvarar utbildningen vid nuvarande socialhögskolan i Göteborg och som dessutom deltar i enstaka kurs i franska kommer att vara skyldig att tillhöra såväl socialhögskolans i Göteborg elevkår som Göteborgs universitets studentkår. Detta motsvarar helt vad som skulle ha gällt om den studerande hade bedrivit motsvarande studier före den 1 juli 1977.

3 §

Några nya nationer eller studentföreningar för fakultet skall inte bildas. Den studerande som är skyldig att tillhöra sådan sammanslutning skall därför vara medlem i någon av dem som finns redan nu.

4 §

Jag får hänvisa till vad jag har anfört i specialmotiveringen till 2 §.

Undantagsvis kan den studerande vara skyldig att tillhöra två studentföreningar för fakultet. Sådan studerande som i Göteborg deltar såväl i medicinsk som naturvetenskaplig utbildning kan bli skyldig att tillhöra såväl medicinska föreningen i Göteborg som filosofiska fakulteternas studentförening. Detta motsvarar vad som skulle ha gällt om han hade bedrivit motsvarande studier före den 1 juli 1977.

5 §

Jag får först hänvisa till vad jag har anfört i den allmänna motiveringen.

Skyldighet att tillhöra studerandesammanslutning finns f. n. inte för studerande vid bl. a. förskoleseminarierna, seminarierna för huslig utbildning, slöjdlärarseminariet, institutet för högre utbildning för sjuksköterskor och scenskolorna. Detsamma gäller för den som deltar i försöksverksamhet med yrkesteknisk högskola och för studerande på lantmästar-, trädgårdstekniker- och skogsmästarutbildningar. Studerande som deltar i decentraliserad utbildning på annan ort än högskoleort är f. n. inte heller skyldig att tillhöra studerandesammanslutning.

Skyldigheten att tillhöra nation eller studentförening för fakultet skall inte utvidgas till nya grupper av studerande. Om t. ex. en studerande i Uppsala bedriver sådana studier som före den 1 juli 1977 bedrevs vid lärarhögskolan där, skall han i fortsättningen endast vara skyldig att

tillhöra lärarhögskolans elevkår eller motsvarande sammanslutning, men däremot inte någon av nationerna i Uppsala. Någon ändring skall således inte ske i förhållande till vad som gäller f. n.

Gränsfall kan komma att uppstå då det är svårt att avgöra om vissa studier motsvarar studier som före den 1 juli 1977 var förenade med obligatoriskt medlemskap. Det är önskvärt att samma principer tillämpas vid de olika högskoleenheterna då man har att ta ställning till sådana frågor. Det ankommer emellertid på regeringen eller myndighet som regeringen utser att meddela de föreskrifter härom som kan behövas.

För normalfallen då den studerande skall vara befriad från skyldigheten att tillhöra obligatorisk studerandesammanslutning bör inte krävas att han själv vidtar någon åtgärd. Det kan vara lämpligt att högskolestyrelsen löpande för en förteckning över de studier vid enheten som inte omfattas av skyldigheten att tillhöra studerandesammanslutning. Föreskrifter härom kan meddelas av regeringen eller myndighet som regeringen utser.

Den studerande skall alltid själv kunna ansöka om befrielse hos högskolestyrelsen (7 §).

Fall kan tänkas då den studerande vill kombinera sina studier med inslag från olika håll. Varje del får då i detta sammanhang betraktas för sig. Den som kombinerar slöjdlärostudier med studier i konstvetenskap är således befriad från obligatoriskt medlemskap såvitt avser slöjdlärostudierna men skyldig att tillhöra studentkår såvitt avser studierna i konstvetenskap.

6 §

Studerande som inte är skyldig att tillhöra obligatorisk studerandesammanslutning skall ha rätt att vinna inträde i sådan sammanslutning. I regel bör det inte vara svårt att avgöra vilken av flera studerandesammanslutningar som den studerande bör få tillhöra. Så bör t. ex. studerande vid förskollärolinje tillhöra lärarhögskolans elevkår vid högskoleenheten, om sådan finns. I andra fall kan högskolestyrelsen enligt 7 § fatta bindande beslut. Jag får i detta avseende hänvisa till vad jag har anfört i specialmotiveringen till 2 § om motsvarande beslut såvitt avser skyldighet att tillhöra studerandesammanslutning.

8, 9 och 11 §§

Föreskrifterna i 8 och 9 §§ motsvarar med vissa rent språkliga justeringar helt vad som gäller enligt 89 § första — tredje styckena universitetsförordningen (1964:461). Nuvarande föreskrifter i 86 § andra stycket universitetsförordningen har förts över till 11 §. Enligt nu gällande föreskrifter kan den studerande i vissa fall avstängas från undervisning och examination, dvs. prov. Av praktiska skäl bör rätten till av-

stängning i fortsättningen begränsas till att avse prov. I övrigt motsvarar föreskrifterna i 11 § helt vad som nu gäller enligt 86 § andra stycket. I samband med att jag behandlar 8, 9 och 11 §§ vill jag erinra om att jag i den allmänna motiveringen har anfört att det inte finns anledning att i fråga om de interimistiska reglerna om kårobligatoriet göra andra sakliga förändringar än sådana som direkt betingas av högskolereformen.

10 §

Liksom f. n. bör två eller flera obligatoriska studerandesammanslutningar kunna gå samman i en sammanslutning. Jag har berört frågan i den allmänna motiveringen i samband med att jag diskuterat antalet valkretsar vid val av elektorer till elektorsförsamlingarna.

Lagen om elektorsförsamling vid högskoleenhet

1, 2, 4 och 5 §§

Här får jag först hänvisa till vad som har anförts i den allmänna motiveringen. Om elektorsförsamlingen finner det lämpligt, bör den från viss grupp av studerande kunna inhämta förslag till företrädare för de studerande i visst organ. De föreskrifter härom och om elektorsförsamlingens arbetsformer m. m. som kan behövas ankommer det på regeringen att meddela.

3 och 6 §§

De lokala förhållandena bör avgöra vilket antal elektorer som skall ingå i en elektorsförsamling. Av en jämförelse mellan t. ex. den nya högskoleenheten "universitetet i Göteborg" och den nya högskoleenheten "högskolan i Eskilstuna/Västerås" följer att det knappast är praktiskt motiverat att antalet elektorer bestäms till samma antal för alla högskoleenheter. Det ankommer på högskolestyrelsen att besluta om antalet elektrorer.

Vid en högskoleenhet kan valkretsarnas storlek variera avsevärt. Därav följer att det kan vara nödvändigt att utse ett ganska stort antal elektorer. Som huvudregel bör nämligen gälla att varje valkrets skall utse ett antal elektorer som svarar mot förhållandet mellan antalet studerande som tillhör valkretsen och det totala antalet studerande vid högskoleenheten. Mer än 100 elektorer får dock aldrig utses. I den allmänna motiveringen har jag anfört att visst minimiantal mandat bör knytas till den fria kretsen. Jag finner det lämpligt att detta antal fastställs till två. Minst samma antal mandat bör alltid tillföras obligatorisk valkrets, till vilken hör så få studerande att valkretsen inte enligt huvudregeln får två mandat.

Hur antalet studerande skall beräknas vid fördelningen av antalet

elektorer mellan de olika valkretsarna ankommer det på regeringen eller myndighet som regeringen utser att meddela föreskrifter om. Enklast torde emellertid vara att utgå från antalet studerande under närmast föregående termin.

7 och 8 §§

Här får hänvisas till den allmänna motiveringen. Några valbarhetsvillkor bör inte ställas upp för rätt att väljas till elektor i val som avses i 8 §.

9 §

Vid högskolan i Eskilstuna/Västerås kommer det inte att finnas någon obligatorisk kår. Samtliga elektorer skall därför utses vid allmänt, direkt val.

10 och 11 §§

De studerande bedriver ofta studier under relativt kort tid. Det är därför naturligt att mandattiden för de studerande i olika organ inom högskolan i regel bestäms till ett år. Även för elektorerna bör mandattiden av samma skäl i regel bestämmas till ett år. Om mandattiden skall avse ett läsår eller ett kalenderår eller annan tid om ett år bör få avgöras av högskolestyrelsen. Denna har därvid möjlighet att beakta de särskilda förhållandena vid högskoleenheten. De studerande skall själva få besluta vem de vill välja eller utse till elektor. Några krav på att elektorskandidat t. ex. skall bedriva vissa studier eller fortfarande vara studerande skall därför inte ställas upp.

Det är viktigt att elektorsförsamlingen kan sammanträda på tid som högskolestyrelsen bestämmer. Därav följer att elektorerna måste utses senast vid viss tidpunkt. Studentkår eller elevkår som inte har utsett sina elektorer till denna tidpunkt förlorar rätten att utse elektorer för den aktuella mandatperioden.

Övergångsbestämmelser

Högskolestyrelsen liksom andra organ inom högskolan måste kunna börja sin verksamhet med det snaraste efter den 1 juli 1977. Det kan inte uteslutas att elektorsförsamling inte kommer att ha hunnit utses vid den tidpunkt då visst organ skall börja sin verksamhet. Företrädare för de studerande bör dock redan från början ha möjlighet att ingå som ledamöter i olika organ. För att detta skall kunna ske kan regeringen eller myndighet som regeringen utser föreskriva att företrädarna för de studerande för den första mandatperioden skall utses på annat sätt än som följer av lagen. Företrädarna för de studerande bör i sådana fall utses av berörda studerandesammanslutningar eller efter förslag av dessa.

Övriga lagförslag

De föreskrifter som f. n. reglerar skyldigheten att tillhöra obligatoriska studerandesammanslutningar skall upphävas i vad de avser sammanslutningar för studerande vid sådana utbildningar som helt anordnas av statliga högskoleenheter från den 1 juli 1977. Eftersom de nya föreskrifterna om de obligatoriska studerandesammanslutningarna tas in i en lag bör upphävandet av de äldre föreskrifterna också ske i lagens form. Som jag tidigare har anfört kommer musikhögskolan i Stockholm inte att upphöra vid utgången av juni 1977. Föreskrifterna i den provisoriska stadgan den 27 maj 1971 för musikhögskolorna om obligatorisk studerandesammanslutning skall därför inte upphävas.

2.5 Sammansättning av vissa organ m. m.**2.5.1 Förslagen***Högskolestyrelse*

Enligt 1975 års riksdagsbeslut (prop. 1975:9, UbU 1975:17, rskr 1975:179) skall högskolestyrelsen bestå av företrädare för allmänna intressen, högskoleenhetens rektor, förvaltningschefen, om sådan finnes vid enheten, lärare som företräder verksamheten vid enheten, företrädare för de anställda vid enheten samt företrädare för de studerande vid enheten. Fördelningen av platser i styrelsen skulle övervägas närmare av de regionala organisationskommittéerna bl. a. med utgångspunkt i de av riksdagen antagna riktlinjerna att ungefär två tredjedelar av ledamöterna borde hämtas bland de anställda och bland de studerande inom enheten och en tredjedel av ledamöterna skulle bestå av företrädare för allmänna intressen.

I skriften (DsU 1975:19) Högskolelag och andra författningar för högskolan presenterade den centrala organisationskommittén för högskolereformen (H 75) bl. a. föreskrifter om sammansättning av högskolestyrelsen. Dessa föreskrifter byggde på de av riksdagen antagna i proposition (1975: 9) om reformering av högskoleutbildningen m. m. angivna principerna. Med hänsyn till remissopinionen och till jämförbara förhållanden i fråga om andra statliga styrelser föreslår H 75 i skrivelse den 26 augusti 1976 med förslag till högskolelag m. m. att det för var och en av ledamöterna, utom rektor, skall finnas en personlig suppleant.

Beträffande antalet ledamöter i högskolestyrelsen angavs i prop. 1975:9 (s. 515) att i flertalet fall omkring tio ledamöter torde vara tillräckligt. Endast om mycket starka skäl förelåg borde antalet ledamöter överstiga 15. H 75 anför nu att en viss ökning av dessa antal måste accepteras med hänsyn till önskemålen om representation för olika intressen och verksamhetsgrenar. Detta är väsentligt för att högskolestyrelsen skall åtnjuta förtroende hos olika berörda grupper. Samtidigt anser H 75 att antalet ledamöter måste hållas så lågt att styrelsen blir

arbetsduglig. Det större ansvar och de vidgade befogenheter som de nya högskolestyrelserna får i jämförelse med t. ex. dagens konsistorier skärper kraven på en effektiv ledning av enheternas verksamhet.

H 75 föreslår mot denna bakgrund och på grundval av regionkommittéernas förslag två modeller för sammansättning av högskolestyrelserna. Vid de större enheterna, och här avses främst de enheter som kommer att omfatta nuvarande universitet, bör styrelsen omfatta 18 personer, inrymmande sex företrädare för allmänna intressen, tre för de anställda, tre för de studerande samt — utöver rektor och förvaltningschef — fyra företrädare för verksamheten vid högskoleenheten. Vid de mindre enheterna bör antalet vara 15, innefattande fem företrädare för allmänna intressen, tre för de anställda och tre för de studerande samt — utöver rektor — tre företrädare för verksamheten vid högskoleenheten, däribland förvaltningschefen, om sådan finnes.

I 1975 års riksdagsbeslut angavs principerna för hur ledamöterna i enhetsstyrelsen skulle utses. I korthet innebär dessa att företrädarna för allmänna intressen skall utses av den eller de kommuner och landstingskommuner till vilka högskoleenheten är förlagd. Företrädarna för lärarna skall utses av de lärare som innehar lärartjänst vid enheten. Företrädarna för de anställda skall utses av de lokala avdelningarna (motsvarande) av de arbetstagarorganisationer som är företrädade vid högskoleenheten. H 75 har i sitt förslag rörande företrädarna för de studerande utgått från obligatoriekommitténs förslag (SOU 1976: 14) att de studerande skall utses av ett studeranderåd.

H 75 har diskuterat frågan om och hur en representation för arbetslivet och i vissa fall också för riksintressen skall garanteras inom ramen för den av landsting och kommuner utsedda representationen för allmänna intressen. H 75 anser det vanskligt att binda landsting och kommuner genom direkta föreskrifter men ser det som angeläget att regeringen och riksdagen bekräftar intentionerna att representationen för allmänna intressen i styrelserna skall innefatta bl. a. representation för arbetslivet. I fråga om högskoleenheter med utbildning av utpräglad riks-karaktär bör denna karaktär hos utbildningen beaktas vid utseendet av företrädare för allmänna intressen.

I prop. 1975: 9 förutsattes att enhetens rektor normalt skulle vara enhetsstyrelsens ordförande. Så skall, enligt H 75:s förslag, vara fallet om inte regeringen föreskriver annat. Vad avser vice ordförande föreslår H 75 att denne skall utses bland ledamöterna i styrelsen.

H 75 föreslår att för var och en av ledamöterna utom ordföranden skall finnas en personlig suppleant.

Rektor

Enligt prop. 1975: 9 skall rektor vid statlig högskoleenhet utses av regeringen efter lokalt förslag. Sådant förslag skall avges antingen av en särskild församling eller av högskolestyrelsen.

H 75 föreslår att högskolestyrelsen skall yttra sig även i de fall förslag avges av en särskild församling. Vad gäller denna församling innebär kommitténs förslag att den skall bestå av två tredjedelar anställda och en tredjedel studerande vid högskoleenheten. Av de förstnämnda skall minst hälften vara lärare som innehar tjänster som avses i den av H 75 föreslagna förordningen om lärare vid statliga högskoleenheter och utses av dessa lärare vid enheten. De övriga ledamöter, som skall vara anställda, skall utses gemensamt av de arbetstagarorganisationer som är företrädade vid enheten. De ledamöter slutligen som skall vara studerande skall enligt förslaget utses av studeranderådet vid högskoleenheten eller på sätt detta bestämmer.

Behörig till tjänst som rektor skall enligt H 75:s förslag den vara som har sådana vetenskapliga, pedagogiska och andra kvalifikationer som behövs för tjänsten. Härav framgår enligt H 75:s kommentar att för varje rektorstjänst skall hänsyn tas till de kvalifikationer som fordras för verksamheten vid just den enheten och i just den tjänsten.

Linjenämnd

Enligt 1975 års riksdagsbeslut skall linjenämnd bestå av i princip en tredjedel lärare, en tredjedel studerande och en tredjedel företrädare för yrkeslivet. Vad gäller representation för andra anställda än lärare var föredraganden i prop. 1975:9 inte beredd att förorda en sådan representation generellt men ansåg att, där förutsättningar finns, en företrädare för teknisk och administrativ personal skulle kunna ingå i linjenämnd. Antalet ledamöter borde, enligt vad som anfördes i propositionen, vara omkring tio och högst uppgå till femton.

Med utgångspunkt i 1975 års riksdagsbeslut föreslår H 75 att bland ledamöterna i linjenämnden skall finnas företrädare för de lärare, assistenter och amanuenser som meddelar undervisning inom nämndens ansvarsområde, företrädare för de studerande som deltar i utbildning inom nämndens ansvarsområde samt företrädare för yrkeslivet med anknytning till nämndens ansvarsområde. Om det för visst fall är lämpligt bör, enligt H 75:s förslag, även företrädare för sådan högskoleutbildning som har anknytning till nämndens ansvarsområde men ej ingår i detta kunna ingå i nämnden. H 75:s förslag innebär vidare den förändringen att det obligatoriskt i linjenämnd skall finnas en företrädare för den tekniska och administrativa personalen. I linjenämnd som enligt högskolestyrelsens beslut skall handlägga uppgifter som annars skulle ankomma på institutionsstyrelse eller styrelse för annan arbetsenhet än institution skall flera företrädare för den tekniska och administrativa personalen kunna ingå i nämnden. För ledamöterna skall finnas suppleanter.

H 75:s förslag om en ledamot i kommunal linjenämnd, som skall företräda styrelsen för utbildningen, har behandlats i det föregående.

Beträffande formerna för att utse ledamöter föreslår H 75 att ord-

föranden i nämnden skall utses av högskolestyrelsen eller i de fall nämnden har inrättats av regionstyrelse av regionstyrelsen bland de utsedda ledamöterna eller, om särskilda skäl föreligger, utanför nämnden. De särskilda skäl som kan föranleda att ordföranden utses utanför kretsen av ledamöter avser, enligt H 75, de fall där ordförandeskapet är en naturlig uppgift för befintliga innehavare av rektorstjänster m. fl. tjänster för pedagogiska och administrativa ledningsuppgifter.

Företrädarna för lärare, assistenter och amanuenser skall, i enlighet med vad som angavs i prop. 1975:9, utses av berörda grupper själva enligt föreskrifter som högskolestyrelsen resp. regionstyrelsen meddelar. En av dessa ledamöter vid varje nämnd skall dock kunna utses av den eller de arbetstagarorganisationer vid högskoleenheten som har medlemmar som är lärare, assistenter eller amanuenser och som är verksamma inom linjenämndens ansvarsområde.

Företrädarna för de studerande skall enligt H 75:s förslag utses av studeranderådet vid högskoleenheten eller på det sätt som studeranderådet bestämmer.

I enlighet med vad som angavs i prop. 1975:9 skall, föreslår H 75, företrädarna för yrkeslivet utses av högskolestyrelsen eller vid nämnd som inrättats av regionstyrelse av regionstyrelsen sedan förslag har inhämtats från berörda myndigheter och organisationer.

Företrädarna för teknisk och administrativ personal föreslås utses av den eller de arbetstagarorganisationer som har medlemmar som är teknisk eller administrativ personal som är verksamma inom nämndens ansvarsområde.

Linjenämnden föreslås av H 75 utse vice ordförande inom sig.

Institutionsstyrelse

H 75:s förslag i fråga om institutionsstyrelsen innebär — i enlighet med vad som angavs i prop. 1975:9 (s. 522) — att denna skall bestå av, förutom prefekten som är ordförande, företrädare för de anställda och de studerande vid institutionen. Alla ledamöter i institutionsstyrelsen utom prefekten skall, i enlighet med vad som angavs i prop. 1975:9, utses genom val av berörda grupper vid institutionen. Om det finns fler valkorporationer än en skall ingen få välja mer än hälften av antalet ledamöter.

För annan arbetsenhet än institution skall enligt H 75:s förslag i fråga om styrelse m. m. i princip gälla samma regler som i fråga om institution.

Fakultets/sektionsnämnd

Enligt prop. 1975:9 bör nuvarande fakultet/sektion i betydelsen av församlingen ordinarie lärare i fortsättningen benämnas fakultets/sektionskollegium. I fakultets/sektionskollegium skall ingå, förutom profes-

sorer och biträdande professorer, innehavare av fasta universitetslektorat och motsvarande tjänster. I propositionen anfördes vidare att arbetsformerna inom fakulteter/sektioner borde effektivieras genom att ett mindre ledningsorgan inrättades inom varje fakultet/sektion. Detta organ skulle bestå av företrädare för de inom fakulteten/sektionen verksamma. Vidare framhölls att det inte kunde uteslutas att det i vissa fall var angeläget att fördela uppgifterna på två eller flera nämnder och t. ex. ha ett särskilt organ för frågor om forskarutbildningens innehåll och organisation. Dessa frågor borde emellertid övervägas ytterligare och innefatta frågan om representation för externa intressen i fakultets/sektionsnämnd.

H 75 har haft i uppdrag att göra dessa fortsatta överväganden. I detta arbete skulle H 75, enligt sina direktiv, inhämta synpunkter från berörda universitets- och högskolemyndigheter. Vidare skulle kommittén samråda med forskarutbildningsutredningen (U 1974: 06, FUN), som enligt tilläggsdirektiv den 18 augusti 1975 utreder frågan om utformningen på längre sikt av planerings- och ledningsorganisationen för forskning och forskarutbildning inom högskolan. H 75 påpekar att med den tidsplan efter vilken FUN arbetar det är troligt att förändringar på grundval av FUN:s förslag kommer att kunna genomföras den 1 juli 1979. Den ordning som H 75 föreslår kan i så fall komma att gälla endast två budgetår. Det har, säger H 75, i detta läge varit naturligt att vid utformningen av förslag om fakultets/sektionsorgan tillmäta FUN:s överväganden stor betydelse.

Samrådet med berörda universitets- och högskolemyndigheter har haft formen av ett remissförfarande. Ett utkast till bestämmelser om bl. a. fakultets/sektionsnämnder som utarbetats efter diskussioner mellan H 75 och FUN tillställdes universiteten m. fl. läroanstalter samt personalorganisationerna och SFS för synpunkter. På grundval av dessa remissyttranden reviderade H 75 utkastet till bestämmelser.

Under det samråd som ägt rum efter remissbehandlingen har i det stora hela enighet uppnåtts mellan H 75 och FUN. Ett undantag redovisas nedan.

H 75 föreslår att — till skillnad från vad som anfördes i prop. 1975:9 — förutom professorer och biträdande professorer, alla lärare som innehar lärartjänst för vilken krävs lägst doktorsexamen skall ingå i fakultets/sektionskollegiet.

H 75 föreslår vidare att fakultets/sektionsnämnd skall bestå av fakultets/sektionskollegiets dekanus, som skall vara ordförande, och dess prodekanus, som skall vara vice ordförande, samt nio andra ledamöter. Fem av dessa skall vara ledamöter av fakultets/sektionskollegiet. Av dessa — jämte dekanus och prodekanus tillsammans sju — ledamöter skall minst fyra vara professor eller biträdande professor. Högst två skall kunna vara docenter eller forskarassistenter. En skall vara univer-

sitetslektor. Av de övriga fyra ledamöterna skall två vara företrädare för de anställda som medverkar i forsknings- och forskarutbildningsverksamheten inom fakulteten/sektionen och två vara företrädare för de studerande som deltar i forskarutbildningen inom fakulteten/sektionen. Vidare föreslår H 75 att högskolestyrelsen skall kunna besluta att en av de fem företrädarna för fakultets/sektionskollegiet skall kunna bytas ut mot en företrädare för verksamhet utanför högskolan. På samma sätt skall högskolestyrelsen kunna besluta att byta ut en av de ledamöter som företräder de anställda mot en företrädare för de anställda i verksamhet utanför högskolan. Ett sådant utbyte skall kunna göras efter förslag eller hörande av fakultets/sektionskollegiet respektive den eller de arbetstagarorganisationer som är berörda.

För varje ledamot skall finnas en personlig suppleant.

Beträffande formerna för att utse ledamöterna i fakultets/sektionsnämnd föreslår H 75 att de fem ledamöterna av fakultets/sektionskollegiet skall utses av kollegiet. Företrädarna för de anställda skall utses av de arbetstagarorganisationer som har medlemmar verksamma inom fakultets/sektionsnämndens ansvarsområde och företrädarna för de studerande av studeranderådet vid högskoleenheten eller på det sätt som studeranderådet bestämmer. Beträffande de ledamöter som kan utses att företräda verksamhet utanför högskolan skall högskolestyrelsen besluta efter förslag av fakultets/sektionskollegiet respektive de berörda arbets- tagarorganisationerna.

H 75 och FUN har redovisat olika uppfattningar beträffande de ledamöter som kan utses att företräda verksamhet utanför högskolan. H 75 har härvid inte ansett det nödvändigt att närmare precisera denna representation. FUN däremot menar att en förutsättning för en sådan representation är, att de som utses själva är verksamma inom forskningsarbete och utvecklingsarbete med anknytning till forskningen inom resp. fakultet/sektion.

Regionstyrelse

Enligt 1975 års riksdagsbeslut skall i regionstyrelsen ingå företrädare för allmänna intressen samt för verksamheten, de anställda och de studerande inom högskolan i regionen. Företrädarna för allmänna intressen skall utgöra omkring två tredjedelar av regionstyrelsens ledamöter.

Vad beträffar antalet ledamöter, vilket H 75 närmare skulle överväga, föreslår kommittén, att antalet ledamöter som hämtas inom högskolan skall vara sju, nämligen två företrädare för verksamheten, tre företrädare för de anställda — en för varje berörd arbetstagarorganisation — och två företrädare för de studerande. Detta förslag stöds av samtliga regionkommittéer. Med denna utgångspunkt föreslår H 75 att antalet ledamöter som företräder allmänna intressen skall vara 11—14. Frågan om det exakta antalet bör lösas i anslutning till frågan om hur

berörda ledamöter skall utses. Oavsett formerna för utseendet bör, enligt H 75:s uppfattning, representation för bl. a. arbetslivet rymmas inom ramen för representation för allmänna intressen.

H 75 framhåller att frågan om hur företrädare för allmänna intressen i regionstyrelsen skall utses lämnades öppen i 1975 års riksdagsbeslut i avvaktan på regeringens och riksdagens behandling av länsberedningens förslag. H 75 har därför inte ansett sig böra lägga fram något förslag i denna fråga. H 75 föreslår endast att ordföranden skall utses av regeringen. Att företrädarna för de anställda och de studerande i realiteten skall utses av berörda organisationer anser H 75 givet. Frågan hur dessa ledamöter formellt skall utses har emellertid enligt H 75:s uppfattning visst samband med frågan hur representanterna för allmänna intressen utses. H 75 har därför valt att också hålla frågan om formen för att utse företrädare för anställda och för studerande öppen.

För var och en av ledamöterna utom ordföranden skall enligt H 75:s förslag finnas en personlig suppleant. Regionstyrelsen skall inom sig utse vice ordförande.

2.5.2 Remissyttranden

Högskolestyrelse; rektor

Statskontoret tillstyrker H 75:s principiella synpunkter angående högskolestyrelserna.

När det gäller representation i regionstyrelser, högskolestyrelser samt linjenämnder förutsätter *Landsorganisationen i Sverige (LO)* att H 75:s förslag, vilket utgår från 1975 års riksdagsbeslut, ej kommer att ändras.

Tjänstemännens centralorganisation (TCO) grundinställning rörande högskolestyrelserna är att de bör innehålla en majoritet av företrädare för allmänna intressen som utses av regeringen. Det är angeläget att arbetslivsrepresentationen åstadkoms genom att berörda styrelser inhämtar förslag från de fackliga organisationerna. Genom att representationen utgörs av företrädare för en demokratiskt uppbyggd organisation med bred förankring i människors behov, skapas förutsättningar för ett informationsflöde från arbetslivet som inte är beroende av enskilda individer. Även *Svenska arbetsgivareföreningen (SAF)* anser att det är synnerligen väsentligt att slå fast att i allmänrepresentationen skall ingå representanter för arbetslivet. Det är SAF:s uppfattning att arbetslivet kan bidra till vidgade referensramar och en mer verklighetsanknuten inriktning av högskolestyrelsernas arbete.

Sveriges förenade studentkårer (SFS) anför i samma fråga bl. a.: "tanken att politiker, företrädare för näringslivet, fackföreningar och andra externa intressen skall ha en direkt beslutande funktion vid utformningen av utbildningen eller högskolans verksamhet och användning av tilldelade resurser, strider mot högskolans traditionella uppgif-

ter och funktion i samhället. Den högre utbildningen och forskningen måste stå fri och obunden och sträva efter en positiv samhällsutveckling och inte låta sig påverkas av kortsiktiga regionala eller lokala intressen. Om den högre utbildningen och forskningen skall kunna fullgöra dessa uppgifter måste de få behålla sin självständighet”.

Beträffande *sammansättningen av högskolestyrelserna* råder delade meningar.

Organisationskommittén för Stockholms högskoleregion (H 75-S) förordar mycket bestämt att den större modellen med 18 ledamöter i styrelsen tillämpas i fråga om såväl universitetet i Stockholm som karolinska institutet och tekniska högskolan i Stockholm. *Konsistoriet vid tekniska högskolan i Stockholm (KTH)* instämmer i förslag från H 75-S till styrelsesammansättning och protesterar mot H 75:s principiella synsätt på högskolestyrelsens sammansättning, innebärande en likriktning utan hänsyn till lokala önskemål och förhållanden. *Konsistoriet vid karolinska institutet (KI)* anser att den starkt differentierade forsknings- och utbildningsverksamheten gör det nödvändigt att minst fyra ledamöter i styrelsen, förutom rektor och förvaltningschef, kan hämtas från olika verksamhetsfält inom institutet. *Konsistoriet vid universitetet i Umeå* föreslår att fem lärare som företrädar verksamheten vid enheten skall — förutom rektor — ingå som ledamöter i styrelsen. Därmed uppnår man att varje sektor för grundutbildningen kan bli representerad i styrelsen, vilket inte kan anses vara ett orimligt krav. I gengäld bör inte förvaltningschefen vara ledamot av styrelsen. *Organisationskommittén för Umeå högskoleregion* har ingen erinran mot H 75:s förslag under förutsättning att högskolan i Luleå anses tillhöra gruppen av universitet/högskolor, vilkas styrelser bör bestå av 18 ledamöter. *Konsistoriet vid universitetet i Uppsala* vidhåller sin uppfattning att högskolestyrelsen, som vid universitetet även fortsättningsvis bör benämnas konsistorium, bör bestå av 21 ledamöter och kan inte instämma i H 75:s krav på likformighet över hela landet vad gäller just högskolestyrelserna.

Gymnastik- och idrottshögskolan i Örebro påpekar att varje utbildningsenhet bör vara representerad, vilket inte kan bli fallet då örebrohögskolan har fyra utbildningslinjer, som enligt förslaget får tre företrädare. *Reservanterna vid förskoleseminariet i Örebro* (majoriteten förkastar hela utredningsförslaget) kräver, liksom den lokala organisationskommittén, 17 ledamöter i högskolestyrelsen.

Organisationskommittén för Göteborgs högskoleregion tillstyrker H 75:s modeller för sammansättningen av högskolestyrelserna, dock med undantag för förvaltningschefens ledamotskap.

Styrelsen för socialhögskolan i Lund instämmer i den reservation som avgivits av Wilhelm Forsberg m. fl. angående förvaltningschefens ställning i styrelsen. Om denne ej blir medlem av styrelsen för högskolan

i Lund/Malmö kan antalet representanter för allmänna intressen ökas till åtta, varav lämpligen fyra utses av landstinget och två av vardera Malmö och Lunds kommuner.

LO, TCO, SFS, organisationskommittén för högre teknisk utbildning och forskning i övre Norrland (NoTH), Östergötlands läns landsting, flera lärarhögskolor och andra remissinstanser avstyrker förslaget att förvaltningschefen skall vara ledamot i högskolestyrelsen.

Gävleborgs läns landsting uttalar att beträffande sammansättningen av högskolestyrelserna finns det inga skäl att gå ifrån riksdagsbeslutet och ge föreskrifter för kommuner och landsting om vilka representanter dessa bör utse. Detta bör lösas lokalt med hänsyn till de lokala behoven och förutsättningarna.

Skaraborgs läns landsting och *Skövde kommun* framhåller att utbyggnadsort inom region, vilken ort i avvaktan på utbyggnad skall försörjas av annan/andra enheter i regionen, bör få utse särskilda företrädare för sina intressen i högskolestyrelsen för berörda enhet/er.

Journalisthögskolan i Göteborg betonar det angelägna i att de mindre högskolorna garanteras representation i högskolestyrelsen, i varje fall under ett övergångsskede.

Föreskriften om personliga suppleanter i högskolestyrelsen hälsas med tillfredsställelse av bl. a. *socialhögskolan i Umeå*.

Att rektor skall vara högskolestyrelsens ordförande har väckt kritik från *länskommittén för eftergymnasial utbildning i Halland*. Ordföranden i högskolestyrelsen bör utses av denna bland de ledamöter som ingår, anser *lärarrådet vid socialhögskolan i Örebro* och *lärarhögskolan i Falun*.

Flera remissinstanser, bl. a. *Centralorganisationen SACO/SR, konsistoriet vid Chalmers tekniska högskola* och *organisationskommittéerna i Uppsala och Linköpings högskoleregioner* önskar att prorektor skall finnas även i den nya högskoleorganisationen och utses på samma sätt som rektor.

Vad gäller sättet att utse rektor har bl. a. *organisationskommittén för Uppsala högskoleregion, konsistorierna vid KI och universitetet i Stockholm* anfört synpunkter. Organisationskommittén påpekar att ett lokalt valförfarande — där sådant förekommer — bör vara utslagsgivande och inte kunna ändras genom beslut av regeringen. Motsvarande bör också gälla där rektor utses av annat lokalt organ. Formerna för tillsättandet bör kunna bestämmas av högskolestyrelsen. Organisationskommittén utgår vidare från att de bestämmelser som nu gäller för universiteten om upprätthållandet av sådan tjänst som rektor frånträder under sin rektorstid fortfarande skall gälla. *Konsistoriet vid KI* anser ej att en särskild rektorstjänst bör inrättas utan nuvarande regler i universitetsförordningen beträffande rektor bör fortfarande gälla. Att vara rektor bör även i fortsättningen vara ett förtroendeuppdrag förenat

med uppdragstillägg. Rektor bör ha möjlighet att under rektorsperioden behålla sin kontakt med forskningen. Slutligen betonar institutet att rektor bör väljas av en elektorsförsamling enligt nuvarande regler.

Länskommittén för eftergymnasial utbildning i Halland anser att det i det av H 75 utarbetade förslaget till instruktion för statliga högskoleenheter bör anges att denna i tillämpliga delar skall gälla även organisationskommittén i Halmstad.

Linjenämnd

Möjligheten att utse ordförande i linjenämnd utanför kretsen av ledamöter kritiserar av *SACO/SR*. *SFS* menar att både i linjenämnd och fakultets/sektionsnämnd bör ordföranden utses inom respektive organ av detta.

Förskoleseminariet i Solna menar att ordförande i linjenämnd regelmässigt bör utses av högskolestyrelsen ur gruppen företrädare för yrkeslivet.

Gävleborgs läns landsting anser att ordföranden bör utses av högskolestyrelsen utan bindning till de valda eller utsedda ledamöterna till nämnden eftersom linjenämnder inrättas av högskolestyrelsen. Linjenämnd, som inrättas av regionstyrelsen, bör på samma sätt få ordföranden utsedd. *Jönköpings läns högskolekommitté* önskar att bestämmelserna beträffande linjenämnd utformas så att möjligheter finns att utse rektorn vid den kommunala skolenheten till ledamot i linjenämnden för den statliga utbildningen.

SACO/SR menar att då i dag adjungering till utbildningsnämnd är möjlig bör föreskrift om adjungering till linjenämnd införas. Samma mening framförs av *NoTH* och *konsistoriet vid KTH*. *Socialhögskolan i Göteborg* kräver att de lärare och konsulenter som ej kan ges ledamotskap i de nya linjenämnderna adjungeras vid de sammanträden som berör den utbildning, där de medverkar.

Socialhögskolan i Lund menar att det saknas skäl för att fackliga sammanslutningar garanteras inflytande i linjenämnd. Vidare är det i förvaltningsnämnd befogat med medverkan även av företrädare för allmänna intressen. Dessa bör utses av berörda kommuner och landsting. *Konsistoriet vid universitetet i Stockholm* framhåller: "Vad gäller företrädare för yrkeslivet, som föreslås skola ingå i linjenämnderna, ställer sig konsistoriet i princip positivt till sådana, under den uttryckliga förutsättningen att de såsom sakkunniga inom någon del av nämndens verksamhetsområde kan tillföra denna expertis."

Länskommittén för eftergymnasial utbildning i Halland anser linjenämndernas arbetsuppgifter vara synnerligen viktiga och kan därför inte dela H 75:s förslag att högskolestyrelsen kan besluta, om särskilda skäl anses föreligga, att företrädare för yrkeslivet ej skall ingå i nämnden.

Institutionsstyrelse

Förvaltningsutskottet i Östergötlands läns landsting betonar att personalrepresentanter i institutionsstyrelser bör utses av berörda personalorganisationer i enlighet med praxis på arbetsmarknaden i övrigt.

Konsistoriet vid universitetet i Stockholm framhåller att högskolestyrelsen, därest omständigheterna så nödvändiggör med hänsyn till viss institutions möjlighet att fungera, bör kunna fatta beslut att institutionen skall förvaltas av enbart prefekt.

Fakultets/sektionsnämnd

Sektion A vid KTH kritiserar den sammansättning som föreslås för fakultets/sektionsnämnd där sju ledamöter av elva är ordinarie lärare utsedda av fakultets/sektionskollegiet samt endast två ledamöter representerar de forskarstuderande. De forskarstuderande bör få minst fyra ledamöter och antalet ledamöter utsedda av kollegiet minskas i motsvarande grad.

Beträffande sammansättningen av fakultetssektionsnämnder delar *konsistoriet vid universitetet i Lund* forskarutbildningsutredningens uppfattning vad gäller företrädare för verksamhet utanför högskolan. Konsistoriet avvisar däremot tanken på att byta en företrädare för de anställda mot en representant för verksamhet utanför högskolan. Även *SFS* avvisar tanken att de anställda i fakultets- och sektionsnämnd skall kunna representeras av företrädare utanför högskolan.

Socialhögskolan i Östersund påpekar att om högskolan i Östersund ej blir representerad i fakultetsnämnden bör en representant från högskolan kallas till nämnden då frågor av betydelse för högskolan avhandlas.

Regionstyrelse

Flertalet remissinstanser som yttrat sig om regionstyrelsens sammansättning utgår från att riktpunkten skall vara att ungefär 1/3 av styrelsens ledamöter skall hämtas inom högskolan och övriga vara företrädare för allmänna intressen i enlighet med 1975 års riksdagsbeslut bland dem *Organisationskommittén för Linköpings högskoleregion* och *Organisationskommittén för Stockholms högskoleregion* (H 75-S), som förordar att antalet företrädare för allmänna intressen för stockholmsregionens del skall vara 14. Det är enligt H 75-S:s mening av största betydelse att det inom denna representation finns företrädare inte bara för skilda politiska meningar utan även för bl. a. skilda delar av regionen och för arbetsmarknadens parter inom regionen.

Även *LO* och *TCO* utgår från att majoritetsförhållandena blir i enlighet med 1975 års riksdagsbeslut. *LO* betonar vikten av att de tre personalorganisationer som deltagit i kommittéarbetet med högskolerefor-

men blir representerade för den anställda personalen i samtliga regionstyrelser.

Förskoleseminariet i Göteborg delar reservanten Peter Egardts uppfattning att de studerande skall representeras av minst tre ledamöter i regionstyrelsen, medan *Sveriges sjuksköterskeelevers förbund* och *Svenska laboratorieassistentelevföreningen* anser att principen 1/3 lärare, 1/3 studerande och 1/3 representanter för övriga intressenter skall följas även i regionstyrelsen. Dessutom anser elevorganisationerna att ordföranden i regionstyrelsen skall utses av ledamöterna i styrelsen. Denna senare uppfattning delas av *socialhögskolan i Örebro*.

SÖ upprepar sitt tidigare krav att länskolnämnderna skall vara företrädare i regionstyrelserna. I andra hand förordar *SÖ* att behovet av samverkan bör komma till uttryck i förordningen med instruktion för regionstyrelsen.

Jönköpings läns landsting har uppfattningen att minst en rektor eller skolchef med ansvar för kommunal högskoleutbildning bör ingå i regionstyrelsen. *Stockholms kommun* anser att regionstyrelsen bör ha en representant som företrädare huvudmannen för kommunal högskoleutbildning.

Skövde kommun påpekar att företrädare för allmänna intressen bör få utses från alla de kommuner som är högskoleorter inom en region och *Skaraborgs läns landsting* ser det som ett rättvisekrav att landstinget och *Skövde kommun* bereds möjlighet till den insyn i och påverkan av regionens högskoleorganisation som en representation i regionstyrelsen innebär.

Frågan om hur företrädare för allmänna intressen i regionstyrelsen skall utses behandlas bl. a. av *lärarhögskolan i Jönköping* som anser att dessa ledamöter bör utses regionalt, antingen av länsstyrelsen eller, om länsstyrelserna i framtiden skall utses av landstingen enbart, av landsting, värdkommuner och arbetsmarknadens intresseorganisationer inom regionen. *TCO* däremot anser att det är viktigt att staten får ett direkt ansvar till tillsättningen av ledamöter. *TCO* tar bestämt avstånd från alternativet att överlåta tillsättningen på landstingen. Landstingen bör, enligt *TCO*:s uppfattning, inte ges något ekonomiskt eller annat ansvar för statlig högskoleutbildning.

Också *LO* behandlar frågan om hur representanter för allmänna intressen skall utses. *LO* framhåller i detta sammanhang att högskolans arbetslivsanknytning har ett flertal sidor och fortsätter:

"En av dessa är att utbildningen till en dominerande del kommer att vara yrkesförberedande. En annan är att högskolan i större utsträckning än för närvarande bör utveckla kontakterna med arbetslivet, såväl vid planering och prioritering av forskningen som när det gäller innehållet i och formerna för undervisningen. Ytterligare en sida är att den nya högskolan får en styrelseform, som ger samhället utanför högskolan,

och då bl. a. de stora löntagargrupperna, ett i jämförelse med nu väsentligt ökat inflytande. Detta, sammantaget med att högskolan i framtiden öppnas för grupper med kortare formell utbildning men med värdefulla erfarenheter och betydelsefulla uppgifter inom arbetslivet, gör att en representation från arbetslivet inrymd under allmänna intressen synes vara nödvändig. LO vill därför betona, att organisationen känner sitt ansvar för högskolans fortsatta arbete och förutsätter därför att det förslag som H 75 avgivit om arbetslivets representation i region- och högskolestyrelser kompletteras med anvisningar hur representationen från arbetslivet skall utses.”

2.5.3 Föredraganden

Jag erinrar inledningsvis om vad jag vid min anmälan av högskolelagen har anfört rörande sammansättningen av högskolestyrelse och andra organ inom högskolan samt av regionstyrelse. Det ankommer på regeringen att utfärda de närmare föreskrifter som behövs utöver högskolelagen. Jag vill emellertid här redovisa vissa synpunkter på dessa frågor. Jag tar också upp frågan om hur ledamöterna i olika organ skall utses och erinrar därvid om vad berörda personalorganisationer har anfört angående sin medverkan i olika högskoleorgan och som jag har redovisat vid min anmälan av högskolelagen. Jag erinrar vidare om att jag vid min anmälan av obligatoriefrågan har redovisat hur företrädare för de studerande skall utses. Jag behandlar först frågan om *högskolestyrelsen*.

I prop. 1975:9 om reformering av högskoleutbildningen m. m. anförde föredraganden att högskolestyrelsen endast om mycket starka skäl föreligger bör ha mer än 15 ledamöter. I flertalet fall bör omkring tio ledamöter vara tillräckligt.

Med denna utgångspunkt har de regionala organisationskommittéerna haft att överväga sammansättningen av högskolestyrelserna inom resp. region och avge förslag om antalet ledamöter. Organisationskommittéernas förslag innebär i flertalet fall mer än 15 ledamöter. Endast i få fall anses tio ledamöter vara ett tillräckligt antal. Som skäl för ett större antal ledamöter i styrelserna anges att det i annat fall blir svårt att tillgodose önskemål om representation för olika intressen och verksamhetsgrenar. En sådan representation anses vara väsentlig om högskolestyrelsen skall åtnjuta förtroende hos olika berörda grupper.

Den centrala organisationskommittén för högskolereformen (H 75) föreslår mot denna bakgrund ett ökat antal ledamöter i högskolestyrelsen. Kommittén framhåller samtidigt vikten av att antalet ledamöter begränsas i förhållande till vad som i dag gäller för vissa motsvarande organ. H 75 föreslår att högskolestyrelserna vid enheter med bredare verksamhet, i första hand de som kommer att omfatta nuvarande uni-

versitet, skall ha 18 ledamöter medan övriga högskolestyrelser skall ha 15 ledamöter.

Enligt 1975 års riksdagsbeslut (UbU 1975:17, rskr 1975:179) skall i högskolestyrelserna ingå företrädare för allmänna intressen, högskoleenhetens rektor, förvaltningschefen, om sådan finns vid enheten, lärare som företrädar verksamheten vid enheten samt företrädare för de anställda och för de studerande vid enheten. H 75 utgår från den princip som lagts fast genom nämnda riksdagsbeslut att företrädarna för allmänna intressen skall utgöra minst en tredjedel av styrelsens ledamöter och föreslår att i en styrelse med 18 ledamöter skall inrymmas sex företrädare för allmänna intressen. Antalet företrädare för de anställda bör vara tre och för de studerande likaså tre. Dessutom föreslås att det — förutom rektor och förvaltningschef — i detta alternativ skall finnas fyra företrädare för verksamheten vid högskolan.

I styrelse med 15 ledamöter föreslås antalet företrädare för allmänna intressen bli fem. Även i dessa styrelser bör det finnas tre personalföreträdare och tre företrädare för de studerande samt — utöver rektor — tre företrädare för verksamheten vid högskolan, bland dem förvaltningschefen, där sådan finns.

En stor del av remissinstanserna har lämnat H 75:s förslag beträffande antalet ledamöter i högskolestyrelsen utan erinran eller haft endast smärre invändningar.

Flertalet av de remissinstanser som yttrat sig över sammansättningen av högskolestyrelserna tillstyrker i huvudsak H 75:s förslag.

Några remissinstanser, bl. a. Tjänstemännens centralorganisation (TCO), anser dock att företrädarna för allmänna intressen bör ha majoritet i högskolestyrelsen, medan Sveriges förenade studentkårer (SFS) inte vill acceptera någon representation av allmänintressen i dessa styrelser. Både Svenska arbetsgivareföreningen och TCO framhåller betydelsen av att arbetslivet får representanter i högskolestyrelserna.

Konsistoriet vid universitetet i Stockholm och Centralorganisationen SACO/SR framhåller att uttrycket företrädare för verksamheten bör preciseras så att lärarrepresentation i styrelserna garanteras.

På två särskilda punkter har flera remissinstanser en från 1975 års riksdagsbeslut och H 75 avvikande uppfattning. Den första gäller förvaltningschefens ledamotskap i högskolestyrelsen, som avstyrks av ett tiotal remissinstanser, bland dem organisationskommittén för Göteborgs högskoleregion, organisationskommittén för högre teknisk utbildning och forskning i övre Norrland, Landsorganisationen i Sverige (LO), TCO och SFS vilka ansluter sig till den reservation som har avgivits av vissa ledamöter i H 75. Den andra punkten gäller förslaget att rektor normalt skall vara styrelsens ordförande. Några remissinstanser anser att högskolestyrelsen skall utse ordförande inom sig.

För egen del anser jag H 75:s förslag om antal ledamöter i högskole-

styrelserna väl avvägt med hänsyn till kraven på såväl bred representation som en arbetsduglig styrelse. Jag delar H 75:s uppfattning att det större ansvar och de vidgade befogenheter som de nya styrelserna får jämfört med t. ex. dagens konsistorier skärper kraven på effektivitet i ledningen av enheternas verksamhet. Jag förordar således två olika modeller för högskolestyrelser, den ena med 18 ledamöter och den andra med 15 ledamöter. I flertalet fall kommer detta, som H 75 har påpekat, endast att innebära marginella justeringar av regionkommittéernas förslag.

Beträffande antalet företrädare för olika grupper och intressen i högskolestyrelserna ansluter jag mig i allt väsentligt till H 75:s förslag. Antalet företrädare för de anställda bör anknytas till det antal huvudorganisationer som sluter kollektivavtal för de anställda inom högskolan. Det bör därför vara tre. Vad gäller antalet studerandeföreträdare framhålls i prop. 1975:9 att antalet sådana och antalet företrädare för de anställda bör vara i stort sett detsamma. Även jag förordar att antalet företrädare för de studerande skall vara tre. Vidare ansluter jag mig till den i prop. 1975:9 förordade lösningen att rektor skall vara självskriven ledamot i styrelsen och normalt vara dess ordförande. Vad gäller frågan om förvaltningschefens ställning vill jag anföra följande. Vid de läroanstalter, där förvaltningschef finns, utgör rektor och förvaltningschef tillsammans rektorsämbetet. Bakgrunden är att rektor har ansetts företräda forskningen och utbildningsverksamheten, medan förvaltningschefen har betraktats som den högste ansvarige för den administrativa och ekonomiska verksamheten. Detta är det viktigaste skälet till att även förvaltningschefen i prop. 1975:9 förutsattes vara självskriven ledamot i högskolestyrelsen. Inom ramen för nu pågående försöksverksamhet med nya former för samarbete mellan studerande, lärare och övrig personal vid universiteten och vissa högskolor är förvaltningschefen för närvarande ledamot av konsistoriet. Mot förslaget att förvaltningschefen skall vara självskriven ledamot i högskolestyrelsen har anförts att denne varken är vald eller har tidsbegränsat förordnande samt att antalet ledamöter i styrelsen bör begränsas.

Jag har tidigare framhållit att reformeringen av högskolan kommer att föra med sig en betydande vidgning av den lokala beslutanderätten i vad avser både planering och genomförande av utbildningen och fördelningen av resurser för olika ändamål. Därigenom kommer större krav att ställas på en väl fungerande administration. Särskilt vid de större enheterna leder detta till att förvaltningarnas tjänster kommer att efterfrågas i ökad omfattning, samtidigt som deras ansvar för ekonomisk planering och förvaltning av tillgängliga resurser blir mera maktpåliggande. Enligt min mening talar övervägande skäl — bl. a. de jag här har anförts — för att förvaltningschef bör vara självskriven ledamot i styrelse för högskoleenhet som har en mera omfattande verk-

samhet inom såväl grundläggande högskoleutbildning som forskning och forskarutbildning.

Jag anser att H 75:s förslag till antal företrädare för verksamheten är väl avvägt. De förslag som förs fram av ett par remissinstanser, bl. a. konsistoriet vid universitetet i Uppsala, om att antalet företrädare för verksamheten bör vara fem med hänsyn till anknytningen till de fem yrkesutbildningssektorerna kan jag inte biträda. Enligt min uppfattning innebär en sådan anknytning inte med säkerhet någon fördel. Den kan i vissa fall medföra risker för att sektorsintressen får göra sig gällande på bekostnad av en eftersträövandsvärd helhetssyn på verksamheten, dvs. både den grundläggande utbildningen och forskningen och forskarutbildningen inom högskolan. Utöver rektor och i förekommande fall förvaltningschef bör antalet företrädare för verksamheten, vilka bör vara lärare, enligt min mening vara fyra i de större styrelserna och tre i de mindre. Antalet företrädare för allmänna intressen bör, som H 75 föreslår, vara sex i de större styrelserna och fem i de mindre.

H 75 har föreslagit att för ledamöterna skall finnas personliga suppleanter. Jag biträder detta förslag.

I samband härmed vill jag slutligen ta upp ytterligare en fråga rörande representationen i högskolestyrelsen, som också har giltighet för andra organ. Från företrädare såväl för verksamheten inom högskolan som för de studerande har krav framställts om ett utökat antal platser jämfört med de förslag som föreligger. Då riksdagen redan har fattat beslut om bl. a. majoritetsförhållandena i vissa organ och då starka skäl talar för att antalet ledamöter i skilda högskoleorgan begränsas, är jag inte beredd att tillmötesgå dessa krav. Jag vill emellertid framhålla att ett större antal personer ges möjlighet att medverka i styrelsernas arbete genom föreskriften om suppleanter. Berörda organ har möjlighet att föreskriva att suppleanter skall ha närvaro- och yttranderätt samt rätt att få skiljaktig mening antecknad.

Vad gäller utseende av ledamöter i högskolestyrelsen utgår H 75 i sina förslag från riksdagens beslut att företrädarna för allmänna intressen skall utses av de kommuner och landstingskommuner till vilka högskoleenheten är förlagd. Jag anser i likhet med H 75 att det är viktigt att berörda kommuner och landsting därvid tar hänsyn till de berättigade krav som, bl. a. i regionkommittéernas behandling av frågan, har ställts på att arbetslivet skall, så långt detta är möjligt, bli företrätt i högskolestyrelsen och då med företrädare för såväl arbetsgivare som arbetstagare. Den speciella representation som är angelägen vid högskoleenheter med verksamhet av utpräglad rikskaraktär bör även beaktas.

Beträffande fördelningen av antalet företrädare för allmänna intressen mellan berörda landsting och kommuner avser jag att vid riksdagens bifall till förslaget om högskolelag föreslå regeringen att uppdra åt

regionstyrelserna att, med utgångspunkt i förslag från bl. a. nyssnämnda landsting och kommuner, ansvara för denna fördelning.

Jag förordar att företrädare för de studerande, vid riksdagens bifall till förslaget om elektorsförsamling för utseende av företrädare för de studerande i organ inom statlig högskoleenhet, utses av elektorsförsamlingen.

I enlighet med vad jag tidigare har anfört skall företrädare för de anställda — till skillnad från H 75:s förslag — utses av statlig myndighet på förslag av personalorganisation. Jag förordar att regionstyrelsen får till uppgift att på detta sätt utse de tre ledamöter som skall företräda de anställda vid enheten.

Jag vill till sist framhålla att det förfaringsätt jag här har förordat skiljer sig från vad som gäller för övriga samhällssektorer vid utseendet av ledamöter i styrelser av jämförbart slag, där regeringen utser samtliga ledamöter. Denna decentralisering av beslutsfattandet står i samklang med de principer som, enligt vad jag i det föregående har anfört, bör gälla för hela högskolereformen.

Jag övergår nu till vissa frågor som rör *rektorer vid högskoleenheterna*.

I prop. 1975:9 framhöll föredaganden att rektor normalt borde vara högskolestyrelsens ordförande och — i förekommande fall tillsammans med förvaltningschefen — svara för den verkställande ledningen av högskoleenhetens verksamhet. Rektor borde därför utses av regeringen. Samtidigt borde de vid enheten verksamma få ett inflytande i frågan om att föreslå rektor. Denne borde därför alltid utses efter lokalt förslag. Vid de större enheterna borde detta förslag kunna avges av en särskild församling sammansatt enligt de principer som för närvarande tillämpas inom universitetsområdet vid val av rektor. Vid övriga enheter borde högskolestyrelsen kunna avge förslag. Det borde ankomma på regeringen att meddela bestämmelser i frågan.

Mot denna bakgrund har H 75 föreslagit att rektor skall vara högskolestyrelsens ordförande, om ej regeringen beslutar annat. Tjänst som rektor skall enligt kommitténs förslag tillsättas av regeringen för högst sex år efter förslag antingen av högskolestyrelsen eller — om regeringen så bestämmer — efter förslag av en särskild valförsamling. I det senare fallet föreslås att högskolestyrelsen skall yttra sig över församlingens förslag.

Beträffande valförsamlingen har H 75 föreslagit att den skall bestå av två tredjedelar anställda och en tredjedel studerande vid enheten. Av de anställda skall minst hälften vara lärare vid enheten och utses av dessa. Övriga ledamöter, som skall vara anställda, skall utses gemensamt av de arbetstagarorganisationer som är företrädade vid enheten. Företrädare för de studerande utses av studeranderådet vid enheten, eller på sätt detta bestämmer.

Den i prop. 1975:9 angivna ordningen att regeringen skall tillsätta tjänst som rektor efter förslag från högskolestyrelsen samt besluta om formerna för förslagsförfarandet har kritiserats i remissyttrandena. Organisationskommittén för Uppsala högskoleregion påpekar att om ett lokalt valförfarande förekommer, bör detta vara utslagsgivande och inte kunna ändras genom beslut av regeringen. Organisationskommittén anser dock att vid de enheter, där särskild förvaltningschef inte finns, bör rektor utses av regeringen efter förslag från lokala instanser.

Vidare anser organisationskommittén — i likhet med flera remissinstanser — att de bestämmelser, som nu gäller för universiteten om upprätthållande av sådan tjänst som rektor frånträder under sin rektorstid, fortfarande skall gälla.

Konsistoriet vid karolinska institutet vänder sig mot förslaget att särskilda tjänster som rektor skall inrättas — rektorsbefattningen bör även i fortsättningen vara ett förtroendeuppdrag förenat med uppdragstillägg.

För egen del vill jag anföra följande.

Inom högskolan finns i dag ingen entydig tjänstekonstruktion för rektor. Vid universiteten, de tekniska högskolorna och karolinska institutet, där rektor utses genom val, behåller rektor sin lärartjänst samt har utöver lönen vid denna ett särskilt uppdragstillägg. Särskilda regler finns om befrielse från de med lärartjänsten förenade göromålen samt om förande över stat av rektors lärartjänst. Vid övriga läroanstalter inom det statliga högskoleområdet finns tjänst som rektor, huvudsakligen ordinarie tjänster med förordnande för bestämd tid eller tills vidare. Vid social- och journalishögskolorna innehar rektor samtidigt ett ordinarie universitetslektorat, vid högskolorna inom lärarutbildningens område förs i allmänhet rektors lärartjänst över stat.

Dessa olika system har fungerat väl. Jag finner därför ingen anledning att i den nya högskolan införa en ordning som väsentligt avviker från den nu rådande. Behovet av särskilda tjänster som rektor bör mot denna bakgrund bedömas från fall till fall. Om den som föreslås till rektor innehar en tjänst inom enheten bör i regel användas en konstruktion som liknar den som för närvarande finns vid universiteten och vissa högskolor. Saknar den som föreslås till rektor tjänst vid enheten bör en ordinarie tjänst som rektor inrättas. I båda fallen förordnas rektor för högst sex år i sänder.

Vid förordnande av rektor bör, i likhet med vad som nu gäller, möjlighet finnas att föra rektors bottenjänst över stat. Vidare bör bestämmelser meddelas om rektors rätt att återgå till sin bottenjänst. Jag föreslår därför att regeringen inhämtar riksdagens bemyndigande att föra rektors bottenjänst över stat.

I den befintliga högskoleorganisationen finns ett stort antal rektors-tjänster, vilkas innehavare har förordnanden som gäller för tid efter den 1 juli 1977. Dessa tjänster kan komma att behöva föras på övergångsstat.

Det ankommer på regeringen att utfärda de övriga föreskrifter om tjänst som rektor som kan erfordras. Jag avser att senare återkomma till regeringen i denna fråga och därvid föreslå bl.a. bestämmelser som gör det möjligt för rektor att hålla kontakt med forskning och utveckling inom sitt ämnesområde.

Några remissinstanser har ansett att rektor skall tillsättas av valförsamlingen. Enligt regeringsformen skall emellertid statlig tjänst alltid tillsättas av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer. Rektor bör därför — i likhet med chef för statlig myndighet — enligt min mening förordnas av regeringen.

I likhet med vissa remissinstanser anser jag, till skillnad mot vad H 75 har föreslagit, att formerna för att inhämta förslag till innehavare av tjänst som rektor bör bestämmas lokalt. Det bör alltså ankomma på vederbörande högskolestyrelse att ta ställning till om förslag skall avges till regeringen från en valförsamling eller av styrelsen. Styrelsen bör även ta ställning till om tjänst som rektor skall ledigförklaras eller ej.

I de fall då förslag till rektor skall avges av en särskild valförsamling bör denna, enligt min mening, ha den sammansättning som H 75 har föreslagit. Företrädarna för de studerande skall utses på sätt jag tidigare har angivit. I motsats till H 75 anser jag inte att högskolestyrelsen skall yttra sig över valförsamlingens förslag. Det normala kommer rimligen att bli att valförsamlingens förslag följs.

Med anledning av de önskemål som har framförts från ett flertal remissinstanser beträffande formen för utseende av prorektor vill jag betona att det står högskolestyrelse fritt att inhämta förslag till prorektor från samma valförsamling som nominerar innehavare av rektorstjänsten.

H 75 har vad beträffar behörighet för rektorstjänst krävt "sådana vetenskapliga, pedagogiska och andra kvalifikationer som behövs för tjänsten". I likhet med H 75 anser jag att en sådan utformning av behörigheten för rektorstjänst innebär att hänsyn skall tas till de kvalifikationer som fordras för verksamheten som rektor vid varje särskild högskoleenhet. Jag biträder därför H 75:s förslag.

I övrigt ansluter jag mig till H 75:s förslag.

H 75:s författningsförslag innebär att i *linjenämnden* skall ingå företrädare för lärare, assistenter och amanuenser samt företrädare för de studerande, för yrkeslivet med anknytning till nämndens ansvarsområde och, om så är lämpligt, för sådan högskoleutbildning som har anknytning till nämndens ansvarsområde men inte ingår i detta. Var och en av dessa tre grupper skall representeras av så långt möjligt samma antal ledamöter. Därtill skall ingå en eller i vissa fall flera företrädare för den tekniska och administrativa personalen. Om särskilda skäl finns skall högskolestyrelsen kunna bestämma att inga representanter för yrkeslivet skall ingå i linjenämnden eller att de skall utgöra en mindre andel.

Frågan om linjenämndernas sammansättning lämnas utan erinran av flertalet remissinstanser. Socialhögskolan i Lund anser dock att det saknas skäl för att fackliga sammanslutningar skall garanteras inflytande i linjenämnd och länskommittén för eftergymnasial utbildning i Halland menar att företrädare för yrkeslivet alltid skall ingå i linjenämnd, även om antalet i vissa fall kan vara mindre än för övriga grupper.

H 75:s förslag beträffande linjenämnder överensstämmer i allt väsentligt med vad som anfördes i prop. 1975:9 och som riksdagen lämnade utan erinran. Jag ansluter mig till H 75:s förslag. Vidare förordar jag att ledamöterna i linjenämnd, utom vad gäller företrädarna för de anställda, utses på det sätt som H 75 har föreslagit. Företrädarna för lärarna bör alltså utses av lärare samt assistenter och amanuenser. Högskolestyrelsen bör kunna föreskriva att högst en företrädare utses av högskolestyrelsen efter gemensamt förslag av den eller de arbetstagarorganisationer vid högskoleenheten som har medlemmar som är lärare och som är verksamma inom nämndens ansvarsområde. I tillämpliga delar bör samma ordning för utseende efter förslag av arbetstagarorganisationer gälla vid utseendet av representanter för den tekniska och administrativa personalen. Företrädarna för yrkeslivet och för annan högskoleutbildning bör utses av högskolestyrelsen, sedan förslag har inhämtats från berörda myndigheter och fackliga, bransch- och arbetsgivarorganisationer m. fl. Jag förutsätter att företrädarna för yrkeslivet kommer att utses bland sådana personer som har både erfarenhet av och fortlöpande kontakt med det yrkesområde som linjenämnden avser. Beträffande linjenämnd som har inrättats av regionstyrelse bör samma ordning gälla med undantag av att de uppgifter som jag har förordat bör ankomma på högskolestyrelsen då bör fullgöras av regionstyrelsen eller den myndighet som regionstyrelsen bestämmer.

Jag har i det föregående redovisat hur företrädarna för de studerande skall utses.

H 75 föreslår, på grundval av 1975 års riksdagsbeslut, att ordföranden i linjenämnden skall utses av högskolestyrelsen bland ledamöterna eller, om särskilda skäl föreligger, utanför linjenämnden. I linjenämnd som har inrättats av regionstyrelse skall ordföranden på enahanda sätt utses av regionstyrelsen. Som sådana särskilda skäl anges de fall där ordförandeskapet är en naturlig uppgift för befintliga innehavare av rektorstjänster m. fl. tjänster för pedagogiska och administrativa ledningsuppgifter. Jag biträder förslaget.

Beträffande *institutionsstyrelserna* innebär H 75:s författningsförslag att de skall bestå av prefekten, som är ordförande, samt företrädare för de anställda och för de studerande vid institutionen. Andra ledamöter än prefekten skall utses genom val av berörda grupper vid institutionen. Ingen valkorporation skall få välja mer än hälften av det antal styrelseledamöter som utses genom val.

Endast få remissinstanser yttrar sig över institutionsstyrelsernas sammansättning och utseendet av ledamöter. Socialhögskolan i Göteborg anser att i de fall det är fråga om en institution för utbildning med en viss yrkesinriktning, som t. ex. socionomutbildning, bör de lärare och konsulenter som inte kan ges ledamotskap i institutionsstyrelsen adjungeras vid alla sammanträden. Östergötlands läns landsting betonar att personalrepresentanterna bör utses av berörda personalorganisationer i enlighet med praxis på arbetsmarknaden i övrigt.

H 75:s förslag beträffande sammansättning av institutionsstyrelser och andra arbetsenheter samt ordningen för utseendet av ledamöter överensstämmer med vad som anfördes i prop. 1975:9 och som riksdagen lämnade utan erinran. Enligt vad jag tidigare har redovisat har berörda personalorganisationer anslutit sig till denna form för att utse ledamöter i institutionsstyrelser. Jag förordar således att H 75:s förslag genomförs.

Jag övergår nu till frågan om *fakultets- och sektionsskollegier* och *fakultets- och sektionsnämnder* samt om formerna för att utse ledamöter i sistnämnda organ.

Enligt prop. 1975:9 skall i fakultets/sektionskollegium ingå, förutom professorer och biträdande professorer, innehavare av fasta universitetslektorat och motsvarande tjänster. I propositionen anfördes vidare att arbetsformerna inom fakulteter/sektioner borde effektivieras genom att ett mindre ledningsorgan inrättades inom varje fakultet/sektion. Detta organ skulle bestå av företrädare för de inom fakulteten/sektionen verksamma. I propositionen framhölls också att det inte kunde uteslutas att det i vissa fall var angeläget att fördela uppgifterna på två eller flera nämnder och t. ex. ha ett särskilt organ för frågor om forskarutbildningens innehåll och organisation. Dessa frågor borde emellertid övervägas ytterligare. Också frågan om representation för externa intressen i fakultets/sektionsnämnd skulle övervägas.

H 75 har haft i uppdrag att, i samråd med forskarutbildningsutredningen (FUN), behandla dessa frågor och att framlägga förslag om bl. a. sammansättningen av fakultets/sektionsnämnder samt om formerna för att utse ledamöter i dessa. H 75 har utgått från att den ordning som bestäms på grundval av kommitténs förslag kan komma att gälla endast två budgetår med hänsyn till den tidsplan efter vilken FUN arbetar. Jag finner H 75:s utgångspunkt riktig. De föreskrifter som utfärdas om fakultets/sektionsorgan bör, som också FUN framhåller, betraktas som provisoriska i avvaktan på ställningstaganden till FUN:s kommande förslag.

H 75 föreslår nu att i fakultets/sektionskollegium skall ingå bl. a. samtliga innehavare av lärartjänster, för vilka krävs doktorsexamen eller motsvarande kompetens. Jämfört med vad som angavs i prop. 1975:9 innebär detta att kollegierna utvidgas med bl. a. docenter och forskarassistenter. Jag biträder förslaget och vill i sammanhanget hän-

visa till vad föredraganden anförde i prop. 1975/76: 129 vid sin behandling av frågan om elektorsförsamlingar för val av ledamöter i de nya forskningsråden.

Vidare föreslår H 75 att fakultets/sektionsnämnd skall bestå av fakultets/sektionskollegiets dekanus, som är ordförande, och dess prodekanus, som är vice ordförande, samt nio ledamöter nämligen fem ledamöter av fakultets/sektionskollegiet, två företrädare för de anställda som medverkar i forsknings- och forskarutbildningsverksamheten inom fakulteten/sektionen samt två företrädare för de studerande som deltar i forskarutbildningen inom fakulteten/sektionen. Högskolestyrelsen får, efter förslag eller hörande av fakultets/sektionskollegiet, utse en företrädare för verksamhet utanför högskolan i stället för en av de fem företrädarna för fakultets/sektionskollegiet. På samma sätt får högskolestyrelsen, efter förslag eller hörande av den eller de arbetstagarorganisationer som har medlemmar som är verksamma inom fakultets/sektionsnämndens ansvarsområde, utse en företrädare för verksamhet utanför högskolan i stället för en av företrädarna för de anställda inom fakulteten/sektionen.

Enligt H 75:s förslag kommer fakultets/sektionskollegiet att företrädas av sju ledamöter inklusive dekanus och prodekanus. Om inte särskilda skäl föranleder annat, skall enligt förslaget fyra av de sju ledamöterna vara professor eller biträdande professor, två vara professor, biträdande professor, docent eller forskarassistent samt en vara universitetslektor.

H 75 föreslår vidare att det för ledamöterna skall finnas personliga suppleanter.

H 75 anser det inte nödvändigt att närmare precisera vad de i det föregående nämnda företrädarna för verksamhet utanför högskolan skall representera. FUN däremot menar att en förutsättning för denna representation är, att de som utses själva är verksamma inom forskning och utvecklingsarbete med anknytning till forskningen inom resp. fakultet/sektion. Jag delar på denna punkt FUN:s uppfattning och förordar att, om företrädare för verksamhet utanför högskolan utses i fakultets/sektionsnämnd, dessa skall vara verksamma i forsknings- och utvecklingsarbete som har anknytning till nämndens verksamhetsområde.

Viss kritik har riktats från remissinstanserna beträffande antalet studeranderepresentanter i fakultets/sektionsnämnden, vilket anses vara för lågt. Jag är för närvarande inte beredd att förorda någon ändring i H 75:s av FUN biträdda förslag på denna punkt. Jag erinrar om vad jag i det föregående har sagt om möjligheten till insyn och medverkan i olika organs verksamhet genom att suppleanterna kan ges närvaro- och yttranderätt. Jag biträder också i övrigt H 75:s förslag beträffande sammansättningen av fakultets/sektionsnämnd.

Beträffande formerna för utscende av ledamöter i fakultets/sektionsnämnd bör företrädarna för fakultets/sektionskollegiet, som H 75 föreslår, utses av detta. Företrädarna för de anställda bör utses av högskolestyrelsen efter förslag av de arbetargarorganisationer som har medlemmar verksamma inom nämndens ansvarsområde. Jag har i det föregående redovisat hur representanterna för de studerande skall utses. Om företrädare för forsknings- och utvecklingsarbete utanför högskolan utses bör detta göras av högskolestyrelsen efter förslag av fakultets/sektionskollegiet resp. berörda arbetstagarorganisationer.

Jag övergår nu till frågor rörande sammansättningen av *regionstyrelserna* och formerna för att utse ledamöter i dem.

Enligt prop. 1975:9 och riksdagsbeslutet i anledning härav skall ca två tredjedelar i regionstyrelsen företräda allmänna intressen och ca en tredjedel företräda dem som är verksamma inom högskolan. Riksdagsbeslutet innebar vidare att antalet ledamöter skulle övervägas ytterligare i organisationskommittéerna och att formerna för att utse företrädarna för allmänna intressen skulle prövas i samband med ställningstagandena till länsberedningens förslag rörande sättet att utse ledamöter i länsstyrelserna.

H 75 har i sitt förslag rörande antalet ledamöter i regionstyrelserna haft att utgå från det nämnda riksdagsbeslutet och föreslår att antalet ledamöter i regionstyrelsen skall vara 18—21, varav 11—14 företrädare för allmänna intressen och sju företrädare för verksamheten i högskolan. H 75 föreslår således att antalet företrädare för allmänna intressen skall kunna skifta mellan olika regionstyrelser, detta bl. a. med hänsyn till att antalet ingående län varierar. Bland de sju ledamöter som skall hämtas inom högskolan skall två vara företrädare för verksamheten, tre företrädare för de anställda — en för varje berörd arbetstagarorganisation — och två företrädare för de studerande. Denna fördelning överensstämmer med förslagen från samtliga regionkommittéer.

Huvuddelen av de remissinstanser som har yttrat sig i frågan tillstyrker H 75:s förslag beträffande sammansättningen av regionstyrelsen, bl. a. TCO och LO, som betonar vikten av att de tre personalorganisationer som deltagit i kommittéarbetet med högskolereformen blir representerade för den anställda personalen i samtliga regionstyrelser. Avvikande uppfattning har bl. a. Sveriges sjuksköterskeelevers förbund och Svenska laboratorieassistentelevföreningen, som båda menar att principen en tredjedel lärare, en tredjedel studerande och en tredjedel representanter för övriga intressen skall gälla även i regionstyrelsen, samt förskoleseminariet i Göteborg, som anser att de studerande skall representeras av minst tre ledamöter.

Skolöverstyrelsen anser att länskolnämnderna bör vara företrädare i regionstyrelsen. I andra hand förordas att behovet av samverkan mel-

lan de båda organen kommer till uttryck i förordningen med instruktion för regionstyrelserna.

För egen del anser jag att antalet ledamöter i regionstyrelsen bör vara 21, varav 14 bör företräda allmänna intressen och sju verksamheten inom högskolan med den fördelning på olika grupper som H 75 föreslår. Härigenom bör det enligt min uppfattning bli möjligt att ge styrelserna en sammansättning som tillgodoser kravet på en bred och allsidig representation samtidigt som de bör kunna arbeta effektivt.

1975 års riksdagsbeslut innebar att formerna för att utse representanterna för allmänna intressen i regionstyrelsen skulle prövas i samband med ställningstagandena till länsberedningens förslag. Med hänvisning till dessa har H 75 avstått från att lägga fram förslag i detta avseende liksom även beträffande formerna för att utse företrädare för de anställda och för de studerande i regionstyrelsen. H 75 anser det dock givet att företrädarna för de anställda och för de studerande i realiteten skall utses av berörda organisationer.

Länsberedningens förslag behandlades (prop. 1975/76:168, KU 1975/76:55, rskr 1975/76:370) av riksdagen vid 1975/76 års riksmöte. Frågan om utseende av ledamöterna i länsstyrelsen — utöver landshövdingen — underställdes på nytt riksdagen genom prop. 1976/77:19 (KU 1976/77:12). Riksdagens beslut blev att länsstyrelsens 14 ledamöter — utöver landshövdingen — skall utses av landstingen.

De motiv som gäller för att landstingen skall ha till uppgift att utse representanter i länsstyrelsernas styrelser borde, enligt min uppfattning, i princip gälla också för regionstyrelserna. Jag har därför noga övervägt detta alternativ för utseende av ledamöter i regionstyrelsen och de konsekvenser som ett sådant förfaringssätt skulle ha. Jag har därvid kommit till följande slutsats. Att låta landstingen utse ledamöter i regionstyrelserna skulle medföra stora praktiska och tekniska svårigheter. Jag vill i sammanhanget endast erinra om att verksamhetsområdet för en regionstyrelse omfattar sex län och för en annan regionstyrelse sex län och en kommun utanför landsting. Detta bör jämföras med att ledamöterna i länsstyrelse utses av *ett* landsting och i två län av ett landsting och en kommun. I många fall skulle det, om landstingen utsåg ledamöter, bli omöjligt att uppnå en rimlig politisk balans i regionstyrelserna. Enligt min uppfattning bör därför regeringen utse de här avsedda ledamöterna i regionstyrelserna. De principer som det nämnda riksdagsbeslutet vilar på bör därvid vara vägledande. Målet är med andra ord att uppnå allsidighet och politisk balans i regionstyrelsernas sammansättning. Givetvis bör regeringen inhämta synpunkter från berörda kommuner och landsting samt arbetsmarknadsorganisationer m. fl. på vilka personer som lämpligen bör ingå i styrelserna.

Jag förordar således att samtliga de ledamöter som företräder all-

männa intressen i regionstyrelserna däribland ordföranden skall utses av regeringen.

Vad beträffar utseendet av övriga ledamöter i regionstyrelsen delar jag H 75:s uppfattning att de båda företrädarna för verksamheten inom högskolan skall utses av regeringen. De tre företrädarna för de anställda inom högskolan bör utses av regeringen efter förslag från berörda arbetstagarorganisationer. Företrädarna för de studerande bör utses av regeringen efter förslag från berörda studerandeorganisationer.

2.6 Vissa övriga frågor

Föredraganden

Jag kommer under detta avsnitt att i korthet ta upp vissa övriga frågor som bl. a. har berörts i förslagen från den centrala organisationskommittén för högskolereformen (H 75) eller på annat sätt har sammanhang med de frågor som jag har berört i det föregående.

2.6.1 *Studieorganisatoriska frågor*

Enligt riksdagens beslut år 1975 skall högskoleutbildningen organiseras dels i utbildningslinjer, dels i enstaka kurser. Utbildningslinjerna kan vara dels allmänna, dels lokala och individuella. Allmänna utbildningslinjer skall inrättas av regeringen, medan lokala och individuella linjer inrättas vid läroanstalterna. Utbildningsutskottet uttalade (Ubu 1975:17 s. 49) i detta sammanhang att det förutsatte att frågor om inrättande av helt nya utbildningsvägar såsom allmänna utbildningslinjer skulle underställas riksdagen.

H 75 har i sitt förslag till förordning om högskoleutbildning infört ett nytt studieorganisatoriskt begrepp, påbyggnadslinjen. Påbyggnadslinjerna täcker vissa utbildningar som regelmässigt knyter an till genomgången grundläggande högskoleutbildning och för vilka ett regelsystem av samma innebörd som det som skall gälla för de allmänna linjerna bedöms som nödvändigt. De berörda utbildningarna har tidigare i förarbetena och i 1975 års riksdagsbeslut klassificerats som enstaka kurser. Påbyggnadslinje får alltså betraktas som en del av den grundläggande utbildningen. Inom denna ingår påbyggnadslinje vanligen i ett utbildningsprogram där den första etappen utgörs av en allmän utbildningslinje. Jag har godtagit H 75's förslag, vilket också återspeglas i den linjeförteckning för högskolan som bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2*. Jag vill i detta sammanhang framhålla att det även för andra utbildningar än de som rimligen kan benämnas linjer kan finnas skäl att föreskriva att de skall anordnas på visst sätt, eventuellt i anslutning till viss annan utbildning, och bekostas inom ramen för ett sektorsanslag. Jag tänker härvid bl. a. på den till ekonomiföreståndarlinjen nära hörande kursen i dietik och på vissa

vårdyrkesutbildningar. För dessa utbildningar kan enligt min mening benämningen linjeanknuten kurs vara lämplig. Sådan kurs är med andra ord en enstaka kurs som av särskilda skäl bör vara så nära anknuten till en allmän utbildningslinje att kostnaden för den bör bestridas ur sektorsanslag.

Jag vill även något beröra frågan om kombinationsutbildningarnas framtida motsvarighet. Den av universitetskanslersämbetet (UKÄ) och skolöverstyrelsen (SÖ) sedan budgetåret 1969/70 bedrivna försöksverksamheten med kombinerad gymnasieutbildning och utbildning vid de filosofiska fakulteterna bör upphöra med utgången av innevarande budgetår. Från och med den 1 juli 1977 bör i enlighet med H 75:s förslag vissa av de nuvarande kombinationsutbildningarna anordnas som allmänna utbildningslinjer. I en del fall kommer sannolikt viss sådan utbildning att ges som lokal linje. Såsom kommer att framgå vid min anmälan av anslaget Utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken har jag beräknat medel under högskolans anslag även för den del av utbildningen som hittills har anordnats inom gymnasieskolan. I samband med att försöksverksamheten upphör bör nämligen utbildningen ges ett enhetligt huvudmannaskap. Jag finner det mest ändamålsenligt att detta sker genom att ansvaret läggs på den statliga högskolan. Detta bör dock inte utesluta ett fortsatt samordnat resursutnyttjande mellan gymnasieskolan och högskolan i de fall detta är ändamålsenligt. Lämpligen bör det ske genom att viss del av utbildningen förläggs till gymnasieskolan efter lokal överenskommelse mellan berörda myndigheter. Därvid bör utbildningen kunna ingå i underlaget för gymnasieskolans tjänsteorganisation och således också påverka poängsystemet. Slutlig reglering av kostnaderna för lärare och skolledare inom gymnasieskolan för sådan utbildning bör kunna ske mellan berörd länsstyrelse och högskolestyrelse. Jag återkommer vid en senare tidpunkt till regeringen i detta ärende.

Jag tar nu också upp vissa frågor som har aktualiserats genom forskarutbildningsutredningens (FUN) förslag till bestämmelser rörande forskarutbildning. De är avsedda att — som ett provisorium — ingå i de föreskrifter om högskolan som regeringen skall meddela. I förslaget förordar FUN bl. a. att för allmän behörighet att antas till forskarutbildning skall gälla genomgången allmän utbildningslinje om lägst 120 poäng eller motsvarande kunskaper förvärvade på annat sätt. Härutöver skall i vissa fall gälla som särskilt behörighetskrav studier om minst 60 poäng i det ämne som forskarutbildningen avser. Trots att detta förslag — såsom utredningen själv framhåller — medför vissa nackdelar genom att studerande från stora delar av högskolan blir behöriga först efter särskild prövning, anser jag det godtagbart med hänsyn till dess interimistiska karaktär. Jag förutsätter med tanke på att forskarutbildning kan komma att utvecklas i anknytning till linjer

där sådana nu saknas, att villkoren fortlöpande ses över. Det är enligt min mening angeläget att underlätta för studerande som önskar gå vidare till forskarutbildning att skaffa sig erforderlig särskild behörighet. Jag avser därför att föreslå regeringen att införa en bestämmelse som ger de studerande rätt att i omedelbar anslutning till genomgången allmän, lokal eller individuell utbildningslinje få fördjupa sina studier med 40 poäng i syfte att vinna behörighet för forskarutbildning. Det ankommer på högskolestyrelsen att inom ramen för givna medel planera utbudet av sådana fördjupningsstudier så att det står i överensstämmelse med antagningskapacitet till forskarutbildningen. Härutöver kommer naturligtvis även att finnas möjlighet till kompletterande studier genom enstaka kurser. Utredningen har också föreslagit att fakultets- eller sektionsnämnd före varje läsår skall fastställa det högsta antal studerande för forskarutbildning som får finnas antagna i varje ämne.

Enligt nuvarande bestämmelser får utbildningsnämnd om det är oundgängligen nödvändigt fastställa ett högsta antal forskarstuderande som får påbörja forskarutbildning inom visst ämnesområde.

Frågor om forskarutbildningens dimensionering i stort utreds alltjämt av FUN. I avvaktan på prövningen av FUN:s slutliga förslag i ämnet bör enligt min mening nuvarande ordning bestå.

Jag vill slutligen innan jag lämnar de studieorganisatoriska frågorna något kommentera den förteckning över allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer som jag i annat sammanhang avser föreslå regeringen att fastställa. En preliminär sådan bör som jag tidigare angivit fogas till protokollet från regeringssammanträdet som *bilaga 2*.

H 75 avgav i samband med förslaget till högskolelag även ett förslag till förteckning över allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer. Det fortsatta beredningsarbetet har visat att främst tidpunkten för införandet av vissa av dessa linjer av olika skäl kan ifrågasättas. Det gäller bl. a. de linjer som motsvarar den nuvarande sjöbefälsutbildningen och vissa linjer inom sektorn för utbildning för kultur- och informationsyrken. Å andra sidan föreligger det enligt min mening även skäl för vissa kompletteringar av den föreslagna förteckningen.

Inom sektorn för utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken anser jag att den från flera håll föreslagna samhällsvetarlinjen bör föras upp som allmän linje redan från 1 juli 1977. H 75 har här förordat att linjen i första hand bör prövas som lokal linje. Enligt min bedömning föreligger dock inga skäl att behandla detta förslag annorlunda än den som studieorganisatorisk konstruktion snarlika kulturkommunikationslinjen, vilken av H 75 har föreslagits som allmän linje. Samtidigt bör den filosofisk-samhällsvetenskapliga linjen kunna utgå som allmän linje. Den har rönt låg efterfrågan och kommer dessutom att till vissa delar få en bättre ersättning i samhällsvetarlinjen.

Frågan om fritidsledarlinjens och ungdomsledarlinjens framtida inplacering i yrkesutbildningssektor kan komma att påverkas av de förslag folkhögskoleutredningen i enlighet med sina direktiv kommer att framlägga i sitt slutbetänkande under våren 1977.

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) har i december 1976 hemställt om förlängning av vissa utbildningslinjer inom sektorn för administrativ, ekonomisk och social yrkesutbildning. Förslaget ansluter till nu gällande bestämmelser för motsvarande utbildningar. Jag har erfarit att önskemål om förlängning av linjer eller om att en variant av linje skall kunna överstiga det för linjen fastställda poängtalet kommer att framställas även inom andra sektorer. Jag avser att återkomma till regeringen i denna fråga när jag kan överblicka begärda förändringar och deras budgetmässiga konsekvenser.

Jag anser vidare att förteckningen bör kompletteras i vad avser sektorn för utbildning för undervisningsyrken. Enligt vad som kommer att framstå i det följande vid statsrådet Mogårds anmälan av anslaget Utbildning för undervisningsyrken bör en särskild folkhögskollärlinje inrättas. Utbildningens särart motiverar en sådan åtgärd. Likaså bör, enligt vad jag under hand har erfarit från statsrådet Mogård, hemspråklärarytbildningen inrättas som en allmän utbildningslinje. Detta ställningstagande är dock preliminärt i avvaktan på riksdagens beslut med anledning av den kommande propositionen om utbildning av förskollärare och fritidspedagoger. I denna proposition kommer förslag om utbildning av hemspråklärare att underställas riksdagen.

2.6.2 Betyg

Beträffande betygen i högskoleutbildningen innebar riksdagsbeslutet år 1975 att en större enhetlighet i betygssättningen skulle eftersträvas. Betygsskalan underkänd, godkänd, väl godkänd skulle utgöra en riktpunkt för betygssättningen i avvaktan på en mera genomgripande översyn av betygssystemet i högskolan. Möjligheter till variation skulle emellertid finnas. Det skulle således vara möjligt att vid vissa utbildningslinjer och kurser avstå från att använda betygsgraden väl godkänd. Vidare framhölls att man vid de utbildningar inom det konstnärliga området där i dag inga betyg förekommer även i framtiden skulle kunna avstå från att ge betyg.

Inom utbildningsdepartementet har därefter gjorts en kartläggning av de nuvarande betygssystemen i högskoleutbildning och hur dessa betyg används (Betyg -76, DsU 1976: 4). Med denna som grund genomfördes under våren 1976 en serie överläggningar med företrädare för olika utbildningar, både lärare och studerande, samt för berörda arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer. Utöver detta har en livlig debatt om betygen i högskoleutbildning pågått. Genom uppvaktningar, demonstrationer och på andra sätt har man ställt kravet att utbildningsresul-

taten vid skilda utbildningslinjer eller grupper av linjer skall bedömas endast med betygsgraden godkänd — icke godkänd. Ett antal skrivelser med begäran om ändrade betygsregler har också inkommit till utbildningsdepartementet såväl från olika grupper av studerande som från andra företrädare för skilda utbildningar. Enstaka grupper har därvid framfört uppfattningen att fler än tre betygssteg bör användas vid de utbildningar som de företräder. Även under remissbehandlingen av H 75:s förslag har betygsfrågan berörts. Av de remissinstanser som har yttrat sig i denna fråga har flertalet uttalat sig för betygsskalan godkänd — icke godkänd.

Bland de skäl som har anförts mot de graderade betygen är det viktigaste att dessa motverkar ett uppfyllande av utbildningens mål, t. ex. genom att försvåra eller omöjliggöra vissa arbetsformer som grupp- och projektarbeten. Sådana arbetsformer tillämpas redan i stor utsträckning och utvecklas allt mer och i allt fler utbildningar. Betygen anses också skapa betygshets och en för det pedagogiska arbetet ofta skadlig konkurrens mellan de studerande. Man är emellertid inte omedveten om att en tvågradig betygsskala kräver nya regler för tillträde till viss fortsatt utbildning och att den i anställningssituationen kan ge utrymme för en mer informell och kanske godtycklig bedömning.

Bl.a. de synpunkter som på olika sätt kommit fram under den tid som har förflutit sedan riksdagsbeslutet år 1975 fattades har lett mig till uppfattningen att betygssättningen i högskolan bör övervägas på nytt och efter delvis nya riktlinjer.

Frågan om att använda färre betygssteg än de tre riksdagen har angivit som riktpunkt måste enligt min mening bedömas från fall till fall efter de särskilda förutsättningar som gäller för varje enskild utbildning. Man bör därvid särskilt ta hänsyn till betygssystemets konsekvenser inom utbildningen och för den pedagogiska utvecklingen. Betygens informationsvärde vid anställning och vid antagning till vidareutbildning måste vidare beaktas liksom den betygspraxis som har utvecklats vid respektive utbildning. Inte minst viktigt är att ta hänsyn till den inställning till betygen som har visats av berörda parter — bl.a. lärare och studerande samt de fackliga organisationerna och arbetsgivarorganisationerna.

Regeringen har den 21 oktober 1976 gett berörda myndigheter i uppdrag att förbereda fastställandet av utbildningsplaner för allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer i högskolan enligt en till uppdraget bifogad förteckning. Detta uppdrag har senare kompletterats med ett uppdrag till skolöverstyrelsen (SÖ) och universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) i samråd att förbereda fastställandet av utbildningsplaner för vissa utbildningslinjer inom vårdområdet.

Regeringen har vidare, den 25 november 1976, utfärdat en förordning med provisoriska föreskrifter om allmänna utbildningslinjer och

påbyggnadslinjer inom grundläggande högskoleutbildning. Enligt denna förordning har UHÄ, styrelsen för jordbrukets högskolor och statens veterinärmedicinska anstalt samt SÖ och UHÄ i samråd att fastställa utbildningsplaner för allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer inom vederbörande myndighets verksamhetsområde. Enligt beslut den 13 januari 1977 har regeringen föreskrivit att vederbörande myndigheter i samband med fastställandet av utbildningsplaner också skall ange vilket betygssystem som skall tillämpas vid varje linje. Myndigheterna skall vid behandlingen av betygsfrågorna följa riktlinjer av den innebörd som jag har redovisat i det föregående. Inga avvikelser från den tregradiga betygsskalan skall dock göras beträffande utbildningar, vilkas betygsförhållanden f. n. utreds i särskild ordning. Sålunda har 1974 års lärarutbildningsutredning i uppdrag att med förtur behandla betygsättningen inom samtliga lärarutbildningar utom förskollärary- och fritidspedagogutbildningarna. Betygsättningen inom de sistnämnda utbildningarna kommer att behandlas i samband med de förslag om reformerad förskollärary- och fritidspedagogutbildning som statsrådet Mogård senare kommer att föreslå regeringen att lägga fram för riksdagen vid 1976/77 års riksmöte.

Ett antal skrivelser till regeringen i betygsfrågan har i samband med det nämnda uppdraget överlämnats till berörda ämbetsverk.

2.6.3 *Examensbenämning*

Riksdagen uttalade i anledning av prop. 1975:9 (UbU 1975:17) att den inte hade något att erinra mot att ett system med examenstitlar bevaras för dem som genomgått utbildningslinjer. Riksdagen förutsatte emellertid en sådan utveckling av systemet att titlarna generellt skulle komma att ge meningsfull information om den genomgångna utbildningens innehåll eller i varje fall huvudsakliga inriktning. H 75 har inte närmare berört denna fråga. Jag ansluter mig för egen del till riksdagens uttalande. Det ligger ett värde i examensbenämningar som ger information om utbildningens inriktning, innehåll och omfattning. Det bör enligt min mening ankomma på UHÄ att närmare utveckla möjligheterna att använda examensbenämningar. Därvid bör prövas om i varje fall för längre utbildningslinjer skall finnas examensbenämningar av den karaktär som riksdagen har angivit.

2.6.4 *Tjänsteorganisatoriska frågor*

Jag övergår nu till att i korthet beröra vissa tjänsteorganisatoriska frågor. H 75 har till regeringen överlämnat ett förslag till förordning om lärare vid statliga högskoleenheter. Förslaget innebär i huvudsak en teknisk bearbetning av nu gällande föreskrifter och medför jämförelsevis ringa sakliga förändringar. H 75 påtalade dock i detta sam-

manhang behovet av mer långtgående förändringar i tjänsteorganisationen inom högskolan.

H 75:s förslag till bestämmelser för tjänster som lärare inom högskolan bör enligt min uppfattning i allt väsentligt ligga till grund för tjänsteorganisationens utformning. Jag återkommer i annat sammanhang till regeringen i denna fråga. Högskolereformen aktualiserar emellertid i vissa avseenden behovet av en mer genomgripande och långsiktig förändring av lärartjänsteorganisationen främst vad avser tjänster för den grundläggande utbildningen. Ett utredningsarbete av den omfattning som sådana ställningstaganden förutsätter har inte kunnat genomföras under den förhållandevis korta tid som H 75 har arbetat. Jag vill här anmäla min avsikt att inom kort föreslå regeringen att bemyndiga mig att tillkalla en särskild utredning för detta ändamål. Till de centrala arbetsuppgifterna för denna utredning kommer att höra en prövning av möjligheterna att i olika avseenden stärka tjänsteorganisationens anknytning till yrkeslivet utanför högskolan, samt frågan om lärartjänster för den kommunala högskoleutbildningen. Den sistnämnda frågan har jag tidigare berört i samband med min anmälan av vissa frågor om kommunal högskoleutbildning.

H 75 har i sitt förslag till förordning om högskoleutbildning förordat en bestämmelse av innebörden att läsårets längd skall vara 40 veckor såvida inte regeringen eller myndighet som regeringen utser föreskriver annat. Läsårets längd varierar kraftigt mellan de utbildningar som kommer att ingå i den nya högskolan. För lärarhögskolornas del anges läsårets omfattning till 40 veckor i lärarhögskoleförordningen (1968:318). I universitetsförordningen (1964:461) föreskrivs att läsåret normalt skall omfatta 270 dagar, medan motsvarande regel för t. ex. statens dansskola är 32 veckor.

Jag ansluter mig till H 75:s uppfattning om behovet av att i viss utsträckning kunna anpassa läsårets längd till utbildningens art. H 75:s förslag är enligt min mening väl avvägt. Jag förordar att läsårets längd fastställs till 40 veckor samt att regeringen inhämtar riksdagens bemyndigande att för viss utbildning få föreskriva att läsåret skall ha annan längd om det behövs av utbildningsorganisatoriska skäl.

2.6.5 *Genomförande*

Högskolelagen och förordningar som rör den nya högskolan bör träda i kraft den 1 juli 1977. Samtidigt som dessa författningar sätts i kraft upphävs de flesta äldre föreskrifter för den utbildning som kommer att höra till den nya högskolan. De nya föreskrifterna om högskolan föranleder också följdförändringar i skilda författningar. Dessa ändringar är dock företrädesvis av redaktionell natur.

I syfte att underlätta genomförandet av en ny högskoleorganisation kommer jag senare denna dag att föreslå att regeringen utfärdar före-

skrifter om interimistiska organ för högskolan. Dessa interimistiska organ skall omedelbart börja planera och förbereda frågor om högskolan. Med hänsyn till den korta tid som återstår till den 1 juli 1977 då högskolan skall införas, måste förberedelser kunna vidtas redan innan riksdagen fattat beslut i anledning av vad jag förordar. Alla åtgärder måste givetvis vidtas med reservation för riksdagens beslut.

De interimistiska organen bör få i uppdrag att fullgöra alla de uppgifter som behövs för att högskolans verksamhet skall kunna börja den 1 juli 1977.

Jag kommer att föreslå att de nuvarande regionala organisationskommittéerna skall fullgöra regionstyrelseuppgifter under tiden t. o. m. den 30 juni 1977. I var och en av kommittéerna ingår i dag en studeranderepresentant. Som har framgått av det föregående har jag i fråga om sammansättningen av regionstyrelsen efter den 1 juli 1977 föreslagit att antalet företrädare för de studerande skall öka från en till två. Med hänsyn till att den interimistiska regionstyrelsen skall vidta viktiga förberedelseåtgärder avseende bl. a. hela den grundläggande högskoleutbildningen inom regionen anser jag i likhet med H 75 att starka skäl talar för att antalet företrädare för de studerande även för tiden t. o. m. den 30 juni 1977 är två. Jag kommer därför att föreslå regeringen att bemyndiga mig att tillkalla ytterligare en företrädare för de studerande för var och en av högskoleregionerna.

Jag kommer vidare att föreslå att en interimstyrelse inrättas för var och en av de i det föregående föreslagna högskoleenheterna. Jag anser det vara principiellt riktigt och praktiskt ändamålsenligt att interimstyrelsen till sin sammansättning motsvarar den blivande permanenta styrelsen. Genom att de nya principerna för avvägningen av olika intressens inflytande i högskoleenheternas ledning därigenom kommer att gälla genast efter riksdagsbeslutet garanteras en önskvärd kontinuitet mellan förberedelseskedet och tiden efter det att den nya organisationen har trätt i kraft. För ett förtroendefullt samarbete och för en smidig anpassning av olika delar av den blivande högskolan till en ny organisation är det också av vikt att i detta planeringsstadium företrädare för skilda läroanstalter och verksamheter får möjlighet att medverka. Jag kommer därför att föreslå att interimstyrelsens närmare sammansättning efter samråd med berörda läroanstalter och delar av läroanstalter fastställs av vederbörande interimistiska regionstyrelse.

Vad gäller andra interimistiska organ som inrättas under interimstyrelsen bör dessa enligt min mening till sin sammansättning motsvara organen i dess permanenta form. Jag avser att överlåta åt regionkommittéerna, eller efter deras bemyndigande interimstyrelserna, att fatta beslut om inrättande av berörda interimistiska organ. Jag kommer även att föreslå en ordning för nominering under våren 1977 av rektor vid blivande högskoleenhet.

2.7 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag dels att regeringen föreslår riksdagen att

1. antaga de inom utbildningsdepartementet upprättade förslagen till
 - a) högskolelag,
 - b) lag om obligatoriska studerandesammanslutningar,
 - c) lag om elektorsförsamling vid högskoleenhet,
 - d) lag om ändring i universitetsförordningen (1964: 461),
 - e) lag om ändring i förordningen (1964:538) om socialhögskolorna,
 - f) lag om ändring i förordningen (1965:494) med stadga för jordbrukets högskolor,
 - g) lag om ändring i förordningen (1967:236) om journalishögskolorna,
 - h) lag om ändring i förordningen (1967:273) om gymnastik- och idrottshögskolorna,
 - i) lag om ändring i förordningen (1968:318) om lärarhögskolorna,
 - j) lag om ändring i förordningen (1972:308) om bibliotekshögskolan,
 2. godkänna den indelning i högskoleenheter som jag har förordat,
 3. godkänna de riktlinjer för kommunal högskoleutbildning som jag har redovisat,
 4. bemyndiga regeringen att göra ändringar av statsbidragsreglerna för kommunal högskoleutbildning enligt vad jag har förordat,
 5. bemyndiga regeringen att föra rektors bottentjänst över stat,
- dels att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag i övrigt har anfört.

3 Vissa utbildningar

3.1 Ändringar i journalistutbildningen

3.1.1 Nuvarande journalistutbildning

Journalistutbildning med staten som huvudman har pågått sedan år 1962, då journalistinstitutet i Stockholm och Göteborg inrättades (prop. 1962: 59, SU 1962: 96, rskr 1962: 227). Utbildningen var först ettårig och hade i viss mån karaktär av försöksverksamhet. År 1967 ombildades instituten till nuvarande journalishögskolor med tvåårig sammanhållen yrkesutbildning som omfattar en ettårig grundkurs följt av en termins studiepraktik och en termins fördjupningsstudier. (Jfr prop. 1967: 43, SU 1967: 86, rskr 1967: 199).

Grundkursen omfattar ämnena dagspressjournalistik, grafisk teknik, källkritik med statistik, massmediekunskap, nationalekonomi, populärpressjournalistik, radio- och TV-journalistik, rättskunskap med pressetik, sociologi och psykologi, språkvård och stilistik, statskunskap med internationell politik samt övningstidningar.

Fördjupningsstudierna kan bedrivas antingen på en presslinje eller på en informationslinje. Vid dessa linjer finns ämnena grafisk teknik, informationsteknik, konsumtionskunskap med miljökunskap, massmediekunskap, nationalekonomi, redigering med grafisk formgivning, reportage, samhällsvetenskap, sociologi och psykologi, språkvård och stilistik, undersökningsmetodik samt övningstidningar. Högskolans styrelse upprättar plan över studiegången. Timplan fastställs av regeringen.

I prop. 1967: 43 framhöll föredraganden att den journalistiska yrkesutbildningen bör ge de studerande vana att systematiskt söka efter källor, att kritiskt och metodiskt granska tillgängligt material samt att korrekt — vad gäller såväl innehåll som språklig utformning — presentera information. Strävandena efter integration mellan teoretisk utbildning och praktisk tillämpning bör därför prägla såväl studiegången i dess helhet som utbildningens uppläggning i de enskilda ämnena.

Vid vardera högskolan finns 120 nybörjarplatser. Som allmänna villkor för tillträde gäller att den sökande skall ha genomgått fackskola, gymnasium eller motsvarande utbildning eller ha betyg från sådan utbildning i ämnena svenska, engelska, samhällskunskap och historia. Även den som saknar nu nämnda utbildning är behörig att antas som studerande om han på grund av utbildning, praktisk erfarenhet eller annan omständighet kan antas vara i stånd att tillgodogöra sig undervisningen. Urvalet bland behöriga sökande sker genom särskilda prov i två steg där det första steget består av psykologiska test, nutidsorienteringsprov och arbetsprov och det andra omfattar två arbetsprov och intervjuer. Den senare delen av prövningen avser endast de 240 bästa i urvalssteg ett.

I mån av plats får yrkesverksamma journalister antas som specialelever för fortbildning vid presslinjen eller informationslinjen.

Varje högskola leds av en styrelse. Den har vid sin sida lärarråd och utbildningsnämnd. Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) är numera central myndighet för de båda journalisthögskolorna. Vid högskolorna finns anställda bl. a. universitetslektorer i teoretiska ämnen och lektorer i praktiska ämnen.

3.1.2 Utredningen

Den med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 25 maj 1973 tillkallade sakkunnige för översyn av utbildningen vid journalisthögskolorna har avgivit sina förslag i betänkandet (SOU 1975: 25) A jour. Förslagen innebär följande.

Utvärdering

Utredningen framhåller inledningsvis att uppgiften har varit att ta ställning till ett antal frågor omkring journalisthögskoleutbildningen som har aktualiserats under årens lopp, men att det inte har varit fråga om förändringar från grunden av utbildningen. För att få en uppfattning om utvecklingen och läget på området har utredningen gått ut med enkäter till tidigare elever, olika tidningsföretag, journalistklubbar samt Sveriges Radio AB och på annat sätt haft kontakter med olika intressenter. Syftet med undersökningarna har varit att granska den nuvarande utbildningen i relation till de uppställda målen. Därvid har man undersökt dels avnämarnas inställning till utbildningsresultaten dels i vad mån utbildningen upplevs som ändamålsenlig bland dem som genomgått den och nu är verksamma som journalister.

Utredningen finner det vanskligt att uttala sig om målet för utbildningen har uppnåtts eller inte, eftersom målet för utbildningen är så allmänt formulerat. Av enkätsvaren och kompletterande undersökningar drar man dock vissa slutsatser. I fråga om vissa färdighetsmoment skulle tydligen företagsledningarna önska något mer av de utbildade. Kunskapsnivån inom områdena ekonomi och arbetsmarknad får i enkätsvaren en låg värdering i såväl företagsledningarnas som journalisternas bedömning. Kommunalpolitik tillhör de områden som av företagsledningar och klubbar får de lägsta värderingarna. Vissa organisationer har påtalat brister hos de utbildade journalisterna vad gäller kunskapsnivån inom samhällsområden som kommuner, intresseorganisationer och folkrörelser och därvid fått stöd i enkäten. Den av UKÄ tillsatta internationaliseringsutredningen har påtalat brister i utbildningen i fråga om kunskaper om internationella förhållanden. Dess syn delas emellertid inte av dem som är verksamma inom massmedierna.

Bedömningen av måluppfyllelsen är ganska positiv när det gäller källor och materialgranskning liksom språkbehandling och redigeringsförmåga.

Sammanfattningsvis kan sägas att de studerande verkar av enkätsva-
ren att döma i stort sett vara nöjda med journalisthögskoleutbildningen.
Däremot har från organisationer, myndigheter och utredningar fram-
förts vissa kritiska synpunkter framför allt i fråga om journalisternas
samhällsorientering.

I debatten om journalistutbildningen har kommit fram åsikter om vä-
sentliga skillnader i resultat vid de båda journalisthögskolorna. Enligt
utredningen har dessa åsikter inte stöd i enkätresultatet.

Journalisthögskoleutbildades yrkesverksamhet

För att klargöra hur de som har examinerats från journalisthögsko-
lorna fördelar sig på olika former av journalistisk och annan verksam-
het har utredningen i den tidigare nämnda enkäten låtit dessa ange den
aktuella befattningen och dess varaktighet liksom vilka olika arbeten de
haft efter avslutad utbildning. Journalisterna har angett sitt yrke med
egna ord varför vissa yrkesbeteckningar kan täcka flera olika slag av
verksamhet.

Av undersökningen framgår bl. a. att de stora yrkesgrupperna är re-
porter och redaktör medan övriga examinerade återfinns under ett stort
antal yrkesbenämningar. Av reportrarna arbetade 63 % inom dagspress,
15 % vid Sveriges Radio AB medan övriga återfanns inom fack-, spe-
cial- och populärpress, nyhetsbyråer och förvaltning. Av redaktörer
fanns 24 % inom dagspress, 18 % inom Sveriges Radio AB, 18 % inom
annan press, 15 % inom kommunal förvaltning, 12 % inom partier och
organisationer samt 9 % inom informations- och PR-företag.

25 % av Stockholms högskolans och 32 % av Göteborgshögskolans
elever har blivit reportrar. Motsvarande procenttal för redaktör är
17 % resp. 14 % och för redigerare 9 % resp. 12 %.

Utredningen påvisar uppenbara skillnader mellan journalister som
utbildats i Stockholm resp. Göteborg i fråga om val av yrke och typ av
företag. De senare ägnar sig i större utsträckning åt traditionella jour-
nalistuppgifter inom dagspressen, medan kollegerna från Stockholm
uppvisar en mer differentierad yrkesbild. Detta förhållande speglar en-
ligt utredningen skillnader i de lokala arbetsmarknaderna och bunden-
heten till en lokal arbetsmarknad i varje fall i början av yrkesverksam-
heten. Någon större skillnad i yrkesvalet mellan män och kvinnor tycks
inte föreligga.

De skillnader som finns mellan examinerade från de båda högskolor-
na förstärks enligt utredningen vid valet av arbetsplats. 25 % av män-
nen från Göteborg och 14 % av männen från Stockholm arbetar på en
regional eller lokal redaktion. Den största andelen av kvinnliga Stock-
holmsjournalister — 30 % — finns på specialredaktioner medan den
största andelen av kvinnorna från Göteborgshögskolan — 42 % — finns
på centralredaktioner.

Vidare visar undersökningen att framför allt unga journalister byter arbete relativt ofta. En betydligt större andel av Göteborgsjournalisterna än av Stockholmsjournalisterna byter arbete efter ett år. De kvinnliga Stockholmsjournalisterna är mindre benägna än sina manliga studiekamrater att byta arbete.

De arbetslösa och de utan fast anställning är i huvudsak i åldersgrupperna under 30 år.

Antagning av elever

Som nyss har angetts sker urvalet bland behöriga sökande till journalisthögskolornas utbildning för närvarande i två steg. Urvalssteg ett omfattar psykologiska prov, prov i nutidsorientering och arbetsprov. De 240 sökande som skall gå vidare till urvalssteg två väljs i första hand efter resultaten av arbetsproven men måste också ha kommit till ett visst minsta sammanlagt värde på de övriga proven. De 10 % som fått lägsta värdet på arbetsprovet kommer inte i fråga för steg två. Detta steg består av två olika arbetsprov samt intervjuer. Den slutliga antagningen sker därefter på grundval av samtliga resultat av båda urvalstegen. Efter besked huruvida provdeltagarna har antagits eller inte har de möjlighet att delta i s. k. delgivningssamtal som bl. a. kan få en studierådgivande funktion.

Utredningen har haft att pröva om det finns anledning att inom ramen för det nya urvalssystemet för högskolan bevara antagningsproven som ett komplement. Den skulle också redovisa och analysera erfarenheterna av proven.

För att få underlag för en sådan redovisning har utredningen låtit Psykotekniska institutet, som svarar för de nuvarande proven, utarbeta en rapport över utfallet av inträdesprövningarna för provdeltagare av olika kön och ålder samt med olika skolutbildning. Rapporten visar bl. a. att kvinnor har haft svårare än män att bli antagna, att personer under 20 år oftare har avvisats än äldre samt att andelen antagna med gymnasieutbildning har varit dubbelt så stor som andelen utan sådan utbildning.

Sammanfattningsvis framhåller utredningen att de nuvarande proven inte ger några säkra mått på prognosförmågan för yrkesfärdighet, vilket de inte heller har varit avsedda att göra. Proven har dock stegvis förfinats och förbättrats. Med utgångspunkt i enkätresultaten och Psykotekniska institutets rapport drar utredningen slutsatsen att urvalsförfarandet har fungerat tämligen väl. Utredningen framhåller att man även vid journalisthögskolorna, bland både elever och lärare, är i stort sett nöjd med det nuvarande antagningssystemet. Från detta håll är det enligt utredningen i första hand arbetsproven och den mätning av motivationen för yrket som sker i samband med intervjun som har uppskattats.

Allmänna behörighetsregler för högre utbildning fastställdes genom

beslut i anledning av prop. 1972: 84. Det har därför inte ingått i utredningens uppgifter att komma med förslag i detta avseende.

I fråga om särskild behörighet föreslår utredningen att samma villkor skall gälla för journalistutbildning som för bl. a. samhällsvetenskapliga studier utom vad gäller svenska språket. Med hänsyn till språkets betydelse för journalisterna föreslår utredningen krav på tre årskursers gymnasieskolestudier i svenska. För den som inte har gått igenom gymnasieskolan men vill skaffa sig motsvarande kunskaper tillkommer i förhållande till nuläget ett visst krav på kunskaper i matematik. Vidare vill utredningen att krav ställs på färdighet i maskinskrivning för att få börja andra terminens studier i den nya studiegången. Kravets omfattning fastställs av den centrala myndigheten. Enligt förslaget skall högskolorna kunna anordna kurser i maskinskrivning under den första studietermen.

Som bakgrund till sina förslag till antagningsförfarande erinrar utredningen om att det av statsmakterna antagna urvalssystemet som bygger på betyg, studielämplighetsprov och arbetslivserfarenhet skall omfatta journalisthögskolorna men att det också ges möjlighet att tillämpa kompletterande urvalsinstrument.

Utredningen framhåller vilken stor vikt man på olika håll lägger vid arbetslivserfarenhet för blivande journalister och menar att detta motiverar att sådan erfarenhet tillmäts relativt stor vikt vid antagningen. Likaså finner utredningen att en stark opinion står bakom krav på någon form av antagningsprov och föreslår — i avvaktan på ytterligare utveckling av studielämplighetsprovet — att antagningsproven t. v. bibehålls med nuvarande uppläggning.

Utredningen finner det värdefullt att till en utbildning rekrytera personer med olika bakgrund i fråga om studier och erfarenhet och föreslår att de sökande delas i fyra kvotgrupper enligt följande.

- I Sökande från tre(fyra)-årig linje i gymnasieskolan och från motsvarande, huvudsakligen avvecklade skolformer.
- II Sökande från tvåårig linje eller linjeanknuten specialkurs i gymnasieskolan och från motsvarande, huvudsakligen avvecklade skolformer.
- III Övriga behöriga sökande som ej tillhör grupp IV.
- IV Sökande med utländsk behörighetsgivande utbildning. Ej svenska medborgare som är 25 år och har minst fem års yrkesverksamhet.

Vid sammanvägning av de sökandes meriter föreslår utredningen för kvotgrupperna I och II följande: Medelvärdet av betyg och resultat av antagningsprov beräknas. Denna beräkning sker så att värdet högst kan bli detsamma som för fem års yrkeslivserfarenhet dvs. 2,0 poäng. Betyg och resultat av antagningsprov skall då normeras så att medelvärdet högst kan anta värdet 2,0 poäng.

För kvotgrupperna III och IV — vilka saknar gymnasieskolbetyg —

normeras värdet för resultatet av antagningsprovet så att det uppgår högst till 2,0 poäng, dvs. detsamma som maximum för arbetslivserfarenhet.

Den slutliga rangordningen inom varje kvotgrupp sker efter den sammanlagda poängen (max 4,0). Vid lika poängtal avgör resultaten på antagningsproven. De 10 % som har uppnått det sämsta resultatet på arbetsproven antas inte till utbildningen.

Slutligen föreslår utredningen att möjlighet skall finnas till en friare bedömning av enstaka sökande om det föreligger särskilda skäl.

Förslagen i dessa frågor ansluter till kompetenskommitténs förslag.

Integration praktik-teori

Enligt sina direktiv har utredningen haft att överväga vilka åtgärder som, inom ramen för en i huvudsak oförändrad uppläggning av utbildningen, kan vidtas för att förbättra integrationen mellan utbildningens teoretiska och praktiska moment.

Utredningen söker precisera innebörden i begreppet integration. Därvid framhåller den att integrationen har dels en praktisk organisatorisk, dels en pedagogisk metodisk sida. Vidare att det i journalistutbildningen även är fråga om integration dels mellan högskolans inslag av teoretiska och praktiska moment, dels mellan högskolans utbildning och den praktiska yrkesträningen under praktikperioden.

Problemet kan också ses tidsmässigt varvid man ser utbildningen i en planerings-, en undervisnings- och en utvärderingsfas. Den känsligaste delen i hela denna process anser utredningen vara undervisningsfasen. Den kräver därför ett intimt samarbete mellan lärare i valet av såväl lektions- och övningsinnehåll som arbetsmetoder. I detta avseende kan en projektorienterad uppläggning enligt utredningen ha många fördelar. Även om utvärderingsfasen inom högskoleväsendet i allmänhet har ägnats mindre intresse kan vad gäller journalishögskolorna redovisas försök till uppföljning genom diskussioner mellan lärare och elever.

Väsentliga syften med integrationen är enligt utredningen att ge den studerande ökad studiemotivation och möjlighet att på ett tidigt stadium av utbildningen pröva om yrkesvalet är realistiskt.

Flera faktorer kan inverka gynnsamt på integrationssträvandena. Således bör enligt utredningens mening det förhållandet att eleverna har olika kunskaper och erfarenheter kunna bidra till en variationsrik undervisning inte minst när grupparbete ingår. Än viktigare anser utredningen det vara att lärarna har differentierad erfarenhetsbakgrund. Som speciellt viktig framhålls erfarenheten från resp. yrkesområde hos lärare i praktiska ämnen. Utredningen anser att det många gånger kan vara lämpligt att som lärare för kortare eller längre perioder engagera lärare från fältet. En annan möjlighet är att, som redan sker i någon

mån vid journalisthögskolorna, förlägga vissa moment av utbildningen till lämpliga företag eller organisationer.

Val av arbetsuppgifter och arbetsformer liksom tillgång på lämpliga läromedel har också stor betydelse för integrationen. Som en allvarlig svårighet framhålls bristen på goda läromedel. Samtidigt som utredningen betonar betydelsen av att den praktiska delen av utbildningen blir så verklighetsbetonad som möjligt framhåller den högskolornas ansvar för den mer teoretiska skolningen. Det gäller den utbildning som skall öva förmågan och benägenheten till självständig och kritisk hållning.

Utredningen redovisar utbildningens nuvarande uppläggning vid högskolorna och konstaterar att högskolorna på skilda vägar har kommit till ungefär samma slutresultat. De skilda vägar högskolorna valt tar utredningen som exempel på den pedagogiska frihet som måste finnas vid en högre utbildningsanstalt.

Utifrån dessa överväganden ger utredningen förslag till åtgärder som eliminerar onödiga yttre restriktioner som hämmar integrationssträvandena. Valet av verksamhetsformer och planering av innehållet i utbildningen bör enligt utredningens mening lämnas till högskolornas eget avgörande i överensstämmelse med uttalanden i prop. 1975: 9.

Flera skäl talar enligt utredningen för att timplanen för journalisthögskolorna avskaffas. Regeringen bör i stället ange de allmänna riktlinjerna för utbildningen och anvisa en resursram. Utifrån dessa förutsättningar får högskolorna själva utforma innehåll i och utformning av undervisningen. Dessa förändringar bör enligt utredningen kunna genomföras redan innan de nya utbildningsplanerna börjar tillämpas.

Även en utökning av det samhällsorienterande innehållet vill utredningen se som ett medel att stärka integrationen eftersom detta innebär att de studerande har bättre kunskapsbas att stå på vid genomförandet av de integrerade övningarna.

Enligt förordningen för journalisthögskolorna skall de studerande fullgöra ett examensarbete i något av ämnena massmediekunskap, samhällskunskap eller språkvård och stilistik. Examensarbetet kan ses bl. a. som ett inslag i integrationen eftersom eleven i detta skall förena praktiska erfarenheter och teoretisk kunskap. Kritik har i olika sammanhang riktats mot examensarbetet. Bl. a. har anförts att tidsnöd lätt uppstår och att arbetet ibland är svårt att passa in i övrig undervisning.

För att få ett underlag för sina bedömningar har utredningen i de tidigare nämnda enkäterna låtit journalisterna ange vilket värde de tilldelar examensarbetet ur utbildningssynpunkt. Resultatet visar en relativt låg värdering även om tendenser finns till en mera positiv bedömning under senare år. Enighet tycks enligt utredningen råda om behovet och nyttan av fördjupning inom en större sammanhängande uppgift. Samtidigt förefaller begränsningen till ämnesområden och därmed arbetsmetoder enligt utredningen ibland få till följd att arbetsuppgifterna

inte upplevs som betydelsefulla ur journalistisk synpunkt och därmed har dålig kontakt med övriga delar av undervisningen. Man har också påtalat risken för att examensarbetet upplevs som ett slags examensprov, vilket kan få olyckliga följder för övriga delar av undervisningen.

Utredningen förordar att bestämmelserna om examensarbetet tas bort och att examensarbetet ersätts med ett innehåll som bättre stöder integrationen. Bestämmelser som skall ge möjlighet till fördjupning och pedagogisk utveckling bör enligt utredningen ges i utbildningsplanen och inte i författningstext. Därmed får man större valfrihet i tillämpningen. Utredningen vill med sitt förslag främst få bort den begränsning till ämnesområden och därmed metod som nuvarande ordning ger.

Vad gäller innehållet i fördjupningen anser utredningen att insikter i utredningsmetodik och erfarenhet av olika tekniker bör kunna ges de studerande i stora integrerade reportageövningar eller informationsuppgifter där både tryck- och etermedier utnyttjas. Enligt utredningens mening är det väsentligt att utrymme skapas för en större uppgift med journalistisk inriktning med tyngdpunkt på materialinsamling och presentation. Denna uppgift kan utformas som gruppuppgift eller enskild uppgift efter de studerandes önkemål. Den tid som motsvarar det nuvarande examensarbetet kan dessutom användas för att fylla ut luckor i tidigare inhämtad kunskap.

I olika sammanhang har framförts tanken på att införa enhetliga meriteringsgrunder för lärartjänster i praktiska och teoretiska ämnen vid journalisthögskolorna som ett led i strävandena till integration. Utredningen påvisar emellertid att möjlighet till integration är avhängig av en rad faktorer. Den redovisar skäl som talar mot en lösning med enhetliga lärartjänster och anser sig inte kunna lägga fram ett förslag av denna innebörd. Däremot anger utredningen en annan väg till lösning av problemet att ge lektorerna i praktiska ämnen möjlighet att hålla sin yrkeskunskap aktuell. Utredningen föreslår nämligen att dessa skall ges samma möjlighet till tjänstledighet för fortbildning med oavkortad lön som nu finns för vissa lärare i praktiska ämnen inom gymnasieskolan.

Värdet av att praktiskt verksamma journalister medverkar i undervisningen betonas av utredningen. Den föreslår att möjligheten övervägs att förordna sådana på hel- eller deltid för ett eller några år som speciallärare av olika slag.

Det pedagogiska utvecklingsarbetets betydelse för integrationen betonas av utredningen, som också erinrar om att medel från anslaget för pedagogiskt utvecklingsarbete vid universiteten efter UKÄ:s prövning kan användas även för projekt som rör journalistutbildningen.

Utredningen tar också upp frågan om lokaliseringen av journalistutbildningen och anser att det bör vara en uppgift för organisationskommittéerna för högskolereformen att överväga även lokaliseringen av denna utbildning. Som ett skäl för denna omprövning anför utredningen

behovet av samarbete med lokala nyhetsmedier. Enligt utredningens mening erbjuder storstäderna härvidlag inte alltid de bästa förutsättningarna. Ett annat skäl som anförs är den utpräglade storstadsdominansen i rekryteringen till journalisthögskolorna.

Studiepraktik

Utredningen har genom enkätresultaten och genom kontakter med pressorganisationer, lärare och elever kommit till slutsatsen att praktikterminen fyller en viktig funktion i journalistutbildningen. Det är enligt utredningen inte några större problem att skaffa praktikplatser till samtliga studerande även om det inte är möjligt att tillgodose alla individuella önskemål. Svårigheterna är stora att skaffa praktikplatser inom dagspressen medan å andra sidan nya möjligheter till praktikplatser har öppnats genom att många informationstjänster har kommit till på senare tid.

Utan att komma med konkreta förslag tar utredningen upp frågan om hur man skall kunna skaffa fler praktikplatser inom dagspressen. Som tänkbara vägar till lösning anges överenskommelser där företag förbinder sig att upplåta praktikplatser eller avtal mellan Svenska Journalistförbundet och arbetsgivarorganisationerna. Utredningen menar att man också bör kunna diskutera möjligheten att i någon form knyta praktikplatserna till presstödet.

Utredningen föreslår att studerande som har praktisk erfarenhet av journalistiskt arbete på minst sex månader skall kunna befrias från kravet på studiepraktik. Ett sådant arrangemang kan på sikt lätta behovet av praktikplatser.

Med hänsyn bl. a. till vad som har gjorts för att tillgodose behovet av praktikplatser anser utredningen inga ytterligare åtgärder nödvändiga för närvarande.

Etermedier

Frågan om etermediernas ställning i utbildningen har diskuterats under åtskilliga år. Utredningen finner utvecklingstendenserna på området motsägelsefulla men anser att man kan räkna med en betydligt lugnare utveckling än som förutspåddes för några år sedan. Efter olika överväganden kommer utredningen till slutsatsen att med hänsyn till etermediernas allt större betydelse i det totala informationsflödet i samhället det kan vara rimligt med en jämnare fördelning mellan etermedier och tryckta medier i journalistutbildningen. En grundläggande etermedieutbildning bör därför ges alla studerande, oberoende av vilket arbetsfält vederbörande avser att senare gå in på.

Utredningen föreslår att stadgandet om examensarbetet i dess nuvarande form upphävs. Därvid skulle en möjlighet öppnas att ge undervisningen om etermedier större utrymme. Det friare medelstilldelningssy-

stem som följer av besluten om den nya högskolan liksom den nya studieorganisation som föreslås ger på sikt enligt utredningen större lokal frihet att variera utbildningen och möjlighet för eleverna att specialisera sig efter intresseinriktning.

Studieorganisation

Som bakgrund till sina förslag om framtida studieorganisation för journalistutbildningen tar utredningen upp ett principiellt resonemang om vilka kunskapskrav som kan ställas på journalister. Den konstaterar därvid att man utan större svårighet kan fastställa sådana krav vad avser den i inskränkt mening yrkestekniska delen av utbildningen.

I journalistutbildningen har det emellertid bedömts vara nödvändigt att också föra in ett mått av allmänt inriktad utbildning. Att specificera ett sådant kunskapskrav finner utredningen nästan omöjligt. På olika sätt har kommit fram synpunkter och önskemål som kunde motivera en utökning av det allmänna kunskapsstoffet i utbildningen. Utredningen har dock stannat för att inte ensidigt söka främja en bredare allmän kunskap genom att öka utbildningens längd utan menar att krav i denna riktning kan tillgodoses genom förändring av antagningsbestämmelserna, genom förändring av utbildningsplanen och genom fortbildningsinsatser.

När det gäller det samhällsvetenskapliga stoffet finner utredningen en utökning och fördjupning nödvändig. Utredningen anger som motiv för sitt förslag i detta avseende dels att de krav på utbildningen som har kunnat avläsas i undersökningen pekar i denna riktning, dels att den politiska processen i vid mening är en dominerande referensram för journalistisk verksamhet. Ytterligare ett motiv är att samhällsvetenskapliga problemställningar kan skapa känsla för samhällssammanhang och förmåga att finna och hantera källor.

Den utökning av det samhällsvetenskapliga stoffet som utredningen finner nödvändig föreslås bli förverkligad genom att utbildningstiden förlängs med en termin. Utredningen finner det riktigt att detta mera allmänna stoff läggs i början av utbildningen som en grundkurs med möjlighet att framdeles på denna bygga också andra utbildningslinjer inom informationssektorn, i första hand en informationslinje.

Utredningens förslag till studieorganisation innebär att i högskolans sektor för kultur och information skall finnas en allmän utbildningslinje om 100 poäng benämnd journalistlinjen och utformad på följande sätt.

5:e studietermen	Fördjupningsstudier	20 poäng
4:e studietermen	Studiepraktik	20 poäng
3:e studietermen	Journalistisk	} 40 poäng
2:a studietermen	grundkurs	
1:a studietermen	Samhällsorienterande grundkurs	20 poäng

Utredningen föreslår att den nya studieorganisationen skall införas läsåret 1977/78.

Till förslagen har fogats ett förslag till utbildningsplan.

Utredningen avstår från detaljerade förslag angående utbildningens innehåll och från förslag om verksamhetsformer i undervisningen. Det viktigaste måste enligt utredningen vara att skapa instrument för en fortlöpande innovationsverksamhet. Utredningen säger sig därvidlag helt ansluta sig till 1968 års utbildningsutrednings (U 68) tankar att en sådan innovationsverksamhet måste vara lokalt förankrad i utbildningsmiljön och i samspel med det omgivande samhället och yrkeslivet. Utredningen erinrar också om att högskolereformen innebär att den centrala regleringen av utbildningslinjernas innehåll kommer att upphöra. Detta ger en större rörelsefrihet att välja innehåll och pedagogisk utformning av utbildningen inom ramen för ett angivet utbildningsmål.

I en kommentar till sitt organisationsförslag framhåller utredningen bl. a. beträffande fördjupningsterminen att det troligen inte kommer att vara möjligt att ge samtliga kurser varje termin eller år och att det därför kan bli aktuellt att den studerande får vänta på den kurs som intresserar honom. Utredningen ser en möjlig väg att differentiera utbudet och ge eleverna större valfrihet i att man har olika kurser i Stockholm och Göteborg. Fördjupningsterminens kurser skall också kunna nyttjas för fortbildning. Utredningen understryker att den ser detta som ett komplement till FOJO-utbildningens kortare kurser.

I fråga om betyg anser utredningen att nuvarande praxis med betygen icke godkänd och godkänd bör få tillämpas också i fortsättningen.

Fortbildning och fördjupning

Med hänvisning bl. a. till det stora intresset för FOJO:s och Pressinstitutets kurser konstaterar utredningen att det föreligger ett stort behov av fortbildning inom journalistkåren.

Utredningen anser att fortbildningen bör fylla flera olika behov. Den skall dels ge journalister med bristfällig utbildning grundläggande kunskaper i viktiga ämnen, dels ge dem som kommit in i journalistyrket på andra utbildningsvägar kompletterande journalistisk utbildning. Den skall också ge tidigare journalishögskolestuderande den specialisering som de ofta får behov av efter några år i yrket. Därför föreslår utredningen att FOJO skall få möjlighet att utvidga sin verksamhet till samtliga de nämnda uppgifterna. Arbetsfördelningen mellan FOJO och journalisthögskolorna föreslås vara den att FOJO anordnar kortare kurser medan journalisthögskolorna svarar för mer tidskrävande fortbildning i form av enstaka kurser eller studiekurser. Utredningen framhåller att de studiekurser som ingår i utbildningslinjen också kan erbjudas som enstaka kurser. Detta bör göra det möjligt att i större utsträckning utnyttja journalisthögskolornas resurser för fortbildning.

Utbildningskapacitet

I utredningens uppgifter har ingått att även bedöma frågan om utbildningskapaciteten vid journalisthögskolorna med utgångspunkt i en bedömning av utbildningsbehovet inom en bred sektor med utbildning likartad den som journalisthögskolorna erbjuder. Utredningen framhåller svårigheterna när det gäller framtidsbedömningar men redovisar väntade behov inom olika områden som är aktuella i sammanhanget. Utredningen finner inga motiv för att föreslå förändring av det nuvarande antagningstalet och vill därför rekommendera att antagningen fastställs till 120 elever per år vid vardera högskolan.

Utrustning och kostnader

När det gäller beräkning av kostnader för förlängning av utbildningen med en samhällsorienterande grundkurs om 20 poäng finner utredningen det rimligt att gå ut från den resurstilldelning som tillämpas för närmast motsvarande studiekurser inom samhällsvetenskaplig fakultet. Utredningen kommer då till en kostnad per studerande och termin av 1 600 kr. Om detta belopp ökas med medel för drift, lokaler m. m. blir kostnaden 2 000 kr. Kostnaden för maskinskrivningskurser, vilka utredningen anser bör köpas utifrån, beräknas inledningsvis till maximalt 76 000 kr. per budgetår för båda högskolorna tillsammans.

Enligt utredningens mening är det angeläget att i samband med den föreslagna reformen genomföra en informationskampanj. Kostnaderna beräknas till 15 000 kr. per högskola. Utredningen räknar med att medel för information behövs också fortlöpande.

Den tekniska utvecklingen inom massmedierna går mycket snabbt och utredningen anser det uppenbart att den nya tidningstekniken snart behöver få en plats i utbildningen och att denna utveckling därför måste förutses i utrustningsplaneringen. Målet för utbildningen bör enligt utredningen vara att ge sådan kunskap om tekniken att eleven är medveten om vilka tekniska möjligheter och begränsningar som gäller i journalistyrket. Däremot är inte skolans uppgift att ge teknisk färdighet att behärska apparaturen.

Utredningen redovisar ett utrustningsprogram för undervisning i tidningsproduktion samt radio- och TV-produktion som innebär kostnader på ca 800 000 kr. per högskola. Med en avskrivningstid på tio år behöver varje högskola tillföras ca 80 000 kr. årligen för ändamålet. Denna summa torde enligt utredningen rymmas inom de kostnader som journalisthögskolorna hittills varje år lagt ner på utrustning.

Utredningen förordar att högskolorna får möjlighet att inleda försöksverksamhet med bildskärmar och dator. Man skall därvid hyra utrustningen och kostnaderna beräknas till 50 000 kr. per år. Utredningen föreslår också att försöksverksamhet med fotosättning skall inledas vid en journalisthögskola (eller FOJO) och beräknar hyreskostnaden för en komplett fotosättningsutrustning till 50 000 kr. per år.

3.1.3 Remissyttrandena

Huvuddelen av remissinstanserna har valt att koncentrera sina yttranden på frågor som är av särskilt intresse för dem. Endast en mindre del har gjort en bedömning av förslaget i sin helhet.

De allmänna omdömena om utredningens förslag i stort är bland dem som lämnat sådana övervägande positiva. Således ställer sig *skolöverstyrelsen* (SÖ), *Svenska kommunförbundet*, *Tjänstemännens centralorganisation* (TCO), *Landsorganisationen i Sverige* (LO), *Sveriges förenade studentkårer* (SFS), *Teknologorganisationen REFTEC*, *Grafiska institutet* och *IHR, rektorsämbetet* och *samhällsvetenskapliga fakultetens i Lund utbildningsnämnd* samt *arbetsmarknadsstyrelsen* i huvudsak bakom förslagen. Många av förslagen, t. ex. de om ökad integration i utbildningen mellan teoretiska och praktiska moment samt förstärkning av de samhällsvetenskapliga momenten i utbildningen och förlängning av utbildningen har mött positiva reaktioner hos de flesta remissinstanserna. Även om reaktionerna således är positiva till förslagen i dess helhet eller till väsentliga delar av förslagen har många remissinstanser i vissa avseenden intagit starkt avvikande ståndpunkter eller kommit med kompletterande förslag, vilket ger en splittrad bild av remissopinionen. *Universitetskanslersämbetet* (UKÄ) beklagar att utredningen genom sina direktiv har varit bunden till de mål för utbildningen som riksdagen upptällde år 1967 vid inrättandet av journalisthögskolorna och finner att en mera förutsättningslös prövning hade varit önskvärd. *Rektorsämbetet vid universitetet i Stockholm* anför liknande synpunkter och finner att denna bundenhet har medfört att utredningens förslag präglas av slutenhet mot andra utbildningsformer och av centralisering till journalisthögskolorna. *Riksrevisionsverket* (RRV) anser det svårt att bedöma förslagens relevans då utredningen enligt verkets mening i flera fall inte tillräckligt har analyserat de enkätsvar som förslagen i hög grad bygger på. *Samarbetsnämnden för journalisthögskolorna* samt *Tidningarnas utbildningsnämnd* anför kritiska synpunkter på urvalet i utredningens avnämarenkät.

Några remissinstanser har berört frågan om journalistens roll. *Samhällsvetenskapliga fakultetens i Uppsala utbildningsnämnd* beklagar att utredningen inte tar ställning till vilken roll journalisthögskolorna i första hand skall utbilda sina studerande för och betonar för egen del journalistens roll som opinionsbildare. *Grafiska institutet* och *IHR* framhåller att det torde vara svårt att utgå från en entydig professionell ideologi i utbildningssammanhang p. g. a. specialisering på vissa områden vilket förutsätter annan yrkesbas än den journalistiska samt behov av en bred rekrytering till yrket. *Tidningarnas utbildningsnämnd* anser att den allmänna formuleringen av journalistutbildningens mål inte får innebära att man vid journalisthögskolorna försummar pre-

sentationen av informationen i ord och bild. Därför bör enligt nämnden utbildningen vid journalisthögskolorna få en sådan utformning och ett sådant innehåll att högskolorna blir en lämplig och naturlig utbildningsväg såväl för skrivande redaktionella medarbetare som för fotografer. Liknande synpunkter framförs av SÖ.

När det gäller utvärderingen av den nuvarande utbildningen ger remissinstansernas svar i huvudsak stöd åt utredningens uppfattning om vissa brister i utbildningen vad avser samhällskunskap. Några av dem anför kritiska synpunkter på sättet att göra utvärderingen och på de slutsatser utredningen dragit. Således beklagar *styrelsen för journalisthögskolan i Stockholm* samt *historisk-filosofiska och språkvetenskapliga sektionerna i Göteborg utbildningsnämnder* att utredningens bedömning och förslag endast speglar avnämares och elevs syn på utbildningen. Utbildningsnämnderna menar att någon form av organiserad kontakt med objekten för journalisternas verksamhet, t. ex. tidningsläsarna, hade kunnat ge beaktansvärda synpunkter. Styrelsen erinrar om att förordningen för journalisthögskolorna anger som högskolornas uppgift att bl. a. främja utvecklingen på journalistikens område. Detta innefattar enligt styrelsens tolkning den mediepolitiska uppgift som vilar på journalisthögskolorna. I målformuleringarna för journalistutbildningen ligger enligt styrelsen inte bara en önskan att tillgodose avnämarnas och elevintressen. De återspeglar också övertygelsen att bättre utbildade journalister är en förutsättning för bättre information. Styrelsen finner det svårt att belysa entydigt i vad mån högskolorna har lyckats med denna del av sitt uppdrag men menar att värderingen av högskolornas verksamhet blir alltför snäv om denna aspekt förbigås. *Svenska kommunförbundet* finner det angivna utbildningsmålet adekvat men anser det nödvändigt att utbildningen väsentligt förbättras om målet skall kunna förverkligas. *Historisk-filosofiska sektionens i Stockholm utbildningsnämnd* anser att bristen på jämförelser mellan journalisthögskoleutbildade och den kategori som kommit till de aktuella yrkena utan speciellt yrkesinriktade studier skapar en genomgående oklarhet.

Några remissinstanser berör i sina svar frågan om allmänhetens förtroende för journalisterna. Således vill *matematisk-naturvetenskapliga fakultetens i Stockholm utbildningsnämnd* peka på det material i enkätundersökningen som berör den s. k. förtroendeklyftan. Nämnden finner det anmärkningsvärt att en kvalificerad majoritet av såväl journalister och journalistklubbar som företag anser att allmänheten hyser bristande förtroende för massmedier. Nämnden framhåller att journalistutbildningens främsta målsättning rimligtvis måste vara att utbilda journalister för vilka allmänheten hyser förtroende. Det synes utbildningsnämnden uppenbart att detta ej kan ske om inte journalister har bättre kunskaper inom det eller de ämnesområden vederbörande har

att bevaka. Nämnden finner det egendomligt — mot bakgrund av enkätsvaren — att utredningens förslag mynnar ut i ett förslag med en termins förlängd utbildning där den utökade tiden helt föreslås bli ägnad åt en samhällsorienterande grundkurs. Utbildningsnämnden anser att bristen i utbildningen och därmed orsaken till förtroendeklyftan snarare är att hänföra till journalistens otillfredsställande kunskaper då det gäller faktiska förhållanden inom olika områden och främst i forskningsfrågor.

Kooperativa förbundet (KF) behandlar journalistutbildningen ur folk rörelsesynpunkt och finner att nyexaminerade journalister haft svårigheter att tillfredsställande bevaka och följa folkrörelsefrågor.

Föreningen Svensk fackpress konstaterar beträffande såväl den nuvarande som den framtida utbildningen sådan den har skisserats i utredningen att fackpressen hänvisats till en mycket undanskymd roll trots de speciella problem som den har i samband med sin produktion.

Utredningens förslag i fråga om särskild behörighet har i flertalet fall där frågan berörts fått positiva omdömen av remissinstanserna. Således tillstyrker bl. a. *styrelsen för journalisthögskolan i Göteborg, SÖ, Tidningarnas utbildningsnämnd, rektorsämbetet vid universitetet i Uppsala* och *TCO* förslaget. I några remissvar, bl. a. från *samarbetsnämnden för journalisthögskolorna*, framhålls att om de särskilda behörighetskraven skärps enligt utredningens förslag, det är angeläget att antagningsmyndigheten får möjlighet till dispenser. Samarbetsnämnden anser att behörighetskraven även i fortsättningen bör begränsas så att rekryteringen till utbildningen i fortsättningen får samma bredd som nu. *Matematisk-naturvetenskapliga fakulteten i Göteborg* och *dess utbildningsnämnd* anser — mot bakgrund av behovet av en allsidig rekrytering till informationsyrket — att de särskilda förkunskapskraven bör väljas så att gymnasieskolans naturvetenskapliga och tekniska linjer blir behörighetsgivande. *LO* finner det riktigt att förkunskapskraven i svenska sätts högt men framhåller att bedömningen av språkkunskaperna dock inte får avse enbart de rent formella sidorna av språkbehandlingen. I stället bör enligt *LO:s* mening kravet på begriplighet och lättillgänglighet sättas i främsta rummet. *Styrelsen för journalisthögskolan i Stockholm* ser i förslagen om behörighetskrav en önskan att skapa likformighet med besläktade utbildningar. Styrelsen erinrar om att behörighetsreglerna hittills varit liberala utan att detta medfört olägenheter och ifrågasätter värdet av en skärpning som skulle tvinga den enskilde sökanden till som styrelsen bedömer sakligt onödiga kompletteringar. *Publicistklubben* ställer sig av andra skäl tveksam till förslagen.

I fråga om kunskaper i maskinskrivning ville utredningen inte ställa sådana som förkunskapskrav utan som krav för att få börja andra terminens studier. *Styrelsen för journalisthögskolan i*

Stockholm finner det rimligt att de som vill ägna sig åt journalistyrket förvärvar elementär sådan färdighet innan de börjar utbildningen. *Sveriges Radio AB* delar denna synpunkt. Övriga remissinstanser som berör frågan tillstyrker i stort utredningens förslag. Styrelsen för journalisthögskolan i Stockholm menar emellertid att den ändringen i förslaget måste göras att högskolornas maskinskrivningskurser förläggs omedelbart före den första terminen.

Utredningen föreslår att antagningsproven genomförs enligt nuvarande uppläggning. *UKÄ* menar att utredningen inte anfört tillräckliga skäl för att behålla ett speciellt meritvärderings- och urvalsförfarande vid antagning till journalistutbildning och anser att samma regler bör gälla vid urval till denna utbildning som till andra allmänna utbildningslinjer i högskolan. Ämbetet anför att även läroanstalterna härvidlag har ställt sig tveksamma. Övriga remissinstanser som har berört frågan ställer sig däremot positiva till utredningens förslag. Flera remissinstanser, bland dem *Psykotekniska institutet*, framhåller värdet av den studierådgivning som ges i de delgivningssamtal som följer efter proven. *SFS* säger sig inte ha något att invända mot att antagningsproven tills vidare genomförs enligt nuvarande uppläggning men förutsätter, att studielämplighetsprovet skall kunna genomgå av de sökande som vill stärka sina meriter även om systemet med antagningsprov behålls i framtiden.

Utredningens förslag att arbetslivserfarenhet tilldelas särskilt stor vikt vid urval till journalistutbildningen har kommenterats av de flesta remissinstanserna. Majoriteten av dem har ställt sig positiv till förslaget i stort. Vissa av dem anser att även annan erfarenhet, t.ex. eftergymnasiala studier borde räknas som merit.

SÖ anser att — för att den önskade bredden i fråga om de blivande journalisternas erfarenheter och bakgrund skall nås — ett kvotssystem bör användas som säkrar platser för sökande utan gymnasiekompetens. *SÖ* anser därför att det av utredningen föreslagna kvotsystemet bör accepteras. Flera remissinstanser, bland dem *Sveriges personaltidningsförening*, *Sveriges Public Relations förening*, *Svenska kommunförbundet* och *Sveriges Radio AB* tillstyrker förslaget utan att närmare gå in på dess detaljer, de två sistnämnda dock under förutsättning att antagningsproven bibehålls. *Elevförbundet* anser att yrkeslivserfarenheten inte skall värderas efter innehåll utan efter den sammanlagda längd praktisk yrkeserfarenhet den sökande kan uppvisa. *Elevförbundet* finner att arbetslivserfarenhet bör vara obligatorisk för tillträde till journalisthögskolorna. Liknande synpunkter och ställningstaganden återfinns i remissvaren från *LO*, *A-pressens samorganisation* och *TCO*. *Tidningarnas utbildningsnämnd* vill ge arbetslivserfarenheten ett starkt meritvärde men godtar inte förslaget om kvotgrupper utan föreslår att nuvarande urvalsförfarande bibehålls och kompletteras med poäng för

arbetslivserfarenhet. Nämnden anser vidare att kravet på en period om minst nio månaders sammanhängande anställning inte bör ställas. Även tremånadersperioder bör ge poäng. *Humanistiska fakultetens i Lund utbildningsnämnder* anser att även deltidsarbete inom journalistiken skall få anses meriterande.

Flera yttranden upptar alternativa förslag utan att vara negativa till värderingen av arbetslivserfarenhet. Dessa har det gemensamt att man vill tillföra journalistutbildningen kunskap som inhämtats bl. a. genom eftergymnasiala studier.

Så föreslår t. ex. *humanistiska fakultetens i Lund utbildningsnämnder* en femte kvotgrupp, bestående av sökande med akademiska meriter och yrkeslivserfarenhet. *A-pressens samorganisation* finner det naturligt att understryka arbetslivserfarenheternas betydelse för att skapa god journalistik i framtiden, men anser att det också föreligger skäl att modifiera reglerna på sådant sätt att även studier tillmäts betydelse som värdefullt komplement till arbetslivserfarenheterna.

Styrelsen för journalisthögskolan i Stockholm säger sig önska en sådan konstruktion av poängreglerna att man — utan att det inverkar menligt på värderingen av arbetslivserfarenheten — samtidigt ger någon fördel åt dem som har förvärvat specialkunskaper som är värdefulla för såväl den enskilde, för högskolans utbildningssituation som för journalistkåren som helhet. Styrelsen föreslår att studier som antagningsmyndigheten finner relevanta får tillgodoräknas poängmässigt upp till förslagsvis en poäng inom det föreslagna taket fyra poäng.

Styrelsen för journalisthögskolan i Göteborg påpekar att det föreslagna antagningsförfarandet missgynnar dem som bedrivit akademiska studier före journalistutbildningen, vilket enligt styrelsens mening kommer att minska bredden i den allmännteoretiska bildningsbakgrunden.

Matematisk-naturvetenskapliga fakultetens i Uppsala utbildningsnämnd menar att den naturvetenskapliga journalistiken hämmas om inte eftergymnasial utbildning får tillgodoräknas och föreslår att även teknisk-naturvetenskaplig högskoleutbildning skall vara meriterande till den föreslagna journalistutbildningen, t. ex. genom att ett visst antal platser reserveras för sådana sökande. *Matematisk-naturvetenskapliga fakultetens i Stockholm utbildningsnämnd* och *filosofiska fakultetens i Linköping utbildningsnämnd* anför liknande synpunkter.

Samhällsvetenskapliga fakultetens i Uppsala utbildningsnämnd säger sig inte kunna dela utredningens uppfattning att arbetslivserfarenhet skall ges så stor tyngd medan eftergymnasiala studier inte alls räknas.

Samhällsvetenskapliga och matematisk-naturvetenskapliga fakulteternas i Göteborg utbildningsnämnder för fram likartade förslag vilka innebär att en studerande skall ges möjlighet att efter universitetsstudier få genomgå en speciell (kortare) journalistutbildning.

SFS delar utredningens bedömning att arbetslivserfarenhet kan ge den

blivande journalisten angelägen vidsyn men menar att denna vidsyn också kan uppnås genom engagemang i andra samhällseliga aktiviteter som t. ex. föreningsliv, politisk verksamhet och frivilliga samhällsinsatser av olika slag. SFS finner inte att blivande journalister är i större behov av arbetslivserfarenhet än andra högskolestuderande och motsätter sig den föreslagna särlösningen.

Rektorsämbetet vid universitetet i Uppsala och samhällsvetenskapliga fakultetens utbildningsnämnd där avstyrker förslaget om att fästa särskilt stor vikt vid arbetslivserfarenhet vid antagning till journalistutbildningen och hänvisar i stället till de regler som kommer att gälla för högskoleutbildning i övrigt.

Samarbetsnämnden för journalisthögskolorna liksom *styrelsen för journalisthögskolan i Stockholm* avvisar förslaget att betyg skall införas som urvalsinstrument.

Utredningens förslag att antagningen till journalistutbildning framdeles administreras av antagningsenheten inom det nya universitets- och högskoleämbetet godtas av remissinstanserna. *Samarbetsnämnden för journalisthögskolorna* framhåller dock att den centrala administrationen inte bör utesluta ett nära samarbete med journalisthögskolorna. I fråga om antagningsprovets utformning anser *humanistiska fakultetens i Lund utbildningsnämnder* att tyngdpunkten bör förskjutas så, att arbetsproven tillmäts större vikt.

De remissinstanser som har yttrat sig över förslaget om åtgärder för förbättrad integration mellan teori och praktik ställer sig positiva till förslaget. *RRV* understryker starkt betydelsen av en väl fungerande integration. *UKÄ, filosofiska fakultetens i Linköping utbildningsnämnd* samt *A-pressens samorganisation* berör den ökade samhällsvetenskapliga utbildningens betydelse i integrationssammanhang. *UKÄ* pekar på behovet av en närmare samordning mellan den samhällsorienterande grundkursen och den efterföljande journalistiska grundkursen bl. a. i syfte att ge de språkliga inslagen en mer accentuerad ställning och kontinuerlig behandling. *A-pressens samorganisation* förordar att den förstärkta samhällsorienteringen ingår som en integrerad del under hela utbildningstiden. Även utbildningsnämnden tar upp detta alternativ och menar att utredningen när den talar om integration så gott som alltid avser sådan inom grundkursens ram. Utbildningsnämnden efterlyser en diskussion i ett vidare perspektiv om integrerad undervisning som skulle kunna omfatta hela studiegången.

Nämnden för samhällsinformation vill i integrationssammanhang uppmärksamma de erfarenheter av projektverksamhet som gjorts vid journalisthögskolan i Stockholm.

Grafiska institutet och *IHR* anser att en framgångsrik integration är beroende av samarbete inte enbart med massmedier utan även med myn-

digheter, förvaltning, företag och organisationer liksom andra utbildningsinstitutioner.

De som yttrat sig över slopandet av timplanen stöder förslaget. Däremot råder delade meningar i fråga om förslaget att stadgandet om examensarbetet i dess nuvarande form skall tas bort. Således har *Sveriges Radio AB* ingenting att invända mot förslaget under förutsättning att man fortfarande skapar utrymme för en större kvalificerad uppgift med journalistisk inriktning under fördjupningsterminen. *Humanistiska fakultetens i Lund utbildningsnämnder* däremot anser att examensarbetena skall behållas men att det bör överlåtas åt journalisthögskolorna att bestämma utformningen. *Reftec* anser att examensarbetena bör finnas kvar men ges en klarare vetenskaplig inriktning.

I fråga om lärare är *statskontoret* tveksamt till den distinktion som görs mellan lärartjänster i praktiska och teoretiska ämnen. Det borde enligt statskontorets mening vara naturligt att journalisthögskolorna i båda fallen sökte lärare med yrkeserfarenhet. Likaså borde den föreslagna "à jourföringen" vara lika angelägen för båda lärargrupperna. *RRV* delar sistnämnda synpunkt. *Styrelsen för journalisthögskolan i Stockholm* säger sig inte vara övertygad om att tanken på enhetslektorat är orealistisk. Styrelsen hemställer att tjänstekonstruktionen för de nuvarande praktiska lektoraten ändras så att underlag skapas för en mera realistisk lönesättning. Liknande synpunkter och förslag framförs av *styrelsen för journalisthögskolan i Göteborg*, *samarbetsnämnden för journalisthögskolorna* samt *bibliotekshögskolan och dess utbildningsnämnd*. *Humanistiska fakultetens i Lund utbildningsnämnder* anser att den praktiska journalistiska yrkesutövningen bör beaktas också när de teoretiska lärartjänsterna tillsätts, vilket enligt nämnderna skulle främja integrationen praktik-teori. Nämnderna finner också att man bör överväga att utnyttja de teoretiska lärarnas erfarenheter och kunskaper i arbetet med övningstidningarna, i vilket arbete enligt nämndernas åsikt även aktiva journalister bör engageras. Flera remissinstanser, bl. a. *Sveriges Radio AB* framhåller betydelsen av att rekryteringen av praktiska lektorer med bred journalistisk yrkeserfarenhet säkerställs liksom att dessa ges tillfälle till tjänstledighet enligt utredningens förslag.

Förslaget om att yrkesverksamma journalister skall knytas till journalisthögskolorna som speciallärare får ett positivt mottagande. *Styrelsen för journalisthögskolan i Göteborg* anser att det finns behov på både press- och informationslinjen av ett sådant arrangemang. *Kulturrådet* förutsätter att även på kulturområdet verksamma journalister kommer att engageras i detta sammanhang. *Personalutbildningsnämnden* föreslår att företrädare för statliga myndigheter anlitas i utbildningen.

I fråga om pedagogiskt utvecklingsarbete anser *styrelsen för journalisthögskolan i Stockholm* det svårt att passa in journa-

listutbildningens behov av medel för utvecklingsarbete i de ramar som fastställs av UKÄ för universitetsområdet och föreslår särskilt anslag.

Bland dem som yttrat sig om lokaliseringsen av journalistutbildningen är rösterna för och emot en förändring ungefär lika många. *Arbetsmarknadsstyrelsen, bibliotekshögskolan, SFS och humanistiska fakultetens i Lund utbildningsnämnder* tillstyrker utredningens förslag om utredning. *Humanistiska fakultetens i Umeå utbildningsnämnd* finner det naturligt att en journalistlinje förläggs till Umeå. Också *rektorsämbetet vid universitetet i Umeå* samt *samhällsvetenskapliga fakultetens i Umeå utbildningsnämnd* anser Umeå lämplig som lokaliseringsort för journalistutbildning med Sundsvall som alternativ. *Organisationskommittén för Umeå högskoleregion* hemställer att den får i uppdrag att ytterligare kartlägga förutsättningarna för lokalisering av journalistutbildning till i första hand Sundsvall/Härnösand och i andra hand Umeå. *Samarbetskommittén för Sundsvall/Härnösands högskola* anser att en enhet inom journalistutbildningen bör lokaliseras till Norrland. Enligt dess bedömning bör Sundsvall i så fall vara det mest lämpliga lokaliseringsalternativet. *Samarbetskommittén för högskolefrågor i Västernorrlands län* anför liknande synpunkter.

Mer eller mindre avvisande till tanken på en ändrad lokalisering av journalistutbildningen är de båda *journalisthögskolorna, samarbetsnämnden för journalisthögskolorna, historisk-filosofiska sektionens i Stockholm utbildningsnämnd* och *Publicistklubben*. Som skäl för sitt ståndpunktstagande anför styrelsen för Göteborgshögskolan de nuvarande goda kommunikationerna till olika instanser som den behöver anlita, god tillgång till övningsobjekt samt att lärarrekryteringen skulle försvåras vid en utlokalisering. Styrelsen för journalisthögskolan i Stockholm vill genom en kompletterande statistik visa att en väsentlig del av dem som i utredningens material angetts som stockholmare inte i någon rimlig mening kan sägas komma från Storstockholm. Styrelsen anser det självklart att Stockholm bör ha journalistutbildning och anför liknande skäl som framförts för Göteborg. Det är enligt styrelsen angeläget ur rekryteringssynpunkt att sprida utbildningen till flera orter. Om en informationslinje, som bygger på den föreslagna grundkursen, kommer till stånd anser styrelsen att journalistutbildningen i Stockholm kan skäras ned för att ersättas av utbildning på informationslinjen. Styrelsen föreslår att journalisthögskolorna får i uppdrag att i samråd med UKÄ bearbeta frågan om en informationslinje samt ge förslag till lokalisering av journalistutbildningen och utbildningen inom en informationslinje.

Historisk-filosofiska sektionens i Stockholm utbildningsnämnd menar att en utlokalisering till andra orter än de nu aktuella storstäderna knappast ter sig som en lämplig lösning då det är fråga om en liten elevpopulation och tekniskt komplicerad dyrbar utrustning.

UKÄ, som föreslår en annan organisatorisk lösning än den utredningen skisserat, anser att man i syfte att motverka en alltför storstadsdominerad rekrytering till utbildningen bör kunna pröva förutsättningarna för att enstaka kurser med inriktning på journalistisk verksamhet kan spridas till andra orter än Stockholm och Göteborg. *Humanistiska fakultetens i Lund utbildningsnämnder* menar att en utlokalisering, om den kommer till stånd, inte bör innebära att resurserna delas upp på flera högskolor än två.

Flera remissinstanser, bland dem *styrelsen för journalisthögskolan i Stockholm*, *Publicistklubben*, *SFS* och *Sveriges Public Relations förening* betonar värdet av studiepraktiken. Sistnämnda instans skulle dock helst se att praktiken förlängs. Styrelsen för journalisthögskolan i Stockholm ser allvarligt på svårigheterna att uppbringa godtagbara praktikplatser. *Samarbetsnämnden för journalisthögskolorna* och *styrelsen för journalisthögskolan i Göteborg* anför liknande synpunkter. *Sveriges Personaltidningsförening* menar att urvalet av bra praktik inom interninformation skulle vara större om det gick att minska företagets och myndigheternas rädsla för att släppa journalistelever in på sig och efterlyser bättre information från journalisthögskolorna. *Tidningarnas utbildningsnämnd* menar att en av orsakerna till svårigheten att få praktikplatser vid tidningsföretagen kan vara den ersättning som enligt avtal utgår till elever som fullgör sin studiepraktik vid dagspressföretag. Liknande avtal om ersättning förekommer inte på andra områden. *Publicistklubben* anser att även elever med speciellt intresse för informationsuppgifter p. g. a. det angivna förhållandet i första hand väljer praktikplatser i dagspress och etermedier, där de får betalt under sin praktik. *Publicistklubben* anser att frågan bör ägnas fortsatt uppmärksamhet. *Föreningen Svensk fackpress*, som finner det önskvärt att fler praktikplatser kunde upplåtas inom facktidningarna framhåller att ersättningsfrågan måste lösas. *Sveriges Radio AB* tar upp dispensfrågan och stöder förslaget men framhåller nödvändigheten av att varje fall prövas särskilt.

Några remissinstanser föreslår alternativ till den nuvarande praktikperioden eller anser att den skall avskaffas. Således menar *Grafiska institutet* och *IHR* att nyttan av studiepraktiken varierat avsevärt beroende på de studerandes yrkeslivserfarenhet. Om studiepraktiken främst syftar till att ge de studerande färdighetsträning, torde denna enligt nämnda remissinstanser ges effektivast om studiepraktiken genomförs som ett ytterligare projekt. Med hänsyn till att praktiken inte synes kunna göras likvärdig för eleverna föreslår *Tidningarnas utbildningsnämnd* att den nuvarande praktikterminen utgår. I dess ställe vill nämnden ha studieperioder vid massmedieföretag som en del av den praktiska utbildningen vid journalisthögskola. Nämnden framhåller att försök med praktiska studieveckor har genomförts vid Göteborgshögskolan där erfarenheter-

na har varit mycket goda. *Nämnden för samhällsinformation* anser att förslaget att införa flera korta praktikperioder i stället för en sammanhängande period bör övervägas ytterligare.

Några remissinstanser har berört frågan om att knyta upplåtandet av praktikplatser till det statliga presstödet. Flertalet av dem har ställt sig avvisande till tanken. *Pressutredningen* framhåller att presstödet syfte är att vidmakthålla en mångfald inom dagspressen, inte att bidra till en effektiviserad journalistutbildning. *Elevförbundet* ställer sig avvisande med motiveringen att det då skulle bli den redan ekonomiskt svaga delen av pressen som fick ta det största ansvaret för praktikanterna. Med liknande motivering avvisar även *TCO* detta alternativ. *TCO* bedömer en lösning avtalsvägen möjlig.

Utredningens förslag rörande studieorganisationen och motiven för förslagen accepteras i de allmänna huvuddragen, men har gett upphov till många kommentarer och kompletterande förslag från remissinstanserna. Dessa har främst gällt utökningen av samhällsorienteringen, behovet av förstärkning även av andra moment i utbildningen, etermedieutbildningen samt anknytning till och samordning med annan högskoleutbildning.

Styrelsen för journalisthögskolan i Stockholm förutsätter att de föreslagna studieorganisatoriska anordningarna utformas på sådant sätt att det positiva och särpräglade i den nuvarande sammanhållna journalistutbildningen inte äventyras. *Humanistiska fakultetens i Umeå utbildningsnämnd* menar att utredningen borde ha tagit fasta på möjligheten att mer energiskt inordna den framtida journalistutbildningen i det allmänna högskoleväsendet. *Samhällsvetenskapliga fakultetens i Umeå utbildningsnämnd* anser att man inte får bygga upp en yrkesutbildning på så svag grund att den skall räddas med fortbildning och varnar för utbildningsklyftor inom journalistkåren. *Statens personalutbildningsnämnd* anser det däremot uppenbart att ett tillräckligt kunnande inte ens på förvaltningens olika fackområden kan tillgodoses inom ramen för en grundläggande journalistutbildning. *Styrelsen för dramatiska institutet* delar uppfattningen att en grundläggande journalistutbildning bör ge allmänna förutsättningar för den utbildade att utöva sitt yrke inom en så bred sektor av arbetsmarknaden som möjligt. Några remissinstanser, bland dem *statens personalutbildningsnämnd* och *Sveriges Public Relations förening*, berör frågan om utbildning inriktad på informationsverksamhet och anser att behovet av sådan utbildning behöver utredas närmare.

Ett stort antal myndigheter och organisationer ställer sig bakom förslaget om förlängning av utbildningen till förmån för en bättre samhällsorientering. Dessa anger i många fall utifrån förhållanden inom egna områden önskvärda inriktningar och betoningar i den samhällsvetenskapliga utbildningen. Några remissinstanser anser att utbildningen bör förlängas med två terminer.

Ett par instanser ställer sig tveksamma till förslaget. Således menar *statskontoret* att en i och för sig önskvärd förbättring av samhällsorienteringen hos eleverna inte på effektivaste sätt inhämtas genom en termins utökade studier vid journalisthögskola. *Arbetsmarknadsstyrelsen* anser att den samhällsorienterande grundkursen för många studerande troligen endast skulle innebära en dubblering av kunskaper de redan har.

Åtskilliga instanser, bl. a. *UKÄ*, *SÖ* samt flera fakulteters utbildningsnämnder, betonar behovet av att även andra ämnen inom bl. a. språk- och naturvetenskaperna får plats inom den samhällsorienterande grundkursens ram.

Några remissinstanser anför synpunkter på den journalistiska grundkursen. *SÖ* menar att man i denna också bör arbeta efter frågeställningen vilken språklig utrustning den som skall ta emot information har, så att ett journalistiskt budskap utformas med utgångspunkt i såväl avsändarens som mottagarens resurser i vidsträckt mening. *Juridiska fakultetens i Uppsala utbildningsnämnd* anser bl. a. att rättskunskapen har fått för litet utrymme och betonar att frågan om lämpliga läromedel i ämnet måste ägnas särskild uppmärksamhet. *Svenska fotografers förbund* och *Pressfotografernas klubb* uttrycker oro och förvåning över att utredningen inte berört fotoutbildningen.

Praktikterminens placering i studieorganisationen har berörts av ett antal remissinstanser. *Styrelsen för journalisthögskolan i Göteborg* delar utredningens uppfattning att den bör förläggas till fjärde terminen. *Styrelsen* menar bl. a. att praktiken bör vara så väl förberedd som möjligt. Den inledande teoretiska grundkursen bör således i sin helhet vara genomgången innan praktikterminen påbörjas.

A-pressens samorganisation menar att den avgörande frågan är i vilket skede praktikterminen är bäst för eleverna och därmed också långsiktigt för branschen. Samorganisationen menar då att flera skäl talar för att praktiken kommer tidigare än under den fjärde terminen. Ett skäl är att många elever saknar tidigare kontakt med journalistisk verksamhet varför en tidig kontakt med den kommande miljön är fördelaktig både för att få en uppfattning om de egna förutsättningarna och för motivationen för fortsatta studier. Samorganisationen föreslår därför att praktiken förläggs till tredje terminen. *Humanistiska fakultetens i Lund utbildningsnämnder*, *styrelsen för journalisthögskolan i Stockholm* och *Publicistklubben* kommer till liknande slutsatser.

Frågan om etermediernas behandling i undervisningen inom fördjupningsterminens ram berörs av några remissinstanser. *Journalisthögskolorna* och *TCO* stöder utredningens förslag om en förstärkning av utbildningen inom området. *Styrelsen för journalisthögskolan i Stockholm* beklagar emellertid att utredningen inte närmare belyst de ekonomiska konsekvenserna av sin ståndpunkt. *SFS* delar utredningens bedömning men anser att frågan på nytt bör prövas i samband med högskolerefor-

mens genomförande, där en sådan utbildning kunde tänkas ingå som en del av journalistlinjen och/eller en eventuell informationslinje. SFS menar att möjligheten att anordna etermediekunskap som enstaka kurs inom dessa linjer bör övervägas. En avvisande hållning till utredningens förslag i detta avseende intar *humanistiska fakultetens i Lund utbildningsnämnder*.

Som nyss har antytts har vissa remissinstanser berört journalistlinjens anknytning till och samordning med annan högskoleutbildning. Utredningen har härvidlag förutsatt att olika delar av journalisthögskolornas utbildning skall kunna bjudas ut som enstaka kurser bl. a. till sådana som har grundlig utbildning inom något område och som vill ägna sig åt publicistisk verksamhet. Utredningen har också skisserat utbildning på en informationslinje där den samhällsorienterande grundkursen skall utgöra bas.

Remissinstanserna har i detta avseende intagit vitt skilda ståndpunkter, från att godta eller föreslå endast vissa modifieringar i utredningens förslag till att föreslå att den teoretiska och den praktiska utbildningen skall skiljas åt. Den förra skulle då inhämtas vid universiteten, den senare vid journalisthögskolorna. *Svenska kommunförbundet* finner att den av utredningen föreslagna ordningen ger påtagliga fördelar och väl harmonierar med en av U 68:s viktigare principer för studieorganisationens utformning, nämligen att öppna högskolorna och göra dem mera allmänt tillgängliga för studier. *Historisk-filosofiska sektionens i Stockholm utbildningsnämnd* anser det vara angeläget att vid en reformering av journalistutbildningen de studieorganisatoriska ramarna görs så vida att vid journalisthögskolorna verksamma lärare och studerande får möjligheter att med betydande lokala variationer utforma utbildningen på det sätt som de finner pedagogiskt mest ändamålsenligt.

Vikten av organisatorisk samordning med hänsyn till forskningen betonas av flera remissinstanser, bland dem *UKÄ*, *historisk-filosofiska sektionens i Stockholm utbildningsnämnd*, *språkvetenskapliga sektionens i Stockholm utbildningsnämnd*, *kursledningen för den yrkesinriktade studiekursen i informationsteknik vid universitetet i Göteborg* och *SFS*. *Statskontoret* anser det rimligt att journalisthögskolans uppgifter inte inskränker sig till att lära ut endast den teknik som efterfrågas utan även omfattar möjligheterna att i ett större perspektiv kritiskt granska nuvarande journalistik och informationsförmedling. Därför behövs ett underlag som bygger på rön från skilda områden. Det bör enligt statskontorets mening övervägas hur journalisthögskolorna skall följa forskningen inom andra ämnen och hur möjligheter kan skapas för skolorna att initiera viss forskning.

UKÄ framhåller att läroanstalterna inom dess område genomgående har ställt sig mer eller mindre kritiska till den föreslagna journalistutbildningens uppläggning och omfattning. I många yttranden har föror-

dats en alternativ uppläggning, där journalistisk yrkesträning läggs som en avslutande utbildningsdel efter en mer omfattande allmän utbildning inom olika basutbildningsområden. För denna lösning talar enligt UKÄ:s mening en rad olika skäl. Som exempel nämns önskemål om bredd i utbildningen genom ökat inslag av allmän utbildning, behovet av en kunskapsmässigt differentierad sammansättning av journalistkåren och önskemålet om journalister med mer omfattande kunskaper i naturvetenskap och teknik. *Matematisk-naturvetenskapliga fakultetens i Stockholm utbildningsnämnd* tänker sig en ordning där ett journalistår — främst innehållande rent mediateknisk utbildning — ingår som linjevariant i de naturvetenskapliga utbildningslinjerna. *Tidningarnas utbildningsnämnd* anser att det ofta uppstått kamp mellan den teoretiska och den praktiska sidan när det gäller att förfoga över tillgängliga timmar, och att den praktiska utbildningen därvid ofta har fått stå tillbaka för den teoretiska. Nämnden föreslår därför att den teoretiska delen förläggs till universitet och övriga högskolor samt till viss del anpassas till blivande journalisters och informatörers behov. Den praktiska utbildningen i journalistik skulle enligt förslaget ges vid journalisthögskolor, vilka alltså skulle ge enbart sådan utbildning.

Publicistklubben hälsar med tillfredsställelse utredningens förslag att vid journalisthögskolorna bjuda ut olika delar av utbildningen i form av enstaka kurser. Därmed skulle personer med grundliga kunskaper från andra områden på kortare tid än fem terminer kunna inhämta de kunskaper om journalistiskt hantverk som de behöver för att övergå till publicistisk/journalistisk verksamhet. *Kulturrådet* anser förslaget vara särskilt tillämpligt vad gäller kulturområdet.

Endast en mindre del av remissinstanserna har yttrat sig över förslaget till utbildningsplan. De har huvudsakligen berört sambandet mellan olika kurser. *Styrelsen för journalisthögskolan i Stockholm* förutsätter att förslaget till utbildningsplan av varje högskola får underkastas en genomgripande översyn och att man därvid är oförhindrad att skapa en sammanhängande plan för utbildningen som helhet. Samma frihet när det gäller förläggningen av den samhällsorienterande grundkursen förutsätter *styrelsen för journalisthögskolan i Göteborg* och *samarbetsnämnden för journalisthögskolorna*. *Bibliotekshögskolan och dess utbildningsnämnd* ansluter sig i stort till förslaget om studieorganisation men ställer sig tveksamma till uttalandet att fördjupningsterminen inte skulle få genomgå i sammanhang med den övriga utbildningen. *Humanistiska fakultetens i Lund utbildningsnämnder* anser att utbildningsplanen bör konkretiseras. Den bör enligt nämnderna formuleras som målbeskrivning, vilken kan tjäna som en varudeklaration. Utifrån denna målbeskrivning bör sedan högskolorna ha frihet att själva besluta hur dessa mål skall nås. *Samhällsvetenskapliga fakultetens i Stockholm utbildningsnämnd* som i stort tillstyrker den skisserade samhällsvetenskap-

liga kursen anser att man bör beakta att den av de studerande kan komma att uppfattas som en löst påhängd del av journalistutbildningen. Därför bör undervisningen inom de olika momenten i kursen enligt nämnden läggas upp så att de framstår som relevanta från journalistisk synpunkt.

Från några håll riktas kritik mot utredningen för att den i förslaget till utbildningsplan inte tillräckligt täckt in vissa områden av journalistiken.

Behovet av fortbildning understryks kraftigt av de flesta remissinstanser som yttrat sig i frågan. *Arbetsmarknadsstyrelsen*, *Landsförbundet* och *Sveriges Radio AB* tillstyrker utredningens förslag. Med tanke på de allt snabbare förändringarna av det svenska samhället anser *LO* att en obligatorisk vidareutbildning bör övervägas. *Styrelsen för journalisthögskolan i Stockholm* har inte några principiella invändningar mot förslagen men framhåller vikten av att högskolorna får tillräckliga medel för sin verksamhet. *RRV* och *FOJO* önskar klarare gränsdragning mellan de typer av kurser *FOJO* resp. journalisthögskolorna bör anordna. *FOJO* anser att all statlig fortbildning, utom journalisthögskolornas undervisning av specialelever inom fördjupningsterminen, skall koncentreras till *FOJO*. *FOJO* vill kraftigt stryka under behovet av en noggrann analys av fortbildningssektorn. I annat fall, menar styrelsen, finns inga riktlinjer för den framtida fördelningen av anslag till fortbildningssektorn. Enligt styrelsens uppfattning måste denna tilldelning ligga i nivå med grundutbildningens. *TCO* har anfört liknande synpunkter och finner en rimlig målsättning på kort sikt vara att fördubbla *FOJO*:s nuvarande kursutbud. Enligt *UKÄ*:s mening bör *FOJO*-utbildningen omfatta kortare kurser med inriktning mot yrkestekniska frågor medan den ämnesspecialiserade fortbildningsverksamheten bör tillgodoses genom högskolans utbud av enstaka kurser. Därigenom, menar *UKÄ*, kan fortbildningen få en bättre spridning över landet och bli mer lättillgänglig för yrkesverksamma journalister. *Humanistiska fakultetens i Lund utbildningsnämnder* instämmer i utredningens förslag om fortbildningens olika syften men vill starkare än utredningen gör framhålla den roll som universiteten kan spela i sammanhanget. *Historisk-filosofiska sektionens i Stockholm utbildningsnämnd* framhåller att det redan nu vid universiteten finns ett antal lämpliga specialkurser med vitt skilda poängtal och inriktningar vilka kan tillgodose åtskilliga fortbildningskrav.

Frågan om fortbildningens närmare inriktning har berörts av några remissinstanser. *Statens personalutbildningsnämnd* betonar i sitt yttrande vikten av att den framtida studieorganisationen utformas så att den kan möta utbildningsbehov av många olika slag. *Språkvetenskapliga sektionens i Stockholm utbildningsnämnd* anser att fortbildningen bör göras anpassbar till olika typer av förkunskaper. *Samarbetsnämnden för jour-*

nalisthögskolorna stryker under reporterfotografernas behov av utbildning. *Styrelsen för journalisthögskolan i Stockholm* förmodar att det mest angelägna behovet för denna grupp är en överbryggande utbildning som ger jämställdhet med de skrivande kollegerna. *Svenska fotografers förbund* anser att flera kortare kurser och fördjupningskurser i fotografi skulle vara synnerligen motiverade mot bakgrund av utredningens starka betoning av ordjournalistiken. *Föreningen Svensk fackpress* framhåller vad gäller utbudet av fortbildningskurser att facktidningsjournalisterna torde ha synnerligen begränsade möjligheter att delta i FOJO-kurserna, då dessa omfattar för långa perioder. *LO* menar att medarbetare i fackförbundspress och annan fackpress i dag sällas bort om antalet sökande till en kurs är för stort och finner en ändring av detta förhållande nödvändigt. *Grafiska institutet* och *IHR* anser att FOJO-utbildningens rekryteringsbas måste vidgas och framhåller att hela kategorin informationsansvariga utanför massmedia för närvarande saknar fortbildningsmöjligheter.

Ett fåtal remissinstanser har yttrat sig i betygspågången. *Humanistiska fakultetens i Lund utbildningsnämnder* samt *bibliotekshögskolan och dess utbildningsnämnd* instämmer i utredningens förslag att en tvågradig skala skall användas. *Tidningarnas utbildningsnämnd*, vars studieorganisatoriska förslag starkt avviker från utredningens, menar att elev för godkänt avgångsbetyg från journalisthögskola skall ha varit närvarande minst 75 % av utbildningstiden och obligatoriskt ha deltagit i de praktiska studieveckorna.

I fråga om journalisthögskolornas dimensionering föreslår utredningen oförändrad kapacitet, dvs. 240 nybörjarplatser. Flertalet remissinstanser som yttrat sig i frågan delar utredningens bedömning. *UKÄ* tillstyrker utredningens förslag men menar att de av ämbetet förordade möjligheterna att delar av journalistutbildningen skall kunna genomgå som enstaka kurs eller kurser på sikt bör påverka dimensioneringen av direktutbildning på journalistlinjen.

Utredningens principiella uttalande, i samband med dess redovisning av beräknade kostnader för reformen, att journalisthögskolorna bör ha en med hänsyn till nuvarande tidningsteknik adekvat utrustning får uttalat stöd i flera yttranden. I vad mån detta krav skall tillgodoses genom inköp eller leasing diskuteras av några remissinstanser. *Tidningarnas utbildningsnämnd* anser att — med tanke på den snabba utvecklingen inom den grafiska tekniken — utrustning såsom bildskärmar, datorer och fotosättningsmaskiner bör förhyras från tillverkaren. *Samarbetsnämnden för LUP-kommittéerna* anser att omfattningen av utrustningen och frågan om i vilken utsträckning journalisthögskolornas utrustningsbehov skall tillgodoses i form av egna resurser eller genom köpta tjänster bör utredas i vanlig ordning av ansvariga planeringsorgan i samråd med journalisthögskolorna. Liknande synpunkter framförs av

utrustningsnämnden för universitet och högskolor som också framhåller att inköp i allmänhet ställer sig ekonomiskt fördelaktigare än förhyrning, när det gäller utrustning avsedd för kontinuerlig användning under längre tid. *Grafiska institutet* och *IHR* erinrar om ett problem som inte berörs av utredningen, nämligen hur man principiellt skall lösa frågan om utnyttjande av modern teknisk utrustning på tryckerier och tidningar för utbildning. I remissyttrandet hävdas att centrala överenskomelser krävs på området.

Realismen i kostnadsberäkningarna ifrågasätts i några yttranden. Således hävdar *utrustningsnämnden för universitet och högskolor* att utredningens uppgift att varje journalisthögskola skulle ha använt ca 80 000 kr. per år för utrustning inte stämmer med av nämnden kända förhållanden. Med den av utredningen angivna avskrivningstiden för beräknade utrustningskostnader skulle enligt nämnden krävas ett i det närmaste fördubblat årligt resurstillskott. *Styrelserna för journalisthögskolorna* anser att den av utredningen beräknade kostnadsramen av 2 000 kr. per elev är alltför snäv. Styrelsen för journalisthögskolan i Stockholm har i sin beräkning av samma kostnad kommit till beloppet 7 700 kr. Styrelsen hävdar att ersättningsanskaffning inte kan rymmas inom högskolans ordinarie anslag och att antagandet om en tioårig avskrivningstid är orealistiskt. För fotoutrustningen anser styrelsen en successiv ersättningsanskaffning inom en kortare avskrivningstid vara möjlig. För etermedieutrustningen är däremot — enligt styrelsens mening — en successiv ersättning tekniskt omöjlig och engångsanvisningar kommer att krävas. Styrelsen redovisar även andra utrustningsbehov. *Samarbetsnämnden för journalisthögskolorna* vill med hänvisning till högskolornas beräkningar understryka att utredningens kostnadsberäkningar inte är realistiska. *Styrelsen för journalisthögskolan i Göteborg* anser det självklart att Göteborgshögskolan, som redan nu ägnar stort utrymme åt problem som hänger samman med den nya tekniken, förses med den föreslagna bildskärmsutrustningen och utrustning för fotosättning. Även *FOJO* anmäler intresse för sådan utrustning. *Tidningarnas utbildningsnämnd* anser att journalisthögskolorna bör förses med likvärdig teknisk utrustning för att utbildningsstandarden skall hållas på samma nivå. Däremot bör, enligt nämnden, den tekniska utrustningen vid FOJO kunna begränsas med hänsyn till kostnaderna och kurser som kräver sådan utrustning förläggas till någon av högskolorna. *Svenska fotografers förbund* ifrågasätter starkt huruvida den föreslagna utrustningen för fotografiskt arbete är adekvat.

3.1.4 Föredraganden

När journalisthögskolorna inrättades år 1967 (jfr prop. 1967: 43, SU 1967: 86, rskr 1967: 199) angavs som mål för verksamheten att den journalistiska yrkesträningen borde ge de studerande vana att systema-

tiskt söka efter källor, att kritiskt och metodiskt granska tillgängligt material samt att korrekt — vad gäller såväl innehåll som språklig utformning — presentera information. Journalistutbildningsutredningen (U 1973: 08) har vid den nu genomförda översynen av utbildningen — redovisat i betänkandet (SOU 1975: 25) A jour. Om journalistutbildning — inte haft i uppdrag att ompröva dessa mål. Däremot skulle den granska hur den hittills anordnade utbildningen förhåller sig till dem.

Utredningen har genom enkäter till tidigare elever vid journalisthögskolorna, tidningsföretag, journalistklubbar och Sveriges Radio AB sökt få en uppfattning om utvecklingen inom utbildningen samt tidigare studerandes och avnämarnas inställning till den. Med utgångspunkt i enkätsvaren och kompletterande synpunkter inhämtade från de studerande vid journalisthögskolorna samt företag och förvaltningar som sysselsätter journalister ger utredningen en i stort positiv bild av den nuvarande utbildningen med undantag för dess samhällsorienterande delar. Dessa anses ha uppenbara brister. För att röja undan dessa föreslår utredningen att utbildningen förlängs med en termin.

Jag redovisar i det följande utredningens olika förslag och mina egna ställningstaganden.

På grundval av riksdagens beslut i anledning av prop. 1972: 84 och 1975: 9 (prop. 1972: 84, UbU 1972: 31, rskr 1972: 240; prop. 1975: 9, UbU 1975: 17, rskr 1975: 179) har regeringen i april 1976 meddelat förordning (1976: 231) med provisoriska föreskrifter om tillträde till grundläggande högskoleutbildning.

De allmänna behörighetsvillkoren för tillträde till journalistutbildningen är härigenom fastlagda.

Utöver de allmänna behörighetsvillkoren kan, enligt förordningen, finnas särskilda behörighetsvillkor för enskilda linjer och kurser. Utredningen föreslår att samma särskilda förkunskapskrav skall gälla för journalistlinjen som för bl. a. samhällsvetenskapliga studier. Vidare föreslår utredningen att det, med hänsyn till det svenska språkets betydelse för journalister, skall krävas kunskaper motsvarande tre årskurser svenska i gymnasieskolan. Dessutom skall vissa kunskaper i maskinskrivning vara ett krav för att få påbörja andra terminens studier.

Enligt nyssnämnda förordning skall de särskilda behörighetsvillkoren meddelas i utbildningsplanen. För journalistutbildningen ankommer det på universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) att fastställa utbildningsplanen. Jag anser att utredningens förslag i allt väsentligt bör kunna ligga till grund för UHÄ:s ställningstaganden i samband med att ämbetet fastställer utbildningsplanen. För egen del anser jag att det är önskvärt att de studerande har kunskaper i maskinskrivning. Sådana färdigheter bör vid behov kunna förvärfvas inom kommunal eller annan vuxenutbildning.

Förordningen med provisoriska föreskrifter om tillträde till grund-

läggande högskoleutbildning innehåller även de urvalsregler som skall tillämpas, när antalet sökande överstiger antalet tillgängliga platser. Med hänsyn till att riksdag och regering inte hade tagit ställning till utredningens förslag när nyss nämnda förordning utfärdades, upptogs journalistlinjen i bilaga till denna bland de linjer för vilka regeringen skulle utfärda särskilda föreskrifter (SFS 1976: 231, bil. 5).

Utredningens förslag om urval till journalistlinjen skiljer sig i viss utsträckning från de regler som kommer att gälla för flertalet linjer i högskolan. Således föreslår utredningen att det antagningsprov som i dag används vid urvalet av sökande tills vidare skall vara ett av urvalsinstrumenten i avvaktan på ytterligare utveckling och erfarenheter av det studielämplighetsprov som skall användas för vissa sökande till övriga linjer i högskolan. Utredningen föreslår vidare att arbetslivserfarenhet skall kunna ge högst 2,0 poäng i enlighet med de regler som ges i den nyss nämnda förordningen. Resultatet av antagningsprovet och medelvärdet av betyget från behörighetsgivande utbildning skall vägas samman och därvid kunna ge högst samma poäng som ges för fem års arbetslivserfarenhet, dvs. 2,0 poäng. Om betyg från behörighetsgivande utbildning saknas eller, enligt gällande regler, inte skall ingå vid meritvärderingen skall resultatet av antagningsprovet ge högst 2,0 poäng. Förslaget innebär att arbetslivserfarenhet som merit får avsevärt större tyngd än enligt de regler som gäller för flertalet övriga utbildningar.

Utredningens förslag uttrycker uppfattningen att arbetslivserfarenhet före studiernas början är mycket värdefull för en blivande journalist. Utredningen stöds här av en stark remissopinion. Även jag delar denna uppfattning och anser att utredningens ståndpunkt är väl underbyggd. Jag är därför beredd att i detta fall förorda ett avsteg från de allmänna reglerna för arbetslivserfarenhetens vikt i förhållande till övriga meriter på det sätt som utredningen föreslår.

Remissinstanserna har skiftande uppfattningar om värdet av det nuvarande antagningsprovet. För egen del anser jag att provet i sin nuvarande utformning på sikt bör avvecklas. Med hänsyn till dem som redan nu förbereder sig för att söka till journalistutbildning bör det dock vara kvar under en övergångstid. Det bör användas sista gången vid antagning av studerande inför vårterminen 1980.

Flera remissinstanser anser att även tidigare högskoleutbildning borde räknas som merit vid antagningen till journalistutbildningen. Jag vill i detta sammanhang anföra följande. Kortare utbildning i högskolan som instrument för att meritiera sig för annan högskoleutbildning är en fråga som inte enbart rör journalistlinjen. Nya regler för meritvärdering inom hela högskoleområdet har just fastställts efter ett ingående utrednings- och remissförfarande och sedan riksdagen haft tillfälle att uttala sin mening. Enligt dessa regler meritvärderas inte högskoleutbildning på det sätt som remissinstanserna har uttryckt önskemål om. Först

när erfarenhet vunnits av dessa regler, som träder i kraft den 1 juli 1977, kan det bli aktuellt att ta upp denna fråga.

Den som efter mera omfattande studier i högskolan önskar komplettera sin utbildning med en eller flera kurser som ingår i journalistlinjen bör — som jag berör i det följande — ges möjligheter till detta.

Urvalsreglerna i förordningen med provisoriska föreskrifter om tillträde till grundläggande högskoleutbildning bör således, med de undantag jag har angett beträffande användning av antagningsprovet under en övergångstid samt ett högre värde av arbetslivserfarenhet i förhållande till övriga meriter, gälla även för journalistlinjen.

Frågan om integration mellan praktik och teori i utbildningen har stått i förgrunden ända sedan journalisthögskolorna inrättades.

Man har ansett det angeläget att såväl genom utformningen av utbildningen som genom konstruktionen av lärartjänsterna främja en samordning av praktiska och teoretiska moment.

Från bl. a. journalisthögskolornas och samarbetsnämndens för journalisthögskolorna sida har under en följd av år hävdats att en omkonstruktion av lärartjänsterna skulle väsentligt förbättra möjligheterna till en sådan integration. Genom att inrätta en enda typ av lärartjänst vid journalisthögskolorna i stället för nuvarande tjänster som universitetslektor och lektor skulle man bl. a. komma till rätta med de nuvarande rekryteringsproblemen vad gäller lektoraten.

Utredningen ställer sig tveksam till en sådan lösning. Jag delar utredningens tveksamhet. Det främsta skälet härtill är att denna tjänstetyp skulle kräva en alltför speciell meritering.

Utredningen har emellertid anvisat flera andra vägar att främja integrationssträvandena. Utredningens olika förslag i detta avseende rör vissa studieorganisatoriska frågor. Jag anser dessa förslag väl värda att beaktas i de centrala och lokala myndigheternas arbete med utbildningens planering och närmare utformning.

Utredningen föreslår att lektorer vid journalisthögskolorna skall ges ökad möjlighet att hålla kontakt med utvecklingen i massmedierna. Detta kan enligt förslaget ske bl. a. genom att de får möjlighet att med jämna mellanrum för en tid gå över till yrkesverksamhet inom massmediesektorn.

Med hänsyn till de speciella förhållanden det här är fråga om, bl. a. den snabba tekniska utvecklingen inom journalisternas arbetsområde, anser jag att det är angeläget att lektorerna ges sådana möjligheter. De kostnader som åtgärder med detta syfte kan föra med sig bör täckas ur anslaget Forskning och utvecklingsarbete för högskoleutbildningen m. m. De får inom ramen för detta vägas mot kostnader för andra angelägna åtgärder.

Utredningen föreslår också — för att integrationen mellan praktik och teori i journalistutbildningen skall ökas — att praktiskt verkamma

journalister skall få förordnas som speciallärare vid journalisthögskolorna för begränsad tid. Denna tjänstetyp finns för närvarande vid filosofisk fakultet. Erfarenheterna synes vara goda. Jag biträder därför förslaget.

Utredningen föreslår att frågan om journalistutbildningens lokalisering prövas i samband med att ställning tas till utredningens övriga förslag. Som skäl för detta anför utredningen att möjligheterna till samarbete med lokala nyhetsmedier inte alltid är de bästa i storstäderna. Vidare framhåller den att rekryteringen till utbildningen visar en storstadsdominans. Studerande från storstadslänen är klart överrepresenterade inom utbildningen.

Endast ett mindre antal remissinstanser tar ställning till lokaliseringsfrågan. Arbetsmarknadsstyrelsen och Sveriges förenade studentkårer uttalar sig för att en prövning av lokaliseringen kommer till stånd. Organisationskommittén för Umeå högskoleregion uttalar sig för en lokalisering i första hand till Sundsvall/Härnösand, i andra hand till Umeå. Samarbetskommittén för Sundsvall/Härnösands högskola förordar lokalisering till Sundsvall. Universitetskanslersämbetet kan tänka sig att enstaka kurser förläggs till andra orter än de nuvarande. Mot en förändrad lokalisering uttalar sig främst styrelserna för de båda journalisthögskolorna. Styrelsen för journalisthögskolan i Göteborg anför att kommunikationerna med tryckerier m. m. f. n. är fullt tillfredsställande. Vidare framhåller styrelsen att ett nytt antagningssystem bör kunna motverka storstadsdominansen. Styrelsen för journalisthögskolan i Stockholm gör i stort samma invändningar, men anser samtidigt att det från rekryteringssynpunkt är angeläget att sprida utbildningen till flera orter. Styrelsen har därvid tagit fasta på utredningens resonemang om en informationsteknisk linje som skulle starta från en med journalistlinjen gemensam grundkurs. En sådan linje skulle sannolikt kunna utnyttja journalistutbildningens specifika kostnadskrävande fasta utrustning i en sådan utsträckning att lokalisering av journalist- och informationsutbildning exempelvis till två nya orter skulle te sig ekonomiskt försvarlig. I samband därmed kunde journalistlinjen vid journalisthögskolan i Stockholm skäras ned för att ersättas av utbildning på informationslinjen. Förslag av samma innebörd har lagts fram av samarbetskommittén för Sundsvall/Härnösands högskola, som även presenterat ett förslag till studieorganisatorisk lösning.

För egen del vill jag anföra följande. En grundtanke i den högskole-reform som nu genomförs är att man i fråga om lokaliseringen inte skall flytta existerande utbildningar till andra orter. I stället skall på utbyggnadsorterna utvecklas nya utbildningsvägar med utgångspunkt i bl. a. lokala resurser, de utbildningssökandes efterfrågan och arbetsmarknadens förhållanden. Jag är därför inte beredd att förorda att journalistutbildningen splittras på flera orter, allrahelst som någon

ökning av kapaciteten inte är aktuell. Givetvis utesluter detta inte att närliggande utbildningsalternativ på informationsområdet kan behöva utvecklas inom den nya högskolan och då på orter där det av arbetsmarknads- och andra skäl ligger närmast till hands att förlägga sådan utbildning. Det ankommer i första hand på lokala och regionala myndigheter inom högskolan att föra fram sådana initiativ.

I journalistutbildningen ingår studiepraktik om en termin. De av utredningen gjorda undersökningarna visar att praktiken fyller en viktig funktion. Utredningen anser därför att den bör behållas i nuvarande omfattning. Jag delar utredningens bedömning av studiepraktikens värde men anser att praktikperiodens längd kan diskuteras. Jag återkommer strax till denna fråga.

Jag biträder utredningens förslag att studerande som har praktisk erfarenhet av journalistiskt arbete på minst sex månader skall kunna befrias från studiepraktik. Jag är däremot inte beredd att stödja tanken på att i någon form knyta praktikplatserna till det statliga stödet till pressen.

Som en orsak till svårigheter att skaffa praktikplatser har angetts att det är alltför ekonomiskt betungande för företagen att ta emot praktikanter. Rekommendationer för ersättningen till praktikanterna fastställs genom förhandlingar mellan Svenska journalistförbundet och Tidningarnas arbetsgivareförening. Sådan ersättning utgår normalt inte vid praktik utanför Tidningarnas arbetsgivareförenings område. Jag har inhämtat att parterna ämnar ta upp dessa frågor på nytt. Jag avser att senare föreslå regeringen att ge UHÄ i uppdrag att kartlägga hithörande problem.

Utredningen föreslår att journalistutbildningen organiseras som en allmän utbildningslinje inom sektorn för utbildning för kultur- och informationsyrken. Linjens utbildning bör inriktas mot yrkesverksamhet inom massmedier och information inom offentliga och enskilda organisationer och företag. Utbildningslinjen skall omfatta 100 poäng och utgöras av en samhällsorienterande grundkurs om 20 poäng, en journalistisk grundkurs om 40 poäng, studiepraktik om 20 poäng och fördjupningsstudier om 20 poäng. Den nya studieorganisationen föreslås bli införd läsåret 1977/78.

Jag är inte beredd att förorda att en förlängning av utbildningen med en termin utformas på det sätt utredningen föreslår. Journalistutbildningen bör enligt min mening inledas med en utbildningsgång som omfattar fyra terminer, dvs. 80 poäng. Den femte terminen bör utformas som en påbyggnadsutbildning. Som behörighet för påbyggnadsutbildningen bör gälla minst ett års yrkesverksamhet inom journalist- eller annat informationsyrke efter fullbordad inledande journalistutbildning. Med hänsyn till den skiftande utbildningsbakgrunden inom journalistkåren bör påbyggnadsutbildningen stå öppen också för journalister som

inte har gått igenom den inledande journalistutbildningen. Av dem bör för behörighet till påbyggnadsutbildningen krävas minst fyra års verksamhet inom journalist- och informationsområdet.

Vad jag nu har förordat innebär att journalistutbildningen ges ett inslag av återkommande utbildning. Samtidigt minskas utrymmet, i förhållande till utredningens förslag, för att i den inledande utbildningen lägga in ytterligare moment av samhällsorienterande karaktär. Jag kommer likväl i det följande att förorda att de samhällsorienterande momenten i vid mening ges en starkare ställning i utbildningen. Det bör enligt min mening kunna ske genom att större vikt läggs vid att undervisningen ges en problemorienterad inriktning. Detta främjar också den integration mellan teori och praktik som enligt utredningen har visat sig ha stora fördelar för utbildningens yrkesinriktning och som bedöms positivt av både studerande och lärare.

En förstärkning av de problemorienterade inslagen i utbildningen på det sätt jag har förordat, tillsammans med mitt förslag om påbyggnadsutbildning, bör leda till en omprövning av studiepraktikens utformning och omfattning. Jag utgår från att den mot denna bakgrund bör kunna begränsas till ca en halv termin, dvs. 10 poäng. Därmed skulle också de svårigheter att erhålla praktikplatser, som jag nyss har berört, till en del kunna röjas undan. Det bör ankomma på UHÄ att tillsammans med lokala organ närmare pröva denna fråga. Jag anser att utredningens förslag om studieorganisation i övrigt bör kunna ligga till grund för den fortsatta planeringen av utbildningen. Det ankommer på de lokala organen att inom ramen för av UHÄ fastställda utbildningsplaner bestämma utbildningens innehåll och pedagogiska utformning.

Som jag nyss har anfört visar utredningen på uppenbara brister i journalisthögskolornas utbildning vad gäller samhällsorienteringen, främst i fråga om kommunalkunskap samt kunskap om intresseorganisationerna och folkrörelserna. Dessa brister betonas också starkt i remissyttrandena. Utredningen har anvisat olika vägar att tillgodose kraven i detta avseende, bl. a. genom ändrade antagningsbestämmelser och genom ändring i utbildningens organisation. Dessutom föreslår utredningen, som jag nyss har berört, att utbildningen förlängs med en termin. Som skäl härför anger utredningen, utöver de nämnda bristerna, bl. a. att den politiska processen i vid mening är en dominerande referensram för journalisterna och att samhällsvetenskapliga problemställningar därför är ändamålsenliga för att öva in lämpliga arbetsmetoder, för att ge modeller för fördjupningsperspektiv samt för att skapa känsla för samhällssammanhang och förmåga att finna och hantera källor.

Jag har nyss förordat en förändrad uppläggning av journalistutbildningen för att komma till rätta med nuvarande brister i den. Jag är dock av olika skäl tveksam om värdet av, som utredningen föreslår, en förlängning som kommer uteslutande de samhällsorienterande momenten

till godo, även om bristerna på detta område också enligt min bedömning bör väga tungt i detta sammanhang. Man kan konstatera att många studerande när de börjar journalistutbildningen redan har inhämtat betydande kunskaper bl. a. i samhällsvetenskapliga ämnen vid universitet. För dessa studerande måste en inledande samhällsorienterande kurs inom journalistlinjen framstå som mindre angelägen. Från skilda håll har å andra sidan framhållits andra brister som kunde avhjälpas genom en förlängning. Inom den nya högskolan med dess möjligheter att lokalt besluta om utbildningens innehåll bör det vara möjligt att utforma denna så att hänsyn tas till den studerandes utbildningsbakgrund och behov av breddning och komplettering av kunskaper även på andra områden än det samhällsvetenskapliga, t. ex. humanistiska, naturvetenskapliga och tekniska. Den begränsning av praktikperiodens längd som jag tidigare har förordat bör kunna ge utrymme för en förstärkning av de allmänorienterande inslagen i journalistutbildningen.

Frågan om etermediernas plats i utbildningen har berörts i flera olika sammanhang. Förslaget om en särskild etermedielinje har avvisats vid statsmakternas tidigare beslut om journalistutbildningen. Mot bakgrund av etermediernas allt större betydelse anser utredningen det angeläget med en jämnare fördelning i journalistutbildningen mellan tryckta medier och etermedier. Jag delar utredningens mening att detta bör kunna tillgodoses inom fjärde terminens ram.

Utredningen föreslår att delar av journalistutbildningen skall kunna ges i form av bl. a. enstaka kurser. Flera remissinstanser tillstyrker detta förslag. Med hänsyn till utbildningsstrukturen inom journalistkåren anser även jag att det är angeläget att öppna sådana möjligheter. Bl. a. bör den av mig förordade påbyggnadsutbildningen också kunna ha formen av enstaka kurs. Det kan antas att personer som avser att arbeta inom bl. a. fackpress kan ha behov av att delta i sådana kurser.

Några remissinstanser, bland dem UKÄ, berör i sina ställningstaganden till förslaget om studieorganisation frågan om journalistutbildningens forskningsanknytning. I den nya högskolan skall finnas ett samspel mellan grundläggande utbildning och forskning/forskarutbildning över hela fältet av utbildning. Formerna för detta kan naturligtvis skifta för de olika utbildningarna. Massmedieforskningen spänner över vida fält. Jag anser därför att det är naturligt att den utnyttjar forskningskapacitet som finns vid flera olika enheter. Jag återkommer senare till regeringen med förslag till en högskoleförordning. Som jag redan har anfört bör det vara möjligt för studerande att i omedelbar anslutning till genomgången utbildningslinje genomgå fördjupningsstudier om högst 40 poäng i syfte att vinna tillträde till forskarutbildning. Denna möjlighet kommer självfallet också att vid behov gälla även för dem som gått igenom journalistutbildningen om 80 poäng.

I utredningens uppdrag har också ingått att bedöma dimensioneringen

av journalistutbildningen. Efter att ha redovisat arbetsmarknadsläget och resultatet av övriga undersökningar kommer utredningen till slutsatsen att det inte finns motiv för att föreslå en förändring av den nuvarande antagningskapaciteten. Jag delar utredningens uppfattning. En delvis annan fråga är behovet av särskilda utbildningsinsatser för att förse arbetsmarknaden med andra slag av yrkesmässigt verksamma informatörer och opinionsförmedlare. Jag har tidigare berört den vid min behandling av journalistutbildningens lokalisering. Sådana utbildningsbehov får tas upp i det löpande förnyelsearbetet inom den nya högskolan, särskilt inom ramen för utbudet av enstaka kurser.

Utredningen har även lämnat förslag rörande utrustningen vid journalisthögskolorna och beräknat kostnaderna för denna.

Utredningen har föreslagit att man vid journalisthögskolorna — för att de studerande skall få praktisk erfarenhet av modern tidningsteknisk utrustning — skall få bedriva försöksverksamhet med bildskärmar och datorer samt fotosättningsutrustning. För egen del anser jag att erfarenhet i någon form av sådan utrustning bör ingå i all journalistutbildning. Jag kommer därför att beräkna medel för användning av sådan utrustning under anslaget Utbildning för kultur- och informationsyrken i det följande.

Vad gäller journalisthögskolornas reguljära utrustning bör på vanligt sätt större utrustningsbehov bekostas från utrustningsanslag efter prövning i varje särskilt fall.

De förändringar av journalistutbildningen som jag har förordat bör träda i kraft den 1 januari 1978 vad gäller utbildningen om 80 poäng och den 1 juli 1978 vad gäller påbyggnadsutbildningen.

När det gäller betygsättningen inom journalistutbildningen föreslår utredningen att den praxis som har utvecklats vid journalisthögskolorna skall få tillämpas även i fortsättningen. Det innebär att endast betygen underkänd och godkänd skall användas. Jag har i det föregående tagit upp frågan om betyg i högskoleutbildningen. Jag har därvid redovisat vilka riktlinjer som bör gälla för de ansvariga ämbetsverken, när de i utbildningsplaner för skilda linjer skall fastställa också vilka betyg som skall användas. Jag har då bl. a. angett att man skall ta hänsyn till den betygspraxis som har utvecklats vid utbildningen i fråga.

Jag går nu över till frågan om fortbildning av journalister.

Utredningen konstaterar att behovet av fortbildning av journalister är stort bl. a. på grund av de stora utbildningsskillnader som finns inom journalistkåren. Utredningen framhåller att fortbildningen skall fylla flera olika uppgifter. Den skall ge journalister med bristfällig utbildning grundläggande kunskaper i viktiga ämnen. Vidare skall den ge journalister som kommit in i yrket via andra utbildningsvägar kompletterande journalistisk utbildning. Slutligen skall fortbildning även kunna ge tidigare journalisthögskoleutbildade möjlighet till specialisering efter några år i yrket.

För närvarande erbjuds fortbildning för journalister genom Pressinstitutets kurser, kurser som anordnas av styrelsen för fortbildning av journalister (FOJO), fördjupningsterminen vid journalisthögskolorna och Nordisk Journalistkursus i Århus.

Utredningen föreslår att FOJO får möjlighet att utvidga sin verksamhet till att omfatta de nämnda uppgifterna och att FOJO får anta till sin utbildning även personer som har genomgått grundläggande journalistutbildning. Arbetsfördelningen mellan journalisthögskolorna och FOJO skall enligt utredningen vara den att högskolorna svarar för mera tidskrävande kurser i form av enstaka kurser medan FOJO svarar för kortare sådana kurser.

Behovet av fortbildning betonas starkt i de flesta remissyttranden som har behandlat frågan. TCO anser att man på kort sikt bör fördubbla FOJO:s utbud.

Jag delar remissinstansernas uppfattning att FOJO-verksamheten, som nu pågått några år, på ett utmärkt sätt har kunnat tillgodose en viktig del av journalistkårens fortbildningsbehov. Även om utbildningen i fortsättningen liksom hittills främst bör avse journalister med bristfällig grundutbildning bör den i viss utsträckning kunna stå öppen även för sådana som har genomgått grundläggande journalistutbildning. Jag kommer i det följande vid min anmälan av anslaget Utbildning för kultur- och informationsyrken att beräkna medel som medger en viss ökning av verksamheten. Den av utredningen föreslagna ansvarsfördelningen mellan utbildningsenheterna anser jag lämplig.

Information om de nu föreslagna förändringarna i journalistutbildningen bör ingå som ett led i den information som UHÄ ger om högskolan och bör bestridas inom ramen för de medel som står till ämbetets förfogande.

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna de riktlinjer för journalistutbildningen m. m. som jag har angett i det föregående.

3.2 Vissa frågor om vårdutbildning

3.2.1 Inledning

Vårdutbildningsområdet omfattar ett stort antal utbildningsvägar inom gymnasieskolan, vid sidan av gymnasieskolan men med grundskolan som formell grund (t. ex. sjuksköterskeutbildningen), inom högskolan och inom arbetsmarknadsutbildningen. För redan yrkesverksamma anordnas fortbildning, vidareutbildning m. m.

Enligt riksdagens beslut år 1975 (prop. 1975: 9, UbU 1975: 17, rskr 1975: 179) om reformering av högskoleutbildningen m. m. med början budgetåret 1977/78 kommer bl. a. vissa vårdutbildningar inom och vid sidan av gymnasieskolan att föras till högskolan. Gränsdragningen mel-

lan högskoleutbildning och annan utbildning skall enligt riksdagsbeslutet omprövas fortlöpande. Det ankommer på regeringen att besluta om vilken utbildning som skall föras till högskolan. Såvitt gäller sektorn för utbildning för vårdyrken bör dock högskolan inledningsvis enligt nämnda riksdagsbeslut omfatta bl. a. utbildningarna till laboratorieassistent, arbetsterapeut, hörselvårdsassistent, medicinsk assistent, sjukgymnast, sjuksköterska, tandhygienist, ålderdomshemsföreståndare och socialpedagog. Till sektorn för utbildning för undervisningsyrken kommer enligt samma förslag att föras bl. a. lärarutbildningen, däribland utbildningen av vårdlärare.

3.2.2 Beredning av högskolans vårdutbildningar

Huvuddelen av förslagen i propositionen om reformering av högskoleutbildningen förutsatte för sitt förverkligande ett fortsatt planerings- och utredningsarbete. Vad gäller sektorn för utbildning för vårdyrken sker detta dels inom den centrala och de regionala organisationskommittéerna, dels genom beredning inom en särskild grupp inom utbildningsdepartementet kallad VÅRD -76. I denna beredningsgrupp är även socialdepartementet representerat. Till gruppen har vidare en referensgrupp knutits med representanter för socialstyrelsen, universitetskanslersämbetet (UKÄ), skolöverstyrelsen (SÖ), Landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Centralorganisationen SACO/SR och elevorganisationerna på vårdområdet.

Utgångspunkten för arbetet har varit U 68:s betänkande (SOU 1973: 58) Högskoleutbildning — hälso- och sjukvårdslinje m. m. och de remissyttranden som har avgivits över detta. Enligt riktlinjerna för beredningen skulle arbetet bedrivas i två etapper. I den första etappen skulle vissa vårdutbildningar tekniskt inordnas i högskoleorganisationen den 1 juli 1977. I detta skede förutsattes även att vissa förändringar i utbildningsinnehållet skulle kunna övervägas.

Beredningen hade även att överväga mera långsiktiga och övergripande vårdutbildningsfrågor såsom basutbildning, etappavgång, påbyggnadsutbildning och samordning med andra utbildningar. Detta arbete skulle bedrivas parallellt med beredningens första etapp och främst omfatta en probleminventering.

3.2.3 Beredningens förslag

Beredningen har med skrivelse den 25 oktober 1976 till chefen för utbildningsdepartementet överlämnat förslag till utbildningsplaner och exempel på kursplaner för vissa kortare vårdutbildningar i högskolan. Förslaget innefattar 32 utbildningsplaner och 29 kursplaner.

Genom beslut av 1964 års riksdag (prop. 1964: 73, SU 1964: 96, rskr 1964: 216) har utformningen av den nuvarande arbetsterapeututbild-

ningen lagts fast. Även sjuksköterskeutbildningen bygger på av riksdagen godkända riktlinjer (prop. 1965: 161, SU 1965: 181, rskr 1965: 430 och prop. 1968: 66, SU 1968: 108, rskr 1968: 259). Frågor rörande anordnande av sjukgymnastutbildning enligt provisorisk läroplan har anmälts för riksdagen år 1976 (prop. 1975/76: 100 bil. 10, UbU 1975/76: 27, rskr 1975/76: 331).

För fullständighetens skull redovisas i det följande för samtliga linjer dels nuvarande förhållanden, dels beredningens förslag samt i förekommande fall skrivelser som har anknytning till dessa förslag.

Arbeterapeutlinjen

Nuvarande förhållanden

Enligt proposition (1964: 73, SU 1964: 96, rskr 1964: 216) angående utbildning av bl. a. arbetsterapeuter är arbetsterapeututbildningen treårig och innefattar dels utbildning i skilda arbetstekniker, dels utbildning i medicinska och socialmedicinska ämnen samt i arbetsterapins teori och praktik. Utbildningen är till sitt innehåll delvis besläktad med utbildningen av sjukgymnaster.

Beredningens förslag

Beredningens förslag till utbildningsplan innebär huvudsakligen en teknisk översättning av nu gällande läroplan. Viss omfördelning av innehållet har emellertid skett. Detta gör det möjligt att genomföra en samläsning för arbetsterapeutlinjen och sjukgymnastlinjen dels i en, enligt U 68:s förslag, inledande grundkurs om 10 poäng, dels i studier omfattande ytterligare 15 poäng. Inga förändringar har skett beträffande längden av den kliniska praktiken. Den inledande grundkursen syftar bl. a. till att ge färdighet i grundläggande omvårdnadskunskap. Cirka hälften av kursen utgörs av handledd praktik på vårdavdelning. Mot denna bakgrund föreslås nu gällande krav på förpraktik för inträde till utbildningen upphöra.

Hörselvårdsassistentlinjen

Nuvarande förhållanden

Hörselvårdsassistentutbildningen bedrivs på en ort i landet. Studiegången omfattar två terminer, varav ca 10 veckor är teoretisk utbildning enligt läroplan som fastställts av SÖ år 1967.

Beredningens förslag

I samråd med bl. a. socialstyrelsen utarbetade SÖ år 1970 ett förslag till ny utbildning av hörselvårdsassistenter. Förslaget, som omfattade en utbildningstid på fyra terminer, tog sikte på en allmänt breddad och fördjupad utbildning. I avvaktan på genomförandet av den nya högskolan har läroplansförslaget blivit vilande.

Beredningens förslag till ny hörselvårdsassistentutbildning omfattande 80 poäng bygger till stor del på nyssnämnda läroplansförslag.

Enligt förslaget skall utbildningen inledas med en för vissa vårdutbild-

ningar gemensam grundkurs om 10 poäng. Den inledande grundkursen syftar bl. a. till att ge färdighet i grundläggande omvårdnadskunskap. Cirka hälften av kursen utgörs av handledad praktik på vårdavdelning. Mot denna bakgrund föreslås nu gällande krav på förpraktik för inträde till utbildningen upphöra. För samtliga ämnen, som nu ingår i utbildningen, föreslås en väsentligt utökad studietid. Vidare har vissa nya ämnen tillkommit såsom pedagogik, administration och arbetsledning, matematik och psykoakustik.

Särskilda skrivelser

Behovet av en utvidgad utbildning för hörselvårdsassistenterna har i skrivelser framförts av *Handikappinstitutet*, *Hörselfrämjandets Riksförbund*, *Svensk Teknisk Audiologisk förening* och *Svenska Otolaryngologförbundet*.

Laboratorieassistentlinjen

Nuvarande förhållanden

Laboratorieassistentutbildningen är i dag inriktad mot fem områden. Utbildning för kliniskt-kemiskt och kliniskt-fysiologiskt laboratorium omfattar fem terminer och utbildning för mikrobiologiskt, histopatologiskt samt biokemiskt-medicinskt kemiskt laboratorium omfattar 4,5 terminer. Läroplaner för samtliga utbildningsvägar fastställdes av SÖ år 1969.

Beredningens förslag

Beredningens förslag till utbildningsplaner innebär en viss breddning av det gemensamma innehållet i de fem utbildningarna. Syftet har främst varit att öka rörligheten mellan resp. funktionsområden. Utbildningen föreslås omfatta 100 poäng för samtliga laboratorieassistenten. Härigenom minskar i viss utsträckning behovet av kompletteringskurser.

Medicinska assistentlinjen

Nuvarande förhållanden

Medicinsk assistentutbildning omfattar bl. a. utbildning till radioterapiassistent, röntgenassistent, operationsassistent och oftalmologassistent. De båda sistnämnda utbildningarna kommer att behandlas i det följande.

Kurs för utbildning till röntgenassistent resp. radioterapiassistent omfattar fem terminer enligt läroplaner fastställda av SÖ år 1971 och 1972.

Medicinska assistentutbildningarna är samtliga inriktade mot en specialistfunktion inom hälso- och sjukvårdsorganisationen. Sjukvårdsutbildningen är gemensam. Härutöver kommer olika specialutbildningar. Radioterapiassistenten utbildas dels för radioterapeutisk verksamhet, dels för isotopdiagnostisk verksamhet. Röntgenassistenten utbildas för arbete vid allmän och specialiserad röntgendiagnostisk avdelning.

Beredningens förslag

Enligt beredningens bedömning är det inte möjligt att i en första etapp av arbetet samordna de medicinska utbildningarna. Dessa föreslås därför bli inrättade som särskilda allmänna linjer i högskolan.

De av VÅRD-76 framlagda förslagen till utbildningsplaner bygger i huvudsak på U 68:s betänkande om de kortare vårdutbildningarna. Härvid har större tyngd lagts på klinisk kemi, klinisk fysiologi och fotografi. Inga förändringar har föreslagits beträffande utbildningstidens längd.

Oftalmologassistentlinjen

Nuvarande förhållanden

Utbildningen omfattar fyra terminer och anordnas enligt läroplan utfärdad av SÖ år 1970.

Beredningens förslag

Nu föreliggande förslag till utbildningsplan innebär endast en teknisk överföring av nuvarande utbildningsinnehåll, dock med en viss ökning av vårdpraktiken.

Operationsassistentlinjen

Nuvarande förhållanden

Enligt beslut av 1968 års riksdag (prop. 1968: 66, SU 1968: 108, rskr 1968: 259) bör — i avvaktan på ytterligare underlag för bedömningen av det framtida personalbehovet — utbildningen av operationsassistenter fortsätta vid sidan av vidareutbildningen av sjuksköterskor i operationssjukvård.

Enligt nu gällande läroplan, vilken fastställdes år 1964 av SÖ, omfattar utbildning till operationsassistent fyra terminer.

Beredningens förslag

U 68 har i sitt betänkande om kortare vårdutbildningar, när det gäller medicinsk assistentutbildning, utgått från att operationsassistentutbildningen skulle kunna komma att knytas till en linje omfattande flertalet assistentutbildningar. Det har i den första etappen av VÅRD-76:s arbete inte varit möjligt att göra någon samordning i detta avseende. En fristående operationsassistentlinje föreslås därför bli införd i högskolan den 1 juli 1977 i avvaktan på det mera ingående samordningsarbetet i en andra etapp.

Den principiella utgångspunkten vid överförande av läroplan till utbildningsplan har varit att endast en teknisk översättning skulle göras. Avsteg härifrån har dock skett i två avseenden.

Det har bedömts rimligt att lägga ut det nuvarande utbildningsinnehållet på fem terminer, motsvarande 100 poäng. Vidare har vissa förbättringar i innehållet bedömts skäligen med hänsyn till den faktiska funktion operationsassistenterna har. Förbättringarna avser dels en breddning av vårdinslaget, dels utbildning för arbetsledande uppgifter.

Sjukgymnastlinjen

Nuvarande förhållanden

Läroplan är utarbetad av SÖ och UKÄ i samråd. Utbildningen omfattar fyra terminer. Den bedrivs för närvarande på tre orter.

Sedan höstterminen 1976 bedrivs sjukgymnastutbildning på en ytterligare ort enligt provisorisk läroplan (prop. 1975/76: 100 bil. 10, UbU

1975/76: 27, rskr 1975/76: 331). Denna utbildning om fem terminer är utformad i huvudsaklig överensstämmelse med intentionerna i U 68:s betänkande om kortare vårdutbildningar.

Beredningens förslag

Den provisoriska läroplanen har legat till grund för utarbetande av utbildningsplaner och kursplaner.

Förslaget till förändrad sjukgymnastutbildning möjliggör en innehålls-
lig breddning genom att utbildningen föreslås omfatta 100 poäng. Bl. a. föreslås en förstärkning av beteendevetenskapliga ämnen, administration och arbetsledning och klinisk praktik. Den inledande grundkursen om 10 poäng är gemensam med vissa andra kortare vårdutbildningar i högskolan. Härutöver kan ytterligare ca 15 poäng vara gemensamma med arbetsterapeutlinjen. Utbildningen får ett eget karaktärsämne. Den inledande grundkursen syftar bl. a. till att ge färdighet i grundläggande omvårdnadskunskap. Cirka hälften av kursen utgörs av handledd praktik på vårdavdelning. Mot denna bakgrund föreslås nu gällande krav på förpraktik för inträde till utbildningen upphöra.

Sjuksköterskelinjen

Nuvarande förhållanden

Enligt beslut av 1965 års riksdag (prop. 1965: 161, SU 1965: 181, rskr 1965: 430) omfattar sjuksköterskeutbildningen en för alla blivande sjuksköterskor gemensam *grundutbildning* som på fem terminer leder fram till legitimation. Elever som genomgått gymnasieskolans vårdlinje går enligt beslut av 1973 års riksdag (prop. 1973: 84, UbU 1973: 30, rskr 1973: 216) in i en särskild utbildningslinje som i huvudsak motsvarar grundutbildningens avslutande tre terminer.

För undersköterskor och för skötare i psykiatrisk vård finns avkortade studiegångar om tre terminer.

För fullgörande av speciella uppgifter kommer därutöver *vidareutbildning* (prop. 1968: 66, SU 1968: 108, rskr 1968: 259). Denna omfattar en eller två terminer beroende på specialinriktning.

Beredningens förslag

För både grundutbildning och vidareutbildning innebär beredningens förslag en teknisk anpassning av nu gällande läroplaner. En modernisering av målformuleringarna har skett samt en viss omfördelning av innehållet mellan kurser.

För grundutbildningens del innebär det bl. a. beträffande den kliniska praktiken att större vikt kommer att läggas vid långtidssjukvård. En viss reducering har förutsatts av barnsjukvården med hänsyn till tillgången på praktikplatser.

I utbildningsplanen för påbyggnadslinjen i operationssjukvård har en viss förskjutning skett av målet beträffande färdighet inom anestesi-sjukvård. Detta har föranletts av gällande begränsningar i operations-sjuksköterskans kompetensområde.

Sociala servicelinjen

Nuvarande förhållanden

Utbildning av föreståndare omfattar fem terminer. Dessutom finns en avkortad studiegång på tre terminer för sökande som genomgått gymnasieskolans vårdlinje eller motsvarande specialkurs. För yrkesverkssamma ålderdomshemsföreståndare och hemvårdsassistenter med minst tre års erfarenhet som föreståndare inom åldringsvård eller som hemvårdsassistent finns en kompletteringskurs om ett läsår.

Beredningens förslag

U 68 lade i betänkandet om kortare vårdutbildningar fram förslag till utbildning för föreståndare i öppen och slutet åldringsvård. Utbildningsmålet föreslogs dock bli oförändrat.

SÖ har låtit utvärdera nuvarande utbildning. Utvärderingen visar att utbildningen i alltför hög grad är inriktad på kvalificerad sjukvård. VARD-76 har vid utarbetandet av utbildningsplaner och kursplaner frångått U 68:s förslag som, med sin alltför starka inriktning på bl. a. ålderdomshem, har bedömts behöva omarbetas.

VARD-76 har därför lagt fram ett i förhållande till U 68 nytt förslag. Förslaget omfattar utbildningarna om tre och fem terminer och bygger på den förskjutning mot öppnare behandlings- och boendeformer som pågår inom åldringsvården. Syftet med detta förslag är också att söka täcka behov hos andra åldersgrupper än åldringar, nämligen psykiskt, fysiskt och socialt handikappade, barnfamiljer, äldre samt grupper med särskilda behov. Utbildningen syftar till att ge kompetens för tjänst på ledande nivå inom primärkommunal service.

I förslag till utbildningsplan ingår ett ökat inslag av administration och arbetsledning, psykologi, sociologi och socialmedicin. Utbildningen får ett eget karaktärsämne, social service.

Tandhygienistlinjen

Nuvarande förhållanden

Utbildningen omfattar två terminer och anordnas enligt läroplan utfärdad av SÖ år 1975.

Beredningens förslag

Nu föreliggande förslag till utbildningsplan innebär endast en teknisk översättning av läroplanen, varvid kurserna har indelats i olika ämnesblock. Utbildningen får ett eget karaktärsämne, odontologisk profylaktik.

Påbyggnadslinjer

Nuvarande förhållanden

F. n. anordnas fyra olika högre specialkurser i gymnasieskolan avsedda för redan utbildade laboratorieassistenter, nämligen utbildning i blodgruppsserologi och hemoterapi I—III om vardera två veckor samt utbildning i klinisk cytologi om 24 veckor.

Sedan höstterminen 1975 anordnas utbildning av ortoptister såsom

högre specialkurs i gymnasieskolan. Kursen som bygger på oftalmolog-assistentlinjen omfattar ett läsår.

I vad avser vidareutbildning av sjuksköterskor hänvisas till vad som har anförts under sjuksköterskelinjen.

Beredningens förslag

Beredningen föreslår att följande utbildningar anordnas som påbyggnadslinjer nämligen utbildning i blodgruppsserologi och hemoterapi I—III, utbildning i klinisk cytologi, utbildning till ortoptist samt vidareutbildning av sjuksköterskor.

I förslagen till utbildningsplaner har endast skett en teknisk anpassning av nu gällande läroplaner.

I vad avser vidareutbildning av sjuksköterskor hänvisas till vad som har anförts under sjuksköterskelinjen.

Sektorn för utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken

Utbildning av socialpedagoger

Nuvarande förhållanden

Utbildning av socialpedagoger sker dels vid sociala barna- och ungdomsvårdsseminariet i Stockholm, dels som specialkurs i gymnasieskolan i Malmö. Utbildningen som är treårig skall leda till verksamhet inom institutioner för barn och ungdom.

Beredningens förslag

Utgångspunkt för arbetet med förslag till utbildningsplaner för socialpedagogutbildningen har varit att undvika större förändringar av utbildningens innehåll och utformning mot bakgrund av att det f. n. finns flera utredningsförslag som på ett eller annat sätt berör socialpedagogutbildningen. Sålunda kan ställningstaganden till aktuella utredningsförslag inom barna- och ungdomsvårdsområdet samt utvecklingen inom det sociala området komma att påverka socialpedagogutbildningen. Beredningen föreslår att utbildningen anordnas som lokal linje.

Den nuvarande läroplanen har i vissa avseenden ansetts som något föråldrad, varför vissa justeringar har varit nödvändiga. Sålunda föreslås en samordning kring pedagogiska ämnen i de teoretiska kurserna.

Särskilda skrivelser

Styrelsen för Sociala barna- och ungdomsvårdsseminariet har hos regeringen anhållit att socialpedagogutbildningen anordnas i form av allmän utbildningslinje inom sektorn för utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken. Vidare föreslår styrelsen att seminariet vid lämpligt tillfälle överförs till statlig huvudman. I avvaktan på ställningstagande till de utredningar som berör socialpedagogutbildningen och andra yrkesutbildningar inom det sociala fältet föreslår styrelsen att Allmänna barnhuset kvarstår som huvudman.

3.2.4 Föredraganden

Betydande delar av gymnasieskolans vårdutbildningar jämte sjuksköterskeutbildningen kommer fr. o. m. nästa budgetår att höra till högskolan. Inordandet i högskolan har förberetts av en särskild beredning inom utbildningsdepartementet kallad VÅRD-76.

Beredningen har tillsammans med berörda myndigheter, personal- och elevorganisationer bl. a. utarbetat förslag till utbildningsplaner och exempel på kursplaner. Förslaget innebär väsentliga förbättringar. Sålunda föreslås en förlängning av utbildning till hörselvårdsassistent med 40 poäng, vid vissa grenar av utbildning till laboratorieassistent med 10 poäng, operationsassistent med 20 poäng och såväl statlig som kommunal sjukgymnastutbildning med 20 poäng. Den av 1968 års utbildningsutredning (U 68) i betänkandet (SOU 1973: 58) Högskoleutbildning — hälso- och sjukvårdslinje m. m. förordade gemensamma grundkursen om 10 poäng ingår i tre utbildningslinjer.

Jag anser att beredningens förslag till utbildningsplaner är väl avvägda. Jag förordar därför att de berörda vårdutbildningarna anordnas i huvudsaklig överensstämmelse med VÅRD-76:s förslag fr. o. m. höstterminen 1977. Jag utgår härvid ifrån att den i utbildningarna ingående praktiken genomförs i form av inbyggd utbildning i den utsträckning som nu gäller.

Hälso- och sjukvården befinner sig f. n. i ett utvecklingsskede som kännetecknas av omfattande omstruktureringar och en allt högre grad av specialisering. Vårdpersonalens insatser är helt avgörande för kvaliteten i vården. Utbildningen av denna personal är därvid av stor betydelse. Ovissheten om personalstrukturen på sikt har under en lång följd av år utgjort en återhållande faktor när det gäller att förnya vårdutbildningarnas organisation och innehåll.

Kännetecknande för utbildningarna inom vårdområdet är den stora mångfalden av utbildningslinjer. Endast undantagsvis förekommer samordnade läroplaner, främst beroende på att utbildningarna har tillkommit i bristsituationer för att lösa akuta behov.

Någon samlad översyn av samtliga de vårdutbildningar som nu skall föras till högskolan har inte skett tidigare. Vissa har dock behandlats av U 68 i nyssnämnda betänkande. Genom VÅRD-76:s arbete har ytterligare översyn och samordning blivit möjlig.

Hittills gjorda erfarenheter av arbetet inom VÅRD-76 visar att det finns en rad angelägna frågor att bearbeta i det längre perspektivet. Jag erinrar därvid om vad riksdagen har uttalat i denna fråga (UbU 1975/76: 27 s. 7, rskr 1975/76: 331).

Mot denna bakgrund anser jag det angeläget att nu göra en samlad översyn av studieorganisationen för vårdutbildningarna i högskolan. I detta syfte avser jag att inom kort föreslå regeringen att bemyndiga mig

att tillkalla en kommitté. Utredningen bör nära samarbeta med övriga berörda utredningar nämligen utredningarna *dels* om den gymnasiala utbildningen (U 1976: 10), *dels* om ny lagstiftning för hälso- och sjukvården (S 1975: 04), *dels* om vissa frågor om sjukvårdens inre organisation. Jag har i denna fråga samrått med statsrådet Troedsson.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

godkänna de riktlinjer för viss vårdutbildning i högskolan vilka jag har angett i det föregående.

3.3. Vissa frågor om utbildningen på kulturområdet

Inledning

Högskoleutbildningen på kulturområdet omfattar utbildning av det slag som nu bl. a. bedrivs vid konsthögskolan och konstfackskolan i Stockholm, vid musikhögskolorna, vid statens scenskolor, statens dansskola och dramatiska institutet. Inom detta utbildningsområde har länge pågått ett omfattande utrednings- och utvecklingsarbete. I det följande behandlas vissa aktuella utredningsförslag. 1973 års expertgrupp för konstutbildning (U 1973: 05) har genom delbetänkandet (Ds U 1976: 1) Den högre utbildningen inom bild- och formområdet (II) avslutat sitt uppdrag. Betänkandet (Ds U 1976: 2) Konsthögskolans arkitekturskola (utarbetat av generaldirektören Lennart Holm) behandlar arkitekturskolans uppgifter och framtida ställning. Statens kulturråd och universitetskanslersämbetet har överlämnat en delrapport (UKÄ-rapport 1976: 5) Utbildningen vid statens scenskolor, utarbetad av den gemensamma arbetsgrupp som gör en översyn av utbildningen vid scenskolorna. Organisationskommittén för högre musikutbildning (U 1970: 60) slutligen har i sitt principbetänkande (SOU 1976: 33) Musiken—människan—samhället bl. a. föreslagit mål och riktlinjer för musikutbildningens framtida utformning och innehåll och gett underlag för en reform inom området som föreslås ta sin början år 1978.

3.3.1 *Den högre utbildningen inom bild- och formområdet*

Utredningen

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 30 mars 1973 tillkallade dåvarande departementschefen 1973 års expertgrupp för konstutbildning (K 73, U 1973: 05)¹ med uppdrag att utreda vissa frågor som rör utbildning inom bildkonst, konsthantverk och design. K 73 har i april 1976 lagt fram sitt slutbetänkande (Ds U 1976: 1) Den högre utbildningen inom bild- och formområdet (II).

Expertgruppen lägger i betänkandet fram förslag om dimensioneringen av den konstnärliga utbildningen på bild- och formområdet, dvs. utbildning inom bildkonst, konsthantverk och design, fortbildning och vidareutbildning på området och om högre utbildning för fotografer.

K 73 förväntar sig en långsam tillväxt av arbetsmarknaden både för bildkonstnärer och konsthantverkare och på designområdet. Enligt K 73:s uppfattning kommer de nya arbetsuppgifterna huvudsakligen att gå till redan yrkesverksamma inom bild- och formområdet varför K 73 föreslår en satsning på i första hand fort- och vidareutbildning (kompletterande utbildning) och i andra hand en ökning från nuvarande

¹ Kanslichefen Carl-Erik Virdebrant, ordförande, byråchefen Ann-Marie Furumark, professorn Rune Jansson och professorn Philip von Schantz.

190 till 265 platser av antagningen till grundutbildningen inom området, framförallt utanför Stockholm och Göteborg.

Det är enligt K 73 väsentligt att insatserna för den kompletterande utbildningen fördelas geografiskt. De resurser som används i grundutbildningen, bl. a. den lärarpersonal som finns vid de högre konstskolorna, skall även komma den kompletterande utbildningen tillgodo. Detta gör att dimensioneringen av den grundläggande utbildningen vid skolorna måste ske på ett sådant sätt, att en geografisk spridning av utbildningen blir möjlig på sikt. Den kompletterande utbildningen bör läggas upp med kortare kurser och stå öppen för personer som varit yrkesverksamma inom bild- och formområdet i minst tre år. I princip bör de som saknar konstnärlig grundutbildning få förtur till utbildning av detta slag.

Ansvar för att initiera fortbildning och vidareutbildning inom bild- och formområdet bör alla ha som har anknytning till området, t. ex. berörda skolor, olika intresseorganisationer, industrier och enskilda yrkesutövare. Ansvar för att planera och genomföra utbildning av detta slag bör läggas på varje högskolestyrelse och regionstyrelse i den nya högskoleorganisationen.

Expertgruppen anser att de studiesociala frågorna i samband med kompletterande utbildning på bild- och formområdet särskilt bör beaktas i samband med den pågående studiestödsutredningen.

Beträffande den högre fotografutbildningen föreslår K 73 att den nuvarande fotografutbildningen vid konstfackskolan byggs ut och förstärks. Utbildningen bör liksom nu vara tvåårig. Den bör i första hand täcka behovet av utbildning för fotografer med estetisk-informativ studieinriktning. Fotografer med tekniskt-vetenskaplig studieinriktning bör kunna delta i första delen av denna utbildning. Det andra året bör för denna grupp förläggas till vetenskapliga institutioner eller till de utländska specialskolor som finns. Även reporterfotografer bör få möjlighet att söka till första läsåret eller till delar av utbildningen. I huvudsak bör de dock få sin utbildning tillgodosedd vid journalisthögskolorna.

Remissyttranden

Vad avser förslaget till dimensionering av grundutbildningen finner bl. a. *universitets- och högskoleämbetet (UHÄ)*, *skolöverstyrelsen (SÖ)*, *Landstingsförbundet*, *Konstnärernas riksorganisation (KRO)* och *Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (Klys)* utredningens bedömningar av utbildningsbehovet realistiska och tillstyrker förslaget. *UHÄ* framhåller dock svårigheterna att göra mer exakta bedömningar inom detta område.

Riksrevisionsverket (RRV), *arbetsmarknadsstyrelsen*, *Konstakademien* och *konstfackskolan* avstyrker den föreslagna ökade antagningen till grundutbildningen. *Konstfackskolan* anser att innan grundutbildningen

ökas måste en noggrannare analys av behovet av sådan utbildning göras än vad som framgår av K 73:s betänkande. *Kulturrådet* anser däremot att K 73 föreslagit ett för litet antal nya platser. Kulturrådet framhåller att det inte finns något omedelbart samband mellan utbildningens dimensionering och antalet konstnärer. Tvärtom etablerar sig många i konstnärlig verksamhet utan att ha fått en tillräcklig utbildning.

Samtliga remissinstanser delar K 73:s uppfattning om behovet av fler möjligheter till kompletterande utbildning för bildkonstnärer, konsthantverkare och yrkesutövare på designområdet. De flesta instämmer även i förslaget att satsningen på den kompletterande utbildningen bör prioriteras före en utbyggnad av grundutbildningen.

Åtskilliga av remissinstanserna vänder sig mot förslaget att de som saknar grundutbildning bör få förtur. De anser att här bör man i stället ta hänsyn till de individuella behoven. Den kompletterande utbildningen får inte tillåtas bli en genväg till utbildning, dvs. en förkortad grundutbildning. Även mot K 73:s förslag att den kompletterande utbildningen bör bestå av kortare kurser görs invändningar från en del remissinstanser.

Att det för behörighet till denna utbildning skall krävas 3 à 4 års yrkesverksamhet instämmer *kulturrådet* i, medan *Konstakademien*, *Klys* och *KRO* vänder sig mot förslaget. De anser att även här bör de individuella behoven vara avgörande.

Beträffande ansvaret för utbildningen anser *statskontoret*, *SÖ*, *kulturrådet*, *Svenska kommunförbundet*, *Landstingsförbundet* och *Tjänstemännens centralorganisation* att det, i enlighet med K 73:s förslag, bör ligga på varje högskolestyrelse och varje regionstyrelse.

Klys och *KRO* föreslår att den kompletterande utbildningen organiseras under ett centralt samordnade organ, vilket förslagsvis kan knytas till statens kulturråd. *Konstakademien* stöder detta förslag. *Konstfackskolan*, *Sveriges hantverks- och industriorganisation* och *Föreningen Sveriges konsthantverkare och industriformgivare* anser däremot att ansvaret bör ligga direkt på skolorna.

Konstfackskolan, *Sveriges hantverks- och industriorganisation*, *Föreningen Svensk form* och *Svenska fotografernas förbund* finner utredningsförslaget om fotografutbildningen alltför vagt utformat och anser att frågan bör utredas ytterligare.

SÖ tillstyrker i stort förslaget beträffande fotografutbildningen medan *kulturrådet* anser att behovet av utbildning på området bör tillgodoses genom olika former av kombinationsutbildning.

UHÄ anser att förslaget om en mer sammanhållen fotografutbildning vid konstfackskolan bör prövas vidare i samband med det nu pågående arbetet med ändrad organisation av konstfackskolan.

3.3.2 Konsthögskolans arkitekturskola

Utredningsmannen

Den 25 november 1968 gav dåvarande departementschefen i uppdrag åt generaldirektören Lennart Holm att komma in med betänkande och förslag rörande konsthögskolans arkitekturskolas framtida ställning, särskilt i relation till nordiska institutet för samhällsplanering (Nordplan). Holm har i januari 1976 lagt fram betänkandet (Ds U 1976: 2) Konsthögskolans arkitekturskola. Uppgifter och framtida ställning.

I betänkandet diskuteras arkitekturskolans framtida ställning utifrån två alternativ, baserade på olika sätt att definiera skolans uppgifter. Det första alternativet innebär att arkitekturskolan betraktas som en resurs för allmän fördjupning och förkovran av arkitektutbildningen, det andra alternativet att dess nuvarande inriktning på bebyggelsevård i samhällsplaneringen bibehålls och vidareutvecklas. Väljer man det första alternativet bör arkitekturskolan enligt betänkandet föras över till någon av de tekniska högskolornas arkitektursektioner, närmast vid tekniska högskolan i Stockholm. Beträffande det andra alternativet anser utredningsmannen att den inriktning och kompetens som arkitekturskolan representerar idag är unik i Norden. Den svarar mot ett starkt växande behov av planering och vård av de miljöresurser som bebyggelsen utgör. Arkitekturskolans nuvarande organisatoriska placering inom konsthögskolan ger dock otillräcklig bredd och stadga åt dess elevrekrytering och utbildningsverksamhet. Behovet av en med sociologi, ekonomi, planeringsmetodik m. m. samordnad utbildnings- och forskningsaktivitet torde inte kunna lösas inom konsthögskolans ram. Nordplan motsvarar de krav på ämnesbreddning som finns för arkitekturskolan varför en samordning av arkitekturskolan och Nordplan föreslås som huvudalternativ för skolans framtida organisation. I betänkandet framhålls att frågan dock, innan detaljstudierna fördjupas, bör underställas regeringarna i de övriga nordiska länder som svarar för Nordplan.

Remissyttranden

Av remissinstanserna tillstyrker bl. a. *statskontoret, statens planverk, statens råd för byggnadsforskning, nordiska institutet för samhällsplanering, Svenska kommunförbundet, Miljöministeriet i Danmark och Kirke- og undervisningsdepartementet i Norge* en samordning med Nordplan.

Åtskilliga remissinstanser bl. a. *riksrevisionsverket, universitetskanslersämbetet, skolöverstyrelsen, riksantikvarieämbetet och statens historiska museer, bostadsstyrelsen, kulturrådet, Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd, Föreningen Sveriges praktiserande arkitekter och Svenska arkitektföreningen* har i och för sig inte någon invändning mot en samordning av arkitekturskolan och Nordplan men anser att arkitekturskolan tills vidare bör ligga kvar vid konsthögskolan

i avvaktan på en utbyggnad av dels vidareutbildningen av arkitekter, dels utbildning i byggnadsvård och restaureringsteknik. Ytterligare utredning och även andra alternativ efterlyses.

Konstakademien vill bestämt förorda att arkitekturskolan får ligga kvar vid konsthögskolan. *Byggnadsstyrelsen* finner inga motiv för en förändring. *Sveriges arkitekters riksförbund* förordar att arkitekturskolan får leva vidare som en konstnärlig skola med inriktning mot gestaltungsfrågor och att skolan fortsättningsvis bör tillhöra konsthögskolan. *Eleverna vid arkitekturskolan* anser att skolan bör förbli den självständiga institution som den idag utgör trots den formella anknytningen till konstakademien.

Statens naturvårdsverk finner att en inordning av arkitekturskolan i de tekniska högskolornas utbildningssystem bör övervägas närmare.

3.3.3 Utbildningen vid statens scenskolor

Behovet av en översyn av utbildningen vid statens scenskolor anmäldes i förra årets budgetproposition (prop. 1975/76: 100 bil. 10 s. 152—154, UbU 1975/76: 18, rskr 1975/76: 158). Genom regeringsbeslut den 26 februari 1976 fick statens kulturråd och dåvarande universitetskanslersämbetet (UKÄ) i uppdrag att gemensamt göra översynen, som främst skall gälla utbildningens inriktning och omfattning samt dess pedagogiska och studieorganisatoriska uppläggning. Enligt direktiven skall översynsarbetet och de förslag vartill detta kan leda redovisas i omgångar. Den inledande fasen av arbetet skall bestå i en analys av de nuvarande undervisningsformerna och kostnaderna.

Kulturrådet och ämbetet har tillsatt en gemensam arbetsgrupp för översynsarbetet. I den delrapport från arbetsgruppen (UKÄ-rapport 1976: 5) Utbildningen vid statens scenskolor som överlämnades samtidigt med framställningen om anslag för det kommande budgetåret till scenskolorna behandlas organisation, undervisning och kostnader för utbildningen som den nu bedrivs vid skolorna.

3.3.4 Föredraganden

Jag har i detta avsnitt i berörda delar samrätt med statsrådet Mogård.

De utredningsförslag som jag nyss i korthet redovisat är exempel på insatser i syfte att förnya och utveckla högskoleutbildningen på kulturområdet. Behovet och värdet av sådana insatser har poängterats flera gånger tidigare. Senast gjorde dåvarande chefen för utbildningsdepartementet i 1976 års proposition om den statliga kulturpolitiken en sammanfattning av utrednings- och utvecklingsarbetet på detta utbildningsområde (prop. 1975/76: 135 s. 204—208, KrU 1975/76: 35, rskr 1975/76: 355). För egen del vill jag betona att jag ser högskoleutbildningen på kulturområdet som ett mycket viktigt instrument i kulturpolitiken. Insatser för att förstärka och förnya utbildningen på området är därför ett

rödvändigt inslag i det kulturpolitiska utvecklingsarbetet. Givetvis tänker jag då inte bara på konstnärlig utbildning, inriktad på att utbilda för yrkesmässig verksamhet inom olika konstarter utan på all sådan utbildning som syftar till pedagogisk, förmedlande eller aktiverande verksamhet i vilken de konstnärliga uttrycksformerna är ett medel. Det är min förhoppning att det inom den nya högskolan skall kunna erbjudas goda utvecklingsmöjligheter både för existerande och för nya utbildningar inom kultursektorn som helhet. Jag vill också erinra om folkhögskolans allt större betydelse för utbildningen på kulturområdet liksom för det kulturpedagogiska utvecklingsarbetet.

Frågor som rör inordnandet i högskoleorganisationen av de nuvarande skolorna för utbildning på kulturområdet har jag behandlat i avsnittet Högskolans indelning i enheter.

Jag redovisar här mina ställningstaganden i vissa frågor som har att göra med utvecklingsarbetet inom detta utbildningsområde och tar först upp den konstnärliga och pedagogiska utbildningen inom bild- och formområdet. 1973 års expertgrupp för konstutbildning (K 73) har avslutat sitt uppdrag rörande utbildningen inom bildkonst, konsthantverk och design med ett förslag till dimensionering av utbildningen och åtgärder för vad man sammanfattningsvis kallar kompletterande utbildning. I slutbetänkandet ingår också ett avsnitt som behandlar utbildning av fotografer.

Förslaget till dimensionering av utbildningen har jag mycket kort redovisat i det föregående. Enligt min mening finns det inte anledning för regering och riksdag att nu uttala sig mer bestämt i dimensioneringsfrågan. Behoven av att utöka kapaciteten på olika utbildningsområden bör diskuteras inom den nya högskoleorganisationen allteftersom konkreta önskemål och förslag kommer upp. Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) nämner i sitt remissyttrande över K 73:s betänkande ett exempel på ett sådant konkret förslag som ämbetet nu arbetar med, nämligen förslaget att i Luleå starta utbildning och forskning inom området formgivning. Det är naturligt att K 73:s överväganden och förslag också vägs in vid behandlingen av detta och liknande förslag. Jag avser därför att i annat sammanhang föreslå regeringen att till UHÄ överlämna K 73:s betänkande och remissyttrandena i de delar som rör dimensioneringsfrågan för att tagas i beaktande vid prövningen av konkreta utbyggnadsplaner på det utbildningsområde som K 73 har behandlat.

Jag är inte heller beredd att nu ta ställning till förslaget om utbildning av fotografer. Som framgår av redovisningen av remissinstansernas synpunkter anser många att förslaget är alltför vagt utformat och att frågan behöver utredas ytterligare. Jag delar denna uppfattning och har för avsikt att i annat sammanhang föreslå regeringen att uppdra åt UHÄ att fortsätta arbetet med fotografutbildningen. Statens kulturråd har i sitt

yttrande över förslaget en del synpunkter, bl. a. tanken att tillgodose utbildningsbehoven genom olika former av kombinationsutbildning, som jag anser att det finns anledning att ta fasta på.

Den kompletterande utbildningen, som är en huvudfråga i K 73:s betänkande, skall jag här gå in på något utförligare. Med kompletterande utbildning avser K 73 kurser för fortbildning, vidareutbildning och annan slags komplettering för yrkesverksamma bildkonstnärer, konsthantverkare och yrkesutövare på designområdet. K 73 menar att det finns anledning att vänta sig en viss ökning av arbetsuppgifterna inom de områden som expertgruppen behandlar och att dessa ökade arbetsuppgifter i huvudsak kommer att gå till redan yrkesverksamma. Med den bedömningen är det naturligt för K 73 att förorda en ökad satsning på kompletterande utbildning i form av kurser för redan yrkesverksamma före en utbyggnad av den grundläggande utbildningen.

Intresset bland remissinstanserna för att öka möjligheterna till kompletterande utbildning är mycket stort. Vissa remissinstanser med nära anknytning till det behandlade området befarar emellertid att förslaget att prioritera den kompletterande utbildningen före grundutbildningen skall få negativa konsekvenser.

För egen del delar jag uppfattningen att den kompletterande utbildningen på detta område bör prioriteras. Den verksamhet som hittills har bedrivits i form av kurser för olika slags kompletterande utbildning är alltför begränsad. Detta gäller både i fråga om differentiering och geografisk spridning. En utbyggnad av den kompletterande utbildningen utesluter självfallet inte kvalitativa eller andra förstärkningar inom grundutbildningen. Inom ramen för den nya högskolan bör möjligheterna öka att få till stånd ändamålsenliga avvägningar i detta hänseende.

Jag förordar således ökade insatser för kompletterande utbildning på detta område. Insatserna bör användas för att öka utbudet och urvalet av kurser och sprida dem geografiskt. Kurserna bör i huvudsak vända sig till personer som är yrkesverksamma på området. Deras individuella behov bör vara styrande för kursverksamheten. Detta innebär att jag anser att kurserna bör styras mer av behoven än av formella regler av det slag K 73 förordar. Detta gäller även kursernas längd.

Ansvar för utbildningen bör i enlighet med förslaget delas mellan de lokala enheter inom högskolan som bedriver utbildning på området och regionstyrelserna. Med hänsyn till önskemålet om en ökad geografisk spridning anser jag det angeläget att speciellt betona regionstyrelsernas ansvar. I detta ansvar ingår att kartlägga eller på annat sätt skaffa informationer om utbildningsbehoven i regionen. En viktig fråga i sammanhanget gäller det framtida samarbetet när det gäller kursverksamhet av detta och liknande slag mellan högskolan och folkhögskolorna i de olika högskoleregionerna. Frågan om samarbete högskola—folkhögskola prövas nu av folkhögskoleutredningen. Det är min förhoppning att ut-

redningen skall komma fram till lösningar av samarbetsproblemen som är praktiska och gynnsamma för båda parter.

För nästa budgetår bör den ökade satsningen på kompletterande utbildning ske i form av en ökning av den ram som nu står till konsthögskolans förfogande för vidareutbildningsändamål. Jag kommer under anslaget Utbildning för kultur- och informationsyrken med förslag i denna fråga.

Enligt det förslag om konsthögskolans arkitekturskola som jag tidigare redovisat bör förutsättningarna prövas för att ordna in arkitekturskolan i nordiska institutet för samhällsplanering. Remissbehandlingen av förslaget visar att opinionen är mycket splittrad. För egen del har jag stannat för uppfattningen att det nu inte finns skäl att förändra arkitekturskolans ställning och uppgifter. Alla är överens om att arkitekturskolan som den nu är fyller en viktig uppgift och fyller den väl. Jag anser det naturligt att verksamheten bör ses som en del av högskolan och har ingenting att invända mot att den även i fortsättningen är organisatoriskt knuten till konsthögskolan. Inom högskolan får arkitekturskolan möjligheter till närmare kontakter både med den grundläggande arkitektutbildningen och med samhällsvetenskapliga ämnen samtidigt som man genom anknytningen till konsthögskolan behåller möjligheterna till kontakt med den konstnärliga utbildningen.

Jag kommer i det följande vid min anmälan av anslaget Utbildning för kultur- och informationsyrken att ta ställning till föreliggande förslag i fråga om arkitekturskolans resurser för nästa budgetår.

Remissbehandlingen av förslaget om arkitekturskolans ställning och uppgifter visar att vidareutbildningen av arkitekter är ett stort och aktuellt problem. Arkitekturskolan löser endast en del av arkitekternas vidareutbildningsbehov. Frågan kan emellertid inte behandlas skilt från grundutbildningen och forskarutbildningen på området. Jag anser att det är nödvändigt med en samlad genomgång av detta utbildningsområde. Uppgiften får ankomma på UHÄ.

Föregående års budgetproposition innehöll vissa riktlinjer för en förändring av den konstindustriella utbildningen vid konstfackskolan. Riktlinjerna godkändes av riksdagen (prop. 1975/76: 100 bil. 10 s. 125—134, UbU 1975/76: 18, rskr 1975/76: 158). Genom regeringsbeslut den 26 februari 1976 fick konstfackskolan i uppdrag att göra det ytterligare utrednings- och planeringsarbete som behövs för att genomföra förändringarna. Arbetet pågår. Det ingår som ett led i en pedagogisk och studieorganisatorisk försöksverksamhet som bedrivits ett par år inom den konstindustriella utbildningen vid skolan. Riksdagen har under de senaste tre åren anvisat sammanlagt drygt 400 000 kr. för försöksverksamheten som syftar till att förbereda och praktiskt pröva sådana förändringar i utbildning som åsyftas. Jag avser inte att föreslå någon förändring av medelstilldelningen men förordar att försöksverksamheten

fortsätter och att resurserna, så länge utrednings- och planeringsarbetet pågår, utnyttjas för att stödja och underlätta arbetet. Det får ankomma på UHÅ att följa utvecklingen av arbetet och medverka vid planering-
en av försöksverksamheten.

Regeringen har nyligen meddelat vissa beslut om utbildningen vid konstfackskolan som det också finns anledning att i detta sammanhang bringa till riksdagens kännedom. Besluten innebär att hela utbildningen vid konstfackskolan med undantag för den särskilda utbildning som förbereder för tillträde till teckningslärarutbildningen vid teckningslärarinstitutet skall betecknas som högskoleutbildning. Statsrådet Mogård kommer inom kort att föreslå regeringen att ge statens förhandlingsnämnd ett uppdrag att förhandla med Stockholms kommun om fortsatt kommunalt bidrag till den del av konstfackskolans utbildning som således fortfarande är av gymnasial karaktär, dvs. den förberedande utbildningen för teckningslärarinstitutet. Statsrådet Mogård återkommer till detta vid sin anmälan av anslaget Utbildning för undervisningsyrken.

En viktig etapp i arbetet med högskoleutbildningen på musikområdet har avslutats i och med att organisationskommittén för högre musikutbildning (OMUS) i april 1976 avlämnade principbetänkandet (SOU 1976: 33) Musiken—människan—samhället. Remissbehandlingen av betänkandet är nyligen avslutad. OMUS arbetar f. n. vidare med uppföljning och detaljutformning av sina förslag. Enligt sina direktiv skall OMUS efter den 1 juli 1977 upphöra som en av regeringen tillsatt kommitté.

I principbetänkandet föreslår OMUS att en reform inom högskoleutbildningen i musik skall genomföras år 1978. OMUS förslag innebär en stor förändring av musikutbildningens inriktning och innehåll. Ansvarsområdet för utbildningen vidgas och pedagogiken förändras. Även när det gäller de organisatoriska förhållandena föreslås förändringar.

Remissopinionen är övervägande positiv till OMUS förslag. Betänkandet bedöms som uppslagsrikt och mångsidigt och förslagen som välgrundade och realistiska. Viss kritik framförs mot behandlingen av musikerutbildningen medan utformningen av utbildningen inom den föreslagna musiklärarlinjen tillstyrks överlag. Med tanke på att musikutbildningen är ett stort, svåröverskådligt och problematiskt område med starka motsättningar mellan olika intressen finner jag det värdefullt att OMUS lyckats uppnå så pass stor enighet kring sina förslag, i både de principiella och de konkreta delarna.

OMUS förslag bereds f. n. inom regeringskansliet. Härvid tilldrar sig formerna och villkoren för det fortsatta reformarbetet inom musikutbildningen särskild uppmärksamhet. I det sammanhanget berörs också frågor rörande de skolor utanför den statliga högskoleorganisationen, som enligt OMUS bör tas i anspråk för högskoleutbildningen i musik,

och deras anknytning till högskolan. För dessa skolors vidkommande medför högskolereformen inga förändringar under nästa budgetår. De organisatoriska förändringar som genomförs nästa budgetår för den statliga utbildningen på musikområdet har jag redan behandlat. Utbildningen vid de nuvarande musikhögskolorna i Göteborg och Malmö bör organiseras på provisoriska utbildningslinjer i enlighet med OMUS förslag.

Vid musikhögskolan i Stockholm bör utbildningen fortsätta enligt nu gällande bestämmelser. SÄMUS, dvs. den särskilda ämnesutbildningen i musik i tvåämnesutbildningen av lärare i musik och annat ämne, bör fortsatt betecknas som försöksverksamhet och anordnas i enlighet med särskilda föreskrifter.

Den pågående översynen av utbildningen på det sceniska området gäller den utbildning som statens scenskolor nu svarar för. Den arbetsgrupp, som för statens kulturråds och UHÄ:s räkning gör översynen, har lämnat en delrapport som ger värdefull information om den nuvarande utbildningens organisation, om hur undervisningen bedrivs och hur resurserna används.

I samband med att skolorna inrättades, vilket skedde genom beslut av 1964 års riksdag (prop. 1964: 66, SU 1964: 115, rskr 1964: 250) betonades särskilt att det viktigaste skälet för att dela ansvaret för utbildningen på flera skolor på olika ställen i landet var att undvika konstnärlig likriktning. Skolorna borde således, även om ansvarsområdet var gemensamt, profilera sig gentemot varandra. Av rapporten framgår att skolorna arbetat fram en olikartad pedagogisk profil.

Det samlade resultatet av översynsarbetet skall enligt direktiven överlämnas i sådan tid att förslagen kan behandlas i arbetet med budgetpropositionen för budgetåret 1979/80. Intill dess bör de nuvarande förutsättningarna för undervisningen bibehållas. Med anledning av de yttre förändringar som högskolereformen medför vill jag i detta sammanhang särskilt betona att reformen inte får innebära någon förändring av det förhållandet att skolorna har ett gemensamt ansvar för sitt utbildningsområde men att de också har ett ansvar var för sig för att utveckla sin konstnärliga och pedagogiska särart.

4 Anslag för högskolan budgetåret 1977/78 m. m.

4.1 Vissa gemensamma frågor

4.1.1 Universitetskanslersämbetet

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har avgivit förslag till anslagsframställning för budgetåret 1977/78 för ändamål inom högskoleområdet. I det följande redovisas innehållet i inledningen.

UKÄ anför att riksdagens beslut om reformering av högskoleutbildningen har fått prägla ämbetets förslag till anslagsframställning. Med utgångspunkt i beslutet ger UKÄ högsta angelägenhetsgrad åt anslagsökningar för ett tiotal ändamål avseende grundutbildningen, forskningen och forskarutbildningen samt gemensamma funktioner. Dessa ändamål återkommer i det följande.

UKÄ har i sitt budgetarbete i två avseenden utnyttjat den skiss till planeringsramar, som den centrala organisationskommittén för högskolereformen (H 75) utarbetade i början av år 1976. För det första har skissen till planeringsramar för budgetåret 1976/77 legat till grund för en uppdelning av befintliga resurser på nya anslag. För det andra har den legat till grund för den bedömning av förändringarna mellan budgetåren 1976/77 och 1977/78 som har ingått som ett led i budgetarbetet.

UKÄ konstaterar att något färdigt statistiskt material beträffande den faktiska inskrivningen under läsåret 1975/76 inte har funnits tillgängligt som underlag för UKÄ:s petitaarbete. UKÄ pekar på att H 75 inte har förutsett någon ökning av inskrivningen vid de fria fakulteterna mellan läsåren 1975/76 och 1976/77. Också UKÄ har ansett det mest praktiskt att nu arbeta utifrån ett antagande om oförändrad tillströmning. När tendensen i tillströmningen hösten 1976 kan beaktas måste enligt UKÄ:s mening ändå en bedömning göras utifrån nya förutsättningar. UKÄ förutser en fortsatt ökning av tillströmningen.

När det gäller bedömningen av planeringsramarna för budgetåret 1977/78 pekar UKÄ på att H 75:s förslag inte innebär någon ökning som berör de nuvarande fria fakulteterna utöver 3 000 platser för enstaka kurser. Med hänsyn till den nuvarande tendensen i efterfrågan på högskoleutbildning anser UKÄ det sannolikt att planeringsramarna för budgetåret 1977/78 måste räknas upp betydligt för att man skall kunna följa riksdagens intentioner angående ett i princip fritt tillträde till nuvarande ospärrad utbildning. UKÄ uppger att det inte har varit möjligt att uppskatta hur stor höjning av ramarna som behövs. UKÄ betonar att man här är beroende av statistik som finns tillgänglig först hösten 1976.

Enligt UKÄ:s mening är det i första hand planeringsramarna för lokala och individuella linjer som bör ökas. Väl tilltagna resurser för lokala utbildningslinjer är en förutsättning för utbildningens förnyelse.

UKÄ förfogar budgetåret 1976/77 över ca 5,5 milj. kr. för s t ö d-

och innovationsåtgärder. Under högskolereformens första år kommer enligt UKÄ behovet av utvecklingsarbete att vara särskilt framträdande. För flera av de allmänna utbildningslinjerna kommer att fordras ett lokalt utvecklingsarbete bl. a. för att de skall kunna tillgodose de krav som arbetsmarknaden ställer på dem. UKÄ erinrar vidare om att utbildningslinjerna bör utformas så att de främjar återkommande utbildning och tillgodoser nya studerandegrupperns krav på innehåll i och verksamhetsformer för utbildningen. Linjenämnderna kommer att behöva medel för dessa ändamål. UKÄ begär en ökning av resurserna med 2,5 milj. kr.

Under rubriken *förnyelse av den grundläggande utbildningen* lägger UKÄ fram förslag om förändringar av ett antal utbildningar.

Ett sådant förslag avser juristutbildningen. UKÄ anser att den bör moderniseras. Bl. a. behöver den långa, sammanhängande juristutbildningen enligt UKÄ:s mening kompletteras med kortare och specialinriktad juridisk utbildning. UKÄ föreslår därför att ett nytt, tvåårigt utbildningsalternativ införs, grundläggande rättsutbildning. Denna föreslås bli en etapp i den fyraåriga juristlinjen. Det blir därmed möjligt för de studerande att efter två års studier gå ut i arbetslivet under en period för att senare återvända till studierna. Därvid får de tillgodoräkna sig den tidigare utbildningen i dess helhet. UKÄ pekar på att principen om återkommande utbildning på detta sätt kan tillämpas inom juristutbildningen. UKÄ räknar med att den tvååriga utbildningen skall bli attraktiv för bl. a. yrkesverksamma personer som är tveksamma inför att omedelbart binda sig för ett längre studieprogram. Förslaget har tillkommit för att tillgodose starka krav från bl. a. arbetsmarknadsorganisationernas sida. UKÄ:s förslag rymmer fyra inriktningar för den kortare juristutbildningen, nämligen arbetsrättlig, civilrättlig, ekonomisk-skatte­rättlig och förvaltningsrättlig.

Undervisningsvolymen inom juristutbildningen är f. n. betydligt mindre än inom det samhällsvetenskapliga området i övrigt. Enligt UKÄ:s mening kräver en modernisering av juristutbildningen ett kraftigt resurstillskott.

UKÄ:s utredning om utbildning i psyko­te­ra­pi har avlämnat sitt slutbetänkande, *Utbildning i psykoterapi och psykosocialt arbetssätt* (UKÄ-rapport 1975: 24). På grundval av detta lägger UKÄ nu fram ett förslag till principprogram för utbildning i psykoterapi.

Programmet innebär i huvudsak att psykoterapiutbildning bör ges inom högskolan, att försöksverksamhet med denna bör inledas på några orter höstterminen 1977 och att resurser bör sättas av budgetåret 1977/78 för utbildning av lärare och handledare för psykoterapiutbildningen. Ytterligare förslag kommer senare att presenteras av universitets- och högskoleämbetet (UHÄ), som den 1 oktober 1976 ersatte UKÄ.

Psykioterapiutbildningen föreslås stå öppen för en rad yrkeskategorier med människovårdande uppgifter som sjuksköterskor, läkare, psykologer, kuratorer, mentalskötare, präster och förskollärare.

Utbildningen föreslås bli organiserad i två steg. Det första steget avses vara allmänorienterande. Det skall ge kompetens för att utöva psykioterapi i lag eller under handledning. Steg två skall enligt förslaget utformas så, att den studerande kan specialisera sig på en viss klientgrupp eller viss typ av psykisk störning. Den som genomgått båda stegen föreslås få behörighet att självständigt utföra psykioterapeutisk behandling. Steg ett omfattar enligt förslaget tre terminers utbildning. Den avser till hälften teori, till hälften praktik. Steg två skall enligt förslaget föregås av tre års yrkeserfarenhet i psykioterapeutiskt arbete. Utbildningstiden beträffande steg två föreslås komma att variera mellan två och tre år. Den studerande förutsätts ha anställning under steg två.

På grundval av försöksverksamhet med kvalificerad tolkutbildning lägger UKÄ fram förslag om sådan utbildning i engelska, franska, ryska, spanska och turkiska. Försöksverksamheten har omfattat utbildning i finska och tyska, vartill läsåret 1976/77 kommer utbildning i grekiska och serbokroatiska.

UKÄ räknar också med att en helt ny utbildningslinje inriktad mot kulturförmedlande och kulturaktiverande verksamhet skall inrättas läsåret 1977/78. Utbildningslinjen förutsätts ersätta en del linjer inom i huvudsak de nuvarande humanistiska fakulteterna.

Efter beslut våren 1975 (prop. 1975: 9, UbU 1975: 17, rskr 1975: 179) påbörjades försöksverksamhet med yrkesteknisk högskoleutbildning (YTH) hösten 1975. Hösten 1977 kommer sådan utbildning att ges i Borlänge, Borås, Eskilstuna, Gävle-Sandviken, Göteborg, Jönköping, Karlskrona, Luleå, Lund-Malmö (Alnarp), Markaryd och Skellefteå. Linjerna är inriktade mot konfektionsindustri, livsmedelsindustri, pappers- och pappersmasseindustri, stålindustri, träindustri samt verkstadsindustri. Antalet utbildningsplatser är 450. Utbildningarna i Gävle-Sandviken och Karlskrona kommer att ges första gången hösten 1977. Detsamma gäller utbildning i Skövde med inriktning mot handel och distribution.

Vårterminen 1977 startar, efter beslut våren 1976 (prop. 1975/76: 100 bil. 10 s. 374 och 381, UbU 1975/76: 20, rskr 1975/76: 245) en treårig utbildning av hälsovårdsinspektörer. Utbildningen anordnas som en allmän utbildningslinje, hälso- och miljövårdslinjen, vid universitetet i Umeå. Syftet är att ge en allsidig utbildning för anställning som hälsovårdsinspektör i kommunal tjänst men också för befattningar inom en vidare sektor av arbetslivet.

UKÄ lade år 1975 fram ett handlingsprogram för internationalisering av utbildningen. UKÄ konstaterar att en grund

för arbetet med ett sådant program har lagts i statsbudgeten för budgetåret 1976/77. Enligt UKÄ:s mening bör arbetet för en internationalisering av högskolorna drivas vidare. UKÄ föreslår för budgetåret 1977/78 en sammanlagd ökning av medelsanvisningen för detta ändamål med 7,7 milj. kr.

Inom ramen för detta belopp tar UKÄ bl. a. upp ett förslag om fackspråklig kursverksamhet. Enligt UKÄ:s mening är idén om fackspråklig utbildning sannolikt det mest utvecklingsbara uppslaget över huvud till förnyelse av den språkvetenskapliga utbildningen. I samband härmed föreslår UKÄ ett språkpedagogiskt centrum, förlagt till universitetet i Göteborg. UKÄ föreslår också ett administrativt stöd för högskolornas internationella verksamhet. Förslaget avser internationella sekretariat vid universiteten. UKÄ för slutligen fram förslag om gruppstudier utomlands och möjligheter för högskolorna att tillfälligt engagera lärare från utlandet.

UKÄ presenterar vidare ett program för att bibringa icke svensktalande studerande den för universitetsstudier nödvändiga språkfärdigheten. UKÄ föreslår att behörighetsgivande kurser i svenska och engelska för utländska gäststuderande skall anordnas i högskolans regi. Enligt UKÄ:s bedömning bör effektiviteten på utbildningen höjas. Ämbetet föreslår därför en betydande förstärkning av resurserna per årsstudieplats. Motsvarande utbildning för invandrarstuderande, vilka är permanent bosatta i landet, kan enligt UKÄ:s mening anordnas inom den kommunala vuxenutbildningen.

UKÄ lade år 1975 fram ett handlingsprogram för befattningsutbildning av lärare inom UKÄ:s förvaltningsområde. En allmän introduktionsutbildning för undervisande personal genomförs budgetåret 1976/77. Enligt UKÄ:s mening bör nästa steg i handlingsprogrammet, pedagogiska seminarier, genomföras budgetåret 1977/78. UKÄ konstaterar att en förutsättning för vidare utbyggnad är att formerna för beräkning av tjänstgöringstid för deltagande lärare klarläggs genom avtal med berörda organisationer. UKÄ hemställer därför att regeringen efter överläggning med berörda personalorganisationer och sjukvårdshuvudmän bl. a. utfärdar anvisningar beträffande grunder för tillgodoräknande av arbetstid vid deltagande i utbildning enligt handlingsprogrammet. UKÄ beräknar kostnaderna för hela programmet med personalutbildning för såväl undervisande som annan personal inom det nya högskoleområdet till ca 13 milj. kr.

UKÄ redovisar beträffande utvärdering av högskolereformen planer för en systematisk verksamhetsvärdering, omfattande såväl högskolans organisation som utbildningens innehåll och arbetsformer.

Högskolereformens syften förstärker enligt UKÄ:s mening kraven på en utökad och förbättrad studie- och yrkesvägledning.

Det räcker enligt UKÄ:s bedömning inte med att högskolan formellt öppnas för nya grupper. Dessa grupper måste nås med information om de nya möjligheterna. En viktig uppgift för denna verksamhet är bl. a. att ge de studerande en god orientering om arbetsmarknaden. Genom redan vidtagna åtgärder inom studievägledarnas utbildning bör dessa enligt UKÄ:s mening bli bättre lämpade att i sin verksamhet också integrera ett visst mått av yrkesvägledning och arbetsmarknadsorientering.

UKÄ anser att en förstärkning av resurserna för information och studievägledning är av avgörande betydelse för att några av högskole-reformens väsentligaste mål skall kunna uppfyllas. Under respektive sektorsanslag för grundläggande högskoleutbildning ger UKÄ därför hög prioritet åt de föreslagna resurstillskotten för detta ändamål.

UKÄ konstaterar att det inom UKÄ:s förvaltningsområde finns totalt ca 450 tjänster som forskarassistent. En huvudpunkt i läroanstalternas anslagsframställningar är önskemål om ytterligare sådana tjänster. De spelar enligt UKÄ:s mening en central roll inom både forskning och forskarutbildning. Forskarassistenterna bidrar till en differentierad forskarutbildning. Tjänsterna är samtidigt av stor betydelse för forskningens förnyelse. UKÄ föreslår att ytterligare 58 tjänster inrättas budgetåret 1977/78.

I fråga om forskning nämner UKÄ bl. a. att ämbetet föreslår fem nya professurer inom humaniora. Förslagen avser enligt UKÄ särskilt prioriterade områden. UKÄ anför vidare att statsmakterna hittills endast har bifallit mindre delar av det handlingsprogram för arbetsvetenskaplig utbildning och forskning som UKÄ tidigare lagt fram. Ämbetet följer därför upp sina tidigare förslag om en bred satsning på forskning och forskarutbildning inom detta fält. Totalt innebär den av UKÄ föreslagna satsningen på det arbetsvetenskapliga området en ökning med drygt 2,5 milj. kr.

Universitetet i Linköping utreder f. n. frågan om en forsknings- och forskarutbildningsorganisation inom främst den filosofiska fakultetens verksamhetsområde. Ett utredningsförslag kommer enligt UKÄ att laggas fram under hösten 1976. UKÄ anser det angeläget att det fortsatta utrednings- och planeringsarbetet fortgår i form av problemöversikter och projektplaneringar. UKÄ beräknar 1,2 milj. kr. för sådant förberedelsearbete.

I fråga om forskningsanknytning av den grundläggande högskoleutbildningen pekar UKÄ på riksdagens beslut om att ett samspel bör finnas mellan grundläggande utbildning och forskning/forskarutbildning över hela fältet av högskoleutbildning. UKÄ anser att det fordras ett långsiktigt arbete för att finna de mest ändamålsenliga vägarna för att intentionerna i riksdagens beslut skall kunna förverkligas. Okonventionella och nya vägar måste prövas. Enligt UKÄ:s uppfattning finns en beredskap för åtgärder, upp-

slag och initiativ. UKÄ föreslår för budgetåret 1977/78 ett belopp av 10 milj. kr. för detta ändamål.

UKÄ har under en följd av år kraftigt strukit under vikten av att basresurserna, dvs. främst de ändamål som finansierats genom de hittillsvarande driftkostnads-, biblioteks- och programanslagen, förstärks. Väl utvecklade basresurser utgör enligt UKÄ:s mening en oundgänglig förutsättning för framgångsrik och effektiv utbildning och forskning. Från läroanstalterna har framhållits att resurserna för hithörande ändamål minskats till följd av att anslagen inte har ökats i takt med penningvärdets förändring. UKÄ beräknar behovet av prisomräkning för att bevara oförändrad köpkraft hos driftkostnadsanslagen under de två senaste budgetåren till 15,0 % resp. 12,2 %. Av statsmakterna beviljade ökningar uppgår till 11,4 % resp. 9,2 %. Enligt UKÄ:s beräkningar har en reell minskning av driftkostnadsanslagen skett med ca 5,7 milj. kr. för budgetåren 1975/76 och 1976/77.

UKÄ pekar på ett antal faktorer som påverkar det ökade medelsbehovet för basresurser. En sådan är nyorientering av utbildningen enligt de riktlinjer som beslutats för utvecklingen av den nya högskolan. En annan faktor är resor för de studerandes behov. För forskningen spelar tillgången på medel för basresurser en avgörande roll. Behovet av kvalificerad teknisk personal bl. a. för konstruktion, tillsyn och reparation av den dyrbara och komplicerade apparatur som numera finns inom flera fakulteter är ett exempel härpå. UKÄ framhåller också att det framför allt är genom tillgång till erforderliga basresurser som läroanstalterna kan få önskvärd frihet till nyorientering i fråga om objekt för och metoder i forskningen.

UKÄ pekar vidare på att universitetet i Umeå på grund av sitt geografiska läge under en följd av år haft relativt större kostnadsökningar än andra läroanstalter för t. ex. resor och telefon. UKÄ föreslår därför särskilda uppräknings för Umeås del.

Också beträffande biblioteksanslagen har enligt UKÄ:s mening anslagsutvecklingen släpat efter. Särskilt har medlen för bokinköp m. m. urholkats kraftigt. UKÄ menar också att bibliotekens möjligheter att ge service i övrigt har påtagligt begränsats under senare år.

UKÄ har tidigare, bl. a. i skrivelse till regeringen i december 1974, föreslagit att datorservicen inom universitets- och högskolesektorn omorganiseras i huvudsaklig överensstämmelse med datorservicegruppens förslag Datakraft för högre utbildning och forskning (UKÄ-rapport 1974: 13). UKÄ har därvid i likhet med gruppen föreslagit en kraftig förstärkning av resurserna för datorservice under en femårsperiod.

I fråga om hur datorservicen bör organiseras hänvisar UKÄ till att regeringen uppdragit åt H 75 och de regionala organisationskommittéer-

na att inkomma med förslag rörande organisationen för datorverksamhet inom högskolan. UKÄ vill redan på detta stadium framhålla att Linköpings högskoleregion bör utrustas med en serviceenhet med centraldator. UKÄ anser vidare att de resurssvaga umeå- och linköpingsregionerna måste få en medelstillsättning tillräcklig för att åstadkomma en med övriga regioner någorlunda jämbördig servicenivå.

När det gäller verksamhetens finansiering hänvisar UKÄ till att chefen för utbildningsdepartementet tillkallat en arbetsgrupp med uppgift att inkomma med förslag angående finansiering och debitering av datorservice inom den nya högskolan. Det är enligt UKÄ:s mening önskvärt att ett sådant finansieringssystem skapas att resultatutjämning mellan regionerna normalt inte skall behövas.

UKÄ anser att en kraftig förstärkning av databehandlingsresurserna inom universitets- och högskolesektorn är mycket angelägen. För budgetåret 1977/78 föreslår UKÄ en allmän ökning med 8 milj. kr. UKÄ anger att den föreslagna ökningen bör ses som det första ledet i ett femårigt utvecklingsprogram. Härutöver föreslår UKÄ att 1 milj. kr. tillförs vardera umeå- och linköpingsregionerna.

UKÄ uppger att förbättrade resurser för **p e r s o n a l u t v e c k l i n g** och **p e r s o n a l o m s o r g** är önskemål som har framställts av samtliga läroanstalter. UKÄ anför bl. a. att de ändringar i arbetslagstiftningen som har genomförts under senare tid har inneburit en markering av det arbetsgivaransvar som åvilar bl. a. universiteten och högskolorna. UKÄ fäster stor vikt vid att läroanstalterna får erforderliga resurser för att kunna driva en aktiv personalpolitik. UKÄ föreslår för budgetåret 1977/78 ett resurstillskott på 2 milj. kr. för hithörande ändamål.

Högskolereformen får stora konsekvenser för **a n s l a g s s y s t e m e t** inom utbildningsdepartementets huvudtitel. Läroanstalterna och UKÄ har tillsammans arbetat med att dela upp de nuvarande anslagen på de nya som blir en följd av det förändrade anslagssystemet. UKÄ framhåller att det har varit utomordentligt svårt att göra uppdelningen. Underlaget för att skatta fördelningen av studerande i den nya högskolan är bräckligt. Det är vidare ofrånkomligt att fel av metodisk art kan ha uppstått.

UKÄ stryker under, att det måste finnas rörlighet mellan anslagen. En sådan möjlighet är enligt UKÄ:s mening lika angelägen när det gäller resursöverföring mellan ett sektorsanslag och anslaget till enstaka kurser eller till lokala och individuella utbildningslinjer som mellan de olika sektorsanslagen. UKÄ utgår från att en högre grad av fasthet i systemet kan utvecklas successivt. Att i rimlig utsträckning underlätta de lokala myndigheternas arbete och ge dem möjligheter att utnyttja givna resurser i full utsträckning genom att de medges att i viss utsträckning föra över resurser från ett "program" till ett annat står enligt

UKÄ:s mening inte i strid med önskemålet från statsmakternas sida om överblick över verksamheten.

UKÄ föreslår att anslaget Vissa kostnader i samband med högskolereform står kvar i statsbudgeten även under budgetåret 1977/78. UKÄ tar under detta anslag upp medel till stöd- och innovationsåtgärder, forskningsanknytning samt temaorganiserad forskning i Linköping. UKÄ menar att dessa utgiftsändamål är nära förknippade med de principiellt nya dragen i den reformerade högskolan. De bör därför lämpligen hållas samman under ett anslag under reformens första år.

UKÄ har i oktober 1976 lämnat en sammanställning över den ekonomiska omslutningen budgetåret 1975/76 vid läroanstalterna inom UKÄ:s område. Läroanstalternas sammanlagda driftmedelsomslutning uppdelad på finansieringskällor framgår av följande tabell.

Finansieringskälla	1975/76		Procentuell förändring från föregående budgetår
	Belopp (milj. kr.)	%	
Avlönings-, driftkostnads- och programanslag	1 247,1	55	+ 19
Övriga medel som anvisats läroanstalt över riksstaten	516,6	23	+ 23
Medel tilldelade från statens forskningsråd och styrelsen för teknisk utveckling	232,9	10	+ 11
Gåvo- och donationsmedel	110,3	5	+ 24
Ersättning för arbete m.m.	81,0	4	+ 38
Övriga medel	66,4	3	+ 24
Summa	2 254,3	100	+ 18

Driftmedelsomslutningen budgetåret 1975/76 vid var och en av läroanstalterna framgår av följande tabell.

Läroanstalt	Belopp (milj. kr.)	%
Universitetet i Uppsala	339,2	15
Lund	430,9	19
Göteborg	272,4	12
Stockholm	217,3	9
Umeå	173,4	8
Linköping	104,2	5
Karolinska institutet	242,3	11
Tekniska högskolan i Stockholm	248,8	11
Chalmers tekniska högskola	182,5	8
Högskolan i Luleå	43,3	2
Summa	2 254,3	100

4.1.2 Centrala organisationskommittén för högskolereformen

Den centrala organisationskommittén för högskolereformen (H 75) har enligt sina direktiv haft att utarbeta ett samlat förslag till planeringsramar för antagning till grundläggande högskoleutbildning budgetåret 1977/78. Direktiven föreskriver att planeringsramarna skall vara fördelade på dels allmänna utbildningslinjer inom var och en av de fem yrkesutbildningssektorerna, lokala och individuella utbildningslinjer samt enstaka kurser, dels de sex högskoleregionerna. I skrivelse till regeringen den 13 oktober 1976 har H 75 redovisat sina förslag till planeringsramar m. m. Kommitténs arbetsmetod har varit följande. H 75 redovisade i en promemoria i februari 1976 en skiss till planeringsramar fördelade på det sätt direktiven anger. Ramtalen avsågs ge utgångspunkter för högskolemyndigheternas petitaarbete och de regionala organisationskommittéernas bedömningar i hithörande frågor. De regionala organisationskommittéerna har därefter redovisat synpunkter på H 75:s skiss till planeringsramar. De har också föreslagit hur planeringsramarna skall fördelas på orter och läroanstalter inom resp. högskoleregion. Synpunkter på H 75:s skiss finns också i skilda högskolemyndigheters förslag till anslagsframställning för budgetåret 1977/78. Det är på grundval av detta samlade material som H 75 lägger fram sina slutliga förslag.

H 75 gör den allmänna kommentaren att de regionala organisationskommittéerna har lagt ned ett betydande arbete i hithörande planeringsfrågor. Enligt kommitténs bedömning har handlingsberedskapen inför kommande planeringsuppgifter höjts påtagligt på regional och lokal nivå.

H 75 redovisar ett förslag till totalram för den grundläggande högskoleutbildningen. Kommittén tar därvid sin utgångspunkt i riksdagens beslut om högskolereformen efter förslag i prop. 1975: 9. Enligt detta skall en nedre planeringsgräns för antagningskapaciteten för utbildningslinjer sättas vid 33 000 platser 1977/78 och motsvarande övre planeringsgräns vid 38 000 platser. H 75 återger utbildningsutskottets (UbU 1975: 17 s. 30) uttalande att antagningskapaciteten för utbildningslinjer läsåret 1977/78 bör fastställas med utgångspunkt i den kända volymen av motsvarande utbildning läsåret 1976/77 och med beaktande av aktuella tendenser i efterfrågan. H 75 pekar på att utskottet strök under att den övre planeringsgränsen borde kunna bli 42 000 studerande om tillströmningen kraftigt skulle öka. Enligt H 75:s mening bör uttalandet ses tillsammans med utskottets uttalande att med de av utskottet förordade ramarna för kapaciteten det finns anledning att anta att behöriga sökande till högskoleutbildning, som för närvarande har fritt tillträde, under överskådlig tid kommer att beredas önskad utbildning enligt angivna principer. H 75 sammanfattar därefter regionkommittéernas

förslag. För utbildning på allmänna linjer förslås 36 900—37 300 platser. Motsvarande tal i fråga om lokala och individuella linjer är 3 480 platser. En summering av regionkommittéernas förslag beträffande linjer ger sålunda ett planeringstal för antagning av nya studerande läsåret 1977/78 om ca 40 500. Volymen för enstaka kurser svarar enligt regionkommittéernas förslag mot uppskattningsvis 21 000 nybörjare. H 75 konstaterar, att förslagen på samtliga punkter innebär en ökning i jämförelse med det tal som H 75 hade angivit i sin tidigare skiss till planeringsramar.

Samtliga regionkommittéer hänvisar till den osäkerhet med vilken bedömningar av kapaciteten för utbildning inom de nuvarande filosofiska fakulteternas område måste göras. H 75 slår fast, att det inte föreligger material som tillåter säkra utgångspunkter för en framskrivning av studerandantalet för de filosofiska fakulteterna från 1975/76 till 1977/78. Kommittén hänvisar till de preliminära uppgifter om antalet nyinskrivningar vid dessa fakulteter i mitten av oktober 1976 som statistiska centralbyrån i gängse ordning har redovisat. H 75 menar att dessa uppgifter kan tas till intäkt för att den uppåtgående tendens i tillströmningen som har kunnat konstateras de senaste terminerna står sig och har förstärkts. Erfarenhetsmässigt måste enligt H 75:s mening denna statistik omges med betydande reservationer. Den kan inte utan vidare läggas till grund för slutsatser om resursbehov. H 75 utgår från att en genomgång av materialet kommer att göras inom regeringskansliet under arbetet med 1977 års budgetproposition.

H 75 sammanfattar sina överväganden i denna del på följande sätt. I samtliga regioner föreligger önskemål om att bygga ut utbildningsmöjligheterna. Mot bakgrund av regionkommittéernas och högskolemyndigheternas överväganden och en rimlighetsbedömning av aktuella förutsebara tendenser anser H 75 att de regionala kommittéernas förslag till planeringsramar — 40 500 platser för utbildning på linjer och en volym av uppskattningsvis 21 000 platser för nybörjare på enstaka kurser — i allt väsentligt bör godtas. H 75 påpekar att kommittén därmed inte uttalar sig om förslagen i enskildheter.

H 75 övergår därefter till att kommentera regionkommittéernas förslag till planeringsramar för allmänna utbildningslinjer per sektor. H 75 konstaterar att ökningarna är måttliga i fråga om sektorerna för utbildning för tekniska yrken, vårdyrken och kultur- och informationsyrken. Något större ökningar föreslås för sektorerna för utbildning för administrativa, sociala och ekonomiska yrken samt undervisningsyrken.

H 75 har inga invändningar mot förslagen beträffande den sist nämnda sektorn, inom vilken ökningsförslagen uppgår till knappt 1 000 platser. H 75 vill däremot sätta i fråga storleken av den föreslagna ökningen inom sektorn för utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken. H 75 menar att hittillsvarande erfarenheter talar för en viss åter-

hållsamhet inom denna sektor. Kommittén nämner att en översyn av all utbildning med inriktning mot det administrativa området har förutskickats i annat sammanhang. Högskolemyndigheterna bör enligt H 75:s bedömning genom en sådan översyn kunna få ett fastare grepp om kapacitetsfrågorna för hithörande linjer.

H 75 berör också pågående försök med yrkesteknisk högskoleutbildning. Kommittén anser inte att det finns anledning att vidga antalet yrkestekniska utbildningslinjer utöver vad riksdagen förutsatte i 1975 års beslut. Ställningstagandet sker mot bakgrund av att en del av regionkommittéerna lagt fram förslag av sådan innebörd. Enligt H 75:s mening bör en prövning av sådana förslag anstå till dess en samplanering mellan regionkommittéerna/regionstyrelserna och UHÄ, som leder försöksverksamheten, har hunnit ta form.

Det förslag till planeringsramar som H 75 lägger fram innebär en förskjutning till förmån för lokala och individuella linjer, detta inom en ökad totalram för linjer. H 75 anser det fullt möjligt att avvägningen kan behöva ytterligare ändras under den närmaste planeringsperioden.

H 75 tar upp vissa frågor som gäller budgetering och resursfördelning i det nya systemet med planeringsramar m. m. Kommitténs resonemang och ställningstaganden kan sammanfattas enligt följande.

I förarbetena till högskolereformen har förutsatts att inom varje sektorsanslag likartade utbildningslinjer skall kunna grupperas för att tillsammans utgöra en enhet i planerings- och resursfördelningssammanhang. De regionkommittéer som nu har berört denna fråga anser i allmänhet att linjerna skall föras samman i så breda grupper som möjligt för att vidga den lokala friheten att disponera resurser. Beträffande själva medelsanvisningen delar H 75 bedömningen att samtliga de linjer inom en sektor som förekommer vid resp. högskoleenhet bör behandlas tillsammans. När det däremot gäller antagningstal menar H 75 att centralt angivna restriktioner för den lokala friheten får variera mellan olika slag av utbildningslinjer. För utbildningar som i dag har antagningsbegränsning bör enligt H 75:s mening anges ett antal utbildningsplatser inom vilket den faktiska antagningen i stort bör hållas. För de utbildningar som i dag har fritt tillträde skall i enlighet med riksdagens beslut den lokala styrelsen ha möjlighet att slutligt bestämma antagningstalen. Bindande föreskrifter om ett lägsta eller högsta antal studerande är enligt H 75:s bedömning inte nödvändiga. H 75 påpekar att det självklart föreligger en allmän skyldighet för högskolemyndigheterna att inte åsidosätta de intentioner som har kommit till uttryck i samband med regeringens och riksdagens medelsanvisning.

H 75 tar också upp frågan om hur medel skall fördelas mellan olika anslag i statsbudgeten. Kommittén pekar på de svårigheter som föreligger när det gäller att förutsäga hur de enskildas efterfrågan ett visst

är kommer att exakt fördela sig på olika slag av utbildningar. Enligt H 75:s mening försvåras bedömningar inför budgetåret 1977/78 av att den nya studieordningen på många punkter skiljer sig från den nuvarande och att nya studiemönster alltså kommer att utvecklas. Det är därför, menar H 75, viktigt inte bara med rörelsefrihet inom ramen för ett sektorsanslag utan också med en möjlighet att fördela om medlen mellan olika anslag med hänsyn till oförutsedda förändringar i efterfrågan. Beträffande anslagen till lokala och individuella linjer och till enstaka kurser pekar dock H 75 på att grundläggande regionala bedömningar rimligen inte får sättas ur spel genom lokala omfördelningar. H 75 ställer sig bakom önskemål som har förts fram från flera håll, bl. a. av UKÄ, om rörlighet i anslagssystemet. Detta krav får emellertid enligt H 75:s mening inte drivas därhän att intentionerna bakom den av riksdagen beslutade ändamålsindelningen av anslagssystemet åsidösätts.

H 75 anser att resursutrymme måste skapas för en förnyelse av utbildningens innehåll och organisation. Detta kan ställa krav både på tillskott av medel totalt och på omfördelningar av resurser mellan olika ändamål. En ordning med en förstärkning för hithörande ändamål är enligt kommitténs bedömning försvarbar under reformens inledande år. H 75 förutsätter dock att sådana medel därefter bör anvisas under de reguljära anslagen till grundläggande utbildning.

De regionala organisationskommittéerna har i sina förslag redovisat synpunkter rörande insatser och resurser för *f o r s k n i n g s a n k n y t n i n g a v g r u n d l ä g g a n d e h ö g s k o l e u t b i l d n i n g* som för närvarande saknar sådan anknytning. Också H 75 tar i sin skrivelse upp dessa frågor. Flera regionkommittéer har hänvisat till forskarutbildningsutredningens (FUN, U 1974: 06) arbete med dessa spörsmål. Kommittéerna har för egen del sökt avgränsa problemen och analyserat vilken typ av åtgärder som bör komma till stånd för att främja forskningsanknytningen. H 75 ger exempel på vad regionkommittéerna anfört i detta sammanhang. Kommittén menar att det ligger i sakens natur att färdiga projekt eller konkreta förslag till åtgärder inte kan presenteras redan inför reformens startår. H 75 anser det likväl viktigt att planeringsarbetet fortgår och att också viss verksamhet i form av projekt kan komma igång redan budgetåret 1977/78. UKÄ anger ett belopp av 10 milj. kr. för detta ändamål. Regionkommittéernas förslag uppgår till mellan 1 milj. och 2 milj. kr. per region. H 75 konstaterar att ställningstagandet i denna fråga för närvarande självklart får grundas mer på en principiell uppfattning om behovet av åtgärder av berört slag än på ett konkret beräkningsunderlag. H 75 anser det rimligt att medel anvisas i den av regionkommittéerna angivna omfattningen.

I fråga om formerna för hur medel för forskningsanknytning skall anvisas tillstyrker H 75 ett förslag som flera av regionkommittéerna för fram. Förslaget innebär att medlen ställs till regionstyrelsernas för-

fogande utan bindning till fakultet. H 75 förutsätter att de regionala fakultets/sektionsorganen liksom berörda forskningsråd engageras i den vetenskapliga planeringen av projektet och i prioriteringar från vetenskaplig synpunkt mellan projekt.

H 75 har i sin skrivelse lämnat sammanfattande synpunkter över förslag från de regionala organisationskommittéerna rörande de lokala högskoleförvaltningarnas lednings- och personalorganisation. I detta sammanhang tar H 75 upp frågan på vilken nivå avvägningen mellan förvaltningsändamål samt utbildnings- och forskningsändamål i övrigt rimligen skall göras. H 75 framhåller att diskussionen i anslutning till de regionala kommittéernas arbete med förvaltningsfrågan på sina håll inneburit en olycklig fokusering på de administrativa resursernas omfattning. Den motsättning mellan dessa resurser samt utbildnings- och forskningsresurserna i övrigt som härvid frammanats skulle med all säkerhet ha kunnat undvikas eller i varje fall tonats ned avsevärt om det blev ett naturligt inslag i uppgifterna för högskolestyrelserna att vid sin fördelning av totalt tillgängliga resurser bedöma behovet av administrativa insatser i direkt förhållande till behov av andra slags insatser för utbildningen och forskningen. Mot den angivna bakgrunden anser H 75 det angeläget att ett inordnande av samtliga resurser för lokal högskoleförvaltning i de ändamålsinriktade anslagen övervägs redan inför budgetåret 1978/79.

H 75 framhåller att de önskemål och förslag om förstärkningar av resurserna för de lokala högskoleförvaltningarna som förts fram av olika myndigheter och grupper i samband med regionkommittéernas arbete spänner över flertalet fält av den lokala förvaltningen och motsvarar sammantagna mycket betydande belopp. Den överföring av ansvar och befogenheter från central till lokal nivå, som är ett huvudled i högskolereformen, har här kommit att återspeglas liksom generella reformer inom statsförvaltningen, främst på det arbetsrättsliga området. Därtill kommer att man vid många läroanstalter sett det som naturligt att i samband med förändringar till följd av dessa reformer aktualisera även av andra skäl betingade förändringar i de lokala förvaltningarnas organisation och resurser.

De huvudområden som enligt regionkommittéernas förslag ansetts som mest angelägna för förstärkningar är dels utbildningsplanering och därmed sammanhängande ekonomisk planering, dels lokal anmälan och antagning samt studiedokumentation, dels också personalomsorg. Till dessa tre huvudområden kan läggas ett fjärde av något annan karaktär, nämligen uppbyggnad av allmänna kansliresurser vid de högskoleenheter som f. n. i stort saknar en egen administrativ bas. Det gäller högskolorna på flertalet utbyggnadsorter liksom de nya enheterna för lärarutbildning och för konstnärlig utbildning i Stockholm.

H 75 ansluter sig helt till regionkommittéernas allmänna bedömning-

är när det gäller att prioritera områden för förstärkningar av de lokala förvaltningsresurserna. Kommittén vill för sin del särskilt stryka under vikten av att linjenämnderna får tillfredsställande kansliresurser till sitt förfogande. Det är genom dessa nämnder som väsentliga delar av den fortlöpande förnyelsen av högskoleutbildningens innehåll och organisation skall förverkligas.

De förslag till förstärkningar för förvaltningarna som regionstyrelserna lagt fram och som H 75 i stort ansluter sig till innebär i korthet drygt 180 nya tjänster för budgetåren 1977/78 och 1978/79, av vilka 130 bör inrättas den 1 juli 1977. Härtill kommer medel för extra arbetskraft och expenser.

H 75 framhåller att regionkommittéernas förslag i fråga om vissa befintliga förvaltningar innebär en mer eller mindre genomgripande omorganisation i samband med högskolereformen, väsentligen grundad på de nya krav som reformen ställer. För andra förvaltningar har inte förslagen någon organisatorisk innebörd utan förstärkningarna avses komma till stånd huvudsakligen inom ramen för nuvarande organisation. H 75 erinrar om att i riksdagsbeslutet om högskolereformen har betonats att de olika högskoleenheternas inre organisation skall kunna utformas med hänsyn till lokala förutsättningar. Högskolestyrelserna avses generellt få stor frihet härvidlag, bl. a. vad gäller att organisera förvaltningsnämnder. Enligt H 75:s mening måste i konsekvens härmed också den lokala förvaltningens organisation i allt väsentligt kunna utformas med hänsyn till respektive högskoleenhets omfattning och struktur. Någon enhetlig organisatorisk uppbyggnad av storleksmässigt jämförbara högskoleförvaltningar bör sålunda enligt kommitténs mening inte eftersträvas. H 75 betonar emellertid att högskolestyrelsens sammanhållande ansvar för personaladministrativa och personalpolitiska åtgärder måste återspeglas i den lokala förvaltningens organisation. Slutligen förutsätter H 75 att regionstyrelsernas förslag, efter erforderliga ställningstaganden av regering och riksdag, läggs till grund för förhandlingar om förvaltningspersonalens löne- och anställningsvillkor.

4.1.3 Frågor om datorservice

Regeringen uppdrog i april 1976 åt H 75 och de regionala organisationskommittéerna för högskolereformen att överväga och inkomma med förslag rörande organisationen för datorverksamhet inom högskolan. Chefen för utbildningsdepartementet bemyndigades i maj 1976 att tillkalla en arbetsgrupp med uppgift att överväga och komma in med förslag angående finansiering och debitering av datorservice inom högskolan. H 75 har den 16 december 1976 inkommit med förslag om organisationen. I en promemoria av den 17 december 1976 har nämnda arbetsgrupp lämnat sina förslag (DsU 1977: 4).

Vad gäller organisationen av datorservice konstaterar H 75 att stats-

makterna har lagt fast principen att datorservice skall jämföras med andra serviceresurser i den nya högskoleorganisationen (prop. 1975/76: 100 bil. 10 s. 412, UbU 1975/76: 20, rskr 1975/76: 245). Planeringen och ledningen av datorservicen bör i konsekvens härmed ingå i högskolemyndigheternas reguljära uppgifter med beaktande av de särskilda förutsättningar som datorcentralernas karaktär ger.

Under UHÄ finns f. n. en gemensam styrelse för universitetens datamaskincentraler (STUD). Denna handhar vissa övergripande planeringsuppgifter samt ledningen och driften av centralerna. H 75 föreslår att STUD upphör i samband med den nya lokala och regionala högskoleorganisationens genomförande den 1 juli 1977. STUD:s uppgifter bör då överföras dels till lokala och regionala organ, dels till UHÄ.

Till lokala och regionala organ bör enligt H 75 föras de uppgifter som avser datorcentralernas ledning och drift och utnyttjandet av datorresurserna inom respektive region. Till UHÄ bör föras de uppgifter som avser samplanering av datorservicen inom högskolan och utnyttjandet av datorresurser över regiongränserna, dvs. uppgifter som f. n. STUD fullgör i sin egenskap av beredande och rådgivande organ till UHÄ. Den arbetsgrupp som haft i uppdrag att lämna förslag till finansiering och debitering av datorservice inom den nya högskolan har i sina förslag utgått från den av H 75 förordade organisationen för datorverksamhet inom högskolan.

I fråga om kostnaderna för datorcentralerna föreslår arbetsgruppen den förändringen att kostnader för lokalhyror samt bränsle, lyse och vatten vid centralerna skall beräknas under samma anslag som lokalkostnader i övrigt vid universitet och högskolor, dvs. under det s. k. lokalkostnadsanslaget, och sålunda inte belasta utgiftsstaten för datorcentralerna. I övrigt bör emellertid i utgiftsstaten för datorcentralerna i princip ingå samma kostnader som f. n. vid datamaskincentralerna, dvs. såväl driftsom kapitalkostnader.

Med hänsyn till den regionala anknytning som de skilda datorcentralerna kommer att få anser arbetsgruppen att det ekonomiska ansvaret för centralerna bör vila på de berörda högskoleenheterna inom regionen. Till skillnad från nu bör sålunda någon resultatutjämning mellan de skilda centralerna inte ske. Högskoleenheterna inom varje region bör avtala om disposition av överskott eller fördelning av underskott vid datorcentralerna inom regionen.

Verksamheten vid datorcentralerna bör, enligt arbetsgruppen, även i fortsättningen finansieras genom taxor som tas ut av förbrukarna.

För datorservice avseende utbildning och forskning vid högskoleenheter inom regionen föreslår arbetsgruppen en interntaxa, som består av dels ett grundbelopp, dels en drifttaxa. Grundbeloppet tas ut från högskoleenheterna inom regionen efter ett för varje enhet beräknat utnyttjande av datorservice medan drifttaxan debiteras användarna efter var-

je körningstillfälle i proportion till utnyttjandet. Enligt arbetsgruppen bör grundbeloppet sättas till högst 50 % av de totala kostnaderna för internt bruk om inte särskilda förhållanden motiverar en annan nivå.

För interregionalt utnyttjande av datorservice, dvs. när en högskola anlitar en datorcentral i en annan region, bör enligt arbetsgruppen överenskommelse träffas mellan regionstyrelserna om taxor, varvid man bör eftersträva en taxa motsvarande drifttaxan.

För externverksamheten vid datorcentralerna föreslår arbetsgruppen en marknadsanpassad maskintaxa och en likaledes marknadsanpassad taxa för övriga tjänster.

Arbetsgruppen har enligt sina direktiv även haft att utforma riktlinjer för uppdelning av särskilt anvisade medel till kostnader för datamaskintid på berörda anslag till utbildning och forskning. Enligt arbetsgruppen bör huvuddelen av medlen motsvarande dem som under innevarande budgetår anvisats under anslaget Kostnader för datamaskintid fördelas på anslagen till verksamheten vid högskolorna inom utbildnings- och jordbruksdepartementens verksamhetsområden. Härvid bör hänsyn tas till dels att datorcentralerna för nästa budgetår inte belastas med bl. a. utgifter för lokalkostnader m. m., dels att ett bortfall av nuvarande resultatutjämnning mellan datorcentralerna innebär att kostnaden för likartad intern datorservice kommer att variera vid de skilda datorcentralerna nästa budgetår. Fördelningen på berörda anslag till högskoleenheterna bör enligt arbetsgruppen ske med utgångspunkt i att de skilda institutionerna skall kunna behålla en, i stort sett, oförändrad nivå i fråga om datorservice.

4.1.4 Föredraganden

Inledningsvis får jag erinra om vad jag tidigare har anfört under avsnitten Reformering av högskoleutbildningen och Vissa utbildningar.

Utbildningens innehåll och organisation

De resurser som sätts av för högskolesektorn och de åtgärder som högskolemyndigheter på skilda nivåer vidtar rör ytterst innehållet, direkt eller indirekt, i utbildningen, utvecklingsarbetet och forskningen. I debatten om högskolereformen har universiteten och högskolorna också många gånger framhåvt att den centrala uppgiften i all utbildningsplanering rör utvecklingen av utbildningens innehåll och uppläggning. Som jag har angett inledningsvis återspeglas detta synsätt också i regeringsförklaringen.

De yttre formerna för högskolans verksamhet skall främja fullgörandet av högskolans uppgifter, dvs. utbildning, utvecklingsarbete och forskning. De skall därvid bl. a. tjäna syftet att från skilda grupper inom och utom högskolan förmedla impulser, önskemål och behov som kan läggas till grund för en fortlöpande omdaning av utbildningens innehåll. Högskolans institutionella organisation blir med detta synsätt underordnad frågan om innehållet i utbildningen, utvecklingsarbetet och forskningen.

Jag har i årets budgetproposition (prop. 1976/77: 100 bil. 12) berört frågor om forskningen inom högskolan. Jag återkommer strax till sådana frågor. Dessförinnan kommer jag att uppehålla mig företrädesvis vid den grundläggande högskoleutbildningen.

Avgörande för högskolereformens framgång är, som jag nyss har antytt, högskolans förmåga att förnya utbildningen i takt med de krav som såväl individ som samhälle ställer. Vid ingången av höstterminen 1977 kommer utbildning inom högskolan att meddelas bl. a. på allmänna utbildningslinjer enligt den förteckning som har fogats till protokollet i detta ärende som bilaga 2. Centralt fastställda utbildningsplaner och, inom de ramar dessa ger, lokalt upprättade planer för studiegången samt kursplaner kommer att gälla för dessa linjer. För lokala linjer och för fristående enstaka kurser arbetar de lokala högskolemyndigheterna fram motsvarande planer. I en del fall rör det sig om innehållsligt nya eller moderniserade utbildningar, i andra fall blir det mer fråga om en anpassning av befintliga utbildningar till den nya studieordningen.

Jag har i inledningen i det föregående uttalat mig för ett synsätt enligt vilket ikraftträdandet av högskolereformen bildar upptakten till en fortlöpande förnyelse av utbildningens innehåll. Jag kommer nu närmast att ange några förutsättningar och villkor för detta arbete,

vilka jag anser bör beaktas under den närmaste planeringsperioden.

Impulser till utbildningens förnyelse och fortlöpande anpassning till ändrade förhållanden finns både inom och utom högskolan. Forskningen utgör en i flera avseenden mäktig förnyelsefaktor. Jag vill här erinra om den av riksdagen år 1975 fastlagda principen att all högskoleutbildning skall ha anknytning till forskning. I det följande kommer jag därför att förorda att medel anvisas för detta ändamål. Jag vill redan här stryka under, att forskningsanknytningen också kan komma att ge impulser av värde för utveckling av nya forskningsfält genom att den ger forskningsverksamheten kontakter också med sådan grundläggande utbildning som hittills har saknat anknytning till forskning. Utvecklingsarbetet inom högskolan är en annan väg till förnyelse av utbildningen.

De studerandes krav på utbildningens innehåll kommer med säkerhet att vara uttryck för vitt skilda behov. I en del fall kan behoven röra sig om starkt specialiserad yrkesutbildning, i andra fall om mer personlighetsutvecklande utbildning. Slutligen är synpunkter och önskemål från den arbetsmarknad som kommer att ta emot de studerande viktiga. Den nya högskolan rymmer ett brett spektrum av utbildningar. Jag anser därför att det inte är möjligt att ange generella principer för vilka hänsynstaganden som skall vara de mest angelägna när man planerar enskilda utbildningar. För en del av dem kan en av de faktorer jag har nämnt väga tyngre, för andra utbildningar kan avvägningen bli en annan. Mitt förslag till högskolelag ger möjlighet till sådana avvägningar. De kan få till följd att vissa studier behöver orienteras mer mot arbetsmarknaden medan andra behöver ges en mer allmän inriktning. Som exempel på det sistnämnda slaget av utbildning vill jag nämna journalistutbildningen. Jag har i det föregående förordat att dess inslag av allmän orientering bör förstärkas.

De förändrade behörighetsreglerna utgör en hörnsten i högskolereformen. Större hänsyn skall tas till reell än till formell kompetens både när det gäller bedömning av behörighet och värdering av meriter vid urval. Den effekt som därigenom eftersträvas är att nya grupper skall söka sig till högskolestudier. Enligt min mening ligger häri en utmaning till dem som i skilda funktioner verkar inom högskolan. De nya studentgrupperna kommer att ställa bestämda krav som måste få omedelbara återverkningar på hur utbildningen skall utvecklas, i fråga om både innehåll och uppläggning. Dessa krav måste uppfyllas för att de nya grupperna skall anse det meningsfullt att söka sig till högskolan. En spontan utveckling i denna riktning har redan till en del kommit i gång. Detta gäller framför allt inom de nuvarande filosofiska fakulteterna, inom vilka andelen äldre studerande har ökat kraftigt under de senaste åren.

Vad jag hittills har anfört hänger samman med principen om återkom-

mande utbildning, sättet för individen att fördela tillfällena till utbildning under sitt liv. I det förslag till högskolelag som jag har lagt fram i det föregående betonas att högskolan i sin planering av utbildning skall främja den återkommande utbildningen. Mycket talar för att de som planerar utbildningar allmänt sett här kommer att ställas inför svåra uppgifter, t. ex. när det gäller att finna s. k. etappavgångar i längre utbildningar som öppnar möjligheter för såväl direkt yrkesverksamhet som en senare fortsättning av studierna. Jag återkommer strax till vissa förslag till utbildningar inom vilka de studerandes möjligheter ökar att på ett mer systematiskt sätt varva studier och yrkesarbete.

Studieordningen i den nya högskolan syftar till att öka förekomsten av sammanhållna och integrerade utbildningslinjer. Ett stort antal utbildningslinjer, företrädesvis utanför de filosofiska fakulteterna, är i dag uppbyggda enligt denna modell. Också inom de filosofiska fakulteterna pågår ett utvecklingsarbete i denna riktning. Jag vill uttala mitt stöd för sådana strävanden och förutsätter att den nya studieordningen och den vidgade lokala beslutanderätten skall göra det möjligt att intensifiera detta arbete.

Jag övergår nu till att ange några drag i de förslag till nya eller ändrade utbildningar som jag har redovisat i det föregående eller som jag lägger fram i det följande. Jag återkommer senare till enskildheter i förslagen.

Jag har nyss nämnt att principen om återkommande utbildning är en av utgångspunkterna för planering och genomförande av utbildning i den nya högskolan. Uppläggningsen av den nya journalistutbildning, varom jag har lagt fram förslag i det föregående, återspeglar denna princip. Den studerande kan efter två års studier och därpå följande yrkesverksamhet komma tillbaka till högskolan. I det följande kommer jag att föreslå en ny juristutbildning och en för sjuksköterskor avpassad utbildning till läkare. När jag har tagit ställning till framlagda förslag om dessa båda utbildningar har jag tillmätt bl. a. det förhållandet stor betydelse, att de studerande med den förordade uppläggningsen kommer att kunna varva studier med yrkesverksamhet. Den nya läkarutbildningen innebär att en kortare vårdutbildning, sjuksköterskeutbildningen, ges en naturlig fortsättning. Jag anser att det är en viktig uppgift i reformarbetet att fortsätta strävanden av detta slag. I fråga om den nya juristutbildningen har jag övertygats om att det på arbetsmarknaden i dag finns personer för vilka en kortare grundläggande rättsutbildning av det förordade slaget skulle vara tillräcklig för att ge dem möjlighet att avancera till mer kvalificerade arbetsuppgifter. För sådana utbildningssökande kan långa studier te sig avskräckande. Jag vill betona, att för den som redan från början siktar mot en fullständig juristutbildning, t. ex. för att bli domare, kommer två studievägar att erbjuda sig. Den studerande kommer att efter genomgången grundläggande rättsutbildning kunna gå

ut i yrkeslivet, för att senare komma tillbaka till utbildningen. Den studerande kan också följa utbildningen i ett sammanhang. Några särskilda krav på yrkesverksamhet inför den senare delen av utbildningen har inte föreslagits.

Jag vill också erinra om pågående försök med yrkesteknisk högskoleutbildning (jfr prop. 1975: 9, UbU 1975: 17, rskr 1975: 179). I likhet med vad som föreslås gälla för den särskilda studiegången till läkare för sjuksköterskor krävs också för tillträde till yrkesteknisk högskoleutbildning att den studerande skall ha en tids yrkesverksamhet bakom sig.

Ett inslag i det pågående arbetet med att förnya utbildningens innehåll och verksamhetsformer är problemorienterade kurser. Begreppet problemorientering är inte entydigt. När jag använder begreppet avser jag en utbildning som tar sin utgångspunkt i problem inom yrkes- och samhällsliv. Många gånger kräver en sådan utbildning en samverkan mellan flera ämnen. En fördel med en problemorienterad uppläggning av studierna är den ökade motivation som de studerande kan uppleva just genom att de får möta frågor som formuleras utifrån situationer i arbetsliv och samhälle i övrigt. Den i och för sig nödvändiga ämnesspecialiseringen kan på detta sätt balanseras genom en ökad förståelse för de skilda kunskapsområdenas roller.

Mer systematiska försök med problemorienterade studier har i en del fall just satts igång, i andra övervägs de. Jag anser att denna utveckling är riktig.

När jag i det följande förordar ökade resurser för utbildning på den religionsvetenskapliga linjen har skälet bl. a. varit att de tematiska studier kring aktuella frågor om livsvillkor och livsmiljö som avslutar linjen och som är problemorienterade behöver stödjas. Förslaget till ny juristutbildning innehåller liknande moment. Jag tänker härvid på den föreslagna kursen om rätt och samhälle. Också den reformering av journalistutbildningen som jag har lagt fram förslag om i det föregående innebär ökade inslag av problemorienterade studier.

Den nya studieorganisation som avses träda i kraft den 1 juli 1977 kännetecknas av möjligheter till variation men också av en viss enhetlighet. Det sist nämnda draget i studieorganisationen är givetvis inget självändamål. Ett syfte med likformigheten i den yttre studieorganisationen — jag tänker härvid på sådant som poäng, system av linjer och kurser och liknande — är bl. a. att möjliggöra kombinationer av kurser på ett jämfört med dagens förhållanden friare sätt. Genom att utbildningar av olika slag i den nya högskolan skall planeras tillsammans uppstår nya möjligheter till sådana anordningar.

Jag anser att fördelar står att vinna med en ordning där utbildningslinjer vid behov kan sättas samman av delar från ämnen som av ämnesmetodiska, forskningsmässiga eller andra skäl i dag hör till skilda fakulteter eller läroanstalter. Jag vill därför uttala mitt stöd för sådana strä-

vanden.

I propositionen om reformering av högskoleutbildningen m. m. (prop. 1975: 9) anförde föredraganden att kurser från de nuvarande filosofiska fakulteterna borde kunna utnyttjas för att bredda grunden i utbildningslinjer inom delar av den högre utbildningen som f. n. är starkt specialiserade. Han pekade härvid bl. a. på kurser som ökar kommunikationsfärdigheten, t. ex. inom områdena svenska, moderna språk, matematik och statistik. Också jag anser att det är viktigt att stärka sådana inslag i skilda utbildningar. Jag vill i detta sammanhang särskilt beröra svenska språkets ställning inom högskolan.

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) tillsatte år 1972 en arbetsgrupp för att se över lärarutbildningen i svenska, svenskgruppen. Den har lagt fram en slutrapport, Högskoleutbildning i svenska (UKÄ-rapport 1975: 22).

UKÄ har bl. a. på grundval av där framlagda förslag i särskild skrivelse i juni 1976 hemställt hos regeringen om vissa åtgärder. De berör i första hand lärarutbildningen i detta ämne. UKÄ:s skrivelse har såvitt avser lärarutbildningen av regeringen överlämnats till 1974 års lärarutbildningsutredning (U 1974: 04) som har att lämna förslag också om utbildning av lärare i svenska. Svenskgruppen har därutöver vidgat sitt arbete till att gälla behovet av utbildning i svenska för andra än blivande lärare. Den föreslår kurser som inslag i utbildningslinjer, som fortbildning för yrkesverksamma och som orientering för en intresserad allmänhet. Gruppens motivering för sådana insatser är bl. a. att man vet att den skriftliga kommunikationen i yrkeslivet fungerar dåligt. Gruppen vill genom sina förslag skapa en beredskap mot illa fungerande yrkesspråk.

Svenskgruppens förslag är ett av flera uttryck för en växande oro för att vårt sammansatta samhälls- och yrkesliv har kommit att ställa så stora krav på kommunikationsfärdigheter att dessa inte i rimlig omfattning kunnat tillfredsställas inom den eftergymnasiala utbildningen. Samhället utvecklar sig i riktning bl. a. mot tätare kontakter och samverkan mellan människorna, såväl inom arbetslivet som inom föreningslivet och under fritiden. Denna utveckling leder till ökade krav på färdigheter i att använda språket både i tal och skrift.

Förmågan att i tal och skrift utnyttja det egna språket är av central betydelse för individens möjligheter att gestalta och förmedla sina upplevelser och erfarenheter, sina åsikter och värderingar. God språkförmåga blir därigenom ett medel inte bara för personlighetsutveckling. Den blir också ett instrument t. ex. för att utveckla demokratin inom arbetslivet och att fördjupa den politiska demokratin. Det är mot denna bakgrund naturligt att färdigheter i att använda det egna språket måste ingå som ett led i allt fler utbildningar även inom högskolan. Jag vill därför uttala mitt stöd för de ansträngningar som enligt vad jag har inhämtat f. n. görs för att inom den blivande högskolan stärka svenskans

roll inom utbildningar av olika slag. Man bör härvid vara medveten om att ökat utrymme för undervisning i svenska kan betyda att annat stoff får skjutas åt sidan eller organiseras på annat sätt. För det fortsatta arbetet bör de förslag som svenskgruppen har redovisat kunna utgöra ett lämpligt underlag.

UKÄ har i sitt förslag till anslagsframställning redovisat det arbete som pågår inom ämbetets ansvarsområde med att internationalisera utbildningen. UKÄ har upprättat ett handlingsprogram som rymmer flera delar. Ett inslag häri är det internationella utbytet, ett annat internationaliseringen av utbildningens innehåll.

I det förslag till högskolelag som jag har anmält i det föregående har jag förordat att som ett allmänt mål för utbildningen inom högskolan slås fast att den skall främja förståelsen för andra länder och för internationella förhållanden.

Jag anser att UKÄ:s handlingsprogram utgör en viktig grundval för att i den anda som återspeglas i lagförslaget intensifiera hittillsvarande ansträngningar att säkra de internationella aspekterna. Jag vill därför uttala mitt stöd för UHÄ:s strävan att, i perspektiv av den nya högskolan, föra detta viktiga arbete vidare. I statsbudgeten finns särskilda medel anvisade för detta ändamål under anslaget Extra utgifter vid universiteten m. m.

Jämställdhet mellan kvinnor och män

Som jag antydde inledningsvis är rekryteringen till högskoleutbildning sned i fråga om könsfördelning. Kvinnor och män är mycket olika företrädare inom skilda slag av utbildningar. Härvidlag avtecknar sig ett tydligt mönster. Kvinnor söker sig oftare till kortare, inte direkt påbyggbara utbildningar som leder till en förhållandevis snäv arbetsmarknad medan män oftare väljer längre utbildningar som leder till större rörlighet och bättre karriärmöjligheter inom arbetslivet.

Detta förhållande kan belysas statistiskt. I det här sammanhanget inskränker jag mig till att ta exempel från två olika områden på arbetsmarknaden där man också kan se sambandet med utbildningsvägar inom gymnasieskolan.

Inom det omfattande yrkesområde som utgörs av ekonomi och administration inom företag och förvaltningar framträder mönstret klart. Inom de sekreterarutbildningar som finns inom både gymnasieskola och blivande högskola är andelen kvinnor i det närmaste 100 procent. På den tvååriga ekonomiska linjen inom gymnasieskolan är andelen kvinnor ca 60 procent.

På den treåriga ekonomiska linjen med anknutna specialkurser inom gymnasieskolan är det kvinnlig dominans med ca 55 procent. På högskolenivå, där de ekonomiska utbildningarna förhållandevis ofta kan

leda till toppbefattningar inom näringsliv och förvaltning, dominerar männen kraftigt. Av dem som examineras från Handelshögskolan i Stockholm är endast ca 30 procent kvinnor medan andelen inom ekonomutbildningen vid universiteten är ännu lägre, ca 20 procent.

Tandvårdsområdet är ytterligare ett belysande exempel. Inom utbildningarna till tandsköterska och tandhygienist utgör kvinnor praktiskt taget 100 procent. För tandteknikerutbildningen är motsvarande tal 70 procent. Inom tandläkarutbildningen är männen i majoritet och kvinnorna utgör ca 45 procent av de studerande. Inom forskarutbildningen har kvinnornas andel sjunkit till 20 procent.

En utförligare redovisning av förhållandena inom olika högskoleutbildningar har tidigare lämnats av UKÄ bl. a. i debattskriften Jämställdhet i högskolan (UKÄ-rapport 1975: 10).

Att åstadkomma en jämnare fördelning av utbildningstillfällena mellan kvinnor och män är en fråga av stor vikt inom högskolan. Åtgärder för att ändra rådande mönster, eller frånvaron av sådana åtgärder, kan gripa djupt in i individens val av högskoleutbildning. Högskolan kan emellertid inte här, lika litet som i andra avseenden, ses isolerad från andra delar av samhället. Familjepolitiken, skolan och arbetsmarknaden är några av de faktorer som kraftigt påverkar fördelningen mellan kvinnor och män i rekrytering till högskolan.

Jag går inte närmare in på hur ungdomars val av utbildning inom skolan styrs av rådande uppfattningar om manliga och kvinnliga intressen och sysselsättningar. Uppenbart är emellertid att dessa val starkt styr möjligheterna att inom högskolan skapa en jämnare fördelning mellan könen inom enskilda utbildningar.

De behörighetsregler som skall träda i kraft den 1 juli 1977 bör kunna bidra till att jämna ut såväl de sociala som de könsmässiga skillnaderna i rekryteringen av studerande till högskolan. Ungdomar från socialgrupperna 3 och 2 har hittills haft mindre benägenhet än ungdomar från socialgrupp 1 att välja sådan utbildning i gymnasieskolan som direkt har gett tillträde till högskolestudier. När behörighetsreglerna ändras kommer behörighet för högskolestudier att kunna erhållas på flera vägar, varav den nu gängse endast är en. Utbildningsvägar med en i dag dominerande andel ungdomar från socialgrupperna 3 och 2 kommer också att ge allmän behörighet till högskoleutbildning. De nya reglerna öppnar högskolan också för de människor som inte har haft tillgång till eller har avstått från utbildning efter den obligatoriska skolan. Som jag nyss med några exempel har sökt visa har en oproportionerligt stor grupp kvinnor föredragit att välja korta yrkesinriktade utbildningar som leder till s. k. kvinnoyrken. Dessa kvinnor kommer att utgöra en viktig del av de äldre studerande som framdeles kan söka sig till högskolan.

Åtgärder som vidtas inom utbildningsväsendet för att åstadkomma jämställdhet mellan män och kvinnor blir emellertid verkningslösa om

de inte motsvaras av ändrade attityder och handlingsmönster på arbetsmarknaden. Så t. ex. måste en ökning av andelen kvinnor i en utbildning följas av en beredvillighet från arbetsgivarna inom motsvarande sektor på arbetsmarknaden att anställa kvinnor. För att vidga möjligheterna att nå en bättre balans mellan kvinnor och män i vissa längre utbildningar är det dessutom nödvändigt att många arbetsgivare ändrar attityd till kvinnor i ledande befattningar inom olika arbetsområden. Detta gäller såväl den enskilda som den offentliga sektorn. Det är rimligt att anta att arbetsmarknadens olika inställning till kvinnlig och manlig arbetskraft påverkas av tillgången inom olika yrkesområden. Det är angeläget att frågan om jämställdhet mellan kvinnor och män kommer att inta en framskjuten plats i det erfarenhetsutbyte om och den utveckling av utbildningen som skall ske inom skilda högskoleorgan där representeranter för samhällsliv, arbetsmarknadens parter och yrkesliv skall ingå.

Jag har kortfattat berört några av de problem som måste angripas i arbetet med att skapa större jämställdhet mellan könen i högskoleutbildningen. Många av problemen är svåra att bemästra. Ofta gäller det att påverka fast grundade uppfattningar om utbildningen och om kvinnors och mäns roller i arbetslivet. Ibland kan redan en analys av bakomliggande faktorer vara en svår uppgift. Åtgärder som kan vidtas ger i många fall resultat först på sikt.

Enligt vad jag har kunnat bedöma har UKÄ:s nyssnämnda debattskrift gett ett välkommet underlag för debatten i dessa frågor. Jag har också inhämtat att universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) arbetar med att utforma ett handlingsprogram kring jämställdhetsfrågor, som bl. a. bygger på de synpunkter som läroanstalterna har lämnat med anledning av debattskriften. Den nya högskolan ger delvis nya förutsättningar för att inom den eftergymnasiala utbildningen angripa jämställdhetsfrågor. Jag anser därför att det är angeläget att ett program för detta arbete inom hela den nya högskolan skyndsamt läggs fram.

I fråga om åtgärder i anknytning till föreliggande budgetförslag vill jag peka på följande. Den för sjuksköterskor avsedda utbildningen till läkare anvisar en metod att i efterhand och på sikt söka jämna ut rådande snedbalans mellan könen inom ett visst område av högskola och arbetsmarknad. En sådan väg bör beträdas jämsides med strävanden att nå en jämnare fördelning mellan könen i rekryteringen till både kortare och längre vårdutbildningar. Beträffande den nya juristutbildningen kan konstateras att de grupper som högskolan kommer att kunna erbjuda grundläggande rättsutbildning återfinns i bl. a. mellangradsbefattningar inom administration och näringsliv och till största delen utgörs av kvinnor. Ett genomförande av förslaget bör därför verka positivt på könsfördelningen.

Forskning och forskningsanknytning

Jag går nu över till frågor om resurser för forskning inom högskolan. Inledningsvis vill jag erinra om att en ny forskningsrådsorganisation kommer att finnas från den 1 mars 1977 (prop. 1975/76: 129, UbU 1975/76: 32, rskr 1975/76: 368). De resurser som enligt regeringens förslag i prop. 1976/77: 100 bil. 12 skall stå till forskningsrådets och den nya forskningsrådsnämndens förfogande måste ses tillsammans med de medel för och den utbyggnad av högskolans fasta forskningsorganisation som jag förordar i det följande. Jag begränsar mig därvid till att i korthet beröra de prioriteringar som är vägledande för mig när jag beräknar medel under resp. anslagspunkt.

Vårt land uppvisar många av de drag som förknippas med begreppet efterindustriellt samhälle. Hit hör t. ex. sådana företeelser som hög materiell levnadsstandard, en väl utvecklad ekonomi baserad på bl. a. avancerad teknik, högt uppdriven automatisering i arbetslivet och ett omfattande och mångskiftande utbildningsväsende. Detta samhälle har som en av sina grundvalar forsknings- och utvecklingsarbete inom teknik, naturvetenskap och medicin. Med rätta har statsmakterna under de senaste decennierna ställt till förfogande stora resurser inom dessa områden. De problem som det efterindustriella samhället har fört med sig, t. ex. i form av miljöförstöring, överförbrukning av naturresurser, fysisk och psykisk förslitning av människor, kan angripas med stöd av landvinningar inom dessa vetenskapsfält. Många tecken tyder emellertid på att individerna inte har förmått, och kanske inte heller har velat, anpassa sig till de snabba förändringar som har ägt rum. Tonvikten på materiell odling måste balanseras av ett ökat intresse för människan och hennes situation också i andra avseenden, exempelvis människans funktion i det ekologiska systemet och hennes krav på och behov i den sociala miljön.

Inom humaniora och samhällsvetenskap studeras individen både som enskild varelse och som medlem i större eller mindre gemenskaper. Härvid intar bl. a. forskning om värderingar och på dem grundade beteendemönster en framträdande plats. Jag anser att det är angeläget att vi ökar kunskaperna om villkoren för förhållanden mellan enskilda människor och mellan grupper av människor, både nationellt och internationellt. Jag vill betona att dagens samhälle med dess mångskiftande mönster också kräver att sökandet efter ny kunskap om människors villkor sker i medvetande om de samband som kan finnas mellan vetenskaper av vitt skilda slag. Mot denna bakgrund anser jag att den i sig befogade kraftiga satsningen på naturvetenskap, teknik och medicin nu måste balanseras med ökade insatser inom humaniora och samhällsvetenskap i vid mening. Inom dessa vetenskapsområden fordras en förstärkt forskningsorganisation och vidgade resurser för att forskarna inom dessa fält från sina utgångspunkter skall kunna angripa de prob-

lem som uppstår genom den ständiga omvandlingen av samhället, en omdaning som delvis drivs fram av ökat tekniskt, naturvetenskapligt och medicinskt kunnande. Jag är också övertygad om att humaniora och samhällsvetenskap måste få en kapacitet som tillåter att kunskaper och värderingar från dessa forskningsfält i större utsträckning blir en del av referensramen för den samlade forskningsverksamheten.

I riksdagens beslut om reformering av högskoleutbildningen fastlades principen att all sådan utbildning skall ha en anknytning till forskning. I det planeringsarbete inför reformen som har genomförts efter riksdagsbeslutet har denna fråga behandlats i skilda former. Forskarutbildningsutredningen (FUN, U 1974: 06) har genom tilläggsdirektiv hösten 1975 fått till uppgift att pröva i vilken utsträckning åtgärder bör vidtas för att inom den nya högskolan säkerställa att övergång blir möjlig till utbildning över grundexamensnivå från utbildningslinjer som i dag inte har någon naturlig fortsättning.

Också den centrala organisationskommittén för högskolereformen (H 75) har behandlat frågan om forskningsanknytning. Kommittén har föreslagit att medel av betydande omfattning ställs till förfogande för detta ändamål budgetåret 1977/78. H 75 har härvid grundat sig på förslag från både de regionala organisationskommittéerna och högskolemyndigheterna.

Den nya högskolan kommer att bestå av utbildningar med vitt skilda traditioner och förutsättningar. Innehållsmässigt och organisatoriskt skiljer sig olika utbildningar från varandra bl. a. i fråga om anknytningen till forskningen. En central del i det fortsatta reform- och utvecklingsarbetet blir därför att söka förverkliga principen om ett samband mellan forskning och grundläggande högskoleutbildning, såväl statlig som kommunal. Inte minst viktigt är detta när det gäller utbildningen på utbyggnadsorterna. Det är en svår uppgift att finna verkningsfulla anordningar på detta område, och jag förutsätter därför att målet kommer att nås först på sikt. Ett viktigt underlag för detta arbete kommer att ges genom FUN:s kommande förslag. Jag anser det samtidigt vara viktigt att den nya högskolan redan från starten får ekonomiska möjligheter att gripa sig an uppgiften. Jag biträder därför framlagda förslag om särskild medelsanvisning och förordar att 6 milj. kr. beräknas för detta ändamål budgetåret 1977/78 under anslaget Vissa kostnader för högskolereform.

I fråga om användningen av dessa medel vill jag kort anföra följande. I den hittillsvarande diskussionen om ett ökat samspel mellan grundläggande utbildning och forskning har intresset knutits främst till möjligheten att låta lärare vid enheter utan fast forskningsorganisation tjänstgöra vid enheter med sådan organisation. Under det senaste året har de regionala organisationskommittéerna presenterat förslag till åtgärder för att främja detta samspel. Av det redovisade materialet framgår att övervägandena nu har vidgats till att gälla åtgärder inom ett förhål-

landevis brett fält. Jag delar regionkommittéernas uppfattning om att arbetet med forskningsanknytningen måste bedrivas förutsättningslöst och syfta till åtgärder av skilda slag. Åtgärderna skall fogas samman till program med skiftande innehåll anpassat efter olika utbildningars behov. För att nya erfarenheter skall kunna vinnas bör därvid tidigare oprövade vägar beträddas. Som ett exempel vill jag nämna åtgärder för att initiera omvårdnadsforskning. Ett annat område gäller lärarutbildningen som till största delen bedrivs utan direkt forskningsanknytning. Det ankommer på regionstyrelserna att i sitt planeringsarbete bygga vidare på den grund regionkommittéerna har lagt i dessa avseenden.

Enligt prop. 1975: 9 skall medel för forskningsanknytning avse åtgärder som vidtas för att stärka sambandet mellan å ena sidan enheter som har fasta resurser för forskning, å andra sidan enheter som saknar sådana. Det faktiska behovet av forskningssamband hos olika utbildningar som f. n. inte har anknytning till fasta forskningsresurser bör vara en avgörande bedömningsgrund när sådana medel tas i anspråk. Det bör därför inte uteslutas att medel för forskningsanknytning kan behöva tas i anspråk för projekt och liknande ändamål som syftar till att stärka forskningssambandet också inom en och samma högskoleenhet.

För sammanhangets skull vill jag något kommentera hur medel för forskningsanknytning bör anvisas. Den ordning som har angivits i prop. 1975: 9 innebär att medlen disponeras av regionstyrelserna och anvisas fakultetsvis. H 75 har föreslagit att regionstyrelserna skall disponera medlen utan bindning till fakultet. Jag biträder H 75:s förslag. Liksom H 75 förutsätter jag att regionstyrelserna i rent vetenskapliga bedömningsfrågor utnyttjar expertis inom i första hand fakultetsorgan och forskningsråd.

Också andra åtgärder än de jag hittills har uppehållit mig vid är aktuella i ett program för att stärka sambandet mellan grundläggande utbildning och forskning i högskolan. Jag kommer i det följande att förordna att en professur i socialt arbete inrättas vid universitetet i Göteborg den 1 juli 1977. Härigenom knyts fasta forskningsresurser till utbildningen på den sociala linjen, som för närvarande ges vid socialhögskola. Utbildningen inom socialhögskolorna har hittills saknat sådan anknytning.

Efter förslag i prop. 1975: 9 har riksdagen beslutat att forskningsorganisationen vid universitetet i Linköping skall vidgas. Regeringen har därför våren 1975 uppdragit åt universitetet att utreda frågan om en tvärvetenskapligt och tematiskt orienterad forsknings- och forskarutbildningsorganisation inom främst den nuvarande filosofiska fakultetens område. En av universitetets konsistorium tillkallad grupp har lagt fram en rapport Tema. Ny väg för forskning. I den föreslås forskning inom ramen för fyra temata: Hälso- och sjukvården i samhället, Kommunikation — överföring av information, Teknik och social förändring samt Vatten i natur och samhälle. Jag kommer i det följande att förordna att

1 milj. kr. anvisas under anslaget Vissa kostnader för högskolereform för fortsatt planerings- och förberedelsarbete inför en tematiskt uppbyggd forsknings- och forskarutbildningsorganisation i Linköping.

Planeringsramar och anslagssystem

Det planeringssystem som riksdagen har beslutat om innebär att det skall finnas planeringsramar för antalet nytilkommande studerande. De totala planeringsramarna för högskoleutbildningen skall ta största möjliga hänsyn till tendenser i individernas samlade efterfrågan på högskoleutbildning. Fördelningen av medel på orter, högskoleenheter och utbildningar för varje läsår skall göras under hänsyn till hur den aktuella efterfrågan fördelar sig på olika orter och på olika slag av utbildningar. Jag räknar med att den dimensionering jag i det följande förordar kommer att leda till att alla studerande som anmält sig i tid till utbildningar som nu inte har antagningsbegränsning kan tas emot. Vid en oväntat stark tillströmning av studerande kan dock svårigheter uppstå. Jag anser att det bör finnas ett utbildningsområde inom vilket det fria tillträdet skall kunna upprätthållas. Detta bör ske inom ramen för den planeringsprocedur som riksdagen har beslutat och som H 75 närmare behandlat. Anslagssystemet bör i allt väsentligt vara det som tidigare har beslutats, dock med en viss komplettering. Sålunda bör en redovisning ske av det ungefärliga antalet årsstudieplatser för vilka resurser har beräknats inom det fria området. I budgetpropositionen bör detta antal varje år anges regionvis. I fråga om resurser bör däremot ingen åtskillnad göras mellan resurser för ospärrad utbildning och övrig utbildning. När regionstyrelsen fördelar resurserna för lokala och individuella linjer och enstaka kurser bör även ges anvisning om omfattningen av utbudet i denna del.

Jag anser att det utbildningsområde som bör ligga till grund för beräkningen av antalet årsplatser inom det fria området bör motsvara de nuvarande mer allmänna studiekurserna inom de ämnesområden vid de filosofiska fakulteterna som nu har fritt tillträde på grund av automatisk tilldelning av resurser för lärarkrafter. Laborativa studiekurser samt mer speciella s. k. yrkesinriktade eller tvärvetenskapliga studiekurser bör inte räknas med. Det fria området måste definieras. Till övrig utbildning blir antagningen begränsad. Jag går nu över till definitionen av det fria området.

Inom den nya högskolan bör i motsats till vad som nu gäller inom universitet och högskolor ämnesområde inte vara ett studieorganisatoriskt begrepp. Sådana studieorganisatoriska anordningar har visat sig svårhanterliga och är därför olämpliga med hänsyn till önskemålen om lokal rörelsefrihet. Det fria området inom högskolan bör utgöras av sådana kurser som motsvarar ett visst område inom nuvarande studieordning. Härvid bör följande nuvarande ämnesområden komma ifråga: all-

män kriminologi, allmän språkvetenskap, ekonomisk historia, etnologi, filmvetenskap, filosofi, finska, fonetik, handelsrätt, idé- och lärdoms-historia, konstvetenskap, nordiska språk, praktisk filosofi, rättssociologi, socialantropologi, teatervetenskap, teoretisk filosofi, historia, litteraturvetenskap, religionskunskap, svenska, engelska, franska, matematik, ryska, spanska, tyska, företagsekonomi, juridisk översiktskurs, nationalekonomi, statskunskap, kulturgeografi, pedagogik, psykologi (utan antagningsbegränsning), sociologi, samhällskunskap, arkeologi, särskilt nord-europeisk, informationsbehandling, musikvetenskap, statistik och matematisk statistik.

Det fria området definieras således som kurser av visst slag. Definitionen bör avse samtliga statliga högskoleenheter. Utbildningslinjer som i sin helhet kan genomgå på fria kurser blir fria. Självfallet får man räkna med att det inom en fri linje kan finnas speciella alternativa studieängar där antalet platser är begränsat.

Regeringen har tidigare givit universitets- och högskoleämbetet i uppdrag att planera med utgångspunkt i att det skall finnas ett fritt område. Jag räknar för budgetåret 1977/78 med att av de allmänna utbildningslinjerna kommer ekonomlinjen, matematikerlinjen och samhällsplanerarlinjen att tillhöra det fria området. Jag vill framhålla att jag räknar med att det som nu i praktiken blir möjligt att ta emot alla studerande som önskar plats även inom andra områden än det jag har angivit i det föregående, t. ex. på juristlinjen och den religionsvetenskapliga linjen liksom inom s. k. kursanslagsämnen vid de nuvarande filosofiska fakulteterna såsom t. ex. egyptologi.

Lokaliseringen av den fria utbildningen styrs av regeringens och riksdagens beslut om lokaliseringen av allmänna utbildningslinjer samt av regionstyrelsernas beslut om fördelning av medel för enstaka kurser och lokala och individuella utbildningslinjer. På varje ort bör det fria området få finnas vid endast en högskoleenhet. I fråga om nuvarande universitet med filialer bör avgränsningen av det fria området ges en sådan form att den fria delen inte väsentligt förändras i fråga om omfattningen av utbudet. Inom ramen för vad som är bestämt beträffande allmänna utbildningslinjers innehåll i utbildningsplan och inom ramen för regionstyrelsens beslut i fråga om medel för övrig utbildning beslutar de lokala myndigheterna vilka fria linjer och kurser som skall finnas.

Riksdagen har tidigare beslutat att alla studerande skall anmäla sig till utbildning inom högskolan en viss tid innan utbildningen börjar. Detta generella anmälningsförfarande utgör en av grundförutsättningarna för planeringssystemet och bör avse samtliga studerande, d. v. s. även studerande som fullföljer studier enligt äldre bestämmelser. Härigenom uppnås ett samordnat resursutnyttjande. Om tomma platser uppstår till följd av att anmälda studerande inte infinner sig bör de lärarresurser som därigenom inte behöver tas i anspråk för undervisning i stället få

användas för annan verksamhet enligt samma regler som tillämpas inom universitetsområdet när överskott på lärarkapacitet finns. Jag räknar med att det i många fall blir möjligt att redan i samband med anmälningsförfarandet vidta sådana omdispositioner. Vidare blir vissa förändringar av anmälningssystemet aktuella genom att tillträdet blir helt fritt till viss utbildning.

Anmälningarna bör användas till att i överensstämmelse med H 75:s förslag till planeringssystem justera resursfördelningen med hänsyn till efterfrågan på utbildning. Såväl de lokala som de regionala myndigheterna bör åläggas att av resurser för fria kurser inom respektive ansvarsområde hålla fem procent i reserv. Därutöver bör möjliga omfördelningar tillsammans med temporära ändringar av undervisningens uppläggning leda till att man inom ramen för tilldelade resurser kan klara det fria tillträdet. Skulle det vid mindre högskoleenheter som t. ex. de nuvarande universitetsfilialerna visa sig ogörligt med hänsyn till nödvändiga lärarförordnanden m. m. att hålla en reserv om fem procent bör i stället andra åtgärder vidtas som t. ex. en mer långtgående beredskap att temporärt ändra undervisningens uppläggning eller en begränsning av det fria utbudet varje termin.

Om tillströmningen blir väsentligt större än planerat och alla regionala och lokala reserver och möjligheter till omdispositioner m. m. tagits i anspråk bör högskoleenheterna kunna få ett resurstillskott genom beslut av riksdagen. Storleken av resurstillskotten, som endast bör avse lärarlöner, bör prövas vid varje tillfälle. Jag förordar att regeringen föreslår riksdagen att den beslutar att resurstillskott skall kunna erhållas efter riksdagens prövning i varje särskilt fall för utbildning inom det område jag angivit, om det visar sig nödvändigt. Myndigheterna bör i sina medelsframställningar självfallet redogöra för vilka dispositioner som har vidtagits så att det framgår att alla de regionala och lokala åtgärder som rimligen kan vidtas redan har skett.

Vad jag här har förordat innebär normalt att ingen behörig sökande som anmält sig i tid kan avvisas från utbildning som av högskolestyrelsen har utbudits som fri. Högskolestyrelsen bör dock ha rätt att ställa in utbildning om antalet anmälda inte blir minst tio. Jag räknar med att högskolestyrelsen i de fall antalet verkliga deltagare i viss utbildning blir lågt liksom hittills organiserar utbildningen med hänsyn därtill.

Inom det fria området behövs i enlighet med vad som nu gäller inte någon rätt att införa antagningsbegränsning annat än till följd av sådana förhållanden som brist på kompetenta lärare eller lämpliga lokaler. Jag räknar med att sådana förhållanden kan bli särskilt aktuella i samband med nya linjer eller olika typer av försöksverksamhet. Jag har tidigare förordat en utformning av högskolelagen som begränsar de lokala myndigheternas rätt att slutligt avgöra hur många studerande som kan tas emot i viss utbildning. Sådant beslut får enligt lagförslaget inte

avse utbildning till vilken fri tillströmning skall gälla och som bjudits ut som fri av högskolestyrelsen.

Jag kommer vid min medelsberäkning i det följande under de skilda anslagen att utgå från ett behov av det antal årsstudieplatser inom det ospärrade området i resp. region som framgår av följande sammanställning. Årsstudieplatserna avser även de studerande som fullföljer studier enligt äldre bestämmelser.

Högskoleregion	Beräknat antal årsstudieplatser
Stockholm	6 800
Uppsala	4 800
Linköping	1 300
Lund/Malmö	5 000
Göteborg	5 100
Umeå	2 300

Jag vill erinra om att dessa tal inte anger hur många studerande som kan studera inom det fria området. Antalet studerande blir väsentligt större än antalet årsstudieplatser beroende bl. a. på deltidstudier.

Jag går nu över till att behandla frågor om anslagssystemet i högskolan.

Utformningen av systemet för att fördela resurser inom högskolan har avgörande betydelse för hur lokala, regionala och centrala inflytanden kommer att vägas mot varandra. Den 1 juli innevarande år ändras anslagssystemet radikalt. Inom det förvaltningsområde som tidigare hade UKÄ som central myndighet finns i huvudsak tre typer av anslag. En grupp av anslag avser medel för lärarlöner. En annan grupp avser driftkostnader, dvs. medel för annan personal än lärare, för materiel och liknande ändamål. En tredje grupp av anslag avser gemensamma ändamål såsom förvaltningar och bibliotek. Inom andra delar av högskolan anvisas medel till läroanstalterna efter delvis skilda principer. Sammanlagt finns f. n. ca 60 anslag inom det område som den blivande högskolan kommer att omfatta.

Den av riksdagen år 1975 beslutade omläggningen av anslagssystemet innebär i korthet följande. En grundläggande åtskillnad görs mellan resurser för forskning och forskarutbildning å den ena sidan, grundläggande utbildning å den andra. Resurser för forskning anvisas fakultetsvis. Utbildningsanslagen avser dels de fem yrkesutbildningssektorerna, dels lokala och individuella utbildningslinjer, dels enstaka kurser. Här till kommer anslag för gemensamma funktioner. Sammanlagt kommer antalet anslag att uppgå till knappt 30.

Utmärkande för det nuvarande anslagssystemet inom högskoleväsendet är att anslagen indelas efter det slag av kostnader som medlen avses täcka. Denna indelningsgrund är den hittills gängse inom statsförvaltningen. Ett annat betraktelsesätt i anslags- och budgetsammanhang är

att det avgörande kriteriet i stället bör vara för vilket slag av verksamhet som medlen anvisas.

Syftet med anslagsreformen är bl. a. att regering och riksdag skall få en bättre överblick över resursförbrukningen och ett lämpligare underlag för avvägningar i stort mellan skilda verksamhetsgrenar. Det åsyftade fastare greppet över budgeten på statsmaktsnivå möjliggör att högskolemyndigheterna får ökade befogenheter i fråga om hur anvisade medel används.

Förberedelserna för en övergång till ett ändamålsindelade anslags-system har medfört mycket arbete för högskolemyndigheterna. Det har särskilt gällt läroanstalter med de båda huvudtyperna av verksamhet inom högskolan, utbildning och forskning. Förberedelsearbetet har letts av en ledningsgrupp för programbudgetarbetet avseende högre utbildning och forskning inom utbildnings- och jordbruksdepartementens verksamhetsområden (Hufo-gruppen). Föredraganden har senast i prop. 1975/76: 100 bil. 10 redovisat en del beräkningsmässiga resultat av förberedelserna, bl. a. en översiktlig uppdelning av vissa resurser på å ena sidan grundläggande utbildning, å andra sidan forskning och forskarutbildning. Jag vill också erinra om att Chalmers tekniska högskola och numera universitetet i Linköping har bedrivit försök med programbudgetering i flera år.

I och med anslagsomläggningen övergår högskolan praktiskt taget i sin helhet till en ordning med ändamålsinriktade anslag. Det ligger i sakens natur, att en så genomgripande omställning som det här rör sig om är svår att genomföra. En del beräkningsmässiga problem kommer därför att återstå när verksamheten inom högskolan startar. Allt eftersom verksamheten vinner i stadga bör problemen kunna bemästras.

Jag vill inte utesluta att de omfattande beräkningar som ligger bakom omföringen av medel från de gamla till de nya högskoleanslagen i vissa fall kan behöva jämkas. I den mån sådana jämkningar inte kan åstadkommas regionalt och lokalt utan särskilda föreskrifter bör regeringen ha möjlighet att övergångsvis medge omföringar mellan ifrågavarande anslag i statsbudgeten och mellan anslagsposter som har underställts riksdagen. Regeringen bör vid behov kunna delegera ett sådant bemyndigande till högskolemyndigheterna. Jag föreslår sålunda att regeringen inhämtar ett sådant riksdagens bemyndigande.

Det av riksdagen beslutade anslagssystemet är avpassat för den nya högskolan med dess vidgade lokala befogenheter. På en punkt anser jag en ändring i den angivna indelningen i anslag motiverad.

Medel för lokala och individuella linjer och medel för enstaka kurser skall enligt riksdagens beslut anvisas under skilda anslag. För båda anslagen avses den ordningen gälla att medlen av riksdagen fördelas på högskoleregioner och att regionstyrelserna sedan fördelar dem på högskoleenheter m. m. Jag har nyss förordat att fri tillströmning bör finnas

för viss högskoleutbildning. Den kommer att i betydande utsträckning avse just enstaka kurser. Därigenom minskar behovet avsevärt av att garantera vissa studerande kurskombinationer inom individuella linjer. Enligt min bedömning kommer detta behov att i betydande utsträckning kunna tillgodoses inom ramen för det fria tillträdet till enstaka kurser. Inrättande av individuella linjer kommer att kräva en viss administration. För att undvika onödigt sådant arbete bör kurser som den studerande har fritt tillträde till inte ingå i sådan linje.

De förändringar av medelsberäkningen för högskolans utbildningsutbud som jag här har berört har av naturliga skäl inte kunnat beaktas i det hittillsvarande förberedelsearbetet. Något underlag för en uppdelning av medlen mellan enstaka kurser och individuella linjer efter dessa nya förutsättningar finns således inte. Jag förordar därför att medel för lokala och individuella linjer samt enstaka kurser beräknas under ett gemensamt anslag. Därmed uppnås en större regional och lokal handlingsfrihet. Den innebär bl. a. att regionstyrelserna får ett större ansvar för att medel anvisas för utveckling av nya utbildningsalternativ i form av lokala linjer. Jag räknar med att såväl den vidgade friheten som det större ansvaret kommer att gynna arbetet med att utveckla nya utbildningar inom högskolan.

I fråga om bidrag till kommunal högskoleutbildning hänvisar jag till vad jag i det föregående har anfört beträffande den kommunala högskolan. För bidrag till allmänna utbildningslinjer och övrig sektorsbunden utbildning inom kommunal högskoleutbildning bör tills vidare ett särskilt förslagsanslag finnas, från vilket bidrag utgår enligt grunder som motsvarar de nuvarande. För att underlätta en samlad överblick bör under detta anslag finnas en anslagspost för varje yrkesutbildningssektor. För enstaka kurser samt lokala och individuella utbildningslinjer inom den kommunala högskoleorganisationen bör bidrag kunna utgå från det ovan nämnda anslaget för lokala och individuella linjer samt enstaka kurser. Därvid bör reglerna för bidrag till kommunal högskoleutbildning ges en motsvarande tillämpning. Det blir därigenom möjligt för regionstyrelserna att genomföra en samlad planering inom hela högskolan. Jag återkommer till vissa frågor rörande bidrag m. m. i samband med min anmälan av ifrågavarande anslag.

Nuvarande anslag till lärarlöner inom högskolesektorn är i allmänhet förslagsanslag. Genom en anslagsreform inför budgetåret 1969/70 (prop. 1969: 1 bil. 10, SU 1969: 46, rskr 1969: 137) infördes reservationsvis betecknade anslag för övrig personal och materiel m. m., driftkostnadsanslag, vid universitet och högskolor inom UKÄ:s förvaltningsområde. Vidare har de läroanstalter som bedriver försök med programbudgetering till övervägande del medel från reservationsanslag. Också för några läroanstalter utanför UKÄ:s område gäller att de för närvarande får vissa medel anvisade under sådana anslag.

Berörda myndigheter har vitsordat att reservationsanslagen har inneburit fördelar, inte minst genom att planeringen inom t. ex. institutionerna kan sträckas ut över budgetårsgränsen. När jag har övervägt frågan om vilken anslagstyp som bör gälla i högskolan har en utgångspunkt varit att villkoren för myndigheternas medelsdisposition måste vara desamma för anslagen till grundläggande högskoleutbildning och för anslagen till forskning och forskarutbildning. I valet mellan förslagsanslag och reservationsanslag har jag, i överensstämmelse med vad högskolemyndigheterna har föreslagit, stannat för att förorda reservationsanslag för såväl utbildningsanslagen som forskningsanslagen. Ett skäl härtill är att en ändamålsenlig planering av forskningsverksamheten ofta kräver längre planeringsperioder än ett enstaka budgetår. Jag vill tillägga, att det under åttonde huvudtiteln uppförda anslaget till täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m. är så konstruerat att möjlighet finns att — efter prövning i varje särskilt fall — från detta anslag anvisa medel för de kostnader som hänför sig till avtalsenliga löneökningar och som inte har kunnat beaktas vid budgeteringstillfället.

Vid omläggningen till nya anslag för utbildning och forskning inom högskolan kommer de hittillsvarande anslagen att upphöra. Vissa av dessa, främst driftkostnadsanslagen, är f. n. reservationsanslag. Jag erinrar om att reservationer som kan finnas vid utgången av visst budgetår får användas av myndighet under högst två år för avsett ändamål. Det får ankomma på UHÄ att med utgångspunkt i nuvarande förhållanden ge föreskrifter om hur eventuella reservationsmedel under berörda anslag vid utgången av budgetåret 1976/77 skall fördelas på nya högskoleenheter.

Införandet av reservationsanslag på det sätt jag nu har berört innebär sammanfattningsvis en betydande vidgning av det område inom vilket den ekonomiska planeringen kan ske på ett sätt som är bättre anpassat än nuvarande ordning för de lokala högskolemyndigheterna.

Som jag nyss angav innebär 1975 års beslut om högskolan en genomgripande omläggning av det nuvarande anslagssystemet. I prop. 1975: 9 betonades samtidigt att arbetet med att utveckla anslagssystemet skulle fortsätta också efter högskolereformens ikraftträdande. Föredraganden ansåg det angeläget att man lokalt får en ökad frihet att göra avvägningar mellan å ena sidan direkta utbildnings- och forskningsresurser, å andra sidan resurser för förvaltningar, bibliotek, fastighetstjänst och andra serviceinrättningar. Riksdagen hade inte någon erinran mot detta uttalande.

Både UKÄ och H 75 har föreslagit att i det fortsatta arbetet med anslagssystemet resurser för högskoleförvaltningarna förs samman med resurser i övrigt för utbildning och forskning. H 75 har bl. a. pekat på att förvaltningsresurserna omfattas av de s. k. programanslagen i pågående försöksverksamhet med programbudgetering inom högskolesek-

torn. Enligt H 75 är erfarenheterna av denna ordning goda.

Också enligt min mening bör ytterligare ett steg kunna tas i den riktning som har angetts i 1975 års beslut om högskolans anslagssystem. Resurser för i första hand förvaltningsändamål och bibliotek är den del av de samlade insatserna för servicefunktioner inom högskolan som ligger närmast till hands att framdeles helt föra över till de ändamålsinriktade anslagen. Som H 75 har påpekat blir det genom en omläggning på denna punkt möjligt för de lokala högskolemyndigheterna att själva väga behovet av administrativa insatser mot behov av andra slags insatser för utbildningen och forskningen. Motsvarande resonemang kan föras i fråga om resurser för biblioteken. Jag ser ett genomförande av förslaget som ett inslag i arbetet med att föra över beslutsbefogenheter från central till lokal nivå.

Jag anser därför att en anslagsomläggning av den innebörd jag nu har angett bör komma till stånd vid ingången av budgetåret 1978/79. Förberedelser härför bör vidtagas i samband med myndigheternas arbete med förslag till anslagsframställning innevarande år. I detta sammanhang vill jag också nämna följande. Även om ett särskilt förvaltningsanslag finns uppfört i statsbudgeten för nästa budgetår kan högskolestyrelserna, i likhet med vad som tillämpas för innevarande budgetår, ta i anspråk andra anslag för förstärkning av förvaltningsresurserna. Jag vill framhålla, att under de för nästa budgetår föreslagna anslagen till utbildning och forskning beräknas inte oväsentliga medel för förvaltningsändamål, bl. a. under anslaget Utbildning för undervisningsyrken.

Jag går nu över till att behandla frågor som rör själva anslagsomläggningen.

Anslagen för den nya högskolan ersätter helt eller delvis anslag till utbildning inom kulturområdet, vissa bidragsanslag m. m. inom skolväsendets område, anslagen till högre utbildning och forskning samt till lärarutbildning. I många fall är verksamhet och resurser direkt hänförliga till t. ex. en viss yrkesutbildningssektor och ett visst sektorsanslag. I andra fall spänner den nuvarande verksamheten över ett brett fält. Detta gäller främst utbildningen vid de nuvarande filosofiska fakulteterna. I sådana fall blir anslagsomläggningen mer komplicerad.

I det följande anges under varje anslag de gamla anslag från vilka medel under innevarande budgetår anvisas för ifrågavarande ändamål. För varje anslag har jag beräknat ett basbelopp, dvs. medel som utgår för motsvarande verksamhet under innevarande budgetår. Såvitt gäller förslagsanslagen till lärarlöner vid de skilda fakulteterna samt förslagsanslaget till grundläggande humanistisk, samhällsvetenskaplig och matematisk-naturvetenskaplig utbildning i Linköping har jag beräknat basbeloppen på grundval av dels myndigheternas förslag, dels faktisk utgift för budgetåret 1975/76 med korrigering för ändringar för innevarande

budgetår. De basbelopp som jag anger under respektive anslagspunkt kommer att överstiga den nominella medelsanvisningen i statsbudgeten för motsvarande anslag innevarande budgetår med sammanlagt ca 34 milj. kr., dvs. ca fem procent. För de nämnda förslagsanslagen ingår i basbeloppen lönekostnader för innevarande budgetår beräknade på 1976 års slutliga lönenivå.

UKÄ, skolöverstyrelsen och nämnden för socionomutbildning har i sina förslag till anslagsframställning redovisat material som legat till grund för arbetet med de nya anslagen. De av H 75 presenterade planeringsramarna har för den grundläggande utbildningens del legat till grund för fördelningen av basbelopp mellan de nya anslagen. Jag har vid min beräkning av dessa basbelopp i allt väsentligt följt det förslag till fördelningsregler som UKÄ utarbetat. De medel som förs upp under sektorsanslagen avser grundläggande utbildning för såväl studerande enligt den nya studieordningen som de studerande som fullföljer tidigare påbörjade studier. Jag anser att en uppdelning av resurserna mellan dessa kategorier inom berörda anslag inte behövs. För de tre ämnesläroslinjerna har medel beräknats endast för det första årets intag. Anslaget till lokala och individuella linjer samt enstaka kurser avser endast utbildning enligt den nya studieordningen.

Ett huvudsyfte med riksdagens tidigare beslut om planeringsramar var att säkra en viss stabilitet i planeringen och att uppnå ett effektivt utnyttjande av de tillgängliga resurserna. Jag har i det föregående förordat en komplettering av detta riksdagsbeslut av innebörden att bedömningen av resursbehovet för utbildning, som i likhet med nuvarande ordning bör ha fri tillströmning, skall kunna korrigeras under löpande budgetår om behov därav föreligger. Planeringsramarna fyller även med denna komplettering en väsentlig funktion för bl. a. den övergripande planeringen av högskoleutbildningen och för bedömningarna av det framtida antalet utbildade inom skilda områden. Arbeta med planeringsramar för nytillkommande studerande bör därför ingå som ett led i den fortsatta planeringen av högskolan.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att det inom det system som jag har förordat kommer att finnas tre olika grupper av utbildningar med skilda former för beslut om hur många studerande som kan tas emot. En grupp utgörs av traditionellt spärrade utbildningar, t. ex. läroslinjen och civilingenjörslinjerna. Riksdagen anger dimensioneringen för dessa. Hit hör även de allmänna utbildningslinjerna inom den kommunala delen av högskolan vilkas kapacitet bygger på en reglering av utbildningsvolymen som underställs riksdagen. Jag ger en översikt över denna grupp av utbildningar och deras antagningstal under vart och ett av sektorsanslagen. En andra grupp av utbildningar utgörs av linjer och kurser för vilka ett högsta antagningstal kan fastställas genom lokala beslut. Exempel på sådana linjer är fysikerlinjen och juristlinjen.

En tredje grupp slutligen består av de ospärrade linjerna och kurserna.

H 75:s och de regionala kommittéernas förslag utgår i många fall från en väsentlig ökning av antalet nytillkommande studerande. Med hänsyn till att förslagen avser i huvudsak sådana linjer och kurser som fastställs regionalt och lokalt bör inte riksdagen eller regeringen ta ställning till enskilda förslag. Jag förutsätter därför — med de undantag jag anger vid min anmälan av de olika anslagspunkterna — ett oförändrat antal nya studerande på allmänna utbildningslinjer under budgetåret 1977/78 i förhållande till vad som har beräknats för motsvarande utbildning budgetåret 1976/77. Jag räknar med att studerandantalet inom högskolan ökar totalt sett till följd av efterfrågan på utbildning inom främst enstaka kurser. Jag har vid min beräkning av resurser i det följande utgått från dessa förutsättningar. Jag bedömer att den ökning av resurser som jag senare redovisar kommer att svara mot den av H 75 och regionkommittéerna föreslagna ökningen av antalet studerande på enstaka kurser. Med undantag för de enskilda förändringar som jag återkommer till i det följande har jag beräknat en ökning av medlen för grundläggande högskoleutbildning endast för lokala och individuella linjer samt enstaka kurser.

Behovet av förändring av resurser för en viss utbildning beror bl. a. av hur det totala studerandantalet i utbildningen förändras. Hänsyn måste härvid tas till såväl nytillströmning av studerande som studieavbrott och avgång från studierna. Förändringen av det totala antalet studerande vid t. ex. de filosofiska fakulteterna har trots en ökad tillströmning på senare år inte inneburit större ökning av resursbehovet.

Jag beräknar en reell förstärkning av utbildningsresurserna under anslaget till lokala och individuella utbildningslinjer och enstaka kurser med ca 18 milj. kr. Jag räknar med att det i stort skall vara möjligt att inom ramen för sålunda beräknade medel tillgodose den efterfrågan på enstaka kurser som framgår av H 75:s förslag. Därvid räknar jag med att en stor del av ifrågavarande studerande kommer att studera på deltid och till väsentliga delar genomgå endast kortare utbildningar under året. Sådana resurser kommer därvid att stå till förfogande att det enligt min bedömning inte erfordras särskilda medelsanvisningar av den art som innevarande budgetår anvisats till ett belopp av 2 milj. kr. som stöd för filialorterna m. m.

Planeringen av nytillkommande utbildningar kräver särskild omsorg från högskolemyndigheternas sida. I den mån sådana utbildningar kan beräknas få fullt genomslag i kostnadshänseende först under påföljande budgetår — t. ex. om de startas först vid kalenderårsskiftet — bör myndigheterna tillse att utbildningarna ryms inom ramen för resurser som kan beräknas komma att stå till förfogande under kommande budgetår.

I mitt förslag till medelsfördelning inom sektorsanslagen har jag i regel beräknat medel för varje berörd högskoleenhet under endast en an-

slagspost per sektor. I de fall det vid en högskoleenhet finns mer än en utbildningslinje inom sektorn ankommer fördelningen av medel mellan linjer således på högskolestyrelsen. Denna ordning leder till att det i många fall kommer att finnas goda möjligheter att lokalt anpassa resurserna till aktuella behov och förutsättningar i den mån antalet utbildningsplatser inte har angivits av regering och riksdag. Jag avser att senare föreslå regeringen att uppdra åt UHÄ att komma in med en redogörelse för den faktiska tillströmningen till högskoleutbildningen höstterminen 1977 så snart underlag härför föreligger. Därefter kan ett fortsatt arbete med planeringsramar ske utifrån bättre förutsättningar än hittills.

Jag övergår nu till att behandla frågor om lokalisering av grundläggande högskoleutbildning.

En av grundtankarna i högskolereformen är att högskoleutbildningen stegvis skall byggas ut på ett större antal orter än hittills. Avstånden till utbildningsenheterna har utgjort ett faktiskt hinder för många människor att få del av en utbildning som de har haft behov eller intresse av och förutsättningar för. Den av riksdagen år 1975 beslutade utbyggnaden av högskoleutbildning utanför universitetsorterna kommer att bidra till att den sociala rekryteringen till högskolestudier utjämnas. Dessutom är närheten till utbildningstillfällen en viktig förutsättning för att ge många människor möjlighet till återkommande utbildning. Detta gäller inte minst för kvinnor.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att riksdagen år 1975 slog fast att utbyggnaden av högskoleutbildningen i första hand borde avse annan utbildning än den traditionella universitetsutbildningen. Genom systemet med enstaka kurser kan successivt ett utbildningsutbud byggas ut som kan tillgodose behov av fortbildning och vidareutbildning hos de grupper som genom de nya behörighetsreglerna kan och vill studera vid högskolan.

Riksdagen angav i sitt beslut fyra orter eller par av orter som närmast aktuella för utbyggnaden av utbildningsutbudet. Dessa är Sundsvall/Härnösand, Falun/Borlänge, Jönköping och Kalmar.

Jag har i mina förslag i det följande utgått från de principer för utbyggnaden av högskolan som riksdagen sålunda lagt fast. Det innebär att jag under resp. anslagspunkt förordar inrättande av allmänna utbildningslinjer endast på orter där redan befintliga resurser medger att utbildning kan ges. Jag återkommer till denna fråga vid min anmälan av anslagen för den grundläggande högskoleutbildningen. När det gäller lokala och individuella linjer samt enstaka kurser ankommer det på regionstyrelserna att besluta om fördelningen av resurser för dessa på orter. Jag anser det väsentligt att utbyggnadsorterna redan från början ges möjlighet att få en viss kapacitet i sitt utbildningsutbud. De regionala organisationskommittéerna har redovisat förslag härom som under-

lag för H 75:s förslag till planeringsramar. Jag ansluter mig till den prioritering av dessa orter som finns i kommittéernas förslag. Jag förutsätter att denna prioritering fullföljs inom de ramar som riksdagen kommer att ställa till de regionala organens förfogande. Jag vill ytterligare något kommentera de förslag som lagts fram i det pågående förberedelsearbetet inför högskolereformen.

På många orter har en intensiv verksamhet inletts för att utforma nya utbildningsalternativ. Dessa alternativ visar de rika möjligheter till utveckling av utbildningsutbudet som en spridning av högskoleutbildningen för med sig. Jag ser med tillfredsställelse på detta förberedelsearbete och utgår som jag nyss anmälde från att ambitionen att förnya utbildningen förblir på en hög nivå. Enligt min bedömning bör många av förslagen till nya utbildningar kunna utvecklas vidare genom att prövas som enstaka kurser eller lokala linjer. Vid utformning av mitt förslag till fördelning av resurser på lokala och individuella linjer samt enstaka kurser på regioner har jag sökt beakta de skilda regionernas förutsättningar att bygga ut nya utbildningsalternativ.

Jag vill i detta sammanhang beröra lokaliseringen av en enstaka utbildning. Organisationskommittén (U 1970: 62) för högre teknisk utbildning och forskning i övre Norrland utarbetade år 1974 ett förslag om en tvåårig träteknisk utbildning, byggd på fyraårig teknisk linje i gymnasieskolan. Utbildningen skulle enligt förslaget förläggas till Skellefteå. I sitt beslut (UbU 1975: 17) med anledning av prop. 1975: 9 uttalade riksdagen, att den fann det angeläget att frågan om denna utbildning prövades redan inledningsvis i det fortsatta planeringsarbetet. Frågan har övervägts av organisationskommittén för Umeå högskoleregion. Kommittén föreslår att utbildningen inrättas som lokal linje i Skellefteå vid ingången av budgetåret 1978/79.

Det får ankomma på regionstyrelsen att fortsätta planeringen av utbildningen samt att slutligt fastställa lämplig tidpunkt för inrättande av den. Utbildningen får bekostas från de medel som står till regionstyrelsens förfogande för lokala och individuella linjer och enstaka kurser.

Övriga gemensamma frågor

Jag går nu över till att beröra det *planeringsläge* som gäller skilda högskolemyndigheters arbete. De senaste två åren har varit en period av särskilt intensivt planeringsarbete inför högskolestarten. Det gäller såväl reguljära högskolemyndigheter på skilda nivåer som kommittéer och utredningar med speciella uppgifter. H 75 har utfört ett betydelsefullt arbete av i första hand samordnande slag. Kommittén har behandlat frågor om bl. a. dimensionering, studieorganisation, institutionell organisation samt regler för behörighet, urval och antagning. Som jag har angett inledningsvis är det sålunda bl. a. H 75:s förslag till högskolelag och andra författningar som har legat till grund för mina överväganden i hithörande frågor. H 75 har nu i allt väsentligt avslutat sitt arbete.

Jag vill i detta sammanhang också erinra om att UHÄ inrättades den 1 oktober 1976 (prop. 1975/76: 100 bil. 10, UbU 1975/76: 20, rskr 1975/76: 245).

De sex regionala organisationskommittéerna för högskolereformen har haft att överväga bl. a. den grundläggande utbildningens omfattning och fördelning inom de skilda högskoleregionerna. De har också lagt fram förslag om den regionala och lokala högskoleorganisationen. Kommittéerna skall enligt vad jag tidigare har berört fungera som interimistiska regionstyrelser fram till den 1 juli 1977. De skall bl. a. behandla frågan om linjenämndsorganisationen inom högskoleenheterna.

Det är enligt min mening viktigt att planeringsarbetet under tiden fram till dess att högskolan träder i kraft kan bedrivas i former som så långt möjligt sammanfaller med dem som kommer att gälla för tiden därefter. H 75 har föreslagit att interimistiska organ under våren 1977 får fullgöra uppgifter som senare kommer att falla på regionstyrelser, högskolestyrelser, linjenämnder och fakultetsnämnder. Jag har i det föregående biträtt detta förslag. I detta sammanhang vill jag nämna att regeringen i december 1976 har förordnat om möjlighet för UHÄ att besluta om avvikelser från den ordning som gäller för arbetet med förslag till anslagsframställning. Skälet härtill är att den gängse ordningen för detta arbete inte är lämplig i den situation som kommer att föreligga de närmaste månaderna. I de budgetdirektiv som har utfärdats i december 1976 anges riktlinjer för myndigheternas arbete i denna del. Enligt vad jag har erfarit har vidare UHÄ ytterligare preciserat den ordning för budgetarbetet som bör gälla, bl. a. under hänsynstagande till förekomsten av interimistiska organ enligt vad jag nyss har nämnt.

I anslutning till den redogörelse för planeringsläget som jag nu har lämnat vill jag erinra om FUN:s arbete. Enligt sina direktiv skall FUN lägga fram förslag om forskarutbildningen i fråga om bl. a. dimensionering, finansiering och tjänsteorganisation.

FUN har också att utreda frågor om den grundläggande högskoleutbildningens anknytning till forskning. En ytterligare uppgift för utredningen rör organisationen för ledning och planering för forskning och forskarutbildning inom högskolan. Enligt vad jag har inhämtat räknar FUN med att lägga fram sitt huvudbetänkande under innevarande år.

Också forskningsrådsutredningen (FRU, U 1972: 02) arbetar med frågor om forskningen. Kommittén utreder f. n. frågan om långsiktig planering av forskning. Den kommer därvid in på verksamhet utanför högskolan. Enligt vad jag har inhämtat räknar också FRU med att lägga fram ett betänkande under år 1977.

År 1968 tillkallades inom utbildningsdepartementet en ledningsgrupp för programbudgetarbetet avseende högre utbildning och forskning inom utbildnings- och jordbruksdepartementens verksamhetsområden (Hufogruppen). Gruppen består av företrädare för regeringskansliet, centrala

ämbetsverk och lokala högskolemyndigheter. Under den senaste planeringsfasen inför högskolereformen har en viktig uppgift för gruppen varit att i kontakt med H 75 svara för utrednings- och förberedelsearbetet för anslags- och resursplaneringssystem för högskolan. Gruppen har i allt väsentligt fullgjort sina uppgifter. Jag anser det naturligt att ansvaret för motsvarande uppgifter nu flyttas över till UHÄ, varvid det ankommer på ämbetet att samverka med bl. a. riksrevisionsverket. Som jag har nämnt i det föregående har UHÄ att utvärdera högskolereformen. Jag räknar med att UHÄ därvid också analyserar hur anslagssystemet inom högskolan fungerar. Jag tänker då inte enbart på anslagsteknik i snävare mening utan överhuvud på hur högskolemyndigheter på skilda nivåer planerar, budgeterar och i efterhand granskar sin verksamhet.

I detta sammanhang vill jag slutligen erinra om den utredning om högskolans tjänsteorganisation som jag tidigare har aviserat.

UKÄ har i sitt förslag till anslagsframställning föreslagit en ändrad ordning för beredning av frågor rörande omvandling av personliga tjänster som professor till ordinarie tjänster.

Förslaget innebär, att denna procedur bör igångsättas minst fem år innan innehavare av personlig tjänst som professor och biträdande professor når pensioneringsperiodens nedre gräns. UKÄ anger som skäl för sitt förslag att frågor om ett ämnes fortbestånd bör klarläggas i så god tid att berörda forskarstuderande och forskare kan ta hänsyn här till i sina bedömningar av de egna framtidsutsikterna.

Jag delar UKÄ:s uppfattning att planering av forskningsverksamhet av det slag det här rör sig om bör ske med förhållandevis goda tidsmarginaler. Det kan vara motiverat också av andra skäl än dem UKÄ har angett. Jag vill i detta sammanhang erinra om att FUN har i uppdrag att bl. a. utreda frågor om ledning och planering av forskning. I FUN:s uppdrag ingår också att föreslå lämplig tjänsteorganisation för sådan verksamhet. Jag har nyss nämnt att FUN väntas avlämna sitt huvudbetänkande under innevarande år. Enligt min bedömning bör den av UKÄ väckta frågan behandlas i samband med att ställning tas till de förslag FUN lägger fram.

Som jag har redovisat i det föregående har H 75 och de regionala organisationskommittéerna samt en särskild arbetsgrupp lämnat förslag om organisationen för datorverksamheten inom högskolan från och med ingången av nästa budgetår. Jag anser förslagen vara i stort väl underbyggda. De innebär bl. a. ett större regionalt och lokalt inflytande över och ansvar för datorverksamheten. Jag förordar att förslagen får utgöra en riktpunkt för det fortsatta arbetet i dessa frågor.

I mina anslagsberäkningar i det följande har jag tagit hänsyn till arbetsgruppens förslag om fördelning på de olika anslagen för utbildning och forskning m. m. av medel motsvarande dem som för innevarande

budgetår anvisats under anslaget till kostnader för datamaskintid. Något särskilt anslag för detta ändamål eller för universitetens datamaskincentraler har i enlighet med förslagen inte förts upp för nästa budgetår. I övrigt avser jag att i annat sammanhang återkomma till regeringen med förslag till bestämmelser för datorverksamheten.

I anslutning till de tjänster som professor och biträdande professor som jag förordar i det följande räknar jag medel, liksom föregående år, för vissa basresurser.

Jag har under anslagen i det följande räknat medel för sammanlagt elva personliga tjänster avseende dels sådana tjänstemän som i samband med myndighets utlokalisering garanterats fortsatt anställning i Stockholm (s. k. NOM-garanter), dels andra tjänstemän med tjänstgöring vid läroanstalterna men med lön under innevarande budgetår från medel som står till statens personalnämnds förfogande.

Jag övergår nu till att sammanfattningsvis ange några huvuddrag i årets budgetförslag. Jag kommer att utförligare redovisa förslagen under resp. anslagspunkt.

Som jag har redovisat i det föregående förordar jag att några utbildningar ändras till innehåll och uppläggning. Förslagen rör juristlinjen, journalistlinjen, ett antal vårdutbildningar och en särskild studiegång till läkare för sjuksköterskor. För flera befintliga utbildningar förordar jag att resurserna förstärks. Det gäller utbildning på religionsvetenskaplig linje, social linje, förvaltningslinje, apotekarlinje och vissa andra linjer inom vårdsektorn. Också för den nya juristutbildningen förordar jag ökade resurser. För grundläggande utbildning inom de nuvarande tekniska fakulteterna beräknar jag ytterligare medel för högre studieeffektivitet. Verksamheten med studie- och yrkesorientering förstärks. Jag beräknar också medel för stödundervisning inom den yrkestekniska högskoleutbildningen. Resurser sätts av för tidigare beslutade öknings av studerandeantalet inom vård- och undervisningssektorerna. Jag beräknar ett betydande tillskott av medel för utbildning på lokala och individuella linjer samt enstaka kurser. Antalet utbildningsplatser ökar på spärrade linjer inom vård- och undervisningssektorerna. Sammanfattningsvis beräknar jag drygt 60 milj. kr. för förstärkningar av nu angivna slag.

För forskning inom högskolan beräknar jag förstärkningar inom samtliga fakulteter. Tonvikten läggs på fasta tjänster i form av professorer. Jag anser att det är särskilt angeläget att förbättra bl. a. den humanistiska och den samhällsvetenskapliga forskningens ställning. Jag förordar att vid de humanistiska och samhällsvetenskapliga fakulteterna inrättas sammanlagt sex tjänster som professor, varav en tjänst ersätter befintlig personlig tjänst. För övriga fakulteter förordar jag sammanlagt tolv tjänster som professor och biträdande professor, varav sex avser helt nya tjänster. I sammanhanget vill jag också erinra om regeringens förslag

i prop. 1976/77: 100 bil. 12 om ökade resurser för forskningsråden och forskningsrådsnämnden. Inför starten av den nya högskolan beräknar jag också medel för forskningsanknytning m. m. Jag vill anmäla, att chefen för socialdepartementet avser att senare i år lägga fram förslag i frågor rörande alkoholpolitiken. Han kommer härvid, efter samråd med mig beträffande forskning kring alkoholproblem, att föreslå ökade resurser för framför allt den samhällsvetenskapliga forskningen.

Jag har vidare sökt tillgodose från många håll framförda önskemål om tillskott av basresurser. För sådana ändamål beräknar jag 5,6 milj. kr. Beloppet avser behov inom såväl grundläggande utbildning som forskning och forskarutbildning. Jag har därvid sökt tillgodose de behov som universitetet i Umeå har av utbyggda kontakter med universitets- och forskningsinstitutioner på andra orter. Högskoleförvaltningarna kommer att spela en central roll i reformarbetet. För att underlätta igångsättningen av detta anser jag att det är nödvändigt att förstärka förvaltningarnas resurser. Jag har beräknat medel härför och då främst haft i åtanke de nya utbyggnadsorternas behov. Jag vill här stryka under att konstruktionen av anslagssystemet gör det möjligt för de lokala högskolemyndigheterna att själva i viss utsträckning väga behovet av resurser för förvaltningsändamål mot andra angelägna ändamål.

Innan jag går över till att redovisa mina förslag under varje enskilt anslag vill jag avslutningsvis lämna följande sammanfattande uppgifter om den nya högskolan.

Antalet nybörjare läsåret 1977/78 beräknar jag till uppskattningsvis 60 000 studerande. Antalet anställda enligt tillgänglig lönestatistik uppgick per den 1 mars 1976 till över 31 000 personer, varav över 16 000 personer på heltid. Den ekonomiska omslutningen, enligt min beräkning av anslagen för budgetåret 1977/78, kommer att uppgå till ca 3,1 miljarder kr. Härav avser 1,7 miljard kr. grundläggande högskoleutbildning, såväl statlig som kommunal. Jag erinrar om att statlig högskoleutbildning inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde inte beräknas under hithörande anslag. För forskning och forskarutbildning uppgår motsvarande belopp till ca 1,4 miljard kr. Härvid har jag räknat in medel enligt förslag i prop. 1976/77: 100, bil. 12. Grundläggande statlig och kommunal högskoleutbildning inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde kommer läsåret 1977/78 att ges på ca 80 allmänna utbildningslinjer. För sådan utbildning sätts av ca 1,5 miljard kr. Motsvarande belopp för utbildning på lokala linjer och individuella linjer samt enstaka kurser uppgår till 0,2 miljard kr. Permanent statlig högskoleutbildning kommer i enlighet med riksdagens tidigare fattade beslut att budgetåret 1977/78 vara förlagd till 21 orter eller par av orter. Det kommer enligt mina förslag i det föregående att finnas 23 statliga högskoleenheter inom utbildningsdepartementets område. Av dessa kommer elva att ha fasta resurser för forskning.

Med hänvisning till vad jag har anfört i det föregående hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna de riktlinjer för verksamheten inom högskolan som har redovisats i det föregående.

4.2. Anslagsberäkningar för budgetåret 1977/78

4.2.1 Universitets- och högskoleämbetet: Förvaltningskostnader

1976/77 Anslag ¹	24 044 000
1977/78 Förslag	36 989 000

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ, instruktion 1976: 702) tillkom enligt statsmakternas beslut (prop. 1975: 9, UbU 1975: 17, rskr 1975: 179) den 1 oktober 1976 genom en sammanslagning av universitetskanslersämbetet, nämnden för socionomutbildning och samarbetsnämnden för journalisthögskolorna. UHÄ har också tagit över de uppgifter avseende statlig högskoleutbildning, som tidigare har fullgjorts av skolöverstyrelsen — tills vidare med undantag för sjöbefälsutbildningen — och av statens kulturråd.

UHÄ leds av en styrelse. Universitetskanslern är chef för ämbetet, inom vilket det finns sju byråer: tre för utbildning och forskning, en för forskning och utvecklingsarbete för högskoleutbildningen, en för budget och basresurser, en för central antagning samt en för förvaltningsfrågor.

Den centrala organisationskommittén för högskolereformen (H 75), tillkallad i enlighet med regeringens bemyndigande den 29 maj 1975, har avgivit förslag till anslagsframställning för UHÄ för budgetåret 1977/78. H 75:s förslag redovisas i det följande.

	1976/77 ¹	Beräknad ändring 1977/78 ²	
		H 75	Före- draganden
Personal³			
Handläggande personal	97	+ 2	+ 2
Övrig personal	55	+ 4	+ 4
	152	+ 6	+ 6
Anslag			
<i>UHÄ utom central antagning</i>			
1. Lönekostnader	13 741 000 ⁴	+ 2 181 000	+ 2 326 000
2. Sjukvård	23 000	+ 7 000	+ 1 000
3. Reseersättningar	467 000	+ 218 000	+ 258 000
4. Lokalkostnader	1 553 000	+ 818 000	+ 818 000
5. Expenser	2 899 000	+ 5 886 000	+ 4 161 000
därav för engångsutgifter	(—)	(+ 2 900 000)	(+ 2 800 000)
6. Utredningar	1 875 000	— 1 875 000	— 1 875 000
<i>Central antagning</i>			
7. Lönekostnader	2 957 000	+ 4 466 000	+ 4 466 000
8. Datamaskintid	341 000	+ 1 197 000	+ 1 197 000
9. Vissa expenser	188 000	+ 1 786 000	+ 1 593 000
	24 044 000	+ 14 684 000	+ 12 945 000

¹ Beloppen avser nio månader.

² Beloppen innefattar en uppräknig till helårskostnader.

³ Exklusive central antagning.

⁴ Inklusive kostnader för regionkanslierna.

¹ Anslaget Universitets- och högskoleämbetet.

Centrala organisationskommittén för högskolereformen

1. Uppräkning av anslaget till helårskostnader (+7 389 000 kr.).
2. Pris- och löneomräkning 4 194 000 kr.
3. Medel för revision (+89 000 kr.) vilket behov innevarande budgetår tillgodoses inom ramen för anslaget Skolöverstyrelsen samt ytterligare medel (+28 000 kr.) för att sammantaget ge utrymme för en tjänst som byrådirektör vid ämbetets revisionsenhet.
4. Medel motsvarande dem som innevarande budgetår har anvisats under anslaget Vissa kostnader i samband med högskolereform dels för information (+1 200 000 kr.), dels för fortsatt utvecklingsarbete avseende försöksverksamhet med programbudgetering (+74 000 kr.).
5. Medel avseende central antagning motsvarande dem som innevarande budgetår har anvisats under anslagen Lärarhögskolorna: Avlöningar och Lärarhögskolorna: Driftkostnader, Förskoleseminarierna: Avlöningar och Förskoleseminarierna: Driftkostnader samt Seminarierna för huslig utbildning: Avlöningar och Seminarierna för huslig utbildning: Driftkostnader (+2 248 000 kr.).
6. Minskad medelsanvisning under förevarande anslag m. h. t. att medel anvisas under ett nytt anslag, Universitets- och högskoleämbetet: Utredningar m. m. (−1 875 000 kr.).
7. Minskad medelsanvisning under förevarande anslag m. h. t. att medel anvisas under ett nytt anslag Regionstyrelserna för högskoleutbildning (−5 540 000 kr.).
8. Medel för inredning av nya lokaler (+2 900 000 kr.).
9. Medel för kostnader i samband med ytterligare en telefonväxel (+50 000 kr.).
10. Medel för fyra tjänster i vaktmästeri och telefonväxel med hänsyn till den centrala antagningens ökade verksamhet (+240 000 kr.).
11. Medel för datalistor för ett nytt antagningssystem (+50 000 kr.).
12. Medel för en utökad verksamhet vid enheten för central antagning avseende dels avlöningar (+1 713 000 kr.), dels datamaskintid och stansningskostnader (+1 083 000 kr.) samt expenser i samband härmed (+965 000 kr.).
13. H 75 har i skrivelse den 16 december 1976 angående organisationen för datorverksamhet inom högskolan fr. o. m. den 1 juli 1977 hemställt att UHÄ vid fördelningen av medel motsvarande dem som nu anvisas under anslaget Kostnader för datamaskintid på anslag för utbildning och forskning anvisas 210 000 kr. för ett beredande och rådgivande organ för datorverksamhet inom UHÄ och att härvid en tjänst som byrådirektör inrättas.

Föredraganden

För innevarande budgetår har under detta anslag beräknats medel för nio månader, dvs. fr. o. m. den 1 oktober 1976 då universitets- och

högskoleämbetet (UHÄ) började sin verksamhet. För nästa budgetår beräknar jag medel för en uppräknings av anslaget till helårskostnad (+7 389 000 kr.). Medel motsvarande vad som innevarande budgetår har beräknats under detta anslag för 50 tjänster vid regionstyrelserna, som skall börja sin verksamhet den 1 juli 1977, bör föras upp under ett särskilt anslag. Regionstyrelserna för högskoleutbildning. Jag räknar därför med en minskning av förevarande anslag (−5 540 000 kr.).

Under innevarande budgetår har medel för viss utredningsverksamhet anvisats under anslaget. Då jag i likhet med den centrala organisationskommittén för högskolereformen (H 75) finner det lämpligare att sådana medel anvisas under ett särskilt reservationsanslag, Universitets- och högskoleämbetet: Utredningar, räknar jag här med en motsvarande minskning (−1 875 000 kr.).

Den centrala antagningen vid UHÄ har övertagit vissa uppgifter som skolöverstyrelsen (SÖ) tidigare har utfört. För denna verksamhet beräknar jag här medel (+2 248 000 kr.). Genom högskolereformen får UHÄ:s centrala antagning väsentligt ökad omfattning. Jag beräknar därför ytterligare medel för såväl avlöningar (+1 473 000 kr.) som kostnader för databehandling (+1 133 000 kr.). Den centrala antagningens utökade verksamhet medför också krav på utökad service. Jag beräknar därför medel för förstärkning av resurser för expeditionsgöromål och för telefonväxel (+240 000 kr.).

Gnom högskolereformen kommer viss revisionsverksamhet som innevarande budgetår verkställs och bekostas av SÖ att tas över av UHÄ (+92 000 kr.).

Jag har tidigare förordat att H 75:s förslag rörande organisation av datorservicen inom högskolan skall genomföras. Jag räknar här medel för UHÄ:s uppgifter inom denna organisation (+210 000 kr.).

Medel för informationsändamål i samband med högskolereformen beräknar jag under anslaget Vissa kostnader i samband med högskolereform. Jag beräknar medel under förevarande anslag för viss informationsverksamhet rörande ekonomiadministrativa funktioner m. m. (+74 000 kr.). Detta ändamål har tidigare tillgodosetts inom ramen för de medel som har anvisats för försöksverksamhet med programbudgetering.

Under budgetåret 1977/78 kommer UHÄ att flytta till andra lokaler. Då inredningen i de nuvarande lokalerna till största delen inte anses vara i sådant skick att den kan användas i de nya lokalerna beräknar jag ett engångsbelopp för ny inredning (+2 800 000 kr.).

I övrigt räknar jag under detta anslag inte med andra förändringar än sådana av automatisk natur.

Medel för här angivna ändamål bör för nästa budgetår anvisas under ett anslag benämnt Universitets- och högskoleämbetet: Förvaltningskostnader. Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att rege-

ringen föreslår riksdagen

att till *Universitets- och högskoleämbetet: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1977/78 anvisa ett förslagsanslag av 36 989 000 kr.

4.2.2 *Universitets- och högskoleämbetet: Utredningar m. m.*

1977/78 Förslag 2 600 000

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) erhöll vid sin start den 1 oktober 1976 medel för viss utredningsverksamhet under budgetåret 1976/77 motsvarande 2,5 milj. kr. för helt budgetår.

Centrala organisationskommittén för högskolereformen (H 75)

H 75 har i sitt förslag till anslagsframställning föreslagit att medel för utredningsverksamhet i likhet med vad som gällde för universitetskanslersämbetet fr. o. m. budgetåret 1977/78 anvisas under ett särskilt reservationsanslag, *Universitets- och högskoleämbetet: Utredningar m. m.*

H 75 föreslår att medlen uppräknas till helårskostnad (+625 000 kr.) och räknar därutöver med en pris- och löneomräkning på tio procent (+250 000 kr.).

För gemensamt utvecklingsarbete för studiedokumentation och lokal antagning föreslår H 75 att medel beräknas under förevarande anslag med belopp som svarar mot vad som innevarande budgetår anvisas för dessa ändamål dels under anslaget Vissa kostnader i samband med högskolereform (+300 000 kr.), dels under åttonde huvudtitelns kommittéanslag (+364 000 kr.).

H 75:s förslag innebär sammanfattningsvis att 3 414 000 kr. ställs till UHÄ:s förfogande under ett nytt anslag benämnt *Universitets- och högskoleämbetet: Utredningar m. m.*

Föredraganden

I likhet med centrala organisationskommittén för högskolereformen anser jag det lämpligt att anvisa medel för ämbetets utredningsverksamhet under ett särskilt reservationsanslag. Jag beräknar här medel för detta ändamål (2 600 000 kr.). Härunder beräknas bl. a. medel för systemarbete avseende studiedokumentation för socionomutbildningen. Dessa medel beräknades tidigare under anslaget Socialhögskolorna.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Universitets- och högskoleämbetet: Utredningar m. m.* för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 2 600 000 kr.

4.2.3 Regionstyrelserna för högskoleutbildning

1977/78 Förslag 7 696 000

De regionala styrelserna för högskoleutbildning (regionstyrelserna) inom de sex högskoleregionerna skall enligt riksdagens beslut inrättas den 1 juli 1977 (prop. 1975: 9, UbU 1975: 17, rskr 1975: 179).

Regionstyrelsernas uppgifter skall enligt nämnda beslut i första hand ligga inom följande tre huvudområden.

1. Samordnande planering i fråga om utveckling och utbyggnad inom regionen av den grundläggande högskoleutbildningen inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde med sikte på att få fram ett allsidigt utbildningsutbud och att effektivt utnyttja de samlade resurserna.

2. Sammanhållande ansvar för anknytningen mellan enheter med och enheter utan fasta forskningsresurser.

3. Organisations- och förvaltningsfrågor m. m. som berör i första hand två eller flera statliga högskoleenheter.

Innevarande budgetår beräknades medel under anslaget Universitets- och högskoleämbetet för 50 tjänster avseende regionstyrelserna, vilka tjänster övergångsvis skulle vara knutna till ämbetet.

Organisationskommittéerna för högskoleregionerna har var för sig inkommit med förslag till anslagsframställning för budgetåret 1977/78. Förslagen framgår av följande sammanställning (belopp i 1 000-tal kr.).

Ändamål	Regionstyrelse/belopp						Beräknat 1977/78	
	Stock- holm	Upp- sala	Linkö- ping	Lund/ Malmö	Göte- borg	Umeå	Region- styrel- serna	Föredra- ganden
Löner	1 125	1 026	725	1 224	1 126	1 013	6 239	5 540
Sjukvård	1	1	1	1	1	1	6	6
Lokaler	138	76	65	105	123	100	607	
Resor	24	116	55	135	153	170	653	550
Expenser	703	460	380	552	354	422	2 871	
varav inredning och utrustning (engångsanslag)	(127)	(230)	(120)	(146)	(173)	(172)	(968)	(850)
Utredningar	100	35	30	339	140	150	794	1 600
	2 091	1 714	1 256	2 356	1 897	1 856	11 170	7 696

Föredraganden

Som ett led i den nya högskoleorganisationen tillkommer den 1 juli 1977 en regionstyrelse för var och en av sex högskoleregioner. Dessa styrelser skall — som framgår av min redogörelse i det föregående — bl. a. samordna planeringen av den grundläggande högskoleutbildningen inom regionen, främja forskningsanknytning av sådan utbildning samt handlägga organisations- och förvaltningsfrågor som berör i första hand

två eller flera statliga högskoleenheter.

Vid mina beräkningar av detta anslag har jag bl. a. räknat medel motsvarande helårskostnaderna för de tjänster avseende regionkanslierna som övergångsvis varit knutna till universitets- och högskoleämbetet (5 540 000 kr.).

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Regionstyrelserna för högskoleutbildning* för budgetåret 1977/78 anvisa ett förslagsanslag av 7 696 000 kr.

4.2.4 Utbildning för tekniska yrken

1977/78 Förslag¹ 327 503 000

¹ Innevarande budgetår anvisas för ifrågavarande ändamål medel under anslagen Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal, Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m.: Driftkostnader, Tekniska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal, Tekniska fakulteterna m. m.: Driftkostnader, Teknisk samt viss medicinsk och matematisk-naturvetenskaplig utbildning och forskning m. m. i Göteborg och Linköping, Grundläggande humanistisk, samhällsvetenskaplig och matematisk-naturvetenskaplig utbildning i Linköping, Decentraliserad universitetsutbildning, Yrkesteknisk högskoleutbildning, Utbildning av hälsovårdsinspektörer, Kostnader för datamaskintid och Extra utgifter vid universiteten m. m.

Detta anslag avser grundläggande utbildning för tekniska yrken vid de statliga högskoleenheterna inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde. Under anslaget beräknas medel dels för allmänna utbildningslinjer inom sektorn, dels för studerande enligt äldre studieordning. Under anslaget beräknas vidare medel för försöksverksamhet med yrkesteknisk högskoleutbildning. Medel för kommunal högskoleutbildning beräknas under anslaget Bidrag till kommunal högskoleutbildning.

Sektorn för utbildning för tekniska yrken skall omfatta allmänna utbildningslinjer enligt följande sammanställning. Utbildningslinjernas lokalisering redovisas i det följande.

Arkitektlinjen
Bergsvetenskapslinjen
Biologlinjen
Datatekniklinjen
Driftteknikerlinjen
Elektrotekniklinjen
Flygtekniklinjen
Fysikerlinjen
Geoteknologilinen
Geovetarlinjen
Hälsö- och miljövårdslinjen
Industriell ekonom-linjen
Kemistlinjen
Kemitekniklinjen
Lantmäterilinen
Maskintekniklinjen

Matematikerlinjen
 Teknisk fysik-linjen
 Teknisk fysik- och elektroteknik-
 linjen
 Väg- och vattenbyggnadslinjen

Härutöver skall försöksverksamhet med *yrkesteknisk högskoleutbildning* bedrivas enligt följande sammanställning.¹

<i>Ort</i>	<i>Inriktning</i>
Borlänge	Stål- och verkstadsindustri
Borås	Konfektionsindustri
Eskilstuna	Verkstadsindustri
Gävle/Sandviken	Stålintusti
Göteborg	Verkstadsindustri
Jönköping	Trä- och verkstadsindustri
Karlskrona	Verkstadsindustri
Luleå	Stål- och verkstadsindustri
Lund/Malmö (Alnarp)	Livsmedelsindustri
Markaryd	Pappers- och pappersmasseindustri
Skellefteå	Trä- och verkstadsindustri

¹ Härutöver beräknas medel för utbildning med inriktning mot handel och distribution i Skövde under anslaget Utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken.

Anslagsfördelning

Högskoleenhet	1976/77	Föredraganden (beräknad ändring 1977/78)
Utgifter		
<i>Stockholms högskoleregion</i>		
Universitet i Stockholm	15 687 000	+ 372 000
Tekniska högskolan i Stockholm	80 211 000	+ 2 463 000
<i>Uppsala högskoleregion</i>		
Universitetet i Uppsala	24 882 000	+ 463 000
Högskolan i Örebro	1 614 000	+ 15 000
<i>Linköpings högskoleregion</i>		
Universitetet i Linköping	30 119 000	+ 1 761 000
<i>Lund Malmö högskoleregion</i>		
Universitetet i Lund	55 694 000	+ 1 452 000
Högskolan i Växjö	578 000	— 14 000
<i>Göteborgs högskoleregion</i>		
Universitetet i Göteborg	7 952 000	+ 211 000
Chalmers tekniska högskola	162 472 000	+ 3 496 000
Högskolan i Karlstad	223 000	— 24 000
<i>Umeå högskoleregion</i>		
Universitetet i Umeå	8 856 000	+ 1 111 000
Högskolan i Luleå	19 287 000	+ 2 239 000
Högskolan i Sundsvall/Härnösand	533 000	+ 29 000
Försöksverksamhet med yrkesteknisk högskoleutbildning	5 140 000	+ 1 186 000
	313 248 000	+ 14 760 000
Uppbördsmedel		
Avkastning från vissa fonder m.m.	480 000	+ 25 000
Nettoutgift	312 768 000	+ 14 735 000

¹ Varav för andra linjer än civilingenjörslinjerna 6 640 000 kr.

Förslag till anslagsframställning har avgivits av universitetskanslers-
ämbetet (UKÄ).

Ändringsförslagen innebär i korthet följande.

Linje/ändamål/högskoleenhet ¹	Kostnad budgetåret 1977/78 (tkr.)	Anmärkningar
1. <i>Prisomräkning</i>	3 619	
2. <i>Löneomräkning</i>	9 887	
3. <i>Hälso- och miljövårdslinjen</i> Ökade kostnader	940	Jfr prop. 1975/76: 100 bil. 10 s. 374, UbU 1975/76: 20, rskr 1975/ 76: 245
4. <i>Yrkesteknisk högskoleutbildning</i>		
4.1 Nya linjer i Gävle-Sandviken (stålindustri) och Karlskrona (verkstadsindustri)	845	Jfr UbU 1975: 17, rskr 1975: 179
4.2 Ökade kostnader för stödundervisning	150	
5. <i>Gemensamt för sektorn</i>		
5.1 Kostnader för ökad studieeffektivitet vid de tekniska högskolorna	1 500	
5.2 14 tjänster för studievägledning	1 252	
5.3 Resurser för datorservice	1 000	
5.4 Förstärkning av basresurser, UUm	100	
5.5 Ökade resurser för biblioteksservice, ULi, CTH	137	
5.6 Ordinariesättning av extra universitets- lektorat svetsteknik, UL bebyggelsevård, UL hållfasthetslära, ULi mätteknik, ULi optimeringslära, ULi elektrisk mätteknik, KTH brobyggnad, KTH transportteknik, CTH formlära, CTH industriell elektronik, HLå		
5.7 Följdstudier för föreslagna tjänster som professor och bi- trädande professor	500	Yrkanden även under p 4.2.19 (2 000 tkr.)
5.8 Kostnader för ökat antal studerandeplatser, HLå	2 000	Till följd av tidigare beslutad ökad intag- ning
	21 930	

¹ KTH = tekniska högskolan i Stockholm, ULi = universitetet i Linköping,
UL = universitetet i Lund, CTH = Chalmers tekniska högskola, UUm = uni-
versitetet i Umeå, HLå = högskolan i Luleå.

UKÄ föreslår också, med utgångspunkt i förslag från organisations-
kommittén för högre teknisk utbildning och forskning i övre Norrland,
att *samhällsbyggnadsteknisk utbildning och forskning* etableras vid hög-
skolan i Luleå fr. o. m. den 1 juli 1977. För utbildningen föreslås en
årlig intagning om 25 elever inom nuvarande antal nybörjarplatser. För
budgetåret 1977/78 beräknas inte några ytterligare kostnader. Princip-

beslut bör dock enligt UKÄ:s förslag tas om att inrätta två professurer, en i kommunal anläggningsmetodik fr. o. m. den 1 juli 1978 och en i restproduktteknik fr. o. m. den 1 juli 1979.

Föredraganden

Jag hänvisar inledningsvis till vad jag har anfört i det föregående om för högskolan gemensamma frågor.

Lokaliseringen av allmänna utbildningslinjer för tekniska yrken, framgår av följande tabell (s. 262).

Efter beslut våren 1975 (prop. 1975: 9, UbU 1975: 17, rskr 1975:179) inleddes försöksverksamhet med yrkesteknisk högskoleutbildning (YTH) hösten 1975. F. n. bedrivs försöksverksamheten på nio orter. På flertalet av dessa inleds en andra omgång i vår. I Markaryd, som är den enda orten med utbildning inriktad mot pappers- och pappersmasscindustri, kommer en andra kurs att starta hösten 1977. I Skellefteå, där verksamheten inleddes hösten 1976, börjar nya kurser våren 1978.

Riksdagens beslut år 1975 innebar också att ytterligare kurser skulle starta hösten 1977 i Gävle—Sandviken, Karlskrona och Skövde. Jag har under detta anslag beräknat medel för utbildning med inriktning mot stålindustri i Gävle—Sandviken och mot verkstadsindustri i Karlskrona. Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har bedömt det angeläget att den yrkestekniska utbildningen inte erbjuds enbart inom den tekniska sektorn. I enlighet med UKÄ:s förslag har jag under anslaget Utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken beräknat medel för en kurs med inriktning mot handel och distribution i Skövde.

Förslag har också lagts fram om att en ny kurs med inriktning mot pappers- och pappersmassindustri skall starta i Markaryd tidigare än beräknat, alternativt att även en tredje kurs skall starta under budgetåret 1977/78. Med hänsyn till verksamhetens försökskaraktär anser jag att den inte bör utvidgas utöver vad som hittills har förutsatts.

Enligt vad jag har erfärut har försöksverksamheten omfattats med stort intresse. Detta framgår bl. a. av att endast cirka fem procent av de studerande har avbrutit studierna under läsåret 1975/76. Behov av viss stödundervisning har konstaterats i vissa grundläggande teoretiska kursmoment. Skälet till detta är främst dels de studerandes skiftande utbildningsbakgrund, dels att förhållandevis lång tid har förflutit sedan många av de studerande avslutade sina tidigare studier. De försök med stödundervisning som gjorts inom YTH-utbildningen har också visat sig ge goda resultat. Den grupp studerande det här rör sig om har på grund av mångårig yrkesverksamhet haft små möjligheter att hålla sina teoretiska kunskaper från tidigare studier aktuella. Det är därför enligt min mening naturligt att det kan finnas ett visst behov av stödundervisning. Jag har beaktat detta vid beräkningen av medel för den fortsatta försöksverksamheten.

Översikt över lokalisering av utbildningslinjer inom sektorn för tekniska yrken. (I vissa fall anges antagningstal per år).

	Stockholm	Uppsala	Eskestuna/ Västerås	Falun/Borlänge Gävle/Sandviken	Örebro	Linköping/ Norrköping	Jönköping	Lund/Malmö	Kalmar Kristianstad Vaxjö	Göteborg	Borås	Karlstad	Skövde	Umeå	Sundsvall/ Härnösand	Luleå	Östersund
<i>Utbildningslinjer</i>																	
Arkitektlinjen	90 ^a							60		60 ^a							
Bergsvetenskapslinjen	80 ^a																
Biologlinjen	x ^b	x				x		x		x ^c				x			
Datatekniklinjen						60											
Driftteknikerlinjen ¹	60		60 ^a		30				60	60					60 ^a		
Elektrotekniklinjen	170 ^a							125		200 ^a							
Flygtekniklinjen	60 ^a																
Fysikerlinjen	x ^b	x			x	x		x		x ^c				x			
Geoteknologilinen																100	
Geovetarlinjen	x ^b	x						x		x ^c				x			
Hälso- och miljövårdslinjen														60			
Industriell ekonom- linjen						170											
Kemistlinjen	x ^b	x			x	x		x		x ^c				x	x		
Kemitekniklinjen	96 ^a							112		80 ^a							
Lantmäterilinen	70 ^a																
Maskintekniklinjen	235 ^a					170		125		192 ^a						200	
Matematikerlinjen	x ^b	x			x	x		x	x	x ^c				x			
Teknisk fysiklinjen	90 ^a	90						60		90 ^a							
Teknisk fysik och elektrotekniklinjen						210											
Väg- och vattenbyggnadslinjen	180 ^a							140		170 ^a							

¹ Primärkommunal huvudman

² Avser Västerås

³ Avser Härnösand

⁴ Tekniska högskolan i Stockholm

⁵ Universitetet i Stockholm

⁶ Chalmers tekniska högskola

⁷ Universitetet i Göteborg

Jag anser att det är viktigt att den inom universitets- och högskole-ämbetet pågående utvärderingen bedrivs så att vissa resultat kan beaktas redan i budgetarbetet för budgetåret 1978/79. Jag erinrar i detta sammanhang också om vad jag har förordat i det föregående under avsnittet Högskolans indelning i enheter, nämligen att ansvaret för yrkesteknisk högskoleutbildning på vissa orter bör läggas under resp. högskolestyrelse.

Organisationskommittén för högre teknisk utbildning och forskning i övre Norrland (NoTH) har föreslagit att en utbildning med inriktning på samhällsbyggnadsteknik startas vid högskolan i Luleå. Kommittén motiverar sitt förslag bl. a. med den aktuella utvecklingen inom samhällsbyggandet där nya och ökade krav ställs på kunskap i bl. a. miljövård, energi- och övrigt resursutnyttjande samt om ny lagstiftning. UKÄ tillstyrker förslaget och föreslår att utbildningen inleds läsåret 1977/78.

Även jag anser att förslaget är väl motiverat. Det finns uppenbara behov av att komplettera den traditionella tekniska utbildningen med nya utbildningsalternativ. Det är också angeläget att inom denna öka kunskaperna inom en rad för samhällsplaneringen viktiga ämnen. Jag anser dessutom att det är önskvärt att utbildningen vid högskolan i Luleå differentieras ytterligare. Utbildningen med inriktning på samhällsbyggnadsteknik förutsätts bli anordnad inom ramen för ett oförändrat totalantal studerande vid högskolan. Enligt UKÄ krävs därför inga särskilda medelstillskott budgetåret 1977/78. Den 1 juli 1978 bör enligt UKÄ inrättas en professur i kommunal anläggningsmetodik. Jag avser att vid prövningen av förslagen till anslagsframställning för budgetåret 1978/79 prioritera inrättandet av denna professur.

UKÄ har, på uppdrag av regeringen, utrett frågan om fortbildning och vidareutbildning vid teknisk fakultet. I samband med utredningsarbetet har viss försöksverksamhet bedrivits. För budgetåren 1974/75—1976/77 har regeringen också anvisat särskilda medel för försöksverksamheten.

Utredningsarbetet har redovisats i en särskild rapport (Fortbildning och vidareutbildning vid de tekniska högskolorna, UKÄ-rapport 1976: 2). UKÄ bedömer att det finns ett stort behov av fortbildning och vidareutbildning inom vissa ämnen och anser därför att berörda högskoleenheter bör öka sitt utbud betydligt. Verksamheten bör bedrivas både i form av enstaka kurser och som uppdragsutbildning.

Jag delar UKÄ:s uppfattning att utbudet av fortbildning och vidareutbildning bör öka. Detta ligger också helt i linje med riksdagens beslut om återkommande utbildning. Jag anser därför att de i rapporten framlagda rekommendationerna bör läggas till grund för denna verksamhet. Det ankommer på de enskilda högskoleenheterna att närmare utforma verksamheten och även att bedöma vilka administrativa resurser som inom ramen för tillgängliga medel bör avsättas.

Under budgetåren 1975/76—1976/77 har särskilda medel anvisats för åtgärder för att höja studieeffektiviteten vid de tekniska högskolorna. Medlen har utnyttjats för sådana åtgärder främst i första och andra årskurserna. Insatserna har gett goda effekter i form av bl. a. bättre examinationsresultat och färre studieavbrott. Jag anser att arbetet med att förbättra studieformerna bör föras vidare och har beräknat ytterligare 1,5 milj. kr. för detta ändamål under budgetåret 1977/78.

Budgetåret 1977/78 kommer antalet utbildningsplatser vid högskolan i Luleå att öka med 100 platser till följd av tidigare intagning. Jag har beaktat detta vid medelsberäkningen.

Riksdagen beslöt vid 1975/76 års riksmöte att nuvarande hälsovårdsinspektörsutbildning skulle upphöra och ersättas av en treårig högskoleutbildning vid universitetet i Umeå med början vårterminen 1977 (prop. 1975/76: 100 bil. 10 s. 374, UbU 1975/76: 20, rskr 1975/76: 245). Jag har vid medelsberäkningen beaktat de ökade kostnader som följer av att utbildningen stegvis byggs ut. Jag har också beräknat medel för en förstärkning av universitetets i Umeå kontakter med andra högskolor och forskningsinstitutioner. Jag tar vidare upp medel för en förstärkning av verksamheten med studie- och yrkesorientering (+426 000 kr.). Slutligen beräknar jag medel för en viss ökad användning av datortid (+394 000 kr.).

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till (312 768 000 + 14 735 000 =) 327 503 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utbildning för tekniska yrken* för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 327 503 000 kr.

4.2.5 *Utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken*

1977/78 Förslag¹ 144 885 000

Detta anslag avses för grundläggande utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken vid de statliga högskoleenheterna inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde. Under anslaget beräknas

¹ Innevarande budgetår anvisas för ifrågavarande ändamål medel under anslagen Juridiska fakulteterna m.m.: Avlöningar till lärarpersonal, Juridiska fakulteterna m.m.: Driftkostnader, Samhällsvetenskapliga fakulteterna m.m.: Avlöningar till lärarpersonal, Samhällsvetenskapliga fakulteterna m.m.: Driftkostnader, Grundläggande humanistisk, samhällsvetenskaplig och matematisk-naturvetenskaplig utbildning i Linköping, Decentraliserad universitetsutbildning, Socialhögskolorna, Bidrag till Handelshögskolan i Stockholm, Bidrag till Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet, Seminarierna för huslig utbildning: Avlöningar till lärarpersonal, Seminarierna för huslig utbildning: Driftkostnader, Kostnader för datamaskintid samt Extra utgifter vid universiteten m.m.

medel dels för allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer, dels för studerande enligt äldre studieordning. Under anslaget beräknas vidare medel för bidrag till Handelshögskolan i Stockholm och Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet. Medel för kommunal högskoleutbildning beräknas under anslaget Bidrag till kommunal högskoleutbildning.

Sektorn för utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken skall omfatta allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer enligt följande sammanställning. Utbildningslinjernas lokalisering redovisas i det följande.

Utbildningslinje

ADB-linjen
Beteendevetenskapliga linjen
Ekonomiföreståndarlinjen
Ekonomlinjen
Fritidsledarlinjen
Förvaltningslinjen
Internatföreståndarlinjen
Juristlinjen
Linjen för offentlig förvaltning
Psykologlinjen
Redovisnings- och revisionslinjen
Samhällsplanerarlinjen
Samhällsvetarlinjen
Sekreterarlinjen
Sociala linjen
Systemvetenskapliga linjen
Transportadministrativa linjen
Ungdomsledarlinjen

Påbyggnadslinje

Fortbildning i socialt behandlingsarbete

Härutöver skall bedrivas försöksverksamhet med yrkesteknisk högskoleutbildning i Skövde.

Anslagsfördelning

Högskoleenhet	1976/77	Föredraganden (beräknad ändring 1977/78)
Utgifter		
<i>Stockholms högskoleregion</i>		
Universitetet i Stockholm	30 128 000	+ 1 227 000
<i>Uppsala högskoleregion</i>		
Universitetet i Uppsala	16 471 000	+ 797 000
Högskolan i Örebro	10 514 000	+ 35 000

Högskoleenhet	1976/77	Föredraganden (beräknad ändring 1977/78)
Utgifter		
<i>Linköpings högskoleregion</i>		
Universitetet i Linköping	6 222 000	+ 116 000
<i>Lund/Malmö högskoleregion</i>		
Universitetet i Lund	22 565 000	+ 833 000
Högskolan i Växjö	3 118 000	— 182 000
<i>Göteborgs högskoleregion</i>		
Universitetet i Göteborg	20 735 000	+ 935 000
Högskolan i Karlstad	3 115 000	— 178 000
<i>Umeå högskoleregion</i>		
Universitetet i Umeå	12 329 000	+ 102 000
Högskolan i Luleå	250 000	+ 82 000
Högskolan i Sundsvall/Härnösand	250 000	+ 207 000
Högskolan i Östersund	5 606 000	+ 387 000
<i>Försöksverksamhet med yrkesteknisk högskoleutbildning</i>		+ 420 000
<i>Ej fördelade medel</i>	4 239 000 ¹	+ 127 000
<i>Bidrag till Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet</i>	675 000	+ 145 000
<i>Bidrag till Handelshögskolan i Stockholm</i>	3 520 000	+ 95 000
	139 737 000	+ 5 148 000

¹ Avser tidigare gymnasial del av kombinationsutbildningar inom samtliga sektorer m.m.

Förslag till anslagsframställning har avgivits av universitetskanslers-
ämbetet, skolöverstyrelsen och nämnden för socionomutbildning.

Ändringsförslagen innebär i korthet följande.

Linje/ändamål/högskoleenhet ¹	Kostnad budgetåret 1977/78 (tkr.)	Anmärkningar
1. <i>Prisomräkning</i>	1 108	
2. <i>Löneomräkning</i>	4 109	
3. <i>Ekonomiföreståndarlinjen</i>		
3.1 Ökning av resurser för ekonomi- föreståndarlinjen	71	
3.2 Ökning av antalet utbildnings- platser vid kurser i dietik	458	
4. <i>Förvaltningslinjen och sociala linjen</i>		
4.1 Pedagogisk ledning och samordning	502	
4.2 Arvoden för undervisning och examination	42	
4.3 Medel för assistenter för allmänt institutionsarbete	174	
4.4 Praktikseminarier	260	
4.5 1 tjänst som konsulent, HÖs	93	
4.6 Ökning av resurser för studie- vägledning	456	
4.7 Ökning av basresurser	555	

Linje/ändamål/högskoleenhet ¹	Kostnad budgetåret 1977/78 (tkr.)	Anmärkingar
4.8 Resurser för datorservice	60	
5. <i>Juristlinjen</i>		
Ökning av resurser för juristutbildningen i samband med dess reformering	2 660	
6. <i>Sociala linjen</i>		
6.1 6 ordinarie tjänster som universitetslektor i socialt arbete, US, HÖb, UL, UG, HÖs, UUm	342	Omvandling av extra tjänster
6.2 Medel för kostnader i samband med reformering av sociala linjen	314	
7. <i>Yrkesteknisk högskoleutbildning</i>		
Försöksverksamhet i Skövde med inriktning mot handel och distribution	420	
8. <i>Fortbildningskurs i socialt behandlingsarbete</i>		
8.1 Kvalitetsförbättring av kurser vid US och UL	115	
8.2 Kurs vid UG	240	
9. <i>Påbyggnadsutbildning</i>		
Medel för påbyggnadsutbildning i dels administrations- och verksamhetsplanering, dels personaladministrativt arbete	220	
10. <i>Bibliotek</i>		
Ökning av resurser för bibliotek, ULi	41	
11. <i>Bidrag</i>		
Bidrag till Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet	329	
12. <i>Gemensamt för sektorn</i>		
12.1 Resurser för datorservice	500	
12.2 Ökning av basresurser	625	
12.3 Ökning av resurser för studievägledning	626	
	14 320	

¹ US = universitetet i Stockholm, HÖb = högskolan i Örebro, ULi = universitetet i Linköping, UL = universitetet i Lund, UG = universitetet i Göteborg, HÖs = högskolan i Östersund, UUm = universitetet i Umeå.

Föredraganden

Jag hänvisar inledningsvis till vad jag har anfört i det föregående om för högskolan gemensamma frågor.

Lokaliseringen av utbildningslinjer inom sektorn framgår av följande tabell (se s. 268).

Under budgetåret 1976/77 anordnas två kurser i Uppsala och Göteborg i dietik för ekonomiföreståndare och hushållslärare med sammanlagt 24 deltagare. Skolöverstyrelsen (SÖ) har mot bakgrund av det stora behovet av personal med utbildning i dietik anhållit att under budgetåret 1977/78 få anordna sådan utbildning med 24 studerande per termin. Jag anser att en fortsatt utbildning av dietister är väl motiverad. Kursen bör för att motsvara de sökandes olika förkunskaper anordnas dels som

Översikt över lokalisering av utbildningslinjer inom sektorn för administrativa, ekonomiska och sociala yrken. (I vissa fall anges antagningstal per år).

	Stockholm	Solna	Uppsala	Eskilstuna/ Västerås	Falun/Borlänge	Gävle/Sandviken	Örebro	Linköping/ Norrköping	Jönköping	Lund/Malmö	Kalmar	Kristianstad	Växjö	Göteborg	Borås	Karlstad	Skövde	Umeå	Sundsvall/ Härnösand	Luleå	Östersund
<i>Utbildningslinjer</i>																					
ADB-linjen ¹	90	90	30	60 ^a		30 ^a	30	60 ^a		60 ^a				30 90				30	30 ^a		
Beteendevetenskapliga linjen	×						×	×		×			×	×		×					
Ekonomiföreståndarlinjen			×											×							
Ekonomlinjen	×		×				×	×		×			×	×		×		×	×	×	
Fritidsledarlinjen										×			×		×	×					×
Förvaltningslinjen	180						150			120				120				90			90
Internatföreståndarlinjen ¹	32									16 ^a								16			
Juristlinjen	×		×							×											
Linjen för offentlig förvaltning	×		×					×		×			×			×		×			
Psykologlinjen	×		×							×			×	×				×			
Redovisnings- och revisionslinjen	×			×	×		×		×				×	×				×			
Samhällsplanerarlinjen	×							×					×	×				×			
Samhällsvetarlinjen			×				×			×			×	×				×			
Sekreterarlinjen	×		×		×		×		×	×			×	×	×	×		×		×	
Sociala linjen	240						240			180				240		×		150			150
Systemvetenskapliga linjen	×		×				×	×		×			×	×				×			×
Transportadministrativa linjen	×						×						×	×					×		
Ungdomsledarlinjen ¹				30 ^a																	16
Fortbildning i socialt behandlingsarbete (påbyggnadslinje)	×									×											

¹ Primärkommunal huvudman

^a Avser Västerås

^a Avser Gävle

^a 30 på vardera orten

^a Avser Malmö

^a Avser Sundsvall

Rättat: Fritidsledarlinjen har ej markerats för Borås, skall vara där.

två 20-veckorskurser med 12 studerande vardera för sökande med erfarenhet av arbete som dietist, dels som en 40-veckorskurs med likaledes 12 studerande (+321 000 kr.). Utbildningen bör t. v. anordnas som linjeanknuten kurs. Jag vill i detta sammanhang erinra om det uppdrag som den 3 juni 1976 har givits åt SÖ och universitetskanslersämbetet (UKÄ) att avge förslag till en sammanhållen studiegång för ekonomi- och internatföreståndare samt dietister. Den tvååriga ekonomiföreståndarutbildningen samt kurs i administration för ekonomiföreståndare bör i oförändrad omfattning anordnas i Uppsala och Göteborg.

Enligt nämnden för socionomutbildning bör resurserna för förvaltningslinjen och sociala linjen förstärkas. Jag delar denna uppfattning och jag har därför beräknat medel för en viss allmän förstärkning (+500 000 kr.). Inom ramen för dessa medel bör kunna tillgodoses såväl önskemålet om ytterligare en tjänst som konsulent vid högskolan i Östersund som kostnaderna för den fortsatta reformeringen av utbildningen på den sociala linjen. Jag utgår från att denna reformering sker i enlighet med de av nämndens för socionomutbildning i särskild skrivelse presenterade riktlinjerna.

På uppdrag av regeringen har UKÄ utformat en ny utbildningsplan för juristlinjen. UKÄ redovisar detta arbete i sitt förslag till anslagsframställning. Den nya utbildningsplanen avses träda i kraft den 1 juli 1977. Den omfattar i enlighet med det givna uppdraget dels en fullständig juristutbildning av samma längd som den nuvarande, 180 poäng, dels fyra kortare, alternativa studiegångar om vardera 80 poäng, s. k. grundläggande rättsutbildning, avsedda att möjliggöra återkommande utbildning. Dessa studiegångar har inriktats mot breda arbetsmarknadssektorer. Föreliggande alternativ har arbetsrättslig, civilrättslig, ekonomisk-skatterättslig och förvaltningsrättslig inriktning och svarar enligt UKÄ:s uppfattning mot ett existerande utbildningsbehov för befattningar på mellannivå inom respektive del av arbetsmarknaden. Enligt min bedömning ligger den planerade reformeringen av juristutbildningen väl inom ramen för de av en bred opinion omfattade målen för utvecklingen av utbildningen inom högskolan, vilka lades fast av riksdagen vid 1975 års riksmöte. UKÄ hävdar i sitt förslag till anslagsframställning att den nya juristutbildningen kommer att kräva avsevärda resurstillskott. Ämbetet har beräknat medel med hänsyn dels till en kvalitetsförbättring, dels till ett ökat antal studerande på juristlinjen. Även enligt min uppfattning motiverar den förändrade juristutbildningen en väsentlig resursförstärkning. UKÄ beräknar antalet årsstudieplatser inom den nya juristutbildningen till 1 370. Det skulle jämfört med innevarande budgetår innebära en ökning med närmare 300 platser. Denna bedömning bygger på ett osäkert statistiskt underlag. Enligt min mening bör ett i huvudsak oförändrat antal årsstudie-

platser kunna medge att de studerandes efterfrågan på utbildning tillgodoses. Med hänsyn till den tid som kan fordras för att lokalt planera den nya juristutbildningen, framställa lämpligt undervisningsmaterial och nå ut till de studerande med information har jag beräknat medel för att utbildning enligt den nya studieordningen skall kunna anordnas för första gången vårterminen 1978 (+ 800 000 kr.). Det är angeläget att UHÄ på sedvanligt sätt följer upp effekterna av juristutbildningens omläggning, bl. a. i samverkan med berörda myndigheter.

Vid behandlingen av propositionen om reformering av högskoleutbildningen (prop. 1975: 9, UbU 1975: 17, rskr 1975: 179) förutsattes att försöksverksamheten med yrkesteknisk högskoleutbildning (YTH) successivt skulle utvidgas att omfatta såväl nya utbildningslinjer som nya orter. Riksdagen beslöt att bl. a. Skövde borde komma ifråga för en utbildningslinje inom försöksverksamheten. UKÄ erhöll sedermera i uppdrag av regeringen att utreda omfattningen och inriktningen av yrkesteknisk högskoleutbildning i bl. a. Skövde. UKÄ har i sitt förslag till anslagsframställning för budgetåret 1977/78 lagt fram förslag om en tre terminer lång utbildning i Skövde med inriktning mot handel och distribution. Utbildningen förutsätts starta höstterminen 1977 och omfatta en grupp om 30 studerande. Utbildningslinjerna inom den hitillsvarande försöksverksamheten är koncentrerade till sektorn för utbildning för tekniska yrken. UKÄ:s förslag breddar på ett lämpligt sätt försöksverksamhetens inriktning. Det överensstämmer också väl med riksdagens beslut. Med anledning av detta beräknar jag i enlighet med UKÄ:s förslag medel för de två första terminernas utbildning (+ 420 000 kr.).

Under förevarande anslag skall även medel beräknas för bidrag till Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet. Jag förordar att så sker under en särskild anslagspost. För ändamålet beräknar jag — utöver kompensation för inträffade pris- och lönestegringar och andra kostnadsstegringar av automatisk natur — medel för en viss nettoförstärkning av bidraget (+ 145 000 kr.).

Även medel för statens bidrag till Handelshögskolan i Stockholm bör beräknas under detta anslag. Finansieringen av verksamheten vid Handelshögskolan regleras genom ett avtal den 23 januari 1954 mellan staten, Stockholms [stad], Handelshögskoleföreningen i Stockholm samt Handelshögskolans i Stockholm direktion. I avtalet har gjorts vissa ändringar vilka godkänts av Kungl. Maj:t den 20 december 1974. Statens bidrag till kostnaderna för Handelshögskolans verksamhet stiger till följd av avtalet med ett belopp som utgör statens andel av kostnaderna för inträffade pris- och lönestegringar. Jag har vid min medelsberäkning beaktat detta. Av anslagstekniska skäl bör även fortsättningsvis merkostnader av detta slag, vilka följer av bidragsöverenskommelsen, kompenseras inom ramen för följande års budgetering av sektorsanslaget.

Av anslagstekniska skäl har jag under en särskild anslagspost till UHÄ:s disposition beräknat medel för kostnader vid den del av de nuvarande kombinationsutbildningarna som anordnats inom gymnasieskolan. Dessa medel avser sådan utbildning inom samtliga sektorer och på lokala linjer. Jag utgår ifrån att dessa medel inför budgetåret 1978/79 kan fördelas på respektive anslag. Jag hänvisar för övrigt till vad jag i det föregående anförde om kombinationsutbildningarna vid min anmälan av studieorganisatoriska frågor under avsnittet Vissa övriga frågor.

Jag har också beräknat medel för en allmän förstärkning av utbildningens basresurser (+815 000 kr.) samt medel för en utbyggd verksamhet med studie- och yrkesorientering (+315 000 kr.). Jag har slutligen beräknat medel för en viss ökad användning av datortid (+138 000 kr.).

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till (139 737 000 + 5 148 000 =) 144 885 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken* för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 144 885 000 kr.

4.2.6 *Utbildning för vårdyrken*

1977/78 Förslag¹ 201 029 000

Detta anslag avses för grundläggande utbildning för vårdyrken vid de statliga högskoleenheterna inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde. Under anslaget beräknas medel dels för allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer, dels för studerande enligt äldre studieordning. Medel för kommunal högskoleutbildning beräknas under anslaget Bidrag till kommunal högskoleutbildning.

Sektorn för utbildning för vårdyrken skall omfatta allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer enligt följande sammanställning. Utbildningarnas lokalisering redovisas i det följande.

¹ Innevarande budgetår anvisas för ifrågavarande ändamål medel under anslagen Humanistiska fakulteterna m.m.: Avlöningar till lärarpersonal, Humanistiska fakulteterna m.m.: Driftkostnader, Samhällsvetenskapliga fakulteterna m.m.: Avlöningar till lärarpersonal, Samhällsvetenskapliga fakulteterna: Driftkostnader, Medicinska fakulteterna m.m.: Avlöningar till lärarpersonal, Medicinska fakulteterna m.m.: Driftkostnader, Odontologiska fakulteterna m.m.: Avlöningar till lärarpersonal, Odontologiska fakulteterna m.m.: Driftkostnader, Farmaceutiska fakulteten m.m.: Avlöningar till lärarpersonal, Farmaceutiska fakulteten m.m.: Driftkostnader, Teknisk samt viss medicinsk och matematisk-naturvetenskaplig utbildning och forskning m.m. i Göteborg och Linköping, Kostnader för datamaskintid samt Extra utgifter vid universiteten m.m.

Utbildningslinje

Apotekarlinjen
 Arbetsterapeutlinjen
 Hörselvårdsassistentlinjen
 Laboratorieassistentlinjen
 Logopedlinjen
 Läkarlinjen
 Oftalmologassistentlinjen
 Medicinska assistentlinjen
 Operationsassistentlinjen
 Receptarielinjen
 Sjukgymnastlinjen
 Sjuksköterskelinjen
 Sociala servicelinjen
 Tandhygienistlinjen
 Tandläkarlinjen

Påbyggnadslinje

Utbildning i blodgruppsserologi
 och hemoterapi I—III
 Utbildning i klinisk cytologi
 Utbildning till ortoptist
 Vidareutbildning av sjuksköterskor

Förslag till anslagsframställning har avgivits av universitetskanslers-
 ämbetet (UKÄ) och skolöverstyrelsen.

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) har i särskild skrivelse i
 november 1976 redovisat sitt på uppdrag av regeringen utarbetade för-
 slag till särskild studiegång till läkare för sjuksköterskor. Enligt förslaget

Anslagsfördelning

Högskoleenhet	1976/77	Föredraganden (föreslagen änd- ring 1977/78)
Utgifter		
<i>Stockholms högskoleregion</i> Karolinska institutet	66 885 000	+ 517 000
<i>Uppsala högskoleregion</i> Universitetet i Uppsala	20 534 000	+ 804 000
<i>Linköpings högskoleregion</i> Universitetet i Linköping	10 024 000	+ 831 000
<i>Lund/Malmö högskoleregion</i> Universitetet i Lund	40 683 000	+ 3 128 000
<i>Göteborgs högskoleregion</i> Universitetet i Göteborg	36 345 000	+ 525 000
<i>Umeå högskoleregion</i> Universitetet i Umeå	20 220 000	+ 533 000
	194 691 000	+ 6 338 000

bör den särskilda studiegången till en början anordnas vid karolinska institutet med ett intag om 30 studerande per år inom ramen för nuvarande intagningskapacitet och vara 40 1/2 veckor kortare än den reguljära läkarutbildningen.

UHÄ föreslår att den särskilda studiegången skall stå öppen för sökande med genomgången sjuksköterskeutbildning och minst två års verksamhet som sjuksköterska. Samma allmänna och särskilda behörighetsvillkor bör gälla för den särskilda studiegången som för den reguljära läkarutbildningen. Därvid skall det särskilda behörighetsvillkoret i ämnet biologi anses vara uppfyllt genom utbildningen till sjuksköterska.

I förslaget redovisas också vissa principiella överväganden om urval bland behöriga sökande. UHÄ föreslår vidare att de läkarstuderande sjuksköterskorna utöver ordinarie studiemedel åtminstone i ett inledningsskede bör ha möjlighet att få det särskilda vuxenstudiestödet.

Vid ett genomförande av den föreslagna utbildningen vid karolinska institutet uppstår praktiska problem, bl. a. köbildningar till den reguljära utbildningens kurser. För att bl. a. bemästra dessa problem föreslår UHÄ att en tjänst som studievägledare inrättas. Härutöver fordras visst tillskott av resurser som delvis har karaktären av igångsättningskostnader.

Under år 1975 har den på regeringens uppdrag inom UKÄ tillkallade psykoterapiutredningen lagt fram sitt slutbetänkande, Utbildning i psykoterapi och psykosocialt arbetssätt (UKÄ-rapport 1975: 24).

Utredningens förslag innebär att grundläggande utbildning i psykoterapi skall ges i statlig regi och inom ramen för högskoleutbildningen. De studerande förutsätts ha genomgått yrkesutbildning med inriktning på människovård, innan de påbörjar psykoterapiutbildning. Förslaget innebär vidare att utbildningen skall ske i två steg. Det första, som omfattar tre terminers utbildning, föreslås bli allmänorienterande, medan utbildningen i steg 2 skall avse terapi vid vissa störningar eller för speciella grupper. Den som har genomgått steg 1 skall efter tre års yrkesverksamhet med terapeutiska inslag få tillträde till steg 2. Detta steg omfattar enligt utredningens förslag två à tre år och avses ge behörighet att självständigt utöva psykoterapi.

Med ledning av utredningens förslag och de synpunkter som kommit fram i remissbehandlingen har UKÄ lagt fram ett principprogram för utbildning i psykoterapi. Det innebär bl. a. att principbeslut bör fattas om

dels att grundläggande psykoterapiutbildning skall ges i högskolan, dels att försöksverksamhet bör inledas med steg 1 på några orter höstterminen 1977.

Steg 2 bör vidare, framhåller UKÄ, påbörjas så snart berörda myndigheter redovisat förslag till revideringar av utredningens förslag.

Enligt programmet kommer frågan om behörighet att självständigt ut-

Ändringsförslagen innebär i övrigt i korthet följande.

Linje/ändamål/högskoleenhet ¹	Kostnad budgetåret 1977/78 (tkr.)	Anmärkningar
1. <i>Prisomräkning</i>	1 473	
2. <i>Löneomräkning</i>	9 574	
3. <i>Apotekarlinjen</i>		
3.1 Förstärkning till följd av intagning till apotekarutbildning två gånger per år, UU	598	
3.2 Tjänst som lärare i socialfarmaci	92	
3.3 Förstärkning av den i linjen ingående toxikologiutbildningen	49	
3.4 Följdkostnad vid föreslagen tjänst som biträdande professor	146	Yrkanden även under p. 4.2.17
4. <i>Arbeterapeutlinjen</i>		
Ytterligare 30 platser, kommunal högskoleutbildning	271	
5. <i>Laboratorieassistentlinjen</i>		
Minskning 46 platser	—500	
6. <i>Logopedlinjen</i>		
Tjänster för logopedutbildning, UL	27	
7. <i>Läkarlinjen</i>		
7.1 Förstärkning vid ökad läkarutbildning, KI	604	Yrkande även under p. 4.2.15 (238 tkr.)
7.2 Vikarier på tjänster som klinisk amanuens, ULi	404	Yrkande även under p. 4.2.15 (135 tkr.)
7.3 Utbildning i psykoterapi	1 425	
7.4 Allmän förstärkning av basresurser, ULi, UUm	200	
7.5 Följdkostnader vid föreslagna tjänster som professor	481	Yrkande även under p. 4.2.15 (588 tkr.)
8. <i>Medicinska assistentlinjen</i>		
Ytterligare 12 platser	273	
9. <i>Sjukgymnastlinjen</i>		
Ytterligare 32 platser	440	
10. <i>Sociala servicelinjen</i>		
Ytterligare 64 platser	800	
11. <i>Tandhygienistlinjen</i>		
Ytterligare 78 platser,	400	
12. <i>Tandläkarlinjen</i>		
12.1 Förstärkning vid ökad tandläkarutbildning, KI	3 047	
12.2 Följdkostnader vid föreslagna tjänster som professor och biträdande professor	337	Yrkande även under p. 4.2.16 (225 tkr.)
13. <i>Påbyggnadslinjer</i>		
13.1 Vidareutbildning av sjuksköterskor, ytterligare 80 terminskurser	3 297	
14. <i>Gemensamt för sektorn</i>		
14.1 Kostnader vid biblioteket, ULi	18	p. 4.2.21
14.2 Resurser för datorservice	140	
14.3 8,5 tjänster som studievägledare	782	
	24 378	

¹ KI = Karolinska institutet, UU = universitetet i Uppsala, ULi = universitetet i Linköping, UL = universitetet i Lund, UUm = universitetet i Umeå.

öva psykoterapi att beredas ytterligare parallellt med beredningen av steg 2. En annan punkt i programmet avser en satsning under budgetåret 1977/78 på utbildning av lärare och handledare för psykoterapiutbildningen.

UKÄ föreslår att resurser för försöksverksamhet med utbildning i steg 1 anvisas under anslaget för grundläggande utbildning inom sektorn för utbildning för vårdyrken.

UKÄ framhåller att den principbeslutade omorganisationen (prop. 1975: 1 bil. 10, UbU 1975: 9, rskr 1975: 92) av den kliniskt-odontologiska verksamheten vid universitetet i Lund bör komma till stånd den 1 juli 1977. Odontologiska fakulteten vid universitetet har med tillstyrkande av konsistoriet och av UHÄ i särskild skrivelse begärt ytterligare medel för att genomföra omorganisationen.

Föredraganden

Jag hänvisar inledningsvis till vad jag har anfört i det föregående om vissa för högskolan gemensamma frågor.

Lokaliseringen av utbildningslinjer för vårdyrken framgår av följande tabell (s. 276).

Apotekarlinjen

För en allmän förstärkning av resurserna för apotekarutbildningen beräknar jag ytterligare 300 000 kr. Jag avser att i annat sammanhang återkomma till regeringen med förslag om lärtjänster m. m. som inom ramen för de nu beräknade medlen bör inrättas vid universitetet i Uppsala budgetåret 1977/78.

Logopedlinjen

För den ökade logopedutbildningen vid universitetet i Lund beräknar jag 27 000 kr. (jfr prop. 1975/76: 100 bil. 10 s. 345, UbU 1975/76: 20, rskr 1975/76: 245). Jag vill i detta sammanhang erinra om att universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) f. n. undersöker möjligheterna att förlägga logopedutbildning även till andra orter än Stockholm och Lund/Malmö.

Jag har under förevarande anslag beräknat 195 000 kr. vid universitetet i Lund och 243 000 kr. vid karolinska institutet för den utbildning inom logopedlinjen som tidigare givits vid filosofisk fakultet.

Läkarlinjen

För lärtjänster m. m. för den av statsmakterna beslutade utbyggnaden av läkarutbildningen vid karolinska institutet (prop. 1965: 141, SU 1965: 173, rskr 1965: 411 och prop. 1969: 137, SU 1969: 187, rskr 1969: 421) har jag beräknat medel motsvarande en helårskostnad av 773 000 kr. Härav redovisas 205 000 kr. under anslaget Medicinska

Översikt över lokalisering av utbildningslinjer inom sektorn för vårdyrken

	Stockholm	Danderyd	Huddinge	Solna	Uppsala	Eskilstuna Västerås	Falun	Gävle	Örebro
Utbildningslinje									
Apotekarlinjen					80				
Arbetssterapeutlinjen ¹		60			60				60
Hörselvårdsassistentlinjen ¹									32
Laboratorieassistentlinjen	240 ¹				112 ²				64 ¹
Logopedlinjen	24 ² ⁷								
Läkarlinjen	370 ³				196				
Medicinska assistentlinjen				48 ¹	32 ²				32 ¹
Oftalmologassistentlinjen									16 ¹
Operationsassistentlinjen					16 ²				
Receptarielinjen					50				
Sjukgymnastlinjen	100 ²				60 ¹				
Sjuksköterskelinjen ¹ ²		750				720			
Sociala servicelinjen	80 ¹				32 ¹		16 ¹	16 ¹	32 ¹
Tandhygienistlinjen			32 ¹						8 ¹
Tandläkarlinjen	100 ³		120 ³						
Vidareutbildning av sjuk- sköterskor ¹ ²									
Blodgruppsserologi och hemoterapi I—III	32 ¹								
Klinisk cytologi	32 ¹								
Ortoptistutbildning		16 ¹							

¹ Landstingskommunal huvudman (inkl. Göteborgs och Bohusläns vårdskoleförbund)² Primärkommunal huvudman³ Avser karolinska institutet

fakulteterna. Jag avser att i annat sammanhang efter förslag av UHÄ återkomma till regeringen med förslag avseende tjänster m. m. som inom ramen för de nu beräknade medlen bör inrättas vid karolinska institutet budgetåret 1977/78. Antalet läkarstuderande vid institutet har härmed uppnått full volym.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att statsrådet Troedsson vid sin anmälan i prop. 1976/77: 100 bil. 8 av anslaget Karolinska sjukhuset: Driftkostnader tagit upp medel för vissa läkartjänster för läkarutbildningen vid hudkliniken vid sjukhuset.

Jag har tidigare redovisat den skrivelse från UHÄ där ämbetet på uppdrag av regeringen lägger fram förslag om en särskild studiegång till läkare för sjuksköterskor.

Jag anser att UHÄ:s förslag till särskild studiegång är väl avvägt. Jag förordar sålunda att en särskild studiegång till läkare för sjuksköterskor anordnas fr. o. m. höstterminen 1977 i huvudsaklig överensstämmelse med UHÄ:s förslag. Den bör ha formen av en försöksverksamhet och förläggas till karolinska institutet. Antagningen till studiegången bör tills vidare omfatta 30 studerande inom ramen för nuvarande antagningskapacitet och ske varje hösttermin. Jag ämnar senare föreslå regeringen

Linköping	Norrköping	Jönköping	Lund/Malmö	Helsingborg	Kalmar	Karlskrona	Kristianstad	Växjö	Ängelholm	Göteborg	Borås	Karlstad	Skövde	Uddevalla	Umeå	Boden	Sundsvall	Luleå	Östersund
30	60	60 ⁴								60					60		30		
64 ⁵	32 ¹	128 ³ ⁶				32 ¹				16									
		24 ⁷								80 ¹	60 ¹	16 ¹			96 ¹		30 ¹	16 ¹	
		190								168					102				
	30 ¹	16 ¹ ⁴						30 ¹		30 ¹	16 ¹				32 ¹		30 ¹		
	16 ¹	16 ¹ ⁵																	
	32 ¹	16 ¹ ⁶								16 ¹							16 ¹		
			90							96 ¹									
— 360 —						810						750					465		
	32 ¹	32 ³ ⁶						16 ¹	16 ¹		16 ¹	16 ¹			32 ¹		16 ¹		
16 ¹	16 ¹	16 ¹ ⁵								16 ¹		16 ¹			40 ¹				
		100								120					60				
340 terminskurser ⁸																			
16 ³		96 ¹ ⁴																	
16 ¹		16 ¹ ⁵								16 ¹					16 ¹				

⁴ Avser Lund

⁵ Avser Malmö

⁶ Varav 32 i Lund och 96 i Malmö

⁷ Intag var tredje termin.

⁸ Avser samtliga årskurser

att uppdra åt UHÄ att fastställa erforderliga bestämmelser om urval bland behöriga sökande. I likhet med UHÄ anser jag att resurser för studievägledning är en viktig förutsättning för att studiegången skall kunna genomföras. Jag har vid min beräkning av medel för allmän förstärkning av studie- och yrkesorienteringsverksamheten beaktat detta. För budgetåret 1977/78 innebär UHÄ:s förslag inga ytterligare resurskrav. För tiden härefter kommer enligt UHÄ vissa ytterligare medel att behöva ställas till förfogande. För egen del anser jag att kostnaderna för den särskilda studiegången bör kunna bestridas inom ramen för befintliga resurser.

Jag är inte beredd att biträda förslaget om att de studerande i den särskilda studiegången bör få del av det särskilda vuxenutbildningsstödet.

Genom regeringens beslut den 9 december 1976 har vid akademiska sjukhuset i Uppsala inrättats en socialmedicinsk avdelning den 1 januari 1977. Regeringen har vidare föreskrivit att professuren i socialmedicin vid universitetet fr. o. m. samma dag skall vara förenad med tjänst som överläkare vid sjukhuset. Jag har vid min medelsberäkning av förevarande anslag och anslaget Medicinska fakulteterna beaktat att omorgani-

sationen av den socialmedicinska verksamheten i Uppsala bl. a. innebär att medel motsvarande en extra tjänst som lärare i socialmedicin vid universitetet dras in.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att statsrådet Troedsson vid sin anmälan i prop. 1976/77: 100, bil. 8 av anslaget Akademiska sjukhuset i Uppsala: Avlöningar till läkare beräknat medel bl. a. för en tjänst som biträdande överläkare i socialmedicin.

Vid min medelsberäkning har jag vidare beaktat, dels ändring i kostnadsfördelningen mellan staten och Stockholms läns landstingskommun i fråga om tjänsterna som klinisk amanuens vid karolinska institutet, dels vissa merkostnader vid tjänster som klinisk amanuens vid universitetet i Linköping.

Jag har därutöver beräknat 200 000 kr. som en allmän förstärkning av basresurserna för läkarutbildningen vid universiteten i Linköping och Umeå.

Enligt beslut av regeringen har den 1 juli 1976 vid universitetet i Umeå inrättats en ordinarie tjänst som universitetslektor i medicinsk och fysiologisk kemi.

Tandläkarlinjen

För lärartjänster m. m. för den av statsmakterna år 1970 (prop. 1970: 122, SU 1970: 135, rskr 1970: 309) beslutade utbyggnaden av den odontologiska utbildnings- och forskningsorganisationen vid karolinska institutet, enheten i Huddinge, har jag beräknat medel motsvarande en helårskostnad av 2 430 000 kr. Härav redovisas 413 000 kr. under anslaget Odontologiska fakulteterna. Jag avser att i annat sammanhang efter förslag från UHÅ återkomma till regeringen med förslag om lärartjänster m. m. som inom ramen för de nu beräknade medlen bör inrättas vid karolinska institutet budgetåret 1977/78. Antalet tandläkarstuderande vid institutet har härmed uppnått full volym.

UKÄ anser det ytterst angeläget att den principbeslutade omorganisationen (prop. 1975: 1 bil. 10, UbU 1975: 9, rskr 1975: 92) av den kliniska verksamhet som bedrivs i anslutning till odontologisk utbildning och forskning vid universitetet i Lund genomförs den 1 juli 1977. I nämnda principbeslut har för genomförande av omorganisationen förutsatts, dels att utbildningens kvalitet skall hållas på oförändrad nivå, dels att den tandvård som enligt avtal med Malmö kommun åvilar universitetet inte skall reduceras, dels ock att omorganisationen inte skall föranleda krav på ökad medelsanvisning.

I likhet med UKÄ anser jag att omorganisationen bör komma till stånd den 1 juli 1977. Jag räknar med att omorganisationen kan genomföras inom ramen för de medel jag tar upp under förevarande anslag och anslaget Odontologiska fakulteterna. Jag beräknar härvid under

desså båda anslag vissa medel som innevarande budgetår anvisas under anslaget Odontologiska fakulteterna m. m.: Vissa tandvårdskostnader.

Vid min medelsberäkning har jag beaktat att tjänsterna som professor och biträdande professor i kliniska ämnen i samband med omorganisationen skall förenas med uppdrag som övertandläkare.

Jag avser att i annat sammanhang återkomma till regeringen med förslag beträffande lärartjänster m. m. som inom ramen för de beräknade medlen bör inrättas vid universitetet i Lund budgetåret 1977/78.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att betänkandet (Ds S 1975: 14) Tandläkarnas utbildning, avgivet av 1971 års utredning rörande tandläkarnas specialistutbildning m. m., f. n. bereds inom regeringskansliet. Utredningen har föreslagit bl. a. en omläggning av hela tandläkarutbildningen och en förkortning av denna med en termin. Vidare bör enligt utredningen efter tandläkarexamen införas en ettårig allmäntjänstgöring i folktandvården före legitimation som tandläkare.

Utbildning i psykoterapi

I likhet med UKÄ anser jag att en utbildning i psykoterapi är angelägen. Jag anser även att det av UKÄ redovisade förslaget i stort sett bör vara vägledande vid beslut om sådan utbildning. Jag är dock inte beredd att nu ta ställning till införande av utbildningen. Enligt min mening bör sålunda uppläggningsen av steg 2, förläggningen av utbildningen till orter och institutioner samt vissa övriga frågor som tas upp av utredningen och UHÄ ytterligare utredas och övervägas. Enligt vad jag har erfarit bereds dessa frågor f. n. inom UHÄ. Jag räknar sålunda med att UHÄ i sitt förslag till anslagsframställning för budgetåret 1978/79 redovisar ett sådant beslutsunderlag att riksdagen kan föreläggas förslag om utbildning i psykoterapi fr. o. m. höstterminen 1978. Jag har beträffande den föreslagna utbildningen samrått med chefen för socialdepartementet samt statsrådet Troedsson.

Jag går nu över till de vårdutbildningar vilkas införande i högskolan jag tidigare har behandlat under avsnittet Vissa utbildningar. Jag har där redovisat det arbete som en inom departementet särskild beredning, VÅRD -76, har utfört. Detta arbete tillsammans med de regionala organisationskommittéernas förslag har legat till grund för mina förslag i det följande. Mina ställningstaganden till dimensionering av förevarande vårdutbildningar framgår av den i det föregående redovisade tabellen.

I jämförelse med innevarande budgetår föreslås en ökning av antalet intagningsplatser i hörselvårdsassistentutbildningen (+ 16), arbetsterapeututbildningen (+ 14), sjuksköterskeutbildningen (grund- och vidareutbildning + ca 1 350) och tandhygienistutbildningen (+ 32). För utbildning inom social service har jag beräknat en ökning av intagningskapaciteten med ca 20 %.

Med undantag av arbetsterapeut- och sjukgymnastutbildningarna anordnas f. n. gymnasieskolans vårdutbildningar mestadels i klasser med 16 elever. Med hänsyn till det behov av vårdpersonal som föreligger är det enligt min mening angeläget att tillgängliga resurser utnyttjas effektivt. Detta kan ske bl. a. genom en övergång till studerandegrupper med 30 elever. Jag vill för egen del stryka under vikten av en sådan utveckling. Jag har, som jag tidigare har nämnt, beräknat medel för de vårdutbildningar som tillhör kommunal högskoleutbildning under anslaget Bidrag till kommunal högskoleutbildning. Jag har därvid utgått från nu gällande förhållanden i vad avser studerandegruppernas storlek om ej annat anges i det följande. Inför nästa budgetår har jag inte beaktat de besparingar som kan uppstå genom samläsning mellan olika utbildningar eller årskurser bortsett från sjukgymnastutbildningen i Göteborg. Det bör ankomma på regionstyrelsen att inom regionen fördela antalet antagningsplatser för sjuksköterskeutbildningen på orter. Regionstyrelsen bör också ha möjlighet att för denna utbildning under pågående läsår göra omfördelningar mellan orter av antagningstal inom ramen för oförändrat antal studerandegrupper om det visar sig att den tidigare fördelningen av dessa har lett till att viss utbildning inte har kommit till stånd. Inför läsåret 1977/78 är det emellertid av tidsskäl nödvändigt att fördelningen av antagningsplatser på orter görs centralt. Jag avser att senare föreslå regeringen att uppdra åt SÖ och UHÄ att göra en sådan fördelning.

I övrigt vill jag hänvisa till vad jag har anfört beträffande bidrag rörande kommunal högskoleutbildning.

Jag övergår nu till att närmare redovisa mina ställningstaganden för vissa berörda linjer.

Arbetsterapeutlinjen

I den av VÅRD-76 föreslagna arbetsterapeututbildningen har en viss omfördelning av utbildningens innehåll skett. Vidare bygger förslaget på en ökad resurstilldelning. Mot denna bakgrund har jag vid min medelsberäkning utgått ifrån att utbildningen fr. o. m. nästa budgetår anordnas i studerandegrupper om 30 elever.

Innevarande budgetår har skolöverstyrelsen medgivit inrättande av arbetsterapeututbildning motsvarande 466 intagningsplatser. Härav har endast 339 platser utnyttjats. Jag vill erinra om vikten av att de utbildningsplatser tas i anspråk för vilka riksdagen ställt medel till förfogande. För budgetåret 1977/78 förordar jag att antalet platser utökas till 480. En viss omfördelning på orter av antalet intagningsplatser befinnas av övergång till studerandegrupper om 30 elever.

Sjukgymnastlinjen

Vid min beräkning av medelsbehovet för sjukgymnastutbildningen i Göteborg har jag utgått från en oförändrad intagning dvs. 48 elever per termin. Jag har beaktat de besparingar som kan göras genom en fortsatt samordning av undervisningen.

För övrig sjukgymnastutbildning förutsätts utbildningen ske i studerandegrupp om 30 elever.

Sjuksköterskelinjen

I prop. 1968: 66 angående vidareutbildning av sjuksköterskor (SU 1968: 108, rskr 1968: 259) framhöll föredraganden nödvändigheten av att huvudmännens utbildningsplanering samordnas med och även i vissa delar underordnas en totalplanering på riksplanet grundad på uppgifter om de samlade behoven och resurserna. Denna riksplanering som har ett direkt samband med sjukvårdshuvudmännens ansvar för sjukvården enligt sjukvårdslagen borde enligt föredraganden ske i samverkan mellan huvudmännen samt SÖ, socialstyrelsen och universitetskanslersämbetet. Jag anser det angeläget att denna riksplanering behålls i den nya högskolan, både för grundutbildningen och vidareutbildningen av sjuksköterskor.

För nästa budgetår räknar jag med 970 terminskurser i grundutbildningen vilket motsvarar ca 3 800 intagningsplatser. Platserna bör fördelas på högskoleregionerna i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag har förordat.

Jag vill i detta sammanhang även nämna den till sektorn knutna påbyggnadslinjen, vidareutbildningen av sjuksköterskor.

Enligt beslut av 1968 års riksdag (prop. 1968: 66, SU 1968: 108, rskr 1968: 259) har riktlinjer för dimensioneringen av vidareutbildning av sjuksköterskor fastlagts. Riksdagen fann vid sin behandling av denna fråga 1973 (prop. 1973: 1 bil. 10, UbU 1973: 5, rskr 1973: 72) ingen anledning att ändra riktlinjerna. Med utgångspunkt i dessa riktlinjer har nu balans uppnåtts mellan antalet grundutbildade och vidareutbildade sjuksköterskor.

Det bör för riksdagen åter anmälas att det antal terminskurser inom vidareutbildningen som riksdagen beslutat om inte har kunnat komma till stånd. De av VÅRD-76 framlagda förslagen till utbildning på detta område bör enligt min mening kunna leda till ett bättre utnyttjande av befintliga resurser avseende bl. a. lärare och praktikplatser.

För vidareutbildning av sjuksköterskor beräknar jag under budgetåret 1977/78 medel för 340 terminskurser. Inom ramen för den av mig föreslagna vidareutbildningskapaciteten bör även rymmas den kompletterande teoretiska utbildningen för skolsköterskor.

Tandhygienistlinjen

SÖ har den 23 september 1976 till regeringen inkommit med en skrivelse angående anordnande av tandhygienistutbildning i Göteborg.

Enligt socialstyrelsens beräkningar föreligger ett stort behov av tandhygienister. Mot denna bakgrund beräknar jag statsbidrag till nyinrättad tandhygienistutbildning med 16 platser i Göteborg samt ytterligare 8 platser i Umeå.

Jag har beräknat medel för en förstärkning av studie- och yrkesorienteringen vid karolinska institutet (+45 000 kr.). Dessutom har jag beräknat medel för en viss ökad användning av datortid (+53 000 kr.).

I övrigt räknar jag under detta anslag inte med andra förändringar än sådana av automatisk natur. Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till $(194\,691\,000 + 6\,338\,000 =)$ 201 029 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Utbildning för vården* för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 201 029 000 kr.

4.2.7 Utbildning för undervisningsyrken

1977/78 Förslag¹ 328 727 000

Detta anslag avses för grundläggande utbildning för undervisningsyrken vid de statliga högskoleenheterna inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde. Under anslaget beräknas medel för allmänna utbildningslinjer, för vissa kurser samt för studerande enligt äldre studieordning.

Utbildning för vilken för budgetåret 1977/78 medel kommer att anvisas under detta anslag, anordnas innevarande budgetår på de orter som framgår av följande sammanställning.

¹ Innevarande budgetår anvisas för ifrågavarande ändamål medel under anslagen Konstfackskolan, Bidrag till driften av gymnasieskolor, Humanistiska fakulteterna m.m.: Avlöningar till lärarpersonal, Humanistiska fakulteterna m.m.: Driftkostnader, Samhällsvetenskapliga fakulteterna m.m.: Avlöningar till lärarpersonal, Samhällsvetenskapliga fakulteterna m.m.: Driftkostnader, Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m.m.: Avlöningar till lärarpersonal, Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m.m.: Driftkostnader, Kostnader för datamaskintid, Extra utgifter vid universiteten m.m., Lärarhögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m.m., Lärarhögskolorna: Driftkostnader, Förskoleseminarierna: Avlöningar till lärarpersonal m.m., Förskoleseminarierna: Driftkostnader, Gymnastik- och idrottshögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m.m., Gymnastik- och idrottshögskolorna: Driftkostnader, Seminarierna för huslig utbildning: Avlöningar till lärarpersonal m.m., Seminarierna för huslig utbildning: Driftkostnader, Slöjdlärarseminariet: Avlöningar till lärarpersonal m.m., Slöjdlärarseminariet: Driftkostnader, Statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor samt Särskilda lärarutbildningsåtgärder.

Högskoleenhet	Linje/antal antagningsplatser budgetåret 1976/77																
	Bar- na- vårds- lärarl.	Fri- tids- peda- gogl.	För- skol- lärarl.	Gym- na- stik- lärarl.	Han- dels- o. kon- tors- lärarl.	Hus- hålls- lärarl.	Indu- stri- o. hant- verks- lärarl.	Låg- sta- die- lärarl.	Mel- lan- sta- die- lärarl.	Mu- sik- lärarl. ¹	Slöjd- lärarl.	Stu- die- och yrkes- orien- te- ringsl.	Teck- nings- lärarl.	Tex- til- lärarl.	Vård- lärarl.	Äm- nes- lärarl. prakt.- ped. del	Spe- cial- lärarl.
Högskolan för lärarutbild- ning i Stockholm		108	780	125	24		72		48	29		60	96		210	190	333
Högskolan i Eskilstuna/ Västerås		54	174														
Högskolan i Falun/Borlänge		54	120														
Högskolan i Gävle/Sandviken		60	240					48	48								
Högskolan i Örebro		60	180	100											24		
Universitetet i Uppsala	12	108	240			48							36			132	72
Högskolan i Jönköping		60	180						48								
Universitetet i Linköping		108	240					48	48		60					170	72
Högskolan i Kalmar		60	180						48								
Högskolan i Kristianstad		30	240														
Högskolan i Växjö		60	150						48								
Universitetet i Lund		54	348		12		64	48	72	12		60			24	172	288
Högskolan i Borås			120														
Högskolan i Karlstad		30	180					48	48							60	
Universitetet i Göteborg	12	108	372 ¹		24	36	48		72	12			36		142	186	264
Högskolan i Luleå		30	210					48	48								
Högskolan i Sundsvall/ Härnösand		54	180					24									
Universitetet i Umeå	12		120		12	24	56		48			60	24	24	24	110	172
	36	978	4 254	225	72	108	240	264	576	53	60	180	120	96	424	1 020	1 201 ²

¹ Varav 48 platser i Halmstad.² Avser ettämnesutbildning. Därtill kommer 96 studerande i särskild ämnesutbildning i musik i Göteborg, Malmö och Piteå.³ Härtill kommer 72 studerande i särskild, decentraliserad speciallärarutbildning.

Anslagsfördelning

Högskoleenhet	1976/77	Föredraganden Beräknad ändring 1977/78
<i>Stockholms högskoleregion</i>		
Högskolan för lärarutbildning	49 271 000	+ 7 528 000
Konstfackskolan (teckningslärar- utbildning)	3 606 000	— 74 000
Musikhögskolan (musiklärar- utbildning)	2 873 000	+ 108 000
<i>Uppsala högskoleregion</i>		
Universitetet i Uppsala	21 810 000	+ 3 088 000
Högskolan i Eskilstuna/Västerås	3 235 000	+ 816 000
Högskolan i Falun/Borlänge	6 560 000	— 1 318 000
Högskolan i Gävle/Sandviken	10 038 000	+ 656 000
Högskolan i Örebro	7 474 000	+ 2 425 000
<i>Linköpings högskoleregion</i>		
Universitetet i Linköping	21 357 000	+ 2 397 000
Högskolan i Jönköping	8 615 000	+ 1 095 000
<i>Lund/Malmö högskoleregion</i>		
Universitetet i Lund	31 610 000	+ 4 495 000
Högskolan i Kalmar	8 210 000	+ 1 049 000
Högskolan i Kristianstad	7 822 000	+ 111 000
Högskolan i Växjö	8 773 000	+ 232 000
<i>Göteborgs högskoleregion</i>		
Universitetet i Göteborg	38 289 000	+ 4 908 000
Högskolan i Borås	2 450 000	+ 538 000
Högskolan i Karlstad	11 171 000	+ 692 000
<i>Umeå högskoleregion</i>		
Universitetet i Umeå	25 582 000	+ 2 036 000
Högskolan i Luleå	9 670 000	+ 515 000
Högskolan i Sundsvall/Härnösand	7 170 000	+ 528 000
<i>Ej fördelade medel</i>		
Hemspråkslärarutbildning	—	+ 3 732 000
Särskilda lärarutbildningsåtgärder	876 000	— 276 000
Utbildning av instruktörer för näringsliv och förvaltning	800 000	+ 60 000
Stödåtgärder för handikappade studerande	155 000	+ 5 000
Särskild ämnesutbildning i musik	5 373 000	+ 1 260 000
	292 790 000	+ 36 536 000
Uppbördsmedel		
Bidrag från Stockholms kommun m.m.	599 000	of.
Nettoutgift	292 191 000	+ 36 536 000

Förslag till anslagsframställning har avgivits av organisationskommittén för högre musikutbildning, universitetskanslersämbetet, skolöverstyrelsen samt styrelsen för gymnastik- och idrottshögskolorna.

Ändringsförslagen innebär i korthet följande.

Linje/ändamål	Kostnad budgetåret 1977/78 (tkr.)	Anmärkningar
1. <i>Pris- och löneomräkning</i>	15 872	
2. <i>Barnavårdslärlarlinjen</i>		
2.1 Merkostnad för blockläggning	77	
2.2 Pedagogisk-administrativa medel	33	
3. <i>Fritidspedagoglinjen</i>		
3.1 Pedagogisk-administrativa medel	20	
3.2 Tidigare ökad intagning	10 466	
3.3 Ytterligare 180 intagningsplatser, tvåårig utbildning	2 133	
3.4 Ytterligare sex platser i lärarkurs	100	
4. <i>Förskollärlarlinjen</i>		
4.1 Pedagogisk-administrativa medel	550	
4.2 Tidigare ökad intagning	19 289	
4.3 Ytterligare två platser i lärarkurs	33	
5. <i>Gymnastiklärlarlinjen</i>		
Stockholm:		
5.1 Förstärkning av basresurser	70	
5.2 Lärarresurser i pedagogik	30	
5.3 Bibliotekarie, 1/2-tjänst	45	
5.4 Påbyggnadskurs i idrottsfysiologi	102	
Örebro:		
5.5 Tvåämnesutbildning	384	
5.6 Utvärdering av tvåämnesutbildning	250	
5.7 Befattningsutbildning	75	
5.8 Förstärkning av basresurser	90	
5.9 Påbyggnadskurs i specialgymnastik	102	
6. <i>Handels- och kontorslärlarlinjen</i>		
Ytterligare 72 platser	814	
7. <i>Hushållslärlarlinjen</i>		
7.1 Tidigare ökad intagning	250	
7.2 Merkostnad för blockläggning	309	
7.3 Pedagogisk-administrativa medel	33	
7.4 Tvåämnesutbildning 24 platser	819	
8. <i>Industri- och hantverkslärlarlinjen</i>		
8.1 Ytterligare 48 platser	709	
8.2 Flyglärlarutbildning	150	
9. <i>Lågstadielärlarlinjen</i>		
9.1 Tidigare minskad intagning	-11 974	
9.2 Merkostnad för finska studerande	36	
10. <i>Mellanstadielärlarlinjen</i>		
10.1 Tidigare minskad intagning	-10 374	
10.2 Merkostnad för finska studerande	16	
10.3 Merkostnad för tillvalskurser vid vissa lärarhögskolor	174	
10.4 Vidareutbildning av lågstadielärare till mellanstadielärare, metodikkurs 24 platser	350	
10.5 Vidareutbildning av mellanstadielärare till ämneslärare	— 45	
10.6 Tillvalskurs i finska för låg- och mellanstadielärare	31	
10.7 Tillvalskurs i samiska	30	
10.8 Förberedande kurs i svenska för finska studerande	40	

Linje/ändamål	Kostnad budgetåret 1977/78 (tkr.)	Anmärkingar
11. <i>Musiklärarlinjen</i>		
11.1 Tidigare ökad intagning SÄMUS	516	
11.2 Särskild musiklärarutbildning 48 platser	580	
11.3 Särskild SÄMUS-utbildning 24 platser	544	
12. <i>Slöjdlärarlinjen</i>		
Tvåämnesutbildning—befattningsutbildning	232	
13. <i>Teckningslärarlinjen</i>		
13.1 Tidigare ökad intagning	314	
13.2 Ytterligare 24 platser i Umeå	314	
14. <i>Textillärarlinjen</i>		
14.1 Ökning i årskurs 2	273	
14.2 Merkostnad för blockläggning	80	
14.3 Pedagogisk-administrativa medel	33	
14.4 Särskild kurs för vissa vävlärare 30 platser	164	
15. <i>Vårdlärarlinjen</i>		
15.1 Omläggning av utbildningen	423	
15.2 Tidigare ökad intagning	212	
15.3 Ytterligare en kurs treterminsutbildning för sjuksköterskor	425	
15.4 Ytterligare en kurs treterminsutbildning för andra vårdlärare än sjuksköterskor	425	
15.5 Ytterligare två 19-veckors lärarkurser	428	
15.6 Minskning med tre 19-veckors ämnesfördjupningskurser	— 674	
15.7 Ökat medelsbehov för distansundervisning i anatomi m.fl. ämnen	200	
16. <i>Ämneslärarlinjen</i>		
16.1 Tidigare ökad intagning	334	
16.2 Ökade kostnader för metodikkurs inom vidareutbildning av mellanstadie lärare till ämneslärare	63	
16.3 Ökade kostnader för särskild metodisk fortbildningskurs	57	
16.4 Utbildning av navigationslärare	194	
16.5 Ytterligare 12 platser inom utbildningen av lärare för jordbruk, trädgård och skogsbruk	171	
17. <i>Speciallärarlinjen</i>		
17.1 Tidigare ökad intagning gren 1	3 645	
17.2 Utbildning av lärare för särskolans yrkesskola 24 platser	375	
17.3 Fortbildningskurser om 18 veckor upphör	— 740	
17.4 Yrkesvalskurs för lärare inom särskolan 20 platser	230	
18. <i>Ämnesteorietisk utbildning</i>		
18.1 Utbildning i svenska	225	Yrkande även under p. 4.2.8 (+225 tkr.)
18.2 Tjänst som universitetslektor i nederländska	55	Yrkande även under p. 4.2.8 (+55 tkr.)
19. <i>Gemensamt för linjerna</i>		
19.1 Resurser för datorservice	70	
19.2 Allmän förstärkning av basresurser	126	
19.3 Särskilt stöd till universitetet i Umeå	47	
19.4 Kostnader för biblioteket vid universitetet i Linköping	10	P. 4.2.21
	40 440	

Skolöverstyrelsen har i skrivelser den 23 oktober 1975 och den 17 januari 1977 redovisat prognoser avseende personal- och utbildningsbehov inom barnavårdens område åren 1975—1990.

Lärarkandidater, lärare och personal vid förskoleseminariet i Stockholm har inkommit med en skrivelse rörande lokaliserings- och dimensioneringsfrågan för förskollärarytbildningen i Stockholm.

Barnstugeföreningen i Botkyrka och Barnstugeaktionen i Vårby gård har inkommit med en skrivelse angående förläggning av förskollärarytbildning till Fittja eller till någon av de södra förortskommunerna.

Lärarytformationen vid lärarhögskolan i Växjö har inkommit med en skrivelse rörande ökat antal platser inom lågstadielärarytbildningen.

Länskommittén för högskolefrågor i Kristianstads län har inkommit med en skrivelse om samlokaliseringen av förskolläraryt- och lågstadielärarytbildningarna i Kristianstad.

Svenska facklärarytbundet har i en skrivelse till regeringen anhängit att behörighetsytbildning för teckningslärare anordnas under läsåret 1977/78 samt att garantier skapas för lärarnas anställningstrygghet vid teckningslärarinstitutet i Stockholm innan en utvidgning sker av intagningskapaciteten vid teckningslärarytbildningen i Umeå.

Organisationskommittén för Lund/Malmö högskoleregion har den 6 december 1976 inkommit med en skrivelse angående anordnande av praktisk-pedagogisk ytbildning för vårdlärare i Malmö.

Föredraganden

Jag hänvisar inledningsvis till vad chefen för ytbildningsdepartementet har anført i det föregående om för högskolan gemensamma frågor.

Mina ställningstaganden beträffande dimensionering och lokalisering av linjer inom sektorn för ytbildning för undervisningsyrken framgår av tabell i det följande (s. 288).

Enligt riksdagsbeslut våren 1975 (prop. 1975: 24, UbU 1975: 14, rskr 1975: 159) skall fr. o. m. budgetåret 1977/78 anordnas försöksytbildning av lärare i gymnastik resp. hemkunskap, kostkunskap, bostads/miljö-kunskap och konsumentkunskap jämte annat ämne. Försöksverksamheten i gymnastik skall förläggas till gymnastiklärarytlinjen i Örebro och i kostkunskap samt miljö- och konsumentkunskap till hushållslärarytlinjen i Umeå. Studierna i det andra ämnet samt den praktisk-pedagogiska ytbildningen skall äga rum inom ämneslärarytlinjen. Sedan år 1971 pågår också i provisorisk form ytbildning av lärare i musik och annat ämne. Jag vill i detta sammanhang stryka under att det är angeläget att kommunerna inrättar tjänster i de ämneskombinationer som försöksytbildningarna syftar till samt i musik och annat ämne.

Skolöverstyrelsen (SÖ) har inkommit med förslag till blockläggning av ämnen vid barnavårdsläraryt-, hushållsläraryt- och textillärarytlinjerna. En sådan blockläggning kommer att kunna ske inom ramen för det

Högskoleenhet	Linje/antal antagningsplatser budgetåret 1977/78																	
	Barna-Folk- vårds- hög- lärarl. skol- lärarl.	Fri- tids- peda- gogl.	För- skol- lärarl.	Gym- na- stik- lärarl.	Han- dels- och kontors- lärarl.	Hus- hålls- lärarl.	Indu- stri- och hant- verks- lärarl.	Låg- stadie- lärarl.	Mel- dels- lan- stadie- lärarl.	Mu- sik- lärarl.	Slöjd- lärarl.	Studie- och yrkes- orien- teringsl.	Teck- nings- lärarl.	Tex- til- lärarl.	Vård- lärarl.	Äm- nes- lärarl.	Spe- cial- lärarl.	
Högskolan för lärarut- bildning i Stockholm			120	930 ⁷	125	36		80	48 ^a	48	29		60	72		192	188	333
Högskolan i Eskilstuna— Västerås			30	180														
Högskolan i Falun— Borlänge			60	120														
Högskolan i Gävle— Sandviken			60	240						48								
Högskolan i Örebro			60	180	100 ^a													
Universitetet i Uppsala	12		60	240			48							36			140 ^a	72
Högskolan i Jönköping			60	180					48	48								
Universitetet i Linköping		60	60	240						48		60					110	72
Högskolan i Kalmar				180					48	48								
Högskolan i Kristianstad			30	240														
Högskolan i Växjö			60	150						48								
Universitetet i Lund			90	408 ⁷		24		68		72	12		60		48	172 ¹¹	288	
Högskolan i Borås				180														
Högskolan i Karlstad			60	180						48							60	
Universitetet i Göteborg	12		120	396 ^{1, 7}		36	36	58	48 ^a	72	12			36	168		180	264
Högskolan i Luleå			60	210						48								
Högskolan i Sundsvall— Härnösand			60	180					24									
Universitetet i Umeå	12			120		24	36 ^a	58	48	48			60	48	24	48	110	172
Fritidspedagogutbildning inom kommunal högskola			442															
	36	60	1 440	4 554 ^a	225	120	120	264	264	576	53	60	180	120	96	456	1 005	1 201 ¹⁰

¹ Varav 48 platser i Halmstad.² Varav 25 stud./termin i tvååmnesutbildning.³ Varav 24 stud. i tvååmnesutbildning.⁴ Avser ettåmnesutbildning. Därtill kommer 120 stud. i särskild ämnesutbildning i musik i Göteborg, Malmö och Piteå samt 48 deltagare i särskild musikutbildning för obehöriga lärare.⁵ Varav 20 platser avser ämnesteoretisk utbildning i Örebro.⁶ Kommunal fritidspedagogutbildning finns i Borås (32), Göteborg (60),

Hälsingborg (32), Lund (32), Norrköping (30), Stockholm (64), Sundsvall (32), Uppsala (64), Västerås (32), Örebro (32) och Östersund (32).

⁷ Varav 30 platser för tvåspråkiga stud.⁸ Varav 24 stud. med finska som modersmål.⁹ Varav 384 studerande i 50-veckorsutbildning av barnskötare till förskollärare i Stockholm, Malmö/Lund, Göteborg och Halmstad.¹⁰ Här till kommer 72 stud. i särskild, decentraliserad speciallärarutbildning.¹¹ Varav 25 platser avser ämnesteoretisk utbildning i Växjö.

Rättat: Ämneslärarlinjen, har varit Uppsala 160, Lund 197, skall vara Uppsala 140, Lund 172.

arbete som ankommer på högskolemyndigheterna.

Universitetskanslerämbetet (UKÄ) har i sitt förslag till anslagsframställning för budgetåret 1977/78 föreslagit att ämnesområdet nederländska förstärks genom att medel anvisas under detta anslag liksom under anslagen Utbildning för kultur- och informationsyrken samt Humanistiska fakulteterna. UKÄ föreslår att en ordinarie tjänst som universitetslektor i nederländska inrättas vid universitetet i Stockholm. Även jag anser att en sådan förstärkning är angelägen och beräknar under förevarande anslag medel för del av kostnaderna för tjänst som universitetslektor i nederländska (+ 55 000 kr.).

Under förevarande anslag föreslår jag vidare att vissa medel får disponeras av universitets- och högskoleämbetet (UHÄ), nämligen 600 000 kr. för särskilda lärarutbildningsåtgärder, 860 000 kr. för utbildning av instruktörer för näringsliv och förvaltning samt 160 000 kr. för stödåtgärder för handikappade studerande inom lärarutbildningen.

Jag avser att föreslå regeringen att i särskild proposition framlägga förslag vid 1976/77 års riksmöte angående utbildning av förskollärare och fritidspedagoger m. m. Förslagen grundar sig på 1968 års barnstugeutrednings (S 1969: 31) betänkande (SOU 1975: 67) Utbildning i samspel. I samband härmed kommer jag även att behandla utbildningen av hemspråklärare, för vilken jag har beräknat medel under förevarande anslag (+ 3 732 000 kr.).

Chefen för utbildningsdepartementet har i det föregående berört de förslag som organisationskommittén (U 1970: 60) för högre musikutbildning (OMUS) har lagt fram.

Genom beslut den 23 juni 1976 uppdrog regeringen åt SÖ att i samband med anslagsframställningar för budgetåret 1977/78 inkomma med de förslag till förändringar av den pedagogisk-administrativa ledningen av lärarhögskolornas försöks- och demonstrationsverksamhet (FoD-verksamhet) jämte de eventuella ytterligare förändringar av nämnda verksamhet, som kunde föranledas av riksdagens beslut om lärarutbildningens dimensionering och lokalisering (prop. 1975/76: 89, UbU 1975/76: 26, rskr 1975/76: 268).

UHÄ har efter samråd med SÖ i skrivelse den 22 oktober 1976 lagt fram vissa förslag rörande FoD-verksamheten i lärarutbildningen. I skrivelsen skisseras den enligt UHÄ önskvärda framtida utvecklingen av FoD-verksamheten, men i avvaktan på förslag från främst 1974 års lärarutbildningsutredning (U 1974: 04) och utredningen (U 1972: 06) om skolan, staten och kommunerna begränsas de konkreta förslagen till vissa åtgärder som bör vidtas budgetåret 1977/78.

Förslagen bör enligt min mening beredas ytterligare inom utbildningsdepartementet samt bli föremål för remissbehandling. I avvaktan härpå bör FoD-verksamheten t. v. under budgetåret 1977/78 bedrivas i stort sett i samma former som hittills. Redan för nästa budgetår bör

dock vissa justeringar kunna göras i samband med övergången till den nya högskoleorganisationen. Jag avser att återkomma till regeringen i denna fråga.

Genom riksdagens beslut år 1969 (prop. 1969: 52, SU 1969: 112, rskr 1969: 290) kom utbildning av folkhögskollärare till stånd vid lärarhögskolan i Linköping fr. o. m. vårterminen 1970. Utbildningen utgör en gren av ämneslärarlinjen. Folkhögskoleutredningen (U 1972: 08) har i skrivelse den 11 november 1976 föreslagit att utbildningen för folkhögskollärare skall utgöra en allmän utbildningslinje om 40 poäng, benämnd folkbildningslinjen, med praktisk-pedagogisk utbildning i den nya högskoleorganisationen.

Utredningen framhåller bl. a. att de ämneslärarlinjer som nu föreslås inrättade utgörs av en fyraårig studiegång, i vilken såväl ämnesstudier som praktisk-pedagogisk utbildning ingår. Utbildningen vid folkhögskollärargrenen är emellertid inte begränsad till en ämnesgrupp, varför en anknytning till endast en av de föreslagna ämneslärarlinjerna skulle ge en alltför smal inriktning. Utredningen betonar också att det är angeläget att personer som är verksamma inom folkhögskola och folkbildning har en bred erfarenhet av studier och arbetsliv. Det är därför enligt utredningen inte tillfredsställande att den normala vägen för blivande folkhögskollärare blir en fyraårig ämneslärarlinje. Även de särskilda antagningsbestämmelser som gäller för folkhögskollärargrenen, innebärande att sökande kan antas med hänsyn till arbete i folkbildning och folkrörelser, talar enligt utredningen för att folkhögskollärarytbildningen bör utgöra en egen linje. Utredningen vill vidare understryka angelägenheten av att en sådan linje får en egen linjenämnd för att i tillräcklig utsträckning tillgodose folkbildningsintressena.

SÖ har i yttrande den 13 december 1976 tillstyrkt folkhögskoleutredningens förslag. Folkbildningsförbundet har i skrivelse framfört liknande synpunkter.

Även jag finner fördelar med att inrätta en allmän utbildningslinje för utbildning av folkhögskollärare. Eftersom ämneslärarlinjerna fr. o. m. den 1 juli 1977 föreslås omfatta både ämnesteoretisk och praktisk-pedagogisk utbildning möter det organisatoriska svårigheter att inordna den praktisk-pedagogiska utbildningen av folkhögskollärare i en sådan organisation. Även utbildningens innehåll och anknytningen till folkbildnings- och folkrörelseverksamheten talar enligt min mening för att utbildningen bör anordnas vid en egen linje. Utbildningen bör dock som hittills främst syfta till verksamhet som lärare vid folkhögskola m. m., varför linjen enligt min mening bör kallas folkhögskollärarlinjen.

Utbildningen ger i dag behörighet även till tjänst inom skolväsendet. I den mån utbildningens innehåll kommer att förändras får senare övervägas om någon förändring i fråga om behörigheten är erforderlig.

Jag föreslår således att en allmän utbildningslinje inrättas för utbildning av folkhögskollärare. Antagningskapaciteten bör även nästa budgetår utgöra 60 platser och utbildningen bör som hittills förläggas till Linköping.

Jag övergår så till att behandla de olika linjerna inom sektorn.

Barnavårdslärlinjen

Kapaciteten på barnavårdslärlinjen bör vara oförändrad under budgetåret 1977/78. Utbildningen av barnavårdslärare kommer att beröras i den särskilda proposition om utbildning av förskollärare och fritidspedagoger m. m. som jag avser att föreslå regeringen att avge till riksdagen vid 1976/77 års riksmöte.

Fritidspedagoglinjen

Innevarande budgetår startar fritidspedagogutbildning vid lärarhögskolor och förskoleseminarier med sammanlagt ca 980 platser. Denna satsning innebär en kostnadsökning budgetåret 1977/78 för högre terminskurser (+10 466 000). Till den 50-veckorsutbildning för sökande med lång erfarenhet av och/eller annan utbildning för arbete bland barn och ungdomar som anordnas innevarande budgetår har inte anmält sig tillräckligt antal sökande. Platser har därför överförs till den tvååriga utbildningen. Beroende på det ringa intresset för sådan 50-veckors utbildning bör denna inte anordnas inom högskolan budgetåret 1977/78.

I anslutning till den kraftiga utbyggnaden av fritidspedagogutbildningen beräknas ungefär 60 fritidspedagoger genomgå 18-veckors kurs för fritidspedagoger som tjänstgör eller avser att tjänstgöra i fritidspedagogutbildning. På grund av den automatiska ökningen av antalet studerande vid fritidspedagoglinjen bör en sådan 18-veckorskurs anordnas även nästa budgetår. Jag har under förevarande anslag beräknat medel för en sådan kurs med 18 deltagare.

Förskollärlinjen

Förskollärlärbildningen vid förskoleseminarier och lärarhögskolor omfattar innevarande budgetår ungefär 4 230 intagningsplatser, varav ökningen från föregående budgetår utgör ca 1 250 platser. För budgetåret 1977/78 medför den tidigare ökade intagningen en kostnadsökning med drygt 19 milj. kr.

Enligt den överenskommelse som träffades hösten 1975 mellan regeringen och Svenska kommunförbundet skall under perioden 1976—1980 tillkomma ca 100 000 platser i daghem. Kommunernas planer, som har redovisats hösten 1976, tyder på att en stor utökning har ägt rum under periodens första år. Framför allt i storstadsområdena har barnomsorgen under år 1976 byggts ut kraftigt. Enligt de prognoser

för personalbehov och utbildningsbehov inom barnavårdens område som har redovisats av SÖ i januari 1977 bör förskollärarytbildningen utökas ytterligare. Jag har för budgetåret 1977/78 räknat medel för en ökning av utbildningen med ca 300 intagningsplatser (+2 250 000 kr.). Denna ökning bör i huvudsak förläggas till Stockholms-, Göteborgs- och Malmöregionerna. Vid den lokala fördelningen av platser har jag vägt in behovet av utbildning i södra Storstockholm. Jag förutsätter att befintliga resurser för förskollärarytbildning i Södertälje utnyttjas i detta sammanhang. Jag har vidare räknat medel för en ökning av antalet deltagare från 16 till 36 i utbildningen av pedagogik/metodiklärare för förskollärarytbildningen (+343 000 kr.). En sådan kurs bör förläggas till Stockholm och en till Malmö.

Chefen för utbildningsdepartementet har tidigare i avsnittet Högskolans indelning i enheter berört frågan om den organisatoriska ställningen för förskollärlinjen i Halmstad. Medel för denna utbildning har jag för budgetåret 1977/78 beräknat under förevarande anslag, anslagsposten Universitetet i Göteborg. Medlen bör emellertid disponeras av regionstyrelsen i Lund/Malmö högskoleregion.

Gymnastiklärlinjen

Den av riksdagen beslutade försöksutbildningen av lärare i gymnastik och annat ämne i Örebro bör nästa budgetår omfatta ca 50 studerande. Till ettämneshutbildning vid gymnastiklärlinjen bör antas 50 studerande i Örebro och 125 studerande i Stockholm. Försöksutbildningen bör bedrivas i huvudsak i enlighet med förslag från styrelsen för gymnastik- och idrottshögskolorna. Jag har beräknat medel för försöksutbildningen (+384 000 kr.) samt för befattningsutbildning för de lärare som skall delta i försöksverksamheten (+75 000 kr.).

Handels- och kontorslärlinjen

Utbildningen bör enligt min mening utökas med 48 platser.

Hushållslärlinjen

Kapaciteten på hushållslärlinjen ökade budgetåret 1975/76 med 12 antagningsplatser. Det medför nästa budgetår en automatisk kostnadsökning om 250 000 kr. Enligt riksdagens beslut våren 1975 skall fr. o. m. budgetåret 1977/78 anordnas försöksutbildning i Umeå av lärare i hemkunskap, kostkunskap, bostads/miljökunskap och konsumentkunskap i kombination med annat ämne. Jag har beräknat medel för 24 platser i sådan utbildning. I samband härmed bör antalet antagningsplatser vid hushållslärlinjen i Umeå räknas upp med 12 platser (+400 000 kr.).

Industri- och hantverkslärlarlinjen

På denna linje räknar jag med antagning av 264 studerande budgetåret 1977/78, en ökning med 24 jämfört med innevarande budgetår. I övrigt har jag beräknat medel för flyginstruktörsutbildning, utbildning för instruktörer inom yrkesinriktad rehabilitering, arbetsprövning och arbetsträning samt för fortbildningskurs för lärare inom vissa yrkesinriktade ämnen för tjänstgöring i specialklass och särskola. Beträffande den sistnämnda kursen har SÖ föreslagit att traktamentskostnaderna överförs till anslaget Ersättning till vissa lärarkandidater. Jag har emellertid beräknat även dessa kostnader under förevarande anslag.

Lågstadielärlarlinjen

Jag har beräknat medel i enlighet med SÖ:s förslag. Vidare biträder jag SÖ:s förslag om att intagning till lågstadielärlarutbildning skall fördelas på höst- och vårtermin med 24 platser på vardera terminen. Jag hänvisar här till vad utbildningsutskottet har anfört (UbU 1975/76: 26, rskr 1975/76: 268) beträffande alternativa anordningar för intagning med anledning av prop. 1975/76: 89 om lärarutbildningens dimensionering och lokalisering m. m.

Mellanstadielärlarlinjen

För att täcka merkostnaderna för finska studerande samt för att möjliggöra mindre grupper i tillvalskurserna vid de nuvarande lärarhögskolor där endast 24 studerande togs in höstterminen 1975 har jag beräknat särskilda medel. Vidareutbildningen av lågstadielärare till mellanstadielärare bör enligt min mening anordnas budgetåret 1977/78 (+176 000 kr.).

Jag räknar med att tillvalskursen i samiska skall anordnas i enlighet med SÖ:s förslag. I detta sammanhang vill jag nämna att frågan om lärarutbildning för det samiska undervisningsområdet kommer att behandlas i den särskilda proposition om insatser för samerna som chefen för utbildningsdepartementet senare kommer att föreslå regeringen att förelägga riksdagen vid 1976/77 års riksmöte.

Musiklärlarlinjen

Musiklärlarutbildning bedrivs dels i form av en reguljär fyraårig utbildning vid musikhögskolorna i Stockholm, Göteborg och Malmö, dels som tvåämnesutbildning i provisorisk form av lärare i musik och annat ämne. Den särskilda ämnesutbildning i musik som ingår i tvåämnesutbildningen anordnas i Göteborg och Malmö samt i Piteå i anslutning till musiklinjen vid Framnäs folkhögskola. För denna utbildning, som under nästa budgetår bör fortsätta som försöksverksamhet med särskilda bestämmelser beräknar jag medel under en särskild anslagspost. Den fyraåriga utbildningen omfattar innevarande budgetår 53 antagnings-

platser och utbildningen av lärare i musik och annat ämne 96 antagningsplatser.

Bristen på behöriga musiklärare är liksom föregående år mycket stor. Budgetåret 1976/77 har därför tvåämneshägnelsen utökats med 24 antagningsplatser i Piteå. Denna ökning medför nästa budgetår en automatisk kostnadsökning om 516 000 kr.

Bristen på musiklärare kan enligt min mening inte hävas enbart genom insatser inom den reguljära hägnelsen. Organisationskommittén (U 1970: 60) för högre musikutbildning (OMUS) och SÖ har i sina anslagsframställningar föreslagit olika insatser av tillfällig natur för att mildra den akuta bristsituationen. OMUS föreslår att den särskilda ämneshägnelsen i musik under en övergångstid utökas med platser för speciella grupper av studerande som redan helt eller delvis har genomgått lärarutbildning i det andra ämne som kan ingå i kombination med musik i en tvåämneshägnelse. Det kan gälla personer med behörighet till tjänst som omfattar annat ämne än musik eller personer som söker till den praktisk-pedagogiska delen av ämneslärarutbildningen men som inte kan beredas plats i sin ämneskombination.

SÖ har i sin anslagsframställning föreslagit en särskild utbildning för lärare som undervisar i musik inom skolan men som saknar behörighet i ämnet. En sådan utbildning anordnas under läsåren 1970/71—1973/74 under ledning av lärarhögskolan i Kalmar. Den omfattade dels en sommarkurs om fem veckor i musikhistoria, ensembleledning m. m., dels en företrädesvis praktisk-pedagogisk utbildning med veckoslutskurser, auskultationer m. m. Jag anser det angeläget att en ökad satsning på musiklärarutbildning genomförs i enlighet med förslagen. För nästa budgetår räknar jag därför medel för en tillfällig ökning av den särskilda ämneshägnelsen i musik i Göteborg och Malmö med sammanlagt 24 platser (+544 000 kr.). Den av SÖ föreslagna särskilda hägnelsen av musiklärare bör vidare återupptas nästa budgetår (+580 000 kr.). Utbildningen bör förläggas till fem orter och omfatta högst 48 deltagare. Den bör i princip ha samma uppläggning som tidigare omgångar.

OMUS har under de senaste åren haft särskilda medel att fördela för musikpedagogisk utvecklings- och försöksverksamhet som bl. a. har använts för att utveckla och pröva nya utbildningsformer. Medel för detta ändamål har tagits upp under förevarande anslag.

De förslag som chefen för utbildningsdepartementet har lagt fram i det föregående rörande hägnelserna inom kulturområdet i stockholmsregionen innebär att musiklärarutbildningen under budgetåret 1977/78 kommer att fortgå under i stort sett oförändrade organisatoriska former vid musikhögskolan i Stockholm. Under anslaget Utbildning för kultur- och informationsyrken beräknas medel för en viss förstärkning vid musikhögskolan. I övrigt räknar jag endast med automatiska kostnadsökningar för musiklärarutbildningen i Stockholm.

Med anledning av riksdagens beslut våren 1975 (prop. 1975: 24, UbU 1975: 14, rskr 1975: 159) och regeringens uppdrag den 18 december 1975 har SÖ den 20 september 1976 avgivit förslag till försöksutbildning av lärare i slöjd — textilslöjd resp. trä- och metallslöjd — i kombination med engelska och matematik. Enligt förslaget bör utbildningen påbörjas läsåret 1978/79. Förslaget har remissbehandlats. Jag avser att återkomma till SÖ:s förslag i samband med förslag om en särskild proposition om utbildning av förskollärare och fritidspedagoger m. m. som jag tidigare har nämnt. I avvaktan på ställningstagande till förslaget har jag beräknat medel för vissa planeringsinsatser nästa budgetår. (+ 70 000 kr.).

Medel beräknas för oförändrat antal intagningsplatser i enlighet med SÖ:s förslag.

Innevarande budgetår anordnas reguljär treårig teckningslärarutbildning dels vid teckningslärarinstitutet i Stockholm, dels vid lärarhögskolan i Umeå. Utbildningen omfattar 72 antagningsplatser i Stockholm och 24 i Umeå. Vidare anordnas vid teckningslärarinstitutet särskild utbildning av personer med erfarenhet av undervisning som lärare i teckning. Utbildningen som påbörjas budgetåret 1976/77 är tvåårig och omfattar 24 deltagare.

Genom det tidigare nämnda förslaget beträffande utbildningarna inom kulturområdet i stockholmsregionen kommer teckningsläroutbildningen även nästa budgetår att anordnas av teckningsläroinstitutet vid konstfackskolan i Stockholm. Chefen för utbildningsdepartementet har vidare anfört att all utbildning vid konstfackskolan fr. o. m. nästa budgetår bör betraktas som högskoleutbildning med undantag för den ett-åriga förberedande utbildning, som krävs för tillträde till teckningsläroinstitutet. Jag avser att återkomma till regeringen med förslag om att ge statens förhandlingsnämnd i uppdrag att förhandla med Stockholms kommun om fortsatt bidrag till driftkostnaderna för denna del av konstfackskolan. Regeringen bör inhämta riksdagens bemyndigande att ingå avtal med Stockholms kommun om ett sådant bidrag.

SÖ har i september 1976 redovisat prognoser över utbildningsbehovet av lärare i teckning. Prognoserna tyder på att man med nuvarande antagning till teckningslärarutbildningen kommer att uppnå balans mellan behov och tillgång i mitten av 1980-talet. SÖ har i sin anslagsframställning föreslagit att antagningskapaciteten i Umeå utökas med 24 platser, medan kapaciteten i Stockholm minskas med motsvarande antal platser.

Jag anser att SÖ:s prognoser tyder på att den nuvarande antagnings-

kapaciteten är väl avvägd. Antalet antagningsplatser i Umeå är dock enligt min mening för litet för att ge en pedagogiskt och organisatoriskt väl fungerande utbildning. Kapaciteten i Umeå bör därför ökas med 24 platser (+ 314 000 kr.). Samtidigt bör den förberedande utbildningen i Stockholm minskas med samma antal antagningsplatser fr. o. m. budgetåret 1977/78 (− 245 000 kr.). I likhet med SÖ anser jag att någon ytterligare omgång av den särskilda utbildningen av lärare i teckning inte bör anordnas. Kostnaderna för den förberedande utbildningen vid konstfackskolan bör beräknas under detta anslag. Kostnaderna bör minskas med det belopp som kan komma att utgå i bidrag från Stockholms kommun.

Textillärlinjen

Jag är f. n. inte beredd att tillstyrka den av SÖ föreslagna kompletterande kursen för vissa vävlärare som saknar behörighet till lärartjänst i textilslöjd vid grundskolan.

I fråga om den av SÖ föreslagna försöksutbildningen av lärare i textilslöjd resp. trä- och metallslöjd hänvisar jag till vad jag tidigare har sagt beträffande slöjdlärlinjen.

Vårdlärlinjen

SÖ har i skrivelse den 3 maj 1974 till Kungl. Maj:t inkommit med förslag rörande utbildning av lärare för vårdområdet. Ikraftträdandet av den nya lärarutbildningen bör enligt SÖ ske i anslutning till genomförandet av den nya högskolan.

Jag anser att SÖ:s förslag till vårdlärarutbildning är väl avvägt. Jag förordar sålunda att den grundläggande utbildningen för samtliga berörda lärarkategorier inom vårdområdet fr. o. m. budgetåret 1977/78 skall omfatta obligatorisk ämnesutbildning om 20 veckor samt praktisk-pedagogisk utbildning om 40 veckor. Medel för omläggningen har beräknats i enlighet med vad SÖ föreslagit. Jag har ingen erinran mot SÖ:s förslag rörande påbyggnadsutbildning i anatomi, fysiologi och medicinsk mikrobiologi, ej heller mot att sådan under nästa budgetår anordnas som distansundervisning i den omfattning som SÖ förordar.

Mot bakgrund av de förändringar av högskolans vårdutbildningar som har redovisats under anslaget Utbildning för vårdyrken är jag f. n. inte beredd att tillstyrka SÖ:s förslag om tjänster och ämneskombinationer, behörighetsvillkor för innehav av lärartjänst, anställningsvillkor m. m. Jag vill på denna punkt erinra om vad chefen för utbildningsdepartementet i det föregående anförts om vissa långsiktiga problem rörande lärartjänster inom högskolan. SÖ:s förslag bör övervägas i samband med övriga frågor av samma karaktär. SÖ har i en komplettering till sin anslagsframställning hemställt att utbildningen av vårdlärare utökas med en intagningsklass treterminsutbildning fr. o. m. läsåret 1977/

78. Av skrivelsen framgår att vårdlärares tjänstgöringsbenägenhet är låg. Endast 54 % av den totala tjänstgöringsmöjligheten utnyttjas. UHÄ avser att närmare undersöka orsakerna härtill och återkomma till regeringen med förslag till åtgärder. Jag anser en sådan undersökning vara angelägen då — trots att vårdlärarytbildningen varje år tillför skolväsendet ca 400 nya vårdlärare — bristen på behöriga vårdlärare ökar.

För nästa budgetår beräknar jag 16 lärarkurser om tre terminer, dvs. en ökning med två kurser utöver vad som har föreslagits av SÖ. UHÄ bör få besluta om hur kurserna skall fördelas på utbildning för sjuk-sköterskor resp. andra kategorier. Tre av kurserna bör vara avsedda för nu verksamma obehöriga lärare som tjänstgör vid skolor som har särskilt stor brist på behöriga lärare.

Från vårterminen 1977 anordnas en extra lärarkurs i Örebro (prop. 1976/77: 25, UbU 1976/77: 9, rskr 1976/77: 73). Erfarenheterna av denna decentralisering av vårdlärarytbildningen bör avvaktas innan ytterligare överväganden sker om att förlägga vårdlärarytbildning till andra än nuvarande orter.

I övrigt räknar jag med att det antal kurser som SÖ har föreslagit kommer till stånd.

Ämneslärarlinjen

För förberedande praktisk-pedagogisk utbildning, ettårig avslutande praktisk-pedagogisk ämneslärarytbildning, metodikkurs inom vidareutbildningen av mellanstadie-lärare samt särskild metodisk fortbildningskurs har jag beräknat medel i enlighet med SÖ:s förslag, med undantag för vad jag tidigare har förordat beträffande inrättandet av en särskild linje för utbildning av folkhögskollärare. I mina medelsberäkningar har under högskolan för lärarytbildning i Stockholm förts medel även för den ämnesteoretiska delen av utbildningen.

I prop. 1976/77: 25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 (UbU 1976/77: 9, rskr 1976/77: 73) har jag beräknat medel för anordnande av en provisorisk utbildning av lärare i nautiska ämnen för tolv deltagare med början vårterminen 1977. För den fortsatta utbildningen budgetåret 1977/78 har jag beräknat 194 000 kr. i enlighet med SÖ:s förslag.

Det bör i detta sammanhang anmälas för riksdagen att bestämmelserna i 15 kap. 4 § skolförordningen (1971: 235) angående ordinarie tjänst som adjunkt i grundskolan har ändrats genom beslut den 25 november 1976. Ändringen innebär i huvudsak att ämnet geografi nu kan ingå i tvåämnestjänst (jfr UbU 1976/77: 3). Det ankommer på SÖ och UHÄ att uppmärksamma de konsekvenser förändringen kan få för prognos- och antagningsarbetet.

Det bör vidare anmälas för riksdagen att regeringen genom beslut den 18 december 1975 uppdrog åt SÖ att undersöka hur många icke behö-

riga lärare (adjunktgruppen) som sedan en längre tid tjänstgör inom skolväsendet samt inkomma med förslag till de åtgärder som SÖ finner befogade med anledning härav.

SÖ har den 2 december 1976 inkommit med en redovisning av uppdraget. En undersökning som SÖ genomfört visar, att av 243 obehöriga lärare inom den aktuella gruppen endast 28 hade innehaft förordnande på minst halv tjänst under 14 terminer eller mer. Vidare hade 97 lärare tjänstgjort minst 7 terminer med minst halv tjänstgöring.

SÖ erinrar om att möjlighet finns för lärare, som saknar praktisk-pedagogisk utbildning men har lång erfarenhet av lärartjänstgöring, att efter ansökan och prövning erhålla behörighet. Sådana ansökningar om dispens prövas kontinuerligt av SÖ. SÖ finner inte skäl att föreslå några ytterligare åtgärder beträffande dispenserings från praktisk-pedagogisk utbildning och anser det inte heller vara befogat med några särskilda åtgärder för prioritering av vissa sökande vid antagning till den praktisk-pedagogiska utbildningen. Samråd har ägt rum med berörda personalorganisationer, vilka ansluter sig till förslaget. Några ytterligare åtgärder anser inte heller jag erforderliga.

Speciallärarlinjen

Utbildningen på gren 1 utökades innevarande budgetår med ca 50 % till att omfatta 936 platser. Jag förordar, i likhet med SÖ, att denna kapacitet bibehålls även nästa budgetår samt att den särskilda, decentraliserade speciallärarutbildningen anordnas även budgetåret 1977/78 i samma utsträckning och på samma orter som innevarande budgetår.

Beträffande utbildningen på gren 2 anför SÖ att eventuell omfördelning av utbildningsplatserna för resp. syn- och hörsellärare kan behöva vidtas när lärarsituationen är bättre känd. UHÄ bör bemyndigas att, inom ramen för oförändrad medelstillelning, vid behov göra sådan omfördelning.

Jag räknar med att utbildningen på gren 3: 1 och 3: 2 samt fortbildningskurserna om tre veckor anordnas i samma omfattning som innevarande budgetår i enlighet med SÖ:s förslag.

SÖ har vidare föreslagit att kostnader för traktamenten till deltagare under utbildningstiden skall bestridas ur anslaget Ersättning till vissa lärarkandidater. Jag beräknar emellertid dessa kostnader under förevarande anslag budgetåret 1977/78.

Jag är inte beredd att tillstyrka den av SÖ föreslagna försöksutbildningen av lärare för undervisning av elever i särskolans yrkesskola. Där emot finner jag det befogat att anordna utbildning av yrkesvalslärare inom särskolan nästa budgetår. Medel har beräknats i enlighet med SÖ:s förslag för 20 utbildningsplatser.

Regeringen meddelade den 15 maj 1976 bestämmelser om åtgärder för övertalig personal vid lärarhögskolor. Genom dels ökning av stude-

randeantalet i vissa högskoleutbildningar, dels införandet av den nya högskolan bör bättre förutsättningar finnas att bereda den anställda personalen fortsatt tjänstgöring.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till (292 191 000 + 36 536 000 =) 328 727 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att ingå avtal med Stockholms kommun om kommunens bidrag till kostnaderna för förberedande teckningslärarutbildning vid konstfackskolan under budgetåret 1977/78,
2. till *Utbildning för undervisningsyrken* för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 328 727 000 kr.

4.2.8 Utbildning för kultur- och informationsyrken

1977/78 Förslag¹ 120 115 000

Detta anslag avses för grundläggande utbildning för kultur- och informationsyrken vid de statliga högskoleenheterna inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde. Under anslaget beräknas medel dels för allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer samt för fortbildning av journalister, dels för studerande enligt äldre studieordning och studerande i utbildningar inom kulturområdet m. m. i Stockholm.

Sektorn för utbildning för kultur- och informationsyrken skall omfatta allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinje enligt följande sammanställning. Utbildningslinjernas lokalisering redovisas i det följande.

Utbildningslinje

Bibliotekarielinjen

Journalistlinjen

Kulturkommunikationslinjen

Kyrkomusikerlinjen

Musiklinjen

Religionsvetenskapliga linjen

Skådespelarlinjen

Tolklinjen

¹ Innevarande budgetår anvisas för ifrågavarande ändamål medel under anslagen Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan, Konstfackskolan, Musikhögskolorna, Statens scenskolor, Dramatiska institutet, Humanistiska fakulteterna m.m.: Avlöningar till lärarpersonal, Humanistiska fakulteterna m.m.: Driftkostnader, Teologiska fakulteterna: Avlöningar till lärarpersonal, Teologiska fakulteterna: Driftkostnader, Grundläggande humanistisk, samhällsvetenskaplig och matematisk-naturvetenskaplig utbildning i Linköping, Bibliotekshögskolan: Utbildningskostnader, Bibliotekshögskolan: Undervisningsmateriel m.m., Journalisthögskolorna, Fortbildning av journalister, Kostnader för datamaskintid samt Extra utgifter vid universiteten m.m.

Påbyggnadslinje

Praktisk-teologisk utbildning

Dessutom omfattar sektorn utbildningarna vid
 Dramatiska institutet
 Grafiska institutet och institutet för högre kommunikations- och
 reklamutbildning
 Konstfackskolan (ej teckningslärarutbildningen)
 Konsthögskolan
 Musikhögskolan i Stockholm (ej musiklärarutbildningen)
 Statens dansskola
 Statens musikdramatiska skola
 Statens scenskola i Stockholm
 Högskolan i Kalmar (fortbildning av journalister)

Anslagsfördelning

Högskoleenhet	1976/77	Föredraganden (föreslagen änd- ring 1977/78)
Utgifter		
<i>Stockholms högskoleregion</i>		
Universitetet i Stockholm	14 702 000	+ 933 000
Dramatiska institutet	8 198 000	+ 1 108 000
Grafiska institutet och Institutet för högre kommuni- kations- och reklamutbildning	1 072 000	+ 423 000
Konstfackskolan	9 034 000	+ 579 000
Konsthögskolan	4 761 000	+ 452 000
Musikhögskolan i Stockholm	7 169 000	+ 282 000
Statens dansskola	1 912 000	+ 110 000
Statens musikdramatiska skola	1 253 000	+ 82 000
Statens scenskola i Stockholm	2 081 000	+ 211 000
<i>Uppsala högskoleregion</i>		
Universitetet i Uppsala	12 896 000	+ 985 000
Högskolan i Örebro	1 671 000	+ 34 000
<i>Linköpings högskoleregion</i>		
Universitetet i Linköping	1 702 000	+ 39 000
<i>Lund/Malmö högskoleregion</i>		
Universitetet i Lund	15 753 000	+ 662 000
Högskolan i Kalmar	1 045 000	+ 410 000
Högskolan i Växjö	1 410 000	— 56 000
<i>Göteborgs högskoleregion</i>		
Universitetet i Göteborg	14 804 000	+ 1 297 000
Högskolan i Borås	7 533 000	+ 607 000
Högskolan i Karlstad	1 328 000	— 23 000
<i>Umeå högskoleregion</i>		
Universitetet i Umeå	3 733 000	+ 168 000
	112 057 000	+ 8 303 000
Uppbördsmedel		
Avkastning från vissa fonder m.m.	745 000	— 500 000
Nettoutgift	111 312 000	+ 8 803 000

Rättat tabell: Dramatiska institutet 1976/77 har varit 8 192 000, skall vara 8 198 000.

Förslag till anslagsframställning har avgivits av universitetskanslers-ämbetet, styrelsen för fortbildning av journalister, skolöverstyrelsen, styrelserna för journalisthögskolorna i Stockholm och Göteborg, styrelserna för scenskolorna och dansskolan — över vilka yttrande avgivits av kulturrådet — styrelsen för dramatiska institutet, Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan samt organisationskommittén för högre musikutbildning.

Ändringsförslagen innebär i korthet följande.

Linje/ändamål/högskoleenhet ¹	Kostnad budget- året 1977/78 (tkr.)	Anmärkningar
1. <i>Prisomräkning</i>	2 041	
2. <i>Löneomräkning</i>	2 879	
3. <i>Bibliotekarielinjen</i>		
Utbildning av praktikhandledare, HB	150	
4. <i>Journalistlinjen</i>		
Tidningsteknisk utrustning, US, UG	240	
5. <i>Gemensamt för kyrkomusiker- och musiklinjen</i>		
5.1 Ökad administrativ och teknisk personal m.m. UG,	361	Yrkande även under p. 4.2.7 (UG+169 tkr., UL+175 tkr.)
UL	355	
5.2 Inrättande av lärartjänster i stället för timarvoderad UG, undervisning, UL	35 70	
5.3 Övriga förstärkningar, UG,	76	Yrkande även under p. 4.2.7 (UG+29 tkr., UL+60 tkr., varav 28 tkr. engångsanslag). Därav engångs- anslag 72 tkr.
UL	125	
6. <i>Musiklinjen</i>		
6.1 Utökad undervisningsmängd, UG,	122	
UL	118	
6.2 Ökat antal studerande, UG,	86	
UL	86	
7. <i>Religionsvetenskapliga linjen</i>		
Allmän förstärkning, UU, UL	400	
8. <i>Skådespelarlinjen</i>		
8.1 Ökad administrativ och teknisk UG, personal, UL	154 142	
8.2 Allmän förstärkning, UG,	107	
UL	107	
9. <i>Tolklinjen</i>		
9.1 Minskad medelstilldelning m.h.t. avslutad försöksverksamhet	-266	
9.2 Medelstilldelning enligt resurs- beräkningarna för försöksperioden	2 130	
9.3 Allmän förstärkning	1 366	
10. <i>Dramatiska institutet</i>		
10.1 Ökade resurser för grundutbildning	389	
10.2 Ökade resurser för fort- och vidareutbildning	314	

Linje/ändamål/högskoleenhet ^a	Kostnad budget- året 1977/78 (tkr.)	Anmärkningar
10.3 Ökade resurser för administration och information m.m.	133	
10.4 Fortbildning av lärare	60	
10.5 Kompensation för uteblivet bidrag från Svenska filminstitutet	500	En konsekvens av förslag att Svenska filminstitutets bidragsgivning till dramatiska institutet skall upphöra
11. <i>Konstfackskolan</i>		
11.1 Minska antagning till den förberedande teckningslärarutbildningen inom Fack VIII	-245	Minskningen är en konsekvens av SÖ:s förslag att minska antagningen till teckningslärarinstitutet med 24 studerande
11.2 Utbildning av dekormålare vid teatrar	20	
11.3 Övriga förstärkningar	50	
12. <i>Konsthögskolan</i>		
12.1 Halvtidstjänst som direktör	55	
12.2 Ökad administrativ personal	359	
12.3 Förstärkning av undervisning	1 044	
12.4 Ökad reseverksamhet	106	
12.5 Ökade materielresurser	124	
12.6 Kurs i restaureringsteknik	52	
12.7 Höjda stipendier vid arkitekturskolan	72	
13. <i>Musikhögskolan i Stockholm</i>		
13.1 Professur i tillämpad musikpedagogik jämte följdkostnader	166	Yrkande även under p. 4.2.7 (+166 tkr.)
13.2 Dokumentationscentrum för musikpedagogiskt utvecklingsarbete	225	Yrkande även under p. 4.2.7 (+230 tkr.)
13.3 Medel för musikpedagogisk utbildnings- och försöksverksamhet	75	Yrkande även under p. 4.2.7 (+75 tkr.)
13.4 Ökad administrativ och teknisk personal m.m.	425	Yrkande även under p. 4.2.7 (+174 tkr.)
13.5 Inrättande av lärartjänster i stället för timarvoderad undervisning	88	
13.6 Ökad undervisningsmängd	338	
13.7 Övriga förstärkningar	185	Yrkande även under p. 4.2.7 (+70 tkr.) Därav engångsanslag 44 tkr.
14. <i>Statens dansskola</i>		
14.1 Ökad administrativ och teknisk personal	14	
14.2 Kursverksamhet	20	
14.3 Resekostnader	11	
15. <i>Statens musikdramatiska skola</i>		
15.1 Ökad administrativ och teknisk personal	111	
15.2 Allmän förstärkning	95	
16. <i>Statens scenskola i Stockholm</i>		
16.1 Ökad administrativ och teknisk personal	140	
16.2 Allmän förstärkning	234	

Linje/ändamål/högskoleenhet ¹	Kostnad budget- året 1977/78 (tkr.)	Anmärkningar
16.3 Forskning	25	
17. <i>Fortbildning av journalister, HK</i>		
17.1 Ökad undervisningsverksamhet	347	
17.2 Sjukvård	1	
17.3 Ökad medelsanvisning för lokaler	17	
18. <i>Gemensamt för sektorn</i>		
18.1 Resurser för datorservice	80	
18.2 Allmän förstärkning av basresurser	336	
18.3 Särskilt stöd, UUm	41	
18.4 Studievägledning	268	
18.5 Kostnader för bibliotek, ULi	15	P.4.2.21
Förstärkning av ämnesområden:		
18.6 Nederländska, US	55	Yrkanden även under p. 4.2.11 (+25 tkr.) och p. 4.2.7 (+ 55 tkr.)
18.7 Samiska, UUm	68	
18.8 Svenska	225	Yrkande även under p. 4.2.7 (+55 tkr.)
17 522		

¹ US = universitetet i Stockholm, DI = dramatiska institutet, KFS = konstfackskolan, KH = konsthögskolan, MD = statens musikdramatiska skolan, MHS = musikhögskolan i Stockholm, SS = scenskolan i Stockholm, GI = grafiska institutet, IHR = institutet för högre kommunikations- och reklamutbildning, ULi = universitetet i Linköping, HK = högskolan i Kalmar, UL = universitetet i Lund, HB = högskolan i Borås, UG = universitetet i Göteborg, UUm = universitetet i Umeå.

Föredraganden

Jag hänvisar inledningsvis till vad jag har anfört i det föregående om vissa för högskoleväsendet gemensamma frågor.

Lokaliseringen av utbildningslinjer för kultur- och informationsyrken framgår av följande tabell (s. 304).

Regeringen har fastställt antalet nybörjarplatser vid den tvååriga bibliotekarieutbildningen vid nuvarande bibliotekshögskolan för vårterminen 1977 till 150, dvs. en minskning med 30 platser jämfört med tidigare beslutad kapacitet, utan att högskolans resurser samtidigt minskas. För läsåret 1977/78 räknar jag med att 300 studerande skall antas vid bibliotekslinjen. Den resursförstärkning som den minskade utbildningskapaciteten innebär bör användas för att förbättra utbildningens kvalitet samt för att utveckla kurser för fortbildning av bibliotekarier. Jag vill i detta sammanhang särskilt nämna behovet av fortbildning för bibliotekarier inom barn- och ungdomslitteraturens område och i fråga om nya tekniska metoder inom biblioteksväsendet.

Jag har i det föregående behandlat journalistlinjen liksom fortbild-

Lokalisering av utbildningslinjer inom sektorn för kultur- och informationsyrken (i vissa fall anges även antagningstal per år)

	Stockholm	Uppsala	Skellefteå/ Västerås	Falun/ Borlänge	Gävle/Sand- viken	Örebro	Linköping/ Norrköping	Jönköping	Lund/Malmö	Kalmar	Kristianstad	Växjö	Göteborg	Borås	Karlstad	Skövde	Umeå	Boden	Sundsvall/ Härnösand	Luleå	Östersund
<i>Utbildningslinjer</i>																					
Bibliotekarielinjen														300							
Journalistlinjen	120												120								
Kulturkommunikationslinjen	×	×				×	×		×			×	×		×		×				
Kyrkomusikerlinjen									4				4								
Musiklinjen									22				34								
Religionsvetenskapliga linjen		×							×												
Skådespelarlinjen									12				12								
Tolklinjen	50	50											40				20				
Praktisk-teologisk utbildning		×							×												

Rättat: Bibliotekarielinjen, har stått Göteborg 300, skall vara Borås 300.

ningen av journalister vid högskolan i Kalmar. Vid min beräkning av anslaget har jag beaktat bl. a. kostnader för användning av bildskärm, dator och fotosättningsmaskin i undervisningen på journalistlinjen (+240 000 kr.). För fortbildningsverksamheten i Kalmar har jag beräknat medel för en utökning av verksamheten och en administrativ förstärkning (+150 000 kr.).

Jag tar även upp medel för förstärkning av den religionsvetenskapliga linjen (+300 000 kr.).

För en förstärkning av skådespelarlinjen vid universiteten i Lund och Göteborg tar jag upp 50 000 kr. att fördelas lika mellan linjerna. Härigenom blir det möjligt att vid vardera enheten ha en heltidsanställd scentekniker.

Sedan vårterminen 1976 pågår försöksverksamhet med tolkutbildning som omfattar tre terminer. Syftet är att utbilda för kvalificerade tolkuppdrag och för uppgifter som lärare för utbildning av s. k. kontakttolkar. Vårterminen 1977 ges utbildning för grupper om 20 studerande vid universitetet i Stockholm (finska, tyska och grekiska) och vid universitetet i Uppsala (serbokroatiska). Universitets- och högskoleämbetet har i särskild skrivelse föreslagit att utbildningen läsåret 1977/78 utöver finska, grekiska och serbokroatiska skall omfatta engelska, franska, ryska, spanska och turkiska. Jag beräknar medel för 160 årsstudieplatser vid tolklinjen med en terminskostnad av ca 133 000 kr. per grupp om 20 studerande (+2 130 000 kr.). Vid min beräkning av medlen har jag utgått från följande fördelning av platserna.

Högskoleenhet	Antal platser
Universitetet i Stockholm	50
Universitetet i Uppsala	50
Universitetet i Göteborg	40
Universitetet i Umeå	20

I enlighet med vad statsrådet Mogård har anfört vid sin anmälan av anslaget Utbildning för undervisningsyrken tar jag under förevarande anslag upp medel för förstärkning av ämnesområdet nederländska (+55 000 kr.).

För en förstärkning av ämnesområdet samiska vid universitetet i Umeå tar jag upp medel för merkostnader för en ordinarie tjänst som universitetslektor i ämnet (+68 000 kr.).

Vid universitetet i Uppsala finns en personlig tjänst som universitetslektor i finska. Jag avser att i annat sammanhang återkomma till regeringen med förslag om inrättande av en ordinarie tjänst som universitetslektor i finska vid universitetet i Uppsala, när innehavaren av den personliga tjänsten avgår med pension.

Jag har i det föregående i avsnittet Högskolans indelning i enheter

redovisat skälen för min ståndpunkt att vissa skolor inom kulturområdet i Stockholm bör fortsätta sin verksamhet under budgetåret 1977/78 under oförändrade organisatoriska förhållanden. Detta gäller dramatiska institutet, konstfackskolan, konsthögskolan, musikhögskolan i Stockholm, statens dansskola, statens musikdramatiska skola och statens scenskola i Stockholm. Även Grafiska Institutet och Institutet för Högre Kommunikations- och Reklamutbildning, vilka förstärktes den 1 juli 1977, bör ingå i den grupp av utbildningsanstalter vars definitiva inlemmande i högskoleorganisationen bör anstå ytterligare ett budgetår. Under förevarande anslag beräknar jag medel för utbildningen vid dessa skolor utom vad avser musiklärarutbildningen vid musikhögskolan i Stockholm och teckningslärarutbildningen vid konstfackskolan, för vilka utbildningar medel har beräknats under anslaget Utbildning för undervisningsyrken. Medel för Akademien för de fria konsterna tas upp under ett särskilt anslag, som jag återkommer till i det följande.

Jag har i prop. 1976/77: 100 anmält att Svenska filminstitutets bidragsskyldighet till dramatiska institutets driftskostnader bör upphöra med utgången av budgetåret 1976/77. Jag räknar därför upp förevarande anslag med 500 000 kr. Jag beräknar vidare medel för en förstärkning av utbildningen vid institutet (+78 000 kr.). Detta, tillsammans med medel som nu disponeras för gästlärare, ger institutet möjlighet att anställa en huvudlärare i teaterregi och -dramaturgi. För information om institutets kursverksamhet har medel tidigare ställts till förfogande av nämnden för samhällsinformation. Jag bedömer att denna informationsuppgift är av den karaktären att den bör bestridas inom institutets eget anslag och beräknar 30 000 kr. för detta ändamål. Jag har vidare beräknat medel för den del av den under innevarande budgetår startade utbildningen av dekormålare vid teatrar som är förlagd till dramatiska institutet (+56 000 kr.).

Konstfackskolan bör få medel för en förstärkning av utbildningen (+25 000 kr.) samt för anordnande av fortbildnings- och vidareutbildningskurser (+25 000 kr.). Vidare beräknar jag medel för den del av den tidigare nämnda utbildningen av dekormålare som är förlagd till konstfackskolan (+20 000 kr.). Jag har tidigare nämnt det planerings- och utvecklingsarbete som pågår vid konstfackskolan och som syftar till att förändra den konstindustriella utbildningen vid skolan enligt de riktlinjer som finns angivna i prop. 1975/76: 100 och som har godkänts av riksdagen. Jag räknar med en oförändrad medelsanvisning för arbetet under nästa budgetår.

Vid konsthögskolan har jag beräknat medel för en verkmästare vid skolans verkstäder (+74 000 kr.) samt medel för assistans åt en synskadad elev (+10 000 kr.). Jag har i det föregående behandlat ett förslag från 1973 års expertgrupp för konstutbildning om bl. a. kompletterande utbildning för olika konstnärsgupper. Därvid förordade jag bl. a.

att den ram som står till konsthögskolans förfogande för vidareutbildning av konstnärer skall ökas. Medelsanvisningen, som innevarande budgetår uppgår till 110 000 kr., bör för nästa budgetår ökas med 150 000 kr. Jag är inte beredd att biträda konsthögskolans förslag att inrätta ett lektorat i bebyggelsevård. I stället förordar jag att en personlig tjänst som professor inrättas för John Sjöström som varit förordnad som professor i arkitektur, tillika föreståndare för arkitekturskolan under en tioårsperiod och som enligt gällande bestämmelser inte kan få förlängt förordnande. Under den tid som Sjöström innehar den personliga tjänsten bör tjänsten som professor i arkitektur, tillika föreståndare för arkitekturskolan, hållas vakant.

Vid musikhögskolan i Stockholm beräknar jag en förstärkning av basresurserna (+40 000 kr.).

Jag beräknar vidare medel för en omläggning och en viss utökning av den kursverksamhet som statens dansskola bedriver för yrkesverkssamma danspedagoger, yrkesdansare m. fl. kategorier (+10 000 kr.) samt för pedagogisk praktik för dansskolans elever och för studiebesök i skolor (+10 000 kr.).

Jag beräknar också medel för en allmän förstärkning vid statens musikdramatiska skola (+20 000 kr.).

Vid statens scenskola i Stockholm beräknar jag medel för en förstärkning av basresurserna (+25 000 kr.). Härigenom blir det möjligt att ha en heltidsanställd scen tekniker vid skolan.

Som jag tidigare har nämnt övertar staten med ingången av nästa budgetår huvudmannaskapet för utbildningsverksamheten vid Grafiska Institutet och Institutet för Högre Kommunikations- och Reklamutbildning. Regeringen godkände för statens del den 26 maj 1976 avtal mellan svenska staten och de båda stiftelser som för närvarande bedriver utbildningen vid instituten. Dessa bör från den 1 juli 1977 tills vidare vara en skola under benämningen grafiska institutet och institutet för högre kommunikations- och reklamutbildning. Jag avser att senare föreslå regeringen att utfärda föreskrifter för skolans verksamhet under budgetåret 1977/78.

Förhandlingar har inletts mellan å ena sidan staten och å andra sidan Göteborgs kommun och Slöjdföreningen i Göteborg om ett övertagande av huvudmannaskapet för utbildningsverksamheten vid Valands konstskola respektive delar av utbildningen vid Konstindustriskolan. Dessa förhandlingar är ännu inte slutförda. Jag har därför inte under förvarande anslag beräknat medel för den utbildning vid dessa skolor som genom förhandlingarna kan komma att bli statlig högskoleutbildning. I prop. 1976/77: 100 bil. 12 har under anslaget Bidrag till driften av enskild yrkesutbildning beräknats medel för statsbidrag till Konstindustriskolan i samma omfattning som innevarande budgetår.

Slutligen tar jag — i enlighet med vad jag har anfört vid min an-

målan av vissa gemensamma frågor rörande den grundläggande högskoleutbildningen — även under detta anslag upp medel för en förstärkning av resurserna för datorservice (+16 000 kr.) och studievägledning (+314 000 kr.) samt för en allmän förstärkning av basresurserna för utbildningen inom sektorn (+567 000 kr.). Jag har härvid beaktat universitetets i Umeå särskilda behov av att kunna upprätthålla kontakter med övriga högskoleenheter. Jag har också beaktat behovet av en viss förstärkning vid musiklinjen vid universiteten i Lund och Göteborg.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till (111 312 000 + 8 803 000 =) 120 115 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att inrätta en tjänst som professor i enlighet med vad jag har förordat,
2. till *Utbildning för kultur- och informationsyrken* för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 120 115 000 kr.

4.2.9 Lokala och individuella linjer och enstaka kurser

1977/78 Förslag¹ 115 036 000

Detta anslag avser utbildning på lokala och individuella utbildningslinjer och enstaka kurser vid de statliga högskoleenheterna inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde och inom kommunal högskoleutbildning. Medlen fördelas av regionstyrelsen.

Anslagsfördelning

Högskoleregion m.m.	1976/77	Föredraganden Beräknad ändring 1977/78
Stockholm	26 419 000	+ 1 808 000
Uppsala	17 193 000	+ 3 011 000
Linköping	5 883 000	+ 1 379 000
Lund-Malmö	15 424 000	+ 2 606 000
Göteborg	18 836 000	+ 2 490 000
Umeå	10 901 000	+ 2 566 000
Till regeringens disposition	—	+ 6 520 000
Utgift	94 656 000	+ 20 380 000

¹ Innevarande budgetår anvisas för ifrågavarande ändamål medel under anslagen Bidrag till driften av gymnasieskolor, Bidrag till viss vårdyrkesutbildning, Humanistiska fakulteterna m.m.: Avlöningar till lärarpersonal, Humanistiska fakulteterna m.m.: Driftkostnader, Samhällsvetenskapliga fakulteterna m.m.: Avlöningar till lärarpersonal, Samhällsvetenskapliga fakulteterna m.m.: Driftkostnader, Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m.m.: Avlöningar till lärarpersonal, Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m.m.: Driftkostnader, Teknisk samt viss medicinsk och naturvetenskaplig utbildning och forskning m.m. i Göteborg och Linköping, Grundläggande humanistisk, samhällsvetenskaplig och matematisk-naturvetenskaplig utbildning i Linköping, Decentraliserad universitetsutbildning och Kostnader för datamaskintid.

Förslag till anslagsframställning har avgivits av universitetskanslers-
ämbetet (UKÄ).

Ändringsförslagen innebär i korthet följande.

Ändamål	Kostnad budgetåret 1977/78 (tkr)
1. Prisomräkning	910
2. Löneomräkning	2 839
3. Förstärkning av utbudet av enstaka kurser	18 450
4. Resurser för datorservice	210
5. Förstärkning av basresurser	380
6. Förstärkning av basresurser vid universitet i Umeå	90

Ifråga om lokala och individuella utbildningslinjer framhåller UKÄ att det är synnerligen viktigt att ytterligare resurser tillförs budgetåret 1977/78 så att framförallt lokala linjer får en positiv utveckling. Dessa linjer spelar en betydelsefull roll för att bredda och differentiera det samlade utbildningsutbudet.

I fråga om enstaka kurser stryker UKÄ under att den nya studieorganisationen avses öka utbildningens åtkomlighet i geografisk bemärkelse och öppna högskoleutbildningen för nya kategorier studerande. Ett annat syfte är att utveckla mönster för återkommande utbildning. Bl. a. fortbildning och vidareutbildning skall rymmas i detta mönster.

Föredraganden

Jag hänvisar inledningsvis till vad jag har anfört i det föregående om vissa för högskoleväsendet gemensamma frågor.

Möjligheten att inom hela högskoleväsendet ordna lokala och individuella utbildningslinjer och enstaka kurser utgör ett centralt inslag i högskolereformen. De lokala utbildningslinjerna blir betydelsefulla hjälpmedel i det fortlöpande utvecklingsarbetet. Linjer som först prövas lokalt kan senare, om de visar sig svara mot mera varaktiga behov, bli allmänna utbildningslinjer. Genom lokala linjer kan man också ta till vara särskilda lokala förutsättningar. Genom de individuella linjerna tillgodoses mer speciella önskemål om utbildningskombinationer. Enstaka kurser slutligen tillgodoser andra utbildningsbehov än sådana som motsvaras av fullständiga utbildningslinjer.

Som framgått av vad jag har anfört i det föregående beräknar jag under förevarande anslag ca 18 milj. kr. som en förstärkning av utbildningsresurserna. Vid den regionala fördelningen av resurser bör särskilt beaktas möjligheterna att lokalisera utbildning till de orter som genom riksdagens beslut med anledning av propositionen 1975: 9 om reformeringen av högskoleutbildningen m. m. har pekats ut som närmast

aktuella för en utbyggnad av utbildningsutbudet. Dessa är, förutom Linköping och de nuvarande filialorterna, Sundsvall/Härnösand, Falun/Borlänge, Jönköping och Kalmar. Jag har i mitt förslag i det följande till förstärkning av resurserna för varje region tagit hänsyn härtill. Vid den regionala beräkningen av behovet av resurser för lokala och individuella utbildningslinjer och för enstaka kurser bör kostnaderna för närmast motsvarande allmänna utbildningslinjer användas som rikt-punkt.

Jag har tidigare nämnt att medel från förevarande anslag bör kunna användas även för bidrag till kommunal högskoleutbildning. Bidrag bör därvid utgå enligt regionstyrelsens bestämmande och enligt grunder som motsvarar vad som gäller för närmast motsvarande allmänna utbildningslinjer. Det ankommer på regionstyrelserna att avgöra vilken utbildning som är yrkesanknuten utbildning på högskolenivå och som inte bör tillgodoses genom intern utbildning inom myndigheter, företag, organisationer etc. utan kan erhålla medel från förevarande anslag.

Jag har vid min medelsberäkning utgått från att från förevarande anslag skall bekostas bidrag till socialpedagoglinjen i Stockholm och Malmö och till linjen för idrotts- och friluftsledare i Östersund.

I fråga om socialpedagoglinjen vill jag anföra följande. Utbildning av socialpedagoger ges dels vid Sociala barna- och ungdomsvårdsseminariet i Stockholm, dels som specialkurs i gymnasieskolan i Malmö. Utbildningen som är treårig skall leda till verksamhet inom institutioner för barn och ungdom. Styrelsen för Sociala barna- och ungdomsvårdsseminariet har hos regeringen anhängit att socialpedagogutbildningen anordnas i form av allmän utbildningslinje inom sektorn för utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken. Vidare föreslår styrelsen att seminariet vid lämpligt tillfälle överförs till statlig huvudman. I avvaktan på ställningstagande till de utredningar som berör socialpedagogutbildningen och andra yrkesutbildningar inom det sociala fältet föreslår styrelsen att Allmänna barnhuset kvarstår som huvudman. Den tidigare nämnda beredningen VÅRD —76 har utarbetat förslag till utbildningsplan. Enligt beredningen kan ställningstaganden till aktuella utredningsförslag inom barna- och ungdomsvårdsområdet samt utvecklingen inom det sociala området komma att påverka socialpedagogutbildningen. Beredningen föreslår att utbildningen anordnas som lokal linje. Jag har ingen invändning mot att socialpedagoglinjen tills vidare anordnas som lokal linje i Stockholm och Malmö och att Allmänna barnhuset tills vidare kvarstår som huvudman för utbildningen i Stockholm.

Av anslaget bör 6 520 000 kr. ställas till regeringens disposition för senare fördelning. Av medlen skall 4 milj. kr. därvid kunna ställas till regionstyrelsernas förfogande för fördelning inom respektive region om behov därav föreligger och när de studerandes faktiska efterfrågan på

utbildning är känd. Inom ramen för medlen till regeringens disposition har jag beräknat 520 000 kr. för försöksverksamhet med intensivutbildning i språk i Umeå-regionen för personal vid skilda företag och myndigheter. Denna verksamhet avses i fortvarigheten finansieras med intäkter. Verksamheten bör förberedas under budgetåret 1977/78. Jag avser att senare återkomma till regeringen i denna fråga.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till $(94\,656\,000 + 20\,380\,000 =)$ 115 036 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Lokala och individuella linjer och enstaka kurser* för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 115 036 000 kr.

4.2.10 Bidrag till kommunal högskoleutbildning m. m.

1977/78 Förslag¹ 86 229 000

Detta anslag avses för statsbidrag till kommuner och landstingskommuner för utbildning inom allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer samt övergångsvis för sådan motsvarande utbildning enligt äldre bestämmelser till vilken bidrag ej utgår från anslaget Bidrag till driften av gymnasieskolor. Anslaget avses även för statsbidrag till vissa enskilda sjuksköterskeskolor.

Bestämmelserna om statsbidrag till driftkostnader för gymnasieskolorna finns i förordningen (1966: 115) om statsbidrag till driftskostnader för gymnasieskolan (omtryckt 1971: 349, ändrad senast 1976: 323). Dessa bestämmelser innebär i korthet att till sådan skola utgår statsbidrag med 100 % av ett bidragsunderlag, omfattande faktiska kostnader för löner till skolledare, biträdande skolledare och lärare. Statsbidrag utgår även för ATP-avgifter, allmän arbetsgivareavgift och kostnad för socialförsäkringsavgift till sjukförsäkringen och folkpensioneringen. Därutöver utgår med schablonbelopp bidrag till kostnader för viss annan personal än lärare.

Statsbidrag utgår f. n. från anslaget Bidrag till viss vårdyrkesutbildning till driftkostnaden vid sjuksköterskeskola med 33 600 kronor för varje klass och termin i grundutbildningen och med 37 900 kronor för varje klass och termin i vidareutbildningen. Dessutom utgår statsbidrag till kompletterande teoretisk utbildning för skolsköterska, varvid fyra kurser i statsbidragshänseende skall anses motsvara en terminskurs i den reguljära vidareutbildningen. Vidare utgår statsbidrag *dels* för vissa extra kostnader för utbildning av tandhygienister med 318 000 kronor

¹ Innevarande budgetår anvisas för ifrågavarande ändamål medel under anslagen Bidrag till driften av gymnasieskolor och Bidrag till viss vårdyrkesutbildning.

Anslagsfördelning

Yrkesutbildningssektor	Beräknat 1977/78 Föredraganden
tekniska yrken	1 955 000
administrativa, ekonomiska och sociala yrken	8 734 000
vårdyrken	73 473 000
undervisningsyrken	2 067 000
Utgift	86 229 000

i Malmö, 187 000 kronor i Huddinge och 374 000 kronor i Umeå, *dels* med 872 000 kronor — utöver vad som följer av reglerna för statsbidrag till inbyggd utbildning i gymnasieskolan — för utbildning av laboratorieassistenter vid universiteten i Uppsala, Lund, Göteborg och Umeå samt vid karolinska institutet, *dels* ock till utbildning av socialpedagoger i Stockholm.

Skolöverstyrelsen

Skolöverstyrelsen (SÖ) föreslår att för bidrag till kommunal högskoleutbildning anvisas 51 400 000 kr. budgetåret 1977/78. SÖ:s förslag grundar sig på en delvis schabloniserad beräkning av hur stor del av bidragen till driften av gymnasieskolor under budgetåret 1977/78 som avser sådan utbildning som förs över till högskolan. Av statsbidragstekniska skäl har statsbidrag till samtliga terminskurser i sjuksköterskeskolan beräknats av SÖ under förevarande anslag.

Föredraganden

Jag hänvisar inledningsvis till vad jag har anfört i det föregående om vissa för högskoleväsendet gemensamma frågor.

Som jag har nämnt i det föregående beräknar jag under förevarande anslag medel för bidrag till den utbildning inom den kommunala delen av högskolan som centralt fördelas mellan yrkesutbildningssektorer, dvs. allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer. Bidrag till övrig kommunal högskoleutbildning har jag beräknat under anslaget till lokala och individuella utbildningslinjer och enstaka kurser. Under nyssnämnda anslag har jag även beräknat medel för bidrag till socialpedagoglinjer i Stockholm och Malmö.

Vid min beräkning av medel under förevarande anslag har jag utgått från de antagningstal som jag för ifrågavarande utbildningar har angivit under respektive sektorsanslag m. m.

Statsbidraget till driftskostnader för grundutbildning vid sjuksköterskeskola har för nästa budgetår beräknats till 36 100 kr., för varje studerandegrupp, dvs. tidigare klass, och termin i grundutbildningen, och till 40 700 kr. för varje studerandegrupp och termin i vidareutbild-

ningen. Fyra kurser i den kompletterande teoretiska utbildningen för skolsköterskor skall i statsbidragshänseende motsvara en terminskurs i den reguljära vidareutbildningen.

Såvitt gäller kostnader för inbyggd utbildning har riksdagen som sin mening givit regeringen till känna dels att statens bidrag till inbyggd vårdyrkesutbildning bör ökas (UbU 1975/76: 5, rskr 1975/76: 75), dels att regeringen bör lägga fram förslag till bestämmelser om förbättrat statsbidrag till inbyggd utbildning som kan träda i kraft under budgetåret 1977/78. Statsrådet Mogård har vid sin anmälan till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 av anslaget Bidrag till driften av gymnasieskolor (prop. 1976/77: 100, bil. 12) framhållit att det är angeläget att det statliga bidraget till inbyggd vårdyrkesutbildning utgår med ett högre belopp än f. n. redan för budgetåret 1977/78. Statsbidrag för särskilda kostnader för inbyggd utbildning såvitt gäller *vård* bör sålunda utgå med högst 15 000 kr. när företag för utbildning under läsår om 40 veckor tar emot minst åtta elever från en klass, dvs. en uppräknings med 40 % jämfört med f. n. Jag anser att motsvarande bör gälla för inbyggd vårdyrkesutbildning inom högskolan och har vid min medelsberäkning beaktat detta.

För nästa budgetår beräknar jag statsbidrag till en utökning av tandhygienistutbildningen i Umeå och nyinrättande av utbildningen i Göteborg.

För den del av tandhygienistutbildningen som är förlagd till universitet (motsvarande) och som inte täcks av reguljärt utgående bidrag för inbyggd utbildning beräknar jag att statsbidrag bör utgå med vardera 207 000 kr. för utbildningen i Huddinge och Göteborg. För utbildningarna i Malmö och Umeå beräknar jag 237 000 kr. resp. 534 000 kr. Jag har därvid utgått ifrån att patientinkomsterna inte får disponeras av läroanstalterna. Kostnaden för de tjänster m. m. som hänför sig till viss förebyggande tandvård och inte till den inbyggda utbildningen bör inte belasta förevarande anslag.

För de kostnader för utbildning av laboratorieassistenter som inte täcks genom reglerna om statsbidrag för inbyggd utbildning beräknar jag 1 172 000 kr.

Jag har vid min anmälan av vissa för högskoleväsendet gemensamma frågor tagit upp frågan om resurser för studie- och yrkesorientering. I överensstämmelse därmed beräknar jag under förevarande anslag en förstärkning med 400 000 kr. för försöksverksamhet med studie- och yrkesorientering inom den kommunala högskolan såvitt gäller sjuksköterskeutbildningen. Bidrag till försöksverksamhet med studie- och yrkesorientering för sådan kommunal högskoleutbildning som tidigare tillhört gymnasieskolan och där ingått i underlaget för statsbidrag till denna verksamhet bör tills vidare utgå som hittills från anslaget Bidrag till studie- och yrkesorientering m. m. Jag har i denna fråga samrått med

statsrådet Mogård.

Med hänvisning till vad jag har anfört beräknar jag anslaget Bidrag till kommunal högskoleutbildning m. m. till 86 229 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till kommunal högskoleutbildning m. m.* för budgetåret 1977/78 anvisa ett förslagsanslag av 86 229 000 kr.

4.2.11 Humanistiska fakulteterna

1977/78 Förslag¹ 52 791 000

¹ Innevarande budgetår anvisas medel för ifrågavarande ändamål under anslagen Humanistiska fakulteterna m.m.: Avlöningar till lärarpersonal, Humanistiska fakulteterna m.m.: Driftkostnader, Kostnader för datamaskintid och Extra utgifter vid universiteten m.m.

Detta anslag avses för humanistisk forskning och forskarutbildning vid universiteten i Stockholm, Uppsala, Lund, Göteborg och Umeå.

Anslagsfördelning

Högskoleenhet	1976/77	Föredraganden (föreslagen ändring 1977/78)
Utgifter		
<i>Stockholms högskoleregion</i>		
Universitetet i Stockholm	12 767 000	+ 547 000
<i>Uppsala högskoleregion</i>		
Universitetet i Uppsala	12 971 000	+ 473 000
<i>Lund Malmö högskoleregion</i>		
Universitetet i Lund	10 943 000	+ 532 000
<i>Göteborgs högskoleregion</i>		
Universitetet i Göteborg	9 254 000	+ 237 000
<i>Umeå högskoleregion</i>		
Universitetet i Umeå	4 922 000	+ 592 000
	50 857 000	+ 2 381 000
Uppbördsmedel		
Avkastning från vissa fonder m.m.	459 000	— 12 000
Nettoutgift	50 398 000	+ 2 393 000

Förslag till anslagsframställning har avgivits av universitetskanslers-
ämbetet (UKÄ).

Ändringsförslagen innebär i korthet följande.

Ämne m.m./tjänst m.m./ högskoleenhet ¹	Kostnad budgetåret 1977/78 (tkr.)
1. <i>Prisomräkning</i>	457
2. <i>Löneomräkning</i>	1 490
3. <i>Historisk osteologi</i>	
3.1 Minskat medelsbehov m.h t. att innehavaren av en personlig tjänst som biträdande professor pen- sioneras, US	— 149
3.2 1 tjänst som biträdande professor, US	149
4. <i>Allmän språkvetenskap</i>	
1 tjänst som professor, UU	250
5. <i>Franska, särskilt modern franska</i>	
1 tjänst som professor, UUm	285
6. <i>Idéhistoria, särskilt nyare tidens idéhistoria</i>	
1 tjänst som professor, US	250
7. <i>Konstvetenskap, särskilt nutidens konstliv och miljö</i>	
1 tjänst som professor, UL	250
8. <i>Spanska</i>	
1 tjänst som professor, förenad med föreståndarskap för iberio-ameri- kanska institutet, UG	285
9. <i>Nederländska</i>	
Resursförstärkning för forskarut- bildning, US	25
10. <i>Resursförstärkning i övrigt</i>	
10.1 Allmän förstärkning av basresurser	500
10.2 Särskild förstärkning, UUm	100
10.3 8 tjänster som forskarassistent	825
10.4 Datorservice	395
	5 112

¹ US = universitetet i Stockholm, UU = universitetet i Uppsala, UL = uni-
versitetet i Lund, UUm = universitetet i Umeå.

UKÄ anför beträffande 0-alternativet bl. a. att en sådan nedskärning skulle behöva tas från både tjänster och rörliga medel. Därvid skulle hälften av de docent- och forskarassistenttjänster som beräknas bli lediga under ett år inte återbesättas, hälften av de assistenttjänster (mot-svarande) för forskning och allmänt institutionsarbete som normalt be-räknas byta innehavare ett år inte återutnyttjas samt driftkostnadsresur-serna dras ned med fem procent. Sådana åtgärder skulle enligt UKÄ innebära bl. a. att man sänker handledningskapaciteten i forskarutbild-ningen långt under acceptabel nivå i vissa ämnen.

Föredraganden

Jag hänvisar inledningsvis till vad jag har anfört i det föregående om för högskolan gemensamma frågor.

Vid universitetet i Stockholm finns en personlig tjänst som biträdande professor i historisk osteologi, vars innehavare uppnår pensioneringsperiodens nedre gräns år 1977. Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har föreslagit att en tjänst som biträdande professor i ämnet inrättas vid nämnda universitet i samband med att den personliga tjänsten dras in. UKÄ framhåller ämnets betydelse för skilda forskningsområden liksom dess utvecklingsmöjligheter. Ämbetet anser därför att det är angeläget att verksamhetens fortbestånd tryggas genom att en permanent forskartjänst i ämnet inrättas. Jag delar UKÄ:s syn på värdet av denna forskning och beräknar medel för tjänsten.

UKÄ föreslår dels att en tjänst som professor i franska, särskilt modern franska, inrättas vid universitetet i Umeå den 1 juli 1977, dels att en tjänst som professor i idéhistoria, särskilt nya tidens idéhistoria inrättas vid universitetet i Stockholm vid samma tidpunkt. Riksdagen har vid 1975/76 års riksmöte uttalat sig för inrättande av dessa tjänster. Jag förordar att tjänsterna inrättas vid nämnda tidpunkt.

UKÄ föreslår att en tjänst som professor i konstvetenskap, särskilt nutida konstliv och miljö, inrättas vid universitetet i Lund den 1 juli 1977. Ämbetet poängterar därvid bl. a. behovet av undervisning och handledning på det konstsociologiska området. Vidare pekar UKÄ på att de lokala förhållandena i Lund är särskilt lämpade för utbildning och forskning inom detta område bl. a. genom att arkivmuseet och dokumenteringsarkivet för modern svensk konst finns där. Jag anser att starka skäl talar för att tjänsten inrättas och biträder förslaget.

Lektorn vid lärarygskolan i Härnösand Karin Westman-Berg har gjort en banbrytande insats för forskningen rörande kvinno- och könsrollsfrågor. Förslag har från flera håll framförts att Westman-Bergs kapacitet som forskare skall tas till vara genom att en personlig forskartjänst inrättas för henne. Universitets- och högskoleämbetet har efter samråd med skolöverstyrelsen föreslagit att Westman-Bergs tjänstgöringsskyldighet skall fullgöras genom forskning vid universitetet i Uppsala. Jag biträder förslaget och förordar att Westman-Berg därvid knyts till humanistiska fakulteten. Jag beräknar under förevarande anslag medel för ändamålet.

Regeringen har för innevarande budgetår anvisat särskilda medel för forskarutbildning i nederländska vid universitetet i Stockholm. För nästa budgetår tar jag upp medel för ändamålet under förevarande anslag (+25 000 kr.).

Vidare beräknar jag i överensstämmelse med vad jag har anfört i det föregående vid min anmälan av gemensamma frågor för högskolan medel för en viss ökning av resurserna för datorservice (+138 000 kr.).

Jag har också beräknat medel för en allmän förstärkning av bas-resurserna för forskning (+600 000 kr.). Jag har därvid beaktat universitetets i Umeå behov av förbättrade möjligheter till kontakter med forskningsverksamhet på andra orter.

Regeringen har föreskrivit att tjänsten som professor i romanska språk vid universitetet i Göteborg skall ledigförklaras som tjänst som professor i romanska språk, särskilt franska. Jag förordar att benämningen ändras i enlighet härmed.

UKÄ föreslår att benämningen av vissa tjänster som professor skall ändras i samband med återbesättande. Förslagen framgår av följande sammanställning.

Nuvarande benämning	Läroanstalt ¹	Föreslagen benämning
Latinska språket och litteraturen	UU	Latin
Filosofi	UG	Teoretisk filosofi
Konsthistoria med konstteori	UG	Konstvetenskap
Litteraturhistoria med poetik	US	Litteraturvetenskap

¹ UU = universitetet i Uppsala, UG = universitetet i Göteborg, US = universitetet i Stockholm.

Jag biträder förslagen och förordar att tjänsternas benämning ändras i enlighet härmed.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till (50 398 000 + 2 393 000 =) 52 791 000 kr. Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att inrätta tjänster som professor i enlighet med vad jag har förordat,
2. bemyndiga regeringen att ändra benämningen av tjänster som professor i enlighet med vad jag har förordat,
3. till *Humanistiska fakulteterna* för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 52 791 000 kr.

4.2.12 Teologiska fakulteterna

1977/78 Förslag¹ 4 021 000

Detta anslag avser teologisk forskning och forskarutbildning vid universiteten i Uppsala och Lund.

¹ Innevarande budgetår anvisas för ifrågavarande ändamål medel under anslagen Humanistiska fakulteterna: Avlöningar till lärarpersonal, Teologiska fakulteterna: Avlöningar till lärarpersonal, Teologiska fakulteterna: Driftkostnader, Kostnader för datamaskintid och Extra utgifter vid universiteten m.m.

Anslagsfördelning

Högskoleenhet	1976/77	Föredraganden (föreslagen ändring 1977/78)
Utgifter		
<i>Uppsala högskoleregion</i>		
Universitetet i Uppsala	2 042 000	+ 52 000
<i>Lund/Malmö högskoleregion</i>		
Universitetet i Lund	1 884 000	+ 44 000
	3 926 000	+ 96 000
Uppbördsmedel		
Avkastning från vissa fonder m. m.	1 000	of.
Nettoutgift	3 925 000	+ 96 000

Förslag till anslagsframställning har avgivits av universitetskanslers-
ämbetet (UKÄ).

Ändringsförslagen innebär i korthet följande.

Tjänst m.m./högskoleenhet ¹	Kostnad budgetåret 1977/78 (tkr.)
1. Prisomräkning	31
2. Löneomräkning	114
3. 2 tjänster som forskarassistent, UU, UL	206
4. Datorservice	34
5. Allmän förstärkning av basresurser	50
	435

¹ UU = universitetet i Uppsala, UL = universitetet i Lund.

UKÄ bedömer att en nedskärning enligt alternativ 0 skulle leda till att en docenttjänst vid vardera teologiska fakulteten måste dras in. Ett sådant bortfall av handledningskapacitet skulle enligt UKÄ bli kännbart och hindra en önskvärd utveckling av forskningen.

Föredraganden

Jag hänvisar inledningsvis till vad jag har anfört i det föregående om för högskolan gemensamma frågor.

Riksdagen har vid 1975/76 års riksmöte bemyndigat regeringen att i samband med återbesättande ändra den ena av tjänsterna som professor i exegetik vid universitetet i Uppsala till tjänst som professor i Nya testamentets exegetik (prop. 1975/76: 100 s. 329, UbU 1975/76: 20, rskr 1975/76: 245). I en särskild skrivelse har universitetet anhållit att ifråga-
varande tjänst — vars innehavare Harald Riesenfeld f. n. är tjänstledig för verksamhet inom bibelkommissionen — förs över stat. Samtidigt föreslås att tjänsten som professor i Nya testamentets exegetik får be-

sättas med ordinarie innehavare. Universitets- och högskoleämbetet tillstyrker förslaget. Jag biträder detta förslag. Regeringen bör begära riksdagens bemyndigande att föra tjänsten över stat.

Jag beräknar under detta anslag, i enlighet med universitetskanslersämbetets förslag, för vardera av de berörda universiteten medel för en tjänst som forskarassistent, som tidigare har varit gemensam för de humanistiska och teologiska fakulteterna.

I överensstämmelse med vad jag har anfört vid min anmälan av gemensamma frågor för högskolan beräknar jag medel för en viss ökning av resurserna för datorservice (+7 000 kr.). Jag har också vid min medelsberäkning beaktat behovet av en allmän förstärkning av basresurserna för forskningen (+50 000 kr.).

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till (3 925 000+96 000=) 4 021 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att enligt vad jag har förordat föra en tjänst som professor över stat,
2. till *Teologiska fakulteterna* för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 4 021 000 kr.

4.2.13 Juridiska fakulteterna

1977/78 Förslag¹ 5 795 000

Under anslaget beräknas medel för juridisk forskning och forskarutbildning.

Anslagsfördelning

Högskoleenhet	1976/77	Föredraganden (föreslagen ändring 1977/78)
Utgifter		
<i>Stockholms högskoleregion</i>		
Universitetet i Stockholm	2 276 000	+13 000
<i>Uppsala högskoleregion</i>		
Universitetet i Uppsala	1 771 000	+15 000
<i>Lund/Malmö högskoleregion</i>		
Universitetet i Lund	1 802 000	+18 000
	5 849 000	+46 000
Uppbördsmedel		
Avkastning från vissa fonder m. m.	100 000	of.
Nettoutgift	5 749 000	+46 000

¹ Innevarande budgetår anvisas för ifrågavarande ändamål medel under anslagen Juridiska fakulteterna: Avlöningar till lärarpersonal, Juridiska fakulteterna: Driftkostnader, Kostnader för datamaskintid och Extra utgifter vid universiteten m.m.

Förslag till anslagsframställning har avgivits av universitetskanslers-ämbetet (UKÄ).

Ändringsförslagen innebär i korthet följande.

Ändamål	Kostnad budgetåret 1977/78 (tkr.)	Anmärkningar
1. Prismräkning	28	
2. Löneomräkning	172	
3. Ökning av resurser för datorservice	76	
4. 6 tjänster som forskarassistent	309	Yrkande även under p. 4.2.5 (+309 tkr.)
	585	

Enligt UKÄ skulle ett genomförande av 0-alternativet innebära en minskning av organisationen för forskning och forskarutbildning med två docenttjänster och en minskning av basresurserna med 92 000 kr.

Föredraganden

Jag hänvisar inledningsvis till vad jag har anfört i det föregående om för högskolan gemensamma frågor.

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har på grundval av utredningsarbete inom fakultetsberedningen för rätts- och samhällsvetenskaperna föreslagit att ämnesinnehållet för vissa tjänster som professor och biträdande professor skall ändras i samband med återbesättande. Förslagen framgår av följande sammanställning.

Tjänst ¹	Nuvarande benämning	Läroanstalt ²	Föreslagen benämning
P	allmän rättslära	UL	allmän rättslära med rättsinformatik
P	civilrätt	UL	arbetsrätt
BP	offentlig rätt	UU, UL eller US	socialrätt
P	rättshistoria	US	konsument- och mark- nadsrätt

¹ P = professor, BP = biträdande professor

² UU = universitetet i Uppsala, UL = universitetet i Lund, US = universitetet i Stockholm

Förslagen svarar enligt min mening mot ett behov av forskningsresurser inom starkt expansiva lagstiftningsområden.

Jag biträder förslagen och förordar att tjänsternas benämning ändras i enlighet härmed.

UKÄ har slutligen föreslagit att undervisningsskyldigheten för innehavaren av professuren i rättshistoria vid universitetet i Uppsala i sam-

band med ett framtida återbesättande ändras till att omfatta skyldighet att undervisa även vid universitetet i Stockholm. Jag biträder ämbetets förslag och förordar att undervisningsskyldigheten ändras i enlighet härmed.

Jag har beräknat medel för viss förstärkning av resurserna för datorservice (+ 6 000 kr.).

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till (5 749 000 + 46 000 =) 5 795 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att ändra ämnesinnehållet för tjänster som professor i enlighet med vad jag har förordat,
2. till *Juridiska fakulteterna* för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 5 795 000 kr.

4.2.14 Samhällsvetenskapliga fakulteterna

1977/78 Förslag¹ 64 028 000

Under anslaget beräknas medel för samhällsvetenskaplig forskning och forskarutbildning. Under anslaget beräknas vidare medel för viss utbildningsverksamhet vid Ericastiftelsen.

Anslagsfördelning

Högskoleenhet	1976/77	Föredraganden (föreslagen ändring 1977/78)
Utgifter		
<i>Stockholms högskoleregion</i>		
Universitetet i Stockholm	13 781 000	+ 499 000
Högskolan för lärarutbildning	1 288 000	+ 37 000
Bidrag till Ericastiftelsen	1 425 000	+ 56 000
<i>Uppsala högskoleregion</i>		
Universitetet i Uppsala	12 075 000	+ 229 000
<i>Linköpings högskoleregion</i>		
Universitetet i Linköping	717 000	+ 30 000
<i>Lund/Malmö högskoleregion</i>		
Universitetet i Lund	12 521 000	+ 238 000
<i>Göteborgs högskoleregion</i>		
Universitetet i Göteborg	14 042 000	+ 539 000
<i>Umeå högskoleregion</i>		
Universitetet i Umeå	6 463 000	+ 341 000
	62 312 000	+ 1 969 000
Uppbördsmedel		
Avkastning från vissa fonder m. m.	225 000	+ 28 000
Nettoutgift	62 087 000	+ 1 941 000

¹ Innevarande budgetår anvisas för ifrågavarande ändamål medel under anslagen Juridiska fakulteterna: Avlöningar till lärarpersonal, Juridiska fakulteterna: Driftkostnader, Samhällsvetenskapliga fakulteterna: Avlöningar till lärarpersonal, Samhällsvetenskapliga fakulteterna: Driftkostnader, Bidrag till Ericastiftelsen, Kostnader för datamaskintid, Extra utgifter vid universiteten m.m. och Latinamerika-institutet i Stockholm.

Förslag till anslagsframställning har avgivits av universitetskanslers-
ämbetet (UKÄ) och nämnden för socionomutbildning.

Ändringsförslagen innebär i korthet följande.

Ämne m.m./tjänst m.m./ högskoleenhet ¹	Kostnad budgetåret 1977/78 (tkr.)
1. <i>Prisomräkning</i>	412
2. <i>Löneomräkning</i>	1 587
3. <i>Arbetspsykologi</i>	
1 tjänst som professor i arbetspsykologi, särskilt socialpsykologi, US	450
4. <i>Socialt arbete</i>	
4.1 2 tjänster som professor i socialt arbete, US, UG	740
4.2 2 tjänster som forskarassistent, US, UG	208
5. <i>Gemensamt för flera läroanstalter</i>	
5.1 5 tjänster som forskarassistent för arbetsvetenskaplig forskning, UU, UG, UUm	516
5.2 1 tjänst som forskarassistent, UU	105
5.3 3 tjänster som forskarassistent för energiforskning, US, UL, UG	309
5.4 Resurser för initiering av forsknings- projekt, bildande av forskargrupper och för tillfälligt stöd i övrigt åt forsk- nings- och forskarutbildningsverk- samhet inom olika områden	1 000
5.5 Resurser för datorservice	1 100
5.6 Resurser för påbyggnadsutbildning	200
	6 627

¹ US = universitetet i Stockholm, UU = universitetet i Uppsala, UL = uni-
versitetet i Lund, UG = universitetet i Göteborg, UUm = universitetet i Umeå.

UKÄ anför beträffande ett genomförande av 0-alternativet att detta
främst skulle drabba de rörliga handledningsresurserna, bl. a. de extra
tjänsterna som biträdande professor och forskarassistent. Detta skulle
medföra minskad forskningsvolym och en försämring och eftersläpning i
forskarutbildningen. Antagningen till psykologutbildningen skulle också
behöva reduceras.

I skrivelse den 19 oktober 1976 har universitets- och högskoleämbetet
med överlämnande av skrivelse i ärendet från styrelsen för Latinamerika-
institutet förordat att institutet fr. o. m. budgetåret 1977/78 inordnas i
universitetet i Stockholm. Yttrande i ärendet har även avgivits av uni-
versitetet i Stockholm.

Föredraganden

Jag hänvisar inledningsvis till vad jag har anfört i det föregående om
för högskolan gemensamma frågor.

Starka skäl talar för en fortsatt förstärkning av resurserna för ar-

betsvetenskaplig forskning. En tjänst som professor i arbetspsykologi, särskilt socialpsykologi, bör den 1 juli 1977 inrättas vid universitetet i Stockholm.

Nämnden för socionomutbildning har föreslagit att en forskningsorganisation i ett nytt ämne, socialt arbete, stegvis skall byggas upp. Härigenom skulle ett sedan lång tid uttalat önskemål om forskningsanknytning för socionomutbildning kunna förverkligas. Enligt min uppfattning svarar nämndens för socionomutbildning förslag mot ett angeläget behov. På grundval av det systematiska utvecklingsarbete som i nämndens regi gjorts för utbildningen på den sociala linjen föreligger nu enligt min mening goda förutsättningar att skapa en forskningsanknytning för denna utbildning. Jag anser att en sådan forskningsorganisation i första hand skall byggas upp inom den samhällsvetenskapliga fakulteten i Göteborg. Jag förordar därför att en tjänst som professor i socialt arbete inrättas vid universitetet i Göteborg den 1 juli 1977.

Latinamerikainstitutet i Stockholm har hos regeringen begärt att institutet fr. o. m. den 1 juli 1977 — med bibehållande av viss organisatorisk självständighet — skall inordnas i universitetet i Stockholm och knytas till den samhällsvetenskapliga fakulteten. Universitets- och högskoleämbetet samt rektorsämbetet vid universitetet i Stockholm har tillstyrkt framställningen. Jag biträder förslaget. Medel för institutets verksamhet bör således anvisas under förevarande anslag. Jag har vid min medelsberäkning utgått från att verksamheten vid institutet efter organisationsförändringen skall kunna ha minst nuvarande omfattning.

Under detta anslag bör enligt min mening även anvisas medel för bidrag till Ericastiftelsen. Jag anser en viss förstärkning av stiftelsens förvaltningsresurser och medel för vikariatsersättning (+25 000 kr.) vara motiverad. Denna motsvarar statens andel av det av universitetskanslersämbetet (UKÄ) begärda beloppet för ändamålen.

Vidare beräknar jag i överensstämmelse med vad jag har anfört i det föregående vid min anmälan av gemensamma frågor för högskolan medel för en viss ökning av resurserna för datorservice (+479 000 kr.).

UKÄ har föreslagit att en tjänst som professor i företagsekonomi vid universitetet i Lund i samband med återbesättande inriktas mot konsumentekonomi. Jag biträder förslaget.

UKÄ har vidare föreslagit att undervisningsskyldigheten för innehavaren av tjänsten som professor i rättssociologi vid universitetet i Lund i samband med tjänstens återbesättande skall avse även universiteten i Uppsala och Stockholm. Jag biträder förslaget.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till (62 087 000 + 1 941 000 =) 64 028 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att inrätta tjänster som professor i enhetlighet med vad jag har förordat,

2. bemyndiga regeringen att ändra inriktning av en tjänst som professor i enlighet med vad jag har förordat,
3. till *Samhällsvetenskapliga fakulteterna* för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 64 028 000 kr.

4.2.15 Medicinska fakulteterna

1977/78 Förslag¹ 180 750 000

Detta anslag avses för medicinsk forskarutbildning och forskning vid karolinska institutet samt vid universiteten i Uppsala, Linköping, Lund, Göteborg och Umeå.

Anslagsfördelning

Högskoleenhet	1976/77	Föredraganden (föreslagen ändring 1977/78)
Utgifter		
<i>Stockholms högskoleregion</i>		
Karolinska institutet	55 723 000	+ 1 552 000
<i>Uppsala högskoleregion</i>		
Universitetet i Uppsala	22 416 000	+ 989 000
<i>Linköpings högskoleregion</i>		
Universitetet i Linköping	11 485 000	+ 735 000
<i>Lund/Malmö högskoleregion</i>		
Universitetet i Lund	31 829 000	+ 1 091 000
<i>Göteborgs högskoleregion</i>		
Universitetet i Göteborg	31 571 000	+ 1 076 000
<i>Umeå högskoleregion</i>		
Universitetet i Umeå	21 446 000	+ 1 051 000
	174 470 000	+ 6 494 000
Uppbördsmedel		
Avkastning från vissa fonder m. m.	199 000	+ 15 000
Nettoutgift	174 271 000	+ 6 479 000

¹ Innevarande budgetår anvisas för ifrågavarande ändamål medel under anslagen Medicinska fakulteterna m.m.: Avlöningar till lärarpersonal, Medicinska fakulteterna m.m.: Driftkostnader, Teknisk samt viss medicinsk och matematisk-naturvetenskaplig utbildning och forskning m.m. i Göteborg och Linköping, Kostnader för datamaskintid, Extra utgifter vid universiteten m.m., Gymnastik- och idrottshögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m.m. samt Gymnastik- och idrottshögskolorna: Driftkostnader.

Förslag till anslagsframställning har avgivits av universitetskanslers-
ämbetet (UKÄ) och styrelsen för gymnastik- och idrottshögskolorna.

Ändringsförslagen innebär i korthet följande.

Ämne m.m./tjänst m.m./ högskoleenhet ¹	Kostnad budgetåret 1977/78 (tkr.)	Anmärkningar
1. <i>Prisomräkning</i>	2 596	
2. <i>Löneomräkning</i>	5 529	
3. <i>Medicinsk cellforskning och genetik</i> Minskat medelsbehov m.h.t. att innehavaren av en personlig tjänst som professor pensionerats, KI	— 89	Redovisas även under p. 4.2.6 (— 60 tkr.)
4. <i>Medicinsk cellgenetik</i> 1 tjänst som professor, KI	89	Yrkande även under p. 4.2.6 (60 tkr.)
5. <i>Yrkeshygien</i> 1 tjänst som professor, ULi	294	Yrkande även under p. 4.2.6 (196 tkr.)
6. <i>Internationell barnhälsovård</i> 1 tjänst som professor, UU		Tjänsten avses över- gångsvis bekostas från utrikesdepartementets huvudtitel. Redovisas även under p. 4.2.6
7. <i>Immunologi</i> 1 tjänst som professor, UUm	294	Yrkande även under p.4.2.6 (196 tkr.)
8. <i>Ökad läkarutbildning</i> Förstärkning, KI	238	Prop. 1969: 137, SU 1969: 187, rskr 1969: 421; prop. 1970: 122, SU 1970: 135, rskr 1970: 309. Yrkande även under p.4.2.6 (604 tkr.)
9. <i>Toxikologisk utbildning</i> Ökat kursanslag, KI	250	
10. <i>Fysiologiska institutionen</i> 10.1 Överföring av fysiologiska insti- tutionen vid GIH-S till KI	1 176	
10.2 1 tjänst som professor i anatomi och rörelselära	345	
10.3 Förstärkning	303	
11. <i>Resursförstärkningar i övrigt</i> 11.1 Vikarier på tjänster som klinisk amanuens, ULi	135	Yrkande även under p.4.2.6 (404 tkr.)
11.2 Kostnader vid biblioteket, ULi	85	P.4.2.21
11.3 Ökade kostnader för inköp av för- söksdjur	360	
11.4 Resurser för datorservice	905	
11.5 5 tjänster som forskarassistent	515	
11.6 Allmän förstärkning av basresurser	600	
	13 625	

¹ KI = karolinska institutet, GIH-S = gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm, UU = universitetet i Uppsala, ULi = universitetet i Linköping, UUm = universitetet i Umeå.

Beträffande reducering enligt alternativ 0 anför UKÄ följande. En minskning av antalet tjänster som professor och biträdande professor kan endast göras då sådana tjänster blir lediga. Under överskådlig tid finns alltså inte full handlingsfrihet. En stor del av tjänsterna har sjukvårdsanknytning, varför en anslagsreduktion enligt UKÄ inte kan bedömas enbart från forskarutbildnings- och forskningssynpunkt.

Nedräkning av anslaget i övrigt innebär, framhåller UKÄ, indragning av teknisk och administrativ personal med konsekvenser för forskningen i form av bl. a. försämrad service och underhåll samt övervältring av tekniska och administrativa uppgifter på lärare och forskare.

Tjänstemännens centralorganisation (TCO) har i skrivelse framhållit att den forskning som bedrivs vid laboratoriet för klinisk stressforskning vid karolinska institutet fyller en viktig funktion inom den tvärvetenskapliga arbetsmiljöforskningen och att den måste tillförsäkras en självständig plats inom universitetsorganisationen. Verksamheten vid laboratoriet bör därför enligt TCO förstärkas med en professur i psykosocial arbetsmedicin. Därjämte har föreståndaren för laboratoriet, docenten Lennart Levi, inkommit med skrivelse.

MS-förbundet—Riksorganisation för neurologiskt sjuka och handikappade har anhållit om vissa ytterligare resurser för forskning vid universitetet i Lund inom hjälpmedelsområdet.

Föredraganden

Jag hänvisar inledningsvis till vad jag har anfört i det föregående om för högskolan gemensamma frågor.

Den personliga tjänsten som professor i medicinsk cellforskning och genetik vid karolinska institutet kommer att dras in vid utgången av budgetåret 1976/77 i samband med att innehavaren avgår med pension. I likhet med universitetskanslersämbetet (UKÄ) anser jag det angeläget att forskningsorganisationen inom detta ämnesområde får en fast ställning och förordar att en tjänst som professor i medicinsk cellgenetik inrättas vid karolinska institutet den 1 juli 1977.

UKÄ och styrelsen för internationell utveckling (SIDA) har gemensamt föreslagit inrättande av en för docenten Yngve Hofvander personlig tjänst som professor i internationell barnhälsovård vid universitetet i Uppsala. Jag anser motiven för en tjänst i Uppsala inom detta område mycket väl grundade. Jag föreslår därför att en tjänst som professor i internationell barnhälsovård, personlig för Hofvander, inrättas vid universitetet i Uppsala den 1 juli 1977. Efter samråd med statsrådet Ullsten förordar jag att medel för tjänsten beräknas under detta anslag.

I likhet med UKÄ anser jag det välmotiverat att resurserna för forskning och forskarutbildning inom det mikrobiologiska området vid uni-

versitetet i Umeå förstärks med en tjänst som professor i immunologi. Jag delar vidare ämbetets uppfattning om immunologins ökande betydelse i kampen mot de reumatiska sjukdomarna. Jag förordar sålunda — i enlighet med UKÄ:s förslag — att en tjänst som professor i immunologi inrättas vid universitetet i Umeå den 1 juli 1977.

En förstärkning av resurserna för forskning och forskarutbildning i reumatologi är — som också betonats av riksdagen vid 1975/76 års riksmöte (jfr UbU 1975/76: 20, rskr 1975/76: 245) — ytterst angelägen. UKÄ har beträffande en tjänst som professor i reumatologi anfört att bl. a. frågan om de sjukvårdsmässiga förutsättningarna för placeringen av tjänsten måste utredas ytterligare, innan förslag kan läggas fram.

Jag förutsätter att universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) i sitt förslag till anslagsframställning för budgetåret 1978/79 redovisar ett sådant beslutsunderlag att riksdagen kan föreläggas förslag om inrättande av en tjänst som professor i reumatologi den 1 juli 1978.

Med stöd av riksdagens bemyndigande (jfr prop. 1966: 1 bil. 10 s. 361, SU 1966: 42, rskr 1966: 125) har regeringen föreskrivit dels att tjänsten som professor i medicinsk kemi vid universitetet i Göteborg ändras till tjänst som professor i medicinsk och fysiologisk kemi, dels att tjänsten som professor i rättspsykiatri vid karolinska institutet ändras till tjänst som professor i psykiatri, särskilt social- och rättspsykiatri. Regeringen har vidare föreskrivit dels att tjänsten som professor i teoretisk alkoholforskning vid karolinska institutet skall ledigförklaras med benämningen experimentell alkohol- och narkotikaforskning, dels att tjänsten som professor i obstetrik och gynekologi vid karolinska institutet, förenad med tjänst som överläkare vid Sabbatsbergs sjukhus, ledigförklaras med benämningen obstetrik och gynekologi, särskilt klinisk fortplantningslära, förenad med tjänst som överläkare vid karolinska sjukhuset. Statsrådet Troedsson har i propositionen 1976/77: 100 bil. 8 vid sin anmälan av förslagsanslaget Karolinska sjukhuset: Driftkostnader tagit upp medel för ifrågavarande tjänst som överläkare.

Jag förordar att benämningarna av ifrågavarande tjänster ändras i enlighet med vad jag nu har anfört.

I särskild skrivelse har UHÄ kommit in med förslag beträffande benämningarna av vissa högre tjänster i anatomi resp. histologi enligt följande sammanställning.

Tjänst ¹	Nuvarande benämning	Läroanstalt ²	Föreslagen benämning
P	anatomi	UUm	anatomi
P	histologi	UUm	histologi med cellbiologi
BP	anatomi	UL	biomekanik
BP	anatomi	UG	neuroanatomi

¹ P = tjänst som professor, BP = tjänst som biträdande professor

² UL = universitetet i Lund, UG = universitetet i Göteborg, UUm = universitetet i Umeå.

Riksdagen har (jfr prop. 1975: 1 bil. 10 s. 292, UbU 1975: 9, rskr 1975: 92) inte velat ta slutlig ställning till förslag om ett sammanhållet forskningsområde anatomi—histologi och förutsatt att eventuella ytterligare förslag om motsvarande förändringar i fråga om anatomi- och histologi professurer föregås av förnyade överväganden. UHÄ har mot bakgrund av riksdagens uttalande och med utgångspunkt i att anatomi och histologi utgör två skilda forskningsområden utarbetat förslag till ämnesbeskrivning för resp. tjänst.

Genom 69 § i universitetsförordningen har skapats förutsättningar för vederbörande myndigheter att för varje högre tjänst som blir vakant bl. a. pröva om tjänsten skall stå kvar med oförändrad benämning eller ändras för att inom ramen för befintliga resurser tillgodose en mer angelägen forskningsinriktning. Jag anser mot denna bakgrund att de förslag som UHÄ nu fört fram beträffande vissa tjänster inom områdena anatomi och histologi utgör en lämplig profilering av tjänsterna. Jag förordar att UHÄ:s förslag genomförs.

Tjänstemännens centralorganisation har i skrivelse föreslagit att en tjänst som professor i psykosocial arbetsmedicin inrättas vid karolinska institutet. Skrivelsen remissbehandlas f. n. Frågan om en tjänst som professor inom området får på sedvanligt sätt prövas av berörda myndigheter. I detta sammanhang bör erinras om att arbetsmiljöutredningen (S 1970: 35) i sitt slutbetänkande (SOU 1976: 1) Arbetsmiljölag föreslagit att omgivningshygieniska avdelningen vid statens naturvårdsverk omvandlas till ett laboratorium för miljömedicinska frågor och att detta laboratorium organisatoriskt anknyts till socialstyrelsen. Utredningens förslag beredes f. n. inom regeringskansliet.

MS-förbundet—Riksorganisation för neurologiskt sjuka och handikappade har anhållit att vissa ytterligare medel anvisas för forskning inom hjälpmedelsområdet vid universitetet i Lund.

Jag förutsätter att behovet av ytterligare insatser för sådan forskning på sedvanligt sätt får vägas mot andra angelägna önskemål inom ramen för befintliga resurser.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att jag — i enlighet med vad jag har anfört i det föregående under anslaget Utbildning för vårddyrken — beräknat vissa medel för den ökade läkarutbildningen vid karolinska institutet under förevarande anslag.

UKÄ har vidare begärt medel för merkostnader för inköp av försöksdjur. Merkostnaderna föranleds enligt ämbetet bl.a. av höjda foderpriser och övergång till inköp av kontraktsuppfödda och kvalitetskontrollerade djur. Statsmakterna har under flera år beviljat ökade anslag för att täcka merkostnader vid inköp av försöksdjur. Jag beräknar även i år ytterligare medel för detta ändamål. Jag tar också upp vissa medel för att i enlighet med UKÄ:s förslag öka insatserna för utbildning av den personal som arbetar med försöksdjur.

För en allmän förstärkning av basresurserna vid de medicinska fakulteterna beräknar jag vidare sammanlagt 600 000 kr. under detta anslag, varav 100 000 kr. avser förstärkning vid fysiologiska institutionen vid gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm.

Jag har vidare beräknat medel för ökad användning av datortid (+407 000 kr.).

I övrigt räknar jag under detta anslag inte med andra förändringar än sådana av automatisk natur. Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till $(174\,271\,000 + 6\,479\,000 =)$ 180 750 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att inrätta tjänster som professor i enlighet med vad jag har förordat,
2. bemyndiga regeringen att ändra benämningen av tjänster som professor i enlighet med vad jag har förordat,
3. till *Medicinska fakulteterna* för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 180 750 000 kr.

4.2.16 Odontologiska fakulteterna

1977/78 Förslag¹ 29 624 000

¹ Innevarande budgetår anvisas för ifrågavarande ändamål medel under anslagen Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal, Medicinska fakulteterna m. m.: Driftkostnader, Odontologiska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal, Odontologiska fakulteterna m. m.: Driftkostnader, Kostnader för datamaskintid och Extra utgifter vid universiteten m. m.

Detta anslag avses för odontologisk forskarutbildning och forskning vid karolinska institutet samt vid universiteten i Lund, Göteborg och Umeå.

Anslagsfördelning

Högskoleenhet	1976/77	Föredraganden (föreslagen ändring 1977/78)
Utgifter		
<i>Stockholms högskoleregion</i>		
Karolinska institutet	9 429 000	+ 581 000
<i>Lund/Malmö högskoleregion</i>		
Universitetet i Lund	5 459 000	+ 769 000
<i>Göteborgs högskoleregion</i>		
Universitetet i Göteborg	5 786 000	+ 161 000
<i>Umeå högskoleregion</i>		
Universitetet i Umeå	7 134 000	+ 305 000
	27 808 000	+1 816 000

Förslag till anslagsframställning har avgivits av universitetskanslers-ämbetet (UKÄ).

Ändringsförslagen innebär i korthet följande.

Ämne m.m. /tjänst m.m./ högskoleenhet ¹	Kostnad budgetåret 1977/78 (tkr.)	Anmärkningar
1. <i>Prisomräkning</i>	341	
2. <i>Löneomräkning</i>	835	
3. <i>Oral mikrobiologi</i>		
1 tjänst som biträdande professor, tillika övertandläkare, UL	210	Yrkande även under p. 4.2.6 (314 tkr.)
4. <i>Odontologisk teknologi</i>		
1 tjänst som professor, UL	5	Med samtidig indrag- ning av en tjänst som biträdande professor i odontologisk teknolo- gi. Yrkande även under p. 4.2.6 (8 tkr.)
5. <i>Parodontologi</i>		
2 tjänster som professor, UL, UUm	10	Med samtidig indrag- ning av två tjänster som biträdande pro- fessor i parodontologi. Yrkande även under p. 4.2.6 (16 tkr.)
6. <i>Resursförstärkningar i övrigt</i>		
6.1 Resurser för datorservice	110	
6.2 1 tjänst som forskarassistent, UG	103	
6.3 Allmän förstärkning av basresurser	100	
	1 714	

¹ UL = universitetet i Lund, UG = universitetet i Göteborg, UUm = universitetet i Umeå.

0-alternativet skulle enligt UKÄ leda till en total nedläggning av forskningsverksamheten inom vissa områden, få negativa konsekvenser för forskarrekruteringen samt ge forskningen försämrad service.

Föredraganden

Jag hänvisar inledningsvis till vad jag har anfört i det föregående om för högskolan gemensamma frågor.

I likhet med universitetskanslersämbetet (UKÄ) anser jag att en förstärkning av resurserna för utbildning och forskning inom området oral mikrobiologi är väl motiverad. Jag förordar nu — i överensstämmelse med UKÄ:s förslag — att en tjänst som biträdande professor inom detta område inrättas vid universitetet i Lund den 1 juli 1977.

UKÄ har — mot bakgrund av parodontologins, tandlossningssjukdomarnas, centrala ställning inom odontologisk forskning — föreslagit att samtliga innehavare av högre forskartjänster inom detta område skall få ställning som professor. UKÄ föreslår sålunda att tjänsterna som biträdande professor i parodontologi vid universiteten i Lund och Umeå omvandlas till tjänster som professor.

Jag biträder UKÄ:s förslag och förordar att en tjänst som professor

i parodontologi inrättas vid vart och ett av universiteten i Lund och Umeå den 1 juli 1977. Härvid bör de befintliga tjänsterna som biträdande professor i ämnet vid resp. läroanstalt dras in. Vid bifall till mitt förslag avser jag att i annat sammanhang föreslå regeringen att innehavarna av tjänsterna som biträdande professor, Jan Egelberg och Axel Bergenholtz, utses till innehavare av resp. tjänst som professor. Egelbergs och Bergenholtz' kompetens för tjänst som professor i parodontologi har vitsordats i sakkunnigutlåtanden.

Vid min anmälan i det föregående av anslaget Utbildning för vårdyrken har jag förordat att den odontologiska utbildnings- och forskningsverksamheten vid universitetet i Lund omorganiseras den 1 juli 1977. Jag delar UKÄ:s uppfattning att tjänsten som biträdande professor i protetik vid universitetet (jfr prop. 1975: 1 bil. 10 s. 297) i samband härmed bör omvandlas till tjänst som professor i odontologisk teknologi. Jag förordar sålunda att en tjänst som professor i odontologisk teknologi inrättas vid universitetet i Lund den 1 juli 1977. Härvid bör den befintliga tjänsten som biträdande professor i protetik dras in. Jag avser att i annat sammanhang föreslå regeringen att innehavaren av tjänsten som biträdande professor, Stig G:son Östlund, utses till innehavare av den nyinrättade tjänsten som professor i odontologisk teknologi. Östlunds kompetens för tjänsten har vitsordats i sakkunnigutlåtanden.

Med stöd av riksdagens bemyndigande (jfr prop. 1966: 1 bil. 10 s. 361, SU 1966: 42, rskr 1966: 125) har regeringen föreskrivit att tjänsten som professor i oral histopatologi vid universitetet i Lund ändras till tjänst som professor i oral patologi. Regeringen har vidare föreskrivit att tjänsten som professor i oral histopatologi vid universitetet i Umeå, vilken innehas av Gunnar Gustafson, ändras till tjänst som professor i oral patologi och att Gustafsons fullmakt ändras i enlighet härmed.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att jag — i enlighet med vad jag har anfört i det föregående under anslaget Utbildning för vårdyrken — under förevarande anslag beräknat dels vissa medel för den ökade tandläkarutbildningen vid karolinska institutet, dels vissa medel som innevarande budgetår anvisas under anslaget Odontologiska fakulteterna m. m.: Vissa tandvårdskostnader.

Med hänvisning till vad jag i det föregående har anfört beträffande förstärkning av basresurserna tar jag även upp ytterligare 100 000 kr. för detta ändamål.

Jag har även beräknat medel för en ökad användning av datortid (+93 000 kr.).

I övrigt räknar jag under detta anslag inte med andra förändringar än sådana av automatisk natur. Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag sålunda anslaget till $(27\,808\,000 + 1\,816\,000 =) 29\,624\,000$ kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att inrätta tjänster som professor i enlighet med vad jag har förordat,
2. till *Odontologiska fakulteterna* för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 29 624 000 kr.

4.2.17 Farmaceutiska fakulteten

1977/78 Förslag¹ 6 558 000

¹ Innevarande budgetår anvisas för ifrågavarande ändamål medel under anslagen Farmaceutiska fakulteten m.m.: Avlöningar till lärarpersonal, Farmaceutiska fakulteten m.m.: Driftkostnader, Kostnader för datamaskintid samt Extra utgifter vid universiteten m.m.

Detta anslag avses för farmaceutisk forskarutbildning och forskning vid universitetet i Uppsala.

Anslagsfördelning

Högskoleenhet	1976/77	Föredraganden (föreslagen ändring 1977/78)
Utgifter		
<i>Uppsala högskoleregion</i>		
Universitetet i Uppsala	6 319 000	+239 000

Förslag till anslagsframställning har avgivits av universitetskanslers-ämbetet (UKÄ).

Ändringsförslagen innebär i korthet följande.

Ämne m.m./tjänst m.m.	Kostnad budgetåret 1977/78 (tkr.)	Anmärkningar
1. <i>Prisomräkning</i>	175	
2. <i>Löneomräkning</i>	167	
3. <i>Biofarmaci</i>		
1 tjänst som biträdande professor	292	Yrkande även under p. 4.2.6 (146 tkr.)
4. <i>Resursförstärkningar i övrigt</i>		
Resurser för datorservice	40	
	674	

Beträffande en reduktion motsvarande alternativ 0 anför UKÄ, att hela minskningen måste hänföras till basresursdelen med en försämrad service till forskarutbildning och forskning som följd.

Föredraganden

Jag hänvisar inledningsvis till vad jag har anfört i det föregående om för högskolan gemensamma frågor.

Med stöd av riksdagens bemyndigande (jfr prop. 1966: 1 bil. 10 s. 361, SU 1966: 42, rskr 1966: 125) har regeringen föreskrivit att professuren i oorganisk och fysikalisk kemi vid universitetet i Uppsala ändras till professur i fysikalisk farmaceutisk kemi.

Jag har beräknat medel för en viss ökad användning av datortid (+ 8 000 kr.).

Under detta anslag räknar jag i övrigt inte med andra förändringar än sådana av automatisk natur. Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag sålunda anslaget till (6 319 000 + 239 000 =) 6 558 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Farmaceutiska fakulteten* för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 6 558 000 kr.

4.2.18 Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna

1977/78 Förslag¹ 135 952 000

¹ Innevarande budgetår anvisas för ifrågavarande ändamål medel under anslagen Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m.m.: Avlöningar till lärarpersonal, Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m.m.: Driftkostnader, Teknisk samt viss medicinsk och matematisk-naturvetenskaplig utbildning och forskning m. m. i Göteborg och Linköping, Kostnader för datamaskintid och Extra utgifter vid universiteten m.m.

Detta anslag avses för matematisk-naturvetenskaplig forskarutbildning och forskning vid universiteten i Stockholm, Uppsala, Lund, Göteborg och Umeå och vid Chalmers tekniska högskola samt för viss del av forskarutbildningen i informationsbehandling vid tekniska högskolan i Stockholm.

Anslagsfördelning

Högskoleenhet	1976/77	Föredraganden (föreslagen ändring 1977/78)
Utgifter		
<i>Stockholms högskoleregion</i>		
Universitetet i Stockholm	31 508 000	+ 1 237 000
<i>Uppsala högskoleregion</i>		
Universitetet i Uppsala	39 739 000	+ 1 769 000
<i>Lund/Malmö högskoleregion</i>		
Universitetet i Lund	30 440 000	+ 2 048 00
<i>Göteborgs högskoleregion</i>		
Universitetet i Göteborg	8 475 000	+ 704 000
Chalmers tekniska högskola	4 267 000	+ 135 000
<i>Umeå högskoleregion</i>		
Universitetet i Umeå	14 730 000	+ 1 194 000
	129 159 000	+ 7 087 000
Uppbördsmedel		
Avkastning från vissa fonder m. m.	281 000	+ 13 000
Nettoutgift	128 878 000	+ 7 074 000

Förslag till anslagsframställning har avgivits av universitetskanslers-
ämbetet (UKÄ).

Ändringsförslagen innebär i korthet följande.

Ämne m.m./tjänst m.m./ högskoleenhet ¹	Kostnad budgetåret 1977/78 (tkr.)	Anmärkningar
1. <i>Prisomräkning</i>	2 147	
2. <i>Löneomräkning</i>	3 981	
3. <i>Atmosfärens kemi</i> 1 tjänst som professor och 1 000 assistenttimmar, US	370	
4. <i>Ekotoxikologi</i> 1 tjänst som professor, UU	370	
5. <i>Etologi</i> 1 tjänst som professor m.m., US	498	Medel för en e.o. tjänst som professor m.m. utgår innevarande budgetår från anslaget Naturvetenskaplig forskning. Förste inne- havare av professuren E. Fabricius
6. <i>Termokemi</i> 1 tjänst som professor m.m., UL	616	Medel för en e.o. tjänst som professor m.m. utgår innevarande budgetår från anslaget Naturvetenskaplig forskning. Förste inne- havare av professuren S. Sunner
7. <i>Teoretisk fysik</i> 1 tjänst som professor, US	—	Omvandling av tjänst som forskardocent till personlig tjänst som professor för B. Laurent med samtidig reduktion av kursan- slag för forskarutbild- ning
8. <i>Resursförstärkningar i övrigt</i>		
8.1 Resurser för datorservice	1 870	780 tkr. motsvaras av medel som innevarande budgetår utgår från anslaget Kostnader för datamaskintid
8.2 6 tjänster som forskarassistent	619	
8.3 Allmän förstärkning av basresurser	2 000	
	12 471	

¹ US = universitetet i Stockholm, UU = universitetet i Uppsala, UL = uni-
versitetet i Lund.

I 0-alternativet föreslår UKÄ i första hand en kraftig reduktion av
de allmänna basresurserna.

Föredraganden

Jag hänvisar inledningsvis till vad jag har anfört i det föregående om för högskolan gemensamma frågor.

Regeringen har föreskrivit att professuren i botanik, särskilt fysiologi och anatomi, vid universitetet i Uppsala skall ledigförklaras med benämningen professor i fysiologisk botanik. Jag förordar att benämningen ändras i enlighet härmed.

Vid min beräkning av anslaget till de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna tar jag upp medel för de kostnader för en forskargrupp i termokemi vid universitetet i Lund som innevarande budgetår bestrids från anslaget Naturvetenskaplig forskning. I samband härmed förordar jag att en professor i termokemi inrättas vid universitetet i Lund den 1 juli 1977. Till förste innehavare av tjänsten bör förordnas Stig Sunner, som f. n. innehar en tjänst som extra ordinarie professor vid statens naturvetenskapliga forskningsråd.

Jag förordar — i enlighet med universitetskanslersämbetets (UKÄ) förslag — att en professor i fysik, personlig för forskardocenten Bertil Laurent, inrättas vid universitetet i Stockholm den 1 juli 1977. Merkostnaden vid tjänsten som professor får bestridas inom ramen för medlen för forskarutbildning.

Riksdagen uttalade vid 1975/76 års riksmöte att i Uppsala finns unika möjligheter till samarbete för ekologiskt inriktad toxikologi mellan universitetet, jordbrukets högskolor, statens livsmedelsverk och statens veterinärmedicinska anstalt och att detta bör beaktas särskilt vid bedömningen av framtida förslag om ökade resurser för toxikologisk forskning (UbU 1975/76: 20, rskr 1975/76: 245). UKÄ har i sitt förslag till anslagsframställning föreslagit att en professor i ekotoxikologi den 1 juli 1977 inrättas vid universitetet i Uppsala. Även jag anser att en förstärkning av resurserna för toxikologisk forskning i Uppsala med denna inriktning är motiverad och jag avser att vid prövningen av förslagen till anslagsframställning för budgetåret 1978/79 prioritera inrättandet av en professor i ekotoxikologi vid universitetet i Uppsala. Jag kommer att i annat sammanhang föreslå regeringen att uppdra åt universitets- och högskoleämbetet att i sitt förslag till anslagsframställning för budgetåret 1978/79 närmare utveckla hur samverkan mellan de berörda forskningsinstitutionerna skall utformas för att möjligheterna till ekologiskt inriktad toxikologi bäst skall kunna tas till vara.

Med hänvisning till vad jag har anfört vid min anmälan av gemensamma frågor för högskolan räknar jag med en förstärkning av basresurserna för forsknings- och forskarutbildningsorganisationen med 1 705 000 kr. Jag har också beräknat medel för en ökad användning av datortid (+ 773 000 kr.).

I övrigt räknar jag för nästa budgetår inte med andra förändringar än sådana av automatisk natur. Med hänvisning till sammanställningen

beräknar jag anslaget till (128 878 000 + 7 074 000 =) 135 952 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att inrätta tjänster som professor i enlighet med vad jag har förordat,
2. bemyndiga regeringen att ändra benämning av en tjänst som professor i enlighet med vad jag har förordat,
3. till *Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna* för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 135 952 000 kr.

4.2.19 Tekniska fakulteterna

1977/78 Förslag¹ 151 070 000

¹ Innevarande budgetår anvisas för ifrågavarande ändamål medel under anslagen Tekniska fakulteterna m.m.: Avlöningar till lärarpersonal, Tekniska fakulteterna m.m.: Driftkostnader, Teknisk samt viss medicinsk och matematisk-naturvetenskaplig utbildning och forskning m.m. i Göteborg och Linköping, Kostnader för datamaskintid och Extra utgifter vid universiteten m.m.

Anslaget avser forskning och forskarutbildning samt specialistutbildning inom tekniska ämnesområden vid tekniska högskolan i Stockholm, universiteten i Linköping och Lund, Chalmers tekniska högskola och högskolan i Luleå.

Anslagsfördelning

Högskoleenhet	1976/77	Föredraganden (föreslagen ändring 1977/78)
Utgifter		
<i>Stockholms högskoleregion</i>		
Tekniska högskolan i Stockholm	44 896 000	+ 1 454 000
<i>Uppsala högskoleregion</i>		
Universitetet i Uppsala	1 515 000	+ 23 000
<i>Linköpings högskoleregion</i>		
Universitetet i Linköping	13 354 000	+ 886 000
<i>Lund Malmö högskoleregion</i>		
Universitetet i Lund	28 504 000	+ 1 218 000
<i>Göteborgs högskoleregion</i>		
Chalmers tekniska högskola	47 201 000	+ 2 680 000
<i>Umeå högskoleregion</i>		
Högskolan i Luleå	8 922 000	+ 812 000
	144 392 000	+ 7 073 000
Uppbördsmedel		
Avkastning från vissa fonder m. m.	340 000	+ 55 000
Nettoutgift	144 052 000	+ 7 018 000

Förslag till anslagsframställning har avgivits av universitetskanslers-
ämbetet (UKÄ).

Ändringsförslagen innebär i korthet följande.

Ämne m.m./tjänst m.m./ högskoleenhet ¹	Kostnad budgetåret 1977/78 (tkr.)	Anmärkningar
1. <i>Prisomräkning</i>	2 075	
2. <i>Löneomräkning</i>	6 802	
3. <i>Utbyggnad av högskolan i Luleå</i>		
3.1 Ökning av anslaget till forskning och forskarutbildning	1 000	
3.2 4 tjänster som forskarassistent	413	
3.3 1 tjänst som professor i kommunal anläggningsmetodik		Principbeslut i anslut- ning till förslag om ut- bildning i samhälls- byggnadsteknik, jfr p. 4.2.4. Tjänst- terna föreslås bli in- rättade fr.o.m. 1978- 07-01 resp. 1979-07-01
3.4 1 tjänst som professor i restprodukt- teknik		
4. <i>Arbetsvetenskap</i>		
4.1 1 tjänst som professor i arbetsmiljö- teknik, UL	320	
4.2 1 tjänst som professor i industriell ergonomi, KTH	320	
4.3 1 tjänst som professor i industriell ergonomi, ULi	320	
4.4 1 tjänst som professor i arbets- organisation, CTH	320	
5. <i>Forskning m.m. rörande talöverföring</i> Medel för forskning vid institutionen för talöverföring, KTH	1 000	Ayser hittills av sty- relsen för teknisk ut- veckling finansierad forskning
6. <i>Ökade forskningsresurser i övrigt</i>		
6.1 1 tjänst som professor i medicinsk elektronik, CTH		Med indragning av en personlig professur i samma ämne vid nuvarande innehava- res avgång. Princip- beslut
6.2 1 tjänst som biträdande professor i biokemi, UL		Med indragning av en tjänst som universi- tetslektor. Förste innehavare K. Mos- bach
6.3 1 tjänst som biträdande professor i energiushållning, UL	240	
6.4 1 tjänst som biträdande professor i polymerers och polymera materials egenskaper, bearbetning och an- vändning, KTH	240	
6.5 1 tjänst som biträdande professor i vattenförsörjnings- och avloppsteknik, CTH	240	
6.6 Ökade forskningsanslag, CTH	500	
6.7 12 tjänster som forskarassistent	1 238	
22 <i>Riksdagen 1976/77. 1 saml. Nr 59</i>		

Ämne m.m./tjänst m.m./ högskoleenhet ¹	Kostnad budgetåret 1977/78 (tkr.)	Anmärkningar
7. <i>Resursförstärkningar i övrigt</i>		
7.1 Allmän förstärkning av basresurser	1 000	
7.2 Resurser för datorservice	1 480	
7.3 Kostnader för bibliotek, ULi och CTH	254	p. 4.2.21
	17 762	

¹ KTH = tekniska högskolan i Stockholm, ULi = universitetet i Linköping, UL = universitetet i Lund, CTH = Chalmers tekniska högskola.

Alternativ 0 skulle enligt UKÄ allvarligt försämra arbetsvillkoren för anställda forskare, lärare och övrig personal samt drabba de studerande i form av minskat och kvalitativt sämre kursutbud. Ett genomförande måste grundas på ett ingående planerings- och avvägningsarbete som UKÄ inte kan föregripa ens i huvuddrag. Ett sådant planeringsarbete måste i möjligaste mån syfta till att undvika åtgärder som på negativt sätt får spridningseffekter till andra områden och indirekt drabbar också andra aktiviteter än dem man avsett med besparingsåtgärderna.

Föredraganden

Jag hänvisar inledningsvis till vad jag har anfört i det föregående om för högskolan gemensamma frågor.

I det alltmer vidgade arbetsmiljöbegreppet innefattas såväl skydd mot fysiska och psykiska skador, som åtgärder för arbetstillfredsställelse och personlighetsutvecklande arbetsförhållanden. Arbetsmiljöproblemen är ofta av mycket sammansatt karaktär, vilket innebär att de måste bearbetas och lösas i samarbete mellan olika vetenskapliga discipliner. Under senare år har arbetsvetenskaplig forskning etablerats inom bl. a. samhällsvetenskaplig och medicinsk fakultet. En väsentlig förstärkning av den arbetsvetenskapliga forskningen är också Centrum för arbetslivsfrågor som riksdagen beslutade om vid 1975/76 års riksmöte (prop. 1975/76: 182, InU 1975/76: 46, rskr 1975/76: 405). Regeringen har beslutat att vid detta centrum inrätta bl. a. tre professurer i arbetsorganisation.

Vikten av att arbetsvetenskapen beaktas i den tekniska utbildningen har framhävts alltmer. Vid de tekniska högskolorna har i ökad utsträckning arbetsvetenskapliga moment förts in i utbildningen. En särskild forsknings- och utbildningsorganisation på detta område har byggts upp vid högskolan i Luleå. Jag anser att det är angeläget att den arbetsvetenskapliga forskningen och utbildningen byggs ut inom den tekniska sektorn. Vid utbyggnaden bör man dels se till den tekniska sektorns

särskilda behov, dels sträva efter att komplettera de resurser som finns på andra områden. Jag förordar därför att en tjänst som professor i arbetsmiljöteknik inrättas vid universitetet i Lund och knyts till tekniska fakulteten.

År 1967 inrättades vid Chalmers tekniska högskola (CTH) en personlig tjänst som professor i medicinsk elektronik (prop. 1967: 1 bil. 10 s. 276, SU 1967: 40, rskr 1967: 113). Jag föreslår att principbeslut nu fattas om att omvandla professuren till ordinarie tjänst vid den tidpunkt då innehavaren avgår med pension. Samtidigt bör en tjänst som biträdande professor i tillämpad elektronik dras in. Den vakantsattes i samband med att den personliga tjänsten inrättades.

Vid min anmälan av anslaget Utbildning för tekniska yrken har jag föreslagit att samhällsbyggnadsteknisk utbildning startas vid högskolan i Luleå. Jag erinrar om vad jag därvid har anfört om förslaget om att inrätta en professur i ämnet kommunal anläggningsmetodik den 1 juli 1978.

För att ta till vara den kunskap och de erfarenheter som teknologie doktorn John Olof Edström förvärvat bl. a. i sin yrkesverksamhet bör en personlig professur inrättas för honom vid tekniska högskolan i Stockholm. Professuren bör benämnas produktionsteknik, särskilt gruv- och stålindustri. Edström utnämndes år 1960 till professor i järnets metallurgi, en tjänst som han dock på grund av andra uppdrag aldrig tillträdde.

Regeringen har med stöd av riksdagens bemyndigande (jfr prop. 1966: 1 bil. 10 s. 361, SU 1966: 42, rskr 1966: 125) beslutat att benämning och inriktning av vissa professurer skall ändras i enlighet med följande sammanställning.

Nuvarande benämning	Läroanstalt ¹	Ny benämning m. m.
matematisk fysik	KTH	teoretisk fysik, särskilt materialteori
ångteknik	KTH	termisk energiteknologi
produktionsteknik	ULi	hopfogningsmekanik
textilmekanik	CTH	textilteknologi
uppvärmnings- och ventilationsteknik	KTH	oförändrad benämning med viss ändrad inriktning mot installationsteknik

¹ ULi = universitetet i Linköping, KTH = tekniska högskolan i Stockholm, CTH = Chalmers tekniska högskola.

Regeringen har vidare föreskrivit att professuren i textilkemi vid CTH skall ledigförklaras som professur i polymerteknologi. Jag förordar att benämningen ändras på detta sätt.

Vidare avser jag att i annat sammanhang föreslå regeringen att en

befintlig tjänst som universitetslektor i biokemi vid tekniska fakulteten vid universitetet i Lund omvandlas till tjänst som biträdande professor i samma ämne. Lektoratets nuvarande innehavare Klaus Mosbach bör utses till förste innehavare av tjänsten. Mosbachs kompetens för tjänsten har styrkts i sakkunnigutlåtanden.

Från den 1 januari 1977 har inrättats ytterligare tjänster som professor vid högskolan i Luleå (jfr prop. 1975/76: 100 bil. 10 s. 363). Jag har vid medelsberäkningen räknat kostnader för helt budgetår för dessa tjänster fr. o. m. 1977/78.

CTH har haft ansvaret för uppbyggnaden av rymdobservatoriet på Råö. Våren 1976 slutfördes detta arbete. Observatoriet är även internationellt sett en förstklassig forskningsresurs. Det är därför enligt min mening angeläget att det kan utnyttjas effektivt. Jag har vid min medelsberäkning beaktat behovet av att för detta ändamål förstärka forskningskapaciteten vid CTH.

Jag har också räknat medel för en allmän förstärkning av basresurserna för forskning (+700 000 kr.) samt för en ökad användning av datortid (+629 000 kr.).

I övrigt räknar jag under detta anslag inte med andra förändringar än sådana av automatisk natur. Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till $(144\,052\,000 + 7\,018\,000 =)$ 151 070 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att inrätta tjänster som professor i enlighet med vad jag har förordat,
2. bemyndiga regeringen att ändra benämning av tjänst som professor i enlighet med vad jag har förordat,
3. till *Tekniska fakulteterna* för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 151 070 000 kr., varav 2 645 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

4.2.20 Vissa kostnader i samband med högskolereform

1975/76 Utgift	5 661 000
1976/77 Anslag	11 270 000
1977/78 Förslag	15 470 000

Från detta anslag bestrids kostnader för dels vissa förberedelser för den av riksdag och regering beslutade högskolereformen (prop. 1975: 9, UbU 1975: 17, rskr 1975: 179) — nämligen för uppläggning av centralt antagningssystem, utveckling av informationssystem avseende studerande och studieresultat, åtgärder inför omläggning av läroanstalternas ekonomiadministrativa rutiner samt information om högskolereformen

— dels stöd- och innovationsåtgärder avseende grundläggande högskoleutbildning.

Universitetskanslersämbetet

Vissa utgiftsändamål, som är särskilt förknippade med de principiellt nya dragen i den reformerade högskolan, bör även under den nya högskolans första år hållas samman under ett anslag i statsbudgeten. Förevärande anslag bör av denna anledning finnas kvar under budgetåret 1977/78.

Ändamål	1976/77 (tkr.)	Förändring till 1977/78 (tkr.)		Anmärkningar
		Universi- tetskans- lersäm- betet	Föredra- ganden	
Uppläggning av centralt antagnings-system	1 600	— 1 600	— 1 600	
Utveckling av informationssystem avseende studerande och studieresultat	400	— 400	of.	Medel för ändamålet yrkas under anslaget Universitets- och högskoleämbetet: Förvaltningskostnader
Omläggning av ekonomiadministrativa rutiner	200	— 200	— 200	
Information om högskolereformen	3 600	— 3 600	— 1 000	Medel för ändamålet yrkas under anslagen Universitets- och högskoleämbetet: Förvaltningskostnader och Regionstyrelserna för högskoleutbildning
Stöd- och innovationsåtgärder	5 470	+ 2 500	of.	
Fackspråklig utbildning		+ 500	—	
Språkpedagogiskt centrum		+ 340	—	
Forskningsanknytning av grundläggande högskoleutbildning		+ 10 000	} + 7 000	
Planering och förberedelser inför temaorienterad forskning i Linköping		+ 1 277		
	11 270	+ 8 817	+ 4 200	

Föredraganden

Under detta anslag har för innevarande budgetår förts upp medel om 11 270 000 kr. för dels förberedelser inför högskolereformen, dels stöd-

och innovationsåtgärder för grundläggande högskoleutbildning.

Den 1 juli i år träder högskolereformen i kraft. Vissa av de förberedelseåtgärder inför reformen som f. n. bekostas från detta anslag skall då vara slutförda. I likhet med universitetskanslersämbetet anser jag att medel fortsättningsvis bör anvisas under detta anslag för vissa andra aktiviteter som kommer att fortsätta under nästa budgetår och som har direkt sammanhang med reformen. Sålunda beräknar jag medel för fortsatt information om högskolan. Sådan information är viktig bl. a. med tanke på grupper som genom det vidgade tillträdet till högskolan nu kommer att få möjlighet till högskolestudier.

Jag har vidare beräknat medel för stöd- och innovationsåtgärder för högskoleutbildningen.

Vid min anmälan i det föregående av vissa gemensamma frågor för högskolan tog jag bl. a. upp frågan om högskoleutbildningens forskningsanknytning och redogjorde för min syn på hur denna kan främjas. Jag berörde därvid också de förslag om temaorienterad forskning som på regeringens uppdrag har utarbetats vid universitetet i Linköping. Under detta anslag har jag beräknat 7 milj. kr. för dessa ändamål. Härunder har jag beräknat 1 milj. kr. för temaorienterad forskning i Linköping. Medlen bör disponeras regionvis av regionstyrelserna enligt följande sammanställning.

Högskoleregion	Belopp (tkr.)
Stockholm	750
Uppsala	1 250
Linköping	1 750
Lund/Malmö	1 250
Göteborg	1 000
Umeå	1 000
	7 000

Med hänvisning i övrigt till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Vissa kostnader i samband med högskolereform* för budgetåret 1977/78 anvisa ett förslagsanslag av 15 470 000 kr.

4.2.21 Vetenskapliga bibliotek: Avlöningar

1975/76 Utgift	52 375 062
1976/77 Anslag	55 483 000
1977/78 Förslag	60 000 000

Från detta anslag bestrids lönekostnader vid kungl. biblioteket, statens psykologisk-pedagogiska bibliotek, universitetsbiblioteken i Uppsala, Lund, Göteborg och Umeå samt biblioteken vid universitetet i Stock-

holm, karolinska institutet och tekniska högskolan i Stockholm. Från anslaget bestrids vidare lönekostnader för biblioteksverksamheten vid högskolorna i Växjö, Karlstad, Örebro och Luleå. Medel för motsvarande verksamhet vid universitetet i Linköping och Chalmers tekniska högskola anvisas innevarande budgetår under resp. anslaget Teknisk samt viss medicinsk och matematisk-naturvetenskaplig utbildning och forskning m. m. i Göteborg och Linköping samt anslaget Grundläggande humanistisk, samhällsvetenskaplig och matematisk-naturvetenskaplig utbildning i Linköping.

Från de till kungl. biblioteket anvisade medlen bestrids kostnaderna för forskningsbiblioteksrådet, som är ett organ för samråd i frågor av gemensamt intresse för de vetenskapliga biblioteken.

I följande sammanställning redovisas personal vid de vetenskapliga biblioteken och belopp som hänför sig till denna personal.

	1976/77	Beräknad ändring 1977/78	
		Myndigheterna	Föredraganden
Personal			
Bibliotekarier	147	+ 17	} + 6
Övrig personal	612	+ 36	
	759	+ 53	+ 6
Anslag			
Kungl. biblioteket	13 447 000	— 604 000	} — 3 600 000
därav engångsutgifter		(+ 692 000)	
Statens psykologisk-pedagogiska bibliotek	781 000	+ 445 000	} + 122 000
Universitetsbiblioteken			
m. fl. bibliotek	(41 255 000)	(+ 9 956 000)	} + 7 995 000
Universitetet i			
Stockholm	366 000	+ 4 783 000	
Karolinska institutet	2 931 000	+ 319 000	
Tekniska högskolan i			
Stockholm	3 128 000	+ 433 000	
Universitetet i			
Uppsala	10 637 000	+ 1 335 000	
Lund	10 489 000	+ 1 029 000	
Göteborg	7 921 000	+ 950 000	
Umeå	3 937 000	+ 634 000	
Högskolan i			
Luleå	493 000	+ 179 000	
Växjö	337 000	+ 10 000	
Karlstad	494 000	+ 100 000	
Örebro	522 000	+ 184 000	
	55 483 000	+ 9 797 000	+ 4 517 000

Förslag till anslagsframställning har avgivits av riksbibliotekarien, styrelsen för statens psykologisk-pedagogiska bibliotek och universitetskanslersämbetet.

Ändringsförslagen för nästa budgetår innebär i korthet följande.

Bibliotek/ändamål	Kostnad budgetåret 1977/78 (tkr.)	Anmärkningar
<i>Kungl. biblioteket</i>		
1. Minskning av medel för biblioteks- service åt universitetet och Latin- amerika-institutet i Stockholm vilka i fortsättningen skall beräknas under universitetet i Stockholm	—4 168	
2. Förstärkning av resurser för centrala uppgifter inom bibliografi och ADB	605	Därav engångsutgifter 260 000 kr.
3. Förstärkning av bokvårds-, handskrifts-, kart- och planschavdelningarna samt låneexpeditionen	825	
4. 1 tjänst som intendent vid nationalfonoteket	97	
5. Medelsanvisning för statens biblioteksdepå	142	
6. Medelsanvisning för mikrofilmning av svenska dagstidningar	450	
7. Utbildning av personal	350	
8. Förstärkning av forskningsbiblioteks- rådets resurser	432	Engångsanslag
9. Vissa ersättningar	95	
10. Löneomräkning	568	
<i>Statens psykologisk-pedagogiska bibliotek</i>		
11. Allmän förstärkning, bl. a. för dokumentationsverksamhet	400	
12. Löneomräkning	45	
<i>Universitetsbiblioteken m. fl. bibliotek¹</i>		
13. Medel som tidigare beräknats under kungl. biblioteket åt universitetet i Stockholm för biblioteksservice	4 168	
14. Allmän förstärkning, US, KTH, UU, UL, UG, UUm	2 328	
15. 1 tjänst som bibliotekarie för biblioteksverksamheten vid Huddinge sjukhus, KI	83	
16. Fortsatt uppbyggnad av personal- organisationen, HLå	150	
17. Löneomräkning	3 227	
	9 797	

¹ US = universitetet i Stockholm, KTH = tekniska högskolan i Stockholm, UU = universitetet i Uppsala, UL = universitetet i Lund, UG = universitetet i Göteborg, UUm = universitetet i Umeå, KI = karolinska institutet, HLå = högskolan i Luleå.

0-alternativet skulle innebära bl. a. en nedskärning av öppethållandet och därmed en minskning av bibliotekens servicekapacitet gentemot forskare och studerande. Särskilt hårt skulle förvärvsarbete drabbas, då de för sina studier behöver ha tillgång till läsesalar under helger och kvällstid.

Organisationskommittén för Stockholms högskoleregion

Organisationskommittén för Stockholms högskoleregion (H 75-S) har föreslagit att ansvaret för litteraturservice till universitetet i Stockholm förs över från kungl. biblioteket till universitetet. Kommitténs förslag har tagits upp i kungl. bibliotekets resp. universitetets i Stockholm och universitetskanslersämbetets förslag till anslagsframställning.

H 75-S har vidare föreslagit att förhandlingar tas upp om ett inordnande av Vetenskapsakademiens bibliotek i universitetets bibliotek.

Föredraganden

Kungl. biblioteket (KB) skall enligt sin instruktion (1965:733) inom de ämnesområden och i den omfattning som regeringen bestämmer dels vara lokalt forskningsbibliotek, dels svara för biblioteksservice åt universitetet i Stockholm. Dessa uppgifter fullgör KB f. n. för humanistiska, samhällsvetenskapliga och i viss utsträckning juridiska ämnesområden. Sedan år 1971 finns inom universitetet som särskild organisatorisk enhet Stockholms universitets bibliotek. Personalen vid detta är i dag i huvudsak uppförd på KB:s personalförteckning.

I prop. 1975: 9 (s. 545) uttalade min företrädare att den del av KB som avser service till utbildning och forskning så långt möjligt borde inordnas i högskolans biblioteksorganisation. Riksdagen hade ingen erinran mot detta.

Gränsdragningen mellan KB och universitetsbiblioteket har utretts av organisationskommittén för Stockholms högskoleregion (U 1975: 10, H 75-S). I samråd med biblioteks- och dokumentationssamverkanskommittén (U 1975: 06, BIDOK) har kommittén föreslagit att universitetet i Stockholm fr. o. m. budgetåret 1977/78 får det fulla ansvaret för den vetenskapliga litteraturförsörjningen till utbildning och forskning vid universitetet och att universitetet samtidigt övertar personalansvaret för den personal som f. n. är placerad vid dess och Latinamerika-institutets bibliotek. H 75-S föreslår också att universitetet tillförs den medelsförstärkning för bokinköp och bokbindning som den ändrade uppgiftsfördelningen mellan KB och universitetet motiverar och det antal tjänster som krävs för de utökade uppgifterna. I utredningen som låg till grund för förslagen förutsattes att dessa resursförstärkningar i varje fall till en del skulle åstadkommas genom omfördelning av resurser som KB f. n. disponerar.

Den centrala organisationskommittén för högskolereformen har tillstyrkt förslagen och förordat att handlingarna i ärendet överlämnas till berörda myndigheter för att tas i beaktande i anslagsframställningarna för budgetåret 1977/78.

Riksbibliotekarien anför i sitt förslag till anslagsframställning att KB till följd av den föreslagna uppgiftsfördelningen helt kan lägga ned

bevakningen av den utländska litteraturen på vissa områden, nämligen juridik samt vissa samhällsvetenskapliga och språkvetenskapliga ämnen. Detta skulle i dag motsvara 202 000 kr. för löner och 125 000 kr. för bokinköp. Anslag av denna storlek bör tillföras universitetet. Övriga ämnesområden bör enligt riksbibliotekarien såväl KB som universitetsbiblioteket bevaka framdeles.

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) förordar i sitt förslag till anslagsframställning att universitetsbibliotekets resurser förstärks dels genom en omfördelning enligt riksbibliotekariens förslag, dels genom ytterligare anslagsökningar. UKÄ anför vidare att frågan om ytterligare omfördelningar av bibliotekens resurser inte kan prövas slutligt förrän statsmakterna på basis av BIDOK:s förslag tagit ställning till KB:s framtida uppgifter.

Jag vill först konstatera att frågan om avgränsning mellan KB och universitetsbiblioteket främst berör förvärv och hållande av utländsk vetenskaplig litteratur. KB:s uppgift att mottaga och bevara det svenska trycket berörs inte i detta sammanhang. Frågan om det svenska trycket och pliktleveranser av detta berörs i massmedieutredningens (Ju 1970: 59) arbete. Jag har vidare efter bemyndigande av regeringen tillkallat en särskild utredare som skall se över frågan om pliktleveransernas omfattning m. m. Detta är en för de vetenskapliga biblioteken viktig fråga. Utredaren skall enligt direktiven arbeta snabbt.

Jag anser att principförslaget från H 75-S att universitetet i Stockholm skall svara för litteraturförsörjningen till utbildning och forskning vid universitetet väl överensstämmer med uttalandet i prop. 1975: 9 och ansluter mig till det. På sikt bör det alltså ankomma på i första hand universitetsbiblioteket att förvärva och hålla den litteratur det här är fråga om.

F. n. råder viss oklarhet om KB:s framtida uppgifter. Dessa kommer att fastställas på grundval av BIDOK:s kommande förslag. I avvaktan på dem bör den slutliga överföringen av uppgifter till universitetsbiblioteket enligt vad jag nyss anförde anstå. Inför budgetåret 1977/78 bör endast överföras ansvaret för de ämnesområden som riksbibliotekarien bedömer att KB inte längre bör bevaka. Jag förutsätter att KB t. v. svarar för biblioteksservice åt universitetet för övriga ämnesområden i samma utsträckning som hittills.

Resurser motsvarande de ämnesområden för vilka ansvaret enligt vad jag har anfört fr. o. m. budgetåret 1977/78 kommer att vila på universitetet bör samtidigt föras över i enlighet med riksbibliotekariens förslag. Frågan om ytterligare överföringar från KB bör, som också UKÄ har anfört, anstå tills KB:s framtida uppgifter har fastställts.

Jag förordar vidare att den personal som f. n. är placerad vid universitetsbiblioteket och vid Latinamerika-institutets bibliotek fr. o. m. budgetåret 1977/78 förs upp på universitetets personalförteckning.

I prop. 1973: 1 (bil. 10 s. 393) förordade föredraganden att den svenska dagspressen skulle mikrofilm. En särskild kommitté, *tidningsfilmningskommittén* (U 1973: 07), tillkallades för att utarbeta detaljförslag. Kommittén lade våren 1975 fram rapporten (DsU 1975: 4) Dagspress på mikrofilm. Tidningsfilmningens omfattning och organisation m. m. Rapporten har remissbehandlats. Kommittén lade vidare i december 1976 fram ytterligare förslag i rapporten (DsU 1976: 14) Dagspress på mikrofilm. Filmning, arkivering, läsning. Under kommitténs ledning har sedan budgetåret 1973/74 utförts s. k. skyddsfilmning av vissa tidningar som riskerar att förstöras.

Förslagen har delvis samband med andra aktuella biblioteksfrågor, bl. a. med dem som behandlas av BIDOK. Jag avser att senare, när kommitténs andra rapport har remissbehandlats och då större klarhet har vunnits även i andra biblioteksfrågor, ta upp kommitténs olika förslag i ett sammanhang. I avvaktan på ställningstagandena till förslagen kommer jag att under anslaget Vetenskapliga bibliotek: Bokinköp m. m. förorda att medel anvisas för skyddsfilmning även för budgetåret 1977/78.

Jag vill i detta sammanhang erinra om två frågor som jag anmälde i prop. 1976/77: 100 (bil. 12). Under anslaget Bidrag till Vetenskapsakademien (s. 389) tog jag upp frågan om *Vetenskapsakademiens bibliotek*. Jag anförde därvid att jag senare ämnade föreslå regeringen att uppdra åt statens förhandlingsnämnd att förhandla med akademien om ett inordnande av dess bibliotek från budgetåret 1978/79 i universitetsbiblioteket i Stockholm. Regeringen har genom beslut den 20 januari 1977 lämnat detta uppdrag.

Vidare anmälde jag under anslaget Naturvetenskapliga forskningsrådet m. m. (s. 369) att regeringen hade uppdragit åt universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) att låta utreda huvudmannaskap m. m. för *AB Atomenergibibliotek* i Studsvik. Utredningen skall inriktas på att förslagen skall kunna genomföras under budgetåret 1977/78. Hur de kostnader som kan uppstå vid ett eventuellt överförande till högskoleorganisationen skall täckas får prövas i ett senare sammanhang. Regeringen bör kunna medge överskridande av berörda anslag under utbildningsdepartementets huvudtitel under förutsättning att motsvarande medel hålls inne under industridepartementets huvudtitel, där medel för biblioteket för budgetåret 1977/78 preliminärt har beräknats.

Utbyggnaden av högskoleutbildningen kommer att ställa ökade krav på de vetenskapliga biblioteken. Bl. a. kommer biblioteken att få en uppgift som centrala bibliotek inom de nya högskoleregionerna. För att möta dessa nya krav räknar jag under detta anslag med vissa förstärkningar (+ 600 000 kr.). Jag beräknar en viss resursförstärkning av anslaget till statens psykologisk-pedagogiska bibliotek.

I övrigt räknar jag under detta anslag inte med andra förändringar än

sådana av automatisk natur. Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Vetenskapliga bibliotek: Avlöningar* för budgetåret 1977/78 anvisa ett förslagsanslag av 60 000 000 kr.

4.2.22 *Vetenskapliga bibliotek: Bokinköp m. m.*

1975/76 Utgift	22 335 466	Reservation	851 531
1976/77 Anslag	25 178 000		
1977/78 Förslag	30 139 000		

Från detta anslag bestrids kostnaderna för bokinköp m. m. vid kungl. biblioteket, statens psykologisk-pedagogiska bibliotek, universitetsbiblioteken i Uppsala, Lund, Göteborg och Umeå samt biblioteken vid universitetet i Stockholm, karolinska institutet och tekniska högskolan i Stockholm. Från anslaget bestrids vidare kostnader för bokinköp m. m. för biblioteksverksamheten vid högskolan i Luleå. Medel för motsvarande kostnader för verksamheten vid universitetet i Linköping och Chalmers tekniska högskola anvisas innevarande budgetår under resp. anslaget Teknisk samt viss medicinsk och matematisk-naturvetenskaplig utbildning och forskning m. m. i Göteborg och Linköping och anslaget Grundläggande humanistisk, samhällsvetenskaplig och matematisk-naturvetenskaplig utbildning i Linköping.

Förslag till anslagsframställning har avgivits av riksbibliotekarien, styrelsen för statens psykologisk-pedagogiska bibliotek och universitetskanslersämbetet.

Ändringsförslagen framgår av följande sammanställning.

	1976/77	Beräknad ändring 1977/78	
		Myndigheterna	Föredraganden
Kungl. biblioteket	5 344 000	+2 359 000	+ 612 000
därav engångsutgifter	(300 000)	(+1 150 000)	(of.)
Statens psykologisk-pedagogiska bibliotek	300 000	+ 274 000	+ 58 000
Universitetsbiblioteken			
m. fl. bibliotek	16 469 000	+4 629 000	+2 591 000
Till regeringens disposition	3 065 000	+1 700 000	+1 700 000
	25 178 000	+8 962 000	+4 961 000

Myndigheterna

Forskningsbiblioteksrådet har sedan år 1968 fört prisstatistik vid ett antal vetenskapliga bibliotek i syfte att mäta prishöjningarna på den från utlandet förvärvade litteraturen. Rådet framhåller att medelprishöjningen, i vad avser periodisk litteratur uppgår till 16 procent medan prishöjningar för kommersiell bokbindning uppgår till 10 procent. Tillsam-

mans utgör det en kostnadshöjning på ca 14,5 procent. Under lång tid har litteraturproduktionen ökat med mellan 10 och 15 procent per år. Mot bakgrund härav föreslår rådet en uppräknig av anslaget till bokinköp med 21 procent som kompensation för merkostnader för biblioteken för nämnda procentuella höjningar.

Ändringsförslagen för nästa budgetår innebär i korthet följande.

Bibliotek/ändamål	Kostnad budgetåret 1977/78 (tkr.)	Anmärkningar
<i>Kungl. biblioteket</i>		
1. Uppräkning p. g. a. ökad litteraturproduktion	127	
2. Kostnader för tidningsfilmning m. m. för Svenska tidningsavdelningen	1 460	Därav engångsutgifter 900 000 kr.
3. ADB-kostnader för bibliografisk verksamhet	250	Engångsutgifter
4. Minskning av medel för bokinköp	—125	Verksamheten övertas av universitetsbiblioteket i Stockholm
5. Övriga uppgifter inom biblioteket	65	
6. Pris- och löneomräkning	582	
<i>Statens psykologisk-pedagogiska bibliotek</i>		
7. Allmän förstärkning	216	
8. Pris- och löneomräkning	58	
<i>Universitetsbiblioteken m. fl. bibliotek¹</i>		
9. Allmän förstärkning av resurserna för bokinköp, US, KI, KTH, UU, UL, UG, UUm	1 498	
10. Medel för bokinköp vid universitetet i Stockholm motsvarande dem som tidigare anvisats via kungl. biblioteket	125	
11. Fortsatt uppbyggnad av biblioteksverksamheten vid Huddinge sjukhus, KI	100	
12. Fortsatt uppbyggnad av biblioteksverksamheten, Lå	250	
13. Kostnader för fortsatt drift av det datorbaserade informations-systemet LIBRIS	1 700	
14. Pris- och löneomräkning	2 656	
	8 962	

¹ US = universitetet i Stockholm, KI = karolinska institutet, KTH = tekniska högskolan i Stockholm, UU = universitetet i Uppsala, UL = universitetet i Lund, UG = universitetet i Göteborg, UUm = universitetet i Umeå, Lå = högskolan i Luleå.

0-alternativet skulle i första hand gå ut över inköpen av utländsk litteratur. Därmed skulle interurbanlånen sannolikt öka i omfattning med påföljd att personal måste överföras till låneverksamheten. Bibliotekens servicekapacitet inom andra områden skulle därigenom försämrats. Ett

i jämförelse med nuläget ökat antal böcker skulle förbli obundna, vilket skulle medföra en ökad förslitning av böckerna.

Föredraganden

Jag anser att det vid beräkning av medel för bokinköp är viktigt att beakta såväl den — jämfört med andra kostnadsökningar — högre prisökningen för böcker och tidskrifter som den ständigt ökande litteraturproduktionen. Den uppräknig av anslaget som jag förordar bör även medge ökat utrymme för bokinköp.

Under posten Till regeringens disposition har jag beräknat medel för fortsatt skyddsfilmning av dagstidningar i enlighet med vad jag anförde under anslaget Vetenskapliga bibliotek: Avlöningar. Under samma anslagspost har jag vidare beräknat medel för försöksverksamheten med ett datorbaserat informationssystem för bibliotek, LIBRIS (+1 700 000 kr.).

Vid anslagsberäkningen har jag vidare beaktat den resursomfördelning mellan kungl. biblioteket och Stockholms universitets bibliotek som jag förordade vid min anmälan av anslaget Vetenskapliga bibliotek: Avlöningar.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Vetenskapliga bibliotek: Bokinköp m. m.* för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 30 139 000 kr.

4.2.23 Högskoleförvaltningarna

1975/76 Utgift ¹	63 879 595
1976/77 Anslag ¹	66 502 000
1977/78 Förslag	87 871 000

¹ Anslaget Förvaltningarna vid universiteten m. m.

Från anslaget bestrids innevarande budgetår utgifter huvudsakligen för personal och expenser vid förvaltningarna vid nuvarande universiteten i Uppsala, Lund, Göteborg, Stockholm och Umeå, karolinska institutet, tekniska högskolan i Stockholm samt högskolan i Luleå.

I fråga om universitetet i Linköping och Chalmers tekniska högskola bestrids från anslaget kostnader för arvoden till vissa ledamöter i tjänsteförslagsnämnd och till ledamöter i konsistorium och utbildningsnämnd i anledning av försöksverksamhet med nya samarbetsformer vid universiteten m. m. För sistnämnda högskoleenheter i övrigt och för de andra enheter som föreslås ingå i den nya högskoleorganisationen har medel motsvarande dem som för innevarande budgetår har anvisats för förvaltningsändamål beräknats under anslagen i det föregående till grundläggande utbildning samt till forskning och forskarutbildning.

Anslagsfördelning

Högskoleenhet	1976/77	Beräknad ändring 1977/78 Föredraganden
<i>Stockholms högskoleregion</i>		
Universitetet i Stockholm	11 642 000	+ 1 505 000
Tekniska högskolan	6 427 000	+ 761 000
Karolinska institutet	4 787 000	+ 576 000
Högskolan för lärarutbildning	—	+ 774 000
<i>Uppsala högskoleregion</i>		
Universitetet i Uppsala	10 666 000	+ 1 687 000
Högskolan i Eskilstuna/Västerås	—	+ 309 000
Högskolan i Falun/Borlänge	—	+ 325 000
Högskolan i Gävle/Sandviken	—	+ 239 000
Högskolan i Örebro	612 000	+ 630 000
<i>Linköpings högskoleregion</i>		
Universitetet i Linköping	86 000	+ 627 000
Högskolan i Jönköping	—	+ 369 000
<i>Lund/Malmö högskoleregion</i>		
Universitetet i Lund	12 551 000	+ 1 910 000
Högskolan i Kalmar	—	+ 391 000
Högskolan i Kristianstad	—	+ 294 000
Högskolan i Växjö	732 000	+ 568 000
<i>Göteborgs högskoleregion</i>		
Universitetet i Göteborg	7 620 000	+ 1 488 000
Chalmers tekniska högskola	155 000	+ 89 000
Högskolan i Borås	—	+ 253 000
Högskolan i Karlstad	591 000	+ 615 000
<i>Umeå högskoleregion</i>		
Universitetet i Umeå	6 363 000	+ 1 105 000
Högskolan i Luleå	2 174 000	+ 513 000
Högskolan i Sundsvall/Härnösand	—	+ 353 000
Högskolan i Östersund	—	+ 291 000
Till universitets- och högskoleäm-		
betets disposition	—	+ 389 000
System för studiedokumentation		
och lokal antagning	2 620 000	+ 5 308 000
Reglering av staterna för redovis-		
ningscentralerna m. m.	1 000	of
	67 027 000	+21 369 000
<i>Uppbördsmedel</i>		
Avkastning från vissa fonder vid		
universitetet i Stockholm	525 000	of
Nettoutgift	66 502 000	+21 369 000

Myndigheterna

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) framhåller att dess anslagsframställning närmast bör ses som en kostnadsberäkning som på vissa punkter kompletterar de förslag som lämnas av de regionala organisationskommittéerna för högskolereformen. UKÄ:s ändringsförslag (+18 683 000 kr.) innebär i korthet följande.

1. Pris- och löneomräkning m. m. 5 183 000 kr.
2. Medel för de lokala pedagogiska utvecklingsenheterna vid läroanstalterna, för vilka ändamål kostnaderna innevarande budgetår bestrids från anslaget till forskning och utvecklingsarbete för högskoleutbildningen m. m. bör anvisas under detta anslag (+2 500 000 kr.).
3. Utbyggnad av personalorganisationen vid högskolan i Luleå (+200 000 kr.).
4. Lönekostnader för personalutveckling och personalomsorg samt personaladministration (+2 000 000 kr.).
5. Medel för system för studiedokumentation och lokal antagning (+7 000 000 kr.).
6. Medel för samarbete mellan högskolorna och folkbildningsorganisationerna (+800 000 kr.).
7. Lönekostnader för uppbyggnad av internationella sekretariat (+1 000 000 kr.).

Centrala organisationskommittén för högskolereformen har med tillstyrkan överlämnat förslag från de regionala organisationskommittéerna om förstärkta resurser, främst personal. Förslagen innebär i korthet att drygt 180 tjänster skall inrättas budgetåren 1977/78 och 1978/79. 130 av dessa tjänster föreslås inrättade budgetåret 1977/78, vartill kommer kostnader för extra arbetskraft och expenser (+ 18 000 000 kr.).

Föredraganden

Vid mina beräkningar av detta anslag har jag förutom medel för löne- och prisomräkning av nuvarande förvaltningsanslag beaktat bl. a. behovet av ytterligare medel för ersättningar till ledamöter i högskoleenheternas styrelser och linjenämnder.

Vidare har jag tagit upp medel för närmare ett sextiotall nya tjänster. Härvid har jag särskilt beaktat behovet av dels kompletterande basresurser för de nya högskoleenheterna, dels förstärkta resurser för den lokala antagningen och för verksamheten vid linjenämnder. Det bör här framhållas att vid samtliga de läroanstalter som i enlighet med mina förslag i det föregående kommer att ingå i de nuvarande eller nybildade högskoleenheterna f. n. finns inte obetydliga förvaltningsresurser, för vilka medel för nästa budgetår har beräknats under anslagen till grundutbildning samt forskarutbildning och forskning. Vid beräkningen av personalbehovet inom förvaltningsadministrationen har utgångspunkten självfallet varit att åstadkomma en personaltäthet som ger erforderlig kvalitet på verksamheten och svarar mot arbetsbelastningen. Skulle det likväl efter den närmare fördelningen av dessa tjänster inom förvaltningsorganisationen i visst fall visa sig behövt med någon justering med hänsyn till önskemålet att åstadkomma en väl avvägd arbetsbelastning och en god arbetsmiljö i övrigt, bör det få ankomma på regeringen att besluta härom.

Under anslagsposten till universitets- och högskoleämbetets disposition har jag beräknat medel för i första hand ersättningar till ledamöter i antagningsnämnder vid högskoleenheterna och förvaltningskostnader för högskoleutbildningen i Halmstad. Anslagsposten bör emellertid även kunna tas i anspråk för bl. a. kostnader av engångsnatur vid de mindre högskoleenheterna.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Högskoleförvaltningarna* för budgetåret 1977/78 anvisa ett förslagsanslag av 87 871 000 kr.

4.2.24. Lokalkostnader m. m. vid högskoleenheterna

1975/76 Utgift¹ 315 645 541

1976/77 Anslag¹ 325 912 000

1977/78 Förslag 405 992 000

¹ Anslaget Lokalkostnader vid universiteten m. m.

Från anslaget bestrids innevarande budgetår utgifter för lokalhyror, bränsle, lyse och vatten samt personal vid fastighetstjänsten vid kungl. biblioteket, universiteten i Uppsala, Lund, Göteborg, Stockholm och Umeå, karolinska institutet, tekniska högskolan i Stockholm, högskolan i Luleå, socialhögskolorna, statens psykologisk-pedagogiska bibliotek samt bibliotekshögskolan.

Vidare bestrids från anslaget utgifter för lokalhyror samt bränsle, lyse och vatten vid Chalmers tekniska högskola, universitetet i Linköping och journalisthögskolorna. Medel för fastighetstjänsten vid de två först nämnda läroanstalterna anvisas innevarande budgetår under anslagen Teknisk samt viss medicinsk och matematisk-naturvetenskaplig utbildning och forskning m. m. i Göteborg och Linköping samt Grundläggande humanistisk, samhällsvetenskaplig och matematisk-naturvetenskaplig utbildning i Linköping.

	1976/77	Beräknad ändring 1977/78	
		Myndighe- terna	Föredragan- den
Utgifter			
Lokalhyror	273 783 000	+ 75 848 000	+ 79 454 000
Bränsle, lyse och vatten	40 054 000		
Lönekostnader vid fastighets- tjänsten	7 303 000	+ 646 000	+ 646 000
Parkskötsel m. m.	4 772 000		
	325 912 000	+ 76 494 000	+ 80 100 000
Uppbördsmedel			
Upplåtelse av lokaler m. m.	—	+ 20 000	+ 20 000
Nettoutgift	325 912 000	+ 76 474 000	+ 80 080 000

För nästa budgetår har under detta anslag medel beräknats bl. a. för lokalhyror samt bränsle, lyse och vatten för verksamhet motsvarande den som nu bedrivs vid konsthögskolan, konstfackskolan, musikhögskolorna, statens scenskolor, statens musikdramatiska skola i Stockholm, statens dansskola, dramatiska institutet, lärarhögskolorna, förskoleseminarierna, gymnastik- och idrottshögskolorna, seminarierna för huslig utbildning, slöjdläroarseminariet samt statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor. Motsvarande kostnader har för innevarande budgetår beräknats till ca 57 milj. kr.

Myndigheterna

Den föreslagna ökade medelsanvisningen för lokalkostnader samt bränsle, lyse och vatten utöver nyss nämnda ca 57 milj. kr. är till övervägande del en följd av prisomräkning.

För fastighetstjänsten inkl. parkskötsel m. m. avser den föreslagna ökade medelsanvisningen endast löneomräkning vid nuvarande organisation.

Vad gäller fastighetstjänsten framhåller universitetskanslersämbetet (UKÄ) att den försöksverksamhet med nuvarande organisation som påbörjades budgetåret 1967/68 har utvärderats och befunnits i stort fungera väl. UKÄ anser därför att försöksverksamheten bör betraktas som avslutad och att fastighetstjänsten även formellt bör ses som en del av läroanstalternas reguljära verksamhet.

Föredraganden

Vid mina beräkningar av detta anslag har jag utöver myndigheternas förslag tagit upp medel för bl. a. lokalkostnader vid datorcentralerna vid högskolorna samt för grafiska institutet och institutet för högre kommunikations- och reklamutbildning. Vidare har jag beräknat medel under detta anslag för sådana kostnader för lokaler m. m. avseende restaurangverksamhet i s. k. lånefinansierade lokaler som under innevarande budgetår bestrids från driftkostnadsanslag m. m.

Med anledning av vad universitetskanslersämbetet anfört om fastighetstjänsten vill jag som min mening uttala att försöksverksamheten nu kan betecknas som avslutad. Erfarenheterna har i huvudsak varit goda. Berörda myndigheter bör därför även i fortsättningen samverka lokalt för att uppnå så rationella lösningar som möjligt i fastighetstjänsten. Under den närmaste tiden kan myndigheterna härvid behöva ägna särskild uppmärksamhet åt de frågor som hänger samman med att högskolan tillförs en rad nya läroanstalter.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Lokalkostnader m. m. vid högskoleenheterna* för budgetåret 1977/78 anvisa ett förslagsanslag av 405 992 000 kr.

4.2.25. *Forskning och utvecklingsarbete för högskoleutbildningen m. m.*

1975/76 Utgift ¹	12 675 993	Reservation ¹	342 693
1976/77 Anslag ²	13 458 000		
1977/78 Förslag	20 605 000		

¹ Anslaget Pedagogiskt utvecklingsarbete vid universiteten m. m.² Avser universitetskanslersämbetets verksamhetsområde.

Genom särskilda budgetdirektiv den 11 maj 1976 fick universitetskanslersämbetet (UKÄ) i uppdrag att avge förslag till anslagsframställning även för vissa utbildningar som inte hörde till ämbetets område.

Universitetskanslersämbetet

UKÄ framhåller att forsknings- och utvecklingsarbetet inom högskolesektorn, liksom motsvarande verksamhet inom varje annan samhällssektor, är avsett att vara ett av flera medel för planering och utveckling. Den nya högskolan kommer att omfatta ett flertal utbildningar, inte minst inom kultursektorn, som tidigare inte disponerat särskilda medel för forsknings- och utvecklingsarbete. Behoven i dessa avseenden kan väntas överstiga disponibla resurser, varför det blir en angelägen uppgift i planeringsarbetet på regional och lokal nivå att identifiera de mest akuta behoven.

UKÄ föreslår en höjning av anslaget med 12 497 000 kr. till 25 955 000 kr. Sammanlagt 5 765 000 kr. utgör överföringar från anslagen Musikhögskolorna, Statens scenskolor, Pedagogiskt utvecklingsarbete inom skolväsendet, Lärarhögskolorna: Driftkostnader, Särskilda lärarutbildningsåtgärder samt Lärares fortbildning m. m. En faktisk resursökning om 6 732 000 kr. föreslås alltså.

Anslagsfördelning (enligt UKÄ:s förslag)

Ändamål	1976/77	Beräknad ändring 1977/78
Forskningsprojekt	3 965 000	+ 1 140 000
Utvecklingsarbete		
Lokal projektverksamhet	3 300 000	+ 1 600 000
Överföring av lönekostnader vid lokala utvecklingsenheter till anslaget Universitets- och högskoleförvaltningar	2 500 000	— 2 500 000
Central projektverksamhet	1 600 000	+ 900 000
Personalutbildning		
Utbildning för personal anställd före 1976-07-01	5 220 000	+ 1 220 000
Handlingsprogrammet	1 480 000	+ 3 510 000
Övrig personalutbildning	450 000	+ 1 070 000
Information, planering	400 000	+ 100 000
Lönekostnader vid UHÄ	308 000	— 308 000
	19 223 000	+ 6 732 000

För *forskningsprojekt* innebär UKÄ:s förslag med hänsyn till löne- och prisstegringar en ökad omfattning endast för projekt i anslutning till lärarutbildning. Ökningen av resurserna för *utvecklingsarbete* avser främst verksamhetsbedömning. I fråga om *personalutbildning* för UKÄ i första hand fram en ökning av fortbildningen av lärarutbildare och en fortsättning av handlingsprogrammet för utbildning av nytilkommande högskolelärare med pedagogiska seminarier om tre dagar fr. o. m. det andra anställningsåret för alla anställda inom högskoleområdet med undervisnings- eller handledningsuppgifter.

Styrelsen för gymnastik- och idrottshögskolorna

Styrelsen föreslår att förevarande anslag förstärks med 250 000 kr. för utvärdering av försöksverksamhet med lärarutbildning i gymnastik och annat ämne.

Föredraganden

I likhet med föregående år för universitetskanslersämbetet (UKÄ) fram förslag om väsentliga resursförstärkningar för personalutbildning och därvid främst för den pedagogiska utbildningen av nytilkommande högskolelärare, det s. k. handlingsprogrammet. I prop. 1975/76: 100 framhöll föredraganden att han delade UKÄ:s uppfattning att en systematiskt organiserad pedagogisk utbildning av universitetslärare är betydelsefull, men att slutlig ställning i frågan inte kunde tas bl. a. med hänsyn till att den måste lösas med sikte på hela högskolan. Den del av programmet som avsåg budgetåret 1976/77, dvs. introduktionskurser för nyanställd personal med bl. a. utbildningsuppgifter, främst assistenter och amanuenser, borde dock kunna genomföras utan ställningstagande till programmet i övrigt. Jag har tidigare angett att jag ämnar föreslå regeringen att bemyndiga mig att tillkalla särskilda sakkunniga för att se över tjänsteorganisatoriska frågor inom den nya högskolan. En viktig fråga är i detta sammanhang hur skilda lärargrupper deltagande i pedagogisk utbildning skall behandlas med avseende på tjänstgöringsskyldigheten. Innan denna fråga fått en tillfredsställande lösning saknas enligt min mening förutsättningar att gå vidare med UKÄ:s program om pedagogisk utbildning av lärare. Jag förutsätter emellertid att universitets- och högskoleämbetet fortsätter övriga delar av personalutbildningen, bl. a. introduktionskurserna för nyanställd personal.

Till följd av högskolereformen kommer från anslaget att bekostas forskning och utvecklingsarbete m. m. rörande ett flertal utbildningar för vilka särskilda medel inte har funnits tidigare eller för vilka medel tidigare har anvisats under andra anslag. Anslaget kommer således i fortsättningen att avse forskning och utvecklingsarbete för högskolan i dess helhet inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde.

Statsrådet Mogård har vid sin anmälan i prop. 1976/77: 100 bil. 12, av anslaget Fortbildning m. m. beräknat medel för bl. a. vissa kostnader i samband med fortbildning av lärarfortbildare. Universitets- och högskoleämbetet och skolöverstyrelsen bör samråda om dispositionen av dessa medel.

Vid min beräkning i det föregående av anslaget Universitets- och högskoleämbetet: Förvaltningskostnader har jag räknat medel för vissa tjänster för vilka kostnaderna under en del av innevarande budgetår bestrids från förevarande anslag.

För nästa budgetår bör anslaget föras upp med 20 605 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Forskning och utvecklingsarbete för högskoleutbildningen m. m.* för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 20 605 000 kr.

4.2.26 Vissa tandvårdskostnader

1975/76 Utgift ¹	38 511 459
1976/77 Anslag ¹	43 207 000
1977/78 Förslag	48 560 000

¹ Anslaget Odontologiska fakulteterna m. m.: Vissa tandvårdskostnader.

Detta anslag avses för den tandvård, som bedrivs i anslutning till den odontologiska utbildningen och forskningen vid universiteten i Lund, Göteborg och Umeå samt vid karolinska institutet. Vidare utgår från

	1976/77	Beräknad ändring 1977/78	
		Universitets- kanslers- ämbetet	Före- draganden
Personal			
Tandvårdspersonal	539	+ 70	+ 25
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	39 119 000	+ 9 055 000	+ 6 363 000
Materiel m.m.	8 871 000	+ 3 144 000	+ 2 435 000
Lärarkliniker m.m.	5 645 000	+ 1 285 000	- 2 547 000
Sjukvård	22 000	of.	of.
Reseersättningar	10 000	+ 2 000	+ 2 000
Telegram och telefon	325 000	+ 5 000	+ 5 000
Renhållning och städning	2 526 000	+ 95 000	+ 95 000
Ersättning till Malmö kommun	125 000	of.	of.
	56 643 000	+ 13 586 000	+ 6 353 000
<i>Uppbördsmedel</i>			
Patientavgifter m.m.	13 436 000	+ 2 000 000	+ 1 000 000
Nettoutgift	43 207 000	+ 11 586 000	+ 5 353 000

anslaget vissa medel till de statliga tandtekniker- och tandsköterskeskolorna samt till ersättning åt tandtekniker- och tandsköterskepraktikanter.

Tandvård ges vid universiteten i Göteborg och Umeå inom ramen för tandvårdscentraler. Vid universitetet i Lund och karolinska institutet, enheten vid Holländargatan, ges tandvård dels vid kandidatkliniker, som ingår i de kliniskt-odontologiska institutionerna, dels vid lärarklinik. Vid karolinska institutet, enheten i Huddinge, bedrivs tandvårdsverksamhet sedan vårterminen 1975 enligt Göteborg/Umeå-modellen.

Universitetskanslersämbetet

1. Pris- och löneomräkning m. m. 5 182 000 kr.
2. En reducering motsvarande alternativ 0 skulle enligt universitetskanslersämbetet (UKÄ) medföra att drygt ett 20-tal personer friställs. En reducering av anslaget skulle vidare innebära förlängda väntetider och i övrigt försämrade villkor för de patienter som utnyttjar de odontologiska klinikerna.
3. Sista etappen i uppbyggnaden av verksamheten vid karolinska institutet, enheten i Huddinge, till följd av statsmakternas beslut år 1970 om utbyggnad av organisationen för tandläkarutbildning i Stockholm (prop. 1970: 122, SU 1970: 135, rskr 1970: 309) (+7 492 000 kr.).
4. Medel för tandhygienistutbildningen i Umeå (+ 312 000 kr.).
5. Uppbördsmedlen beräknas öka, främst vid karolinska institutet, till följd av den växande tandvårdsverksamheten vid enheten i Huddinge (+2 000 000 kr.).

Föredraganden

För den odontologiska utbildnings- och forskningsorganisationen i Huddinge (jfr prop. 1970: 122, SU 1970: 135, rskr 1970: 309) har jag beräknat ytterligare 4 800 000 kr. varav för lönekostnader 4 000 000 kr. motsvarande helårskostnaden.

Jag har vidare beräknat medel för vissa ytterligare tjänster m. m. vid tandvårdscentralen vid universitetet i Umeå.

Vid min anmälan i det föregående av anslaget Utbildning för vårdyrken har jag förordat att den principbeslutade (prop. 1975: 1 bil. 10, UbU 1975: 9, rskr 1975: 92) omorganisationen av den kliniska verksamheten som bedrivs i anslutning till odontologisk utbildning och forskning vid universitetet i Lund genomförs den 1 juli 1977. Mot bakgrund härav bör vissa medel som innevarande budgetår anvisas under den under anslaget Odontologiska fakulteterna m. m.: Vissa tandvårdskostnader upptagna anslagsposten 3. Lärarkliniker m. m. beräknas under anslagen Utbildning för vårdyrken samt Odontologiska fakulteterna.

I övrigt räknar jag för nästa budgetår inte med andra förändringar under detta anslag än sådana av automatisk natur. Med hänvisning till

sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen
att till *Vissa tandvårdskostnader* för budgetåret 1977/78 anvisa
ett förslagsanslag av 48 560 000 kr.

4.2.27. Extra utgifter vid universiteten m. m.

1975/76 Utgift	1 647 716	Reservation	908 192
1976/77 Anslag	3 440 000		
1977/78 Förslag	3 975 000		

Från anslaget bekostas bl. a. internationell kontaktverksamhet inom högskolan.

Detta anslag är för innevarande budgetår genom beslut av regeringen den 3 juni 1976 fördelat enligt följande sammanställning.

1. Universitetet i Uppsala	120 000
2. Universitetet i Lund	230 000
3. Universitetet i Göteborg	180 000
4. Universitetet i Stockholm	175 000
5. Universitetet i Umeå	150 000
6. Karolinska institutet	90 000
7. Tekniska högskolan i Stockholm	85 000
8. Högskolan i Luleå	40 000
9. Till universitetskanslersämbetets disposition	2 140 000
10. Till regeringens disposition	230 000
	3 440 000

Av de under anslagsposten 9 anvisade medlen skall 2 000 000 kr. användas enligt följande för att främja internationalisering av högskoleutbildningen.

1. Bidrag till läroanstalts och studerandes kostnader som följd av att viss undervisning förläggs till utlandet.

2. Bidrag till kostnader för lärares och utbildningsadministratörers internationella kontaktverksamhet med syfte att stimulera och förnya utbildningen inom högskolan.

Universitetskanslersämbetet

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) förutsätter att medel, motsvarande dem som för innevarande budgetår är anvisade under anslagsposterna 1—8, fr. o. m. budgetåret 1977/78 beräknas under sektors- och fakultetsanslagen, vilket innebär en minskning under detta anslag med sammanlagt 1 070 000 kr. UKÄ föreslår att anslaget förs upp med ett belopp av $(3\,440\,000 - 1\,070\,000 + 4\,698\,000) = 7\,068\,000$ kr.

UKÄ:s förslag till förändringar under anslaget innebär sammanfattningsvis följande.

Anslagspost	Basbelopp 1976/77	Förslag till ändring 1977/78	
		Universitets- kanslersämbetet	Före- draganden
1. Till universitets- och högskole- ämbetets disposition	2 140 000 ¹	+ 4 698 000	+ 1 605 000
2. Till regeringens disposition	230 000	—	of.
	2 370 000	+ 4 698 000	+ 1 605 000

¹ Anvisat till universitetskanslersämbetets/universitets- och högskoleämbetets disposition.

UKÄ lade i föregående års förslag till anslagsframställning fram ett flerårigt handlingsprogram för internationalisering av verksamheten inom universitet och högskolor. Grunden för programmet var det av internationaliseringsutredningen framlagda betänkandet (UKÄ-rapport 1974: 21) Utbildningens internationalisering, samt de däröver avgivna remissyttrandena.

Som en uppföljning av detta handlingsprogram föreslår UKÄ en förstärkning av den internationella verksamheten med 2 milj. kr. samt 1 milj. kr. för gästlärare.

UKÄ föreslår även en överföring av medel (10 000 kr.) från anslaget Kulturellt utbyte med utlandet, anslagsposten Till regeringens disposition till förevarande anslag avseende medlemskap i Association Internationale des Universités för universiteten i Uppsala och Lund.

UKÄ anser att tiden ännu inte är mogen för att anvisa medel för internationell kontaktverksamhet under sektors- och fakultetsanslagen. Under ett uppbyggnadsskede är ett för hela högskolan gemensamt anslag för detta ändamål att föredra. UKÄ föreslår därför att medlen i likhet med innevarande budgetår anvisas under förevarande anslag.

Under en övergångsperiod då medel för datorservice inom högskolan från att ha bekostats över anslaget Kostnader för datamaskintid skall fördelas på berörda anslag för utbildning och forskning, föreslår UKÄ att ett belopp av 1 800 000 kr. förs upp under förevarande anslag för att ställas till universitets- och högskoleämbetets disposition för bl. a. data-servicebehov för institut m. m. utanför högskolorna inom utbildningsdepartementets ansvarsområde.

Föredraganden

I likhet med universitetskanslersämbetet (UKÄ) räknar jag med en minskning av anslaget motsvarande de medel som för innevarande budgetår är anvisade under posterna till universitet och läroanstalter efter-

som dessa medel fr. o. m. nästa budgetår bör beräknas under sektors- och fakultetsanslagen (—1 070 000 kr.).

Fr. o. m. budgetåret 1977/78 fördelas medlen under anslaget Kostnader för datamaskintid på berörda anslag för utbildning och forskning. Jag delar härvid UKÄ:s mening att universitets- och högskoleämbetet under en övergångsperiod bör disponera medel för särskilda behov av dataservice och räknar därför under förevarande anslag medel för detta ändamål (+1 550 000 kr.).

Posten till ämbetets disposition bör även räknas upp med medel motsvarande dem som under innevarande budgetår har beräknats under anslaget Kulturellt utbyte med utlandet, anslagsposten Till regeringens disposition avseende kostnader för medlemskap i Association Internationale des Universités för universiteten i Uppsala och Lund.

Efter samråd med statsrådet Mogård beräknar jag slutligen även medel som avser bidrag till vissa elevorganisationer vars verksamhet genom högskolereformen huvudsakligen kommer att avse studerande inom högskolan.

Medlen har för innevarande budgetår beräknats under anslaget Bidrag till vissa elev- och föräldraorganisationer.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Extra utgifter vid universiteten m. m.* för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 3 975 000 kr.

4.2.28 Sjöbefälsskolorna

1975/76 Utgift	16 371 765
1976/77 Anslag	14 366 000
1977/78 Förslag	15 031 000

Undervisningen vid sjöbefälsskolorna (Göteborg, Härnösand, Kalmar, Malmö och Stockholm) har till ändamål att utbilda fartygs- och maskinbefäl för den svenska handelsflottan. Sjökapstens- och sjöingenjörskurserna omfattar vardera två läsår och bygger på styrmans- och maskinteknikkurserna som är ettåriga. Dessa kurser anordnas vid samtliga sjöbefälsskolor. Kurser för radiotelegrafister omfattande tre terminer anordnas i Göteborg, Härnösand, Kalmar och Stockholm. Skepparkurser av 1:a klass om totalt 624 lektioner anordnas i Göteborg och Härnösand samt fartygsmekaniskurser av 1:a klass om totalt 370 lektioner i Göteborg, Härnösand och Malmö. Verksamheten regleras i förordningen (1959: 425) om sjöbefälsskolor (omtryckt 1972: 403, ändrad senast 1976: 1043) och förordningen (1960: 488) om lägre nautisk och maskinteknisk utbildning (omtryckt 1976: 776) samt Kungl. Maj:ts bestämmelser den 11 maj 1973 angående utbildning av radiotelegrafister vid sjöbefälsskolorna. Innevarande budgetår pågår försöksverksamhet med koncen-

trerade utbildningar om en termin för blivande maskin- och fartygsbefäl. Antalet klasser utgör innevarande budgetår 64.

	1976/77	Beräknad ändring 1977/78	
		Skolöverstyrelsen	Föredraganden
Personal			
Skolledare och lärare	100	of.	of.
Övrig personal	25	of.	of.
	125	of.	of.
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	12 253 400	+ 418 600	+ 418 600
Sjukvård	6 000	of.	of.
Reseersättningar	98 900	+ 13 800	+ 9 900
Lokalkostnader	1 244 500	+ 124 500	+ 116 500
Expenser	863 200	+ 160 300	+ 120 400
	14 466 000	+ 717 200	+ 665 400
Uppbördsmedel			
Hyror m.m.	100 000	of.	of.
Nettoutgift	14 366 000	+ 717 200	+ 665 400
Avrundat		+ 717 000	+ 665 000

Skolöverstyrelsen

1. Pris- och löneomräkning m. m. 640 200 kr.

2. I avvaktan på ställningstagande till förslagen från utredningen om sjöpersonalens utbildning (UTSJÖ) beräknar skolöverstyrelsen (SÖ) ingen ändring av organisationen för läsåret 1977/78. Beroende på organisationen läsåret 1976/77 innebär dock organisationen 1977/78 en automatisk ökning med två klasser.

3. Under expensposten har SÖ begärt en uppräknig av medlen till drift, löpande underhåll och förhyrning av utrustning med 50 000 kr. på grund av ökade underhållskostnader för materielen. Vidare begär SÖ sammanlagt 27 000 kr. för inköp av såväl svenska som utländska publikationer som anses nödvändiga för undervisningen samt för framställning av kompendier.

Föredraganden

Chefen för utbildningsdepartementet har i det föregående anmält frågan om högskolans indelning i enheter. Han anförde därvid att sjöbefälsutbildningen bör tillhöra högskolan. Med hänvisning till att beredningen av de förslag som skolöverstyrelsens (SÖ) utredning om sjöpersonalens utbildning, UTSJÖ, har lagt fram ännu inte har slutförts och till att anknytningen till vissa andra utbildningar är oklar bedömde han att frågan emellertid måste övervägas ytterligare. Någon ändring av sjö-

befälsskolornas ställning borde därför inte göras till budgetåret 1977/78.

Jag ansluter mig till denna bedömning. Medel för sjöbefälsskolorna bör därför för budgetåret 1977/78 beräknas under ett särskilt anslag.

Vad gäller anslagsberäkningen tar jag under anslagsposten *Expenser* i likhet med SÖ upp en ökning av medlen för drift, löpande underhåll och förhyrning av utrustning med 50 000 kr. samt för publikationer i nautiska ämnen och för framställning av kompendier en ökning med 27 000 kr. Jag har därvid beräknat en minskning av medlen till fria läromedel med 27 000 kr.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Sjöbefälsskolorna* för budgetåret 1977/78 anvisa ett förslagsanslag av 15 031 000 kr.

4.2.29 *Bidrag till Akademien för de fria konsterna*

Förslag 1977/78 744 000

Innevarande budgetår finns i statsbudgeten ett förslagsanslag av 7 004 000 kr. till Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan.

Akademien för de fria konsterna har till uppgift att inom Sverige främja utvecklingen av målar-, bildhuggar- och byggnadskonsten även som av övriga till den bildande konsten hänförliga konstarter, ha överinseende över konsthögskolan samt att avge utlåtande i frågor som hör under akademiens verksamhetsområde.

I enlighet med riksdagens beslut om reformering av högskoleutbildningen (prop. 1975: 9, UbU 1975: 17, rskr 1975: 179) skall konsthögskolan tillhöra högskolan och inordnas i organisationen av statliga högskoleenheter. Med anledning av beslutet bemyndigade regeringen den 13 november 1975 dåvarande departementschefen att tillkalla en sakkunnig¹ för att företräda staten vid förhandlingar med Akademien för de fria konsterna om formerna för konsthögskolans inordnande i högskoleorganisationen och den fortsatta samverkan mellan akademien och konsthögskolan. Den sakkunnige skulle också i anslutning till förhandlingarna ta upp frågan om akademiens framtida verksamhet. Den sakkunnige har den 15 december 1976 avgivit en rapport från förhandlingarna.

Genom beslut den 1 december 1961 godkände Kungl. Maj:t ett avtal mellan akademien och staten angående akademiens fastighet vid Fredsgatan 12. Genom avtalet överläts dispositionsrätten till staten som svarar för vård och underhåll av fastigheten. Akademien disponerar hyresfritt viss del av lokalerna samt tillförsäkras ett statligt bidrag som ersättning för mistade hyresintäkter.

¹ Generaldirektören Edvard Reutersvärd.

Akademien för de fria konsterna

Akademien föreslår att det nuvarande anslaget av 7 004 000 kr. delas mellan akademien och konsthögskolan och att akademiens del bör bestämmas till 674 000 kr. För sin fortsatta verksamhet begär akademien en ökning med 519 000 kr., varav 254 000 kr. beräknas som ersättning för mistade hyresintäkter. Ökade medel begärs även för löner, bl. a. till en akademisekreterare. Pris- och löneomräkning utgörs av 42 000 kr. Akademien har dessutom i en särskild skrivelse anhållit om 12 000 kr. för hyreskostnader för vissa konstnärssateljéer i Paris.

Statens kulturråd

Kulturrådet tillstyrker akademiens förslag om en ökning av medlen till löner med ett sammanlagt belopp av 220 000 kr.

Den sakkunnige för förhandlingarna med akademien

Den sakkunnige framhåller att akademien efter avskiljandet av konsthögskolan bör kunna förfoga över resurser för konferens- och informationsverksamhet, utländska kontakter m. m. Den bör dessutom ha möjlighet att på ett ändamålsenligt sätt ta vård om och visa sina stora samlingar av bl. a. konstverk, brev och manuskript.

Den sakkunnige instämmer i akademiens förslag till delning av det nuvarande anslaget. Han anser även att akademien i fortsättningen utöver sin del av det nuvarande anslaget bör kunna disponera över vissa ytterligare medel för verksamheten. Det har inte varit möjligt för den sakkunnige att i detalj precisera detta resursbehov. Den sakkunnige anser att akademien med ytterligare ca 500 000 kr. årligen bör kunna i skäligen omfattning fullgöra de uppgifter som nämnts.

Det finns i huvudsak två alternativ för att tillförsäkra akademien detta ytterligare stöd årligen. Båda alternativen bygger på förutsättningen att 1961 års avtal mellan staten och akademien angående akademiens fastighet ses över. Enligt det ena alternativet erhåller akademien ett statligt bidrag av 500 000 kr. årligen över statsbudgeten. Avtalet om fastigheten behöver då endast moderniseras med hänsyn till ändrade förhållanden. Enligt det andra alternativet upphävs avtalet och ersätts med ett hyresavtal mellan akademien och byggnadsstyrelsen. Akademien återfår dispositionsrätten till fastigheten. Akademiens verksamhet kan då delvis finansieras med hyresintäkter. Den sakkunnige förordar alternativ två.

Föredraganden

Jag delar den sakkunniges uppfattning att akademien även efter avskiljandet av konsthögskolan har viktiga uppgifter att fylla. Akademien kan spela en roll för internationella kontakter inom sitt område och bör disponera över medel för bl. a. konferens-, informations- och utställningsverksamhet.

Den sakkunnige har föreslagit att det nuvarande avtalet om akademiens fastighet upphävs och att ett nytt avtal ingås mellan byggnadsstyrelsen och akademien. Beredningsarbetet i frågan pågår. Vid min beräkning av bidraget till akademien för nästa budgetår har jag utgått ifrån att ett avtal kommer att kunna träffas om akademiens fastighet av det slag som den sakkunnige föreslår. När avtalet träffas kommer förhållandet mellan akademien och staten såsom ny huvudman för konsthögskolan att ha reglerats slutligt i alla delar. Jag återkommer till regeringen sedan det pågående arbetet med avtalet avslutats.

För nästa budgetår bör under nionde huvudtiteln uppföras ett nytt förslagsvis betecknat anslag Bidrag till Akademien för de fria konsterna. Till det nya anslaget överförs akademiens del av det nuvarande anslaget som i enlighet med förslaget bör beräknas till 674 000 kr. I det nuvarande anslaget finns vissa medel beräknade som ersättning för mistade hyresintäkter. Dessa bortfaller nu. Jag beräknar det sammanlagda bidraget till akademien till 744 000 kr. I höjningen ingår bl. a. medel till ökad ersättning åt akademiens sekreterare och hyreskostnader för konstnärssateljéerna i Paris.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Akademien för de fria konsterna* för budgetåret 1977/78 anvisa ett anslag av 744 000 kr.

4.2.30 Ersättning till vissa lärarkandidater

1975/76 Utgift	26 540 869
1976/77 Anslag	31 742 000
1977/78 Förslag	36 308 000

Från anslaget utbetalas ersättning till vissa lärarkandidater vid lärarhögskolorna samt vid statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor.

Skolöverstyrelsen

1. Pris- och löneomräkning m. m. 950 000 kr.
2. Ökning av anslaget med anledning av förändringar i anslutning till ändrat antal studerande på följande linjer och kurser:
 - a) Handels- och kontorslärarlinjen +36 studerande (+1 390 000 kr.).
 - b) Industri- och hantverkslärarlinjen +36 studerande (+1 390 000 kr.).
 - c) Kurs för förskollärare ökning från 16 till 18 studerande, 18 veckor (+34 000 kr.).
 - d) Kurs för fritidspedagoger ökning från 12 till 18 studerande, 18 veckor (+67 000 kr.).

e) Utbildning för andra vårdyrkeslärare än sjuksköterskor + 24 studerande, 3 terminer (+ 903 000 kr.).

3. Överföring av vissa traktamentskostnader som 1976/77 bestrids ur anslaget Utbildning för undervisningsyrken (+ 3 milj. kr.).

Föredraganden

Jag har beräknat medel för ersättning till lärarkandidater med hänsyn till intagningskapaciteten vid berörda lärarutbildningar. Frågan om intagningskapaciteten har behandlats under anslaget Utbildning för undervisningsyrken.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Ersättning till vissa lärarkandidater* för budgetåret 1977/78 anvisa ett förslagsanslag av 36 308 000 kr.

5. Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandenas överväganden och beslutar att genom proposition förelägga riksdagen vad föredragandena har anfört för den åtgärd eller det ändamål som föredragandena har hemställt om.

*Bilaga 1***Centrala organisationskommitténs för högskolereformen förslag till högskolelag****Allmänna föreskrifter**

1 § Inom högskolan skall bedrivas utbildning, forskning och utvecklingsarbete.

2 § Utbildningen, forskningen och utvecklingsarbetet skall främja demokrati och välfärd, kulturell utveckling och social förändring samt förståelse för andra länder och för internationella förhållanden.

Verksamheten skall anordnas så att samband mellan utbildningen och forskningen tryggas. Till verksamheten hör att sprida kännedom om villkoren för vetenskapligt och konstnärligt arbete, om erfarenheter och kunskaper som vunnits genom sådant arbete samt om tillämpningar som dessa erfarenheter och kunskaper kan få.

3 § Utbildningen skall bygga på vetenskaplig grund och på erfarenheter som vunnits i arbetslivet.

Syftet med utbildningen är att den studerande skall få kunskaper, färdigheter och kritisk skolning. Utbildningen skall främja den enskildes yrkesförberedelse eller vidareutveckling i yrket samt personliga utveckling.

4 § Forskningen syftar till uppbyggnad av kunskap och skall lägga vetenskaplig grund för utbildning och annan samhällelig verksamhet. Inom högskolan får forskningsproblem fritt väljas och formuleras och forskningsmetoder fritt utvecklas. Forskningsresultaten får fritt offentliggöras, om ej annat föreskrives i lag.

I fråga om forskning som bedrivs på särskilt uppdrag av myndighet eller enskild gäller föreskrifter som meddelas av regeringen eller myndighet som regeringen utser.

5 § Vid planeringen av utbildningens innehåll och omfattning samt vid fördelningen av resurserna för utbildningen skall hänsyn tagas till samhällets behov av utbildade samt enskildas behov och önskemål.

Utbildningen skall planeras så att en växling mellan studier och yrkesverksamhet (återkommande utbildning) främjas.

6 § Utbildningen omfattar grundläggande högskoleutbildning och forskarutbildning.

Inom högskolan meddelas även annan utbildning enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller myndighet som regeringen utser.

7 § Grundläggande högskoleutbildning bygger på avslutad minst tvåårig utbildning i gymnasieskolan eller motsvarande utbildning eller erfarenhet om ej annat följer av föreskrifter som meddelas av regeringen eller myndighet som regeringen utser.

Forskarutbildning bygger på grundläggande högskoleutbildning eller annan därmed jämförlig utbildning eller erfarenhet.

8 § Om ej annat följer av beslut som avses i 9 §, har den som uppfyller föreskrivna behörighetsvillkor rätt att bli antagen som studerande i högskoleutbildning.

9 § Riksdagen kan besluta att högst ett visst antal studerande får antagas till viss grundläggande högskoleutbildning.

Om det behövs, får i fråga om annan grundläggande högskoleutbildning än som avses i första stycket styrelse för sådan utbildning besluta att högst ett visst antal studerande får antagas till utbildningen inom ramen för de resurser som står till förfogande.

Fakultets- eller sektionsnämnd eller organ som fullgör motsvarande uppgifter får i fråga om forskarutbildning besluta om antagningsbegränsning som avses i andra stycket.

Regeringen kan meddela särskilda föreskrifter som begränsar rätten att bli antagen som studerande i högskoleutbildning för utlänning som ej är bosatt i landet eller som har bosatt sig här i huvudsakligt syfte att få utbildning.

10 § Grundläggande högskoleutbildning anordnas av staten, kommun eller landstingskommun. Sådan utbildning anordnas av kommun eller landstingskommun efter medgivande av regeringen eller myndighet som regeringen utser.

Regeringen får föreskriva att föreskrifter om högskoleutbildning skall tillämpas även på utbildning som med statsbidrag anordnas av enskild huvudman.

Högskolans ledning och organisation

Central och regional ledning och organisation

11 § Föreskrifter om centrala myndigheter för högskolan meddelas av regeringen.

12 § Landet är indelat i sex högskoleregioner.

13 § För planerings- och samordningsuppgifter som rör den grundläggande högskoleutbildningen inom en högskoleregion skall finnas en regionstyrelse.

Lokal ledning och organisation

14 § Ledningen av lokal statlig enhet inom högskolan (högskoleenhet) skall utövas av en styrelse (högskolestyrelsen) och under styrelsen av ett rektorsämbete.

15 § Ledningen av kommuns högskoleutbildning utövas av skolstyrelsen.

Kommun får dock besluta att annan kommunal nämnd i stället för skolstyrelsen helt eller delvis skall utöva ledningen av kommunens högskoleutbildning.

16 § Ledningen av landstingskommuns högskoleutbildning utövas av landstingskommunens utbildningsnämnd.

Landstingskommun får dock besluta att annan landstingskommunal

nämnd i stället för utbildningsnämnden helt eller delvis skall utöva ledningen av landstingskommunens högskoleutbildning.

17 § Med styrelse för högskoleutbildning avses i denna lag statlig högskolestyrelse enligt 14 §, kommuns skolstyrelse eller annan kommunal nämnd enligt 15 § samt landstingskommuns utbildningsnämnd eller annan landstingskommunal nämnd enligt 16 §.

18 § För planering av grundläggande högskoleutbildning samt för frågor i övrigt om sådan utbildnings innehåll och organisation skall finnas linjenämnder, om ej regeringen eller myndighet som regeringen utser föreskriver annat. Linjenämnds verksamhetsområde skall innefatta en eller flera utbildningslinjer.

19 § För planeringsutgifter i fråga om forskning samt för planering av forskarutbildning och frågor i övrigt om sådan utbildnings innehåll och organisation skall för skilda områden (fakulteter) finnas fakultetsnämnder och för delar av sådana områden (sektioner) finnas sektionsnämnder.

Regeringen eller myndighet som regeringen utser kan för viss högskoleenhet medge undantag från första stycket.

20 § Vid statlig högskoleenhet skall utbildning, forskning och utvecklingsarbete bedrivas inom institutioner eller andra arbetsenheter.

21 § Institution eller annan arbetsenhet, som avses i 20 §, skall ledas av en styrelse, om ej regeringen eller myndighet som regeringen utser föreskriver annat.

Särskilda föreskrifter

22 § I regionstyrelse skall ingå företrädare för allmänna intressen samt för verksamheten, de anställda och de studerande inom högskolan i regionen.

Företrädarna för allmänna intressen skall utgöra omkring två tredjedelar av regionstyrelsens ledamöter.

I högskolestyrelse skall ingå företrädare för allmänna intressen samt för verksamheten, de anställda och de studerande vid högskoleenheten.

Företrädarna för verksamheten, de anställda och de studerande skall tillsammans utgöra omkring två tredjedelar av högskolestyrelsens ledamöter (om ej regeringen för viss högskoleenhet föreskriver annat).

23 § I linjenämnd, fakultetsnämnd, sektionsnämnd och styrelse för institution eller annan arbetsenhet skall ingå företrädare för verksamheten, de anställda och de studerande inom organets ansvarsområde. I linjenämnd skall ingå företrädare för yrkeslivet, om ej särskilda skäl föranleder annat. I fakultetsnämnd och sektionsnämnd kan ingå företrädare för verksamhet utanför högskolan.

24 § Skall ledamot i lokal styrelse eller annat lokalt organ inom högskolan företräda de studerande, utses eller entledigas ledamoten av studeranderåd eller sammanslutning av studerande, om ej annat följer av särskild föreskrift.

Regeringen får överlämna åt enskilda anställda eller studerande att utse ledamot i lokalt organ inom högskolan.

25 § Till grundläggande högskoleutbildning mottages sökande utan avseende på kyrkobokföringsort.

26 § Har kommun mottagit studerande som ej är kyrkobokförd inom kommunen har kommunen rätt till ersättning för kostnader för utbildningen av den kommun där den studerande är kyrkobokförd.

Ersättning enligt första stycket skall, om kommunerna ej kommer överens om annat, utgå med belopp som fastställs av myndighet som regeringen bestämmer.

Första och andra styckena äger motsvarande tillämpning vid högskoleutbildning som bedrivs av landstingskommun.

27 § Regeringen bemyndigas att meddela föreskrifter om organisationen av kommuns och landstingskommuns högskoleutbildning samt om kommuns och landstingskommuns befattning i övrigt med sådan utbildning.

Regeringen får överlåta åt förvaltningsmyndighet att meddela föreskrifter som avses i första stycket.

28 § Regeringen eller myndighet som regeringen utser meddelar ytterligare föreskrifter i ämne som behandlas i denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1977.

Kommentarer

(Beträffande föreskrifter som inte förändrats i sak i förhållande till utkastet i Ds U 1975: 19 eller där remissbehandlingen eljest inte gett anledning till ytterligare kommentarer hänvisas till kommentarerna till utkastet.)

1 § Utvecklingsarbete bedrivs inom skilda områden inom högskolan: dels avseende metoder och verksamhetsformer i själva högskoleutbildningen, dels avseende tillämpning inom olika samhällssektorer av erfarenheter och rön som gjorts i utbildningen och forskningen inom högskolan eller i anknytning till den. Exempel kan hämtas från bl. a. de pedagogiska, tekniska och konstnärliga områdena.

I sitt utkast till högskolelag tog H 75 inte upp utvecklingsarbete som en särskild uppgift för högskolan utan underförstod att sådant arbete var att se som en integrerad del av de två huvuduppgifterna, utbildningen och forskningen. Termen utvecklingsarbete har nu förts in i förslaget med hänsyn till synpunkter som förts fram bl. a. från flera remissinstanser med anknytning till den konstnärliga högskoleutbildningen — med det avses i sammanhanget utbildningen såväl inom bild- och formområdet som inom musik-, dans- och scenområdena. Dessa instanser påpekar att de läroansalter som meddelar konstnärlig utbildning har som en väsentlig uppgift också att bedriva utvecklingsarbete när det gäller att främja de konstnärliga uttrycksmedlen och kommunikationen mellan människor när det gäller att utöva konstnärlig verksamhet. Detta utveck-

lingsarbete bör enligt remissinstanserna, med hänsyn till att det är fråga om en del av högskolan där man inte bedriver forskning i konventionell mening, anges som en självständig uppgift i berörda centrala föreskrifter.

H 75 ansluter sig till detta synsätt och kommer att i sina förordningsförslag använda termen konstnärligt utvecklingsarbete för att beteckna sistnämnda del av verksamheten inom högskolan. Bl. a. behövs termen konstnärligt utvecklingsarbete i den förordning om lärare vid statliga högskoleenheter, som H 75 senare kommer att lägga fram förslag om. Det gäller här att definitionsmässigt skilja professorer i konstnärliga ämnen, i vilkas tjänstgöring forskning inte ingår, från övriga professorer. Den del av tjänstgöringen för professorerna i konstnärliga ämnen som inte avser utbildning kan då sägas avse konstnärligt utvecklingsarbete.

Mot denna bakgrund har H 75 funnit det lämpligt att termen utvecklingsarbete anges som en särskild uppgift i högskolelagens inledande §, då naturligtvis med syftning inte bara på det konstnärliga området.

2 § Till de i prop. 1975: 9 (s. 419) exemplifierade målen för högskoleutbildningen har H 75 lagt "kulturell utveckling" för att markera högskolans uppgifter också i fråga om den andliga odlingen. Vad gäller innebörden i målet "social förändring" vill kommittén med anledning av remissdiskussionen erinra om följande uttalande av utbildningsministern i prop. 1975: 9 (s. 419): "Även utbildning som i första hand tar sikte på yrkesverksamhet bör utgöra ett stöd för jämlikhetssträvandena i samhället. Den bör bl. a. kunna medverka till att förändra arbetsfördelnings- och rekryteringsmönster i mera demokratisk riktning. Den måste vidare självfallet präglas av långsiktiga mål för utvecklingen inom arbetslivet, t. ex. i fråga om arbetsmiljö."

H 75 har ansett det möjligt att låta de i andra stycket formulerade målen avse hela högskolans verksamhet, sålunda även forskningen och utvecklingsarbetet. En förutsättning för detta är naturligtvis att dessa mål uppfattas som generella och avseende högskoleverksamhetens inriktning i stort — däremot kan självklart inte krävas att varje enskild komponent i utbildning, forskning eller utvecklingsarbete direkt skall kunna relateras till målen i fråga.

4 § Den i utkastet till högskolelag intagna föreskriften att "forskningen inom högskolan är fri och obunden" har i remissyttrandena kritiserats för att vara alltför vag. I huvudsaklig överensstämmelse med förslag från forskningsrådsutredningen har H 75 därför nu preciserat föreskriften i fråga i enlighet med den definition av forskningens frihet som torde vara allmänt accepterad, nämligen frihet att välja metoder och problem och frihet att publicera forskningsresultat. Att forskningens frihet i praktiken begränsas av resursmässiga restriktioner liksom av lagstiftning rörande arbetsmiljö m. m. har inte bedömts som nödvändigt att ange i lagtexten.

5 § Uttrycket i utkastet till högskolelag, att återkommande utbildning skall *främjas*, har ifrågasatts av en del remissinstanser som menar att det är alltför långtgående i förhållande till intentionerna i riksdagens beslut med anledning av prop. 1975: 9. Som alternativ till "främjas" har förordats bl. a. "underlättas". H 75 har ingående övervägt denna fråga och anser sig ha täckning för att välja ordet "främjas" av följande skäl. Riksdagens beslut innebär att återkommande utbildning på sikt

bör bli ett med sammanhängande utbildning i princip likvärdigt alternativ för den enskilde i hans eller hennes planering av studier och yrkesverksamhet. Det är samtidigt uppenbart att den sammanhängande utbildningen är det f. n. helt dominerande mönstret och att för överblickbar tid framåt särskilda insatser krävs från utbildningsmyndigheternas sida för att de båda alternativen skall bli någorlunda likvärdiga. I detta läge menar H 75 att "främja" på ett klarare sätt än andra i sammanhanget diskuterade verb markerar denna nödvändiga prioritering i utbildningsplaneringen av insatser för att möjliggöra återkommande utbildning för dem som så önskar.

6 § Som framgår av H 75:s förslag till förordning om högskoleutbildning har kommittén funnit det nödvändigt att rubricera viss utbildning, som bygger på viss grundläggande högskoleutbildning, som påbyggnadsutbildning, t. ex. vidareutbildningen av sjuksköterskor och speciallärarutbildningen. Denna utbildning har hittills i arbetet inför högskole-reformen klassificerats som grundläggande högskoleutbildning. Samtidigt finns det utbildning som bygger på genomgången linje i grundläggande utbildning och inte är forskarutbildning men som ändå i olika hänseenden hittills jämförts med forskarutbildning. Detta gäller i första hand utbildningen för psykologexamen. Till FUN:s uppdrag hör att överväga frågan om ev. andra utbildningar av detta slag.

Det finns sålunda f. n. utbildning av påbyggnadskaraktär såväl inom huvudkategorin grundläggande utbildning som inom huvudkategorin forskarutbildning. På sikt måste enligt H 75:s mening frågan om klassificering av berörda utbildningar lösas. I avvaktan på resultat av FUN:s arbete bedömer kommittén det emellertid inte som möjligt att utforma en principiell lösning. Enligt H 75:s bedömning finns det sålunda f. n. inte underlag för att, som en del remissinstanser förordat, införa påbyggnadsutbildning som en tredje huvudkategori, som då också skulle anges i högskolelagen. Tills vidare får utbildning av påbyggnadskaraktär efter omständigheterna betraktas antingen som grundläggande utbildning eller som forskarutbildning och bestämmelserna för utbildningen i det enskilda fallet utformas i övrensstämmelse härmed.

14 § Om jordbrukets högskolor skall bestå som separata högskoleenheter med en gemensam styrelse fordras en särskild föreskrift härom (jfr andra stycket i denna § i utkastet Ds U 1975: 19). Med hänsyn till att ett sammanförande av högskolorna till *en* högskoleenhet övervägs inom styrelsen för jordbrukets högskolor och statens veterinärmedicinska anstalt har H 75 inte i sitt förslag tagit in en sådan föreskrift.

18 § Enligt riksdagsbeslutet skall regionstyrelse kunna besluta att linjenämnd inte skall finnas för viss kommunal högskoleutbildning. Detta motiverar möjligheten till undantag från det generella stadgandet om förekomsten av linjenämnder.

21 § De fall där institution inte skall ledas av en styrelse framgår av 69—70 §§ i förslaget till förordning med instruktion för statliga högskoleenheter. Beträffande andra arbetsenheter återfinns motsvarande bestämmelser i 79—80 §§ i samma förslag.

22 § Den inom parentes angivna möjligheten till undantag — i fjärde stycket — från huvudregeln beträffande proportionerna mellan olika slags ledamöter i högskolestyrelsen är nödvändig om jordbrukets högskolor i enlighet med vad som f. n. diskuteras förs samman till *en* högskoleenhet. Denna enhets styrelse förutsätts ju då ha en sammansättning likartad den som f. n. gäller för styrelsen för jordbrukets högskolor och statens veterinärmedicinska anstalt.

23 § Tredje meningen i 23 § är avsedd att möjliggöra en ordning med viss samhälls- och yrkeslivsrepresentation i fakultets- och sektionsnämnder i enlighet med förslag som förts fram i den PM från H 75 som f. n. remissbehandlats. I avvaktan på att kommittén efter denna remissbehandling tar slutlig ställning till frågan om sammansättningen av dessa nämnder är lagförslaget i denna del preliminärt.

24 § Föreskriften i första stycket innebär en motsvarighet för de studerandes del till vad som stadgas i lagen (1976: 230) om rätt för arbetstagarorganisation att utse och entlediga företrädare för de anställda i styrelse eller annat organ vid statlig myndighet. I enlighet med sin tillstyrkan av obligatoriekommitténs förslag i betänkandet (SOU 1976: 14) Kårobligatorium? förordar H 75 att befogenheten att utse eller entlediga lokal studeranderepresentant skall tillkomma studeranderåd när det gäller statlig högskoleenhet och frivillig studerandesammanslutning när det gäller högskoleutbildning i övrigt. Den särskilda föreskrift som skall kunna föranleda annan ordning avser det fall där enligt prop. 1975: 9 och riksdagens beslut ledamöter skall utses genom direkta val, dvs. institutionsstyrelse (motsvarande).

Föreskriften i andra stycket är avsedd att möjliggöra direktval av nyssnämnda slag.

25 § Vad som sägs i denna paragraf är självklart när det gäller statlig högskoleutbildning men för att garantera riksrekrytering till kommunal högskoleutbildning är en föreskrift i lag nödvändig.

*Bilaga 2***Förteckning över allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde**

Allmän utbildningslinje får normalt omfatta lägst 60 poäng. Sådan utbildningslinje får högst omfatta det poängtal som anges nedan.

I Sektorn för utbildning för tekniska yrken

<i>Allmän linje</i>	<i>Omfattar högst</i>
Arkitektlinjen	160 poäng
Bergsvetenskapslinjen	160 poäng
Biologlinjen	120 poäng
Datatekniklinjen	160 poäng
Driftteknikerlinjen	40 poäng
Elektrotekniklinjen	160 poäng
Flygtekniklinjen	160 poäng
Fysikerlinjen	120 poäng
Geoteknologilinen	160 poäng
Geovetarlinjen	120 poäng
Hälsö- och miljövårdslinjen	120 poäng
Industriell ekonom-linjen	160 poäng
Kemistlinjen	120 poäng
Kemitekniklinjen	160 poäng
Lantmäterilinen	160 poäng
Maskintekniklinjen	160 poäng
Matematikerlinjen	120 poäng
Teknisk fysik-linjen	160 poäng
Teknisk fysik- och elektroteknik-linjen	160 poäng
Väg- och vattenbyggnadslinjen	160 poäng

II Sektorn för utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken

<i>Allmän linje</i>	<i>Omfattar högst</i>
ADB-linjen	40 poäng
Beteendevetenskapliga linjen	120 poäng
Ekonomiföreståndarlinjen	80 poäng
Ekonomlinjen	120 poäng
Fritidsledarlinjen	80 poäng
Förvaltningslinjen	140 poäng
Internatföreståndarlinjen	60 poäng
Juristlinjen	180 poäng
Linjen för offentlig förvaltning	140 poäng
Psykologlinjen	120 poäng
Redovisnings- och revisionslinjen	80 poäng
Samhällsplanerarlinjen	140 poäng
Samhällsvetarlinjen	120 poäng
Sekreterarlinjen	80 poäng
Sociala linjen	140 poäng
Systemvetenskapliga linjen	120 poäng
Transportadministrativa linjen	80 poäng
Ungdomsledarlinjen	40 poäng

Påbyggnadslinje
Fortbildning i socialt behandlingsarbete

Omfattar högst
20 poäng

III Sektorn för utbildning för vårdyrken

Allmän linje

Omfattar högst

Apotekarlinjen	160 poäng
Arbetsterapeutlinjen	120 poäng
Hörselvårdsassistentlinjen	80 poäng
Laboratorieassistentlinjen	100 poäng
Logopedlinjen	120 poäng
Läkarlinjen	220 poäng
Medicinska assistentlinjen	100 poäng
Oftalmologassistentlinjen	80 poäng
Operationsassistentlinjen	100 poäng
Receptarielinjen	100 poäng
Sjukgymnastlinjen	100 poäng
Sjuksköterskelinjen	105 poäng
Sociala servicelinjen	100 poäng
Tandhygienistlinjen	40 poäng
Tandläkarlinjen	200 poäng

Påbyggnadslinje

Omfattar högst

Utbildning i blodgruppsserologi och hemoterapi I—III	6 poäng
Utbildning i klinisk cytologi	24 poäng
Utbildning till ortoptist	40 poäng
Vidareutbildning av sjuksköterskor	50 poäng

IV Sektorn för utbildning för undervisningsyrken

Allmän linje

Omfattar högst

Barnavårdslärlärlinjen	120 poäng
Folkhögskollärlärlinjen	40 poäng
Fritidspedagoglinjen	80 poäng
Förskollärlärlinjen	80 poäng
Gymnastiklärlärlinjen	80 poäng
Handels- och kontorslärlärlinjen	40 poäng
Hemspråkslärlärlinjen ¹	80 poäng
Historisk-samhällsvetenskapliga ämneslärlärlinjen	160 poäng
Hushållslärlärlinjen	120 poäng
Industri- och hantverkslärlärlinjen	40 poäng
Lågstadielärlärlinjen	100 poäng
Matematisk-naturvetenskapliga ämneslärlärlinjen	160 poäng
Mellanstadielärlärlinjen	120 poäng
Musiklärlärlinjen	160 poäng
Slöjdlärlärlinjen	40 poäng
Språkvetenskapliga ämneslärlärlinjen	160 poäng
Studie- och yrkesorienteringslinjen	120 poäng
Teckningslärlärlinjen	120 poäng
Textillärlärlinjen	120 poäng
Vårdlärlärlinjen	60 poäng

¹ Preliminärt. Se i det föregående avsnitt 2.6.1

Rättat, rad 11—10 nerifrån: har varit Matematisk-naturvetenskapliga ämneslärlärlinjen 100 poäng, Lågstadielärlärlinjen 160 poäng, skall vara Lågstadielärlärlinjen 100 poäng, Matematisk-naturvetenskapliga ämneslärlärlinjen 160 poäng.

<i>Påbyggnadslinje</i>	<i>Omfattar högst</i>
Speciallärarlinjen	60 poäng

V Sektorn för utbildning för kultur- och informationsyrken

<i>Allmän linje</i>	<i>Omfattar högst</i>
Bibliotekarielinjen	80 poäng
Journalistlinjen	80 poäng
Kulturkommunikationslinjen	120 poäng
Kyrkomusikerlinjen	160 poäng
Musiklinjen	120 poäng
Religionsvetenskapliga linjen	140 poäng
Skådespelarlinjen	120 poäng
Tolklinjen	60 poäng

<i>Påbyggnadslinje</i>	<i>Omfattar högst</i>
Praktisk-teologisk utbildning	20 poäng

Förteckning över allmänna utbildningslinjer inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde

Allmän utbildningslinje får normalt omfatta lägst 60 poäng. Sådan utbildningslinje får högst omfatta det poängtal som anges nedan.

I Sektorn för utbildning för tekniska yrken

<i>Allmän linje</i>	<i>Omfattar högst</i>
Agronomlinjen	220 poäng
Hortonomlinjen	220 poäng
Jägmästarlinjen	160 poäng
Landskapsarkitektlinjen	220 poäng
Lantmästarlinjen	40 poäng
Skogsmästarlinjen	60 poäng
Trädgårdsteknikerlinjen	40 poäng

II Sektorn för utbildning för vårddyrken

<i>Allmän linje</i>	<i>Omfattar högst</i>
Veterinärlinjen	220 poäng

Innehållsförteckning

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1

Lagförslag

1 Förslag till högskolelag	3
2 Förslag till lag om obligatoriska studerandesammanslutningar	8
3 Förslag till lag om elektorsförsamling vid högskoleenhet	10
4 Förslag till lag om ändring i universitetsförordningen (1964: 461)	11
5 Förslag till lag om ändring i förordningen (1964: 538) om socialhögskolorna	12
6 Förslag till lag om ändring i förordningen (1965: 494) med stadga för jordbrukets högskolor	12
7 Förslag till lag om ändring i förordningen (1967: 236) om journalisthögskolorna	12
8 Förslag till lag om ändring i förordningen (1967: 273) om gymnastik- och idrottshögskolorna	12
9 Förslag till lag om ändring i förordningen (1968: 318) om lärarhögskolorna	12
10 Förslag till lag om ändring i förordningen (1972: 308) om bibliotekshögskolan	13
1 Inledning	14
2 Reformering av högskoleutbildningen	23
2.1 Högskolelag	23
2.1.1 Förslagen m. m.	23
2.1.2 Remissyttrandena	26
2.1.3 Föredraganden	39
2.1.4 Upprättat lagförslag	48
2.1.5 Specialmotivering till förslag till högskolelag	48
2.2 Högskolans indelning i enheter	58
2.2.1 Förslagen	58
2.2.2 Remissyttrandena	64
2.2.3 Föredraganden	67
2.3 Organisation för kommunal högskoleutbildning	71
2.3.1 Förslagen	71
2.3.2 Remissyttrandena	77
2.3.3 Föredraganden	84
2.4 Obligatoriefrågan	93
2.4.1 Obligatoriekommittén	93
2.4.2 Remissyttrandena	101
2.4.3 Föredraganden	108
2.4.4 Upprättade lagförslag	114
2.4.5 Specialmotivering	115
2.5 Sammansättning av vissa organ m.m.	120
2.5.1 Förslagen	120
2.5.2 Remissyttrandena	126
2.5.3 Föredraganden	132
2.6 Vissa övriga frågor	144
2.6.1 Studieorganisatoriska frågor	144

2.6.2	Betyg	147
2.6.3	Examensbenämning	149
2.6.4	Tjänsteorganisatoriska frågor	149
2.6.5	Genomförande	150
2.7	Hemställan	152
3	Vissa utbildningar	153
3.1	Ändringar i journalistutbildningen	153
3.1.1	Nuvarande journalistutbildning	153
3.1.2	Utredningen	154
3.1.3	Remissyttrandena	165
3.1.4	Föredraganden	180
3.2	Vissa frågor om vårdutbildning	189
3.2.1	Inledning	189
3.2.2	Beredning av högskolans vårdutbildningar	190
3.2.3	Beredningens förslag	190
3.2.4	Föredraganden	197
3.3	Vissa frågor om utbildningen på kulturområdet	199
3.3.1	Den högre utbildningen inom bild och formområdet	199
3.3.2	Konsthögskolans arkitekturskola	202
3.3.3	Utbildningen vid statens scenskolor	203
3.3.4	Föredraganden	203
4	Anslag för högskolan	209
4.1	Vissa gemensamma frågor	209
4.1.1	Universitetskanslersämbetet	209
4.1.2	Centrala organisationskommittén för högskolereformen	217
4.1.3	Frågor om datorservice	222
4.1.4	Föredraganden	225
4.2	Anslagsberäkningar för budgetåret 1977/78	253
4.2.1	Universitets- och högskoleämbetet: Förvaltningskostnader	253
4.2.2	Universitets- och högskoleämbetet: Utredningar m.m. ...	256
4.2.3	Regionstyrelserna för högskoleutbildning	257
4.2.4	Utbildning för tekniska yrken	258
4.2.5	Utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken	264
4.2.6	Utbildning för vårdyrken	271
4.2.7	Utbildning för undervisningsyrken	282
4.2.8	Utbildning för kultur- och informationsyrken	299
4.2.9	Lokala och individuella linjer och enstaka kurser	308
4.2.10	Bidrag till kommunal högskoleutbildning m.m.	311
4.2.11	Humanistiska fakulteterna	314
4.2.12	Teologiska fakulteterna	317
4.2.13	Juridiska fakulteterna	319
4.2.14	Samhällsvetenskapliga fakulteterna	321
4.2.15	Medicinska fakulteterna	324
4.2.16	Odontologiska fakulteterna	329
4.2.17	Farmaceutiska fakulteten	332
4.2.18	Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna	333
4.2.19	Tekniska fakulteterna	336
4.2.20	Vissa kostnader i samband med högskolereform	340
4.2.21	Vetenskapliga bibliotek: Avlöningar	342
4.2.22	Vetenskapliga bibliotek: Bokinköp	348
4.2.23	Högskoleförvaltningarna	350
4.2.24	Lokalkostnader m.m. vid högskoleenheterna	353

4.2.25 Forskning och utvecklingsarbete för högskoleutbildning m.m.	355
4.2.26 Vissa tandvårdskostnader	357
4.2.27 Extra utgifter vid universiteten m.m.	359
4.2.28 Sjöbefälsskolorna	361
4.2.29 Bidrag till Akademien för de fria konsterna	363
4.2.30 Ersättning till vissa lärarkandidater	365
5 Beslut	366

Bilagor

1 Centrala organisationskommitténs för högskolereformen förslag till högskolelag	367
2 Förteckning över allmänna utbildningslinjer	374
Innehållsförteckning	377

